

CATÀLEG DE BÉNS PATRIMONIALS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

- DOCUMENT PER APROVACIÓ INICIAL -

NORMES URBANÍSTIQUES

FEBRER 2014

ÍNDEX

CAPÍTOL PRIMER. DISPOSICIONS GENERALS.

Article 1.	Àmbit material
Article 2.	Àmbit territorial
Article 3.	Àmbit temporal
Article 4.	Caràcter de les determinacions del Catàleg
Article 5.	Interpretació
Article 6.	Marc Legal
Article 7.	Documents del Catàleg

CAPÍTOL SEGON. DISPOSICIONS DEL PATRIMONI.

Article 8.	Objectius i naturalesa de la protecció
Article 9.	Patrimoni Urbà
Article 10.	Patrimoni Rural
Article 11.	Patrimoni Litoral
Article 12.	Patrimoni Arqueològic
Article 13.	Classificació
Article 14.	Nivell de protecció integral (A): béns d'interés cultural (BIC) o BC assimilable a BIC (BC ass. a BIC).
Article 15.	Nivell de protecció parcial (B): béns catalogats o assimilable a BC (ass a BC)
Article 16.	Nivell de Protecció Parcial (C): Béns Inventariats o Assimilable

CAPÍTOL TERCER. RÈGIM JURÍDIC

Article 17.	Limitacions a la transmissió
Article 18.	Deure de conservació
Article 19.	Límits al deure de conservació
Article 20.	Execució del deure de conservació
Article 21.	Reparació de danys
Article 22.	Suspensió d'obres
Article 23.	Mesures fiscals i de foment
Article 24.	Dret d'accés
Article 25.	Ordenances d'obligat compliment.
Article 26.	Ruïna o enderroc d'edificis, construccions o elements catalogats
Article 27.	Descatalogació

CAPÍTOL QUART. OBRES I INTERVENCIONS EN ELS BÉNS PROTEGITS

Article 28.	Normes generals d'intervenció en els béns catalogats
Article 29.	Obres i intervencions
Article 30.	Obres i actuacions en elements del nivell 1: béns culturals d'interés nacional (BIC) i asimilables. Nivell de protecció integral.
Article 31.	Obres i actuacions a elements del nivell 2: béns catalogats (BC). Nivell de protecció parcial.
Article 32.	Obres i actuacions en elements del nivell C: Béns Inventariats. Nivell de protecció ambiental.
Article 33.	Llicències d'obres

Article 34. Documentació de llicències urbanístiques sobre edificis protegits

CAPÍTOL CINQUÈ. REGULACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC

Article 35. Disposicions Generals dels elements Integrants del Patrimoni Arqueològic.
Article 36. Disposicions especials per als jaciments arqueològics

CAPÍTOL SISÈ. REGULACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL

Article 37. Espais Naturals protegits
Article 38. Afeccions a la Xarxa Natura 2000
Article 39. Afectació del PORN de la Serra de Tramuntana.
Article 40. Intervencions
Article 41. Disposicions relatives al PORN de la Serra de Tramuntana.

CAPÍTOL SETÈ. REGULACIÓ DEL PATRIMONI SITUAT EN DOMINI MARÍTIM-TERRESTRE

Article 42. Disposicions relatives al domini públic marítim terrestre.

CAPÍTOL VUITÈ. RELACIÓ ENTRE DETERMINACIONS URBANÍSTIQUES DEL PLANEJAMENT GENERAL I LES DEL CATÀLEG

Article 43. Usos admesos en els edificis protegits

CAPÍTOL NOVÈ. ORDENACIÓ ESPECÍFICA DE LA COMISSIÓ MUNICIPAL DEL PATRIMONI

Article 44. Comissió municipal del patrimoni
Article 45. Control de les actuacions
Article 46. Composició i funcionament

CAPÍTOL SETÈ. RÈGIM SANCIONADOR

Article 47. Multes coercitives
Article 48. Inspecció
Article 49. Infraccions i sancions

DISPOSICIÓ ADDICIONAL PRIMERA: TIPOLOGIA D'INTERVENCIONS EN ELS BÉNS PROTEGITS

ANNEX 1: CRITERIS ESPECÍFICS D'INTERVENCIONS EN MARJADES

ANNEX 2: CRITERIS ESPECÍFICS D'INTERVENCIONS EN SAFAREJOS

ANNEXOS INFORMATIUS – INTERPRETATIUS:

ANNEX 3: CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

ANNEX 4: CATÀLEG DE MARJADES DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

DOCUMENTACIÓ GRÀFICA. PLÀNOLS NORMATIUS

GRUP PLÀNOL		ESC.	FORMAT	Nº
N	NORMATIUS			
D	PROTECCIÓ DELS ELEMENTS CATALOGATS			
	ND-01	ELEMENTS CATALOGATS AL TM DE BANYALBUFAR	1/10.000	A1 1
		ELEMENTS CATALOGATS. FULL C1	1/2.500 1/5.000	A1 2
	ND-02	ELEMENTS CATALOGATS. FULL D1	1/2.500 1/5.000	A3 3
	ND-03	ELEMENTS CATALOGATS. FULL B2	1/2.500 1/5.000	A3 4
	ND-04	ELEMENTS CATALOGATS. FULL C2	1/2.500 1/5.000	A3 5
	ND-05	ELEMENTS CATALOGATS. FULL D2	1/2.500 1/5.000	A3 6
	ND-06	ELEMENTS CATALOGATS. FULL A3	1/2.500 1/5.000	A3 7
	ND-07	ELEMENTS CATALOGATS. FULL B3	1/2.500 1/5.000	A3 8
	ND-08	ELEMENTS CATALOGATS. FULL C3	1/2.500 1/5.000	A3 9
	ND-09	ELEMENTS CATALOGATS. FULL D3	1/2.500 1/5.000	A3 10
	ND-10	ELEMENTS CATALOGATS. FULL A4	1/2.500 1/5.000	A1 11
	ND-11	ELEMENTS CATALOGATS. FULL B4	1/2.500 1/5.000	A3 12
	ND-12	ELEMENTS CATALOGATS. NUCLI URBÀ DE BANYALBUFAR	1/1.000	A1 13
	ND-13	ELEMENTS CATALOGATS. NUCLI URBÀ DEL PORT DES CANONGE	1/1.000	A1 14
T	TIPOLOGIA DELS ELEMENTS CATALOGATS			
	NT-01	ELEMENTS CATALOGATS AL TM DE BANYALBUFAR	1/10.000	A1 15
		ELEMENTS CATALOGATS. FULL C1	1/2.500 1/5.000	A3 16
	NT-02	ELEMENTS CATALOGATS. FULL D1	1/2.500 1/5.000	A3 17
	NT-03	ELEMENTS CATALOGATS. FULL B2	1/2.500 1/5.000	A3 18
	NT-04	ELEMENTS CATALOGATS. FULL C2	1/2.500 1/5.000	A3 19
	NT-05	ELEMENTS CATALOGATS. FULL D2	1/2.500 1/5.000	A3 20
	NT-06	ELEMENTS CATALOGATS. FULL A3	1/2.500 1/5.000	A3 21
	NT-07	ELEMENTS CATALOGATS. FULL B3	1/2.500 1/5.000	A3 22
	NT-08	ELEMENTS CATALOGATS. FULL C3	1/2.500 1/5.000	A3 23
	NT-09	ELEMENTS CATALOGATS. FULL D3	1/2.500 1/5.000	A3 24
	NT-10	ELEMENTS CATALOGATS. FULL A4	1/2.500 1/5.000	A3 25
	NT-11	ELEMENTS CATALOGATS. FULL B4	1/2.500 1/5.000	A3 26
	NT-12	ELEMENTS CATALOGATS. NUCLI URBÀ DE BANYALBUFAR	1/1.000	A1 27
	NT-13	ELEMENTS CATALOGATS. NUCLI URBÀ DEL PORT DES CANONGE	1/1.000	A1 28
I	PLANOS INFORMATIUS PROTECCIONS AMBIENTALS I PATRIMONIALS			
	NI-01	DELIMITACIONS PORN TERME MUNICIPAL BANYALBUFAR	1/10.000	A1 29
	NI-02	DELIMITACIONS XARXA NATURA 2000 TERME MUNICIPIAL DE	1/10.000	A1 30

	BANYALBUFAR			
NI-03	DELIMITACIONS PATRIMONI HUMANITAT PER LA UNESCO (Zona Nucli) TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	1/10.000	A1	31

ÍNDEX DE FITXES

NIVELL A	
A-001	Església parroquial de la Nativitat de Maria
A-002	Sa Baronia
A-002-1	Escut heràldic (clastra de sa Baronia)
A-002-2	Torre de sa Baronia
A-003	Son Borguny a
A-004	Cas Batle Negre
A-005	Molins de la cala de Banyalbufar
A-006	Es Rafal
A-006-1	Torre des Rafal
A-006-2	Tafona des Rafal
A-007	Son Bunyola
A-007-1	Torre de Son Bunyola
A-007-2	Tafona de Son Bunyola
A-008	Son Balaguer
A-008-1	Torre de Son Balaguer
A-009	Son Valentí
A-009-1	Torre de Son Valentí
A-010	Aljub des Puig
A-011	Forn des Pla des Diners
A-012	Torre des Verger
A-013	Conjunt marjat de la vinya de Son Bunyola
A-014	Conjunt marjat de sa Vinya de Son Valentí.
A-015	Es Corral Fals
A-016	Talaiot de ses Cases d'en Jordi
A-017	Jaciment des Creuer de ses Mosqueres.
A-018	Es Castellot
A-019	S'Era des Moro
A-020	Antic Fossar
A-021	Era de Son Bunyola
A-022	Hort de sa Torre
A-023	Sistema hidràulic son Coll
A-024	Conjunt marjat de Can Prim.
A-025	Potada des Cavall
A-026	Sa tanca perra/Son Valenti
NIVELL B	
B-001	Sa Morera
B-002	Cas Doctor
B-003	Abeurador de sa Baronia
B-004	Cas Cosí a
B-005	Cas Cosí b
B-006	Es Forn des Casino

B-007	Can Carabasseta
B-008	Es Grifó
B-009	Can Güia a
B-010	Can Güia b
B-011	S'hort d'en Valé-Can Dera
B-012	Can Ferrà a
B-013	Son Borguny b
B-014	Son Borguny c
B-015	Son Borguny, 9
B-016	Can Penga-sa Ceràmica
B-017	Can Doi
B-018	Conjunt façanes carrer Comte de Sallent
B-019	Ca na Narcisa
B-020	Conjunt de façanes carrer Constitució a
B-021	Conjunt de façanes carrer Constitució b
B-022	Conjunt de façanes carrer Constitució c
B-023	Can Masset a
B-024	Can Masset b - Can Telm
B-025	Ca ses Monges
B-026	Cas Queso
B-027	Can Llorencet
B-028	Font, 11 i 13
B-029	Major, 21-23
B-030	Can Font a
B-031	Can Font b
B-032	Sa Fàbrica a - Can Calons
B-033	Sa Fàbrica b
B-034	Ses Cases Noves a
B-035	Cal Tio
B-035-1	Tafona de cal Tio
B-036	Conjunt façanes es Comellà a
B-037	Conjunt façanes es Comellà b
B-038	Can Porret
B-039	Cases Penyal
B-039-1	Can Caramany
B-039-2	Can Pelut
B-039-3	Can Rei
B-039-4	Cas Pato
B-039-5	Cas Coix
B-039-6	Can Sal
B-039-7	Can Betlem
B-039-8	Can Rigo - Son Montserrat
B-040	Marge del carrer Pont
B-041	Can Martí
B-042	Can Llorenç Pep

B-043	Sa Vinya Gran (a)
B-044	Sa Vinya Gran (b)
B-045	Molí d'aigua des Cireral
B-046	Font de can Pico (de sa Mina)
B-047	Son Vives
B-048	Son Albertí
B-049	Can Pico
B-050	Font de Calapus
B-051	Son Bauçà
B-052	Can Nyoc
B-053	Can Fura
B-054	Son Salvà
B-055	Cas Mestre Vich
B-056	Can Caderner
B-057	Sa Cova
B-058	Es Verger c
B-059	S'Hort Nou
B-060	Sa Menta
B-061	Cases de s'hort de Planícia
B-062	Placa de carrer Comte de Sallent
B-063	Placa d'inici de nucli urbà
B-064	Creu de desgràcia
B-065	Any paret Camp d'en Toios
B-066	Carrers esglaonats i empedrats
B-067	Port de s'Arenal - de Cala Banyalbufar
B-068	Sa Galera
B-069	Port des Canonge
B-070	Port de sa Pedra de s'Ase
B-071	Alcova de son Bunyola
B-072	Alcova de sa cala des Suïssos
B-073	Conjunt hidràulic de la font de sa Canaleta
B-074	Conjunt hidràulic de la font des Cireral
B-075	Font de sa Menta i conjunt hidràulic (Conjunt hidràulic de la font de sa Menta)
B-076	Conjunt hidràulic de la font des Verger
B-076	Font Can Fura
B-077	Conjunt hidràulic de la font de la Vila
B-078	Marge del camp d'en Toios
B-079	Marge del carrer Major
B-080	Planícia
B-080	Tafona de Planícia
B-081	Tafona de s'Arboçar
B-081	S'Arboçar
B-082	Tafona de Son Creus
B-082	Son Creus
B-083	Son Sanutges

B-084	Tafona de Son Coll
B-084	Son Coll
B-085	Tafona de Son Bujosa
B-085	Son Bujosa
B-086	Tafona de ses Mosqueres
B-086	Ses Mosqueres
B-087	Es Aljubets
B-088	sa Bassa Roja
B-089	Aljub del comellar des Teixos
B-090	Aljub des Porxo
B-091	Sa Bassa Petita
B-092	Sa Bassa Llarga
B-093	Aljub des Cristians
B-094	Es Pouet
B-095	Bassa de ses Rotasses
B-096	Es Guixos
B-097	Forn des Bosc de ses Mosqueres
B-098	Forn de sa Barrereta
B-099	Forn des Pi de sa Consulta
B-100	Forn de ses Planes
B-101	Forn d'en Porxer
B-102	Barraca del camí de Baix
B-103	Caseta des Torrer
B-104	Barraca des Cavall
B-105	Talaia des Rafal
B-106	Observatori de ses Planes
B-107	Mirador de ses Son Bunyola
B-108	Mirador de sa Volta des General
B-109	Mirador des Rafal
B-110	Es Vestidors
B-111	Camí de Son Bauçà
B-112	Camí vell des Port des Canonge
B-113	Camí des Correu
B-114	Camí des Rafal
B-115	Camí de Can Tit
B-116	Pas de sa Mola
B-117	Camí vell de Son Valentí
B-118	Camí des Carro
B-119	Camí antic de Planícia
B-120	Es Mal Pas
B-121	Camí vell de Son Bunyola.
B-122	Conjunt marjat del torrent d'en Roig al Munreal
B-123	Conjunt marjat de la font de sa Menta
B-124	Conjunt marjat des Verger.
B-125	Conjunt marjat des Rafal.

- B-126** Marjades Ses Cases Noves
- B-127** Sa Bastida
- B-128** Es Bosc Gran de Planícia.
- B-129** Torrent de Can Fura.
- B-130** Torrent de Can Cerdà.
- B-131** Es Teixos
- B-132** Es Pins Vers
- B-133** Es Pins de sa Marina
- B-134** Platero de Planícia.
- B-135** Arbre de pisos de la Rectoria.
- B-136** Font d'en Quelet
- B-137** Font de sa Pella
- B-138** Font de sa Torre
- B-139** Font d'en Roca
- B-140** Font d'en Boter
- B-141** Font de s'Obi.
- B-142** Font des Cartar
- B-143** Font de na Ferrera
- B-144** Font des Creuer
- B-145** Font d'Enmig
- B-146** Font de na Fanoi
- B-147** Font des Pins Vers
- B-148** Font des Cossi
- B-149** Font des Garbell
- B-150** Font des Biscaïns
- B-151** Font des Mirador
- B-152** Font des Safareig
- B-153** Font des Covo
- B-154** Font de Son Creus
- B-155** Camí de baix de Son Bunyola
- B-156** Es Pedrís de sa Senyora
- B-157** Aljub des Bosc Gran
- B-158** Forn des Aragalls
- B-159** Marge del torrent des Focais al torrent d'en Roig
- B-160** Es Cós
- B-161** Plana de Son Coll
- B-162** Hort de Son Bujosa
- B-163** Font de sa Marina
- B-168** Camí d'Estellencs
- B-172** Torrent de Son Coll
- B-173** Marjades sa Cova Gran
- B-174** Marjades Sa Font
- B-175** Marjades Sa Vinya Gran
- B-176** Marjades Torrent can Bauçà
- B-177** Marjades Torrent de Can Fura

B-178	Marjades del Pas de'n Vallés
B-179	Marjades ses Figuerasses
B-180	Marjades Es Cireral
B-183	Safareig son creus 1
B-185	Safareig son salva 1
B-186	Safareig son salva 2
B-187	Safareig sa torre 2
B-188	Safareig sa vinya 1
B-190	Safareig sa vinya 3
B-192	Safareig sa vinya 4
B-193	Safareig es rafal 1
B-195	Safareig can groga
B-196	Safareig sa costa
B-197-1	Safareig sa font de la vila
B-197-2	Safareig sa font de la vila
B-197-3	Safareig sa font de la vila
B-199	Safareig sa marina
B-200	Safareig sa cova
B-202	Safareig s'hort 2
B-208	Safareig son creus 4
B-209	Safareig son coll
B-211	Safareig es rafal 2
B-217	Safareig sa vinya 8
B-218	Safareig son bunyola
B-219	Safareig can ferit
B-225	Safareig son creus 8
B-226	Marjada àrea 1 - sector 1
B-227	Marjada àrea 1 - sector 2
B-228	Marjada àrea 1 - sector 3
B-229	Marjada àrea 1 - sector 4
B-230	Marjada àrea 1 - sector 5
B-231	Marjada àrea 1 - sector 6
B-234	Marjada àrea 1 - sector 9
B-235	Marjada àrea 1 - sector 10
B-236	Marjada àrea 1 - sector 11
B-238	Marjada àrea 2 - sector 1
B-239	Marjada àrea 2 - sector 2
B-241	Marjada àrea 2 - sector 4
B-242	Marjada àrea 2 - sector 5
B-243	Marjada àrea 2 - sector 6
B-244	Marjada àrea 2 - sector 7
B-247	Marjada àrea 3 - sector 1
B-248	Marjada àrea 3 - sector 2
B-250	Marjada àrea 3 - sector 4
B-252	Marjada àrea 3 - sector 6
B-253	Marjada àrea 3 - sector 7
B-254	Marjada àrea 3 - sector 8
B-255	Marjada àrea 3 - sector 9
B-256	Marjada àrea 3 - sector 10

B-257	Marjada àrea 3 - sector 11
B-258	Marjada àrea 3 - sector 12
B-259	Marjada àrea 4 - sector 1
B-260	Marjada àrea 4 - sector 2
B-261	Marjada àrea 4 - sector 3
B-262	Marjada àrea 4 - sector 4
B-263	Marjada àrea 4 - sector 5
B-264	Marjada àrea 4 - sector 6
B-265	Marjada àrea 4 - sector 7
B-266	Marjada àrea 4 - sector 8
B-268	Marjada àrea 4 - sector 10
B-269	Marjada àrea 4 - sector 11
B-270	Marjada àrea 4 - sector 12
B-273	Marjada àrea 4 - sector 15
B-280	Marjada àrea 5 - sector 5
B-283	Marjada àrea 6 - sector 1
B-284	Marjada àrea 6 - sector 2
B-285	Marjada àrea 6 - sector 3
B-286	Marjada àrea 6 - sector 4
B-287	Marjada àrea 6 - sector 5
B-288	Marjada àrea 6 - sector 6
B-289	Marjada àrea 7 - sector 1
B-290	Marjada àrea 7 - sector 2
B-291	Marjada àrea 8 - sector 1
B-292	Marjada àrea 8 - sector 2
B-293	Síquia Font Vila - ramal principal
B-294	Síquia Font Vila - ramal Es Comellà
B-295	Síquia Font Vila - ramal baix
B-296	Síquia Font Vila - ramal alt fins els Munreals

NIVELL C

C-001	Portal de can Toios
C-002	Es Casino
C-003	Son Borguny d
C-004	Ses Cases Noves b
C-005	Carrer Sebastià Moranta, 5
C-006	Caseta de sa Baronia
C-007	Ses Roquetes
C-008	Can Ferrà b
C-009	Can Ferrà c
C-010	Marge del cementeri
C-011	Es Molí
C-012	Son Bellaure
C-013	Es Verger a
C-014	Es Verger b
C-015	Es Camp d'en Toios
C-016	Sa Vinya a
C-017	Sa Vinya b
C-018	Sa Costa a - Na Revolta

C-019	Sa Costa b
C-020	Sa Teulera
C-021	Es Comellar des Llims - Cas patró Roig
C-022	Son Roca - Can Tit
C-023	Caseta dels peons caminers
C-024	Sa Torre
C-025	Voravia
C-026	Arcs de can Toios
C-027	Cimentera de Son Valentí
C-028	Mina des Puig de s'Argenter
C-029	Guixeria de Son Sanutges
C-030	Caseta des Carabiners
C-031	Safareig urba 1
C-032	Safareig urba 2
C-033	Safareig urba 3
C-034	Safareig urba 4
C-035	Safareig urba 5
C-036	Safareig urba 6
C-037	Safareig urba 7
C-038	Safareig urba 8
C-039	Safareig urba 9
C-040	Safareig urba 10
C-041	Safareig urba 11
C-042	Safareig urba 12
C-045	Safareig urba 15
C-046	Safareig urba 16
C-047	Safareig urba 17
C-048/	Safareig urba 18
C-049	Safareig urba 19
C-050	Safareig urba 20
C-051	Safareig urba 21
C-052	Safareig urba 22

CAPÍTOL PRIMER. DISPOSICIONS GENERALS.

Article 1. Àmbit material

Les Normes Subsidiàries de Planejament de Banyalbufar incorporen i integren a nivell urbanístic, els valors del patrimoni cultural dels elements d'interès arqueològic, d'interès històrico-artístic i arquitectònic i del medi ambient per la seva conservació i revalorització, en relació a l'ordenació territorial i Urbana.

El desplegament de la protecció del patrimoni cultural es realitza sobre la base de les determinacions del Catàleg Obert de la Edificació i Inventari de Patrimoni de Banyalbufar, aprovat inicialment per Ple de l'Ajuntament en sessió de dia 12 de març de 2000.

Tanmateix, l'articulat incorpora unes noves determinacions normatives per tal d'establir, d'una banda la coherència normativa amb la legislació vigent a les Illes Balears, en desenvolupament de la Llei 12/1998, de Patrimoni Històric de les Illes Balears, i de les determinacions del PTIM, aprovat per acord del Ple del Consell Insular de Mallorca el 13 de desembre de 2004 – BOIB nº188, i actualitzades d'acord a la modificació nº1 aprovada el 3 de juny de 2010 – BOIB nº90 i modificació nº2 aprovada el 13 de gener de 2011 BOIB nº18 Ext. De 4-02-2011, així com la Llei 6/1999, de 3 d'abril, de directrius d'ordenació territorial de les Illes Balears i Mesures Tributàries.

Per l'altra banda, per tal d'establir un major grau de precisió en els nivells de protecció i normes d'intervenció sobre els bens catalogats, i bens inventariats, segons l'objecte de la protecció.

L'objecte de la protecció s'estructura en els següents àmbits:

- Protecció del Patrimoni Històric-Artístic i Arquitectònic
- Protecció del Patrimoni Arqueològic.
- Protecció del Patrimoni Natural.

Així doncs, aquest catàleg té per objectiu dotar d'un règim jurídic de protecció suficient a tots els elements inclosos en ell, siguin edificis en el sentit tradicional, o no, per la seva condició arquitectònica i espacial.

Article 2. Àmbit territorial

L'àmbit territorial d'aplicació del catàleg i inventari dels elements d'interès històrico-artístic i arquitectònic i la seva normativa és la totalitat del terme municipal de Banyalbufar (Mallorca).

Article 3. Àmbit temporal

1-. El present catàleg entrarà en vigor el dia següent de la data de publicació d'aprovació definitiva, en el Butlletí Oficial de les Illes Balears. La seva vigència serà indefinida fins que no procedeixi la seva revisió o modificació.

2-. També es procedirà a la revisió del present catàleg quan es doni un dels supòsits següents:

- a-. Revisió del Planejament i Normativa superiorment d'aplicació (NNSS de Banyalbufar, Llei d'Urbanisme i/o Llei de Patrimoni). Caldrà adaptar el document a les noves prescripcions

establertes en la revisió normativa de les Lleis d'aplicació, en el termini que estableixi la pròpia administració local o les lleis revisades.

b-. Pèrdua parcial o significativa dels valors intrínsecs a la motivació de la declaració d'un nombre important de béns del catàleg en el moment d'aprovació d'aquest.

3-. Es procedirà a la modificació del present catàleg quan es doni un dels supòsits següents:

a-. Modificació o pèrdua parcial dels valors intrínsecs a la motivació de la seva declaració en el moment d'aprovació del present catàleg, que facin necessària una adaptació i/o actualització dels valors, criteris d'actuació i/o protecció i/o usos permesos sobre un bé o un conjunt de béns protegits.

b-. Modificació significativa de la classificació i/o qualificació urbanística de l'entorn d'un bé o un conjunt de béns protegits, que facin necessària una adaptació i/o actualització dels valors, criteris d'actuació i/o protecció i/o usos permesos sobre un bé o un conjunt de béns protegits.

c-. Ruïna accidental de part o tot un bé o un conjunt de béns catalogats, que encara permeti la lectura adequada dels valors intrínsecs del bé protegit a la motivació de la seva declaració en el moment d'aprovació del present catàleg, i que permetin adequadament la seva reconstrucció en els termes anteriors a l'accident. Es modificarà la declaració del bé o un conjunt de béns catalogats per tal d'adaptar-la a la nova situació posterior a l'accident.

4-. En qualsevol dels supòsits de modificació previstos en el punt anterior caldrà justificar en l'expedient de forma objectiva la seva necessitat i conveniència pels interessos públics i privats.

Article 4. Caràcter de les determinacions del Catàleg

Correspon tant a l'administració pública com als particulars l'obligació de complir les disposicions i determinacions d'aquest catàleg. Es prohibeix totalment, i serà considerada nul·la de ple dret, qualsevol dispensa que pugui concedir-se en l'acompliment de les normes i de les disposicions contingudes en ell.

Article 5. Interpretació

1. La interpretació del present document es realitzarà d'acord amb el seu contingut, partint del sentit propi de les seves paraules en relació al context i als antecedents històrics i legislatius, i tenint en compte els seus objectius i finalitats.

2. Prevaldrà sempre, la interpretació que ofereixi una solució més favorable, per a la millor preservació de l'element a protegir, entenent la preservació com una intervenció que permeti el manteniment no només físic, sinó conceptual dels elements.

3. En cas de discrepància entre diferents documents del catàleg prevaldrà el que garanteixi, en major grau, la preservació del bé.

Article 6. Marc Legal

1. El catàleg de béns a protegir de les NNSS de Banyalbufar es desenvolupa en total respecte i acord a:

a) PTIM. Normes d'Ordenació del Pla Territorial Insular de Mallorca. Text consolidat de Febrer de 2011, aprovat per acord del Ple del Consell Insular de Mallorca el 13 de desembre de 2004 –

BOIB nº188, i actualitzades d'acord a la modificació nº1 aprovada el 3 de juny de 2010 – BOIB nº90 i modificació nº2 aprovada el 13 de gener de 2011 BOIB nº18 Ext. De 4-02-2011.

b) Llei 6/1999, de 3 d'abril, de les Directrius d'Ordenació Territorial de les Illes Balears i mesures tributàries.

c) Llei 10/1990, de 23 d'octubre, de Disciplina Urbanística.

d) RD 2187/1978, de 23 de juny, pel que s'estableix el Reglament de Disciplina Urbanística.

2.- El Catàleg de béns a protegir de les NNSS de Banyalbufar determina les condicions del patrimoni cultural immobiliari del TM de Banyalbufar d'acord amb la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears, així com, en tot allò que sigui aplicable, les previsions de la Llei 13/1985, de 25 de juny del Patrimonio Histórico Español.

Article 7. Documents del Catàleg

1.- Formen part de la documentació del present catàleg de béns a protegir de les NNSS de Banyalbufar:

- **la memòria justificativa,**

- **la normativa específica,**

(*) s'incorporen en la normativa del catàleg, annexes per a l'aplicació de criteris en safarejos i marjades, d'obligat compliment en el moment de aplicar allò establert en les fitxes particulars de cada element

(**) Complementaran el catàleg: el Catàleg de camins i el Catàleg de marjades del terme municipal de Banyalbufar. Annexes a títol interpretatiu, per a complementar l'extensa informació que s'ha desenvolupat en el terme municipal. És tracta d'una remissió formal que no material.

- **la documentació gràfica i planimètrica de desenvolupament i protecció**

- **la llista d'elements protegits,**

- **les fitxes particulars de cada element (bé protegit),** que contemplen la protecció d'immobles, d'àmbits urbans i paisatges, complementada per la relació d'altres d'elements.

2. Formen part del cos normatiu d'aquest Catàleg, la normativa específica, la llista de béns protegits i les fitxes.

En general, tots els documents inclosos en el present catàleg, queden regulats segons el establert en:

a) Norma 47 del PTIM, Normes d'Ordenació del Pla Territorial Insular de Mallorca

b) Articles 15 i 41 de la Llei 6/1999, de 3 d'abril, de les Directrius d'Ordenació Territorial de les Illes Balears i mesures tributàries.

CAPÍTOL SEGON. DISPOSICIONS DEL PATRIMONI.

Article 8. Objectius i naturalesa de la protecció

Les Normes Subsidiàries del municipi incorporen i integren a nivell urbanístic, els valors del patrimoni cultural dels elements d'interès arqueològic, d'interès històrico-artístic i arquitectònic, i del medi ambient per la seva conservació i revalorització, en relació a l'ordenació territorial i Urbana.

El desplegament de la protecció del patrimoni cultural es realitza sobre la base de les determinacions del Catàleg de Patrimoni inclòs a les Normes Subsidiàries Municipals de Banyalbufar, degudament actualitzat pel que fa als continguts descriptius, informatius i de les normes d'actuació en béns catalogats i inventariats.

Tanmateix, l'articulat incorpora unes noves determinacions normatives per tal d'una banda, d'establir la coherència normativa amb la legislació vigent a les Illes Balears en desenvolupament de la Llei 12/1998 de Protecció del Patrimoni Històric de les Illes Balears, així com del PTIM, Pla Territorial Insular de Mallorca, i a més establir un major grau de precisió en els nivells de protecció i normes d'intervenció sobre els béns catalogats, i béns inventariats, segons l'objecte de la protecció.

L'objecte de la protecció d'estructura en els següents apartats:

- Patrimoni Urbà
- Patrimoni Rural
- Patrimoni Litoral
- Patrimoni Arqueològic

D'acord a la **Norma 47 del PTIM**, conformen aquest catàleg el conjunt d'elements corresponents a les categories següents:

- Habitatge urbà
- Habitatge rural
- Arquitectura civil
- Arquitectura militar
- Arquitectura religiosa
- Conjunts urbans
- Elements arquitectònics (escultura monumental religiosa i heràldica)
- Elements d'enginyeria
- Elements etnològics
- Elements industrials
- Elements de comunicació
- Jaciments arqueològics
- Espais naturals (d'interès paisatgístic i ambiental)
- Altres

Article 9. Patrimoni Urbà

Els elements catalogats es poden dividir entre elements religiosos, elements civils i elements públics, patrimoni rural, patrimoni litoral i patrimoni arqueològic. Entre parèntesi apareix esmentada la fitxa concreta a la que es fa referència, si s'escau.

El **patrimoni religiós** (esglésies, capelles, creus de terme) es troba representat a Banyalbufar per l'església parroquial de la Nativitat de Maria. Dintre d'aquest apartat també s'hi inclouen habitualment aquells edificis que antuvi allotjaren comunitats religioses, com és el cas de Ca ses Monges.

En relació al **patrimoni civil** (casals urbans i altres vivendes ressenyables) trobam, per una banda, els habitatges tradicionals que es poden veure tant en els carrers més centrícs, essent els més representatius els casals de sa Baronia, cas Cosí, son Borguny o cas Batle Negre, per citar alguns exemples representatius, i per altra banda podem ressenyar la presència d'habitatges de caràcter més popular, com són cas Quesso, can Güia, can Caramany, can Betlem, can Rigo, etc.

Plaques, creus de terme, carrers i escales singulars també s'integren en el catàleg de **elements arquitectònics**.

Article 10. Patrimoni Rural

Fora dels distints nuclis urbans es segueix idèntica categorització.

Pel que fa al **patrimoni religiós** (capelles, oratoris, cementeris) no hi ha cap element a catalogar, com tampoc en el camp del **patrimoni públic**. Mentre, els elements més nombrosos del medi rural són els de caràcter **civil** (cases de pagès i cases de possessió).

En primer lloc s'han tengut en compte quaranta habitatges tradicionals, és a dir cases de tipus tradicional, entre les que destacam Sa Baronia, Son Borguny, can Font, can Pico, Son Vives, can Caramany, can Rigo, can Martí, son Albertí, can Ferrà, Son RocaCan Tit i can Fura.

En segon lloc cal esmentar les possessions, com a element patrimonial més important i representatiu de fora vila, així com els elements de caire etnològic que hi contenen. Onze són les possessions catalogades: Planícia, Es Rafal, S'Arborçar, Son Creus, Son Sanutges, Son Bunyola, Son Balaguer, Son Valentí, Son Coll, Son Bujosa i ses Mosqueres.

Passant al **patrimoni etnològic** (conjunts marjats, molins, forns de calç, forns de guix, barraques, camins, murs, pujadors, etc.), en el cas de Banyalbufar s'han inclòs elements entre els que destaquen forns, barraques i casetes, miradors, camins (tant de carro com de ferradura) i diversos conjunts marjats o àrees marjades.

A banda d'aquests elements de tipus industrial i preindustrial, s'han catalogat tres elements de patrimoni industrial: la cimentera de Son Valentí, la mina des Puig de s'Argenter i la guixeria de Son Sanutges.

Com a elements especialment singulars del patrimoni hidràulic (fonts, fonts de mina, sínies, síquies, pous, aljubs, abeuradors, molins d'aigua, basses, cisternes i safarejos), cal destacar en el cas de Banyalbufar la presència d'aljubs, basses, pous, torrents paredats, murs de torrent, i nombroses fonts de mina (entre les quals destaquen la font de la Vila, la font de sa Menta, la font des Creuer, la font des Cartar, na Fonoï, na Ferrera, etc.).

En el camp del **patrimoni defensiu** ressalta la torre d'es Verger.

En darrer lloc cal esmentar la presència en el catàleg d'elements propis del **patrimoni natural**, concretament cinc arbres singulars (Es Teixos, Es Pins Vers, Es Pins de sa Marina, Platero de Planícia i Arbre de pisos de la Rectoria).

Article 11. Patrimoni Litoral

Dintre d'aquest apartat es pot dir que la gran majoria dels béns patrimonials catalogats pertanyen a la categoria **civil**. És el cas dels escars o alcoves i agrupacions d'ells construïts en el litoral de Banyalbufar: l'alcova de Son Bunyola, els escars del port de Banyalbufar, els del port de sa Pera de s'Ase, etc.

La seva catalogació conjunta s'ha realitzat perquè s'ha considerat necessari preservar la degradació del

seu entorn natural i mantenir el tradicional caràcter mariner de la cala on es situen, i perquè calia donar una protecció ambiental al conjunt de la zona.

Article 12. Patrimoni Arqueològic

El catàleg de béns patrimonials incorpora habitualment aquells jaciments arqueològics del municipi (coves, talaiots i altres jaciments prehistòrics i d'època antiga). En el cas concret de Banyalbufar s'han inclòs cinc jaciments arqueològics que ja apareixen recollits i protegits a la Carta Arqueològica del Govern de les Illes Balears durant els anys 1992-1993: Es Corral fals, Talaiot de ses Cases d'en Jordi, Jaciment des Creuer de ses Mosqueres, Es Castellot i S'Era des Moro.

Article 13. Classificació

1.- La classificació s'estableix segons les tres categories definides, per als béns immobles, a la Llei de Patrimoni Històric de les Illes Balears:

Nivell de Protecció Integral (A): Béns d'Interès Cultural (BIC) o Assimilables.

Nivell de Protecció Parcial (B): Béns Catalogats o Assimilables

Nivell de Protecció Ambiental (C): Béns Inventariats

2.- En el supòsit que un determinat element s'enquadri simultàniament en diferents categories, s'aplicaran les determinacions d'aquella que impliqui un més alt grau de protecció, per a cada part protegida.

Article 14. Nivell de Protecció Integral (A): Béns d'Interès Cultural (BIC) o Assimilables.

1. El Nivell A de protecció correspon als Béns d'Interès Cultural (BIC) declarats i els que es declaren d'acord amb la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric Balear, així com aquells béns que s'assimilen a aquest nivell de protecció per la seva vàlua patrimonial.

Les actuacions sobre els elements de nivell A queden regulades per l'establert en els següents articles de la Llei 12/1998, de 30 de setembre, de Patrimoni Històric de les Illes Balears:

- a). Títol II - Capítols I, II i III.
- b) Títol III - Capítols I, II.
- c) Títol IV
- d) Títol V

1.1. Els Béns d'Interès Cultural actualment declarats o incoats segons el procediment recollit per la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear, són els següents:

- Talaia de Ses Ànimes	BIC nº RI-51-0008353
- La Baronia	BIC nº RI-51-0008354
- Cas Batle Negre	BIC nº RI-51-0008355
- Rafal de Planícia	BIC nº RI-51-0008356
- Son Balaguer	BIC nº RI-51-0008357

- Son Borguny	BIC nº RI-51-0008358
- Son Bunyola	BIC nº RI-51-0008359
- Son Valentí	BIC nº RI-51-0008360
- Molins d'Aigua de Cala de Banyalbufar	BIC nº RI-51-0011602
- Restes Prehistòriques de Son Valentí / Sa Tanca Perra	BIC nº RI-51-0001812
- Restes Prehistòriques de Son Valentí / s'Era des Moro	BIC nº RI-51-0001813
- Restes prehistòriques de Ses Mosqueres / Potada des Cavall	BIC nº RI-51-0001814
- Talaiot de ses Mosqueres / Racó de Banyalbufar	BIC nº RI-51-0001815

Així doncs, la llista d'elements amb nivell de protecció integral, categoria (A) és la següent:

NIVELL A	
A-001	Església parroquial de la Nativitat de Maria
A-002	Sa Baronia
A-002-1	Escut heràldic (clastra de sa Baronia)
A-002-2	Torre de sa Baronia
A-003	Son Borguny a
A-004	Cas Batle Negre
A-005	Molins de la cala de Banyalbufar
A-006	Es Rafal
A-006-1	Torre des Rafal
A-006-2	Tafona des Rafal
A-007	Son Bunyola
A-007-1	Torre de Son Bunyola
A-007-2	Tafona de Son Bunyola
A-008	Son Balaguer
A-008-1	Torre de Son Balaguer
A-009	Son Valentí
A-009-1	Torre de Son Valentí
A-010	Aljub des Puig
A-011	Forn des Pla des Diners
A-012	Torre des Verger
A-013	Conjunt marjat de la vinya de Son Bunyola
A-014	Conjunt marjat de sa Vinya de Son Valentí.
A-015	Es Corral Fals
A-016	Talaiot de ses Cases d'en Jordi
A-017	Jaciment des Creuer de ses Mosqueres.
A-018	Es Castellot
A-019	S'Era des Moro
A-020	Antic Fossar
A-021	Era de Son Bunyola
A-022	Hort de sa Torre
A-023	Sistema hidràulic son Coll
A-024	Conjunt marjat de Can Prim.

A-025	Potada des Cavall
A-026	Sa tanca perra/Son Valenti
A-001	Església parroquial de la Nativitat de Maria
A-002	Sa Baronia
A-002-1	Escut heràldic (clastra de sa Baronia)
A-002-2	Torre de sa Baronia
A-003	Son Borguny a
A-004	Cas Batle Negre
A-005	Molins de la cala de Banyalbufar
A-006	Es Rafal
A-006-1	Torre des Rafal
A-006-2	Tafona des Rafal
A-007	Son Bunyola
A-007-1	Torre de Son Bunyola
A-007-2	Tafona de Son Bunyola
A-008	Son Balaguer
A-008-1	Torre de Son Balaguer
A-009	Son Valentí
A-009-1	Torre de Son Valentí
A-010	Aljub des Puig
A-011	Forn des Pla des Diners
A-012	Torre des Verger
A-013	Conjunt marjat de la vinya de Son Bunyola
A-014	Conjunt marjat de sa Vinya de Son Valentí.
A-015	Es Corral Fals
A-016	Talaiot de ses Cases d'en Jordi
A-017	Jaciment des Creuer de ses Mosqueres.
A-018	Es Castellot
A-019	S'Era des Moro
A-020	Antic Fossar
A-021	Era de Son Bunyola
A-022	Hort de sa Torre
A-023	Sistema hidràulic son Coll
A-024	Conjunt marjat de Can Prim.
A-025	Potada des Cavall
A-026	Sa tanca perra/Son Valenti

En la fitxa particular de cada element queda referida la seva categoria i el seu nivell de protecció.

1.2. Els BC que s'assimilen al nivell de protecció dels BIC per la seva vàlua patrimonial (BC Assimilable a BIC), actualment no declarats o incoats segons el procediment recollit per la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric Balear, però per als que es proposi la incoació de l'expedient de declaració, comportarà això l'aplicació immediata i provisional del mateix règim de protecció establert pels béns que ja hagin estat declarats d'Interès Cultural d'acord amb la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric Balear.

2. El Nivell A de protecció es correspon al **Nivell de Protecció Integral**, determinat pel punt 1.b.1) de la

Norma 47 del PTIM.

“Aquest tipus de protecció implica una preservació íntegra del bé que s’ha de protegir, és a dir, sense cap possibilitat de canvi que comportàs una modificació en la seva estructura, distribució i elements d’acabat. Hauria de mantenir l’ús original o un altre de compatible amb l’adequat manteniment i protecció del bé, i només s’hi permetrien obres de conservació, restauració i, en casos excepcionals, de recuperació d’alguna de les seves característiques originals. Es pot admetre l’establiment d’una subcategoria que englobi aquells elements d’un valor elevat que, a causa del seu deteriorament, requereixin obres d’una certa entitat per assegurar-ne la permanència o el retorn a un estat original desi-tjat; també quedarien inclosos en aquesta subcategoria aquells elements que, tot i que mereixen una protecció integral, posseeixen annexos no pro-tegits o amb un nivell de protecció menor on es poden dur a terme obres de més entitat necessàries per a la continuïtat del seu ús”

3. D’acord a l’article 40 de la Llei 12/1998 de Patrimoni Històric Balear, per la concessió de llicències d’obres en un BIC cal obtenir l’autorització prèvia de la Comissió Insular del Patrimoni Històric, ademés de les llicències o autoritzacions que siguin pertinents, per a realitzar qualsevol obra interior o exterior, el canvi d’ús, o la modificació que els particulars o qualsevol administració pública vulguin portar a terme en Béns Immobles d’Interès Cultural o Catalogats.

4-. Des d’un punt de vista jurídic en l’àmbit patrimonial tots els bens protegits en aquest Nivell B i en el Nivell A (BIC i BC Assimilable a BIC), inclosos en el Catàleg, que no han estat declarats Bens D’Interès Cultural (BIC) passen a tenir consideració de Bens Catalogats segons la **disposició addicional primera** de la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric Balear.

5. En cas de possibles conflictes entre el planejament, sigui general o derivat, i la declaració de Béns de Nivell A (BIC) prevaldran sempre els termes de la declaració com a Bé d’Interès Cultural sobre els plans i normes urbanístiques que afectin l’immoble, quedant subjectes a allò que disposi la legislació sectorial sobre aquests béns i l’Ajuntament vetllarà pel seu estricte compliment. El règim de protecció serà sempre l’establert en la Llei del patrimoni cultural pels béns immobles.

6. L’Ajuntament elaborarà els instruments urbanístics de protecció exigits per la legislació en matèria de patrimoni per a regular la protecció de: Zones Arqueològiques i les zones de protecció dels Béns d’Interès Cultural que ho requereixin.

7. Les fortificacions i construccions defensives tindran la consideració de Béns Culturals d’Interès Nacional d’acord a la Disposició addicional primera apartat 2 de la Llei del Patrimoni Històric Balear.

8. Algunes de les restes arqueològiques del municipi de Banyalbufar tenen la consideració de Bé d’Interès Cultural, com a zona arqueològica i es regiran per la Llei del Patrimoni Històric Balear i pels decrets que la desenvolupen, i més en concret, pel Decret 14/2011, de 25 de febrer, pel qual s’aprova el Reglament d’intervencions arqueològiques i paleontològiques de les Illes Balears, a més d’allò estipulat per la Llei 12/1998 de 21 de desembre, de Patrimoni Històric de les Illes Balears.

9. Tota intervenció que afecti als béns protegits com a nivell A (BIC o Assimilables) estan sotmeses a la legislació vigent sobre patrimoni, sent preceptiu un estudi històric que justifiqui la intervenció plantejada com un estudi arqueològic tant de les estructures soterrades, en el cas de que s’afecti al subsòl, com un estudi de les estructures situades per sobre de la rasant per tal de preservar els elements arquitectònics que s’hagin pogut mantenir dels edificis històrics anteriors.

Article 15. Nivell de Protecció Parcial (B): Béns Catalogats o Assimilables

1.- Sota aquest Nivell de protecció queden inclosos els Béns Catalogats del municipi de Banyalbufar que formen part del Catàleg del Patrimoni Històric de les Illes Balears, així com els que es declaren sota ofici d’aprovació del present catàleg, segons el que estableix als efectes l’articulat de la Llei 12/1998, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

Les actuacions sobre els elements de nivell (B) queden regulades per l'establert en els següents articles de la Llei 12/1998, de 30 de setembre, del Patrimoni Històric Balear:

- a). Títol II - Capítols I, II i III.
- b) Títol III - Capítols I, II.
- c) Títol IV
- d) Títol V

2. El Nivell B de protecció es correspon al **Nivell de Protecció Parcial**, determinat pel punt 1.b.2) de la Norma 47 del PTIM.

“Aquest tipus de protecció es planteja per a aquells casos diferents dels anteriors que, amb el límit de la conservació íntegra de les seves parts essencials i la seva volumetria, permetin l'execució d'obres majors.”

3.- Queden inclosos els Béns Catalogats: Els recollits en els documents d'aquest Catàleg i els declarats segons el procediment de la Llei 12/1998 amb independència del planejament.

4.- Des d'un punt de vista jurídic en l'àmbit patrimonial tots els bens protegits en aquest Nivell B i en el Nivell A (BIC i BC Assimilable a BIC), inclosos en el Catàleg, que no han estat declarats Bens D'Interès Cultural (BIC) passen a tenir consideració de Bens Catalogats segons la **disposició addicional primera** de la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric Balear.

Així doncs, d'acord a les proteccions establertes per la Llei 12/1998, la llista d'elements amb nivell de protecció parcial, categoria B és la següent:

NIVELL B	
B-001	Sa Morera
B-002	Cas Doctor
B-003	Abeurador de sa Baronia
B-004	Cas Cosí a
B-005	Cas Cosí b
B-006	Es Forn des Casino
B-007	Can Carabasseta
B-008	Es Grifó
B-009	Can Güia a
B-010	Can Güia b
B-011	S'hort d'en Valé-Can Dera
B-012	Can Ferrà a
B-013	Son Borguny b
B-014	Son Borguny c
B-015	Son Borguny, 9
B-016	Can Penga-sa Ceràmica
B-017	Can Doi
B-018	Conjunt façanes carrer Comte de Sallent
B-019	Ca na Narcisa
B-020	Conjunt de façanes carrer Constitució a
B-021	Conjunt de façanes carrer Constitució b

B-022	Conjunt de façanes carrer Constitució c
B-023	Can Masset a
B-024	Can Masset b - Can Telm
B-025	Ca ses Monges
B-026	Cas Quesso
B-027	Can Llorencet
B-028	Font, 11 i 13
B-029	Major, 21-23
B-030	Can Font a
B-031	Can Font b
B-032	Sa Fàbrica a - Can Calons
B-033	Sa Fàbrica b
B-034	Ses Cases Noves a
B-035	Cal Tio
B-035-1	Tafona de cal Tio
B-036	Conjunt façanes es Comellà a
B-037	Conjunt façanes es Comellà b
B-038	Can Porret
B-039	Cases Penyal
B-039-1	Can Caramany
B-039-2	Can Pelut
B-039-3	Can Rei
B-039-4	Cas Pato
B-039-5	Cas Coix
B-039-6	Can Sal
B-039-7	Can Betlem
B-039-8	Can Rigo - Son Montserrat
B-040	Marge del carrer Pont
B-041	Can Martí
B-042	Can Llorenç Pep
B-043	Sa Vinya Gran (a)
B-044	Sa Vinya Gran (b)
B-045	Molí d'aigua des Cireral
B-046	Font de can Pico (de sa Mina)
B-047	Son Vives
B-048	Son Albertí
B-049	Can Pico
B-050	Font de Calapus
B-051	Son Bauçà
B-052	Can Nyoc
B-053	Can Fura
B-054	Son Salvà
B-055	Cas Mestre Vich
B-056	Can Caderner
B-057	Sa Cova

B-058	Es Verger c
B-059	S'Hort Nou
B-060	Sa Menta
B-061	Cases de s'hort de Planícia
B-062	Placa de carrer Comte de Sallent
B-063	Placa d'inici de nucli urbà
B-064	Creu de desgràcia
B-065	Any paret Camp d'en Toios
B-066	Carrers esglaonats i empedrats
B-067	Port de s'Arenal - de Cala Banyalbufar
B-068	Sa Galera
B-069	Port des Canonge
B-070	Port de sa Pedra de s'Ase
B-071	Alcova de son Bunyola
B-072	Alcova de sa cala des Suïssos
B-073	Conjunt hidràulic de la font de sa Canaleta
B-074	Conjunt hidràulic de la font des Cireral
B-075	Font de sa Menta i conjunt hidràulic (Conjunt hidràulic de la font de sa Menta)
B-076	Conjunt hidràulic de la font des Verger
B-076	Font Can Fura
B-077	Conjunt hidràulic de la font de la Vila
B-078	Marge del camp d'en Toios
B-079	Marge del carrer Major
B-080	Planícia
B-080	Tafona de Planícia
B-081	Tafona de s'Arboçar
B-081	S'Arboçar
B-082	Tafona de Son Creus
B-082	Son Creus
B-083	Son Sanutges
B-084	Tafona de Son Coll
B-084	Son Coll
B-085	Tafona de Son Bujosa
B-085	Son Bujosa
B-086	Tafona de ses Mosqueres
B-086	Ses Mosqueres
B-087	Es Aljubets
B-088	sa Bassa Roja
B-089	Aljub del comellar des Teixos
B-090	Aljub des Porxo
B-091	Sa Bassa Petita
B-092	Sa Bassa Llarga
B-093	Aljub des Cristians
B-094	Es Pouet
B-095	Bassa de ses Rotasses

B-096	Es Guixos
B-097	Forn des Bosc de ses Mosqueres
B-098	Forn de sa Barrereta
B-099	Forn des Pi de sa Consulta
B-100	Forn de ses Planes
B-101	Forn d'en Porxer
B-102	Barraca del camí de Baix
B-103	Caseta des Torrer
B-104	Barraca des Cavall
B-105	Talaia des Rafal
B-106	Observatori de ses Planes
B-107	Mirador de ses Son Bunyola
B-108	Mirador de sa Volta des General
B-109	Mirador des Rafal
B-110	Es Vestidors
B-111	Camí de Son Bauçà
B-112	Camí vell des Port des Canonge
B-113	Camí des Correu
B-114	Camí des Rafal
B-115	Camí de Can Tit
B-116	Pas de sa Mola
B-117	Camí vell de Son Valentí
B-118	Camí des Carro
B-119	Camí antic de Planícia
B-120	Es Mal Pas
B-121	Camí vell de Son Bunyola.
B-122	Conjunt marjat del torrent d'en Roig al Munreal
B-123	Conjunt marjat de la font de sa Menta
B-124	Conjunt marjat des Verger.
B-125	Conjunt marjat des Rafal.
B-126	Marjades Ses Cases Noves
B-127	Sa Bastida
B-128	Es Bosc Gran de Planícia.
B-129	Torrent de Can Fura.
B-130	Torrent de Can Cerdà.
B-131	Es Teixos
B-132	Es Pins Vers
B-133	Es Pins de sa Marina
B-134	Platero de Planícia.
B-135	Arbre de pisos de la Rectoria.
B-136	Font d'en Quelet
B-137	Font de sa Pella
B-138	Font de sa Torre
B-139	Font d'en Roca
B-140	Font d'en Boter

B-141	Font de s'Obi.
B-142	Font des Cartar
B-143	Font de na Ferrera
B-144	Font des Creuer
B-145	Font d'Enmig
B-146	Font de na Fonoï
B-147	Font des Pins Vers
B-148	Font des Cossi
B-149	Font des Garbell
B-150	Font des Biscaïns
B-151	Font des Mirador
B-152	Font des Safareig
B-153	Font des Covo
B-154	Font de Son Creus
B-155	Camí de baix de Son Bunyola
B-156	Es Pedrís de sa Senyora
B-157	Aljub des Bosc Gran
B-158	Forn des Aragalls
B-159	Marge del torrent des Focais al torrent d'en Roig
B-160	Es Cós
B-161	Plana de Son Coll
B-162	Hort de Son Bujosa
B-163	Font de sa Marina
B-168	Camí d'Estellencs
B-172	Torrent de Son Coll
B-173	Marjades sa Cova Gran
B-174	Marjades Sa Font
B-175	Marjades Sa Vinya Gran
B-176	Marjades Torrent can Bauçà
B-177	Marjades Torrent de Can Fura
B-178	Marjades del Pas de'n Vallés
B-179	Marjades ses Figuerasses
B-180	Marjades Es Cireral
B-183	Safareig son creus 1
B-185	Safareig son salva 1
B-186	Safareig son salva 2
B-187	Safareig sa torre 2
B-188	Safareig sa vinya 1
B-190	Safareig sa vinya 3
B-192	Safareig sa vinya 4
B-193	Safareig es rafal 1
B-195	Safareig can groga
B-196	Safareig sa costa
B-197-1	Safareig sa font de la vila
B-197-2	Safareig sa font de la vila
B-197-3	Safareig sa font de la vila

B-199	Safareig sa marina
B-200	Safareig sa cova
B-202	Safareig s'hort 2
B-208	Safareig son creus 4
B-209	Safareig son coll
B-211	Safareig es rafal 2
B-217	Safareig sa vinya 8
B-218	Safareig son bunyola
B-219	Safareig can ferit
B-225	Safareig son creus 8
B-226	Marjada àrea 1 - sector 1
B-227	Marjada àrea 1 - sector 2
B-228	Marjada àrea 1 - sector 3
B-229	Marjada àrea 1 - sector 4
B-230	Marjada àrea 1 - sector 5
B-231	Marjada àrea 1 - sector 6
B-234	Marjada àrea 1 - sector 9
B-235	Marjada àrea 1 - sector 10
B-236	Marjada àrea 1 - sector 11
B-238	Marjada àrea 2 - sector 1
B-239	Marjada àrea 2 - sector 2
B-241	Marjada àrea 2 - sector 4
B-242	Marjada àrea 2 - sector 5
B-243	Marjada àrea 2 - sector 6
B-244	Marjada àrea 2 - sector 7
B-247	Marjada àrea 3 - sector 1
B-248	Marjada àrea 3 - sector 2
B-250	Marjada àrea 3 - sector 4
B-252	Marjada àrea 3 - sector 6
B-253	Marjada àrea 3 - sector 7
B-254	Marjada àrea 3 - sector 8
B-255	Marjada àrea 3 - sector 9
B-256	Marjada àrea 3 - sector 10
B-257	Marjada àrea 3 - sector 11
B-258	Marjada àrea 3 - sector 12
B-259	Marjada àrea 4 - sector 1
B-260	Marjada àrea 4 - sector 2
B-261	Marjada àrea 4 - sector 3
B-262	Marjada àrea 4 - sector 4
B-263	Marjada àrea 4 - sector 5
B-264	Marjada àrea 4 - sector 6
B-265	Marjada àrea 4 - sector 7
B-266	Marjada àrea 4 - sector 8
B-268	Marjada àrea 4 - sector 10
B-269	Marjada àrea 4 - sector 11
B-270	Marjada àrea 4 - sector 12
B-273	Marjada àrea 4 - sector 15
B-280	Marjada àrea 5 - sector 5
B-283	Marjada àrea 6 - sector 1
B-284	Marjada àrea 6 - sector 2
B-285	Marjada àrea 6 - sector 3

B-286	Marjada àrea 6 - sector 4
B-287	Marjada àrea 6 - sector 5
B-288	Marjada àrea 6 - sector 6
B-289	Marjada àrea 7 - sector 1
B-290	Marjada àrea 7 - sector 2
B-291	Marjada àrea 8 - sector 1
B-292	Marjada àrea 8 - sector 2
B-293	Síquia Font Vila - ramal principal
B-294	Síquia Font Vila - ramal Es Comellà
B-295	Síquia Font Vila - ramal baix
B-296	Síquia Font Vila - ramal alt fins els Munreals
B-001	Sa Morera
B-002	Cas Doctor
B-003	Abeurador de sa Baronia
B-004	Cas Cosí a
B-005	Cas Cosí b
B-006	Es Forn des Casino
B-007	Can Carabasseta
B-008	Es Grifó
B-009	Can Güia a
B-010	Can Güia b
B-011	S'hort d'en Valé-Can Dera
B-012	Can Ferrà a
B-013	Son Borguny b
B-014	Son Borguny c
B-015	Son Borguny, 9
B-016	Can Penga-sa Ceràmica
B-017	Can Doi
B-018	Conjunt façanes carrer Comte de Sallent
B-019	Ca na Narcisa
B-020	Conjunt de façanes carrer Constitució a
B-021	Conjunt de façanes carrer Constitució b
B-022	Conjunt de façanes carrer Constitució c
B-023	Can Masset a
B-024	Can Masset b - Can Telm
B-025	Ca ses Monges
B-026	Cas Queso
B-027	Can Llorencet
B-028	Font, 11 i 13
B-029	Major, 21-23
B-030	Can Font a
B-031	Can Font b
B-032	Sa Fàbrica a - Can Calons
B-033	Sa Fàbrica b
B-034	Ses Cases Noves a
B-035	Cal Tio

- B-035-1** Tafona de cal Tio
- B-036** Conjunt façanes es Comellà a
- B-037** Conjunt façanes es Comellà b
- B-038** Can Porret
- B-039** Cases Penyal
- B-039-1** Can Caramany
- B-039-2** Can Pelut
- B-039-3** Can Rei
- B-039-4** Cas Pato
- B-039-5** Cas Coix
- B-039-6** Can Sal
- B-039-7** Can Betlem
- B-039-8** Can Rigo - Son Montserrat
- B-040** Marge del carrer Pont
- B-041** Can Martí
- B-042** Can Llorenç Pep
- B-043** Sa Vinya Gran (a)
- B-044** Sa Vinya Gran (b)
- B-045** Molí d'aigua des Cireral
- B-046** Font de can Pico (de sa Mina)
- B-047** Son Vives
- B-048** Son Albertí
- B-049** Can Pico
- B-050** Font de Calapus
- B-051** Son Bauçà
- B-052** Can Nyoc
- B-053** Can Fura
- B-054** Son Salvà
- B-055** Cas Mestre Vich
- B-056** Can Caderner
- B-057** Sa Cova
- B-058** Es Verger c
- B-059** S'Hort Nou
- B-060** Sa Menta
- B-061** Cases de s'hort de Planícia
- B-062** Placa de carrer Comte de Sallent
- B-063** Placa d'inici de nucli urbà
- B-064** Creu de desgràcia
- B-065** Any paret Camp d'en Toios
- B-066** Carrers esglaonats i empedrats
- B-067** Port de s'Arenal - de Cala Banyalbufar
- B-068** Sa Galera
- B-069** Port des Canonge
- B-070** Port de sa Pedra de s'Ase
- B-071** Alcova de son Bunyola

- B-072** Alcova de sa cala des Suïssos
- B-073** Conjunt hidràulic de la font de sa Canaleta
- B-074** Conjunt hidràulic de la font des Cireral
- B-075** Font de sa Menta i conjunt hidràulic (Conjunt hidràulic de la font de sa Menta)
- B-075** Font de sa Menta
- B-076** Conjunt hidràulic de la font des Verger
- B-076** Font Can Fura
- B-077** Conjunt hidràulic de la font de la Vila
- B-078** Marge del camp d'en Toios
- B-079** Marge del carrer Major
- B-080** Planícia
- B-080** Tafona de Planicia
- B-081** Tafona de s'Arboçar
- B-081** S'Arboçar
- B-082** Tafona de Son Creus
- B-082** Son Creus
- B-083** Son Sanutges
- B-084** Tafona de Son Coll
- B-084** Son Coll
- B-085** Tafona de Son Bujosa
- B-085** Son Bujosa
- B-086** Tafona de ses Mosqueres
- B-086** Ses Mosqueres
- B-087** Es Aljubets
- B-088** sa Bassa Roja
- B-089** Aljub del comellar des Teixos
- B-090** Aljub des Porxo
- B-091** Sa Bassa Petita
- B-092** Sa Bassa Llarga
- B-093** Aljub des Cristians
- B-094** Es Pouet
- B-095** Bassa de ses Rotasses
- B-096** Es Guixos
- B-097** Forn des Bosc de ses Mosqueres
- B-098** Forn de sa Barrereta
- B-099** Forn des Pi de sa Consulta
- B-100** Forn de ses Planes
- B-101** Forn d'en Porxer
- B-102** Barraca del camí de Baix
- B-103** Caseta des Torrer
- B-104** Barraca des Cavall
- B-105** Talaia des Rafal
- B-106** Observatori de ses Planes
- B-107** Mirador de ses Son Bunyola
- B-108** Mirador de sa Volta des General

- B-109** Mirador des Rafal
- B-110** Es Vestidors
- B-111** Camí de Son Bauçà
- B-112** Camí vell des Port des Canonge
- B-113** Camí des Correu
- B-114** Camí des Rafal
- B-115** Camí de Can Tit
- B-116** Pas de sa Mola
- B-117** Camí vell de Son Valentí
- B-118** Camí des Carro
- B-119** Camí antic de Planícia
- B-120** Es Mal Pas
- B-121** Camí vell de Son Bunyola.
- B-122** Conjunt marjat del torrent d'en Roig al Munreal
- B-123** Conjunt marjat de la font de sa Menta
- B-124** Conjunt marjat des Verger.
- B-125** Conjunt marjat des Rafal.
- B-126** Marjades Ses Cases Noves
- B-127** Sa Bastida
- B-128** Es Bosc Gran de Planícia.
- B-129** Torrent de Can Fura.
- B-130** Torrent de Can Cerdà.
- B-131** Es Teixos
- B-132** Es Pins Vers
- B-133** Es Pins de sa Marina
- B-134** Platero de Planícia.
- B-135** Arbre de pisos de la Rectoria.
- B-136** Font d'en Quelet
- B-137** Font de sa Pella
- B-138** Font de sa Torre
- B-139** Font d'en Roca
- B-140** Font d'en Boter
- B-141** Font de s'Obi.
- B-142** Font des Cartar
- B-143** Font de na Ferrera
- B-144** Font des Creuer
- B-145** Font d'Enmig
- B-146** Font de na Fanoi
- B-147** Font des Pins Vers
- B-148** Font des Cossi
- B-149** Font des Garbell
- B-150** Font des Biscaïns
- B-151** Font des Mirador
- B-152** Font des Safareig
- B-153** Font des Covo

- B-154** Font de Son Creus
- B-155** Camí de baix de Son Bunyola
- B-156** Es Pedrís de sa Senyora
- B-157** Aljub des Bosc Gran
- B-158** Forn des Aragalls
- B-159** Marge del torrent des Focais al torrent d'en Roig
- B-160** Es Cós
- B-161** Plana de Son Coll
- B-162** Hort de Son Bujosa
- B-163** Font de sa Marina
- B-164** Forn de Calç de Planícia
- B-165** Forn de s'Arboçar
- B-166** Pont del camí de Port des Canonge
- B-167** Pont de Son Creus
- B-168** Camí d'Estellencs
- B-169** Font de'n Bernadet
- B-170** Font Caragola
- B-171** Jaciment de les cases de son valentí
- B-172** Torrent de Son Coll
- B-173** Marjades sa Cova Gran
- B-174** Marjades Sa Font
- B-175** Marjades Sa Vinya Gran
- B-176** Marjades Torrent can Bauçà
- B-177** Marjades Torrent de Can Fura
- B-178** Marjades del Pas de'n Vallés
- B-179** Marjades ses Figuerasses
- B-180** Marjades Es Cireral
- B-181-1** Safareig s'hort nou
- B-181-2** Safareig s'hort nou
- B-182** Safareig es vergel
- B-183** Safareig son creus 1
- B-184** Safareig sa torre 1
- B-185** Safareig son salva 1
- B-186** Safareig son salva 2
- B-187** Safareig sa torre 2
- B-188** Safareig sa vinya 1
- B-189** Safareig sa vinya 2
- B-190** Safareig sa vinya 3
- B-191** Safareig s'hospitala
- B-192** Safareig sa vinya 4
- B-193** Safareig es rafal 1
- B-194** Safareig sa vinya 5
- B-195** Safareig can groga
- B-196** Safareig sa costa
- B-197-1** Safareig sa font de la vila
- B-197-2** Safareig sa font de la vila

- B-197-3** Safareig sa font de la vila
- B-198** Safareig sa vinya 6
- B-199** Safareig sa marina
- B-200** Safareig sa cova
- B-201** Safareig can font 1
- B-202** Safareig s'hort 2
- B-203** Safareig cases noves
- B-204** Safareig sa vinnya gran
- B-205** Safareig son creus
- B-206** Safareig son vives 2
- B-207** Safareig son creus 3
- B-208** Safareig son creus 4
- B-209** Safareig son coll
- B-210** Safareig sa costa
- B-211** Safareig es rafal 2
- B-212** Safareig son creus 5
- B-213** Safareig son creus 6
- B-214** Safareig sa vinya 7
- B-215** Safareig son creus 7
- B-216** Safareig baronia 1
- B-217** Safareig sa vinya 8
- B-218** Safareig son bunyola
- B-219** Safareig can ferit
- B-220** Safareig can font 2
- B-221** Safareig can font 3
- B-222** Safareig baronia 2
- B-223** Safareig sa coma
- B-224** Safareig baronia 3
- B-225** Safareig son creus 8
- B-226** Marjada àrea 1 - sector 1
- B-227** Marjada àrea 1 - sector 2
- B-228** Marjada àrea 1 - sector 3
- B-229** Marjada àrea 1 - sector 4
- B-230** Marjada àrea 1 - sector 5
- B-231** Marjada àrea 1 - sector 6
- B-234** Marjada àrea 1 - sector 9
- B-235** Marjada àrea 1 - sector 10
- B-236** Marjada àrea 1 - sector 11
- B-238** Marjada àrea 2 - sector 1
- B-239** Marjada àrea 2 - sector 2
- B-241** Marjada àrea 2 - sector 4
- B-242** Marjada àrea 2 - sector 5
- B-243** Marjada àrea 2 - sector 6
- B-244** Marjada àrea 2 - sector 7
- B-247** Marjada àrea 3 - sector 1
- B-248** Marjada àrea 3 - sector 2
- B-250** Marjada àrea 3 - sector 4
- B-252** Marjada àrea 3 - sector 6
- B-253** Marjada àrea 3 - sector 7

B-254	Marjada àrea 3 - sector 8
B-255	Marjada àrea 3 - sector 9
B-256	Marjada àrea 3 - sector 10
B-257	Marjada àrea 3 - sector 11
B-258	Marjada àrea 3 - sector 12
B-259	Marjada àrea 4 - sector 1
B-260	Marjada àrea 4 - sector 2
B-261	Marjada àrea 4 - sector 3
B-262	Marjada àrea 4 - sector 4
B-263	Marjada àrea 4 - sector 5
B-264	Marjada àrea 4 - sector 6
B-265	Marjada àrea 4 - sector 7
B-266	Marjada àrea 4 - sector 8
B-268	Marjada àrea 4 - sector 10
B-269	Marjada àrea 4 - sector 11
B-270	Marjada àrea 4 - sector 12
B-273	Marjada àrea 4 - sector 15
B-280	Marjada àrea 5 - sector 5
B-283	Marjada àrea 6 - sector 1
B-284	Marjada àrea 6 - sector 2
B-285	Marjada àrea 6 - sector 3
B-286	Marjada àrea 6 - sector 4
B-287	Marjada àrea 6 - sector 5
B-288	Marjada àrea 6 - sector 6
B-289	Marjada àrea 7 - sector 1
B-290	Marjada àrea 7 - sector 2
B-291	Marjada àrea 8 - sector 1
B-292	Marjada àrea 8 - sector 2

En la fitxa particular de cada element queda referida la seva categoria i el seu nivell de protecció.

Article 16. Nivell de Protecció Ambiental (C): Béns Inventariats

1. El Nivell C de protecció es correspon al **Nivell de Protecció Ambiental**, determinat pel punt 1.b.3) de la Norma 47 del PTIM.

“Quedaran englobades en aquest nivell les remodelacions que poguessin afectar la totalitat de l'espai interior de les edificacions, mantenint les proteccions de façana, que haurien d'obligar a mantenir la volumetria existent en l'aiguavés corresponent a aquesta, a fi que la seva protecció sigui realment efectiva.”

2.- S'identifiquen amb el Nivell de Protecció (C) altres béns immobles que, malgrat no ésser dels nivells de protecció més integrals o parcials (A i B), es considera que cal vetllar per la protecció dels seus valors.

3.- Aquesta protecció dels seus valors es proposa amb una doble finalitat:

a. Obtenir i conservar fonts documentals d'aquests elements, per tal de preservar el seu testimoni cultural.

b. Establir un fons de referència d'elements com a pas previ a nous estats de catalogació si més endavant es considera escaient establir-la.

Així doncs, d'acord a les proteccions establertes per la Llei 12/1998, la llista d'elements de la categoria (C) Protecció Ambiental és la següent:

NIVELL C	
C-001	Portal de can Toios
C-002	Es Casino
C-003	Son Borguny d
C-004	Ses Cases Noves b
C-005	Carrer Sebastià Moranta, 5
C-006	Caseta de sa Baronia
C-007	Ses Roquetes
C-008	Can Ferrà b
C-009	Can Ferrà c
C-010	Marge del cementeri
C-011	Es Molí
C-012	Son Bellaure
C-013	Es Verger a
C-014	Es Verger b
C-015	Es Camp d'en Toios
C-016	Sa Vinya a
C-017	Sa Vinya b
C-018	Sa Costa a - Na Revolta
C-019	Sa Costa b
C-020	Sa Teulera
C-021	Es Comellar des Llims - Cas patró Roig
C-022	Son Roca - Can Tit
C-023	Caseta dels peons caminers
C-024	Sa Torre
C-025	Voravia
C-026	Arcs de can Toios
C-027	Cimentera de Son Valentí
C-028	Mina des Puig de s'Argenter
C-029	Guixeria de Son Sanutges
C-030	Caseta des Carabiners
C-031	Safareig urba 1
C-032	Safareig urba 2
C-033	Safareig urba 3
C-034	Safareig urba 4
C-035	Safareig urba 5
C-036	Safareig urba 6
C-037	Safareig urba 7
C-038	Safareig urba 8
C-039	Safareig urba 9

C-040	Safareig urba 10
C-041	Safareig urba 11
C-042	Safareig urba 12
C-045	Safareig urba 15
C-046	Safareig urba 16
C-047	Safareig urba 17
C-048/	Safareig urba 18
C-049	Safareig urba 19
C-050	Safareig urba 20
C-051	Safareig urba 21
C-052	Safareig urba 22

En la fitxa particular de cada element queda referida la seva categoria i el seu nivell de protecció.

CAPÍTOL TERCER. RÈGIM JURÍDIC

Article 17. Limitacions a la transmissió

Les limitacions a la transmissió es regiran segons el que queda establert per:

a). articles 32, 44 i 45 i 48 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

1. Segons l'article 32.1 de la Llei 12/1998 de Patrimoni Històric de les Illes Balears, el Consell Insular podrà exercir el dret de tanteig sobre les transmissions oneroses de la propietat o de qualsevol dret real sobre els Béns d'Interès Cultural (BIC) i els Béns Catalogats (BC). El Govern de les Illes Balears podrà exercir subsidiàriament el mateix dret respecte els Béns d'Interès Cultural (BIC) i Béns Catalogats (BC)

2. En el termini de dos mesos comptadors des de la notificació el Consell Insular i, subsidiàriament, el Govern de les Illes Balears podran exercir el dret de tempteig, d'acord a l'establert a l'article 32.3 de la Llei 12/1998 de Patrimoni Històric de les Illes Balears.

3. El dret de tempteig pot exercir-se en benefici d'altres institucions públiques o d'entitats privades sense ànim de lucre, en les condicions que en cada cas es determinin com a més efectives per garantir la bona conservació del bé.

4. Cas de no ser notificada la transmissió o de no ser formalitzada en les condicions notificades, el Consell Insular i, subsidiàriament, el Govern de les Illes Balears, poden exercir el dret de retracte en les mateixes condicions que el de tempteig, segons estableix l'article 32.4. de la Llei 12/1998 de Patrimoni Històric de les Illes Balears.

5. De manera prèvia a la formalització per escriptura pública de l'adquisició de béns de Nivells B i C s'ha d'acreditar el compliment del que disposen els apartats precedents d'aquest article. Aquesta acreditació també serà necessària per a la inscripció dels títols corresponents.

6-. La relació dels béns de Nivells B i C es notificarà periòdicament al Registre de la Propietat.

Article 18. Deure de conservació

El deure de conservació es regirà segons el que queda establert per:

a). Articles 26, 47 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

b) Pel que respecta al règim comú aplicable a tots els béns integrants del patrimoni històric balear: Títol 2on – Capítol 1er - Articles 22 al 25 de la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric de les Illes Balears,

1-. Els propietaris, titulars de drets reals i posseïdors han de conservar els béns protegits per aquest Catàleg i el PGL, assegurant-ne les condicions de seguretat, salubritat i ornat públic.

2-. Els propietaris, titulars de drets reals i posseïdors han de facilitar la informació que l'Ajuntament requereixi sobre l'estat dels béns i sobre la seva utilització.

Article 19. Límits al deure de conservació

Els límits al deure de conservació es regirà segons el que queda establert per:

- a). Article 28 del RD 2187/1978, de 23 de juny, pel que s'estableix el Reglament de Disciplina Urbanística.
- b). Articles 26 a 28, 38, 39, 41 de la Llei 12/1998, de 30 de setembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

1.- El cost econòmic que comporti el compliment del deure de conservació en relació als béns protegits correspon al propietari i, en conseqüència, no ha de ser assumit per l'administració quan es tracti d'obres exigibles a qualsevol propietari per mantenir l'edificació en condicions de seguretat, salubritat i ornament públic.

2.- La desaparició física total o parcial del bé protegit com a conseqüència de l'incompliment dolós o negligent del deure de conservació, comporta l'obligació de restituir la part que hagi desaparegut, seguint els criteris enunciats en la Llei 12/1998, de 30 de setembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears

3.- En el supòsit que es produeixi la desaparició fortuïta total o parcial del bé, caldrà que el titular acreditat haver adoptat les mesures necessàries per a la seva conservació, la prevenció d'incendis, d'actes vandàlics, etc. En aquestes circumstàncies es podrà demanar la descatalogació del bé i serà l'Ajuntament qui haurà de ponderar el valor cultural de la part que es conservi del bé a restituir enfront el perjudici o gravamen que la restitució comporta.

Article 20. Execució del deure de conservació

L'execució del deure de conservació es regirà segons el que queda establert per:

- a). Article 28 del RD 2187/1978, de 23 de juny, pel que s'estableix el Reglament de Disciplina Urbanística.
- b). Articles 26 a 28, 38, 39, 41 de la Llei 12/1998, de 30 de setembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

1.- L'Ajuntament, assessorat per la Comissió Municipal de Patrimoni, vetllarà per la salvaguarda dels edificis de Nivell A (BIC i Assimilables) i posarà en coneixement del Departament de Cultura tota negligència o falta en el deure de conservació per part dels obligats per la llei del Patrimoni Cultural Balear.

2.- L'Ajuntament, assessorat per la Comissió Municipal de Patrimoni, vetllarà per la correcta conservació dels béns de Nivell B (BC) i Nivell C i d'acord amb el que preveu la Llei del Patrimoni Històric de les Illes Balears promocionarà la seva recuperació, conservació, ordenarà als titulars, propietaris o posseïdors les accions necessàries per a garantir la referida conservació o, arribat el cas, durà a terme les actuacions necessàries a aquests efectes, a càrrec de l'interessat exercint l'execució subsidiària.

3.- L'Ajuntament, previ informe de la Comissió Municipal de Patrimoni, podrà ordenar als propietaris o titulars d'altres drets reals l'execució d'obres i la realització d'actuacions que siguin necessàries per preservar i mantenir els Béns Catalogats i altres béns protegits, tot establint-ne un termini concret de temps per a l'execució dels treballs.

4.- L'Administració corresponent Podrà dictar ordres d'execució dins dels límits i condicions establertes a l'article 10 de la Llei 10/1990 de Disciplina urbanística.

5.- En cas que els propietaris o titulars d'altres drets reals no duguin a efecte les obres i actuacions esmentades en l'apartat anterior, l'Ajuntament les podrà dur a terme mitjançant execució subsidiària segons el que disposi la legislació administrativa general i la del patrimoni històric balear.

6.- En cas de perill imminent l'Ajuntament podrà executar les obres imprescindibles per a la salvaguarda del bé sense requeriment previ.

7.- L'incompliment del deure de conservació, preservació, manteniment i protecció establerts en la Llei del Patrimoni Històric de les Illes Balears és causa d'interès social a efectes d'expropiació i l'Ajuntament està habilitat en aquest supòsit per tal de fer-la efectiva.

Article 21. Reparació de danys

La reparació de danys es regirà segons el que queda establert per:

- a). Article 30 de Llei 10/1990 de Disciplina urbanística.
- b). Article 28 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

L'Ajuntament, previ informe de la Comissió Municipal de Patrimoni, ha d'ordenar als propietaris, titulars de drets reals o posseïdors, així com a qualsevol altre persona, física o jurídica, pública o privada, la reparació dels danys causats il·lícitament als Béns protegits per aquest Pla, mitjançant les ordres executives de reparació, reposició, reconstrucció, o enderrocament o mitjançant les que siguin necessàries per a restituir el bé en el seu estat anterior, sens perjudici de la sanció que es correspongui.

Article 22. Suspensió d'obres

La suspensió d'obres es regirà segons el que queda establert per:

- a) Article 61 de Llei 10/1990 de Disciplina urbanística.
- b) Article 61 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

Els actes d'ús i edificació que contravinguin les determinacions d'aquest Pla seran objecte de suspensió immediata d'acord amb la Llei del Patrimoni Cultural Balear i la legislació urbanística.

Article 23. Mesures fiscals i de foment

Les mesures fiscals i de foment es regiràn segons el que queda establert per:

- a) Article 82, 83 i 84 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

Les obres destinades a reparació, conservació o millora dels edificis o elements integrants en el Catàleg podran estar exemptes de les taxes que, per aquest concepte, estableixin les ordenances fiscals.

Quan a més de les obres directament relacionades amb l'element a reparar, conservar o millorar es realitzin altres obres dins del mateix edifici, caldrà separar, al projecte tècnic, el pressupost de cada una d'elles a efectes d'acollir-se a les fórmules de foment previstes en el present pla o d'altres que es puguin establir, i que només seran aplicables a les primeres.

Article 24. Dret d'accés

El dret d'accés als immobles i béns inclosos en el catàleg es regirà segons el que queda establert per:

- a) article 34 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

Article 25. Ordenances d'obligat compliment.

La relació entre les ordenances d'obligat compliment i el catàleg es regirà segons el que queda establert per:

- a-. article 36 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

1. A més de les normes contemplades en el present catàleg, seran d'aplicació obligada totes les ordenances municipals vigents que afectin directa, indirecta o subsidiàriament als elements protegits pel present catàleg.

Article 26. Ruïna o enderroc d'edificis, construccions o elements catalogats

La ruïna o enderroc d'edificis construccions o elements catalogats es regirà segons el que queda establert per:

- a). article 34 de Llei 10/1990 de Disciplina urbanística.
- b) Articles 18 a 28 del RD 2187/1978, de 23 de juny, Reglament de Disciplina Urbanística.
- c). article 42 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

1. Els edificis, construccions i elements catalogats en el nivell A (BIC i Assimilables) no podran ser enderrocats total o parcialment excepte en aquelles parts no protegides, tal i com estableix la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

2. Els edificis, construccions i elements catalogats en el nivell B no podran ser enderrocats total o parcialment excepte en aquelles parts no protegides, sense previ informe dels departaments pertinents de l'Ajuntament de Banyalbufar i amb aprovació de la Comissió de Patrimoni Municipal, així com amb informe i aprovació de la comissió Comissió Insular del Patrimoni Històric, segons el que estableix la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear, i en tot cas sempre ho hauran de fer acomplint les prescripcions d'aquest Catàleg. (art 42 Llei 12/1998)

3. Els edificis, construccions i elements catalogats en el nivell C no podran ser enderrocats total o parcialment excepte en aquelles parts no protegides, sense previ informe dels departaments pertinents de l'Ajuntament de Banyalbufar i amb aprovació de la Comissió de Patrimoni Municipal.

4. Les parts protegides d'edificació, en el supòsit de trobar-se en estat de ruïna física manifesta, una vegada sanejades, hauran de ser objecte de reconstrucció, d'acord amb el seu estat primitiu, i seguint els criteris d'intervenció establerts pel present catàleg i la Llei 12/1998. Si la petita entitat de les restes conservades no justifica aquesta operació, podran integrar-se dins d'un projecte de reforma global de l'edifici.

5. La declaració de ruïna no autoritza l'enderroc de l'edifici. Té els efectes legalment previstos en el l'article 12 de la Llei 10/1990, de 23 d'octubre, de Disciplina Urbanística. En cas de declaració de ruïna legal d'algun dels béns protegits del Catàleg, l'Ajuntament podrà iniciar expedient d'expropiació segons

els termes legals vigents a fi de traspasar la propietat del bé al patrimoni municipal i procedir amb els mitjans necessaris a la seva salvaguarda física.

6. En cas d'urgència o perill imminent, l'ajuntament quan iniciï l'expedient de ruïna ordenarà les mesures necessàries per evitar danys a les persones. Les obres que per raó de força major s'hagin de realitzar, no comportaran actes de demolició que no siguin estrictament necessàries per a la conservació de l'immoble, i requeriran l'autorització de la Comissió Insular del Patrimoni Històric.

Article 27. Descatalogació

1. És competència del Ple Municipal el poder donar de baixa un element com a Bé Catalogat, previs els informes favorables de l'òrgan municipal o departament municipal que tingui assignada la competència en matèria de protecció del patrimoni històric-artístic d'acord a l'article 15.3. de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear.

Les propostes sobre elements que siguin objecte de descatalogació s'hauran de documentar, aportant, juntament amb la sol·licitud, memòria justificativa i els documents indicats als apartats 2, 3, 4 i 5 de l'article 33 d'aquesta normativa específica.

2. El Ple Municipal, previ informe favorable de la Comissió Municipal de Patrimoni, podrà deixar sense efectes la protecció sobre un immoble urbanísticament protegit enquadrat al nivell C.

3. Un element inclòs en el catàleg només es podrà suprimir del mateix (descatalogació) per algun dels motius següents:

a. Pèrdua total dels valors intrínsecs d'un bé protegit, segons les normes d'actuació i protecció especificades en la fitxa de l'element protegit, que motivaren la seva declaració en el moment d'aprovació del present catàleg.

b. Ruïna accidental de part o tot un bé o un conjunt de béns catalogats, que no permeti la lectura adequada dels valors intrínsecs del bé protegit a la motivació de la seva declaració en el moment d'aprovació del present catàleg, i que no permetin adequadament la seva reconstrucció en els termes anteriors a l'accident.

CAPÍTOL QUART. OBRES I INTERVENCIÓ EN ELS BÉNS PROTEGITS

Article 28. Normes generals d'intervenció en els béns catalogats

1. Les obres a realitzar en els béns catalogats no podran desmerèixer el bé catalogat en cap dels valors que han motivat la seva inclusió al Catàleg. S'hauran de conservar els elements als quals radiquen els seus valors tipològics i estilístics.
2. Es prestarà especial atenció a la col·locació del cablejat vist per la façana d'un element catalogat. No es permetrà afegir nou cablejat per sobre les façanes d'aquests elements, i la llicència municipal considerarà la possible eliminació visual del cablejat existent.
3. Les condicions d'habitabilitat dels habitatges inclosos en el present catàleg restaran subjectes als supòsits exoneratoris esipulats a la Disposició Addicional Segona del Decret 145/1997 sobre la Regulació de les Condicions de dimensionament, d'higiene i d'instal·lacions per al disseny i l'habitabilitat i la excepció en les cèdules d'habitabilitat.
4. Les condicions de parcel·lació seran regulades d'acord a les previsions determinades en les Normes Urbanístiques vigents al municipi. (articles 49 i 57 de les NNSS de Banyalbufar)
5. Les condicions d'aprofitament seran les determinades en les Normes Subsidiàries de Planejament per a cada zonificació.

Article 29. Obres i intervencions

En cada fitxa per cada element catalogat es defineixen les Condicions de les intervencions que són les normes mínimes a què han d'ajustar-se les diverses actuacions que s'efectuïn en els elements. Estan definides en l'apartat de normes d'actuació i protecció de la fitxa de valoració i normativa del Catàleg dels elements. (en la Disposició Addicional d'aquest catàleg es defineixen les tipologies d'intervencions en els béns protegits)

Article 30. Obres i actuacions en elements del Nivell de Protecció Integral (A): Béns d'Interés Cultural (BIC) o Assimilables.

1. El Nivell A de protecció es correspon al **Nivell de Protecció Integral**, determinat pel punt 1.b.1) de la Norma 47 del PTIM.

"Aquest tipus de protecció implica una preservació íntegra del bé que s'ha de protegir, és a dir, sense cap possibilitat de canvi que comporti una modificació en la seva estructura, distribució i elements d'acabat. Hauria de mantenir l'ús original o un altre de compatible amb l'adequat manteniment i protecció del bé, i només s'hi permetrien obres de conservació, restauració i, en casos excepcionals, de recuperació d'alguna de les seves característiques originals. Es pot admetre l'establiment d'una subcategoria que englobi aquells elements d'un valor elevat que, a causa del seu deteriorament, requereixin obres d'una certa entitat per assegurar-ne la permanència o el retorn a un estat original desitjat; també quedarien inclosos en aquesta subcategoria aquells elements que, tot i que mereixen una protecció integral, posseeixen annexos no protegits o amb un nivell de protecció menor on es poden dur a terme obres de més entitat necessàries per a la continuïtat del seu ús."

Correspondrà a l'Ajuntament de Banyalbufar, mitjançant l'òrgan o departament municipal que es designi i la Comissió de Patrimoni Municipal, l'estudi de les propostes concretes d'actuació sobre l'element o

l'edifici i determinar el tipus d'actuació possible sobre aquests béns, en funció de les característiques i circumstàncies de cada cas, atenent als seus valors i a la normativa urbanística.

2. Es regiran segons el que estableix la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear. Pel que respecta al grau de protecció dels elements declarats com a BIC i als seus entorns de protecció, i criteris d'intervenció:

Títol I – Capítol I – Articles 5 al 13

Títol II – Capítol III – Articles 34 a 42.

PTIM – Normes 46 a 50

Segons les determinacions de l'article 40 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear, caldrà obtenir l'autorització prèvia de la Comissió Insular del Patrimoni Històric, a més de les llicències o autoritzacions restants que siguin pertinents, per realitzar qualsevol obra interior o exterior, el canvi d'ús o la modificació que els particulars o qualsevol administració pública vulguin dur a terme en béns immobles d'interès cultural.

En la fitxa particular de cada element queda referida la seva categoria i el seu nivell de protecció.

Article 31. Obres i actuacions a elements del Nivell de Protecció Parcial (B): Béns Catalogats o Assimilables

1. El Nivell B de protecció es correspon al **Nivell de Protecció Parcial**, determinat pel punt 1.b.2) de la Norma 47 del PTIM.

“Aquest tipus de protecció es planteja per a aquells casos diferents dels anteriors que, amb el límit de la conservació íntegra de les seves parts essencials i la seva volumetria, permetin l'execució d'obres majors.”

Correspondrà a l'Ajuntament de Banyalbufar, mitjançant l'òrgan o departament municipal que es designi i la Comissió de Patrimoni Municipal, l'estudi de les propostes concretes d'actuació sobre l'element o l'edifici i determinar el tipus d'actuació possible sobre aquests béns, en funció de les característiques i circumstàncies de cada cas, atenent als seus valors i a la normativa urbanística.

2. Es regiran segons el que estableix la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear, pel que respecta al grau de protecció dels elements declarats com a BC i als seus entorns de protecció, i criteris d'intervenció:

Títol I – Capítol II – Articles 14 al 21

Títol II – Capítol III 2on Secció 2ª – Articles 39 a 45.

PTIM – Normes 46 a 50

3. L'edificabilitat que correspondrà en cada cas no serà major que la que assenyalin les NNSS en cada zona. En cas que l'edifici catalogat existent superi aquesta edificabilitat, es considerarà aquesta com a límit.

4. Addicions, Remuntes i/o ampliacions en elements catalogats en el Nivell B.

En elements el nivell B (BC), les actuacions d'ampliació, remunta i/o addició al respecte de l'envoltant volumètrica i les alçades de l'element protegit previstes en les fitxes del Catàleg, requeriran de l'aprovació d'un Pla de Millora Urbana (PMU) que haurà de justificar la compatibilitat de les noves volumetries amb els valors patrimonials de l'element protegit, així com la seva adequació a l'entorn urbà

on s'insereixen.

En la seva tramitació caldrà un informe pertinent al respecte de la idoneïtat d'aquest canvi per part de la Comissió Local de Patrimoni, havent de trametre-ho al Departament de Cultura per a la seva aprovació, en el cas de que aquest canvi suposi o impliqui futurs enderroc parcial o total.

La transformació d'Usos en elements catalogats en el Nivell B (BC) es regula a l'article 43 d'aquesta normativa.

5. Les actuacions sobre façanes protegides o elements que formin part d'edificis amb protecció integral o tipològica, i les façanes protegides pertanyents a edificis integrants d'ambients o d'illes que constitueixen testimonis tipològics del creixement urbanístic, hauran de respectar les determinacions establertes en la Disposició Addicional d'aquest catàleg.

6. Si en un edifici o element catalogat, es demostrés la necessitat ineludible de procedir al desmuntatge de part o la totalitat de les façanes, per tal d'executar l'obra permesa per aquesta Normativa, excepcionalment, aquesta operació es podrà portar a terme amb les següents consideracions:

6.1. S'haurà de comptar amb Informe positiu de la Comissió Municipal de Patrimoni i, si s'escau, de la Comissió Insular del Patrimoni Històric, en compliment del que estableix la Llei 12/1998.

6.2. S'haurà d'establir un aval bancari que garanteixi la total reconstrucció de la façana o element, d'acord el projecte tècnic d'execució que s'aprovi per llicència, que ha d'anar acompanyat d'un estudi econòmic exhaustiu.

6.3. Els elements i les dimensions de la façana, així com els seus acabats, seran els mateixos que a l'edificació original i s'aplicaran les tècniques constructives emprades per la construcció de l'edifici. Això implicarà una investigació dels materials utilitzats (tipus de granulometria de la sorra i de l'aglomerat, color original, ...) i dels sistemes constructius emprats en el seu dia per a l'execució de l'obra original. El projecte haurà de proposar solucions d'execució que garanteixin la mateixa qualitat i textura.

En la fitxa particular de cada element queda referida la seva categoria i el seu nivell de protecció.

Article 32. Obres i actuacions en elements del Nivell de Protecció Ambiental (C): Béns Inventariats

1. El Nivell C de protecció es correspon al **Nivell de Protecció Ambiental**, determinat pel punt 1.b.3) de la Norma 47 del PTIM.

“Quedaran englobades en aquest nivell les remodelacions que poguessin afectar la totalitat de l'espai interior de les edificacions, mantenint les proteccions de façana, que haurien d'obligar a mantenir la volumetria existent en l'aiguavés corresponent a aquesta, a fi que la seva protecció sigui realment efectiva.”

Correspondrà a l'Ajuntament de Banyalbufar, mitjançant l'òrgan o departament municipal que es designi i la Comissió de Patrimoni Municipal, l'estudi de les propostes concretes d'actuació sobre l'element o l'edifici i determinar el tipus d'actuació possible sobre aquests béns, en funció de les característiques i circumstàncies de cada cas, atenent als seus valors i a la normativa urbanística.

Article 33. Llicències d'obres

Els actes subjectes a llicències sobre béns catalogats es regiran segons el que queda establert per:

a) Articles 1 a 9 de la Llei 10/1990 de Disciplina Urbanística.

b) L'article 40 i preceptius de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear, per a cadascun dels nivells de protecció establerts en l'esmentada Llei i el present catàleg.

1. Les sol·licituds de llicències d'obres estan subjectes a les prescripcions generals establertes a les NNSS del TM de Banyalbufar.

2. L'autorització d'obres en edificis de Nivell A es regula per l'article 37 de la Llei 12/1998, 21 de desembre, del Patrimoni Històric Balear. La concessió de llicències corresponents a edificis BIC de nivell A requereix l'autorització de la Comissió Insular de Patrimoni Històric.

3. Per als expedients de sol·licitud de llicència que es refereixin a edificis de Nivell B i Nivell C, indistintament del caràcter d'obra major o menor, serà preceptiu l'informe de la Comissió Municipal de Patrimoni.

4. En cas d'aprovació d'un Pla especial de protecció del conjunt històric del centre històric o dels entorns de protecció de béns del Nivell A, l'autorització d'obres correspondrà a l'Ajuntament, previ informe de la Comissió Municipal de Patrimoni. La documentació que s'haurà d'acompanyar amb la sol·licitud de llicència serà la detallada en l'article 34 del present Catàleg.

5. S'estableix un entorn de protecció pels edificis del nivell A, que comprèn totes les parcel·les que limiten amb la de l'edifici catalogat.

Les sol·licitud d'obres per a intervencions en terrenys situats en els entorns de protecció que impliquin un canvi de la morfologia exterior, ja sigui per a noves construccions o per la substitució d'edificacions o la modificació de façanes o volumetries, s'hauran d'acompanyar de la documentació esmentada en l'article 34 i de la justificació de no malmetre els valors de l'edifici protegit.

Per aquestes categories de protecció, en sòl no urbanitzable i urbanitzable, l'entorn de protecció queda definit per l'espai del voltant de l'edificació on qualsevol actuació podria condicionar la unitat funcional i/o visual del conjunt amb el paisatge, incloent-ne el camí d'accés.

Es podrà precisar amb exactitud la delimitació de l'entorn de protecció mitjançant un Pla especial urbanístic.

En sòl no urbanitzable, l'entorn d'un edifici o element protegit haurà de quedar lliure d'edificació.

Qualsevol intervenció que signifiqui l'alteració d'aquest entorn requerirà la prèvia justificació que no es malmeten els valors de l'element protegit.

Per a la concessió de la llicència en entorns de protecció dels elements protegits per el Nivell A serà perceptiu l'informe de la Comissió Municipal de Patrimoni i la Comissió Insular del Patrimoni Històric.

En qualsevol cas, els entorns de protecció s'atendran a les disposicions de l'article 11 de la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

Article 34. Documentació de llicències urbanístiques sobre edificis protegits

1. Les sol·licituds de llicència per obres o actuacions arquitectòniques a realitzar en els immobles protegits per aquest pla i que exigeixen d'un projecte tècnic (segons l'establert en les NNSS del municipi), han de complir l'assenyalat a les disposicions generals al respecte i en especial comprendrà els següents documents:

A. Aixecament planimètric a escala mínima 1:100 de l'estat actual de l'edifici en el seu àmbit

d'intervenció, que dongui coneixement i documenti l'estat de l'element catalogat previ a la seva intervenció.

B. Memòria justificativa de la solució proposada amb descripció exhaustiva de les actuacions que es pretenen realitzar, tot incloent descripció constructiva així com l'ús al que es destinarà l'immoble.

La memòria haurà d'incorporar un informe arqueològic i un altre arquitectònic redactat per els serveis pertinents de l'Ajuntament de Banyalbufar, tot indicant els elements que s'han de protegir, el tipus d'actuació recomanada i les actuacions a emprendre.

Així mateix, un cop acabats els treballs, i, prèviament a la concessió de la llicència d'ús o primera ocupació, seran preceptius els certificats que confirmin que les actuacions requerides han estat realitzades d'acord als informes previs.

C. Plànols a escala 1:50 on s'hi representin totes les façanes de l'edifici.

D. Seccions que representin el perfil transversal de l'edifici projectat i dels confrontants.

E. Detalls de tots els elements significatius.

F. Reportatge fotogràfic complet a color tant de l'exterior com de l'interior de l'edifici, ha d'incloure també fotografies de l'immoble amb els edificis contigus.

G. En el projecte haurà de fer-se constar la naturalesa, qualitat i colors dels materials a emprar a la façana.

2. Quan es tracti de sol·licituds de llicència per obres en terrenys o immobles situats en l'entorn d'edificis protegits, a banda de la documentació necessària per la definició de la pròpia actuació, caldrà aportar els documents esmentats en el punt 1 anterior, relativa al bé protegit, per descriure les relacions formals i visuals originals que s'estableixen a l'entorn entre actuals edificis i les possibles variacions que el projecte introdueix.

3. En Nivell B i C de protecció, en el cas d'haver de plantejar i/o tramitar una modificació parcial o total de l'element, caldrà justificar de forma objectiva la seva necessitat i conveniència pels interessos públics i privats, i serà preceptiva la prèvia aprovació de la Comissió de Patrimoni de l'Ajuntament, tant si implica obres majors com menors. Si s'aproven dites modificacions parcials o totals, es documentaran per tècnic competent -planimètricament a través d'un aixecament detallat, fotogràficament i per escrit totes les operacions, de manera que quedi constància tant de l'estat previ a la intervenció com del conjunt de les accions que es duguin a terme. Per a dita documentació es seguiran les pautes i el format marcats per l'Arxiu Municipal dipositari final de tot el material. Eventualment es podran recollir restes significatives dels enderrocs de les intervencions, seguint les pautes i el format marcats pel Servei d'Arqueologia, per a ser estudiades i si s'escau conservades en les dependències municipals pertinents.

4. Quan el Consell de Mallorca exigeixi efectuar treballs arqueològics, per autoritzar l'execució d'obres sobre béns catalogats, s'haurà de lliurar a l'Ajuntament un exemplar de l'informe i memòria arqueològica. No es podran tancar els expedients de llicències d'obres fins no s'hagi donat compliment a aquesta condició, amb els efectes corresponents sobre el retorn de fiances econòmiques.

5. Totes les actuacions a realitzar sobre els elements del Catàleg i els seus entorns definits, gaudiran d'un període d'informació al públic de 20 dies naturals prèvia la seva aprovació a fi de sospesar l'opinió dels ciutadans i entitats respecte d'aquestes.

CAPÍTOL CINQUÈ. REGULACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC

Article 35. Disposicions Generals dels elements Integrants del Patrimoni Arqueològic.

1. De conformitat amb la Llei 12/1998, de 28 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears i amb el Programa de preservació de jaciments arqueològics de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, es delimitaran com a tals àrees protegides aquelles terres a les quals s'han trobat indicis de les restes arqueològiques o paleontològiques que es pretenen salvaguardar més aquell entorn que es considera suficient per a assegurar la salvaguarda del jaciment i de les seves condicions estètiques i naturals.

2. Les actuacions permeses a l'interior dels perímetres seran aquelles tendents a obtenir informació científica o bé les millores que permetin una més adequada contemplació de les troballes. S'entendran com a tals millores la instal·lació de rètols explicatius o la utilització d'edificis existents per a la ubicació de petites instal·lacions museològiques de caràcter didàctic i en relació directa amb l'element protegit en qüestió.

3. Regulació dels usos: Segons determinacions de l'article 43 del present document.

4. El Regim d'usos s'atendrà a allò que desposa la Disposició Addicional Cinquena de la Llei 12/1998 de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears, així com a les Normes 32 i 33 del PTIM referents al règim d'usos en sòl rústic en l'àmbit de la Serra de Tramuntana, i a les disposicions descrites en els articles 130 i 137 de les NNSS del TM de Banyalbufar.

5. D'acord a l'article 69.3 del PORN de la Serra de Tramuntana, les actuacions i activitats de qualsevol casta que es duguin a terme dins l'àmbit territorial del Pla han de preveure la possible afectació del patrimoni arqueològic, paleontològic i etnològic i han d'incorporar, si escau, les mesures preventives adients.

6. Conformen aquesta secció el conjunt d'elements corresponents a les següents categories relatives a l'article 8 del present document:

- Jaciments arqueològics

Element	Codi Carta Arqueològica	Codi Catàleg Patrimoni
Son Balaguer	6_001	B-152
Ses Cases de Son Valentí	6_002/1	B-171
Ses Cases de Son Valentí	6_002/2	B-171
Es Castellot / Son Valentí	6_003	A-018
Hort de Son Bujosa	6_004	B-162
Molins de Cala Banyalbufar	6_005	A-005
Font de la Canaleta	6_006	B-073
Font de can Pico	6_007	B-046
Font de Calapus	6_008	B-050
Font de la Marina	6_009	B-163
Font de la Reina	6_010	B-074
Molí des Cireral	6_011	B-045
S'Era des Moro / Son Valentí	6_012	A-019
Font de Son Creus	6_013	B-154
Font des Garbell	6_014	B-149
Font de la Vila	6_015	B-077
Son Coll	6_016	A-023
Cases de'n Jordi / Son Bunyola	6_017	A-016

L'Hort de la Torre / Son Bunyola	6_018	A-022
Font de sa Menta / Planici	6_019	B-075
Penyal des Corral Fals / Son Bunyola	6_020	A-015
Potada des Cavall	6_021	A-025
Sa Tanca Perra / Son Valentí	6_022	A-026
Son Bunyola	6_023	A-021

Article 36. Disposicions especials per als jaciments arqueològics

1. En el cas d'aparició de noves troballes fruit de la realització d'obres de demolició, excavació, urbanització, edificació, etc., es procedirà a la immediata suspensió de les llicències atorgades i es seguiran les actuacions dictades per la legislació vigent en matèria de patrimoni històric.

2. En virtut del Títol Preliminar de la Llei 12/1998 de 21 de desembre de Patrimoni Històric de les Illes Balears, qualsevol persona està obligada a posar en coneixement de l'Administració competent la troballa de restes arqueològiques. L'incompliment d'aquest deure, així com els danys perpetrats contra béns d'interès arqueològic serà objecte de sancions, administratives o penals, previstes a la Llei de Patrimoni Històric de les Illes Balears.

3. Les disposicions relatives a les intervencions a realitzar en el Patrimoni Arqueològic es remetran al contingut dels articles 30, 31 i 32 del present Catàleg, en funció del seu nivell de protecció, així com a les disposicions sobre Patrimoni Arqueològic i Paleontològic del Títol III de la Llei 12/1998 de Patrimoni Històric de les Illes Balears.

4. En base a l'estat de coneixement de l'arqueologia del terme municipal per la gestió del patrimoni arqueològic, es proposen dos nivells de protecció diferent: **Nivell de Protecció Arqueològica I** i **Nivell de Protecció Arqueològica II** pels quals serà d'aplicació la normativa que es desplega a continuació. En casos excepcionals, no previstos en la normativa, seran d'aplicació els preceptes corresponents de la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric Balear.

Regulació del Nivell de Protecció Arqueològica I

Es procedirà segons el següents passos:

- a) En els solars afectats per aquest nivell de protecció on s'hagin de realitzar obres que impliquin moviments de terra sota nivell de rasant, el promotor de l'obra té l'obligació d'adjuntar un informe, emes per Arqueologia Municipal, en el moment de sol.licitar la llicència.
- b) En tots aquells casos en què el coneixement del solar de què es tracti ho aconselli, per a emetre aquest informe, caldrà portar a terme sondejos arqueològics sota la direcció tècnica d'Arqueologia Municipal.
- c) En el cas que aquests sondejos resultin negatius, s'emetrà el corresponent informe, que no condicionarà la concessió de llicència.
- d) En el cas que els sondejos resultin positius però les característiques del solar no permetin l'excavació en extensió, els serveis tècnics municipals emetran informe amb els condicionants que hauran de regir la corresponent llicència d'edificació. En el cas que aquests sondejos resultin positius es procedirà a l'excavació sota la direcció tècnica de l'Arqueologia Municipal.
- f) En aquells solars en què s'hagi realitzat l'excavació a què fa referència el punt d), la Comissió Municipal de Patrimoni emetrà informe sobre l'existència o no de condicionants a la llicència d'edificació i, en el seu cas, del caràcter dels condicionants.
- g) En aquells casos que dels resultats de l'excavació es desprengui, a criteri de la Comissió Municipal de Patrimoni, la impossibilitat de concedir llicència d'edificació es promourà la incoació d'expedient de Bé d'Interès Cultural i/o la redacció del corresponent Pla Especial.

h) En els solars on es vulguin realitzar obres que no impliquin moviments de terres sota nivell de rasant, Arqueologia Municipal emetrà informe sobre la necessitat o no de realitzar sondejos i/o excavacions. En cas que s'hagin de fer sondejos caldrà que siguin realitzats en un termini màxim de dos mesos a comptar des del moment que el promotor posi el solar a disposició de l'Arqueologia Municipal i comptaran amb finançament públic. En cas que es realitzin excavacions es faran dins el termini màxim de sis mesos.

Regulació del Nivell de Protecció Arqueològica II

Es procedirà següents els següents passos:

- a) En els solars afectats per aquest nivell de protecció on s'hagin de realitzar obres que impliquin moviments de terra sota nivell de rasant, l'expedient de llicència d'obra haurà d'incloure un informe d'Arqueologia Municipal que indicarà si l'obra està condicionada a sondejos arqueològics previs o, si s'escau, a inspecció.
- b) En cas que s'hagin de realitzar sondejos es portaran a terme dins un termini màxim de dos mesos a partir que el promotor posi el solar a disposició, tindran una durada màxima de vint dies i aniran a càrrec del promotor.
- c) Si el resultat d'aquests sondejos és negatiu, l'Arqueologia Municipal emetrà informe favorable per a la concessió de la llicència d'edificació.
- d) Si el resultat és positiu es procedirà a la excavació amb una durada màxima de sis mesos. Acabada l'excavació se seguirà el procediment indicat als apartats f) g) i h) del Nivell de Protecció Arqueològica 1.

CAPÍTOL SISÈ. REGULACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL

Article 37. Espais Naturals protegits

1. D'acord a l'article 11 de la Llei 5/2005 de Conservació dels espais de rellevància ambiental, s'inclou en la categoria c) Reserves naturals especials l'àmbit delimitat per l'annex Cartogràfic-Normatiu I.2 – Reserves Naturals Especials, del PORN de la Serra de Tramuntana, la reserva natural especial de la Punta de s'Agulla al Port des Canonge.

2. A més de la regulació de les proteccions Integral, Parcial o Ambiental detallades en els articles 30, 31, 32 del present catàleg, el règim general d'usos i zonificacions s'atendrà a allò disposat al Capítol II del Títol III de la Llei 5/2005 (LECO),

Article 38. Afeccions a la Xarxa Natura 2000

1. D'acord a la delimitació de la Xarxa Natura 2000 a Mallorca, s'estenen dins l'àmbit del TM de Banyalbufar els sectors codificats amb els codis ES5310081, ES5310008, i 5310078.

2. Respecte els plans o projectes relacionats amb activitats i actuacions considerades permeses en el PORN, l'avaluació de les repercussions ambientals previstes en l'article 39 de la Llei 39 de la Llei 5/2005, de 26 de maig, vindran determinades per allò establert en l'article 102 del Decret 19/2007, pel qual s'aprova el Pla d'Ordenació de Recursos Naturals de la Serra de Tramuntana (PORN)

Article 39. Afectació del PORN de la Serra de Tramuntana.

1. D'acord a punt II del PORN i al seu annex Cartogràfic-Normatiu II.1. – Àmbit territorial, s'inclouen en l'articulat del present capítol la totalitat de zones delimitades en sòl rústic del municipi.

2. D'acord a la Norma 31.1 i 31.2 del PTIM, i segons regula la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, formen part dels elements catalogats dins la delimitació de la serra de Tramuntana els que estiguin integrats en el Registre Insular de Béns d'Interès Cultural i en el Catàleg insular de Patrimoni Històric. Així mateix, es consideren elements catalogats dins la delimitació de la Serra de Tramuntana tots els que esiguin inclosos en els catàlegs municipals existents.

3. Règim general d'usos i aprofitaments serà el descrit en el Capítol II, Títol III, de la 5/2005, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental.

4. D'acord amb l'article 67.3 del PORN de la Serra de Tramuntana, sense perjudici de les competències que puguin correspondre a l'òrgan substantiu competent en matèria de patrimoni històric, qualsevol actuació que afecti a béns del patrimoni històric ubicat dins l'àmbit territorial del Pla tenen la condició d'autoritzables i han de ser, per tant, sotmesos a previ informe preceptiu i vinculant de l'organisme gestor dels espais naturals protegits.

5. Per a l'adequada preservació del patrimoni històric, arqueològic, etnològic i cultural existent dins l'àmbit territorial del PORN, les administracions públiques competents adoptaran les mesures necessàries, ordenant, si s'escau, els usos compatibles i el règim de visites que en cada cas pugui correspondre.

6. Donat que alguns elements catalogats es troben dins la Xarxa Natura 2000, i d'acord amb l'article 39.1 de la Llei 5/2005, la Conselleria de Medi Ambient informarà preceptivament, abans de la seva execució, sobre qualsevol pla o projecte que, sense tenir una relació directa amb la gestió d'un lloc de la Xarxa

Natura 2000, o sense ser necessari per a aquesta gestió, pugui afectar-lo de forma apreciable, ja sigui individualment o en combinació amb altres plans o projectes.

7. Conformen aquesta secció el conjunt d'elements corresponents a les següents categories relatives a l'article 8 del present document:

- Espais naturals

Article 40. Intervencions

1. Les disposicions relatives a les intervencions a realitzar en el Patrimoni Arqueològic es remetran al contingut dels articles 30, 31 i 32 del present Catàleg, en funció del seu nivell de protecció.

Article 41. Disposicions relatives al PORN de la Serra de Tramuntana.

D'acord a l'article 3 del Decret 19/2007 de 16 de març, pel qual s'aprova el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals de la Serra de Tramuntana, s'estableixen les següents categories de zonificació:

- * Zones d'exclusió.
- * Zones d'ús limitat.
- * Zones d'ús compatible.
- * Zones d'ús general.

Títol II – Normes Generals per a les diferents zones delimitades

Capítol II. Zones d'exclusió:

Article 8. Definició.

1. *Són aquelles àrees amb una major qualitat biològica o que contenen els elements biòtics o abiòtics més fràgils, amenaçats o representatius.*

2. *Formen part d'aquestes zones els illots, farallons, penya-segats i espadats, cims culminals, torrents encaixats, avencs i cavitats subterrànies i altres àrees d'interès ambiental excepcional grafades en l'annex cartogràfic II.2.*

Article 9. Funcions

Les zones d'exclusió tenen com a funcions fonamentals la protecció integral dels ecosistemes, comunitats i elements biòtics i abiòtics que contenen i la preservació dels processos ecològics naturals que s'hi produeixen. La vocació d'aquestes àrees és la conservació o restauració dels seus valors naturals; el manteniment de la qualitat paisatgística i ecològica i també la investigació científica.

Article 10. Usos a fomentar

Es fomentarà l'estudi dels seus valors naturals, la millora d'hàbitats, el manteniment de la qualitat

paisatgística i l'eliminació d'espècies al·lòctones. S'ha de promoure la investigació científica per a aquestes finalitats.

Capítol III. Zones d'ús limitat

Article 11. Definició

1. Són aquelles àrees amb una alta qualitat biològica o elements fràgils o representatius en les quals els objectius de conservació admeten un ús públic reduït amb mitjans tradicionals sense instal·lacions permanents. Son zones d'un indubtable valor naturalístic, científic, cultural i paisatgístic que presenten un cert grau de transformació antròpica. En elles es poden presentar algun tipus d'aprofitament primari productiu que és compatible amb la preservació dels valors que se pretenen protegir.

2. Integren també aquestes zones les àrees que, tot i no tenir les condicions per gaudir de la protecció integral de les zones d'exclusió, mereixen una protecció especial adreçada a determinats hàbitats singulars, espècies concretes i formacions geològiques que contenen. En aquests casos pot autoritzar-se un ús humà moderat de caràcter tradicional i un ús educatiu i excepcionalment pot autoritzar-se un ús de visita degudament controlat. El Pla rector d'ús i gestió ha de determinar, dins les zones d'ús limitat, la normativa específica d'aquestes zones de protecció especial.

3. Formen part d'aquesta zona les àrees grafiades a l'annex cartogràfic i integrades per llocs de la Xarxa Natura 2000, àrees d'alzinar i altres zones d'alt valor botànic i/o faunístic.

Article 12. Funcions

Les zones d'ús limitat tenen com a funcions fonamentals la preservació o restauració dels seus valors naturals i etnològics, de la qualitat paisatgística així com el manteniment de les activitats tradicionals de la zona, i d'un ús públic controlat i d'educació i d'interpretació ambiental ordenat.

Article 13. Usos a fomentar

1. Es fomentaran els usos coherents amb la conservació del medi i les activitats d'interpretació i educació ambiental, que en cap cas no poden produir efectes negatius sobre els valors protegits.

2. Cal fomentar la gestió forestal sostenible, que ha de donar prioritat a la funció ecològica de les masses forestals existents.

3. S'han de dur a terme les actuacions de prevenció i extinció d'incendis forestals degudament planificades i s'ha de fomentar l'activitat ramadera extensiva, ben planificada, com a sistema de prevenció dels incendis forestals i la recuperació de marjades abandonades. Es podrà limitar la pastura a les àrees d'importància botànica i a les àrees d'alt risc d'erosió que reglamentàriament es determinin amb les compensacions que corresponguin.

4. S'ha de fomentar que les activitats agrícoles i ramaderes s'adaptin als manuals de bones pràctiques agràries, per a la qual cosa han de tenir incentius i l'assessorament adequat per part de l'administració.

5. S'ha de fomentar l'establiment de programes per a la millora dels hàbitats existents a l'àrea.

6. Es fomentaran els usos de conservació i investigació dels valors de l'àrea, sempre que no es lesionin els seus valors ambientals.

7. A les zones en què s'estableixi una especial protecció per a hàbitats, espècies o formacions geològiques concretes aquests usos esmentats en els apartats anteriors, s'han d'adaptar als requeriments de conservació.

Capítol IV. Zones d'ús compatible

Article 14. Definició

1. *Es qualifiquen com zones d'ús compatible les àrees en què les característiques del medi natural permeten la compatibilització de la conservació amb usos humans.*
2. *Integren aquelles àrees naturals, agrícoles i forestals, amb uns valors paisatgístics, naturalístics i etnològics reconeguts que no acumulen els condicions de conservació considerats en les categories de zonificació descrites en els articles anteriors, i que es recullen a l'annex II.2.*

Article 15. Funcions

Les zones d'ús compatible tenen com a funcions fonamentals la compatibilització de la preservació o restauració dels valors naturals i el manteniment de la qualitat paisatgística i ecològica de la zona amb els usos agraris, forestals, ramaders, cinegètics i pesquers així com els usos d'interpretació i educació ambiental, lleure i altres que no lesionin els seus valors ambientals.

Article 16. Usos a fomentar

1. *S'ha de fomentar la gestió forestal sostenible, l'agricultura i la ramaderia extensiva. Cal potenciar el manteniment dels conreus i la diversificació compatible de les rendes d'aquests sectors.*
2. *S'ha de fomentar una gestió de la vegetació preventiva davant els incendis forestals, per a la qual cosa sempre s'ha de produir el mínim impacte ambiental per a la zona afectada i l'entorn.*
3. *Les activitats d'educació ambiental, de lleure i d'interpretació del patrimoni -natural i cultural- que es desenvolupin congruentment amb els objectius de protecció de l'espai, que en cap cas no poden representar efectes negatius sobre els valors protegits.*
4. *Es facilitarà el desenvolupament del turisme rural per tal que generi rendes complementàries als sectors de la zona facilitant-ne la conservació, els quals no podran incidir negativament sobre els valors naturals d'aquestes àrees, ni pertorbar les activitats productives, ni la vida de la població resident.*
5. *Les intervencions o usos enfocats a conservació que afavoreixin el manteniment o increment del nivell de biodiversitat de l'àrea.*
6. *Un ús turístic i recreatiu ecològicament adequat a les característiques naturals i culturals del l'espai com àrees d'esbarjo, centres d'interpretació, museus i equivalents, que haurà d'estar sempre condicionat als objectius generals de conservació.*

Capítol V. Zones d'ús general

Article 17. Definició

Es qualifiquen com zones d'ús general aquelles superfícies que, en raó de la menor qualitat relativa dins l'espai natural protegit, o per la seva capacitat d'admetre un major nombre de visitants, puguin servir per a la ubicació d'instal·lacions, activitats i serveis que redundin en benefici de les comunitats locals integrades o pròximes a l'espai natural.

Article 18. Funcions

Les funcions fonamentals d'aquestes àrees són conservar en bon estat els sòls agrícola, els cultius

existents i les masses forestals; servir de suport a les activitats agrícoles i ramaderes tradicionals i/o ecològicament sostenibles; i mantenir la qualitat paisatgística. Són aptes per a la ubicació d'instal·lacions, activitats i serveis relacionats amb tasques de lleure, educació, i altres relacionades amb la gestió de l'espai natural.

Article 19. Usos a fomentar

1. Els usos agrícoles i ramaders de caràcter tradicional i/o ecològicament sostenibles gaudiran d'especial preferència. Les Administracions ambiental i agrària han de donar suport al desenvolupament de l'agricultura i la ramaderia que s'adapti als objectius d'aquest Pla.

2. Per part de l'administració ambiental es donarà suport al desenvolupament del turisme rural per tal que generi rendes complementàries als sectors de la zona per facilitar la conservació, els quals no podran incidir negativament sobre els valors naturals d'aquestes àrees, ni pertorbar les activitats productives, ni la vida de la població resident.

3. Un ús turístic i recreatiu ecològicament adequat a les característiques naturals i culturals, que haurà d'estar sempre condicionat als objectius generals de conservació

4. La ubicació d'infraestructures i serveis relacionats amb la gestió ambiental que ajudin a una millor comprensió de l'espai natural com centres de recepció i punts de concentració lligats a l'ús públic.

CAPÍTOL SETÈ. NORMES DE REGULACIÓ DEL PATRIMONI SITUAT EN DOMINI MARÍTIM-TERRESTRE

Article 42. Disposicions relatives al domini públic marítim terrestre.

1. D'acord amb l'establert a l'article 2.c de la Llei 22/1988 de 28 de juliol, de Costes, l'actuació administrativa sobre el domini públic marítim-terrestre perseguirà com a finalitat la regulació de la utilització racional d'aquests béns en termes que acordin a la seva naturalesa, finalitat, i amb el respecte al paisatge, al medi ambient i al patrimoni històric.
2. D'acord a l'estipulat als articles 22 i 49 de la Llei 12/1998 de Patrimoni de les Illes Balears, sobre la Protecció General del Patrimoni Històric i Disposicions Generals del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic, els elements inclosos en el present catàleg s'engloben dins la categoria determinada a l'article 32 de la Llei 22/1988, de Costes, en referència als elements que inclosos dins la Delimitació del Domini Públic Marítim Terrestre, en els casos particulars que determinin les fitxes corresponents.
3. De la mateixa manera, i segons l'article 25.2 i 25.3 de la Llei 22/1988, de Costes, s'inclouen en aquest supòsit els elements inclosos en el present catàleg.
4. Els usos de la zona de Servitud de Protecció s'ajustaran a l'establert en els articles 24 i 25 de la Llei de Costes, d'acord als usos permesos a la zona, amb la autorització de l'Òrgan Competent de la Comunitat Autònoma, de conformitat amb allò determinat als articles 48.1 i 49 del RD 1112/92, pel que es modifica parcialment el reglament de la Llei de Costes.
5. S'haurà de garantir el respecte a les servituds de trànsit i accés al mar establertes en els articles 27 i 28 de la Llei de Costes.
6. Les obres i instal·lacions existents situades en zona de domini públic o servitud, se sotmetran a l'especificat a la Disposició Transitòria Quarta de la Llei de Costes. En particular, i referent a l'apartat 1, es considera la totalitat dels elements que conformen el present Catàleg com a elements inclosos en el supòsit exoneratori de demolició, en virtut de l'article 1 de la Llei 12/1998 de Patrimoni.

CAPÍTOL VUITÈ. RELACIÓ ENTRE DETERMINACIONS URBANÍSTIQUES DEL PLANEJAMENT GENERAL I LES DEL CATÀLEG

Article 43. Usos admesos en els edificis protegits

Els usos dels béns catalogats s'ajustaran al disposat en les normes generals, i seran els admesos en les NNSS per a cada zona on es localitzi el bé protegit, amb les limitacions que figurin en cada fitxa particular.

1. En general, els usos ordenats es compatibilitzen totalment amb els que regeix a les NNSS del TM de Banyalbufar, i són els establerts pels articles 53, 61, 65, 93, 94, 108, 116, 130 i 137 de les Normes Urbanístiques.

2. Queden exclosos els usos que impliquin obres, instal·lacions o activitats que siguin incompatibles amb la conservació i protecció dels valors arquitectònics del béns catalogats. Qualsevol modificació de l'ús dels edificis protegits per aquest Catàleg ha de ser autoritzada per l'Ajuntament de Banyalbufar. A més, segons l'article 40 de la Llei 12/1998 de Patrimoni Històric Balear, per la concessió de llicències d'obres en un BIC cal obtenir l'autorització prèvia de la Comissió Insular del Patrimoni Històric, además de les llicències o autoritzacions que siguin pertinents, per a qualsevol obra interior o exterior, canvi d'ús, o la modificació que els particulars o qualsevol administració pública vulguin portar a terme en Béns Immobles d'Interès Cultural o Catalogats.

3. Quan per a realitzar alguna activitat molt concreta, dins dels usos permesos, fos necessari dotar als elements d'equips o instal·lacions especials, es permetrà sempre que sigui de forma temporal, i que la seva autonomia respecte de l'element, garanteixi la total integritat d'aquest i de totes les seves parts.

4. Transformació d'Usos en elements catalogats en el Nivell B

La transformació d'usos en els elements protegits per el catàleg es regirà segons el que queda establert per:

- a). article 40 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

En elements de Nivell B, en el cas de que la seva conveniència i necessitat recomanin un canvi d'ús no recollit en els establerts en el present catàleg, caldrà que es justifiqui tècnica i funcionalment, i que la Comissió Local de Patrimoni examini independentment el canvi d'ús de la resta de criteris d'actuació (caldrà un Pla de Millora Urbana (PMU) que justifiqui la seva necessitat de canvi d'ús i que resolgui les implicacions urbanístiques derivades d'aquest canvi).

En la seva tramitació caldrà un informe pertinent al respecte de la idoneïtat d'aquest canvi per part de la Comissió Local de Patrimoni, havent de trametre-ho al Departament de Patrimoni per a la seva aprovació, en el cas de que aquest canvi suposi o impliqui futurs enderrocs parcials o totals.

CAPÍTOL NOVÈ. ORDENACIÓ ESPECÍFICA DE LA COMISSIÓ MUNICIPAL DEL PATRIMONI

Article 44. Comissió municipal del patrimoni

1. Per al control de les actuacions en els elements inclosos en aquest Catàleg de Béns a Protegir es constitueix la Comissió Municipal de Patrimoni (CMP).

2. La Comissió Municipal de Patrimoni (CMP) és un òrgan de caràcter tècnic que té com a missió vetllar per l'adequat compliment de les directrius i finalitats de la normativa d'aquest catàleg.

3. La Comissió Municipal de Patrimoni (CMP), actuarà perceptivament en els supòsits següents:

- Informes previs a la concessió de llicència d'obres en els elements del Catàleg i els seus entorns definits. També s'entén l'informe previ en les actuacions d'iniciativa pública en els termes abans esmentats.
- Observació de l'adequació de les obres executades a l'objecte de la concessió de llicència als projectes aprovats.
- Informes sobre noves catalogacions i inventariats d'elements.
- Informes sobre totes aquelles actuacions i qüestions que afectin als elements del Catàleg.
- Actuacions en matèria de protecció del patrimoni arqueològic.
- Actuacions en matèria de protecció del paisatge urbà.
- Actuacions en matèria de protecció del medi ambient.

Article 45. Control de les actuacions

La Comissió Municipal del Patrimoni assessorarà el procés de control de l'adequació de les actuacions executades sobre els elements, per això tindrà a la seva disposició el Servei d'Inspecció Municipal. Aquesta tasca s'efectuarà sota la direcció dels Serveis Municipals d'Urbanisme, i de l'administració competent en els casos de Béns d'Interès Culturals. Les inspeccions que se'n devenguin s'efectuaran segons l'establert en l'article 47 d'aquesta normativa.

Article 46. Composició i funcionament

La Comissió Municipal del Patrimoni estarà formada per:

- Arquitecte municipal de l'Ajuntament de Banyalbufar.
- Un tècnic especialista en patrimoni històric - arquitectònic (historiador, arquitecte, arqueòleg, restaurador, etc.), de reconegut prestigi i trajectòria professional
- Un tècnic especialista en patrimoni natural (agrònom, geòleg, ambientòleg, etc.) de ampli coneixement de l'entorn natural del terme municipal
- Regidor d'Obres o, en el seu defecte, Alcalde de l'Ajuntament de Banyalbufar.

La Comissió podrà sol·licitar la col·laboració de les entitats ciutadanes o persones relacionades amb els diversos camps, ja siguin de l'art, història, arqueologia, agricultura, biologia i qualsevol altre que pugui tenir relació amb els temes objecte d'informe, per tal de dur a terme la seva tasca amb la màxima eficàcia.

En cas de produir-se l'esmentada col·laboració, aquestes entitats o persones seran considerades membres de la Comissió Municipal del Patrimoni a tots els efectes en els temes objecte de la col·laboració.

Els acords de la Comissió Municipal de Patrimoni es produiran per majoria simple dels seus membres.

CAPÍTOL SETÈ. RÈGIM SANCIONADOR

Article 47. Multes coercitives

En general, les sancions es regularan segons el supòsits establerts per:

- a. articles 25 a 55, de la Llei 10/1990, de 23 d'octubre, de Disciplina Urbanística.
- b. articles 30 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

L'Ajuntament, previ informe de la Comissió Municipal de Patrimoni, pot imposar multa coercitiva per fer efectiu el compliment dels deures dels propietaris dels edificis de Nivell B (BC) i de les resolucions administratives dictades per al seu compliment.

La imposició de multa coercitiva serà independent de la imposició de sanció disciplinària així com de la possibilitat de l'Ajuntament de recórrer al mecanisme de l'execució subsidiària a càrrec de l'interessat en cas de mantenir-se aquest en l'incompliment d'allò ordenat.

Article 48. Inspecció

L'administració pot inspeccionar en qualsevol moment les obres i les intervencions que es facin en béns integrats en aquest Catàleg, segons els supòsits establerts per:

- a. article 62 de la Llei 10/1990 de 23 d'octubre, de Disciplina Urbanística.
- b. article 34 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

Article 49. Infraccions i sancions

El règim d'infraccions i sancions relatiu a les conductes contràries a la conservació i protecció dels béns d'aquest catàleg, és el que queda establert per:

- a. articles 25 a 55, de la Llei 10/1990, de 23 d'octubre, de Disciplina Urbanística.
- b. articles 108 a 110 Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears.

DISPOSICIÓ ADDICIONAL: TIPOLOGIA D'INTERVENCIÓ EN ELS BÉNS PROTEGITS

A-. Tipus d'Intervencions-

Les intervencions sobre béns protegits poden ser de:

CONSOLIDACIÓ: És tota iniciativa que contribueix a esmenar les parts que es consideren dèbils i que poden posar en perill la durabilitat d'un bé.

No suposarà en cap cas l'alteració dels valors protegits, i garantirà l'estabilitat estructural i d'estanquitat de l'element, tant exteriors com interiors.

Es distingeixen dos tipus de consolidació a efectuar que es defineixen com:

a) Consolidació provisional: Són aquelles obres destinades a garantir de manera temporal l'estanquitat i estabilitat de l'element.

Aquesta actuació generarà la immediata posta en marxa de manera obligada de la consolidació definitiva, o d'altres formes d'actuació, dins les condicions permeses en aquestes normes, en un terme de temps determinat en cada cas per l'Ajuntament i que mai podrà ser superior a un any.

b) Consolidació definitiva: Són aquelles obres destinades a garantir de manera perdurable l'estanquitat i estabilitat dels elements.

CONSERVACIÓ: Iniciativa que tendeix a impedir la degradació de l'estat original del bé protegit amb l'objectiu de garantir la seva durabilitat, sense alterar-ne els seus valors.

Els termes en què s'entendrà la conservació, són:

a) Seguretat: A més de la seguretat cap a la via pública, s'han de mantenir les condicions d'estabilitat estructural i d'accés a l'immoble.

b) Salubritat: L'acompliment de les normes higièniques mínimes del O.M. 24-2-44.

c) Ornat públic: És la conservació de la forma adequada dels elements estilístics i/o decoratius i/o funcionals de l'obra original.

RESTAURACIÓ: És tota actuació per retornar-li la fisonomia formal, material i cromàtica que tenia l'element originalment sense perjudici de considerar la seva evolució al llarg de la història.

Aquestes actuacions han de preservar la memòria arquitectònica que tenia originalment sense perjudici de considerar la seva evolució al llarg de la història.

No es consideraran dins d'aquest concepte les actuacions que no siguin recolzades per l'anàlisi de testimonis gràfics i/o documentals de les parts a restaurar.

REHABILITACIÓ: Adequar les condicions de salubritat i habitabilitat del bé protegit en funció de l'ús al qual es destina. En cap cas la rehabilitació implicarà la pèrdua dels valors arquitectònics protegits.

REUTILITZACIÓ: Fet de dotar a un bé o a alguna de les seves parts d'una funcionalitat idònia amb usos que poden ésser diferents als originals. En cap cas, el canvi d'ús implicarà la pèrdua total o parcial dels valors protegits.

SUBSTITUCIÓ: Construcció d'un nou edifici o element en el mateix emplaçament que un de preexistent.

Aquestes intervencions no podran malmetre valors reconeguts de l'element.

Als efectes de precisar les formes d'actuació, sobre els elements es diferencien dos àmbits:

- Exterior: el comprenen aquells aspectes que conformen la imatge epidèrmica (pell) de l'element.
- Interior: Són aquells aspectes que conformen físicament i qualitativament els punts de l'element continguts dins de la seva epidermis (pell).

En cadascun dels Àmbits contemplats en cada element, es distingeixen els següents Aspectes i d'altres més detallats:

- Volum: És el límit físic exterior actual de l'element.
- Formalització arquitectònica: És la composició i llenguatge arquitectònic de l'element, així com els recursos decoratius i acabats utilitzats en ell.
- Material: És la naturalesa física de les matèries utilitzades per la construcció de l'element.
- Textura: És la qualitat que fa referència als tipus d'acabats superficials, resultants dels materials utilitzats, així com dels possibles tractaments protectors.
- Cromatisme: És tot el que fa referència als colors i a les qualitats de "mat o brillantor" dels materials utilitzats, així com dels possibles tractaments protectors.
- Estructuració funcional: És el que fa referència a la composició arquitectònica en planta i en secció de l'element. Es distingeixen dos nivells:
 - 1) General: Fa referència a l'obra major i a les comparticions entre diversos propietaris i/o activitats diverses, ja siguin en vertical o horitzontal.
 - 2) Particular: Fa referència a l'obra menor i a les comparticions dins de la mateixa activitat i/o propietat.

Estructura portant: Són tots els elements constructius que són necessaris per a garantir l'estabilitat de l'element.

AMPLIACIÓ: L'augment de la superfície o volum de l'edifici protegit, sense modificar ni sobrepassar en alçada la seva coberta. En cap cas les obres d'ampliació implicaran la pèrdua dels valors protegits, ni es plantejaran amb un llenguatge arquitectònic que no permeti diferenciar l'edifici original de la nova construcció.

ADDICIÓ: Augmentar la superfície o volum de l'edifici protegit sobrepassant la seva alçada original amb noves plantes. En cap cas l'addició suposarà la pèrdua dels valors protegits, ni es plantejaran amb un llenguatge arquitectònic que no permeti diferenciar l'edifici original de la nova construcció.

B. Tècniques de restauració i neteja.

B.1-. Els elements petris, es netejaran per sistemes manuals mitjançant l'aplicació de sabons neutres amb raspalls d'espert de pues toves, o sistemes mecànics/hidràulics de neteja per pressió d'aigua i/o aire, prèvia valoració de la Comissió Municipal de Patrimoni.

B.2-. En cas de ser necessària la neteja puntual d'elements petris, s'utilitzaran sistemes de projecció de micro-partícules de sílex o altres àrids apropiats amb aire a pressió controlada.

- B.3-. En el seu cas es realitzarà l'aplicació d'apòsits per l'eliminació de sals solubles o de crostes negres.
- B.4-. Mai s'ha d'utilitzar els buixardats ni les neteges de sorra i aigua a pressió sense justificació tècnica, pel seu molt elevat poder destructiu.
- B.5-. Els morters a emprar en la reparació de paraments de pedra (rejuntats de carreus, maçoneria, etc.) han de ser exclusivament formats a partir de calç aèria.
- B.6-. Mai s'utilitzaran ciments pòrtland, ciments ràpids, calç hidràulica o altres atès que poden ser agressius als materials petris originals.
- B.7-. Els morters de revestiment només s'han de substituir en aquells casos que han perdut les seves qualitats protectores dels elements constructius.
- B.8-. La reparació puntual s'efectuarà amb morters de calç.
- B.9-. Cal respectar les pàtines del temps que no siguin perjudicials pel monument.
- B.10-. Es farà un estudi dels colors originals de l'edifici que s'hauran de restituir mitjançant les tècniques adequades.
- B.11-. No es substituiran els esgrafiats originals.
- B.12-. Només es permetrà la seva consolidació i, en el seu cas, la seva restauració amb tècniques especialitzades.
- B.13-. Tots els treballs seran realitzats per personal especialitzat en restauració i dirigides per persona qualificada en aquesta matèria.
- B.14-. Si, ateses les característiques especials dels materials de la façana, cal utilitzar altres tècniques constructives diferents a les assenyalades, s'haurà de justificar, en la memòria del projecte, la seva idoneïtat en relació a les tècniques originals emprades i que es tracta de procediments no destructius amb els materials que es netegen o restauren.

C. Rètols.

- C.1-. Els rètols a les façanes es col·locaran a la part interior dels buits sense sobrepassar els seus límits.
- C.2-. No s'autoritzen rètols publicitaris sobre cap altre element de façana ni sobre les baranes dels balcons.
- C.3-. No s'admeten rètols lluminosos.

ANNEX 1: CRITERIS ESPECÍFICS D'INTERVENCIONS EN MARJADES

En el present Annex, es descriuen i defineixen els criteris específics per intervenir en les marjades protegides en el present catàleg.

1-. TIPOLOGIA DE L'ELEMENT DE CONTENCIÓ (MARJADA)-.

Es distingeixen segons els següents elements tècnics i constructius:

1.1-. PAREDAT: Antic, Irregular poc adobat, adobat, enqueixelat

1.2-. CORONAMENT: Sense coronament, rasant, filada de dalt (superior)

1.3-. FORMA D'ACCÉS ENTRE MARJADES: Absència o presència de pujadors: escales laterals, escales frontals, escalons volats, rampes.

1.4-. HIDRÀULICA: presència d'elements hidràulics adossats: torrent canalitzat, pou, font, canaleta, aljub adossat, safareig adossat

1.5-. CONSTRUCCIONS ADOSSADES: Absència o presència d'altres construccions de pedra en sec (barraques, aixoplucs, rotlos de sitja, forns de calç, camins, clapers...)

2-. PATOLOGIES DE L'ELEMENT DE CONTENCIÓ (MARJADA)-.

En els elements de contenció (marjades), es troben les següents patologies:

2.1-. ESBALDRECS:

Quan una part del marge cedeix i s'ensorra, es crea un "esbaldrec", que representa el principi de la fi de l'marge si no es repara ràpidament.

La solidesa de la construcció depèn de la compressió que les pedres exerceixen unes sobre les altres i si es crea un buit, es va enfonsant lentament com una filera de fitxes de dòmino fins a acabar en un munt de pedres i terra, tot just reconeixible.

Procés de formació de l'esbaldrec:

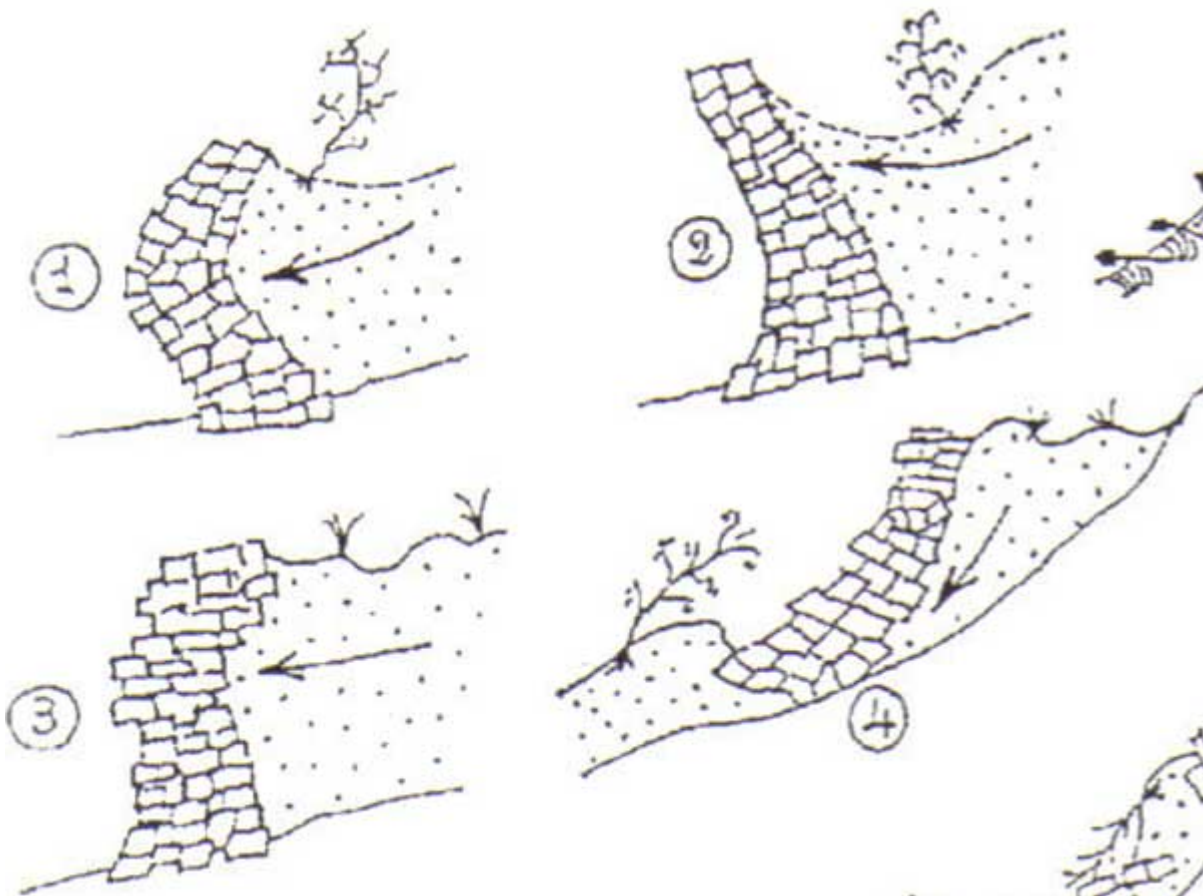
1-. El marge ha cedit i les pluges aniran arrossegant la terra que fins ara estava continguda pel reblert buidant la part posterior de les pedres que encara es mantenen en posició a banda i banda del "esbaldrec". Un cop es queden sense sustentació, cauen al seu torn, estenent l'ensorrament a esquerra i a dreta inexorablement.

2-. Prèviament, el marge ja ha avisat, amb un bombament anormal que preludeix l'ensulsiada: la terra de farciment a augmentat de volum amb les pluges i està pressionant fortament cap a fora.

3-. Una vegada que els esfondraments són desatesos, s'inicia el procés de destrucció dels murs. En no presentar una superfície horitzontal, els pendents no retenen l'aigua, que llisca ràpidament costa avall, iniciant el procés de dessecament que vá matant lentament els ametllers que contenia.

Procés d'Enfonsament d'un marge:

- 1) Esbaldreig més habitual, causat per empenta central
- 2) Esbaldreig per empenta en la part superior del marge
- 3) Provocat per lliscament lateral de les pedres
- 4) Decisió de la fonamentació a l'haver lliscat enterament el farciment de pedra.

2.2.- ASSENTAMENTS I FISSURACIONS:

Es produeix quan el nivell resistent de la marjada sofreix assentaments diferencials en la seva cota de basament, produïdes per transformacions sobtades del terreny de replé, o be per deformacions produïdes per la descohesió del terreny resistent en la base de l'element de contenció.

Les fissuracions es deuen a deformacions estructurals de l'element de contenció, produïdes per deformacions extrínsecas a l'estat de càrrega original de la marjada, degudes a elevats sobrepesos en la pressió del reblert, per maquinària o acopi de material

2.3.- PERDUA DE COHESIÓ, PENDENT O PLANEITAT EN EL PARAMENT DE CONTENCIÓ:

Es produeix quan la planeïtat del element de contenció, el seu pendent o cohesió es perd per la filtració de aigües d'escorrenteria, o per problemas de meteorització superficial de la cara exterior del element de contenció

2.4.- PERDUA O DETERIORAMENT DELS ELEMENTS D'ACCÉS / PUJADORS:

Es produeix quan els elements singulars que formen part del conjut constructiu de la marjada s'han vist deteriorats o han perdut part de la seva integritat, per l'afecció de l'ús agrícola, o per la degradació producte del temps i del seu ús intensiu.

2.5.- PERDUA O DETERIORAMENT DELS ELEMENTS DEL PAREDAT O CORONAMENT:

Es produeix quan els elements singulars que formen part del conjut constructiu de la marjada com el paredat o el seu coronament, s'han vist afectats, fins i tot han desaparegut per culpa

3.- INTERVENCIIONS PROHIBIDES.-

Resten prohibides totes les intervencions que:

3.1.- modifiquin les estructures principals dels elements de contenció de les marjades

3.2.- que transformin substancialment la seva organització topogràfica en parcelles, en funció del criteri marcat pel tècnic municipal revisor de la llicència pertinent

3.3.- Eliminïn elements constructius, pujadors, elements hidràulics i altres elements que suposin un tret fonamental i característic del conjut marjat protegit.

4.- INTERVENCIIONS PREFERENTS.-

Les intervencions preferents en els paraments de contenció de les marjades, es poden diferenciar en:

4.1.- ESBALDRECS:

Es reconstruirà el conjut afectat en cadascun d'aquests punts:

- Reposició de la cohesió i confinament del reblert posterior
- Reconstrucció del parament de pedra de contenció (marjada), amb el pendent adequat segons la rest del parament en bon estat
- Coronament del element de contenció per evitar la filtració d'aigua que torni a produir patologies en un curt plaç

- Reposició dels elements constructius característics del element de contenció

4.2.- ASSENTAMENTS I FISSURACIONS:

S'intervindrà en l'àmbit afectat de la següent manera:

- Descobriments dels fonaments del mur de contenció en l'àmbit afectat
- Millora i recalç del terreny assentat, en l'àmbit inferior immediatament en contacte a l'element de contenció
- Reposició dels elements de paredat assentats, recuperant la planimetria e inclinació del mur/element de contenció

4.3.- PERDUA DE COHESIÓ, PENDENT O PLANEÏTAT EN EL PARAMENT DE CONTENCIÓ:

- Desmuntatge de l'àmbit afectat, determinant els límits de la zona afectada per la patologia
- Reconstrucció i reposició de la part de paredat afectada, per a recuperar la planeïtat, angle de inclinació i elements de coronament

4.4.- PERDUA O DETERIORAMENT DELS ELEMENTS D'ACCÉS / PUJADORS:

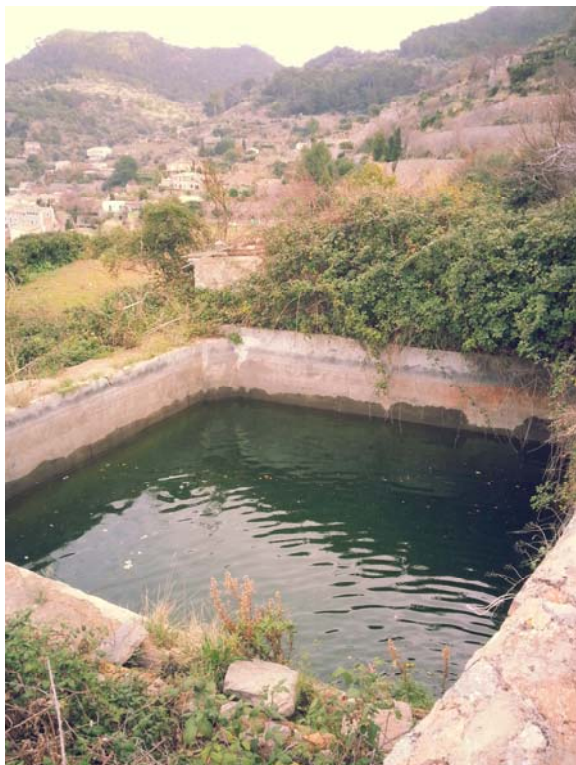
- Desmuntatge de l'àmbit afectat, determinant els límits de la zona afectada per la patologia
- Reconstrucció dels elements malmesos, sempre que es coneguin les seves traces i ubicacions originals en relació a l'element de contenció / marjada

4.5.- PERDUA O DETERIORAMENT DELS ELEMENTS DEL PAREDAT O CORONAMENT:

- Desmuntatge de l'àmbit afectat, determinant els límits de la zona afectada per la patologia
 - Reposició dels elements deteriorats, per a recuperació del parament en els termes d'originalitat constructiva del mateix.
-

ANNEX 2: CRITERIS ESPECÍFICS D'INTERVENCIONS EN SAFAREJOS

En el present Annex, es descriuen i defineixen els criteris específics per intervenir en els safareijos protegides en el present catàleg.

1-. TIPOLOGIA/ES-.

Es distingeixen segons els següents elements tècnics i constructius:

1.1-. MUR DE CONTENCIÓ D'AIGUES: Els murs de contenció propis del safareig, que el defineixen com a element contenidor de aigua

1.2-. PLATAFORMA DE BASE: existent en la majoria dels casos, excepte quan el substrat de base esdevé la mateixa roca. Es la plataforma de bassa inferior del safareig, generalment construïda amb una solera basta empedrada amb pedra del país

1.3-. ESCALES / BAIXADORS: Existents en la majoria dels safareijos, per a poder garantir la seva neteja i manteniment, en els termes de accés tècnic e infraestructural mínim.

1.4-. CORONAMENT DE MUR / LIMIT / AMPIT: existent en tots els casos, com a terminació del element de contenció d'aigua, i protegint la seva integritat constructiva.

2-. PATOLOGIES HABITUALS-

2.1.- AFECCIÓ PER FALTA DE NETEJA / RESIDUS:

Els safareijos pateixen canvis sobtats en el seu ús hidràulic, en funció de si la marjada o marjades que serveix en termes de subministrament del reg esdevé conreada o no, o temporades on el reg no es necessari en termes de explotació agrícola.

2.2.- FISURACIÓ DE LA CAPA DE IMPERMEABILITZACIÓ / PROTECCIÓ DELS PARAMENTS:

Els safareijos es troben impermeabilitzats amb una capa de morter de sorres i àrids naturals, sovint amb calç, a fi i efecte de aconseguir un grau elevadíssim de impermeabilitat. La falta de neteja del interior del safreig, així com el seus processos de buidat i plenat i la conseqüent exposició a l'intempèrie, debiliten fortament aquesta capa de impermeabilització, que requereix de manteniment temporalment mitg.

2.3.- DEFORMACIONS, ESQUERDES I FISSURACIONS PER MANCA D'ESTABILITAT:

Aquestes patologies tenen a veure amb la degradació i manca d'estabilitat dels murs de contenció del safareig i/o la seva bassa inferior, produït per assentaments diferencials en el subsol immediatament inferior al safareig, o bé per deformacions produïdes per canvis sobtats en la pressió de les terres contingudes en el exterior del safareig

3-. INTERVENCIÓ PROHIBIDES-

Resten prohibides totes les intervencions que:

3.1.- modifiquin les estructures principals dels elements del safareig.

3.2.- que transformin substancialment la seva funcionalitat agrícola, sempre que no es requereixi intervenir-hi per adaptar els seus requeriments tècnics al que les normatives actuals exigeixen en termes de salubritat i potabilitat.

3.3.- Eliminïn elements constructius, escales, elements hidràulics i altres elements que suposin un tret fonamental i característic del safareig en relació amb el entorn al que serveix.

3.4.- Cobreixin total o parcialment els safareijos protegits, per raons extrínseces a la seva funcionalitat actual.

3.5.- Transformin els paraments de l'interior del safareig afectant a la seva funcionalitat original.

4-. INTERVENCIÓ PREFERENTS-

Les intervencions preferents en els safareijos, es poden diferenciar en:

4.1.- AFECCIÓ PER FALTA DE NETEJA / RESIDUS:

- Cal garantir la neteja i manteniment del safareig, i evitar el dipòsit de restes vegetals o sòlides en el seu basament i límits, per tal que no afecti a la conservació de l'element

2.2.- FISURACIÓ DE LA CAPA DE IMPERMEABILITZACIÓ / PROTECCIÓ DELS PARAMENTS:

- Netejar l'àmbit afectat

- Retirar la capa superficial de acabat i revestiment
- Reparar la zona afectada amb nova aportació de morter impermeabilitzant o revestiment d'impermeabilització, desenvolupat amb la mateixa materialitat que el existent en el safareig

2.3-. DEFORMACIONS, ESQUERDES I FISSURACIONS PER MANCA D'ESTABILITAT:

- Buidat del safareig
 - Anàlisi e inspecció tècnica de l'àrea afectada
 - Determinació dels esforços que afecten la zona deformada
 - disseny de la solució estructural adequada, per tècnic competent
 - execució de la reparació estructural segons les prescripcions determinades en l'anàlisi de la problemàtica estructural existent, i el disseny projectat
-

**ANNEX 3: CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE
BANYALBUFAR**

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

Í N D E X

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

Coordinador: Antoni Reynés Trias
Autors: Guillem Alomar Canyelles
 Maria Coll Mestre
 Jaume Ripoll Martorell
 Francesca R. Rotger Moyà
 Ma. del Mar Taltavull Manchado

© Consell de Mallorca. Departament de Medi Ambient i Natura, 2007

1.PRESENTACIÓ1
 2.INTRODUCCIÓ.....2
 2.1 Consideracions jurídiques.....2
 2.1.1. La propietat dels camins públics.....2
 2.1.2. Règim jurídic dels camins públics.....2
 2.1.3. Accés al registre de la propietat2
 2.1.4. Inventari de béns de corporacions locals3
 2.1.5. L'expedient d'investigació.....4
 2.1.6. La recuperació de l'ofici (art. 70 i 71 RBEL)4
 2.1.7 Camins d'accés a la mar4
 2.2. Metodologia6
 2.2.1. Relació de camins documentats no localitzats8
 3.FONTS CONSULTADES.....10
 3.1. Arxivístiques10
 3.1.1. Arxiu Municipal de Banyalbufar (AMB)10
 3.1.2. Arxiu Municipal d'Esporlencs (AMEsp).....13
 3.1.3. Arxiu Municipal d'Estellencs (AMEst)13
 3.1.4. Arxiu General del Consell de Mallorca (AGCM)13
 3.1.5. Arxiu del Regne de Mallorca (ARM)14
 3.1.6. Consell de Mallorca (Departament de Medi ambient i natura).....15
 3.1.7. Consell de Mallorca (Vies i obres).....15
 3.1.8. Arxiu de la Comissió Insular d'Urbanisme del Consell de Mallorca (ACIU).....15
 3.1.9. Arxiu de la Conselleria d'Agricultura i pesca del Govern Balear (ACAP).....15
 3.1.10. Arxiu del Ministeri d'Obres Públiques, transports i medi ambient (Demarcació de Costes de Balears)(AMOP).....15
 3.1.11. Registre de la propietat núm. 5 de Palma.....15
 3.1.12. Registre de la propietat núm. 8 de Palma.....16
 3.1.13. Registre de la propietat núm. 10 de Palma.....16
 3.1.14. Archivo Histórico Militar de Madrid (AHM).....16
 3.1.15. Archivo del Museo Militar de San Carlos (AMSC).....16
 3.1.16. Instituto Geográfico Nacional.....16
 3.1.17. Annex. *Plan Nacional de Vías Provinciales*.....16
 3.2. Bibliogràfiques20
 3.3. Cartogràfiques22
 4. CATÀLEG23
 4.1. Relació dels camins inventariats23
 4.2. Relació dels camins documentats24

4.3. Relació dels camins amb interès constructiu.....25
 4.4. Relació dels camins amb interès excursionista26
 4.5. Fitxes dels camins inventariats.....27

Núm.

(1) Camí de sa Pedra de s'Ase.....27
 (2) Camí de sa Siquia de Baix38
 (3) Camí de Can Pico / Camí dels Gats43
 (4) Camí de sa Teulera.....51
 (5) Camí de Son Bauçà / Camí de ses Teules55
 (6) Camí d'Estellencs.....62
 (7) Camí de Bunyola / Camí de Son Bunyola / Camí de sa Volta des General.....82
 (8) Camí Vell des Port des Canonge / Camí des Pescadors.....95
 (9) Camí des Correu / Camí de Son Sanutges / Camí de la font de la Vila/
 Camí de Son Albertí100
 (10) Camí des Rafal / Camí de sa Costa125
 (11) Camí de Can Gelabert139
 (12) Camí des Amoradors143
 (13) Camí des Port des Canonge / Camí de Son Coll.....148
 (14) Camí des Moli / Camí de s'Era des Fossar / Camí des Còs.....156
 (15) Camí de sa Galera / Camí dels Horts168
 (16) Camí des Cireral / Camí de sa Comuna / Camí des Cementeri.....185
 (17) Carretera de Planícia.....194
 (18) Camí Antic de Planícia198
 (19) Camí de Jovera / Camí de ses Fonts a Planícia.....209
 (20) Camí de Ca Na Gropa.....213
 (21) Camí de sa Coma d'en Batle.....216
 (22) Camí des Carro / Camí de sa Mola.....220
 (23) Camí Nou de Planícia.....227
 (24) Camí de sa Font de s'Obi a la carretera de Planícia.....235
 (25) Camí de sa Siquia de Dalt.....238
 (26) Camí de sa Marina / Camí de Na Ferranda / Camí des Pescadors /
 Camí de Can Font241

(27) Camí de Son Valentí / Camí de Son Balaguer.....251
 (28) Camí de sa Cova.....255
 (29) Camí Vell de Son Valentí.....260
 (30) Camí de Can Fura264
 (31) Pas de sa Mola.....268
 (32) Camí des Port272
 (33) Camí de ses Mosqueres278
 (34) Camí de sa Font des Garbell282
 (35) Camí des Pla des Cavall287
 (36) Camí de Son Bunyola291
 (37) Camí de ses Planes297
 (38) Camí de sa Terra Nova / Camí de Son Bujoseta / Camí de Son Bejueta301
 (39) Drecera des Matar.....309
 (40) Camí de la Font de la Vila a s'Arboçar313
 (41) Camí 41.....318
 (42) Camí de Son Albertí322
 (43) Camí de sa Comuna325
 (44) Camí al Pla des Bandejats.....329
 (45) Camí de Can Tit / sa Calçada.....332
 (46) Camí de Banyalbufar a sa Cova.....335
 (47) Camí 47.....345

5. CONCLUSIONS.....348

6. ANNEX CARTOGRÀFIC

6.1 Mapes temàtics a escala 1 / 12.500.

- 6.1.1. Mapa dels camins inventariats.
- 6.1.2. Mapa dels camins que reuneixen els requisits mínims per a ser inclosos a l'Inventari de Béns Municipal de Banyalbufar.
- 6.1.3. Mapa dels camins amb interès constructiu.
- 6.1.4. Mapa dels camins amb interès excursionista.

6.2 Mapes amb la localització dels camins catalogats a escala 1/ 5.000.

- 6.2.1. Full núm. 670-1-7. Port de Banyalbufar.
- 6.2.2. Full núm. 670-1-8. Banyalbufar.
- 6.2.3. Full núm. 670-2-7. Port des Canonge.
- 6.2.4. Full núm. 670-2-8. sa Granja.
- 6.2.5. Full núm. 698-1-1. Estellencs.

1. PRESENTACIÓ

Els nous usos del sòl, els canvis en la propietat, i sobretot, la manca d'informació sistematitzada sobre la xarxa de camins existents en els diferents municipis, així com de la seva titularitat, fan que la gestió d'aquests camins s'hagi convertit en una qüestió problemàtica.

El desconeixement de la titularitat o fins i tot de les característiques d'aquests camins, propicia el tancament i la destrucció de molts d'ells.

Per tal de col·laborar amb els ajuntaments en l'aclariment dels dubtes que es poden presentar en la gestió dels citats camins, el Consell de Mallorca elabora el catàleg de camins dels diferents termes municipals, amb els següents objectius:

- Recopilar la documentació existent sobre els camins, que permeti aclarir la titularitat dels mateixos.

- Recollir informació sobre l'estat actual de cada un dels camins, amb especial incidència en els aspectes topològics, constructius, etc.

- Sistematitzar la informació, de tal manera que aquesta sigui aprofitable per a l'elaboració del planejament urbanístic i de l'Inventari de Béns d'Entitats Locals.

Tot i l'esforç realitzat en la recerca de documentació que defineixi la titularitat dels camins, el catàleg s'ha de considerar com un document obert a l'aportació de noves dades documentals que ajudin a aclarir encara més aquesta titularitat.

Honorable Senyora Catalina Julve Caldentey
Consellera Executiva del Departament de Medi Ambient

1

2. INTRODUCCIÓ

2.1. CONSIDERACIONS JURÍDIQUES

2.1.1. LA PROPIETAT DELS CAMINS PÚBLICS

Definició

A l'hora de parlar de la propietat dels camins públics ens hem de remetre als articles 344 del Codi Civil i 74.1 del Text refós de Règim Local:

Art. 344 del Codi Civil: "*Son bienes de uso público, en las provincias y los pueblos los caminos provinciales y los vecinales, las plazas, calles, fuentes y aguas públicas de servicio general, costeadas por los mismos pueblos o provincias*".

Art. 74.1 del Text Refós de Règim Local: "*Son bienes de uso público local, los caminos y carreteras, plazas, calles, paseos, parques, aguas, fuentes, canales, puentes y demás obras públicas de aprovechamiento o utilización generales cuya conservación y policía sean de la competencia de la Entidad Local*".

Aquests dos articles defineixen els camins públics quan tenen un ús públic o general i són competència de l'Entitat Local, o hi ha hagut una intervenció d'aquesta entitat exercint les funcions de conservació i policia dels mateixos. D'aquests dos elements, el més important és l'ús públic, en aquest sentit podem citar la sentència del TS. de 3 de juliol de 1.961 (art. 2.984). "*Para que un camino rural sea de dominio público no es necesario que tal vía tenga, por su origen y condiciones de sostenimiento las características de una obra pública, a la que haya de aplicar la especial legislación sobre carreteras o caminos vecinales; se ha probado el uso público inmemorial, y no se justifica el carácter o condición de privado*". També és evident que dins aquesta definició de l'article 344 del C.C. també hi entren aquells camins de muntanya o rurals, sempre i quan es donin les circumstàncies esmentades anteriorment: ús públic i que la seva conservació sigui competència de l'Administració (Sentència del TS. de 9 de juliol de 1.981, art. 3241).

2.1.2. RÈGIM JURÍDIC DELS CAMINS PÚBLICS

Els camins com a béns d'ús públic són: inalienables, inembargables e imprescriptibles (art. 80 de la LBRL).

D'aquests tres elements el que ara més ens interessa, pel que fa als camins, és el fet de la imprescriptibilitat, ja que evita que els propietaris confrontants pel fet de tancar el camí durant un determinat temps pugui arribar a adquirir la seva propietat per prescripció adquisitiva (usucupió). L'única excepció a tal afirmació seria l'aplicació de l'article 8.5 de l'antic REGLAMENT DE BÉNS DE L'ANY 1955, article que preveu una desafectació làcita d'un bé com d'ús públic pel transcurs de 25 anys, i que per tant a partir de tal data, es podria usucupar. Però el cert és que la dubtosa constitucionalitat d'aquest article - que de fet va en contra del que deia l'antiga Llei de Règim Local de l'any 1955 -, juntament amb la seva derogació pel nou reglament de BÉNS de l'any 1.986, i així com, els llargs terminis que estableix, el fan pràcticament inaplicable.

2.1.3. ACCÉS AL REGISTRE DE LA PROPIETAT

L'article 5.2 del Reglament Hipotecari estableix: "*No obstante lo dispuesto en el artículo anterior, quedan exceptuados de la inscripción:*

^{2º} Los bienes municipales y provinciales de dominio y uso público conforme a la legislación especial"

Per tant no són inscribibles els béns municipals d'ús públic, entre els quals, hi ha d'acord amb el ja esmentat art. 74.1 del TRRL, el camins. En aquest sentit tenim al STS. del 23 de setembre de 1.980 la qual afirma "*Una vía municipal de uso público no necesita constar en el Registro de la Propiedad para ser eficaz, frente a todos, tal como se desprende de su naturaleza jurídico-pública (Extra comercio) consagrada en el art. 188 y concordantes LRL en armonía con lo dispuesto en el art. 5 RH*".

També hem de dir que el fet que un camí consti com a privat dins la descripció registral d'una finca no és un element decisiu, ja que la fe pública registral no empara la descripció de la realitat física de la finca inscrita.

Per tant, i davant la impossibilitat d'accés al Registre de la Propietat, encara es reforça més la necessitat de controlar i protegir aquestes vies.

2.1.4. INVENTARI DE BÉNS DE LES CORPORACIONS LOCALS

Aquest control sobre els camins pot venir per incorporar-los a l'INVENTARI DE BÉNS DE LES ENTITATS LOCALS, inventari obligatori (art 17. del Reglament de Béns de les Entitats Locals (RBEL) i regulat, bàsicament a l'article 20.G de l'esmentat text, pel que fa als camins:

20 g) "*Tratándose de vías públicas, en el inventario deberán constar los datos necesarios para su individualización, con especial referencia a sus límites, longitud y anchura*".

Al respecte hem d'esmentar que:

a) Estam davant un inventari purament administratiu. Serveix a la pròpia Corporació pel control del seus BÉNS, per tant, la seva inscripció no és constitutiva. No essent necessària, ni tampoc és regulada, cap tràmit d'informació pública per a procedir a inventariar un bé que, ja de fet, pertany a l'Administració.

b) No té un suport físic determinat. Per la qual cosa és possible incorporar plànols, que en el cas dels camins, informarien clarament del seu recorregut i partions. Inventariar un camí sense establir clarament per on passa no és massa efectiu, i més en els casos d'alguns camins rurals que es poden fer desaparèixer amb certa facilitat. De tota manera en el cas de què algun colindant no estigui d'acord amb el traçat del camí, pot reclamar a l'Administració que realitzi la delimitació o fitació (art. 56 del RBEL). També s'ha de dir que la fitació no és un requisit previ per inventariar un bé immoble com són els camins, en aquest sentit tenim la sentència del TS de 28 de abril de 1.989. "*El deslinde no es requisito previo para el acto de inclusión en el inventario*".

c) El títol d'atribució del camí a la Corporació Municipal pot ésser la Llei (art. 609 del Codi Civil i 10 del RBEL), i en aquest cas, serien d'aplicació els citats articles 344 del Codi Civil i 74.1 del TRRL.

Per tant, quan ens trobem davant un camí que ha estat obert al públic i ha tingut un ús general des de temps immemorial, podem presumir que estam davant un camí públic. Si a més tenim constància de què l'Administració ha intervingut sobre ell, es reforça més la propietat pública del camí, encara que com ja hem dit, aquest darrer element no és tan decisiu com l'ús públic del camí i que estigui obert al públic.

2.1.5. L'EXPEDIENT D'INVESTIGACIÓ

Si la Corporació té dubtes sobre la titularitat d'un camí, abans d'inscriure'l també pot iniciar l'expedient d'investigació (Art. 45 i següents del Reglament de BENS Locals). Aquest procediment d'investigació és una bona eina per a poder determinar els drets que els confrontants tenen sobre el camí, ja que se'ls pot requerir perquè aportin els documents, o més elements de prova, sobre els quals fonamenten els seus drets. (art. 49, 50 i 51 del RBEL).

Si la resolució de la investigació, previ informe del Secretari de l'Ajuntament, és favorable a la consideració de públic del bé s'ha de procedir a la seva taxació e inclusió a l'Inventari de BENS Municipals.

2.1.6. LA RECUPERACIÓ D'OFICI (ART. 70 I 71 RBEL)

Art. 70.1: "Las Corporaciones Locales podrán recobrar por sí la tenencia de sus bienes de dominio público en cualquier tiempo".

Art. 71.1: "El procedimiento para la recuperación de la posesión podrá iniciarse a través de las formas previstas en el art. 46".

2. "La recuperación en vía administrativa requerirá acuerdo previo de la Corporación, al que se acompañarán los documentos acreditativos de la posesión, salvo que se trate de usurpaciones recientes".

3. "Este privilegio habilita a las Corporaciones locales para que utilicen todos los medios compulsorios legalmente admitidos, sin perjuicio de que si los hechos urbanísticos tienen apariencia de delito se pongan en conocimiento de la autoridad judicial".

Aquests articles regulen un instrument molt útil per a la defensa dels camins públics, tal qual és la recuperació d'ofici per part de la pròpia Administració. Hem de significar que el que es recupera és la possessió del camí, sense cap tipus de pronunciament sobre la seva propietat. Amb aquest expedient l'Administració d'ofici, sense necessitat d'acudir als tribunals, com han de fer els particulars, pot remoure tancaments de camins efectuats pels confrontants. A més en el cas dels camins, com estam davant un bé d'ús públic, pot exercitar aquesta facultat en qualsevol moment, encara que faci més d'un any que s'ha produït el tancament. També s'ha d'advertir que quant més temps es deixi passar, més probabilitats hi ha de què no prosperi aquesta recuperació d'ofici, ja que es pot arribar a entendre que l'administració ha consentit amb aquesta situació de tancament, i per tant en veu privada d'aquesta prerrogativa tan privilegiada.

2.1.7. CAMINS D'ACCÉS A LA MAR

L'aplicació de la Llei de Costes (Llei 22/88 de 28 de juliol) als camins que porten a la mar, ve donada per l'article 28, als seus paràgrafs primer i segon, els quals estableixen el següent.

28.1.- "La servidumbre de acceso público y gratuito al mar recaerá, en la forma que se determina en los números siguientes, sobre los terrenos colindantes o contiguos al dominio público marítimo-terrestre, en la longitud y anchura que demanden la naturaleza y finalidad del acceso."

28.2.- " Para asegurar el uso público del dominio marítimo-terrestre, los planes y normas de ordenación territorial y urbanística del litoral establecerán, salvo en espacios calificados como de especial protección, la previsión de suficientes accesos al mar y aparcamientos...".

Per tant, aquests dos paràgrafs estableixen l'obligació i deure per part de l'Administració de facilitar i d'habilitar, dintre del seu planejament urbanístic, prou accessos a

4

2.2. METODOLOGIA

L'àrea geogràfica del present estudi és el terme municipal de Banyalbufar i inclou tots aquells camins, tant de ferradura com de carro, asfaltats o no, que reuneixen alguna d'aquestes característiques: camins que apareixen documentats als arxius consultats; camins que destaquen per les seves característiques constructives, tals com l'empedrat i alguns dels seus elements (ratlletes i cadena), la presència d'escopidors, clavegueres, escalons, pedres passadores i ponts, marges, parets i parellons; camins que formen part de rutes excursionistes clàssiques i així apareixen a la bibliografia especialitzada; i altres camins recollits de fonts orals.

Per contra s'ha exclòs de l'estudi les següents carreteres, per ser competència del Consell de Mallorca:

- Carretera de Pollença a Andratx, Ma-10.

Per a la realització d'aquest estudi, la metodologia s'ha basat en una sèrie de passes: la revisió de la bibliografia i cartografia existent, la recerca documental als arxius, el recorregut sistemàtic dels camins localitzats a les fonts escrites (dut a terme entre els mesos de març i setembre de 2007) realitzat amb l'ajuda del GPS i la fotografia aèria de l'any 2002, traslladant-los als fulls del "Mapa Topogràfic Balear", escala 1/5.000 de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori (1994), les entrevistes a persones majors de Banyalbufar que ajuden a aclarir els noms, traçats i característiques dels camins, i finalment, la redacció de l'estudi.

L'estructura final del treball està dividida en cinc capítols: la present introducció per definir les consideracions jurídiques i la metodologia; el capítol dedicat a les fonts consultades, bàsic per a situar i localitzar l'origen de la documentació emprada; el catàleg, format principalment per les fitxes dels camins i que inclou un mapa orientatiu de cada camí catalogat; les conclusions, on en base a la documentació localitzada i el treball de camp es determinen aquells camins pels quals es recomana la inclusió a l'inventari de béns municipal o l'obertura d'un expedient d'investigació (segon l'apartat 2.1.5), la protecció d'aquells que tenen interès constructiu, així com un llistat dels camins als quals els és d'aplicació l'article 28 de la Llei de Costes (apartat 2.1.7); i per últim un annex cartogràfic que conté, per una banda, els mapes escala 1/5.000 on s'ha marcat el traçat dels camins i, per altra, mapes temàtics que agrupen els camins catalogats, els públics, els camins amb interès constructiu i els que formen part de rutes excursionistes.

El traçat del camí als mapes 1/5000 apareix dibuixat d'acord amb la seva tipologia. Cadascun d'aquests camins es pot identificar pel seu número de registre que apareix a l'inici i al final del camí així com al llarg del seu traçat per a facilitar el seu seguiment.

La fitxa dels camins està dividida en els següents apartats: en primer lloc apareix el número del camí, que es correspon al lloc que ocupa en la relació de camins inventariats, i el seu nom, que reflecteix la denominació tradicional o amb què apareix a la documentació. En alguns casos no hi ha un topònim clar, en aquests casos apareix el número de la fitxa del catàleg que li correspon.

A l'apartat de localització s'especifica el municipi, els fulls del mapa 1:5000 on es troba, l'inici, el final i la longitud total.

L'apartat dedicat a la documentació localitzada fa referència al tipus de documentació, que pot ser de diversos tipus: camí veïnal, camí públic, camí en el que s'han realitzat obres per part de les administracions, etc

6

la mar. Per a l'obtenció dels terrenys necessaris per assolir aquest objectiu, s'ha d'acudir als mecanismes previstos a la legislació urbanística (Art. 52.2 del Reglament de la Llei de Costes).

I per a completar els mecanismes que garanteixen l'accés a la mar, la mateixa llei estableix el següent, a l'esmentat article 28:

28.3.- "Se declaran de utilidad pública a efectos de expropiación o de la imposición de la servidumbre de paso por la Administración del Estado, los terrenos necesarios para la realización o modificación de otros accesos públicos al mar y aparcamientos, no incluidos en el apartado anterior".

Per tant i en virtut d'aquesta llei, l'Administració sempre podrà crear un accés a la mar, essent declarats d'utilitat pública, segons la mateixa llei, els terrenys necessaris per a la seva constitució. Al Reglament de la llei s'especifica quin és el procediment a seguir en aquest cas: Art. 53.2: "Para la realización o modificación de los accesos públicos y aparcamientos indicados en el apartado anterior, el Servicio Periférico de Costas, formulará el correspondiente proyecto y lo someterá a información pública durante treinta días y a informe de la Comunidad Autónoma y del Ayuntamiento. La aprobación del mismo llevará implícita la declaración de necesidad de ocupación, procediéndose a continuación conforme a lo previsto en la legislación de expropiación forzosa".

Per altra banda, s'ha de destacar el deure que, també per llei, s'imposa a l'Administració respecte a mantenir oberts aquests accessos públics a la mar. Així tenim, en aquesta mateixa llei, a la seva disposició transitòria 3.6, el següent:

"Los accesos públicos al mar actualmente existentes y los construidos en virtud de planeamiento urbanístico aprobado con anterioridad a la entrada en vigor de esta ley permanecerán destinados al uso público, abriéndose al público cuando no lo estuvieran".

5

L'apartat de senyalització inclou la presència de fites, pintades, indicadors i panells que facilitin la seva localització i seguiment. Igualment l'apartat de delimitació lateral informa de l'existència de reixes i/o parets.

A l'apartat de limitacions de pas es fa constar l'existència de cartells de prohibició de pas per accedir al camí, i de barreres tancades i/o cadenes presents en el moment de la visita (de març a setembre de 2007).

A les observacions s'assenyala l'interès excursionista i altres observacions de caràcter general.

A continuació s'indiquen les recomanacions que afecten al camí segons les conclusions del catàleg (apartat 5).

A l'apartat de trams s'inclou l'inici i final de cada tram, la seva tipologia, on es diferencia per la seva amplada i grau d'elaboració: pistes, camins de carro, camins de ferradura i tiranys.

Pel que fa a la descripció del tipus de ferm, s'especifica si és asfalt, formigó, grava, macadam, terra o empedrat. Així mateix, l'apartat d'amplada recull l'amplada mínima del camí i als casos que sigui considerablement major, també l'amplada màxima. També s'inclou la longitud total del tram.

El seguiment del camí engloba el nivell de dificultat d'aquest (sense problemes, fàcil, regular i difícil). L'estat del camí queda establert, dins l'apartat del mateix nom, segons l'estat del ferm, dels marges i les parets, així com l'existència de vegetació i altres obstacles que puguin impedir el trànsit; així l'estat del camí pot ésser bo, regular o dolent. També s'especifica l'interès constructiu o no del camí.

S'especifica a cada tram l'aparició d'elements constructius com escalons, ratlletes, cadenes, marges de subjecció, parets, parellons, escopidors, clavegueres, pedres passadores, quals empedrats, pujadors i ponts.

Els tres darrers apartats de la fitxa fan referència a les fonts consultades per a fer l'estudi: a l'apartat de documentació arxivística s'apunta la cita on apareix el camí i la signatura del document, que es pot localitzar al capítol dedicat a les fonts consultades. A l'apartat de documentació bibliogràfica es recullen els llibres i altres publicacions on també apareix qualche camí. Finalment, a l'apartat de cartografia on apareix el camí s'han inclòs els mapes històrics, militars, de publicacions excursionistes, del cadastre, de la COPOT i altres, on podem trobar el traçat del camí estudiat.

Per últim, les entrevistes fetes a persones majors de Banyalbufar, recollides a les fonts orals, aporten informacions sobre l'ús que s'ha fet dels camins al llarg dels anys i aporten informació que sovint no apareix als llibres.

7

2.2.1. RELACIÓ DE CAMINS DOCUMENTATS NO LOCALITZATS

Es tracta d'aquells camins que apareixen a la documentació i que no ha estat possible identificar. En alguns casos existeix la possibilitat que es localitzin actualment dins sol urbà, mentre que en els altres casos, ni la documentació, ni el treball de camp, ni les fonts orals consultades, han permès aclarir el traçat del camí.

Els camins que s'inclouen dins aquest grup són:

Camí des Figueralet

El 12 d'octubre de 1584 Elionor, vídua de Joan Mas, establí a Jaume Vich una vinya, "...vinea vero affrontatur ex una parte cum itinere regio quo itur ad locum de Stallenchs Et ex alia parte cum vinea Gregorii Vich Et ex alia parte cum vinea Bernardi Vives Et ex alia parte cum camino sanderio quo itur al figuerelet Et ex alia parte cum vinea Petri Joannis Gregorii Et ex alia parte cum vinea Petri Vich..." (ARM. ECR 739).

Camí de Can Prim

El 31 de març de 1937 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 144 pesetes a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la neteja de camins veinals, entre els quals apareix el camí de Can Prim (AMB. Sign. 300).

DAMÍ ?

EN SESSIÓ PLENÀRIA CELEBRADA PER L'AJUNTAMENT DE BANYALBUFAR EL 22 DE DESEMBRE DE 1966 ES CONCEDÍ PERMÍS A UN VEÏNAT "...LA CONSTRUCCIÓ DE UNA CARRETERA DE SEIS METROS DE ANCHO COMPLETAMENTE ASFALTADA, EN LA PORCIÓ DE PINAR ADQUIRIDA DE UNA SEGREGACIÓ DE LA FINCA SON VALENTI..." (AMB. SIGN. 35).

DAMÍ ?

EN SESSIÓ PLENÀRIA CELEBRADA PER L'AJUNTAMENT DE BANYALBUFAR EL 3 D'AGOST DE 1907 EL SR. BATLE "...MANIFESTÓ TENER NOTICIAS FIDEDIGNAS DE QUE SEBASTIÁN TOMÁS CABOT, EN VARIAS OBRAS QUE HA VERIFICADO EN SU PROPIEDAD DENOMINADA SOLIVÁ DEN VICH, HA DESVIADO EL CURSO DE LAS AGUAS PLUVIALES, Y DARÁ MUCHOS PERJUICIOS EN EL CAMINO VECINAL ANTIGUO, Y EL AYUNTAMIENTO DESPUÉS DE DISCUTIDO SUFICIENTEMENTE, ACORDÓ, SE LE ORDENE QUE EN EL PLAZO DE SEIS DIAS DEJE EXPEDITO EL CURSO PRIMITIVO DE DICHAS AGUAS..." (AMB. SIGN. 20).

DAMÍ ?

EL 22 D'AGOST DE 1662 PERE JERÓN VIVES, LLOCINTENENT DEL PROCURADOR REIAL, VA PORTAR EL PLET ENTRE VEÏNATS DE BANYALBUFAR "...SOBRA UNA PRETENTIO QUE TENEN DE UNA SEQUIA, Y AXI FONCH DIT PER ME, ILS. VICH QUE UNA SEQUIA QUE TE PER AHONT PASA AYGUA PER REGAR A UN HORT QUE TE, LA QUAL SEQUIA PASA PER UN CAMI QUI VA AN EL DIT HORT Y A UNA VIÑYA DE BERNAT VIVES, Y AXI DIU QUE LO DIT JOAN VICH TOIDS LI HA REBLERTA LA DITA SEQUIA, DEMENERA QUE ELL NO POT PASAR LA AYGUA PER REGAR LO DIT HORT, Y AXI DEMANE QUE LI ADMINISTREN JUSTITIA..." (AMB. SIGN. 650).

Camí dels Pescadors

8

El 13 de març de 1662 Pere Joan Thomàs venia a Joan Antoni Thomàs una porció de vinya i garriga, "...Et affrontatur dicta portio vinee et garrigia ex una parte cum camino dicto dels pescadors et ex alia parte cum vinea Joanna Thomas Domicella, ex alia parte cum turris de hocolo? Joannis Picornell, ex alia parte cum vinea Joannis Vich als. Toyos..." (ARM. ECR 740).

Camí del Molinàs

El 8 de novembre de 1588 Caterina Ambrossa, vídua de Jaume Ambrós, concedia a Jerònia, muller de Pere Comallonga, un censal sobre les seves propietats: "...seretum vero siveral affrontatur ex una parte cum camino quo itur ad possessionem de Bunyola et ex alia parte cum torrente del malvesi et torrente cum camino vocato lo molinas quo itur al pinar de Bunyola et ex alia parte cum vinea et olivari Petri Alberti et ex alia parte cum troceo olivaris vocato lo mantallet Matheu Alberti maioris et ex alia parte cum olivari Bernardi Font..." (ARM. ECR 739).

DAMÍ DE LA COMUNA

El 5 de març de 1589 Jaume Joan Thomàs venia a Pere Vallespir unes cases a Banyalbufar "...et affrontatur dictae domus ex una parte cum vinea de la Comuna et ex alia parte cum currallo Jacobi Vich et ex alia parte cum currallo vidue Balaguera et ex alia parte cum domibus dirutis herederum magnifici Michaelis de Pax..." (ARM. ECR 739).

A 19 de juliol 1660 es data l'inventari de l'heretat de Jaume Albertí, fill de Mateu: "Item sa satroba (sic) en dita heretat una vinya [...] que afronta de una part ab un trosset de terra anomanat lo fosar dels cans, y de altre part ab un tros de moscatells y un camp de Jaume Albertí fill de matheu, y de altre part ab lo torrent, junt a la Comuna, y de Altre part ab lo Camí per ahont se va a mar y a la dita Comuna" (AMB. Sign. 650).

El 7 de gener de 1659 Jaume Albertí venia a Bernat Ambrós una peça de terra anomenada les Donzelles, "...Confrontat ex una parte cum camino de las Comunas, ex alia cum vinea Michaelis Real, et ex alia cum camino eunti an el Cireral..." (ARM. ECR 740).

9

3. FONTS CONSULTADES

En aquesta secció hem estructurat detalladament la localització dels documents trobats sobre els camins de Banyalbufar. S'han consultat diversos arxius, encara que no es pot donar per tancada la recerca arxivística; si l'Arxiu Municipal de Banyalbufar i l'Arxiu General del Consell Insular de Mallorca, han estat investigats a fons, encara es pot aprofundir a altres arxius.

3.1. ARXIVÍSTIQUES

3.1.1. ARXIU MUNICIPAL DE BANYALBUFAR (AMB).

ÒRGANS DE GOVERN

Batlia

Sign. 4/2. Instàncies (1848-1993).
Sign. 6. Llibre per registrar ordres dels intendants (1708-1738).
"Registro de Verbales y Provisiones del Bayle RI. y varias orns. de las Autoridad. desde 1723 hasta 1765".

Consell d'Universitat

Sign. 8. Llibre de sentències dels jurats (1684-1692).
Sign. 9. Llibre de sentències dels jurats (1692-1696).
Sign. 10. Llibre de sentències dels jurats (1698-1756).

Ajuntament plenari

Sign. 11/3. Actes de l'ajuntament del ple municipal (1821-1862).
Sign. 12. Actes de l'ajuntament del ple municipal (1863-1884).
Sign. 13. Actes de l'ajuntament del ple municipal (1885-1898).
Sign. 15. Llibre d'actes del ple municipal (1898-1899).
Sign. 16. Llibre d'actes del ple municipal (1899-1901).
Sign. 17. Llibre d'actes del ple municipal (1900-1914).
Sign. 18. Llibre d'actes del ple municipal (1902-1904).
Sign. 19. Llibre d'actes del ple municipal (1904-1905).
Sign. 20. Llibre d'actes del ple municipal (1906-1907).
Sign. 21. Llibre d'actes del ple municipal (1908-1909).
Sign. 22. Llibre d'actes del ple municipal (1910-1911).
Sign. 23. Llibre d'actes del ple municipal (1912-1913).
Sign. 24. Llibre d'actes del ple municipal (1914-1915).
Sign. 25. Llibre d'actes del ple municipal (1916-1917).
Sign. 26. Llibre d'actes del ple municipal (1918-1919).
Sign. 27. Llibre d'actes del ple municipal (1920-1922).
Sign. 28. Llibre d'actes del ple municipal (1922-1924).
Sign. 29. Llibre d'actes del ple municipal (1924-1929).
Sign. 30. Llibre d'actes del ple municipal (1931-1933).
Sign. 31. Llibre d'actes del ple municipal (1947-1950).
Sign. 32. Llibre d'actes del ple municipal (1950-1952).
Sign. 33. Llibre d'actes del ple municipal (1952-1956).
Sign. 34. Llibre d'actes del ple municipal (1956-1961).
Sign. 35. Llibre d'actes del ple municipal (1961-1967).
Sign. 36. Llibre d'actes del ple municipal (1967-1970).

10

Sign. 37. Llibre d'actes del ple municipal (1970-1972).
Sign. 38. Llibre d'actes del ple municipal (1976-1977).
Sign. 39. Llibre d'actes del ple municipal (1977-1982).
Sign. 40. Llibre d'actes del ple municipal (1982-1983).
Sign. 41. Llibre d'actes del ple municipal (1983-1987).

Comissió municipal permanent

Sign. 42. Llibre d'actes de la comissió municipal permanent (1924-1928).
Sign. 43. Llibre d'actes de la comissió municipal permanent (1929-1930).
Sign. 44. Llibre d'actes de la comissió municipal permanent (1931-1942).
Sign. 45. Llibre d'actes de la comissió municipal permanent (1942-1947).
Sense signatura. Actes del ple de l'ajuntament (1988-1989).
Sense signatura. Actes del ple de l'ajuntament (1990-1993).
Sense signatura. Actes del ple de l'ajuntament (1994-1995).
Sense signatura. Actes del ple de l'ajuntament (1996-1997).
Sense signatura. Actes (1998).
Sense signatura. Actes (1999).
Sense signatura. Actes (2000).
Sense signatura. Actes (2001).

ADMINISTRACIÓ GENERAL

Secretaria General

Sign. 50. Correspondència 1850-56.
Sign. 51. Correspondència: entrades i sortides (1860-1870).
Sign. 52. Correspondència: entrades i sortides (1870-1879).
Sign. 53. Correspondència: entrades i sortides (1880-1889).
Sign. 54. Correspondència (1896-1913).
Sign. 55. Correspondència (1914-1920).

Urbanisme i obres

Sign. 148. Normes subsidiàries de planejament 1964-1985
Sign. 149. Pla especial d'ordenació del polígon H del terme de Banyalbufar 1976-77.
Sign. 149/2. Pla d'ordenació Port des Canonge (1952-1971).
Sign. 150. Pla general de Banyalbufar
Sign. 163/3. Correspondència (1958-1962).
Sign. 164/1. Expedients d'obres de camins i de "deslinde y amojonamiento". Estellens, Banyalbufar i Puigpunyent (1864-1870, 1890).
Sign. 164/2. Projectes tècnics (1918-1951).
Sign. 165. Projectes tècnics (1952, 1984).
Sign. 168/2. Projectes Tècnics 1951, 1953-1954, 1956, 1964, 1973, 1976-1979.
Sign. 168/4. Expedients d'obres. Port des Canonge 1950, 1968-1978, 1982
Sign. 169. Projectes tècnics (1977-1982).
Sign. 188. Expedient d'obres (1977-1978).
Sign. 780. Expedient d'obres (1987-1988).
Sign. 786. Expedients d'obres (1991-1995).
Sign. 791. Projectes tècnics (1993-1995).

Serveis

11

Sign. 259/2. Aprofitament forestal 1938-1975

ADMINISTRACIÓ ECONÒMICA

Comptes de la Universitat

Sign. 265/2. Comptes del clavari (1758).
Sign. 266. Llibre de comptes del clavari (1703-1736).
Sign. 267. Llibre registre de pòsses del clavari (1781-1789).

Tributació

Sign. 518/2. Amillaments 1942, 1948, 1961-1951
Sign. 518/3. Apèndix al amillament de la riquesa rústica i urbana. 1917-1941
Sign. 519. Llibre de l'Amillament (1863).
Sign. 525. Contribució de la riquesa rústica i pecuària (1929-1974).
Sign. 527. Contribució de la riquesa rústica i urbana (1967-1975).
Sign. 531. Contribució riquesa urbana (1946-1986).

JUSTÍCIA

Cúria Reial

Sign. 642. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals (1538-1548).
Sign. 644. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1562-1610).
Sign. 645. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1566-1574).
Sign. 646. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1569-1602).
Sign. 647. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1570-1586).
Sign. 648. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1584-1671).
Sign. 649. Llibre d'actuacions de la Cúria. Verbals i provisions (1610-1649).
Sign. 650. Llibre d'actuacions de la Cúria. Verbals i provisions (1649-1665).
Sign. 651. Llibre d'actuacions de la Cúria. Verbals i provisions (1678-1684).
Sign. 652. "Libro registro de Verbales Provisiones y Sentencias del Magnifico Bayle Real de Banyalbufar y Esporles desde el año 1696 hasta 1718".
Sign. 654. "Libro registro de verbales y provisiones del Magnifico Bayle Real de Banyalbufar y Esporles desde el año 1730 hasta 1741".
Sign. 655. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1742-1753).
Sign. 656. Llibre d'actuacions de la Cúria. Registre de verbals i provisions (1766-1786).
Sign. 657. Actuacions de la Cúria. Plecs de condicions i de verbals (1793-1795).
Sign. 659/1. Plec d'actuacions de la Cúria Reial (1720, 1793).

COL·LECCIONS FACTÍCIES

Pergamins

Sign. 687/2. Pergamins (1582, 1675).

ARXIU PARTICULARS I ALTRES INSTITUCIONS

Arxius de fe pública

Sign. 687/3. Documents notariais (1427-1905).

Arxius particulars

12

- Sig. VI-60/4. *De la recomposició i abilitació de los caminos principales y travesias de todas las villas y ciudad de Alcudia desta Ysla. 1816.*
- Sig. VI-61/4. *Expediente formado a consecuencia de la Comisión dada a los maestros albañiles Tomas Abrinas, Pedro Antonio Bauza y Bernardo Cabrer, para el reconocimiento de todas las acequias, zafareches, acueductos; como así mismo para la recomposición de caminos, con arreglo a lo mandado en el Real Acuerdo de 13 de julio ultimo. Se hallan las instrucciones dadas por los mismos comisionados a todas las villas de esta Ysla para su gobierno en la recomposición de los citados caminos, y limpia de acequias. Año de 1815.*

Secció Foment i Governació

- Sig. X-774/1. Sol·licitud d'obstrucció d'un tros de camí a Banyalbufar (1848).
- Sig. X-775/25. *Informe sobre caminos vecinales* (1868).
- Sig. X-797/30. Recurs contra l'ajuntament d'Estelencs sobre la recomposició del camí antic de Banyalbufar (1879).
- Sig. X-799/9. REFERÈNCIA AL CAMÍ DE BANYALBUFAR A PALMA I AL CAMÍ D'ESTELLENCS A BANYALBUFAR (1880).
- Sig. X-822/9. Expedient de camins i travessies (1821).

Secció d'assistència i cooperació municipal

- Sig. 2166/1. Projecte de pavimentació asfàltica del camí del Cós. Banyalbufar (1987).
- Sig. 7857/1. Projecte de reparació de diversos camins veïnals. Banyalbufar (2000-2001).
- Sig. XIII-293/23. Expedient de declaració del camí veïnàl que va de Banyalbufar a Estelencs (1864).
- Sig. I-157/9. Expedients de cooperació tècnica total per a la redacció de projectes. Banyalbufar (1978-1979).

Fons Obres Públiques

- Sig. 1089. *Relación de los caminos vecinales que se propone incluir en el Plan mandado a formar por Real Orden de 13 de agosto de 1893.*

3.1.5. ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA (ARM).

Secció de Diputació

- Sig. D-821. Expediente de nombramiento de un Señor Ministro que celebre la recomposición de caminos de esta Ysla. 1817.

Secció de Notaris

Albertí, Joan.

- Sign. A-695. *Protocolos* (1658-1660).
- Sign. A-700. *Protocolos* (1663).

Serra Albertí, Antoni Joan

- Sig. S-746. Llibre de capbreuacions (1733-1748) del noble Gabriel de Berga i Safortesa.

Secció de Comptaduria d'hipoteques

- Sig. CH-559. *Hipotecas* (1843-1845).

14

Sign. 744/1. Llibre d'albarans (1670-1795).

3.1.2. ARXIU MUNICIPAL D'ESPORLES (AMEsp).

Actas de "Consells"

- Sign. 3. *Actas de "Consells"* (1644-1660).
- Sign. 28. *Actas de Esporles* (1910).
- Sign. 45. *Actas de Esporles* (1923-1924).

Actas de rendición de cuentas

- Sign. 253. *Actas de rendición de cuentas* (1668-1692).

3.1.3. ARXIU MUNICIPAL D'ESTELLENCS (AMEst).

Secció Òrgans de Govern

Ajuntament plenari

- Sign. 7. Llibre d'actes. 1896-1902.
- Sign. 10/2. Llibre d'actes. 1925-1926.
- Sign. 11/4. Llibre d'actes. 1945-1950.

Secció Urbanisme i Obres

Planejament

- Sign. 96/7. Correspondència: entrades i sortides, referida a Obres Públiques. 1960-1974.
- Sign. 100/7. Expedient per a l'amplificació del camí cap a Banyalbufar. 1863-1878.
- Sign. 106/6. Informes sobre les obres dutes a terme per la Corporació Municipal. 1952-1967.

Secció d'Administració General

Expedients de Secretaria

- Sign. 52. Expedients de Secretaria. 1890-1964.

3.1.4. ARXIU GENERAL DEL CONSELL DE MALLORCA (AGCM).

Secció Junta de Camins

- Sig. VI-60/2. *Expediente sobre recomposición de caminos de esta ciudad y villas. N° 544. 15 de abril de 1776.*
- Sig. VI-60/3. *Expediente general sobre la recomposición de caminos de Mallorca, instruido por Leonardo Oliver, comisionado y Director General de Caminos de Mallorca por Real Acuerdo. 1816.*

13

- Sig. CH-560. *Contratos* (1845-1862).
- Sig. CH-562. *Traslaciones de dominio* (1849-1862).
- Sig. CH-563. *Testamentos y donaciones* (1846-1862).

Secció d'Escrivania de Cartes Reials

- ECR 168. *Protocolos. Manuale partis foraneae* (1433-1445).

Secció d'Escrivania de la Reial Capbreuació

- ECR 737. Banyalbufar (1377-1457).
- ECR 738. Banyalbufar (1531-1604).
- ECR 739. Banyalbufar (1531-1604).
- ECR 740. Banyalbufar (1610-1714).

3.1.6. CONSELL DE MALLORCA (ACM). DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT I NATURA.

- Sense signatura. Informe sobre rehabilitació de camins de Banyalbufar (1992).

3.1.7. CONSELL DE MALLORCA (VIES I OBRES).

- Sense signatura. *Plan Nacional de Vías Provinciales. Catálogo de las carreteras existentes en la provincia a cargo de Baialbufar* (1973).

3.1.8. ARXIU DE LA COMISSIÓ INSULAR D'URBANISME DEL CONSELL DE MALLORCA (ACIU).

- Sign. 9. Normes subsidiàries del municipi de Banyalbufar.
- Sign. 1744. Revisió de les Normes Subsidiàries de Planejament (2001).

3.1.9. ARXIU DE LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA I PESCA DEL GOVERN BALEAR (ACAP).

Servei de Desenvolupament i Dinamització Rural

- Sense signatura. *Proyecto de rehabilitación de las acequias de: "La Font de la Vila". T.M. Banyalbufar* (2004).

3.1.10. ARXIU DEL MINISTERI D'OBRES PÚBLIQUES, TRANSPORTS I MEDI AMBIENT (DEMARCACIÓ DE COSTES DE BALEARIS) (AMOP).

- Sense signatura. *Plan indicativo de usos del dominio público litoral*. Abril 1980.
- Sense signatura. *Deslinde del dominio público marítimo terrestre. Término municipal de Baialbufar*. 1999.

3.1.11. REGISTRE DE LA PROPIETAT NÚM. 5 DE PALMA.

- Llibre 15, tom 2101, fol 53, finca núm. 551.
- Llibre 17, tom 2436, fol 39, finca núm. 754.
- Llibre 34, tom 5499, fol 53, finca núm. 130.
- Llibre 36, tom 5576, fol 164, finca núm. 1090.
- Llibre 36, tom 5576, fol 224, finca núm. 755.
- Llibre 47, tom 4.696, fol 164, finca núm. 1958.

15

- Llibre 59, tom 5.251, fol 99, finca núm. 5.251.

3.1.12. REGISTRE DE LA PROPIETAT NÚM. 8 DE PALMA.

- Llibre 14, tom 1916, fol 103, finca núm. 250.
- Llibre 35, tom 5.536, fol 152, finca núm. 1447.
- Llibre 66, fol 169, finca núm. 383.

3.1.13. REGISTRE DE LA PROPIETAT NÚM. 10 DE PALMA.

- Llibre 26, tom 5302, fol 4, finca núm. 444.
- Llibre 26, tom 5302, fol 13, finca núm. 205.
- Llibre 26, tom 5302, fol 71, finca núm. 419.

3.1.14. ARCHIVO HISTÓRICO MILITAR DE MADRID (AHM).

- Signatura 1-3-4-12. *Defensa de Mallorca. 1868.*

3.1.15. ARCHIVO DEL MUSEO MILITAR DE SAN CARLOS (AMSC).

Capitanía General de Baleares

- Sig. 3a-3a-29-1936.

3.1.16. INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL.

- Sense signatura. *Instituto Geográfico y Catastral. Trabajos topográficos. Actas de la operación practicada para reconocer la línea de término y señalar los mojones comunes a los términos de Estellench y de Bañalbuñar (1954).*
- Sense signatura. *Instituto Geográfico y Catastral. Trabajos topográficos. Actas de la operación practicada para reconocer la línea de término y señalar los mojones comunes a los términos de Valldemosa y de Bañalbuñar (1954).*

3.1.17 ANNEX. PLAN NACIONAL DE VÍAS PROVINCIALES.

El decret 1541/1972, de la Presidencia de Govern, de 15 de juny, pel qual s'aprova el text refós de la Ley del Plan de Desarrollo Económico y Social, va posar en marxa el *Plan Nacional de Vías Provinciales*. El 3 de novembre de 1972, mitjançant una ordre publicada en el *Boletín Oficial del Estado* nº 264, es procedia a la creació de la Comissió per a l'elaboració de l'esmentat Pla, que en el plaç màxim de dos anys havia d'estar acabat.

Per dur a terme els estudis en el seu respectiu àmbit territorial, es constituïa en cada Comissió Provincial de Serveis Tècnics un grup de treball, presidit pel Cap Provincial de Carreteres i integrat per representants de les Diputacions Provincials, del Ministeri d'Agricultura i dels demés Organismes que exercien atribucions sobre les vies afectades pel Pla.

El Grup de Treball de Baleares, a principis de 1973, va fer arribar una comunicació a tots els ajuntaments de la província, comunicació que passam a transcriure:

"Con el fin de elaborar el Plan Nacional de Vías Provinciales, cuyo objetivo es determinar los caminos que han de integrar la futura Red Viaria a cargo de las Diputaciones, se ha creado por Orden de la Presidencia de Gobierno de 2 de noviembre de 1972 la Comisión para la elaboración del Plan Nacional de Vías Provinciales. Con este mismo objeto, y en el seno de la Comisión Provincial de Servicios Técnicos de Baleares, se acaba de constituir el Grupo de Trabajo de Baleares, integrado por el Jefe Provincial de Carreteras

Documentación a cumplimentar por cada Organismo afectado.

3.1. Hoja de catálogo.

Cada Organismo cumplimentará el modelo de relación de carreteras y caminos que se adjunta de acuerdo con las siguientes normas:

- (1) Se pondrá el nombre del Organismo a cuyo cargo estén las carreteras o caminos que se relacionen.
- (2) En esta casilla, cada Organismo relacionará sus carreteras o caminos a partir del número 1. Este número de orden deberá coincidir con el que se señale en el plano correspondiente.
- (3) Se pondrá la clave, abreviatura o sigla de la carretera o camino, si la tuviera.
- (4) Se escribirá el nombre completo oficial, en su caso, de la carretera o camino de que se trate.
- (5) En las casillas marcadas "P.K." se indicarán los P.K. de la carretera o caminos que se esté relacionando, que constituyan el origen y final del tramo de que se trata. En las casillas marcadas "Localización" se indicarán los datos que identifiquen lo más claramente posible el origen y el final del tramo. Por ejemplo: Localidad de; P.K. en la C. C; Plaza Mayor de; etc.
- (6) Se indicará la totalidad de los kilómetros del tramo. Los datos se expresarán con una cifra decimal.
- (7) Se escribirá en la 1ª casilla el ancho de la explanación y en la 2ª la de su calzada afirmada, si la tuviera. Los datos se expresarán con una cifra decimal. Las cantidades que se indiquen reflejarán las de mayor predominio en el tramo. En la casilla "Observaciones" podrá aclararse más, si se estima oportuno, este dato, por ejemplo: indicando las diferentes anchuras que tiene el tramo y las longitudes que corresponden a cada una de ellas. Se entiende por explanación el espacio comprendido entre bordes exteriores de desmonte o terraplén, o entre bordes exteriores de cunetas si no existieran aquellos. Se entiende por calzada la parte de la Carretera destinada a la circulación de vehículos.
- (8) En esta casilla se pondrán las clases del afirmado de la calzada, si lo tuviera, con arreglo a las siguientes claves:

- R- Rígido
- M- Macadam
- B- Riego bituminoso
- A- Aglomerado
- TE- Tierra estabilizada
- X- Terreno natural

(9) En esta casilla se pondrán todas aquellas características especiales que pueda tener la carretera o camino para su más completa identificación: En cada relación se totalizará el número de kms.

3.2. Cartografía

que suscribe, en calidad de Presidente, por D. Andrés Parietti Literas en representación de la Excm. Diputación Provincial y por D. Mateo Castelló en representación de la Delegación Provincial del Ministerio de Agricultura.

No es necesario recalcar la importancia que esta futura Red Provincial puede tener para ese Ayuntamiento, y la conveniencia de que los estudios que han de conducir a su determinación se hagan con el máximo interés. Por ello me permito rogarle su valiosa colaboración desde la primera etapa del Plan, que tiene por objeto la catalogación de todos los caminos de uso permanente y servicio público existentes en la Provincia.

Con el fin de recopilar todos los datos precisos y poder llegar a formar el Catálogo Provincial, le ruego encarecidamente que disponga lo preciso para que, de acuerdo con las Instrucciones que se adjuntan, se proceda a rellenar el cuadro y mapa que se acompañan, reflejando en ellos todos los caminos dependientes de ese Ayuntamiento y que cumplan con las condiciones exigidas en las referidas Instrucciones.

Para que el Catálogo sea lo más completo posible, y para facilitar la labor del Grupo provincial de Trabajo, le agradecería que al final de la relación de caminos municipales, y bajo el epígrafe "Otros Caminos", se indicaran todos los caminos existentes en ese término municipal y que no pertenezcan al Estado, a la Provincia ni al Municipio, pero que, cumpliendo las condiciones de las adjuntas instrucciones, sean de uso permanente y servicio público. Es el caso, por ejemplo, de caminos de acceso a instalaciones industriales, santuarios, sanatorios, miradores, etc.

Por "uso permanente y servicio público" se entiende que el camino sea normalmente practicable en cualquier época del año y que no sea utilizado exclusivamente por la propiedad privada. Se excluyen las vías que, por su función puramente local, respondan al concepto de calle.

Se ruega la remisión de un ejemplar del cuadro y mapa, debidamente cumplimentados, a la Jefatura Provincial de Carreteras, como sede del Grupo de Trabajo de Baleares, antes del próximo día 28 de febrero.

Palma, 30 de enero de 1973
El Presidente del Grupo de Trabajo.

Instrucciones para la Catalogación de las Vías.

1- Características que como mínimo deben reunir las carreteras y caminos que deben ser incluidos en los estados cuyo modelo se remite.

- 1.1. Plataforma de anchura igual o superior a (3) tres metros. Se entiende por plataforma la anchura total correspondiente a calzada más arcenes, en su caso.
- 1.2. Uso permanente y servicio público.
- 1.3. Que posean obras de fábrica para salvar los accidentes geográficos del terreno por donde se desarrollan.

2- Caminos que deben incluirse en las relaciones de acuerdo con su situación administrativa.

Solamente deben ser incluidas aquellas carreteras o caminos que en 31 de diciembre de 1972 se encuentren en alguna de las situaciones siguientes:

- 2.1. Carreteras o caminos construidos, que formen parte de las redes en explotación de los distintos Organismos.
- 2.2. Carreteras o caminos en construcción.
- 2.3. Carreteras o caminos de posible construcción que tengan su correspondiente proyecto aprobado.

Acompañando a cada relación se adjuntará un plano a escala 1: 250.000 desarrollando en papel de tamaño UNE A.1. siempre que los datos que en el mismo se reflejan puedan ser identificables.

Aquellos Organismos que lo necesiten para su fácil identificación, podrán usar las escalas de 1:100.000 y 1:25.000, pero su tamaño será en hoja del mismo formato UNE A.1. con objeto de obtener una uniformidad de todos ellos a efectos de su archivo y manejo.

Cuando se utilicen planos a estas escalas, se acompañará un plano general a escala 1:250.000 en el que se localicen las zonas detalladas.

4.- Plazos

Dado que la Comisión Provincial de Servicios Técnicos de Baleares debe elevar al Comité Técnico Nacional de Vías Provinciales la recopilación de todo el Catálogo provincial antes del 31 de marzo próximo, los Organismos afectados deben cumplimentar lo interesado antes del 28 de febrero próximo.

5.- Para la aclaración de cualquier duda que se presente se puede establecer contacto con el Grupo de Trabajo constituido en el seno de la Comisión Provincial de Servicios Técnicos.

Palma, Enero 1.973

FonTS:

- Arxii General del Consell Insular de Mallorca.
 - Sig. XI- 86/3. Pla Nacional de Vies Provincials (1972-1974).
 - Sig. XI- 76. Pla Nacional de Vies Provincials (1974).

- Arxii del Consell de Mallorca. Vies i Obres. *Plan Nacional de Vías Provinciales. Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del Ayuntamiento de Bañalbuñar (1973).*

3.2. BIBLIOGRÀFIQUES

- AA.DD. *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*. Palma: FODESMA. Consell Insular de Mallorca, 1993.
- ALBERTÍ I ALBERTÍ, Jaume; ALBERTÍ I GENOVART, Benet; BUJOSA I PICORNELL, Bàrbara. *Banyalbufar*. Inca (Mallorca): Hora Nova S.A., 2000. Guia dels pobles de Mallorca.
- ALBERTÍ, Jaume; ROSSELLÓ VAQUER, Ramon; VIBOT, Tomàs. *Son Valentí. Son Balaquer. Ses Mosqueres. Una història, un territori*. Banyalbufar: Associació Cultural Bany-Al-Bahar, 2002.
- ALBERTÍ CABOT, Aina Pilar; ALBERTÍ CABOT, Margalida. El patrimoni històric i artístic. AA.DD. *Banyalbufar i la seva història*. Banyalbufar: Ajuntament de Banyalbufar, 1998.
- ALONSO, Juan José. *Rutas por las islas Baleares a pie*. Madrid: El País Aguilar, 2005.
- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc. *Les Balears descrites per la paraula i la imatge*. Palma: Govern de les Illes Balears: Sa Nostra. Obra Social i Cultural: Grup Serra, 1999-2003. Traduït de l'original de 1884.
- BARCELÓ PONS, Bartolomé. La vida en su municipio de la montaña de Mallorca. *Boletín Oficial de la Cámara de Comercio, Industria y Navegación*. 1958, núm. 58, pàg. 110.
- BERARD, Gerónimo de. *Viaje a las Villas de Mallorca*. Palma: Ajuntament de Palma, 1983.
- BLÁZQUEZ, Macià; LLOBERA, Martín; MUS, Maurici; TÉBAR, Xavier. L'antiga xarxa de camins. Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB). *La Serra de Tramuntana, natura i cultura*. Mallorca: Editorial Moll, 1998.
- FONT I MARTORELL, Gabriel. *Cincuenta excursiones a pie por la isla de Mallorca*. Palma: Fomento del Turismo de Mallorca, 1964.
- GARCÍA PASTOR, J. *Rutes Amagades de Mallorca*. Palma: Imprenta Politécnica, 1965-1980.
- HEINRICH, Herbert. *Mallorca: 12 excursiones clásicas*. 3a edició. Palma: Edit. Moll, 1996.
- El camí des Correu. *Itineraris a peu per la Serra de Tramuntana*. Palma de Mallorca: Consell Insular de Mallorca, D.L. 1997.
- LLOFRIU, Pere. *Caminant per Mallorca*. Mallorca: Edit. Moll, 1992.
- ORDINAS GARAU, Antoni; ORDINAS MARCÉ, Gabriel; REYNÉS TRIAS, Antoni. *Son Fortuny: nom per nom*. Palma de Mallorca: Consell de Mallorca (Fodesma), 1999.
- ORDINAS MARCÉ, Gabriel; REYNÉS TRIAS, Antoni. *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana. Banyalbufar. Esportes. Estellencs. Puigpunyent. Itineraris, passejades i visites urbanes*. Esportes: Mancomunitat de Tramuntana, 2002.
- PEÑA, Pedro de Alcántara. *Guia de las Baleares*. Palma: Edicions Cort, 1891. Edició en facsimil.

3.3. CARTOGRÀFIQUES

- DESPUIG, Antoni (1785) *Mapa de la Ysla de Mallorca*.
- COELLO, Francisco (1851). *Atlas de España y sus posesiones de Ultramar. Islas Baleares*. Escala 1/200.000.
- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (1913-1921). Escala 1/100.000.
- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (1930-31, 2a. Edició). Escala 1/100.000.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000.
- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958) *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.
- SERVICIO CARTOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961) *Cartografía Militar de España*. Escala 1/25.000.
- Plànol de Carreteres o camins existents en la província a cargo del ayuntamiento de Banyalbufar (PLAN NACIONAL DE VÍAS PROVINCIALES, 1973).
- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). *Banyalbufar*. Escala 1/5.000.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI (COPOT, 1994) *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud* E-25. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

- ROSSELLÓ, Ramon; ALBERTÍ, Jaume. *Història de Banyalbufar. Segles XIII-XVI*. Palma: Leonard Muntaner Editor, 1995.
- ROSSELLÓ VAQUER, RAMON. *Banyalbufar vist per Joaquim Maria Bover*. Mallorca: Ramon Rosselló Vaquer, 2000.
- ROSSELLÓ VAQUER, Ramon; ALBERTÍ ALBERTÍ, Jaume. *Banyalbufar a les publicacions periòdiques (1779-1913)*. Mallorca: Edicions Roig i Montserrat, 2005.
- ROSSELLÓ VAQUER, Ramon; ALBERTÍ ALBERTÍ, Jaume. *Banyalbufar a les publicacions periòdiques (1914-1978)*. Mallorca: Edicions Roig i Montserrat, 2005.
- TUDURI BORRÁS, Carles; ESCANDELL PÉREZ, Jaume; MARQUÉS MAROTO, Jaume. *Mallorca en bici*. Mallorca: Moll, 1995 (Palma: Gráf. Miramar)
- VALERO I MARTÍ, Gaspar. *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*. Barcelona: R. i J.J. de Olfàeta, Editors, 1992.
- VALERO I MARTÍ, Gaspar; ALBERTÍ ALBERTÍ, Jaume. *Banyalbufar. Guia de passeig*. Palma: Institut d'Estudis Balearics, 2000.
- VALERO, Gaspar; PLANAS, Imma. *Serra de Tramuntana: Guia del norte de Mallorca*. San Lluís (Menorca): Triangle Postals, DL2004
- VALLCANERAS, Lluís. *20 itineraris alternatius per la Serra de Tramuntana (I)*. Mallorca: Col·lecció Gorg Blau, 1996.
- VELA LOZANO, Antonio. *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana. 22 itinerarios a pie*. Barcelona: Ed. Laertes, 2000.
- VIBOT, Tomàs. *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*. Palma: El Gall Editor. Grup Excursionista de Mallorca, 1999.
- VIBOT, Tomàs. *Son Bunyola. Una mar de noms. Història i toponímia d'una possessió de mar*. Banyalbufar: Associació Cultural Bany-Al-Bahar, 1999.

4. CATÀLEG

4.1. RELACIO DE CAMINS INVENTARIATS

- (1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ASE
- (2) CAMÍ DE SA SÍQUIA DE BAIX
- (3) CAMÍ DE CAN PICO / CAMÍ DELS GATS
- (4) CAMÍ DE SA TEULERA
- (5) CAMÍ DE SON BAUÇA / CAMÍ DE SES TEULES
- (6) CAMÍ D'ESTELLENCS
- (7) CAMÍ DE BUNYOLA / CAMÍ DE SON BUNYOLA / CAMÍ DE SA VOLTA DES GENERAL
- (8) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS
- (9) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (10) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA
- (11) CAMÍ DE CAN GELABERT
- (12) CAMÍ DES AMORADORS
- (13) CAMÍ DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DE SON COLL
- (14) CAMÍ DES MOLÍ / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS
- (15) CAMÍ DE SA GALERA / CAMÍ DELS HORTS
- (16) CAMÍ DES CIRERAL / CAMÍ DE SA COMUNA / CAMÍ DES CEMENTERI
- (17) CARRETERA DE PLANÍCIA
- (18) CAMÍ ANTIC DE PLANÍCIA
- (19) CAMÍ DE JOVERA / CAMÍ DE SES FONTS A PLANÍCIA
- (20) CAMÍ DE CA NA GROGA
- (21) CAMÍ DE SA COMA D'EN BATLE
- (22) CAMÍ DES CARRO / CAMÍ DE SA MOLA
- (23) CAMÍ NOU DE PLANÍCIA
- (24) CAMÍ DE SA FONT DE S'OBI A LA CARRETERA DE PLANÍCIA
- (25) CAMÍ DE SA SÍQUIA DE DALT
- (26) CAMÍ DE SA MARINA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DELS PESCADORS / CAMÍ DE CAN FONT
- (27) CAMÍ DE SON VALENTÍ / CAMÍ DE SON BALAGUER
- (28) CAMÍ DE SA COVA
- (29) CAMÍ VELL DE SON VALENTÍ
- (30) CAMÍ DE CAN FURA
- (31) PAS DE SA MOLA
- (32) CAMÍ DES PORT
- (33) CAMÍ DE SES MOSQUERES
- (34) CAMÍ DE SA FONT DES GARBELL
- (35) CAMÍ DES PLA DES CAVALL
- (36) CAMÍ DE SON BUNYOLA
- (37) CAMÍ DE SES PLANES
- (38) CAMÍ DE SA TERRA NOVA / CAMÍ DE SON BUJOSETA / CAMÍ DE SON BEJUETA
- (39) DRECIERA DES MATAR
- (40) CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA A S'ARBOÇAR
- (41) CAMÍ 41
- (42) CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (43) CAMÍ DE SA COMUNA
- (44) CAMÍ AL PLA DES BANDEJATS
- (45) CAMÍ DE CAN TIT / SA CALÇADA
- (46) CAMÍ DE BANYALBUFAR A SA COVA
- (47) CAMÍ 47

4.2. RELACIÓ DE CAMINS DOCUMENTATS

- (1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ASE
- (2) CAMÍ DE SA SIQUIA DE BAIX
- (3) CAMÍ DE CAN PICO / CAMÍ DELS GATS
- (4) CAMÍ DE SA TEULERA
- (5) CAMÍ DE SON BAUÇA / CAMÍ DE SES TEULES
- (6) CAMÍ D'ESTELLENCS
- (7) CAMÍ DE BUNYOLA / CAMÍ DE SON BUNYOLA / CAMÍ DE SA VOLTA DES GENERAL
- (8) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS
- (9) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (10) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA
- (11) CAMÍ DE CAN GELABERT
- (12) CAMÍ DES AMORADORS
- (13) CAMÍ DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DE SON COLL
- (14) CAMÍ DES MOLÍ / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS
- (15) CAMÍ DE SA GALERA / CAMÍ DELS HORTS
- (16) CAMÍ DES CIRERAL / CAMÍ DE SA COMUNA / CAMÍ DES CEMENTERI
- (17) CAMÍ ANTIC DE PLANÍCIA
- (18) CAMÍ DE JOVERA / CAMÍ DE SES FONTS A PLANÍCIA
- (19) CAMÍ DE CA NA GROGA
- (20) CAMÍ DE SA COMA D'EN BATLE
- (21) CAMÍ DES CARRO / CAMÍ DE SA MOLA
- (22) CAMÍ NOU DE PLANÍCIA
- (23) CAMÍ DE SA FONT DE S'OBÍ A LA CARRETERA DE PLANÍCIA
- (24) CAMÍ DE SA SIQUIA DE DALT
- (25) CAMÍ DE SA MARINA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DELS PESCADORS / CAMÍ DE CAN FONT
- (26) CAMÍ DE SON VALENTÍ / CAMÍ DE SON BALAGUER
- (27) CAMÍ DE SA COVA
- (28) CAMÍ DE CAN FURA
- (29) PAS DE SA MOLA
- (30) CAMÍ DES PORT
- (31) CAMÍ DE SES MOSQUERES
- (32) CAMÍ DE SA FONT DES GARBELL
- (33) CAMÍ DE SON BUNYOLA
- (34) CAMÍ DE SA TERRA NOVA / CAMÍ DE SON BUJOSETA / CAMÍ DE SON BEJUETA
- (35) CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA A S'ARBOÇAR
- (36) CAMÍ 41
- (37) CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (38) CAMÍ DE SA COMUNA
- (39) CAMÍ AL PLA DES BANDEJATS
- (40) CAMÍ DE CAN TIT / SA CALÇADA
- (41) CAMÍ DE BANYALBUFAR A SA COVA

24

4.3. RELACIÓ DE CAMINS AMB INTERÈS CONSTRUCTIU

- (5) CAMÍ DE SON BAUÇA / CAMÍ DE SES TEULES
- (6) CAMÍ D'ESTELLENCS
- (7) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS
- (8) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (9) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA
- (10) CAMÍ ANTIC DE PLANÍCIA
- (11) CAMÍ DES CARRO / CAMÍ DE SA MOLA
- (12) CAMÍ NOU DE PLANÍCIA
- (13) CAMÍ VELL DE SON VALENTÍ
- (14) CAMÍ DE CAN FURA
- (15) PAS DE SA MOLA
- (16) CAMÍ DE CAN TIT / SA CALÇADA

25

4.4. RELACIÓ DE CAMINS AMB INTERÈS EXCURSIONISTA

- (1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ASE
- (2) CAMÍ DE SA SIQUIA DE BAIX
- (3) CAMÍ D'ESTELLENCS
- (4) CAMÍ DE BUNYOLA / CAMÍ DE SON BUNYOLA / CAMÍ DE SA VOLTA DES GENERAL
- (5) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS
- (6) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (7) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA
- (8) CAMÍ DES AMORADORS
- (9) CAMÍ DES MOLÍ / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS
- (10) CAMÍ DE SA GALERA / CAMÍ DELS HORTS
- (11) CAMÍ DES CIRERAL / CAMÍ DE SA COMUNA / CAMÍ DES CEMENTERI
- (12) CARRETERA DE PLANÍCIA
- (13) CAMÍ ANTIC DE PLANÍCIA
- (14) CAMÍ DE JOVERA / CAMÍ DE SES FONTS A PLANÍCIA
- (15) CAMÍ DE SA COMA D'EN BATLE
- (16) CAMÍ DES CARRO / CAMÍ DE SA MOLA
- (17) CAMÍ NOU DE PLANÍCIA
- (18) CAMÍ DE SA MARINA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DELS PESCADORS / CAMÍ DE CAN FONT
- (19) PAS DE SA MOLA
- (20) CAMÍ DES PORT
- (21) CAMÍ DE SA FONT DES GARBELL
- (22) CAMÍ DES PLA DES CAVALL
- (23) CAMÍ DE SON BUNYOLA
- (24) CAMÍ DE SES PLANES
- (25) DRECERA DES MATAR
- (26) CAMÍ 47

26

(1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ASE

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa 1: 5.000: 670-1-8
Inici: camí d'Estellenes, núm. 6.
Final: sa Pedra de s'Ase.
Longitud: 552 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí públic.
- Camí veïnal.
- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
- Camí municipal.
- Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
- Deslind de del dominio público marítimo-terrestre.
- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No obert, paret.

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No
- Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

27

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins prop de la Pedra de s'Ase.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 414 m

Amplada mínima: 2,6 m
màxima: 3,1 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Parell Escalons Rattleles Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins als escars de la Pedra de s'Ase.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 21 m

Amplada mínima: 0,8 m
màxima: 1,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Parell Escalons Rattleles Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 3

Des del camí vell d'Estellencs fins a connectar amb el tram 1.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 117 m

Amplada mínima: 0,8 m
màxima: 1,3 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

es troba envaït per la vegetació i hi ha pins caiguts.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Parell Escalons Rattleles Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

28

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 5 de juny de 1658 Pere Font i Antoni Vicens Burguny estableien en emfiteusi a Pere Cunill, Joan Cunill i Bernat Vicens la comuna dita del Coll d'en Verger: "...y qualsevol sia lo stablidor haja de fer un camí en dita terra per hont sia mes convenient per enar y passar los pescadors, qui volran enar o passar, y tinguen de pesar per dit camí anant, o, venint, y tenguen de pagar los stablidors sinch sous de entrada, y de pagar lo preu, que pujaera per a les festes de Nadal, y axi los altres anys als honors Jurats, o, a los administradors, que seran extrets per dit efecte..." (ARM. ECR 740).

A 22 d'abril de 1894, en sessió plenària de la Corporació municipal, el batlle posava de manifest que Llorenç Picornell li havia demanat permís per poder tallar algunes mates del camí de sa Pedra de s'Ase perquè li causen danys al seu terreny que hi fa partió. El Ple municipal, però, deixa l'assumpte pendent, i no es va resoldre fins el 29 d'abril, quan el Ple de l'Ajuntament va acordar donar-li el permís municipal sol·licitat però "...con la obligació de que haga en el acto el (marche) correspondiente en donde sea necesario, y en donde no sea necesario en la actualidad pero que haya arrancado matas, conservarlo por el término de dos años, esto es, que si durante este plazo se hace algún llevasi tendrá la obligación de hacer el marche." (AMB. Sign. 12).

A la sessió plenària del Consistori banyalbufarí, de 16 de gener de 1904, "...el Sr. Presidente manifestó que tenía noticia que un muro de sostén del camino vecinal llamado de sa Pedra de Sasa, amenaza desplomarse [...] y se acordó [...] pase la [...] Comisión al sitio indicado, y si es urgente la reparación, se proceda inmediatamente a la demolición de dicho muro, y se construya de nuevo...". El 30 del mateix mes el mur de contenció ja s'havia esbucacat, impedit el trànsit de persones i cavalleria. Davant aquest fet l'Ajuntament va acordar, per unanimitat, la rehabilitació immediata del mur (AMB. Sign. 19).

A 6 de febrer de 1904, el Ple municipal va aprovar els comptes per les obres de reparació del "...muro sosten del camino de se Pedra de Sase..." (AMB. Sign. 19).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en sessió plenària dia 3 d'abril de 1915, acordà arreglar immediatament el camí de sa Pedra de s'Ase pel mal estat a causa de les pluges (AMB. Sign. 24).

Amb data de 12 de febrer de 1916, l'Ajuntament banyalbufarí acordà "...que una comissió del seno de este Ayuntamiento pase al camino vecinal llamado de la Piedra de S'ase, al objeto de dictaminar la reparación que debe a dicho camino, con motivo de haberse derrumbado un bancal y el muro sosten del mismo a consecuencia de las últimas lluvias." (AMB. Sign. 25).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 13 de maig de 1916, acordà arreglar el camí "...de la Piedra del Asno..." per trobar-se en mal estat (AMB. Sign. 25).

Dia 20 de maig de 1916, el Ple municipal aprovà un compte de 327,5 PTA per jornals invertits en la construcció de dos portells del marge del camí de sa Pedra de s'Ase i per l'arreglament del mateix camí (AMB. Sign. 25).

Segons consta a l'acta de la sessió del Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, de 7 de desembre de 1918: "...Varios concejales esponen el mal estado del camino vecinal de la Pera Sase, donde existen varios derrumbamientos y arrastre de tierras ocasionadas por últimas lluvias, resultando peligro (sic) el transito por dicho camino, y en vista de este estado se acuerda recomponerlo con toda urgencia y que las obras se

29

hagan por administración." (AMB. Sign. 26).

El 5 de novembre de 1920 Miquel Tomàs Albertí, veí de Banyalbufar, exposava a l'Ajuntament que volia construir un aljub a la seva finca anomenada Son Valldaura, que feia partió amb el camí veinal de la Pedra de s'Ase, i per això sol·licitava l'alineació que havia de tenir i el permís per començar les obres (AMB. Sign. 27).

El Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, a 3 de desembre de 1921, dóna autorització a Miquel Albertí Picornell "...para construir un aljibe en su finca de El Verger, lindante con el camino vecinal de Sa Pera Sase, debiendo dar a dicho una anchura minima de tres metros veinte centímetros, y construir un predil [...] a fin de evitar desgracias." (AMB. Sign. 27).

Segons consta a l'Acta de la sessió del Ple municipal, de 28 d'octubre de 1922: "Vista una instancia de Miquel Tomás Albertí solicitando construir una casita de labranza en su finca de su propiedad denominada Son Valldaura a la vera del camino vecinal de "Sa Pedra Sase", y una acequia regativa adosada al muro sosten del mencionado camino...". L'Ajuntament va acordar autoritzar-ho amb la condició, entre d'altres, de deixar una amplada mínima al camí de 3 metres (AMB. Sign. 28).

Dia 29 de març de 1924, el Ple municipal autoritzà al propietari des Verger per a "...construir una empalme para dar acceso a su finca "El Verger" lindante con el camino vecinal de Sa Pera Sase..." amb la condició de que "...el peñaño del camino no podrá hacer mas que veinte centimos de ancho..." (AMB. Sign. 28).

En l'acta de la Comissió municipal permanent, de 4 d'abril de 1925, es fa referència als treballs d'arreglament del camí de sa Pedra de s'Ase amb la construcció dels murs esbucats (AMB. Sign. 42).

En l'acta de la Comissió municipal permanent, de 3 d'octubre de 1925, consta el següent: "Los vocales interesan se reconponga el piso de los caminos vecinales, y un muro sosten del camino de Sa Pedra Sase." (AMB. Sign. 42).

En la Comissió municipal permanent, de 22 de febrer de 1926, s'aproven els jornals del mestre marger per les obres de construcció d'un mur de contenció del camí veinal de la Pedra de s'Ase (AMB. Sign. 44).

En la sessió de la Comissió municipal permanent, de 5 de febrer de 1927, s'acordà passar a informe de la Comissió la sol·licitud d'Antoni Albertí Picornell per edificar una cotxera adossada al mur del camí de sa Pedra de s'Ase (AMB. Sign. 42).

A l'Acta de la Comissió permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar, de 3 de febrer de 1934, consta el següent: "...La Comisión visitó el muro derruido del camino de la Pera Sase, entendiendo que procede antes de reedificarlo convocar a una reunión a todos los vecinos de fincas colindantes y exponerlos la conveniencia del ensanche del mismo, y que en dicha reforma el Ayunto. aporta la subvención que le corresponda; y así se acuerda." (AMB. Sign. 44).

Dia 2 de juny de 1934, la Comissió permanent banyalbufarina aprovà un compte de 204,5 PTA per jornals invertits en la reconstrucció d'un marge del camí de sa Pedra de s'Ase. A 10 de novembre de 1934, la Comissió municipal permanent va acordar, sobre aquest camí, "...construir este año otro tramo del muro sosten de dicho camino, cuyo fin será el (?) estanque propiedad de Miquel Tomàs, el Ayuntamiento abonase solamente los jornales que invierta el Maestro Bancalero en construir dicho tramo..."

30

(AMB. Sign. 44)

A 23 de febrer de 1935, en la sessió de la Comissió municipal permanent es feia referència a una sol·licitud verbal dels veïnats del camí veinal de sa Pedra de s'Ase que demanava, a l'Ajuntament banyalbufarí, ampliar el crèdit per rehabilitar i aixamplar un tram més de dit camí. Finalment, com que l'Ajuntament ja hi ha invertit prou diners i davant unes possibles eleccions anticipades, acordà que no podia ampliar el crèdit, però no posava cap inconvenient en què fossin els veïnats qui financin les obres per compte propi (AMB. Sign. 44).

Dia 13 de març de 1937, la Comissió municipal permanent va aprovar un compte presentat per Mateu Tomàs Albertí per les obres de reconstrucció de murs esbaldregats del camí de sa Pedra de s'Ase (AMB. Sign. 44).

Document de Declaració Jurada de "Montes particulares", amb data de 12 de gener de 1939, de D. Lluís Mulet Ferragut, propietari de la finca El Verger, que confronta pel sud amb el camí veinal de sa Pedra de s'Ase i pel nord amb la mar (AMB. Sign. 259/2).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 10 de març de 1946, "Visto el estado actual de los caminos llamados dels Amarados, torrente Pera de S'ase, camino de la Galera y camino de cementerio proceder a su arreglo" (AMB. Sign. 45).

A 23 de setembre de 1952, la Corporació municipal acordà actoritzar als interessats les obres de reparació i aixamplament del camí de sa Pedra de s'Ase i l'Ajuntament fer-se càrrec del pagament dels jornals del mestre marger (AMB. sign. 33).

A 30 de desembre de 1952, el Ple aprovava un compte de 568 PTA per jornals del mestre marger per les obres de rehabilitació i aixamplament del camí de sa Pedra de s'Ase (AMB. Sign. 33).

La Corporació municipal acordà, a 12 de febrer de 1933, permetre al hereus de Jaume Albertí tancar la finca de can Xiscotet en la part que dóna al camí de sa Pedra de s'Ase "...a condició de que dichas vallas cierran automáticamente, de que permanezcan cerradas solamente cuando sea preciso para evitar el paso de los animales que pasten de una finca a otra y, siempre y sobretodo, a reserva de que el Ayuntamiento podrá anular dicha concesión en cualquier momento y circunstancia." (AMB. Sign. 33).

En sessió celebrada per la comissió permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar el 22 d'octubre de 1944, "Vista otra instancia de Jaime Albertí Tomàs y otros solicitando convertir el actual camino de herradura por carretero desde el Verger hasta el sitio denominado Barrera dels Pescadors, y solicitando que el Ayuntamiento "apronte" el Maestro para la construcción de los muros que sean necesarios edificar, se acuerda pase a estudio de informe de la Comisión de Obras" (AMB. Sign. 45).

Altres vegada, a 14 de setembre de 1954, l'Ajuntament acordà rehabilitar el mur del camí de sa Pedra de s'Ase amb l'aportació, a càrrec municipal, dels jornals del mestre marger i amb la cooperació dels veïnats (AMB. Sign. 33).

Fou aprovat, en la sessió plenària de 30 de desembre de 1954, un compte de 3.500 PTA per jornals del mestre marger per les obres de reconstrucció del mur, i arreglament i aixamplament camí de sa Pedra de s'Ase (AMB. Sign. 33).

31

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 28 d'abril de 1955, "...acordó el pago de una nómina de jornales y materiales invertidos en la terminación en las obras de reparación del camino de la Pedra de S'Asé..." (AMB. Sign. 33).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el día 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]		
1.950	Muros y mejora camino "Pedra de S'Asé"	14.000' [...] "
1.956	Muro de contención y mejora camino Pedra de S'Asé	7.515' [...]"
	(AMB. Sign. 168/2).	

Amb data de 27 d'abril de 1970, es documenta un expedient justificador de la inversió d'una subvenció de 30.000 PTA destinada a les obres de "...arreglo y reparación de muros en los caminos de "Sa Pedra de Sasa" y "Sa Font"..." (AMB. Sign. 149).

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la província (veure annex. 3.1.17).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament de Banyalbufar envià per formar aquest pla, el camí de "C. Comarcal 710 a "Sa Pedra D'es Sase" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo de Banyalbufar*, del mateix any, amb inici a la carretera C-710 i final a la Pedra de s'Asé, amb una longitud de 1,2 kilòmetres i una amplada total de 3 metres. A les observacions podem llegir: "Esta via tiene su salida a 40 metros de El Mirador de las Animas." Aquesta documentació també fa referència al camí d'Estellencs, núm. 6.

En l'acta de la sessió del Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, de dia 11 de juliol de 1970, consta el següent: "Visto un escrito presentado de fecha 27-6-70 presentado por Don Juan Tomás Alberto, propietario de una casita de campo situada junto al camino público que conduce a la playa de "Sa Pedra de Sase" [...] que reproduce en parte y reitera otros escritos presentados [...], en súplica que por este Ayuntamiento recupere parte del camino que conduce a la playa de "Sa Pedra de s' Sase", ocupado según dice, el exponente, indebidamente por Don Carlos Riera Figuera propietario del pinar de Sa Pedra de s' Sase por donde pasa esta vía, [...] además [...] ha desviado el camino transformando parte en una escalera mucho más estrecha por lo que impide todo tránsito rodado y [...] al tratarse de un presunto caso de ocupación indebida de bienes de uso público, el Ayuntamiento [...] acuerda que por la Acaaldia instruya expediente administrativo en relación a este presunto caso con informe de la Comisión Municipal de Obras, ampliada con varios antiguos o actuales propietarios de aquella zona y vecinos de esta villa que por su avanzada edad puedan aportar datos sobre el asunto, con propuesta para que pueda resolver definitivamente el Ayuntamiento..." (AMB. Sign. 36).

En referència al "Expediente de presunta ocupación indebida de bienes de uso público...", segons consta a l'Acta de la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, de dia 30 de juliol de 1970, Joan Tomás Albertí va presentar diversos escrits a l'Ajuntament de Banyalbufar que "...por el propietario del pinar de Sa Pedra d'es Sase Don carlos Riera Figuera, la ocupación por éste del camino del mismo nombre de uso

para edificar [...] expedido a favor del Sr. Riera y que también solicita el recurrente." (AMB. Sign. 36).

L'any 1972 es va formar l'expedient d'urgència relatiu a les obres de reconstrucció dels paretons dels camins municipals del Moli, la Galera, del Cementiri i de sa Pedra de s'Asé, esbaldregats degut a les pluges, amb un import total de 170.504 pts (AMB. Sign. 149).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 30 de gener de 1973, va acordar fer la recepció de les obres de reconstrucció dels murs del camí municipal de sa Pedra de s'Asé i efectuar el pagament en càrrec a la partida corresponent al Pressupost de despeses de l'any 1972 (AMB. Sign. 37).

Segons consta a l'Acta de la sessió del Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, amb data de 29 de febrer de 1988, no es va concedir llicència a un veïnat "...para proceder a mejorar el trazado de los terrenos de su propiedad en el actual camino de Sa Pedra de S'ase, hasta que no aporte plano o croquis de situación de la obra que se pretende realizar, así como croquis descriptivo de las mismas y memoria técnica." (AMB. Sense sign.).

Dia 11 de desembre de 1990, en la sessió plenària de la Corporació municipal es tractà la sol·licitud de llicència, de Francisco Ruiz Miñarro, per "...adecentar el camino de Sa Pedra de s'Asé, y para explanar un trozo de tierra de su propiedad para que puedan aparcar tres coches...". Dita Corporació va donar la llicència municipal corresponent, però "...esta no será efectiva hasta la firma de un convenio entre el solicitante y la Corporación, en el cual se recoja, que cederan el paso para bajar materiales de obra por esta carretera, y que ellos realizarán a su costa la obra de la carretera que pasa por detrás de la casa de Don Antonio Ruiz." (AMB. Sense sign.).

En l'apartat de precís i preguntes de la sessió plenària, de 28 d'agost de 1991, es va tractar el conflicte el camí de sa Pedra de s'Asé. El batlle comentà que si la qüestió no es resolvia entre els mateixos propietaris, l'Ajuntament "...debera tomar drásticas medidas que podrían consistir en suprimir las barreras existentes y en limitar el tránsito de vehículos." Sobre la pregunta de si es beneficiés pel poble, o no, obrir la barrera, el batlle respon "...que no será malo ya que la ampliación de un camino público por sus mismos vecinos revierte a domicilio (sic) público, y el Ayuntamiento tiene competencias para ordenar o restringir el tráfico rodado." (AMB. Sense sign.).

Informe realitzat pels tècnics de FODESMA, amb data de 11 de febrer de 1992, sobre "...el camins a rehabilitar sol·licitats per l'Ajuntament de Banyalbufar

1. Camí de Sa Pedra de s'Asé.

Descripció.

Aquets camí està dividit en dues parts:

1º Comença a la dreta, baixant, del camí asfaltat que s'inicia 50 mts.

Després de la Torre de ses Animes.

Té una longitud aproximada de 120 mts. I discorre per un bosc de pins-alzines. Es un camí escalonat sense empèdrec i no té cap marge notable. Acaba al camí asfaltat inicial, un revolt més avall, aprop d'una roca que té una placa amb una dedicatòria.

2º Comença a la placeta a on acaba el camí asfaltat. Té uns 200 mts, aproximadament i va devalant per revolts molt marcats i amb força pendent, acaba a la mar a un lloc on hi ha escars per barques. La zona està ocupada per moltes construccions de mides i estils molt variables, resultant una zona d'estueig i oci.

públic, mediante desviación, reducciones e interrupción con cadena de la propiedad del Sr. Riera, que impide el tránsito rodado para ir el reclamante a la casita de su propiedad existente casi al final de este camino junto al mar.

Este camino de Sa Pedra d'es Sase que se dirige al mar atravesando la propiedad del Sr. Riera empieza y enlaza, en las inmediaciones del transformador, con el camino de uso público llamado de Sa Font de Sa Menta o de C'an Cerdá, pero no está destinado al tránsito rodado, sino únicamente tiene la consideración de camino de herradura, si bien en la mayor parte de esta vía se han efectuado numerosos trabajos de ampliación, mejora, modificación y rectificación de curvas y desniveles a cargo del expresado Sr. Riera Figuera, con pavimentaciones de cemento cuyo camino ha quedado en excelentes condiciones de viabilidad gracias a las generosas obras realizadas por el referido Sr., a excepción en determinado lugar, que necesita una pequeña rectificación por existir obstáculos y difícil pendiente que dificulta el buen tránsito de peatones y caballerías.

En cuanto a la interrupción con cadena del aludido camino de Sa Pedra des Sase, resulta bien clara que esta interrupción no se ha efectuado, toda vez que ha cerrado un camino de su propiedad que resulta de la ampliación de un pequeño atajo particular, hoy de libre tránsito, existente y que enlaza el camino de Sa Pedra d'es Sase con otro lugar del camino público denominado Sa Font de Sa Menta o C'an Cerdá, no teniendo este atajo consideración alguna de bienes de uso público y por tanto no es de competencia municipal.

En vista de lo expuesto por la Comisión de Obras que es aceptado en todas sus partes por este Ayuntamiento, el mismo adopta los siguientes acuerdos:

1º.- Declarar la inexistencia de ocupación indebida del camino de uso público llamado «de Sa Pedra d'es Sase» de este término municipal.

2º.- Por tratarse de un atajo particular el situado en el pinar de «de Sa Pedra d'es Sase», propiedad del Sr. Riera interrumpido en su ampliación, por este Sr., este Ayuntamiento se ve obligado a declarar su incompetencia en el asunto.

3º.- Requerir al Sr. Riera para que en el plazo de tres meses, proceda a la rectificación adecuada, a su cargo, en el lugar situado en las últimas curvas del camino público de «de Sa Pedra d'es Sase», en el sentido de suprimir las dificultades que ahora impiden el buen tránsito de peatones y caballerías." (AMB. Sign.36).

Sobre aquest assumpte, l'acta de la sessió plenària, de 20 d'octubre de 1970, reflecteix el següent: "...el único objeto, de la presente reunión, es resolver en relación al recurso de fecha de 29 de agosto último, interpuesto por Don Juan Tomás Albertí, contra el apartado 1º del acuerdo adoptado por esta Corporación municipal de fecha 30 de julio pasado, y dada lectura del informe emitido [...], es aprobado totalmente [...]. Además el Ayuntamiento hace constar que no puede tomar en consideración el croquis de situación del camino de "Sa Pedra de s' Sase" que aporta el recurrente, al ser incompleto en lo que se refiere en la parte Oeste, por faltar parte de este camino y su enlace al llamado de "Sa Font de Sa Menta o C'an Cerdá", disponiendo el propio Ayuntamiento que se aporte al expediente nuevo croquis parcial que detalle la situación real del camino y que falta al presentado por el recurrente, en consecuencia, la Corporación Municipal, por unanimidad adopta los siguientes acuerdos:

1º.- No habiéndose aportado por el recurrente Don Juan Tomás Albertí, nuevos datos en su escrito mediante el que formula recurso de reposición contra el acuerdo plenario municipal, de 30 de julio último y declarada por el Ayuntamiento en dicho acuerdo la inexistencia de la ocupación indebida del bien de uso público de que se trata, esto es, del "Camino de Sa Pedra d'es Sase", en virtud de expediente instruido a instancias d dicho Sr. Tomás, procede mantener el acuerdo en sus términos y desestimar el recurso de reposición presentado.

2º.- Informar al recurrente [...] que no existe aprobado en este Municipio el Plan General de Ordenación Urbana y disponiendo se le remitan copia de los tres permisos

Està encimentat els 30 promers metres i a troços està escalonat. Hi ha empèdrecs uns 20 mts.

Possibilitat d'actuació :

1º part: No presenta problemes de transit, tot i que sembla que és poc utilitzat. Caldria senyalitzar el seu inici desde el camí asfaltat i aixernar les branques dels arbres i arbutos dels voltants.

2º part: Està molt utilitzada i no presenta cap problema transitar-hi. En tot cas s'haurien de refer escalons i nivellar el terreny (ACM. Sense signatura). Aquesta documentació també fa referència al camí d'Estellencs, núm. 6.

En el Ple, de dia 17 d'agost de 1992, es demana si el camí de sa Pedra de s'Asé és públic o privat. Es respon que és públic i peatonal per a tothom (AMB. Sense sign.).

A 24 de setembre de 1992, segons consta en l'acta de la sessió plenària: "El sr. Alcalde da lectura a una propuesta de preacuerdo redactada entre los vecinos del camino de Sa Pedra de S'ase, por el cual se realizan una serie de mejoras en el camino y que termina con los problemas surdidas (sic), en dicho camino, y solicita la autorización del Pleno para firmar el convenio, diciendo que el convenio le parece adecuado pero no recoge un punto por el cual deberán dejar pasar vehículos para la realización de obras que tengan licencia, vehículos de la Guardia Civil etc..."

Los reunidos por unanimidad acuerdan autorizar al Alcalde para la firma de dicho convenio, que deberá recoger en un punto el permiso para el paso de ciertos vehículos." (AMB. Sense sign.).

En l'Acta de la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, amb data de 12 de maig de 2000, es pot llegir el següent:

4.- S'està pendent de rebre la subvenció, es remet aquest pregunta quan vostè sap que es depèn a les partides pressupostaries. El camí es perillós degut a l'amplària de la seva rodadura.

El Sr. Tomás fa referència que hi ha un error en l'acta ja que ell es referia al portell devora del transformador de la Pedra de l'Asé, i no al camí com fa referència l'acte."

En l'apartat de precís i preguntes de la mateixa sessió plenària també es pot llegir:

"El portell del Camí de Sa Pedra de s'Asé continua sense arreglar i és un perill. [...] El problema de l'arqueta de la volta d'es Moli continua sense resoldre. [...] El Sr. Batlle contesta que el problema de l'arqueta de la volta des Moli està arreglat. En el mateix sentit el Sr. Font contesta que hi ha un projecte." (AMB. Sense sign.).

El recurs de reposició, amb data de 29 de maig de 2000, en referència a l'impugnació de diversos punts que es tractaren a la sessió plenària de dia 4 de febrer del mateix any i que es redactaren de manera incorrecta a l'Acta de dita sessió. Entre aquells punts hi ha el de la incorrecta transcripció del precís "1º9.- Insistim en el perill que suposa el portell del camí de Sa Pedra de S'Asé situat just vora el transformador" (AMB. Sense sign.).

El camí de sa Pedra de s'Asé està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993) dins el terme municipal de Banyalbufar a l'apartat "Altres Camins del terme." (pàg. 94).

Tot el camí està inclòs dins el *Límite de Servidumbre de Protección*, els darrers 58 metres del camí estan inclosos dins el *Límite de servidumbre de tránsito* i els darrers 11 metres són a dins el *Límite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre* del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat de *Passejades per conèixer el patrimoni rural*, on es dedica una a Sa Pedra de s'Àse: "Passada la caseta d'un transformador deixam el camí apte per a vehicles i prenem un caminó de ferradura a la dreta, que a manera de dreuera ens condueix altra volta al camí asfaltat. La continuació es fa amb forta davallada, sense possible pèrdua fins que altra volta s'estreny el camí, i per una escalonada arribam als escars de sa Pedra de s'Àse." (pág. 140).

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002), Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 8 (Camins de llegenda), on diu: "...per un estret camí asfaltat que s'inicia a l'esquerra de la carretera i davalla a través de les marjades de conreu des Verger de sa Torre fins al port de sa Pedra de s'Àse." (pág. 129-144).

- VALERO I MARTÍ, G. i ALBERTÍ I ALBERTÍ, J. (2000), aquest camí apareix a *Banyalbufar. Guia de passeig*. Es llegeix el següent: "Des de la talaia des Verger, avançam alguns metres per la carretera en direcció a Estellencs, però, immediatament, ens desviam pel camí de la dreta, que davalla al port de sa Pera de s'Àse. És un camí de carro, asfaltat, que baixa en principi suament [...] camí avall, a l'esquerra apareix la casa del Verger, amb un safareig a la dreta. Després [...] a l'esquerra queda Can Sebastià. Just després, arribam a un entrefor de camins; deixam de banda les dues vies de l'esquerra, una de les quals s'acosta a la font de sa Menta, i continuam pel camí de la dreta, amb sol encimentat [...]. Arribam així a una caseta enrunada, on acaba el camí de carro. És aquesta la construcció coneguda amb el nom de *la Cabaña de Mateito*. [...] La davallada continua per camí de ferradura, esglaonat." (pág. 141-151).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix amb el nom de "camino de la Pedra de Sasa".

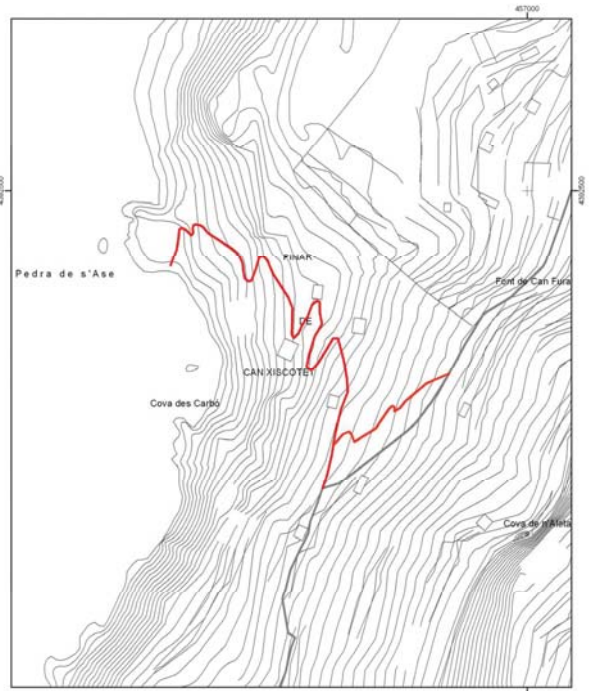
- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareixen els trams 1 i 2 aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix aproximadament el tram 1.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1 i 2.

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ÀSE	
Escala: 1:2.500 Projectió UTM Freq 31. Datum ED50	

*Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic, Base de Dades de l'any 1985 i actualitzat a 2005 del Govern de les Illes Balears.

(2) CAMÍ DE SA SÍQUIA DE BAIX

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Inici: zona urbana de Banyalbufar.
 Final: font de la Vila.
 Longitud: 666 m.

DOCUMENTACIÓ

- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí paret, reixa i barana.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Els trams 1 i 2 del camí compten amb enllumenat.
- Al tram 4, el camí discorre per damunt la síquia, mentre que la resta del camí discorre vora la síquia.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 28 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó i pedres

Longitud: 28 m

Amplada mínima: 1,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 345 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó i pedres

Longitud: 345 m

Amplada mínima: 1,2 m

màxima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Correu, núm. 9.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó i pedres

Longitud: 31 m

Amplada mínima: 1,5 m

màxima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 4

Del camí des Correu, vora Can Ferrà, fins a tornar a connectar amb el camí des Correu.

Tipologia: ferraadura

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 216 m

Amplada mínima: 0,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☒ Escalons	☐ Rattletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a la font de la Vila.

Tipologia: ferraadura

Tipus de ferm: terra i formigó

Longitud: 46 m

Amplada mínima: 0,5 m

màxima: 0,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Rattletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El Projecte de rehabilitació de les siques de la Font de la Vila fou realitzat el juliol de 2004 per la Direcció General de Desenvolupament Rural de la Conselleria d'Agricultura i Pesca (Govern Balear), a la memòria del qual es detallen els objectius: "Una de las premisas que sean tenido en cuenta en este proyecto es recuperar el valor arquitectónico del camino y de la acequia para potenciar el interés socio-cultural de la acequia y la actividad económica que ella representa"; a l'apartat de necessitats a satisfer es torna esmentar l'adob del camí: "...Incluimos la necesidad indicada en el objeto de este proyecto de adecuar los caminos paralelos a la acequia para potenciarla como lugar de interés socio-cultural y asi potenciar de algun modo su interes" (ACAP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD (2000). A la *Guia dels pobles* de Mallorca dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam un itinerari dedicat a s'Arbocà i Planícia, quan puja pel camí des Correu, fa referència al camí catalogat: "Un poc més amunt, a la dreta parteix el camí de la Siquia de Baix, vora el safareig de Son Vives." (pàg. 61).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* on es pot llegir el següent: "Un cop visitat es Penyal, refem les nostres passes i a la sortida del barri prenem per un caminó a la nostra dreta que transcorre per damunt el poble i deixarem enrere diversos safareigs, entre els quals el de Son Vives, considerat com el més gran del poble. És el camí de la Siquia de Baix." (pàg. 25).

- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència a la siquia de Baix al seu llibre *Mallorca. Per la sierra de Tramuntana - 22 itineraris a pie -*. A l'itinerari núm. 3: "... dos importants acequias de regadió: la siquia de Dalt i la siquia de Baix." (pàgs. 91-99).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 2 i 3.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985). *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareixen els trams 1, 2 i 3.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista, Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 2, 3 i 4.

(3) CAMÍ DE CAN PICO / CAMÍ DELS GATS

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa: 1:5.000: 670-1-8
Inici: carretera de Pollença a Andratx Ma-10, Km 87,4, terme municipal d'Estellencs.
Final: fins a prop del torrent des Montreal.
Longitud: 651 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veïnal.
- Camí municipal.
- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
 - Pintades
 - Indicators
 - Panells
- Un de "Camí de Ca'n Pico" a l'inici del camí.

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
 - No
- paret, reixa i obert.

LIMITACIÓ DE PAS

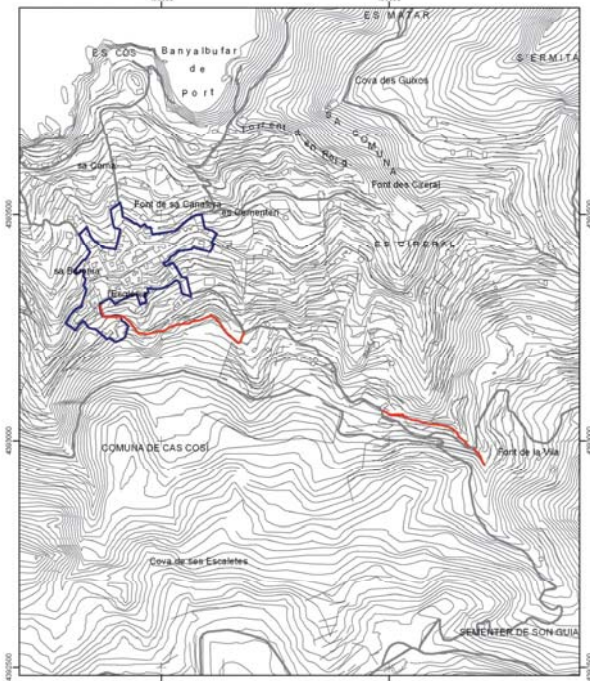
- Sí
- No

OBSERVACIONS

- Al final del camí hi ha una barrera tancada amb pany.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca <small>Consell de Govern</small> <small>Departament de Medi Ambient i Natura</small>	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(3) CAMÍ DE SA SIQUIA DE BAIX	
Escala: 1:7.500 Projectió UTM Fm 31, Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàlear de l'any 1985 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears.

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 651 m

Amplada mínima: 2,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Qual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El Ple municipal fet a dia 10 d'octubre de 1896 es tractà el tema de la "...reparación de un desbordamiento en el camino que conduce a Can Pico, enterados [...] de que dicho camino no esta declarado vecinal según se desprende por el acuerdo tomado por esta Corporación en sesion de trece de julio de 1885, se acuerda por unanimidad que se convoque a todos los vecinos que tengan derecho al mencionado camino y se les ordene su pronta reparacion del muro derrumbado en las cercanias de la "Cova Dels Gats..." (AMB. Sign. 13).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en sessió plenària a 17 d'abril de 1897, va tractar l'assumpte següent: "...en vista de que muchos vecinos tenían paso por el camino que conduce a Can Pico y al de la Viña gran proponia fuesen declarados vecinales por la importancia en su consecuencia y despues de discutido lo suficiente se acuerda por unanimidad declarar caminos vecinales el primero hasta la conclusion por los dos ramales o sea hasta le faranda y Can Doctor..." (AMB. Sign. 13).

En un esborrany d'una escriptura datada el 27 d'abril de 1905 es feia adjudicació a Dª Maria Cotoner Allende Salazar de la finca anomenada Camp d'en Toiros, que era dividida en dues per la carretera d'Estellencs. La part anomenada la vinya del Camp feia partió "... por E. y S. con dicha carretera, por N. con camino de Can Pico o de Ne Ferranda y por O. con tierras de Ana Bujosa, Pablo Bujosa, Mateo Alberti y Antonia Vives..." (AMB. Sign. 687/3).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 4 de desembre de 1915, "...acordó hacer una reparaci3n al camino vecinal llamado de C'an Pico [...] pues actualmente se encuentra en un mal estado." (AMB. Sign. 24).

El Consistori banyalbufarí, amb data de 13 de maig de 1916, aprovava arreglar el camí veinal de can Pico, ja que es trobava en mal estat (AMB. Sign. 25).

En la sessió plenària de la Corporaci3n municipal, de 24 de març de 1917, es va debatre "...que con sorpresa habia observado que el vecino Jaime Ambr3s Bujosa habia puesto tierra y piedra sin machacar en el camino vecinal llamado de Can Pico, en 3poca mas impropia del a3o...". L'Ajuntament acordà que, al no haver demanat el corresponent permís municipal, havia de retirar tots el materials que havia dipositat en el camí (AMB. Sign. 25).

44

En l'Acta de la sessió plenària del Consistori banyalbufarí, amb data de 31 de maig de 1917, es llegeix: "Examinada la instancia presentada por D. Gabriel Mir y Tomàs solicitando permiso para construir una casa en su finca lindante con el camino vecinal de Can Pico, se acordó concederle el referido permiso, con tal que en el extremo de la pared de detrás que toca con el estanque, el camino tuviera 3 metros noventa centimos (sic), y en el otro lado 3 metros ochenta centimetros, y que la alineaci3n de la referida pared de detrás fuera recta con la del muro sostén del camino." (AMB. Sign. 25).

A 19 de gener de 1918, es dona permís a un veínat per edificar una paret a un marge d'una finca que fa partió amb el camí de can Pico, amb la condici3n de no variar l'amplada que té aquest punt del camí, que és de 3,20 metres (AMB. Sign. 26).

El 22 de desembre de 1922 Bernat Tomàs Alberti sol·licitava permís a l'Ajuntament de Banyalbufar per construir un aljub a la seva finca anomenada sa Vinya, vora el camí veinal de Can Pico.

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 30 de desembre de 1922, va debatre sobre la sol·licitud d'un veínat per a "...construir un algibe contiguo al camino vecinal de C'an Pico y en su finca Vinya d'Amunt, se acuerda pase a informe de la Comisi3n de Obras..." (AMB. Sign. 28).

Dia 27 de gener de 1923, l'Ajuntament de Banyalbufar concedeix autorizaci3n per construir un aljub al propietari de la finca de la Vinya d'Amunt, que confronta amb el camí de can Pico, amb la condici3n de deixar al camí una amplada mínima de tres metres (AMB. Sign. 28).

A 27 d'octubre de 1924, en la sessió de la Comisi3n municipal permanent es va passar a informe de la Comisi3n d'Obrs la sol·licitud d'un veínat per poder "...emplamar un camino carretero con el vecinal de C'an Pico..." (AMB. Sign. 42).

Entre els anys 1925 i 1980 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

31 de març de 1925. Partida de 210 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 5 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 25 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de juny de 1926. Partida de 370 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 18 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 90 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1927. Partida de 650 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 6 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 30 pessetes (AMB. Sign. 298).

3 d'abril de 1930. Partida de 355 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparaci3n del s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 13,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de juny de 1930. Partida de 85,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en arreglar camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 13,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

28 de desembre de 1931. Partida de 210 pessetes pagades a Miquel Cabot per jornals invertits en la reparaci3n del s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya

45

apareixen 8 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 40 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de setembre de 1932. Partida de 127,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparaci3n i reposici3n dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 18 pessetes (AMB. Sign. 299).

31 de març de 1933. Partida de 268,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparaci3n dels paviments dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 13,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de juliol de 1933. Partida de 187,65 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparaci3n del s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 6 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 27 pessetes (AMB. Sign. 299).

5 de novembre de 1934. Partida de 155,25 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals per l'arreglament dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix un dia de feina invertit en el camí de can Pico, amb un total de 4,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

29 de juny de 1935. Partida de 139,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per treballs de reparaci3n dels paviments dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix un dia de feina al camí de can Pico (AMB. Sign. 300).

30 de desembre de 1936. Partida de 346,60 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de neteja pública. Al compte que acompanya apareixen dos dies de feina al camí de can Pico amb un total 9 pessetes (AMB. Sign. 300).

31 de març de 1937. Partida de 144 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per tasques de neteja pública. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 13,50 pessetes (AMB. Sign. 300).

31 de desembre de 1937. Partida de 162 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 dia i mig de feina invertit en el camí de can Pico, amb un total de 6,75 pessetes (AMB. Sign. 300).

16 d'agost de 1938. Partida de 210,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí de can Pico, amb un total de 10 pessetes (AMB. Sign. 300).

21 de juny de 1939. Partida de 167,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen els jornals corresponents al camí de can Pico (AMB. Sign. 300).

16 de juliol de 1940. Partida de 120 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits per arreglar el s3l dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3,5 dies de feina en el camí de can Pico, amb un total de 17,50 pessetes (AMB. Sign. 300).

Partida corresponent a l'any 1968 pagada a Tomàs Bosch de 14.094 pessetes per jornals i materials invertits en la reparaci3n del ferm del camí de can Pico (AMB. Sign. 422).

Partida corresponent a l'any 1979 pagada a Joan Perelló Cerdà per obres de pavimentaci3n asfàltica del camí de can Pico (AMB. Sign. 432).

Partida corresponent a l'any 1980 pagada a Mateu Albertí Massot de 5.000 pessetes per jornals invertits en la reparaci3n del mur del camí de can Pico (AMB. Sign. 433).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 21 de febrer de 1925, donà permís a un veínat per "...construir una acequia regativa subterranea por el camino de C'an Pico..." amb tot una s3rie de condicions (AMB. Sign. 29).

Dia 2 de maig de 1925, l'Ajuntament, en sessió de la Comisi3n municipal permanent, va tractar altra vegada sobre aquesta siquia: "Por algunas dificultades surgidas para la construcci3n de la acequia regativa subterranea [...] en el camino

46

veinal de C'an Pico, se acuerda [...] la modificaci3n del acuerdo en sentido de que la mencionada acequia se construirá a la vera del camino y será descubierta..." (AMB. Sign. 42).

La Comisi3n municipal permanent, dia 12 de gener de 1935, aprovà la sol·licitud d'un propietari per "...edificar una casa de labranza en su finca rústica denominada "Viña de C'an Vich" lindante con el camino vecinal de C'an Pico..." amb la condici3n de que "...el camino vecinal debe tener una anchura de tres metros asi que si el tramo que la casita debe lindar con el camino este no tiene la anchura reglamentaria se la completará con terreno del solicitante, y si el camino excede de la anchura se respetará íntegramente." (AMB. Sign. 44).

A 26 d'octubre de 1935, la Comisi3n municipal permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar envià a la Comisi3n d'Obrs a inspeccionar unes obres d'un particular que feien perillar un marge del camí de can Pico (AMB. Sign. 44).

Dia 13 de març de 1937, la Comisi3n municipal permanent va aprovar un compte presentat per Mateu Tomàs Alberti per les obres de reconstrucci3n de murs esbaldregats del camí de can Pico. També s'acordà construir un parèté en el tram del nou mur d'aquest camí (AMB. Sign. 44).

Document de Declaraci3n Jurada de "Montes particulares", amb data de 13 de gener de 1939, de Sebastià Font Cabot, propietari de la finca de Son Veto o can Pico, que confronta pel nord amb el camí de la Ferranda i la mar i per l'est amb el camí veinal de can Pico i terres de Mateu Mir (AMB. Sign. 259/2).

Amb data de 26 de març de 1964, l'Ajuntament de Banyalbufar tractà el següent assumpte: "En cumplimiento de lo interesado por el Gobierno Civil de la provincia se acuerda en principio incluir en el Plan de obras a inaugurar el próximo 18 de julio, las siguientes: [...] Mejora camino Can Pico—22.489'00 ptas." (AMB. Sign. 35).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenci3n concedida per la comisi3n provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí de Can Font i Can Pico, amb un total de 24.350 pts (AMB. Sign. 149).

Amb data de 20 d'abril de 1978, el batle de Banyalbufar envià una instància al president de la Diputaci3n que deia el següent: "Ante la urgente necesidad que tiene este Ayuntamiento de proceder a la pavimentaci3n asfàltica con aglomerado en caliente de los caminos municipales "Sa Pedra D'es Sase", "Sa Marina" y "Ca'n Pico", debido al defectuoso estado en que los mismos se encuentran, ruego a V.I. tenga a bien conceder al mismo subvenci3n económica para la redacci3n de los correspondientes Proyectos técnicos relativos a los mismos." (AGCM. Sign. 1-157/9).

Expedient (la data del Plec de condicions és la de 25 d'agost) de l'any 1978 "...relativo a la pavimentaci3n asfàltica con aglomerado en caliente de los caminos municipales [...] "C'AN PICO" [...] subvencionados por la Excm. Diputaci3n Provincial con 1.985.256' pesetas, y con una aportaci3n municipal de 992.628' pesetas..."

S'informa que la superfi cie del camí a asfaltar feia 655 metres de llargària per 3'30 metres d'amplada (AMB. Sign. 165).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 31 d'agost de 1978, es va tractar el següent assumpte: "Visto el escrito de la Exma. Diputaci3n [...] negociado de Cooperaci3n de fecha 22 del actual, en el cual se manifiesta a este Ayuntamiento haber

47

sido aprobado el Plan Unico de Obras y Servicios para el actual año, en el cual figura incluido este Ayuntamiento con la obra de "Pavimentación y reparación de muros de los caminos municipales "Can Pico" [...] con una aportación provincial de 1.985.256", teniendo que ser aportado el resto hasta el total presupuestado por el Ayuntamiento y pudiendo procederse a la inmediata contratación municipal acordó por unanimidad facultar al Sr. Alcalde para la designación del contratista que más convenga a los intereses municipales y pueda firmar el correspondiente contrato de obra con el mismo." (AMB. Sign. 39).

La Corporació municipal, dia 27 de maig de 1982, aprovà un compte de 110.000 PTA per obra feta a un mur del camí municipal de can Pico (AMB. Sign. 39).

Amb data de 12 de març de 1999, el Ple del Consistori banyalbufarí va concedir llicència d'obra a un veïnat per "...arreglar l'enclimentat d'accés al garatge i fer un nou enclimentat dels marges del mateix al camí de Can Pico..." (AMB. Sense sign.).

El mes d'abril de 2001 es formà el projecte de reparació de diversos camins veïnals del terme municipal de Banyalbufar, en règim de cooperació total concedit pel Consell de Mallorca a sol·licitud de l'ajuntament. El camí de Can Pico estava inclòs en el projecte, amb inici a la carretera C-710 i final a el p.k. 0'660 de la mateixa carretera: "El camí està asfaltat però li falten els ampits de protecció i la possibilitat de que dos vehicles es puguin encreuar, atès que només té una amplària mitjana de 3,50 m. Amb aquest projecte se'li dota d'ampits i en alguns llocs, d'apartadors..." (AGCM. Sign. 7857/1).

Camí dels Gats

El 3 d'agost de 1713 el Procurador Reial tractà el plet entre Gabriel Vich i Joan Vives "...sobre que fore dit per lo dit Vich que estos dies passats sos nebots axermaren al camí junt a le Cova dels Gats y que al dit Juan Vives als digué que perque havian tapat la sua encontre..." (AMB. Sign. 652).

Expedient, amb data de 12 de juliol de 1866, sobre la taxació d'una finca, propietat de Ferran Cotoner, que havia de ser expropiada per les obres del camí veïnal de primer ordre de Banyalbufar a Estellencs. Dita finca afrontava pel nord i per l'est amb el camí dels Gats i pel sud amb el camí d'Estellencs (AMB. 164/1).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 8 (Camins de llegenda), on diu: "... A l'esquerra de la carretera, comença el camí de Can Pico"

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(4) CAMÍ DE SA TEULERA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-8
 Inici: camí de sa Terra Nova, núm. 38.
 Final: camí des Correu, núm. 9.
 Longitud: 1042 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veïnal.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert, reixa i paret.
 No

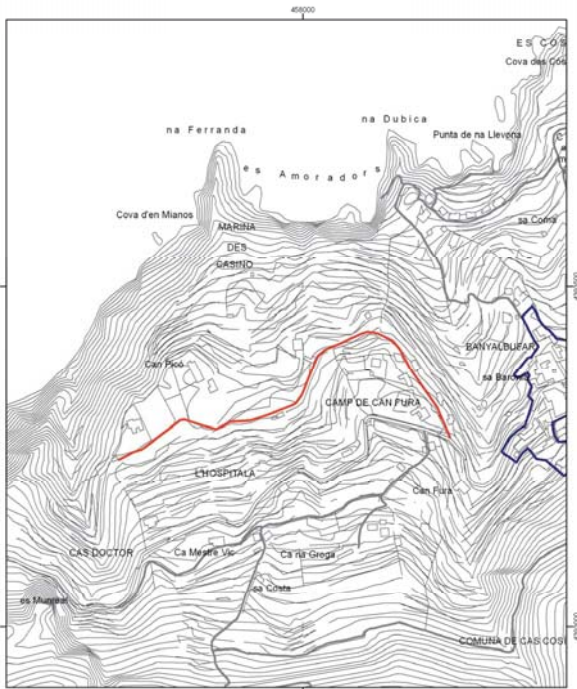
LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Segons fonts orals hi ha un plet en referència a la titularitat del camí catalogat que no s'ha pogut localitzar, per això es recomana l'obertura d'un expedient d'investigació.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(3) CAMÍ DE CAN PICÓ	
Escala: 15.000 Projectió UTM Fes 31, Datum ED50	

Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear del 1993 i actualitzat a 1/5.000 del Centre de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a ses Teuleres.

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra i formigó

Longitud: 630 m

Amplada mínima: 2,5 m

màxima: 3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

el ferm es troba en mal estat.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Correu, núm. 9.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 412 m

Amplada mínima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☒ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En el Registre de la Propietat núm. 8 de Palma, tom 4363, llibre 25, fol 72, finca núm. 144, apareix registrada una peça de terra del terme de Banyalbufar anomenada la Taulera, amb les següents partions: "...por el Norte, con tierra de Galcerán Cabot, hoy de Pablo Bujosa Alberti; por el Este, con la de Catalina Nadal, hoy de Pablo Bujosa Font; por Sur, con otra de herederos de Prudencia Vives, hoy de María Mir Barceló; y por Oeste, con la de dicho Cabot, hoy camino vecinal...". En el mateix registre, tom 5163, llibre 30, fol 111, finca núm. 82 es registrà una altra peça de terra, anomenada també sa Taulera, que feia partió "...por Norte, con camino Sa Taulera; por Este, con otra de Pablo Bujosa; por Sur, con otra de Isabel Tomás; y al Oeste, con camino que conduce a Son Creus...".

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA: -

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÀFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix aproximadament i majoritària amb el nom de "Camino de la Taulera".

- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix aproximadament i parcial.

- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareix aproximadament i parcial.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix majoritàriament el tram 1.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(5) CAMÍ DE SON BAUÇÀ / CAMÍ DE SES TEULES

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7 / 670-2-8

Inici: carretera de Pollença a Andraxt, Ma-10, km. 85,75.

Final: camí de sa Terra Nova, núm. 38.

Longitud: 4666 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veinal.
- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No obert i paret.

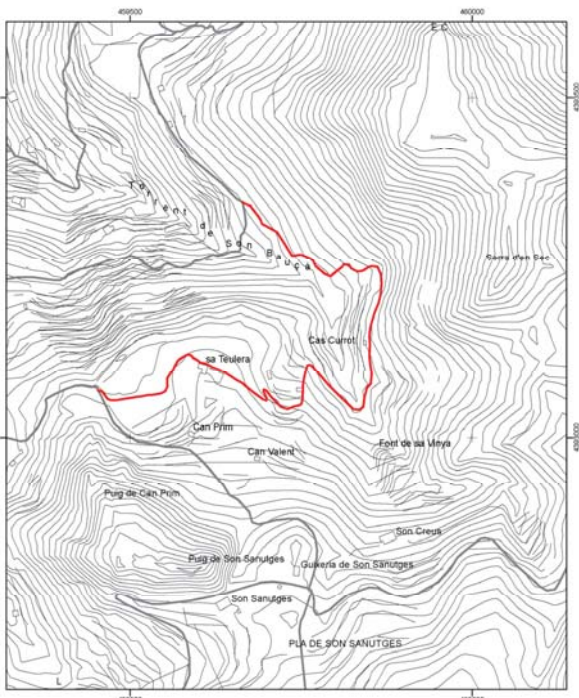
LIMITACIÓ DE PAS Sí No - Una reixa a l'inici del tram 10.
 No - Una paret i una reixa

OBSERVACIONS

- La carretera Ma-10 talla el camí entre els trams 6 i 7, 7 i 8 i entre els 9 i 10.
- El tram 16 actualment no existeix.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Includi a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(4) CAMÍ DE SA TEULERA	
Escala: 1:5.000 Projectió UTM Fuz 31, Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear del any 1981 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 127 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 127 m

Amplada mínima: 3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 70 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 70 m

Amplada mínima: 1,2 m

màxima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins al camp de futbol.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat

Longitud: 213 m

Amplada mínima: 1,3 m

màxima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

56

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]
 1.951 Construcción camino de "Son Bauzá" 9.000'..."
 (AMB. Sign. 168/2).

El 2 d'octubre de 1962 es va fer una estimació dels perjudicis causats pel temporal de pluja a las finques rústiques del municipi, on trobam una relació de danys causats a Son Bauçà i el seu camí (AMB. Sign. 149).

Camí de ses Teules

A 20 de gener de 1950 l'Ajuntament de Banyalbufar acordà donar la llicència municipal d'obra al sol·licitant, per tal de reformar i ampliar el camí de ses Teules i, una vegada acabada, l'Ajuntament efectuarà la corresponent aportació econòmica (AMB. Sign. 31).

Segons consta a l'acta de la sessió plenària de dia 1 de setembre de 1950 s'acordà aprovar el compte de 1.141 PTA per les obres de reforma i ampliació del camí de ses Teules (AMB. Sign. 32).

A 22 de desembre de 1959, en la sessió del Ple municipal, es va aprovar un compte de 400 PTA per obres de reparació del camí de se Teules (AMB. Sign. 34).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenció concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí de les Teules, amb un total de 20.693 pts (AMB. Sign. 149).

El Ple fet a l'Ajuntament de Banyalbufar, dia 24 de juny de 1965, acordà aprovar el pagament de 1.440 PTA per treball i materials de les obres del camí de ses Teules (AMB. Sign. 35).

Camí de Can Pelut

El 2 d'octubre de 1962 es va fer una estimació dels perjudicis causats pel temporal de pluja a las finques rústiques del municipi, on trobam una relació de danys causats al camí de Can Pelut (AMB. Sign. 149).

Camí de Son Cifre

El 2 d'octubre de 1962 es va fer una estimació dels perjudicis causats pel temporal de pluja a las finques rústiques del municipi, on trobam una relació de danys causats a Son Cifre i el seu camí (AMB. Sign. 149).

Camí de s'Olivar

El 2 d'octubre de 1962 es va fer una estimació dels perjudicis causats pel temporal de pluja a las finques rústiques del municipi, on trobam una relació de danys causats al camí de l'Olivar (AMB. Sign. 149).

Dreuera del Camp de Futbol

Informe realitzat pels tècnics de FODESMA, amb data de 11 de febrer de 1992, sobre "...el camins a rehabilitar sol·licitats per l'Ajuntament de Banyalbufar

56

- Tram 4

Continuació del camí al llarg del camp de futbol.

Tipologia: ?

Tipus de ferm: desconegut

Longitud: 96 m

Amplada mínima: 0 m

Seguiment: desconegut

Estat: desconegut

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 5

Del camp de futbol fins a connectar amb el camí de sa Terra Nova, núm. 38.

Tipologia: pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 69 m

Amplada mínima: 2,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 3 de juny de 1712 es seguí un plet entre els germans Bauçà per un tros de terra, al relat del qual llegim: "...y al sen Farra vajent que ell no volia donar a son germa lo que ell havia senyat va botar dins Son Cifre y sen haná, y que ell sen tornave deves la vila y com fonch an el camí qui puge a Son Bauça son germa al va agafar..." (AMB. Sign. 652).

El 30 de juliol de 1933 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 18775 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy en concepte de neteja dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals i mig invertits en el camí de Son Bauçà (AMB. Sign. 298).

La Comissió municipal permanent, dia 26 de maig de 1934, acordà "...encargar a Mateo Tomás la construcció de un muro sostén del camino vecinal de Son Bauzá y la limpieza y reparación de la acequia de la Fuente de la Villa." (AMB. Sign. 44).

La Comissió municipal permanent, a 7 d'octubre de 1933, acordà reconstruir els murs esbaldregats del camí de Son Bauçà (AMB. Sign. 44).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el dia 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

57

[...]

2. Dracera des Camp de Futbol.

Descripció:

Comença al revolt de la Carretera C-710 entre els punts kilomètrics 85 i 86, per pendent asfaltat del que es desvia just abans d'arribar a un pontet que travessa el torrent.

El camí en aquest punt comença encimentat, i just davant una barrera (Aproximadament 50 mts) apareix empedrat.

Va pujant per revolts no gaire (sic) pronunciats i envaït per vegetació dels voltants: càrrix, ullastres i mates que dificulten una mica el pas. Hi ha uns quants marges de la part superior esbaldregats.

Malgrat això el camí es molt bo de seguir.

La vista és notable sobre el poble de Banyalbufar.

El camí acaba al camp de futbol de Sa Teulera, els voltants del qual, es troben actualment convertits en abocador de residus i deixalles.

Possibilitats d'actuació:

El camí s'hauria de eixermar, i senyalitzar. Les feines de restauració de marges i empedrat no son gaire importants exceptuant la substitució del primer tram encimentat (ACM. Sense signatura).

La dreuera del camp de futbol està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993) dins el terme municipal de Banyalbufar a l'apartat "Altres camins del terme de Banyalbufar", del que diu: Camí empedrat. Parteix de Son Bauçà (pàg. 94).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...El camí, fent un llarg revolt, baixa a la dreta per una valleta i llavors puja angulejant el turó, fins que arriba a la cresta de la punta de s'Àliga, coberta de pins melis. D'aquesta manera passa per una teulera, a la qual des del fons de la vall de Banyalbufar condueix un camí empedrat, que estalvia moltes corbes. Per damunt d'aquest mateix camí hi ha també moltes dreueres, que fan sobretot les dones carregades de peix que van cap a Esportres a fi de pujar més aviat a dalt del coll..." (pàgs. 109-110).

- VIBOT, Tomàs (1999). A la seva obra dedicada a la toponímia de Son Bunyola parla de les dreueres de sa Bastida: "Eren les dreueres que assolien el coll de sa Bastida, consistents en dues tirades que sortien des de ses Teules (actual camp de futbol)" (pàg. 103).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- DESPUIG, A. (1784). *Mapa de la Ysla de Mallorca*. Escala 1:74.655. Apareix aproximadament.

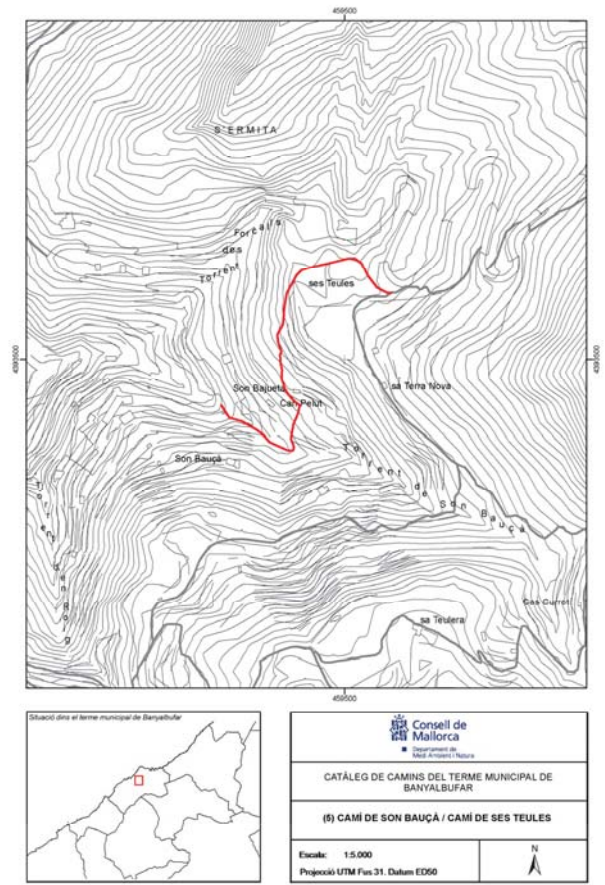
- COELLO, Francisco (1851). *Atlas de España y sus posesiones de Ultramar. Islas Baleares*. Escala 1/200.000. Apareix aproximadament.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 1, 2 i 3 amb el nom de "Cº del futbol".

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareixen els trams 1, 2 i 3.

59

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 2 i 3.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix el tram 1.
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1 i 2.

(6) CAMÍ D'ESTELLENCES

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Inicï: carretera de Pollença a Andratx Ma-10, Km 87,4, terme municipal d'Estellencs.
 Final: terme municipal d'Estellencs.
 Longitud: 3090 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí públic.
- Camí real.
- Fitació de terme.
- Camí veïnal.
- Camí municipal.
- Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
- Obres per part de l'Administració.
- Catàleg de camins del terme municipal d'Estellencs (1997).

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors - Un de "Camí des Rafal (Sa Costa)" a l'inici del camí
- Panells - Senyalització per part del Dpt. de Medi Ambient i Natura del Consell de Mallorca, als trams 1 i 17.

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert, reixa i paret.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí - Al final del tram 3 hi ha una barrera tancada amb pany.
 No - A l'inici del tram 15 hi ha una barrera tancada amb pany amb un cartell de "Propiedad privada. Prohibido el paso".

OBSERVACIONS

- La vegetació del tram 12 impedeix saber algunes característiques d'aquest tram.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de la carretera Ma-10, Km 87,4 fins a Ca Mestre Vic.
Tipologia: carro
Tipus de ferm: asfalt
Longitud: 313 m
Amplada mínima: 2,8 m
Segment: sense problemes
Estat: bo
Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins una distància de 195 m.
Tipologia: ferradura
Tipus de ferm: terra
Longitud: 195 m
Amplada mínima: 1,5 m
Segment: fàcil
Estat: regular

El camí es troba molt envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb la carretera Ma-10, Km 88.
Tipologia: carro
Tipus de ferm: terra
Longitud: 93 m
Amplada mínima: 2 m
Segment: sense problemes
Estat: regular

El camí es troba envaït parcialment per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 4

Des de la crta. fins a una distància de 736 metres.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** asfalt**Longitud:** 736 m**Amplada mínima:** 2,2 m**màxima:** 2,5 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a una llargària de 19 m.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** formigó**Longitud:** 19 m**Amplada mínima:** 1,8 m**màxima:** 2,3 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a una llargària de 70 m.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 70 m**Amplada mínima:** 1,1 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

64

- Tram 7

Continuació del camí fins a una llargària de 100 m.

Tipologia: ?**Tipus de ferm:** desconegut**Longitud:** 100 m**Amplada mínima:** 0 m**Seguiment:** desconegut**Estat:** desconegut**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 8

Continuació del camí fins a una llargària de 37 m.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 37 m**Amplada mínima:** 2,5 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** bo**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 9

Continuació del camí fins a una llargària de 93 m.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** formigó**Longitud:** 93 m**Amplada mínima:** 3,2 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

65

- Tram 10

Continuació del camí fins a Can Salom

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra i formigó**Longitud:** 209 m**Amplada mínima:** 1,9 m**màxima:** 2,3 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 11

Des de Can Salom fins al torrent de la font de sa Menta.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** terra i formigó**Longitud:** 36 m**Amplada mínima:** 1,2 m**Seguiment:** regular**Estat:** dolent**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 12

Des del torrent de sa Menta fins a una distància de 103 m.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** desconegut**Longitud:** 103 m**Amplada mínima:** 1,2 m**Seguiment:** desconegut**Estat:** desconegut

el camí es troba molt envaït per la vegetació i això n'impossibilita el pas.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

66

- Tram 13

Continuació del camí fins a una distància de 50 m.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 50 m**Amplada mínima:** 1,2 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 14

Continuació del camí fins a una distància de 81 m.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 81 m**Amplada mínima:** 3 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular

Envaït parcialment per la vegetació.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 15

Continuació del camí fins a connectar amb la carretera Ma-10, Km 90,27.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 57 m**Amplada mínima:** 1,7 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

67

- Tram 16

Des de la carretera Ma-10, Km 90,27 fins a una distància de 406 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 406 m

Amplada mínima: 3,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 17

Continuació del camí fins a la partió del terme d'Estellencs.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 492 m

Amplada mínima: 1,1 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Al camí trobam alguns marges esbaldrigats.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 31 de juny de 1383 Bernat Sala venia a Pere Sala una peça de terra anomenada Falco, que feia partió "...ex una parte cum litore maris, et ex alia parte cum vinea P. Loret et ex alia parte cum itinere quo itur apud locum dicto lo verger et ex alia parte cum vinea Bartholomei Gramola et ex alia parte cum quadam petite terre Gabriels Mar. ..." (ARM. ECR 737).

El 26 d'abril de 1389 Antonina, muller de Pere Mir, venia una vinya amb hort i cases "...Put affrontat dicta vinea ex duabus partibus cum vinea i parral Philipi Corral, et ex duabus partibus cum via publica quo itur ad vallem de Stalencs..." (ARM. ECR 737).

El 17 de desembre de 1404 es registrava la venda d'una vinya i dos horts "...put affrontat dictus quing, trocea vinee et dicti duo orti hoc est illa sortis vocata lo figural et una parte cum litore maris et ex alia parte cum mayola Petri Mir et ex alia parte cum hospitali Johannis Juliani et quedam vestris vocata lo fonollar affrontat ex una parte cum raffallo den Carrers et ex alia parte cum vinea Bn. Garriga et ex alia parte cum Cemis, de Bayalbufar et ex alia parte cum litoris maris [...] et cum camino publico quo tendit a Stalencs Et dictus ortus affrontat ex una parte cum camino regali quo tendit ad font..." (ARM. ECR 737).

El 26 d'agost de 1409 Esteve Vicens establia a Pere Vicens unes sorts de terra: "...Et affrontat una dictorum possessionum illa que vocato lo fonoyar ex una parte cum litoris maris et ex alia parte cum comunis et ex alia parte cum camino publico quo itur ad

68

valle de Stalencs et ex alia parte cum vinea Petri Sala. Item affrontat quadam troceum terre vineie platatum vocatum lo moreyal ex una parte cum camino publico quo itur ad dicto valle de Stalencs et ex alia parte cum possessionibus Bernardi Garriga et ex alia parte cum penyas Raffalli Petri Carrera pro. et ex alia parte cum vinea Petri de Gi?... (ARM. ECR 737).

El 7 de setembre de 1433 Gaspar Bonifay i la seva dona Margarida venien a Pons Moragues una peça de terra a Banyalbufar que feia partió "...ex duabus partibus cum possessioni vestri dicti emptoris Et ex alia parte cum camino regali quo itur ad locum de Stalencs..." (ARM. ECR 168).

El 12 de desembre de 1438 Jordi Fullós venia a Bartomeu Genovard una vinya i hort, "...Et affrontatur dicti viridiorius ex una cum vinea den moragues. Et ex alia parte cum orto Gabriels de Vich. Et ex alia parte cum camino publico de Stalencs..." (ARM. ECR 168).

El 2 d'agost de 1487 Joan Pont establia a Antoni Crexell una vinya que afronta "ex una parte cum camino publico per quod tenditur de dicto loco de banyalbufar ad locum de Stalencs [...] et ex alia parte cum raffallo et montanea qui olim fuit petri johanis [...] et ex alia parte cum camino quo tendit de dito loco de bayalbufar ad possessionem de plenisia..." (ARM. ECR 738).

El 28 de gener de 1584 Anselm Pujol i la seva dona Elisabet venien a Francesc Vich un ametllerar, "...et ametllar affrontatum ex una parte cum vico regio perquem itur ad locum de Stalencs Et ex alia parte cum vinea Bernardi Font Et ex alia parte cum garrigiis possessioni de planisia Et ex alia parte cum parrallo sive parral de ne ponsa..." (ARM. ECR 739).

El 12 d'octubre de 1584 Elionor, vidua de Joan Mas, establia a Jaume Vich una vinya, "...vinea vero affrontatur ex una parte cum itinere regio quo itur ad locum de Stalencs Et ex alia parte cum vinea Gregorii Vich Et ex alia parte cum vinea Bernardi Vives Et ex alia parte cum camino sanderio quo itur al figarelet Et ex alia parte cum vinea Petri Joannis Gregorii Et ex alia parte cum vinea Petri Vich..." (ARM. ECR 739).

El 4 de desembre de 1599 Jaume de Loscos establia en emfiteusi a Pere Vives una vinya, "...olim tres vineas nominatas la vinya maior la redorta y la puigderossa [...] et affrontat vinea dicta maior ex una parte cum camino quo itur ad loco de Bañalbufar ad locum dictum Stalencs et ex alia parte cum itinere regio quo itur ad possessionem de Planitia et cum garrigiis dicte possessionis de Planitia et ex alia parte cum vinea dicta la puigderossa et ex alia parte cum vinea et garrigiu heredum Martini Font vinea vero dicta la Redorta affrontat cum dicto Camino de Estelencs et ex alia parte cum camino possessionis de Planitia et ex alia parte cum vinea Antonii burguni dicta lo Monreal et ex alia parte cum vinea predicta nominata la Vinya Maior camino in medio Vinea vero dicta la puigderossa affrontat cum dictis vineis maior i redorta et ex alia parte cum dicto camino de Planitia et ex alia parte cum dicta possessione de Planitia nobilis domini Francisci Suñer..." (ARM. ECR 739).

L'11 de març de 1607 Antoni Vich als. toyos venia al reverend Joan de Loscos un censal sobre camp i vinya dita la Marina, "...et vinea affrontat ex una parte cum litoris maris; et ex alia parte cum itinere senderio per quod tenditur ala Punta den Ferrando; et ex alia parte cum terris nominatis La Costa dicti domini genitoris vestri; et ex alia parte cum campo, et vinea dicta Son Frontera honor Petri Font; et ex alia parte camino dicto de la Marina. Et etiam in et super quodam horto, et vinea in dicto loco situs, tenis sub dicto alodio, afrontatis ex duabus partibus cum horto dicto de Son Marti Roig, qui nunc est dicti domini genitoris vestri; et ex alia cum itinere tendenti an el coll den Verger..."

69

(ARM. ECR 739).

El 20 de novembre de 1610 Pere Vives feia venda a Joan de Lloscos d'una vinya, "...vinea vero affronta ex una parte cum camino Regio tendenti a dicto loco de Stalencs, ex alia cum olivari heredum Bernardi Font et ex alia parte cum possessione dicta Planisia possessa p.n.d Francisci Suñer I.V.D et ex alia cum terris dictis lo parral possessis per Petrum Font..." (ARM. ECR 740).

A l'acta del Consell d'Esportes (antic òrgan de govern municipal) del 28 d'agost de 1661 es recolleix una donació "feia per lo dit A. Thomas m., a favor de Jaume Joan Thomas, son fill, de los fruyts de una part de certa propietat dita al verger, que te en lo terme de dit lloch de Bañalbufar, ço es del torrent de la morera en avant, a la part de la font dita de la menta, demunt y devall lo camí, qui va de dit lloch de Bañalbufar al lloch de Stalencs..." (AMEsp. Sign. 3).

També en consell celebrat el 24 de febrer de 1669 a Esportes, es tractava de les condicions que s'havien de complir per establir un tros de terra a "la comuna dita del Coll del Verjer situada en la vila de Banyalbufar, confrontant de una part ab lo camí qui va de dita vila de Banyalbufar, ala vila de Stalencs, de altra part ab la po. Dita lo verjer possaida lo dia present per lo honor A. Thomas ma., y de altra part ab la vorera de la mar, lo qual tros de comuna a la part de la Torra dita del Coll del Verjer qualsevol sia lo stabidor trobera junt anel camí de Stalencs una monjoia..." (AMEsp. Sign. 253).

El 20 d'octubre de 1670 Francesc Vich, veí de Banyalbufar, venia a Josep Albertí una peça de terra que feia partió "...ex una parte cum via publica vocata de Stalencs, ex alia partim cum vinea Mathei Vich als. soldat, partium cum vinea heredum Petri Hieronimi Vives, et partim cum vinea Michaelis Alberti, ex alia cum garrigia Joannis Picornell, et ex alia parte, partim cum vinea Jacobi Fiol, et partim cum vinea et campo heredum Joanne Vives et Vich..." (AMB. Sign. 744/1).

El 30 de juliol de 1675 Bernat Ambrós establia a Guillem Albertí als. catòlic, un tros de comuna del Coll d'en Verger, "...confrontatum ex una parte ab lo camí qui va de Banyalbufar a Stalencs, de altra part de la comuna. Lo die present stabela a Me. Antoni Thomas y en les creus y monioyes fetas en aquell fins al mar, y de altra part ab altra stabliment de pertinencias de dita Comuna fet lo die present a Joseph Alberti fill de Jaume a la part de la terra ahont trobarem una creu en una roca grossa junt al dit camí de Stalencs y de aquella tira just per un seragay fins a la mar, y es pacta que vos dit adquisidor teniu obligatio ab lo dit Joseph Alberti donar, y dexar camí per amigues per dins dit seragay o torrent fins al mar de amplaria de deu palms de dalt fins baix, de manera que se puga passar liberament y conservar aquell per camí comun per pacta...". El mateix dia s'establia un altre tros de comuna que feia partió amb camí d'Estellencs, amb marge del penyal de la Torre i amb "...seragay commu del Torrent..." (ARM. ECR 740).

El 6 de juny de 1699 Pere Antoni Antich, missatge de la Cort, instava a Jaume Joan Thomàs a entregar "...las terras que foren visurades ab visura dels 23 octubre 1647, las quals son an el lloch dit al Verger devant las figuerasas de una raça que ayha circa de deu pases dins mar y venint capamunt fins a una palmera que ayha a can Sobaumo? Y de auí ve a un pañialet demunt de la palmera circa de corante pases y de aquí tirant linea recta ale paret de dalt qui arribe an el Camí de Estelencs ahort ayha una creu vella..." (AMB. Sign. 652).

El 17 d'agost de 1700 foren embargats part dels béns de Jaume Joan Thomàs, entre els quals es trobava "...una pessa de terra ço es viñias, horts, camp, y garriga dita al verger demunt y devall al Camí de Estelencs..." (AMB. Sign. 652).

70

El 6 de març de 1736 Pere Albertí, batle de Banyalbufar, tractà la petició d'un veínat "...sobre que fonch dit per al dit Thomas, que en diferents hocasions havia feia instancia a los Regidors, y tanbe matex lo havia dit a tots los particulars qui tenan bens qui confrontan en lo Camí qui va a Stalencs, qui per causa de la aigue de este any pasat le va espeñar en tal forma que no sen poria pasar, y altre die li va cura una somera, y ell va fer instancia a lo honor Ant. Alberti Balte y Regidors, que fes adobar al dit Camí..." (AMB. Sign. 654).

El 26 de març de 1736 Jaume Ramon Albertí i Joan Cabot foren elegits pel batle de Banyalbufar "...per afecta de hanar a veura, y visurar, la encontrade del Camí qui va Stalencs, ço es la de Matheu Alberti de Antoni, la de Jaume Juan Vich, y la de lo establiment de Jusep Alberti, qui al present Governat Bernat Thomas, y presos pr. de jurament per al dit lloctinent fan relacio que poch pasat la creu? del mon Rl. en la encontrade de Matheu Alberti de Antoni, sia fet un llevasi, y es necessari que si fase marge, y en la confronta del torrent del Castanier en la encontrade del dit Alberti que fase una filade mes en el marge per quant es mase bax, y bax dels moscatells de Jaume Juan Vich, en dita encontrade que fase el marge del camí que el llevasi sen va dur, o esta espeñat" (AMB. Sign. 654).

En una escriptura de l'1 de novembre de 1775 es parla de donació de terres en el terme d'Estellencs, que feien partió amb terres anomenades el Putxet, amb Planícia i amb olivar anomenat el pla de la Marina, "y fue puesto que dicho Dn. Miguel y los suyos hubiessen de dar camino a la Madre de este por hir y venir a su garriga, y marina, que fuesse, partiendo desde el camino que va de Estelencs a Bañalbufar, inmediato al campo dicho de la xexa, por la falda del Puche dicho del hereu tirando al fondo de la Marina" (ARM. Sign. 693).

El 6 de setembre de 1784 es va formar un inventari de béns de Jaume Font, veínat de Banyalbufar, en els qual es trobaven "...dues viñies anomenades ne major y ne Groge ab un tros de garriga tot contiguo [...] Confronten de una part ab lo camí qui va a Stalencs, de altre ab camí del Rafal de Planícia, de altre ab viña y garriga de Son Alberti, de altre ab Planícia, de altre ab garriga de Pere Thomas, y de altre ab viña de Antoni Alberti..." (AMB. Sign. 656).

L'any 1818 Nadal Servera, mestre picapedrer de la Diputació Provincial, donava els resultats de la inspecció duta a terme als camins de diversos municipis. Pel que fa als camins d'Estellencs apuntava que el camí que anava a Banyalbufar estava intransitable i que necessitava la construcció d'un marge (ARM. D-821).

En un expedient format l'any 1821 per la Junta de Camins, tots els ajuntaments havien de donar una relació dels camins generals i travessies dels seus municipis, així com descriure l'estat en què es trobaven. En el cas de Banyalbufar es diu el següent: "La travessia que va al pueblo de Estalencs tiene que recomponer media legua poco mas o menos, se ha tenido en consideracion que se necesitan cuatrocientos Reales de Vellon..." (AGCM. X-822/9).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 31 de maig de 1833 "se ha propuesto por el sindaco personero que los caminos que conducen desde esta Villa al predio son Buñola de este distrito al pueblo de Estelencs y a la ciudad de Palma se hallan en mal estado principalmente los dos primeros que apenas se puede pasar de resultados de las lluvias que hicieron a principios del año ultimo por manera que es preciso e indispensable que se recomponga el margen o pared que los sostiene..." (AMB. Sign. 11/3).

71

El 13 d'octubre de 1852 es va registrar la venda en contracte públic de "Una peça de terra dita en el districte de Bañalbufar en alodio de S.M. libre de censo y confinante con tierra nombrada el Coll den Verger propia de D. Jose Cotoner, con tierras del predio Planisia, propia de la Sra. Marquesa de Campo-Franco, con camino real que desde dicho pueblo conduce a Estallenchs y como remanente al vendedor mediante seraguey que baja del Peñal dicho Montreal" (ARM. Sign. CH 562).

En ple reuní el 12 de setembre de 1852 a Banyalbufar "Se dio cuenta de la comunicaci3n del Gobierno de esta provincia, relativa a que esta municipalidad diga lo que le parezca sobre declararse camino vecinal de segundo orden, el que desde esta villa conduce a la de Estallenchs, y enterado acord3 que se conteste que este Ayuntamiento no tiene inconveniente en que así se declare siempre que el de Estallenchs construya a expensas propias el expresado camino" (AMB. Sign. 11/3). Segons una comunicaci3n del Governador de la Província del 10 de novembre de 1852 aquest acordà declarar camí veinal de segon ordre el camí que anava d'Estellencs a Banyalbufar "...debiendo en su consecuencia constear la recomposicion del mismo y su habilitacion para el tránsito de caballerías los dos pueblos interesados por medio de la prestacion personal..." (AMB. Sign. 50").

En escriptura registrada l'11 d'octubre de 1852, es feia donaci3 d'una peça de terra situada a la font de la Menta "que confina con camino real que conduce a Estallenchs..." (ARM. Sign. CH 563).

A la comptaduria d'hipoteques apareix registrada, en data de l'11 d'octubre de 1857, la donaci3 d'una peça de terra anomenada s'Hort Nou, situada al lloc anomenat Font de sa Menta, que feia parti3 "...con camino real que conduce a Estallenchs, con tierras de Francisco Cerdá, con tierras del Marques de Campo Franco, y con los de Jaime Tomás..." (ARM. CH 563).

En compliment d'una sèrie de disposicions emeses pel Governador de la província, el 30 de juny de 1861 l'Ajuntament de Banyalbufar manifestava que un pe3 "...para la conservacion y custodia del camino que cruza de este al de Esporlas es suficiente para ello, y que si bien hay otro camino que conduce de esta a la de estellens no siendo habilitado mas que por herradura y aun dificultosa, y al mismo tiempo de muy poco transito por cuyo motivo no fue ya declarado vecinal al tiempo de formarse por el Gobierno de provincia el itinerario, no considerandose en el caso de proponer nombramiento alguno..." (AMB. Sign. 11/3).

En sessió del 4 de setembre de 1864 l'ajuntament banyalbufarí votà tres tomes de prestaci3 personal aplicables a les obres del camí d'Estellencs (AMB. Sign. 12).

L'any 1864 la Diputaci3 Provincial formà un expedient per declarar veinal de 1r ordre el camí que va d'Estellencs a Banyalbufar, en el qual trobam un informe del Director de camins on podem llegir: "Ya en otra ocasi3n vió la Diputaci3n este asunto; y para resolver si el camino debia empalmar con el de Bañalbufar o el de Puigpuñent acordó que el Dtor. del partido formase un presupuesto apropiado del coste de una y otra via. Así lo ha efectuado aquel facultativo y de su nuevo informe resulta que por la parte de Bañalbufar el presupuesto asciende a 504,000 pts. y por la parte de Puigpuñent a mas de 1.700 pts. Claro es pues que el proyecto de conducirlo a empalmar a la carretera ya construida por Bañalbufar según desea los mismos vecinos de Estallenchs es por demas justo y ventajoso; por lo mismo el Diputado que suscribe es de opinion que debe accederse a la declaraci3n solicitada...". Així, en sessió de la Diputaci3 Provincial celebrada el 9 de gener de 1864 s'aprovà el dictamen anterior (AGCM. Sign. XIII-293/23).

Estallenchs comprendido desde la salida de este pueblo hasta el torrente llamado de can Fura por el mal estado en que se halla..." (AMB. Sign. 12).

En el Registre de la Propietat núm. 8 de Palma apareix registrada (tom 1916, llibre 14, fol 103), en data del 10 d'octubre de 1902, la finca núm 520, anomenada Es Camp, "Lindante: por Sur y Este, con camino antiguo que de dicha villa conduce a la de Estallenchs; por Norte, con tierra de Pablo Buñosa; y por Oeste, con otra de Antonio Alberti".

En sessió plenària celebrada el 29 de setembre de 1918 "Se concede permiso a Sebastián Cabot para cruzar mediante una carretera el antiguo camino vecinal de Estallenchs, con la condici3n de que el nivel de dicho camino no se altere ni obstruya en lo mas minimo" (AMB. Sign. 26).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 24 de febrer de 1923 "...Se da lectura a una instancia de Sebastian Tomás para ampliar un camino en su finca El Verger, no se opone ningun inconveniente debiendo pasar a informe de Obras públicas..." (AMB. Sign. 28).

A la sessió plenària de l'1 de juliol de 1933 "Algunos concejales se interesan por saber si el antiguo camino de Palma que empalma con el de Sa Costa y sigue por detrás de C'a Mestre Vich, pertenece al Ayuntamiento, y como todos los indicios son afirmatorios y es además de utilidad pública, se acuerda que en el próximo invierno se proceda a su arreglo" (AMB. Sign. 30).

El 30 de setembre de 1933 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 14785 pessetes a Mateu Tomás Alberti en concepte de recomposici3 dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 6 jornals invertits en el camí de Mestre Vich, amb un total de 22 pessetes (AMB. Sign. 298).

Segons consta a l'Acta de la sessió plenària, de 7 de gener de 1945, del Consistori banyalbufarí: "El alcalde manifiesta que ha encargado al propietario Dn. Miguel Alberti Picornell cuide bajo su direcci3n la reconstrucci3n del muro del camino vecinal del Verger derruido por las aguas torrenciales del pasado mes de diciembre." (AMB. Sign. 45). Així veim com el 3 d'abril del mateix any es pagava a Miquel Alberti Picornell 249 pts per jornals de reconstrucci3 del paredó del camí veinal del Verger (AMB. Sign. 405).

El 12 de maig de 1948 Miquel Alberti Picornell, cumplí el reglament de la contribuci3 territorial, inscrivía la seva finca anomenada el Verger, "...lindante al norte con el mar, al Sur con el antiguo camino de Bañalbufar-Estellenchs, y al Este y Oeste con tierra y pinar de Her. de Jaime Tomás" (AMB. Sig. 518/2).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenci3n concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí del Verger, amb un total de 37.584 pts (AMB. Sign. 149).

L'any 1954 l'Institut Geogràfic i Catastral va realitzar els treballs topogràfics per delimitar la línia de terme dels municipis de Banyalbufar i Estellencs i assenyalat les lites comunes. En un dels croquis de la fitaci3 apareix grafiat un tram del camí catalogat amb el nom de "Cº . viejo de Estellenchs". (IGN. Sense signatura).

El 16 d'octubre de 1864 el mateix Ajuntament llegí una comunicaci3 del governador de la província "disponiendo la formacion del expediente de expropiacion de los terrenos que ha de ocupar el trazado del camino declarado vecinal de primer orden que desde Estallenchs dirige por este pueblo a la carretera de Palma..." (AMB. Sign. 12).

Expedient, amb data de 12 de juliol de 1866, sobre la taxaci3 d'una finca, propietat de Ferran Cotoner, que havia de ser expropiada per les obres del camí veinal de primer ordre de Banyalbufar a Estellencs. Dita finca afrontava pel nord i per l'est amb el camí dels Gats i pel sud amb el camí d'Estellencs. També s'havia d'expropiar una finca d'Antoni Alberti Coll que afrontava pel sud amb el dit camí d'Estellencs (AMB. 164/1).

A la sessió plenària del 27 de gener de 1867 "...el Sr. Presidente manifiesto el estado en que se encontraban las obras de reparaci3n del camino vecinal de Estallenchs de la entrada de esta poblaci3n las cuales estaban para concluir..." (AMB. Sign. 12).

El 3 de juny de 1873 el Negociat de Camins de la Diputaci3 Provincial examinà el recurs presentat per un veínat d'Estellencs contra l'acord de l'Ajuntament d'aquest pob. "...por el cual acord3 desprenderse del antiguo camino vecinal de Bañalbufar...", degut a l'estat intransitable que aquest presentava. A l'expedient es pot llegir: "...De la certifi3n del acuerdo del Ayuntamiento que se acompaña aparece que en vista de la instancia que le presento D. Francisco Coll y en consideraci3n a que desde que se abrió el camino de primer orden, quedó intransitado el de herradura cuya conservaci3n causa muchos perjuicios a la municipalidad, por cuyo motivo acord3 desprenderse del citado trozo del camino viejo. Además, al informar el Ayuntamiento el recurso producido por D. Francisco Vila, manifiesta que el pueblo de Estallenchs a fuerza de sacrificios sustituyó el antiguo camino de herradura que le ponía en comunicaci3n con el pueblo de Bañalbufar por otro vecinal de primer orden que además de evitar los ruedeos del primero, tiene la ventaja de permitir el tránsito de carruages. Que a dicho camino atiende el Ayuntamiento por ser el unico que utilizan los particulares y aun cuando algunos de los que se dirigen al predio planicia pueden tener interes en la conservaci3n del camino este no debe pesar sobre los fondos municipales en beneficio de un particular...". L'expedient també inclou l'informe de l'arquitecte de la província, datat el 28 d'agost de 1877, que després d'inspeccionar el camí deia el següent: "...me he hecho cargo del abandono del antiguo camino por el Ayuntamiento y por el vecindario, puesto que en la actualidad solo algunos pocos propietarios y los jornaleros que prestan su trabajo en sus fincas y en el predio Planicia del termino de Bañalbufar aprovechan la antigua via [...] Por todo lo expuesto opino que no procede el abandono total e inmediato del camino de herradura hasta tanto que se tenga seguridad de que no se perjudica intereses legitimos..." (AGCM. X-797/30).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar l'11 de març de 1876 es feia lectura d'una comunicaci3 de la Diputaci3 Provincial "...en la qual consigna 500 pesetas para el camino de Estallenchs y Esporles, en la inteligencia que la expresada cantidad debia compensarse con igual suma de la que adeude este Ayuntamiento a los fondos provinciales y que el Ayuntamiento debia invertir de los fondos municipales igual suma para dichos caminos. Despues de enterados dichos señores de las demas pormenores se acordó que no se podía invertir cantidad alguna por falta de fondos..." (AMB. Sign. 12).

El 6 de gener de 1877 el batle de Banyalbufar "manifestó la necesidad que había de hacer la reparaci3n necesaria al trozo de camino que conduce al pueblo de

Camí de Son Salvà

El 30 de desembre de 1933 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 15850 pessetes a Mateu Tomás Bordoy en concepte de reconstrucci3 de paredons dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen un total de 18 pessetes invertides en el camí de Son Salvà (AMB. Sign. 299).

Camí de sa font de sa Menta

A l'acta de la sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 30 de juliol de 1970 es fa referència a un "Expediente de presunta ocupaci3n de bienes de uso público...", on es denunciava l'ocupaci3 del camí de sa Pedra de s'Ase, podem llegir: "Este camino de Sa Pedra d'es Sase que se dirige al mar atravesando la propiedad del Sr. Riera empieza y enlaza, en las inmediaciones del transformador, con el camino de uso público llamado de Sa Font de Sa Menta o de C'an Cerdà, pero no está destinado al tránsito rodado, sino unicamente tiene la consideraci3n de camino de herradura..." (AMB. Sign.36).

Camí des Camp

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 14 de març de 1991 es tractà la sol·licitud d'una veïnada que demanava un contenidor per al camí des Camp (AMB. Sense signatura).

Camí de sa Pedra de s'Ase (tram 4)

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les illes de l'elaboraci3 del *Plan Nacional de Vias Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboraci3 per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogaci3 de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la província (veure annex. 3.1.17).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament de Banyalbufar envia per formar aquest pla, el camí de "C. Comarcal 710 a "Sa Pedra D'es Sase" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo de Bañalbufar*, del mateix any, amb inici a la carretera C-710 i final a sa Pedra de s'Ase, amb una longitud de 1,2, kilòmetres a una amplada total de 3 metres. A les observacions podem llegir: "Esta via tiene su salida a 40 metros de El Mirador de las Animas." Aquesta documentaci3 també fa referència al camí de sa Pedra de s'Ase, núm. 1.

Amb data de 20 d'abril de 1978, el batle de Banyalbufar envià una instància al president de la Diputaci3 que deia el següent: "Ante la urgente necesidad que tiene este Ayuntamiento de proceder a la pavimentaci3n asfáltica con aglomerado en caliente de los caminos municipales "Sa Pedra D'es Sase", "Sa Marina" y "Cañ Pico", debido al defectuoso estado en que los mismos se encuentran, ruego a V.I. tenga a bien conceder al mismo subvenci3n económica para la redacci3n de los correspondientes Proyectos técnicos relativos a los mismos." (AGCM. Sign. I-157/9).

En un expedient de l'any 1978 "...relativo a la pavimentaci3n asfáltica con aglomerado en caliente de los caminos municipales "SA PEDRA D'ES SASE" [...] subvencionados por la Excm. Diputaci3n Provincial con 1.985.256- pesetas, y con una aportaci3n municipal de 992.628- pesetas...", s'informa que la superficie del camí a asfaltar feia 752 metres de llargària per 2'90 metres d'amplada (AMB. Sign. 165).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 31 d'agost de 1978, es va tractar el següent assumpte: "Visto el escrito de la Exma. Diputaci3n [...], negociado de

Cooperación de fecha 22 del actual, en el cual se manifiesta a este Ayuntamiento haber sido aprobado el Plan Unico de Obras y Servicios para el actual año, en el cual figura incluido este Ayuntamiento con la obra de "Pavimentación y reparación de muros de los caminos municipales [...] "Sa Pedra de S'ase" [...] con una aportación provincial de 1.985.256", teniendo que ser aportado el resto hasta el total presupuesto por el Ayuntamiento y pudiendo procederse a la inmediata contratación municipal acordó por unanimidad facultar al Sr. Alcalde para la designación del contratista que más convenga a los intereses municipales y pueda firmar el correspondiente contrato de obra con el mismo." (AMB. Sign. 39).

A 25 de juny de 1985, l'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple, tractà el següent: "En relación a una serie de discrepancias surgidas entre los propietarios de casas ubicadas en el paraje "Sa Pedra de S'ase" y los usuarios del Varadero del mismo nombre, al no permitir los primeros el paso de vehículos por el camino municipal que desde el desvío de la carretera a "Can Cerda" discurre hasta el citado Varadero, la Corporación por unanimidad acordó aprobar el estudio de detalle [...] en el sentido de que la anchura del mencionado camino tiene que ser como mínimo de 1'40 metros no pudiendo ser interceptado donde existe una barrera propiedad de Don Carlos Riera Figuera salvo que el heredero del citado señor vuelva a poner en funcionamiento el primitivo desvío que en su día el mismo inutilizó." (AMB. Sign. 41).

A 30 de juliol de 1985, el Ple del mateix Consitori va debatre un escrit presentat per alguns propietaris de la zona de sa Pedra de s'Ase en referència a l'acord municipal, de 25 de juliol de 1985, envers la discrepancia sobre el camí de sa Pedra de s'Ase. L'Ajuntament va acordar, per majoria, la ratificació de l'acord (AMB. Sign. 41).

El Ple municipal, a dia 1 de setembre de 1987, va donar permís a la companyia Telefónica "... para instalar 10 postes de madera en el camino de "Sa Pedra de S'ase", de acuerdo con el plano presentado, sin que dichos postes puedan ser un estorbo para la circulación rodada." (AMB. Sign. 41).

Informe realitzat pels tècnics de FODESMA, amb data de 11 de febrer de 1992, sobre "...el camins a rehabilitar sol·licitats per l'Ajuntament de Banyalbufar

3. Camí de sa Pedra de s'Ase.

Descripció:

Aquets camí està dividit en dues parts:

¹ Comença a la dreta, baixant, del camí asfaltat que s'inicia 50 mts. Després de la Torre de ses Animes.

Té una longitud aproximada de 120 mts. I discorre per un bosc de pins-alzines. Es un camí escalonat sense empedrar i no té cap marge notable. Acaba al camí asfaltat inicial, un revolt més avall, a prop d'una roca que té una placa amb una dedicatòria.

² Comença a la plaçeta a on acaba el camí asfaltat. Té uns 200 mts, aproximadament i va devalant per revolts molt marcats i amb força pendent, acaba a la mar a un lloc on hi ha escars per barques. La zona està ocupada per moltes construccions de mides i estils molt variables, resultant una zona d'estiueig i oci.

Està enclimat els 30 primers metres i a troços està escalonat. Hi ha empedrats uns 20 mts.

Possibilitat d'actuació:

¹ part: No presenta problemes de transit, tot i que sembla que és poc utilitzat. Caldria senyalitzar el seu inici desde el camí asfaltat i eixermar les branques dels arbres i arbruts dels voltants.

Aquest camí el podem trobar amb altres denominacions, com a la sol·licitud de permís d'un particular a l'Ajuntament, per a construir un marge a la seva propietat que "...linda con el camino vecinal llamada de sas Antijas y también des torrent d'en Cuch..." (A.M.E. Secció d'òrgans de Govern, Sig. 7).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD. (2000). A la *Guia dels pobles de Mallorca* dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam el camí vell d'Estellencs a Banyalbufar, on fa referència al tram 17 del camí catalogat: "S'arriba a un antic portell obert en una paret transversal, que fa de partió entre les finques de Son Serralla i de Planícia, com també entre els municipis d'Estellencs i de Banyalbufar, on entram. Aquest indret s'anomena el pas des Coll de ses mates [...] i s'arriba a un planiollet entre pins; a la dreta queda el portell anomenat des Cartar [...] El camí vell continua recte i just després franqueja un torrentó, conegut amb el nom de torrent de na Nadala [...]."

- ALBERTÍ CABOT et alii (1998). Quan parlen del patrimoni històric i artístic de Banyalbufar podem llegir: "De la carretera que va a Estellencs ja hi ha notícies l'any 1385. El mateix document fa referència al camí des Verger (on, actualment, s'assenta un petit nucli de població). Trobam successives referències al camí d'Estellencs els anys 1387 i 1392, quan es parla també del camí que va a Ciutat i del camí de Planícia" (pàg. 44).

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V, pàg 91-96. L'Arxiduc fa referència al camí catalogat on diu: "Des d'Estellencs, seguint el vessant, una carretera bastant abandonada condueix a Banyalbufar, el poble de la costa nord que està més a prop. [...] Hom passa ara per una fondalada, dividida en dues, a la segona part de la qual creixen alguns pollancrecs [...] Després segueix una valleta fonda [...] A vora de mar, es veuen vessants dividits en marjades amb pendissos vermells fins a la torre des Verger; a dalt, la magnífica i allargada mola de Planícia, amb la casa del rafal de Planícia; la Mola, més enllà de la vall de sa Font de sa Menta, presenta sinuositats i llavors amb una tirada d'altures descendents s'uneix amb l'agut puig de Galatzó. [...]

També continuant per la carretera es té una esplèndida vista dels vessants dividits en marjades fins a l'agresta torre des Verger. Per una valleta on de tant en tant creixen alzines i llavors per una densa pineda de pins rojals, el camí puja lleugerament a dalt i segueix després per un magnífic bosc de pins [...]. Aleshores hom fa la volta entorn de la vall de sa Font de sa Menta; [...] Més endavant la carretera passa per una gran cova situada en una paret de roca pelada, amb estalactites gegantines que anava fonnant l'aigua que encara goteja. [...] El camí continua per sota els vessants del rafal de Planícia. [...]

La torre des Verger, que es troba a l'esquerra de la carretera sobre un sortint de roca, que està separat de la carretera per una terrassa més pregona i domina el mar, [...]

A l'esquerra hom veu al mig de vinyes rialleres la casa blanca de Son Vent i anant un poc més muntanya avall el camí desemboca a Banyalbufar."

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002). Al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat de *Passejades per conèixer el patrimoni rural*, on es dedica una a Sa Pedra de s'Ase, que fa referència al tram 4 del camí: "Trobam l'inici de la nostra passejada a la Torre des Verger, [...]. Un poc més enllà, en direcció a Estellencs i al costat de la mar, s'inicia un estret camí asfaltat, que avança per sobre de les marjades des Verger." (pàg. 140). També fa referència als trams 1 i 17 a l'itinerari 3: El camí de Banyalbufar a Estellencs (pàg. 81-88).

² part: Està molt utilitzada i no presenta cap problema transitar-hi. En tot cas s'haurien de refer escalons i nivellar el terreny (ACM. Sense signatura). Aquesta documentació també fa referència al camí de sa Pedra de s'Ase, núm. 1.

El mes d'abril de 2001 es formà el projecte de reparació de diversos camins veïnals del terme municipal de Banyalbufar, en règim de cooperació total concedit pel Consell de Mallorca a sol·licitud de l'ajuntament. El camí de Sa Pedra de S'ase estava inclòs en el projecte, amb inici a la carretera C-710 i final a el p.k 0'700 de la mateixa carretera: "El camí que s'estudia té una amplària mitjana de 3 metres la qual cosa impossibilita l'encreuament de vehicles. Es projecten una sèrie d'apartadors per tal de permetre l'encreuament de vehicles, així com una petita millora a la intersecció d'origen..." (AGCM. Sign. 7857/1).

La continuació del camí catalogat apareix al Catàleg de Camins del terme municipal d'Estellencs, elaborat pel Consell de Mallorca (Dpt. Medi Ambient i Natura) l'any 1997; inclòs amb el núm. 7, camí Vell d'Estellencs. Pel que fa referència a aquest camí s'ha trobat la següent documentació:

Dins un document titulat "*Reconocimiento practicado por el Maestro Albañil Nadal Serra nombrado por el Real Acuerdo para reconocer el Estado en que se hallan los caminos que van sitados en el margen, esto es los mas principales. 1817*" (A.R.M. Secció Diputació, Sig. D-821), es cita aquest camí dient: "...De Bañalbufar a Estellencs se encuentran nuevas brechas en las paredes..."

També a un "*Expediente sobre caminos y travesías. 1821*", on tots els pobles de Mallorca han d'enviar una relació dels seus camins veïnals, en el municipi d'Estellencs apareix el que va a Bañalbufar (A.G.C.M. Secció Foment i Governació, Sig. X-822/9). Dins el mateix arxiu surten petites referències del mateix camí dins el document "*Expediente general sobre la recomposició de caminos de Mallorca, instruido por Leonardo Oliver, comisionado y Director General de Caminos de Mallorca por Real Acuerdo. 1816*" (Secció Junta de Camins, Sig. VI-60/3).

El camí ha estat objecte de nombroses reparacions i plets al llarg dels anys. Per citar-ne algunes, el 20 de setembre de 1925 es va advertir un veí perquè retires la barrera que havia col·locat "...en el camino vecinal antiguo de Bañalbufar de herradura..." (A.M.E. Secció d'òrgans de Govern, Sig. 10/2); el 22 de gener de 1950 l'Ajuntament va pagar 229 pessetes per a arreglar els marges del "*camino viejo de Bañalbufar*" (A.M.E. Secció d'òrgans de Govern, Sig. 11/4); l'any 1971 es presenta el projecte de reparació ja que "...con ocasión de los temporales nombrados fue arrastrado un tramo del camino viejo de Bañalbufar o del Collet debido a que el torrente que lo cruzaba lo hacia por medio de un baden..." (A.M.E. Secció Urbanisme i Obres, Sig. 106/7).

En un expedient de secretaria de l'Ajuntament d'Estellencs (1960) sobre l'aparició d'un portell que impedeix l'accés a la font de Son Serralla, trobem un fragment on diu: "...que es público y notorio que la fuente de Son Serralla es de uso público desde tiempo inmemorial, pues la fuente existió mucho antes que la carretera y entonces se hacia uso de ella por todo el mundo que transitaba por el antiguo camino de herradura que conducía a Bañalbufar..." (A.M.E. Secció d'administració general, Sig.52).

A l'any 1970, dins una classificació feta a petició de la Comissió Provincial de Serveis Tècnics de Balears, l'Ajuntament inclou el camí vell de Banyalbufar dins l'apartat de camins municipals, assignant-li una amplada de 2 m, una longitud de 700 m, i catalogant el seu estat com a dolent, amb un paviment de pedregat i terra (A.M.E. Secció Plànols, Sig. 96/3). Amb el mateix nom i amplada surt a un altre document de l'Anxiu Municipal d'Estellencs, secció planejament, signatura 96/7.

- ROSSELLÓ VAQUER (2006). A les notes històriques del municipi d'Estellencs apareix la següent cita: "1392, 14 juliol. Felip Corral i Bernat Garriga venen a Antoni Bramona la possessió Domegueda confrontant amb la Comuna, camí d'Estellencs, camí de Planícia, muntanya d'en Vallés, bastida de Llorenç Stiges, pinar de Francesc Serralla. Preu 140 lliures. Tot seguit en Bramona ho estableix a dits venedors a cens d'11 lliures i 4 sous. (ARM, Escritoria Cartes Reials 737, f. 128v i 130)" (pàg. 29).

- ROSSELLÓ, Ramon i ALBERTÍ, Jaume (1995) reproduïxen a l'obra *Història de Banyalbufar. Segles XIII a XVI*, un fragment de la *Història de Mallorca*, de J. Binimelis (1956), on parlant de Puigpunyent i Estellencs es diu: "...Seguix-se après lo coll del Verger sobre la qual punta han edificade una torre de guarde sobre un peñasco para guarde de uns desembarcadores. Allí propet de la dita torre ahont cade dia arribaven los moros i allí se estaven amegats, posant-se a pas per els passatjers i caminants de Estallencs a bañalbufar i captivanven molta gent..."

- VIBOT, Tomàs (1999). *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*. Col·lecció Quaderns de Muntanya, 2. Palma: El Gall Editor-G.E.M. A la relació de camins de la zona hi apareix el camí vell d'Estellencs: "Aquest camí és un dels dos que enllaçava el poble de Banyalbufar amb el d'Estellencs i que permetia a les persones que venien des d'Esporles no baixar fins al poble (és a dir, era una desviació del Camí des Correu). A partir d'aquí, passa per davant les cases de Son Sanutges, s'Arboçar i pren direcció Planícia. Des de sa Font de s'Obi baixa fins a na Roca per anar bordejant la paret que limita els sementers amb el pinar fins arribar a Son Serralla, ja en territori estellencu. Altres: Camí de Sant Pere" (pàg. 85). Aquesta documentació també fa referència al camí des Rafal, núm. 10.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- DESPUIG, A. (1784). *Mapa de la Ysla de Mallorca*. Escala 1:74.655.

- COELLO, Francisco (1851). *Atlas de España y sus posesiones de Ultramar. Islas Baleares*. Escala 1/200.000.

- GÓMEZ ÍMAZ (1895). *Desde el Morro de la Vaca hasta Cabo Blanco*. Hoja I. Escala 1:12.000. Comisión Hidrográfica. Madrid.

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament a parcia.

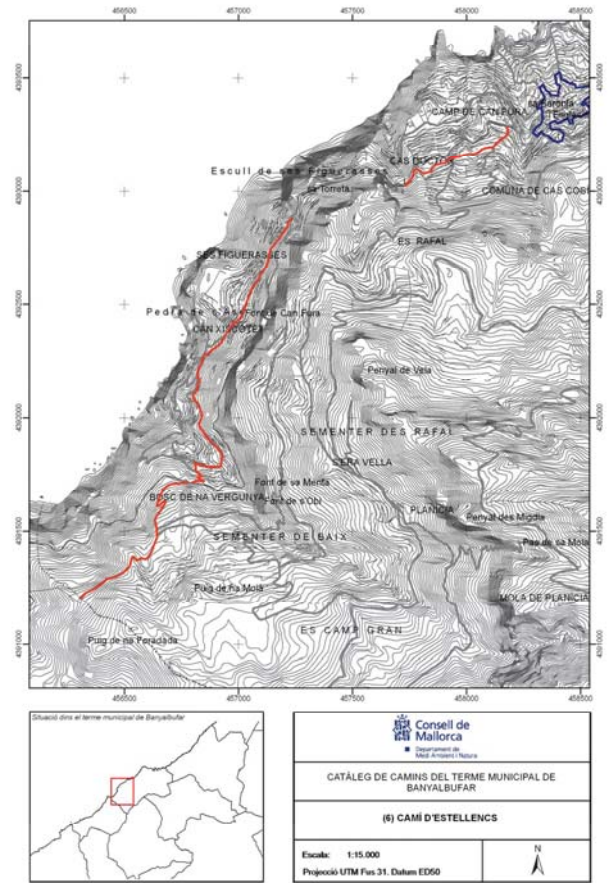
- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament a parcia.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix el tram 17.

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareixen els trams 1, 4, 16 i 17.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix el tram 1 i majoritàriament els trams 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 i 15.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareix el tram 1 i majoritàriament els trams 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 i 15.
- Plànol de *Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Banyalbufar (Plan Nacional de Vías Provinciales, 1973)*. Escala 1:25.000. Apareix el tram 4.
- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estelencs*. Escala 1/10.000. Full 698 (1-1) i 670 (4-1). Apareix el tram 16.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareixen els trams 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 i 16.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix el tram 4 amb el nom de "Camino de la Pedra de Saxe" i el tram 16.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1, 4 i 16.
- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999). Apareixen els trams 16 i 17 amb el nom de "cami vell d'Estelencs".
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 4, 16 i 17.

(7) CAMÍ DE BUNYOLA / CAMÍ DE SON BUNYOLA / CAMÍ DE SA VOLTA DES GENERAL

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7 / 670-2-7
 Iníci: carretera de Pollença a Andraxt, Ma-10, km. 85,3, a la Volta des General.
 Final: zona urbana del port des Canonge.
 Longitud: 4340 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí públic.
- Camí real.
- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
- Deslinda del domini públic marítimo-terrestre.
- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert i reixa.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Com es pot llegir a les obres: *Història de Banyalbufar* (Albertí, 1995) i *Son Bunyola. Una mar de noms* (Vibot, 1999), Son Bunyola apareix a la documentació antiga amb el nom de Bunyola.
- A l'inici del tram 3 hi ha una barrera oberta i un botador.
- El tram 6 del camí acaba amb uns graons encimentats d'1,3 metres d'amplada que baixen a la platja de Son Bunyola.
- Camí d'interès excursionista Sí No
- Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 210 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: grava

Longitud: 210 m

Amplada mínima: 2,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 1729 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.919 m

Amplada mínima: 2,7 m

màxima: 2,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 153 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 153 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Aquest tram ha sofert diverses esllavissades i caiguda de blocs.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins a una distància de 370 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 370 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a una distància de 1118 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.118 m

Amplada mínima: 5 m

màxima: 5,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a la Tanca de la Mar.

Tipologia: ferradura/triany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 473 m

Amplada mínima: 0,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☒ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 7

Continuació del camí fins a connectar amb la zona urbana del port des Canonge.

Tipologia: pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 97 m

Amplada mínima: 3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 23 de gener 1385 Julià Sestay establia a Pere d'Agramunt una vinya de pertinències de la Baronia que fou de Ramon Savila: "...Pront affrontatur ex una parte cum vinea Guillelmi Guells et ex alia parte cum camino quo tenditur ad Civitatem Maioricis recedendo a dicto loco et ex alia parte cum vinea Petri Loret et ex alia parte cum camino quo tenditur a Bunyola..." (ARM. ECR 737).

El 13 de maig de 1388 Bartomeu Serra ven a Llorenç Sitge una vinya "...pront affrontatur ex una parte cum camino del Cireral et ex alia parte cum vinea Bernardi Rayners et ex alia parte cum camino de Bunyola et ex alia parte cum vinea Guillelmi mora..." (ARM. ECR 737, ECR 168).

El 26 d'agost de 1409 Esteve Vicens establia a Pere Vicens unes sorts de terra: "...Et affrontat una dictionum possessionum [...] Item affrontat alia sors terre inqua est ortus et vinea et ex una parte cum camino publico quo itur ad Civitatem Maioricis et ex alia parte cum orto Petri Johani et ex alia parte sors terre vinea platata vocata lo pedas ex una parte cum orto Francisci Salva et ex alia parte cum camino publico quo itur ad Valle de Bunyola et ex alia parte cum vinea Petri Dagramunt et ex alia parte cum camino publico quo tendit ad Civitatem Maio. Item alia sors inqua sunt ortus et currallis diruti vocata lo perallet affrontat ex una parte cum cequia aque que labit ad valle de Bayalbuffar et ex alia parte cum orto et cellario Petri Dagramunt et ex alia parte cum via qua itur predictam populas de Bayalbuffar et ex alia parte cum orto Petri Sala..." (ARM. ECR 737).

El 14 de desembre de 1418 Nicolau Mir i la seva dona Magdalena venien a Bernat Garriga una vinya anomenada la Mayola i dues cases a Banyalbufar, "...put affrontat dicta vinea ex una parte cum camino publico quo tendit de Bunyola de Bayalbuffar / et ex alia parte cum vinea Petri Sala et ex alia parte cum vinea Raymundy Bordoy / et ex alia parte cum vinea Johannis Palmer..." (ARM. ECR 737).

El 27 de novembre de 1443 Mateu Sala ven a Miquel Vich una vinya, garriga, olivar i hort "...put affrontat cum camino quo itur ad parrochie bunyola et ex alia parte cum torrent del argent et ex alia parte cum possessione del Forcay dicte na Moragues Et ex alia parte cum torrente de la Mayola..." (ARM. ECR 737).

El 27 de gener de 1444 Nicolau Mir venia a Antonia, muller de Pere Veny, una vinya i cases a Banyalbufar, "...Pront affrontat ex una parte cum dicta vinea cum quodam camino quo itur ad villa de Bunyola Et ex alia parte cum torrente qui discurrit de fonte Et ex

alia parte cum vinea Anthoni ? Et ex alia parte cum olivari Gabriels de Vihc dicto de la ? Et ex alia parte cum vinea Stephani Aguilu..." (ARM. ECR 168).

El 3 de novembre de 1462 es va establir una porció de terra que feia partió "...ex una parte cum vico publico quo itur ad parrochia de Bunyola Et ex duabus partibus cum hospicio Guillelmi de Vich Et cum quodam troceo terre Bernardo ? Et ex alia parte cum currallo Jacobi Mestra..." (ARM. ECR 738).

El 9 de maig de 1463 Antoni Font concedia al seu fill Antoni un hort, "...Et affrontat dictus ortus ex una parte cum camino quo itur a bunyola de bayalbuffar et ex alia parte cum vinea Anthonii Crexell et ex alia parte cum vinea Mathey Falques..." (ARM. ECR 738).

El 6 de març de 1464 Joan Mestre establia a Antoni Bauça unes cases en el poble de Banyalbufar: "...Et affrontatur ex una parte cum quodam domus Stephani Aguilu Et ex alia parte cum domibus Johannis de Vich Et ex alia parte cum quodam domus nobili remanente et per nos empto. a Guillermo de Vich dicti loci Et ex alia parte cum camino publico quo tenditur a Bunyola..." (ARM. ECR 738).

El 15 de febrer de 1465 Joan i Pere Mestre venien a Antoni Bauça unes cases a Banyalbufar, "...Et affrontat ex una parte cum via publica eunte a Bunyola de Bayalbuffar et ex alia parte cum domibus Bernardi Ycern et ex alia parte cum currallo vestri dicti emptoribus..." (ARM. ECR 738).

El 6 de febrer de 1511 Gregori de Vich i la seva dona Joaneta venien a Antoni Font un hort i olivar anomenat la Pomera, "...Et affrontatur ex una parte cum quodam possessione vestri dicti emptoris / et ex alia parte cum torrente de la mayolla / et ex alia parte cum quodam possessione heredum Ambrosi Jordi / et ex alia parte cum troceo olivaris Jacobi Vich / et ex alia parte cum itinere regali de Bunyola de Bayalbuffar..." (ARM. ECR 738).

El 7 de març de 1533 Pere Ambros i la seva dona Antonina venien a Francesc Andreu un censal sobre unes cases i una torre, "...Et affrontatur predictae domus cum turri ex duabus partibus cum duabus viis publicis Et ex alia parte cum domibus Petri Thomas Et ex alia parte cum domibus Johannis Çabeter / orti vero cum vinea et troceo olivaris affrontatur ex una parte cum vico quo itur ad comunam Et partim cum dicta comuna Et ex alia parte cum vico quo itur ad possessionem Simonis Vich dicta Bunyolla..." (ARM. ECR 739).

El 31 de gener 1562 Joan Visca establia a Pere Ambrós una peça de terra anomenada la Pomera, "...Et affrontatur ex una parte cum vico regali quo tenditur ad villam de Bunyola Et ex alia parte cum possessione dicta lo oliveret Jacobi Vich Et ex alia parte cum orto et olivari dicto lo Siretall vestri dicti acquiritoris Et ex alia parte cum olivari Bernardi Font Et partim cum quodam fonte dicto del Siretal..." (ARM. ECR 739).

El 22 de setembre de 1565 es va fer l'inventari dels béns de Catalina Bauça i el seu fill, entre els quals es trobava "...la vinya gran ab lo codisar qui afronta an lo mantales de Jaume Vich y an lo camí reyal qui va an buyola..." (AMB. Sign. 644).

Al mes de març de 1589 es datà un inventari de béns i heretat i entre ells una vinya amb un tros de camp que "...de huna part Afronta ab hollivar y vinya de bertomeu Vich y de altre part ab lo camí qui va a bunyola y de altre part ab tros de hollivar y vinya de jauma baussa" (AMB. Sign. 648).

L'11 de gener de 1616 Francesc Vich venia a Joan de Lloscos un censal sobre una peça de terra "... vocata La Vinyeta que sta entre dos camins reals lo un dels quals va a Buniola i laltre ala galera y cireral..." (ARM. ECR 740).

A 19 de juliol 1660 es data l'inventari de l'heretat de Jaume Albertí, fill de Mateu: "Item sa troba en dita heretat una pesa de terra anomenat lo forcay, que es olivar y un ortet dins dit olivar en que hi ha murteras y Altres arbres lo qual afronta de una part ab un tros de olivar dit lo forcay qui es del honor. Bernat Ambros y de Altre part ab un trosset de olivar qui es de Jaume Alberti de Matheu, dit lo malvesi, y de altre part ab lo camí qui va a Valldemuça..." (AMB. Sign. 650).

El 21 de gener de 1717 es procedí a l'estimació de l'heretat de Caterina Vives, "... y allí constituïts los dits estimadors havent mirat, ferat y considerat la portio de olivar que ay ha a dita haretat, y antrant a la viña contiguo en aquell, mirant molt be lo estat en que aquella se trobe lo die present han fet reletio que las terras que han estimades per las demunt dites setecentas norante lliuras, son la portio de olivar que aha a le dita haretat, y venint per la viña contiguo en aquell per damunt al camí de Buñola fins que surten del bancal de baix del Clot qui aha al mig jorn qui del marge del camí; fins an el cantó del dit marge vell aha circa de vuyt pases, aquí comença la partio y tira just del cantó del dit marge cap hamunt linea srecta a un correlet qui antiguament era una barraca y a una pedra grosa movible que ayha an el pr. marge pardenunt al dit correlet troberan una creu, o, señyal, y de aquí tira cap hamunt just a una creu que troberan a una roca vive qui esta baix del marge per ahont va la camade deves lo olivar just baix de la girada que va la camade com pren deves la viña de Antoni Vives y Burguñy qui lo die present se trobe prop de dita creu un albertoquer y de aquí tira cap hamunt per la camade fins an el portell qui surt an el camí de Ciutat prop del carreró qui puja a Son Alberti, asso son las terras que han estimades per las ditas 790 lliures..." (AMB. Sign. 652).

El 4 de setembre de 1747 Bernat Ambrós denunciava posseir un hort amb safareig i un molí d'aigua dit lo Cireral. "Afronta dit hort de una part ab lo camí de la Pocesio Buñola; de altre ab lo torrent, qui va a los molins a la part de dit torrent, afronta ab olivar de Jaume Alberti, y ab olivar de dit Sr. Bernat anomenat lo Forcay, y ab la comuna anomenada el Pinar, de altre ab camí, qui va de dit lloch de Bañalbufar a dit lloch de la Comuna trevessant dit torrent; y de altre ab terra, y olivar dels successors de Jaume Albertí alias Catina anomenat lo Codissar, y de altre ab camí, qui va a la dita Pocesio Buñola, y de altre ab terra de Bernat Font dita lo Oliveret..." (ARM. S-746).

Amb data de 6 de setembre de 1784, es documenta un inventari de béns de Jaume Font, que diu el següent:

"...una pesa de terra camp ab dos molins fariners [...] confrontada ab le Mar, de altre part ab camí qui va a la comuna, y ab hereves de Juan Vich toyo [...], mes dues viñes juntes anomenades ne major y ne gropa ab un tros de garriga tot contiguo, confrontes de una part ab lo camí qui va a stellenchs, de altre a camí del Rafal de Planícia, de altre ab garriga de de (sic) Pere Thomas, y de altre ab viña de Antoni Albertí, mes dos viñes juntes anomenades al faser, y al Bodiot y Parrats tot contiguo [...], confrontes, ab lo camí del cireral, de altre ab terras de Miquel Vich, y de altre ab lo camí de la canelata, ms. altre pesa de terra olivar anomenat al forcay [...], confronte de una part ab olivar de francesch Alberti, de altre ab la posescio dita Buñola, y de altre ab olivar de le Baronia, ms. altre pesa de terra anomenada lo olivaret confronta de una part ab lo camí qui va a Son Buñola de altre ab terres de Antoni Alberti y de dos pars ab terres de Bernat Ambros..." (AMB. Sign. 656).

Camí de Son Bunyola

Inventari de béns de Jaume Albertí, amb data de 19 de desembre de 1780, en què es registrà una "...pese de Terre anomenada la viña gran y el colisar tot contiguo, que consistix ab viña, olivar, y garrigue, que confronte ab viña de Antoni Albertí, de altre ab viña de Mateu llado, de altre ab lo camí qui va a Son Buñola, de altre ab terres de Barnat Ambros, y de altre ab lo camí qui va al Siraral: -" (AMB. Sign. 656).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 31 de maig de 1833 "se ha propuesto por el síndico personero que los caminos que conducen desde esta Villa al predio son Buñola de este distrito al pueblo de Estellenos y a la ciudad de Palma se hallan en mal estado principalmente los dos primeros que apenas se puede pasar de resultas de las lluvias que hicieron a principios del año ultimo por manera que es preciso e indispensable que se recomponga el margen o pared que los sostiene..." (AMB. Sign. 11/3).

Al llibre d'Actes de conciliació, amb data de 22 de gener de 1847, es feia referència a un embargament, dia 20 de maig de 1833, a Jaume Ambrós de "...un bancal de tierra con almendros y otros arboles junto al camino qe. va a Son Buñola..." (AMB. Sign. 677).

Amb data de 17 de març de 1852, està enregistrada una peça de terra olivar amb alou de sa Baronia, que afronta amb "...camino publico que dirige al predio de Son Buñola..." (ARM. CH 562).

L'1 de setembre de 1903 es va celebrar un judici de faltes contra Vicenç Cabot Calafell que manifestava "...que, efectivamente, habia sido encontrado por el Guardabosque Antonio Gamundi y Cursach, atravesando con su carro cargado de leña por un camino abierto que desde la comuna de la Baronia atraviesa por el pinar de Baig del predio Son Buñola: el dicente compró varias carretadas de leña de pino a Lorenzo Sabater, y no le manifestó que estuviera prohibido el paso por dicho camino, por lo que, si faltó fué involuntariamente..." (AMB. Sign. 678).

En declaració jurada feta per Joan Albertí el 22 d'abril de 1948 l'Ajuntament de Banyalbufar registrava una finca anomenada "La Barandilla" que tenia les següents afrontes: pel nord amb la finca de Son Bunyola, per l'est amb pinar de Francesc Albertí Moragues, pel sud amb la carretera de Banyalbufar a Palma i per l'oest amb la carretera que anava a la finca de Son Bunyola (AMB. Sign. 259/2).

Amb data de 16 de gener de 1999, el Ple del Consistori banyalbufarí va concedir llicència d'obra a un veïnat per reformar la vivenda unifamiliar de sa Cabarola al camí de Son Bunyola (AMB. Sense sign.).

El camí des port des Canonge (volta des General) està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993) dins el terme municipal de Banyalbufar: "Camí de comunicació entre ambdues poblacions vorejant pel costat de la mar al Puig de ses Planes.

El camí comença a la Volta des General (carretera Esporles-Banyalbufar). Discorre per entre el pinar fins que deixam una desviació a l'esquerra. Més endavant s'arriba a una balma i deixa a la dreta el camí de Son Bunyola per arribar a Cala Gata i al Port des Canonge.

El camí és de carro exceptuant el tram central que és untrany. En cap moment està empedrat però es conserva bé." (pàg. 90).

88

- ALONSO, J.J.- EL PAIS (2005). Fa referència al camí catalogat en el llibre *Rutas por las islas Baleares a pie*, on es diu: "... El sendero atraviesa el barranco del torrente de Son Coll y sube al frente litoral de una pequeña meseta [...]. La senda continúa paralela a la costa por un terreno de dunas [...]. [...] y la ruta continúa por un terreno prácticamente llano." (pàgs. 50-55).

- FONT I MARTORELL, G. (1964). A l'excursió dedicada al Port des Canonge – Volta des General on descriu el camí catalogat. (pàg. 102-106).

- LLLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...En sortir de Bunyola deixam a la dreta un viariy i prop d'un pujol sembrat d'oliveres tombam a l'esquerra en direcció a la mar. Hom travessa un petit torrent i continua caminant llavors al llarg de la valleta per les plantacions d'oliveres, on també creixen molts garrovers. Hom ultrapassa després el torrent principal, que més enllà, entre alguns pins, desemboca a la mar ribejat de vigoroses murtes. Tota la rodalia està aquí coberta totalment per la frondosa vegetació. El camí condueix llavors per una petita cresta, on hi ha pins, i arribam a la caseta de pescadors del port del Canonge[...]" Des del port des Canonge un viariy no lluny del mar condueix al port de Valldemossa" (pàg.107-108).

- HEINRICH, H. (1996). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca:12 excursiones clásicas*. Volum 3. A l'excursió 1 ("El bonito paseo de Banyalbufar al Port des Canonge"), on diu: "..., el camino gira a la derecha y discurre paralelamente a la costa.

[...] nuestro camino de carro nos conduce bordeando la pared rocosa hacia Son Bunyola [...]. Cuando finalmente nuestro camino tuerce a la derecha, al borde de un torrente, [...] bajar unos metros por los escalones excavados en la roca hasta la Platja de Son Bunyola, [...].

Al otro lado de la cala, hay una fuerte subida de algunos metros y pronto el camino va hacia la derecha por entre monte bajo." (pàgs. 18-23).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat d'itineraris per conèixer el patrimoni rural, l'itinerari 7 és Sa Volta des General, on fa referència al camí catalogat. (pàg. 103-110).

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2005). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 10 (La riberia verda) (pàgs. 161-176).

- TUDURÍ, C.; ESCANDELL, J. & MARQUÈS, J. (1995). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca en Bicicleta*. A l'itinerari Banyalbufar – Port des Canonge: "...Volta des General. En este punto nosotros dejamos el asfalto, cogiendo un camino de tierra que hay a la izquierda. [...].

[...] después todo el tramo de camino es en descenso hasta llegar al nivel del mar cerca del Port des Canonge en el kilómetro 5,7. Hay algún tramo con bastantes piedras sueltas y con pendientes cercanas al ocho por ciento [...]. En general este tramo es ancho y bien conservado, excepto un corto trozo central en el que se estrecha bastante. [...].

En el kilómetro 5,7 llegamos a la desembocadura de un torrente (Cala Gata), lo cruzaremos y llegaremos a una explanada desde la que podemos ver el Port des Canonge, hacia donde nos dirigimos..." (pàgs. 13-19).

- VALERO, G. (1993). En la seva obra *Camins i Paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*, vol. VI. Fa un descripció de l'itinerari de l'Hort de la Cova i la volta del General.

90

Al tram 6 hi ha 270 metres, a la zona de la platja de Son Bunyola, que estan dins *Límite de servidumbre de tránsito* i dins el *Límite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre*. Els darrers 220 metres del tram 5 i els trams 6 i 7 del camí estan inclosos dins el *Límite de Servidumbre de Protección* dins el del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

En el Registre de la Propietat núm. 8 de Palma apareix inscrita, amb el núm. 894, "Rústica procedente de la finca lo Forcay o Cornuna dels Lloscos en término de Bañalbufar llamada La Garriga, de cabida doscientas cincuenta y nueva áreas y setenta y cinco centáreas; es tierra monte lindante: al Norte y Este con Son Buñola y porción de Francisco Albertí Moragues y por Sur y Oeste, con camino de Son Buñola...". Nota: es correspon amb la parcel·la 63, polígon 1, del cadastre actual del municipi de Banyalbufar.

En el Registre de la Propietat núm.10 de Palma, llibre 20, tom 3149, fol 93, finca núm. 914, apareix inscrita una peça de terra procedent de lo Forcay, a la comuna dels Lloscos, que tenia les següents partsions: "Linda por Norte; fincas de Pablo y Juan Albertí ?; por Sur las de (Pablo Bujosa) digo Antonia Bujosa y camino mediante las de Pablo Bujosa y Miguel Cerdá; Este carretera de Bañalbufar, camino de Son Buñola y finca de Juan Albertí; y Oeste con torrente y finca de la herencia que se registra Miguel Mir y Francisco Bosch y además por Norte, Sur y Oeste con la finca adjudicada a Catalina Darder..."

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD (2000). A la *Guia dels pobles de Mallorca* dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam un itinerari dedicat a la Volta del General i el camí de Baix de Son Bunyola: "Es comença l'excursió a la carretera C-710 (Pollença-Andratx), km 85,250, abans d'arribar a Banyalbufar si venim des de Palma [...] Cal iniciar el recorregut pel camí de la Volta del General [...] antigament la ruta era coneguda com el camí de Baix de Son Bunyola..." (pàg. 59).

[...] deixam a la banda esquerra un xalet reformat al lloc anomenat la Cabarola. [...] Anam mantenint una lleugera davallada per l'ample camí, fins que arribam al portell d'accés a la finca de Son Bunyola. Després deixam un camí que ve de l'esquerra, procedent del pla del Cavall, i continuam per la dreta, ara en lleugera pujada[...] S'arriba a unes restes d'antigues construccions, lloc anomenat sa caseta d'en Pere Antoni, amb un rotlle de silja de carboner a la vora. Des de la caseta, el camí avança planer, sempre amb la mar a l'esquerra [...] Camí endavant, passa, vora un forn de calç, que queda a la dreta. Mentre el nostre camí discorre en forma de relleix planer, [...] Després del corral Fals, el camí descriu una davallada i arriba a un triple entreforc de camins, punt on cal agafar el camí de l'esquerra. Després d'un revolt cap a la dreta, deixam també a la dreta un camí que va directament a les cases de Son Bunyola. El camí segueix en tendència a l'esquerra, i ens apropam a la punta de s'Aquília[...] Deixam en la línia de costa la platja des Carregador i el carregador de ses Garroves, emprat tradicionalment per al transport marítim de productes agrícoles. Més endavant, en un primer entreforc, cal anar cap a l'esquerra, més apropats al mar. Continuem en tendència a l'esquerra i deixam un segon camí a la dreta, després del qual arribam a un planiol situat vora la platja de Son Bunyola, cobert de pins i amb les restes de la construcció anomenada es Vestidors. Per un camí entre mates, podem davallar el graó que ens separa de la platja[...] El camí que ara recorrem avança paral·lel a la mar, entre mates. Aviat trobam a l'esquerra les ruïnes d'una construcció, que havia fet la funció de teulera, anomenada cala gata. Arribam al torrent de Son Coll, que desemboca a pocs metres de distància. Després de passar el jaç del torrent, en espera una gran explanada, anomenada la tanca de la Mar. Travessam la tanca, i a l'altra banda trobam les primeres cases del Port des Canonge. (pàg. 59- 61).

89

Diu així: "...Travessam la tanca de la mar, i a l'altra banda trobam el torrent de Son Coll, que desemboca a pocs metres de distància. Franquejam el jaç del torrent per una davallada estreta entre mates, en forma de tirany, i tornam a pujar per l'altre coster [...]. El sender que ara recorrem avança paral·lel a la mar. [...]

Abandonam la platja de Son Bunyola pel coster del sud-oest, on hi ha un curt camí esglaonat que puja el petit desnivell que emmarca la platja i avança alguns metres a peu pla, amb la mar a la dreta. [...] després [...] Ens trobam de partida pel camí de la volta des general, [...] ens durà fins a Banyalbufar..." (pàgs. 1175-1182).

- VALERO I MARTÍ, G. i ALBERTÍ I ALBERTÍ, J. (2000), del camí de Baix de Son Bunyola o de la Volta des General apareix a *Banyalbufar. Guia de passeig*, on fa referència al camí catalogat (pàg. 88-98).

- VALERO, G. & PLANAS, I. (2004). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Serra de Tramuntana – excursions a pie*. A l'excursió 5 (la volta des General y el Camí de Baix de Son Bunyola), on diu: "... el camino gira a la derecha y se mantiene en paralelo al mar durante todo el trayecto..." (pàgs. 116-117).

- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana - 22 itinerarios a pie -*. A l'itinerari núm. 2: "... Iniciamos nuestro itinerario cerca del Km 85,200 de la carretera C-710 Pollença-Andratx, [...].

Tomamos un camino carretero que se dirige hacia el mar, teniendo a nuestra izquierda una panorámica sobre los bancales de Banyalbufar. [...] el camino gira a la derecha y se mantendrá durante todo el trayecto paralelo al mar. Seguimos por el camino ancho [...].

Tras cruzar el torrente de Son Coll llegamos a una gran explanada conocida como Sa Tanca de la Mar, al otro lado de la cual está la cala del Port des Canonge, ..." (pàgs. 85-89).

- VIBOT, Tomás (1999). A la seva obra dedicada a la toponímia de Son Bunyola trobam el camí de Baix, del que diu: "És el camí que enllaça la possessió de Son Bunyola amb la poblament coneguda Volta des General o sa Barandilla (aquests noms fan referència a la corba que traçava la carretera pública en arribar al començament d'aquest camí). El seu eixamplament es degué al propietari Josep Puig i Canals, dut a terme aproximadament cap als primers anys de la dècada dels trenta, donat que els Zafortesa tan sols existia una petita part condicionada per al trànsit de carros que s'estenia des de les cases fins es Corral Fals. De fet, el viatger Arxiduc, a les acaballes del segle passat, ens descriu aquest itinerari i esmenta que tan sols un estret tirany creuava tot el pinar.

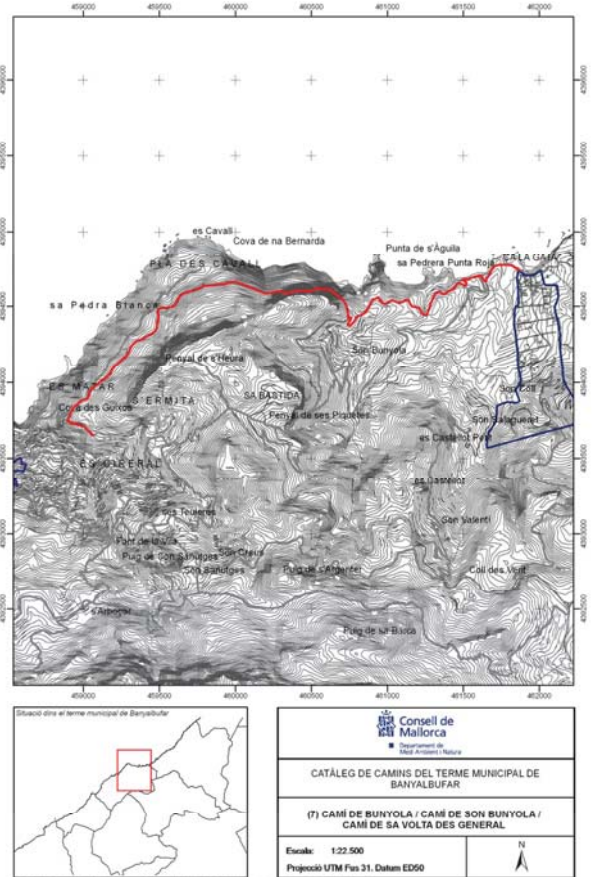
Altres: Camí de sa Volta des General. Molt modernament, famoses guies excursionistes (VALERO 1991) donen aquest nom al camí, cosa que l'han fet popular. Hem de dir que cap dels informadors ens va confirmar aquesta solució com a genuïna. És més, molts són conscients de la suplantació. Els documents consultats a l'arxiu municipal de Banyalbufar (sobretot a "denúncies") assenyalen tots el topònim Camí de Baix. Som conscients que no reviscolarem la forma originària" (pàgs. 95-96). A la mateixa obra anomena un altre topònim del camí, la Volta d'en Pè, de la que diu: "Dit així la volta que fa el camí de Baix quan es topa amb el Pi de sa Consulta" (pàg. 118).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formató por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix el tram 1 i el 2 majoritàriament.

91

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareixen els trams 1 i 2.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix el tram 1 i l'inici del tram 2.
- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix majoritàriament i aproximada.
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareixen els trams 1, 2, 3, 4, 5 i 6.
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 2, 3, 4, 5 i 6.
- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1). Apareix majoritàriament i aproximada.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix majoritàriament i aproximada.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACION TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 5, 6 i 7.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix parcialment.
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(8) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7 / 670-2-8
 Inici: zona urbana del port des Canonge.
 Final: terme municipal d'Esporles.
 Longitud: 1223 m

DOCUMENTACIÓ

SENYALITZACIÓ

- Fites
 - Pintades
 - Indicadors
 - Panells
- Senyalització per part del Dpt de Medi Ambient i Natura del Consell de Mallorca.

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 325 metres.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra i empedrat

Longitud: 325 m

Amplada mínima: 2,2 m
màxima: 3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des port des Canonge, núm. 13.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 564 m

Amplada mínima: 1,1 m
màxima: 1,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Correspon als següents 89 metres del camí.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 89 m

Amplada mínima: 0,3 m
màxima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins al terme municipal d'Esporles.

Tipologia: ferrerada/irany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 245 m

Amplada mínima: 1,1 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El camí vell des Port des Canonge està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993), dins els termes municipals d'Esporles i Banyalbufar, on diu: "Antiga via d'accés al Port des Canonge des de la vila d'Esporles [...]"

El camí és de carro fins a la desviació de Ca n'Arenyar, després es converteix en tirany fins a trobar-se amb la carretera i torna esser de carro fins a Mirant de Mar. D'aquí fins a l'urbanització retorna el tirany, i ja en els vials es destria un camí de carro per dins el pinar.

A la part final del camí trobam una canaleta i nombrosos rotlos de sitja" (pàg. 105).

El 9 de març de 1998 el Grup Excursionista de Mallorca sol·licita a Fodesma (Consell de Mallorca) col·laboració per dur a terme la neteja del camí vell des port des Canonge, prevista pel dia 29 de març. El Consell de Mallorca, a través de FODESMA va respondre afirmativament col·laborant amb la neteja. (Consell de Mallorca. Fodesma. Registre General).

A l'article 89 de les Normes Subsidiàries d'Esporles, aprovades definitivament per acord de la comissió insular d'urbanisme de 23 de novembre de 2001, dedicat a camins a sol rústic, es diu: "4. Tots els camins inventariats grafiatos als plànols d'ordenació són considerats d'interès general per les Normes Subsidiàries d'Esporles". En el plànol E0 que recull l'estructura general i orgànica del territori apareix grafiat el camí vell del Port des Canonge (camí des Pescadors). (ACIU. Sign. 1744).

La continuació del camí catalogat apareix al Catàleg de Camins del terme municipal d'Esporles, elaborat pel Consell de Mallorca (Dpt. Medi Ambient i Natura) l'any 1998; inclòs amb el núm. 5, camí Vell des Port des Canonge (camí des Pescadors). Pel que fa referència a aquest camí s'ha trobat la següent documentació:

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vias Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest Pla, el tram 3 d'aquest camí, amb el nom de "Camino Parcelas Son Dameto", és un

dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*, del mateix any, amb inici al carrer "Zaragoza" d'Esporles i final a la PM-710, amb una longitud de 4 quilòmetres i una amplada de 3 metres, 2,5 dels quals són de "calzada". (Consell de Mallorca. Vies i Obres. Sense signatura).

Al Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I) de l'any 1996 apareix el "Camino Parcelas Son Dameto" amb el núm. 106 i amb una llargada de 4 Km., que es correspon amb el tram 3 d'aquest camí.

El 9 de març de 1998 el Grup Excursionista de Mallorca sol·licita a Fodesma (Consell de Mallorca) col·laboració per dur a terme la neteja del camí vell des port des Canonge, prevista pel dia 29 de març. El Consell de Mallorca, a través de FODESMA va respondre afirmativament col·laborant amb la neteja. (Consell de Mallorca. Fodesma. Registre General). Per la seva banda, l'Ajuntament d'Esporles, en data 16 de març de 1998 autoritzà la neteja del camí vell des port des Canonge, dins el terme d'Esporles (A.M.E. Registre de sortida).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- ALBERTÍ CABOT et alii (1998). Quan parlen del patrimoni històric i artístic de Banyalbufar podem llegir: "Existeixen dos vials principals de 8 metres d'amplària, perpendiculars entre si, i que divideixen el poblat en quatre parts. El carrer d'accés és el perllongament del camí vell del Port des Canonge a la carretera general d'Andratx a Pollença. Els vials secundaris, de 6 metres d'amplitud, donen accés a les distintes illetes i parcel·les existents" (pàg. 47).

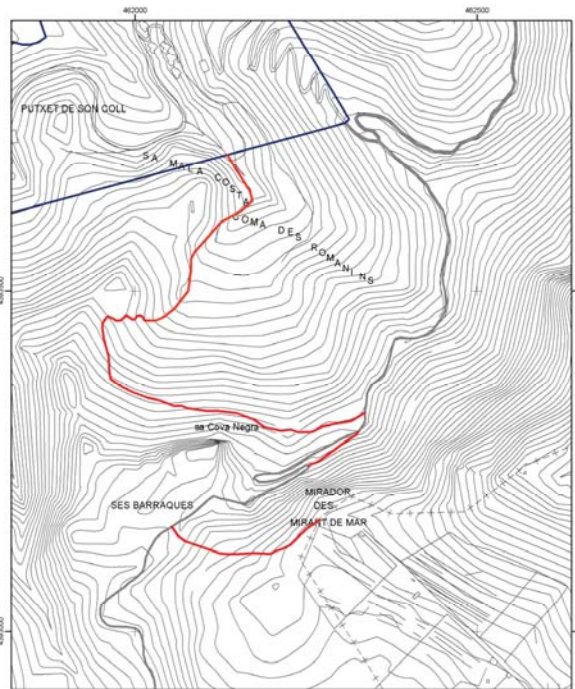
- BARCELÓ PONS, Bartomeu (1958). En el seu estudi sobre Banyalbufar esmenta: "El ampliò val·le de Son Coll, Son Buiola y el Port de Canonge, se comunica con la carretera principal por varios caminos de herradura, de fuertes pendientes" (pàg. 110).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat d'itineraris per conèixer el patrimoni rural, l'itinerari 5 és El camí des Pescadors, on fa referència al camí catalogat. (pàg. 97-102).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix aproximadament amb el nom de "camí des Pescadors".

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 2 i 4.

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(B) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS	
Escala: 1:5.000 Projectió UTM Fus 31. Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Base de l'any 1985 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

(9) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8 / 670-2-8
 Iníci: zona urbana de Banyalbufar.
 Final: terme municipal d'Esporles.
 Longitud: 5194 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí real.
 - Camí rural.
 - Camí veïnal.
 - Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
 - Camí municipal.
 - Obres per part de l'Administració.
 - Catàleg de camins del terme municipal d'Esporles (1998).
 - Projecte de reparació de camins de Banyalbufar (2001).

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors - Senyalització per part del Departament de Medi Ambient i Natura del Consell de Mallorca.
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert i paret.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- El tram 1 compta amb enllumenat públic i clavegueram.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

100

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 1670 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 1.670 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a la Guixeria de Son Sanutges.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 125 m

Amplada mínima: 4,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins al Pla de Son Sanutges.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 200 m

Amplada mínima: 2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

101

- Tram 4

Continuació del camí fins a una distància de 190 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 190 m

Amplada mínima: 1,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a una distància de 513 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: empedrat parcialment

Longitud: 513 m

Amplada mínima: 1,7 m

màxima: 3,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a connectar amb el camí que duu a ses Mosqueres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra i empedrat

Longitud: 1.642 m

Amplada mínima: 2,2 m

màxima: 2,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

102

- Tram 7

Continuació del camí fins a una distància de 403 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra i empedrat

Longitud: 403 m

Amplada mínima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 8

Tipologia: carro

Tipus de ferm: empedrat

Longitud: 451 m

Amplada mínima: 2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El dia 5 de març de 1627 es data un inventari de béns que incloïa "Item un tros de olivar dit son morlans qui afronta ab lo camí Real qui va desta vila a la ciutat [...] y de altre part ab possº. de planissia del noble don Hs Suñyer..." (AMB. Sign. 649).

L'11 d'octubre de 1659 Gabriel Ferrà feia testament segons el qual posseïa una propietat dita Son Cifre, que feia partió amb la Baronia "...et ex alia parte cum camino regali quo tendit a dicto loco de Bañalbufar ad presentem Civitatem Maiori. [...] ex alia cum dicta petiam terre dicte Son Barbeta..." (ARM. A-695).

El 26 de maig de 1663 Francina Vives feia testament en el qual deixava una peça de terra olivar dita Son Morlans, que feia partió amb "...la sequia per la qual se va aigua a Banelbufar de la font dita font de la vila [...] de altre ab possessio dita planissia [...] y un bancal de terra contiguo a dit olivar que vos dona sequia al mig qui confronta ab lo camí real per lo qual se va de dit lloch a la ciutat de Mallorca..." (ARM. A-700).

El 16 de febrer de 1666 Bernat Garcia, missatge de la cort, presentava els comptes que "...a fet anat en casa de Jaume Fiol per païones per ban per no haver axermat lo camí reyal an el coll del Pi..." (AMB. Sig. 648).

El 9 de juliol de 1742 s'advertia a Mateu Albertí "...que no gos ni presumessa pasar la aigua per al camí Real de part demunt de Son Burguñy, y que torn tancar la sequia que ha feta..." (AMB. Sign. 655).

103

Dia 23 de juliol de 1793, es va fer una estimació de la finca de Son Albertí, valorada en 300 lliures, en què es descriu així els límits: "...un Bancal, qe. tiene un reclavo en la parte vecina del Camino RI. y va siguiendo el Margen, o pared de la parte superior drecho (sic) a una higuera vecina de la asequia y de la casa de dco. Predio, y va siguiendo pr. el Camino, qe. sigue en Son Alberti, y a la Comuna, hasta encontrar el camino RI. que va a Palma, y siguiendo pr. arriba se para en dho reclau..." (AMB. Sign. 657).

L'any 1818 Nadal Servera, mestre picapedrer de la Diputació Provincial, donava els resultats de la inspecció duta a terme als camins de diversos municipis. Pel que fa als camins d'Esporles apuntava que el camí que anava a Banyalbufar estava desempegrat en alguns trans i necessitava recomposició (ARM. D-821).

En un expedient format l'any 1821 per la Junta de Camins, tots els ajuntaments havien de donar una relació dels camins generals i travessies dels seus municipis, així com descriure l'estat en què es trobaven. En el cas de Banyalbufar es diu el següent: "El camino general de este distrito que va a la capital tiene que recomponer cosa de tres cuartos de legua poco mas o menos, y ha tenido este Ayuntamiento en consideracion que poco mas o menos se necesita para dicha recomposicion el valor de cuatro mil reales Von." (AGCM. X-822/9).

En el ple de l'Ajuntament de Banyalbufar del 12 de febrer de 1842 es tractà un ofici de la Diputació Provincial "...sobre el adelanto que el Ayuntamiento Constitucional de la presente Villa el año mil ochocientos cuarenta adelantó en el camino del Coll del Pi, la partida de setenta y cinco libras seis sueldos, ya que aquel Ayuntamiento pasó oficio a la Exma. Diputación del estado del deficit de aquel camino..." (AMB. Sign. 11/3).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 24 d'abril de 1848 es proposà "...que el jornal personal redimido del año 1847 ya estava todo invertido en el camino que de esta conduce a Esporlas en el punto llamado la potada del Cavall..." (AMB. Sign. 11/3).

En una altra sessió plenària celebrada pel consistori banyalbufarí el 20 de març de 1849, "...y visto que los confinados no trabajaban en la carretera que se reconpone a este pueblo, se resolvió pa los antes expresados Señores que los hombres y muchachos prestasen su propio jornal en el punto llamado el Coll del pi, y las bestias de cualquier clase, mugeres y muchachas que lo redimieren..." (AMB. Sign. 11/3).

A l'acta de la sessió celebrada per la Diputació Provincial el 25 d'octubre de 1849 es classificaven els camins veïnals de la província que havien de ser considerats de primer ordre, segons la llei del 7 d'abril de 1848 i el reglament del 8 d'abril de 1848. En el terme de Banyalbufar apareix el camí de Palma, amb 18 peus d'amplada i una longitud de 1/4 de llegua, "Este camino conduce a Palma y parte de Bañalbufar, pasando por la villa de Esporlas y termina en el lugar llamado el Crevé. El estado de este camino es pésimo y su reparacion será muy costosa porque está situado en terreno montuoso y quebrado y ha de sufrir un considerable ensanche. Es de muchísimo interés para los moradores de dicho pueblo para dar salida a sus preciosos vinos y esquisitos frutos lo que no puede tener lugar por otro conducto que dicho camino. Se está formando el presupuesto por el Ingeniero civil de la provincia..." (ACM. Sign. 18).

En el Boletín Oficial Balear núm. 2735 del 25 d'octubre de 1850 es publicava una carta dirigida al Governador de la Província segons la qual "El ayuntamiento de Bañalbufar me ha hecho presente en comunicacion fecha de ayer la imprescindible necesidad de prohibir el tránsito por el camino que desde Esporlas dirige a aquel

de NoroEste a Sur en forma de martillo llegando al torrente llamado el Crevé de Son Valenti donde se encuentra la carretera que desde Esporlas conduce a Bañalbufar." (AMB. Sign. 164/1).

En ple del 14 de novembre de 1989 "La Corporación acuerda dirigirse al Consell Insular de Mallorca, para que incluya en el proyecto de Rehabilitación de caminos rurales de Mallorca, la rehabilitación de Es Camí des Correu" (AMB. Sense signatura).

El camí vell des Correu està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993) "Antic camí real que connecta les poblacions de Banyalbufar i d'Esporles, passant per les possessions de ses Mosqueres i Son Sanutges (gaire bé sempre entre altzar). Encara que la tipologia inicial permetia el pas de carro, actualment i en alguns indrets, es troba un poc més estret.

Vora les cases de Son Sanutges es conserva l'empedrat, en no molt bones condicions, a més una paret travessa el camí tancant-lo i nombrosos tiranys es confonen amb el camí principal.

Arribant a ses Mosqueres el camí es perd dins la possessió i pareix que ha estat llaurat. La veïna carretera que coincideix amb el nostre camí, ens durà vora un aljub i d'aquí tornam trobar fàcilment, duent-nos ja sense cap obstacle fins a l'església d'Esporles" (Pág. 104).

A l'article 89 de les Normes Subsidiàries d'Esporles, aprovades definitivament per acord de la comissió insular d'urbanisme de 23 de novembre de 2001, dedicat a camins a sol rústic, es diu: "4. Tots els camins inventariats grafiats als plans d'ordenació són considerats d'interès general per les Normes Subsidiàries d'Esporles". En el pla E0 que recull l'estructura general i orgànica del territori apareix grafiat el camí des Correu (ACIU. Sign. 1744).

En la Minuta dels acords adoptats pel Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar en la sessió ordinària de 21 d'abril de 1994, en referència al camí des Correu es diu: "...los problemas que ha ocasionado la tala de árboles en la Finca de Son Valenti, y de los desperfectos que dicha tala podría ocasionar al citado camino la maquinaria que realiza esta tarea, [...] por unanimidad acuerdan prohibir el paso de vehículos por el citado camino y permitir el cruce de dicho camino, únicamente por el lugar previamente determinado por los técnicos del SECONA i de FODESMA, y para el caso de que sea absolutamente imprescindible." (AMB. Sense sign.).

En el Projecte de rehabilitació de les siques de la Font de la Vila, amb data de juliol de 2004, realitzat pels Serveis de Millora Agrícola S.A. es fa la següent referència:

En l'apartat de "Necesidades a satisfacer y justificación de la opción tomada" es diu: "La recuperación del camino de acceso a la font de la villa, camino existente que formaba parte del "camí del correu" antiguo camino que comunicaba Esporlas, Banyalbufar y Estellezm (sic). Va que este camino utilizado por la comunidad de regantes y el "siquier" para el control de las instalaciones. Igualmente supone un camino que ayuda al público general a conocer este tipo de actuaciones elevándolo a interres no solo agrícola sino tambien (sic) cultural" (ACAP. Sense signatura).

Camí de Ciutat

El 21 de gener de 1717 es procedí a l'estimació de l'heretat de Caterina Vives, "...y allí constituhi los dits estimadores havent mirat, ferat y considerat la portio de olivar que ay a dita heretat, y anrant a la veïna contiguo en aquell, mirant molt be lo estat en que aquella se trobe lo die present han fet reletio que las terras que han estimades per las demunt dites setentas norante lliuras, son la portio de olivar que aïha a la dita heretat, y venint per la veïna contiguo en aquell per danunt al camí de Buñola fins que surten del

pueblo, de los carros llamados de yugo, pues que concluidos los trabajos de la construcción de aquella línea, muy pronto se veia inutilizada y perdidos los sacrificios de aquel vecindario, cuya reclamación tanto mas justa, cuanto que en dicho distrito municipal no existe ningun carro de aquella clase, tiene a desterrarlos paulatinamente de esta isla".

El 23 d'abril de 1857 es registrava a la comptaduria d'hipoteques la donació d'una porció del predi Son Sanutges "...trazada por una hilera no interrumpida de mojonnes que desde el antiguo camino de Bañalbufar cruza un montecillo, llega a un angulo de la casa del predio, continua hasta la pared de la viña llamada vieja, y sigue hasta la peña conocida por la roca del racó foch. Esta porcion es a la parte del monte comprende mitad de la casa del predio hacia el lado Este, con derecho al agua de la fuente de la misma casa, y toda la parte del predio deslindada por dicha hilera de mojonnes y confinante con dicho camino real, con el predio Son Fret, con tierras de Mateo Vich y con los predios l'Erbosar y Can Massot..." (ARM. CH 560).

L'any 1868 la Junta de Defensa de Mallorca va dur a terme un "Estudio del terreno: Defensas antiguas y actuales", on es fa una descripció del camí d'Andraitx a Pollença: "Este camino que acabamos de indicar pasa por Estalenchs - distante 13 kilometros de Andraitx; es de herradura con fuertes pendientes y atraviesa por terreno montuoso la cordillera principal. En Estalenchs parte otro camino a Establiments por Puigpuent.

Sigue el camino anterior a Bañalbufar - 5 km - y por carretera natural llega a Esporlas 10'5 km pero malo y difícil, atravesando el torrente de la Granja a 8,5 km por un puente de piedra..." (AHM. Sig. 1-3-4-12).

En el ple celebrat per l'Ajuntament de Banyalbufar el 5 de novembre de 1876 un dels regidors "...manifestó el mal estado en que se encontraba el camino vecinal de Esporlas a causa de los fuertes aguaceros que habian caido por estas comarcas y la necesidad que había a una pronta reparacion, que como no ignoraba el Ayuntamiento en los días despues de fuerte aguacero se habia tenido que auiliar los trabajos del camino de Esporlas enviando 38 hombres para poner transitible aquella via de camino en el distrito de Esporlas..." (AMB. Sign. 12).

El 13 de desembre de 1879 el ple del consistori banyalbufarí "...se acordó que se utilizacen en las obras de reparacion del camino de Esporlas todos los jornales que se hallan en descubierto del turno extraordinario votado por este Ayuntamiento en 5 de noviembre de 1876, como tambien que se hiciese la reparacion conveniente en el trozo de camino de dentro esta poblacion por hallarse deteriorado" (AMB. Sign. 12).

També en sessió plenària del 4 d'octubre de 1884 es donava compte "...del mal estado en que se encontraba la carretera de Esporlas en el punto cerca la Taulera por ser muy peligroso por los carruages que transitan por dicho camino y la necesidad que habia de hacer la recomposicion que reclama el caso. Enterados dichos Señores despues de haberse disculido lo suficiente el asunto se acordo por unanimidad que se hicieran todas las recomposiciones necesarias en el espresado camino lo mas pronto que sea posible..." (AMB. Sign. 12).

En la "Acta de deslinde y amonajamiento del termino municipal de la Villa de Bañalbufar", de 24 de febrer de 1890, es diu: "...el punto denominado el Bosquet del Ferranet del predio Son Valenti formando martillo cambiando la línea tomando de NoroEste a SurEste por la misma pared que divide Son Valenti y Son Dameto encontrando a la distancia de un kilometro una barrera por la cual atraviesa el camino llamado del Correo continuando la misma direccion hasta el sitio llamado el Secort lindante con el predio de la Granja y Son Valenti variando la direccion tomando la línea

bancal de baix del Clot qui aïha al mig jorn qui del marge del camí; fins an el cantó del dit marge vell aïha circa de vuyt pases, aquí comença la partio y tira just del cantó del dit marge cap hamunt línea srecta a un correlet qui antiguament era una barraca y a una pedra grosa movible que ayha an el pr. marge pardedunt al dit correlet troberan una creu, o, señyal, y de aquí tira cap hamunt just a una creu que troberan a una roca vive qui esta baix del marge per ahont va la camade deveu lo olivar just baix de la girada que la camade com pren deveu la viña de Antoni Vives y Burguñy qui lo die present se trobe prop de dita creu un albercoquer y de aquí tira cap hamunt per la camade fins an el portell qui surt an el camí de Ciutat prop del carreró qui puja a Son Albertí, asso son las terras que han estimades per las ditas 790 lliures..." (AMB. Sign. 652).

En un esborrany d'una escriptura datada el 27 d'abril de 1905 es feia adjudicació a Dª Maria Cotoner Allende Salazar del predi Son Albertí, que feia partió "... por N. con camino antiguo de Palma, por S. con predio El Arbosá, por E. con tierras de Juan Bujoa, y de Guillermo Albertí y por O. con otro de herederos de Juan Ferrá..." (AMB. ign. 687/3).

Camí de Son Sanutges

L'any 1932 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava a Joan Tomàs Albertí 140 pessetes per "...jornales invertidos en la construcción de un muro del camino vecinal de Son Sanutges..." (AMB. Sign. 400).

El 30 de desembre de 1936 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava 497 pessetes a Mateu Tomàs Albertí per jornals de recomposició dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareixen 8 jornals invertits en el camí de Son Sanutges, amb un total de 46 pessetes (AMB. Sign. 300).

L'any 1939 s'enregistrà una finca anomenada l'Olivar d'en Vic que confrontava pel nord amb el camí de Son Sanutges i per l'est amb la finca de Son Fred i Son Sanutges (AMB. Sign. 259/2).

La Comissió permanent, dia 16 de desembre de 1933, va aprovar "... que la colectora de agua del camino de Son Sanutges no importa tenga el desague directo al torrente sino que lo tendrá en el pinar de Francó. Albertí el cual presta su conformidad, y conforme con este cisterno asi se acuerda y el propio tiempo requerir al propietario de Son Sanutges que moja las aguas de su finca y las improma un mismo cauce." (AMB. Sign. 44).

El 30 de setembre de 1933 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte de 147,85 pessetes a Mateu Tomàs Albertí per jornals invertits en recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 jornal i mig dedicats al camí de Son Sanutges, amb un total de 7 pts (AMB. Sign. 299).

En l'Acta de la sessió de la Comissió municipal permanent, de dia 4 de novembre de 1936, consta el següent: "Despues de alguna discusion se acuerda recomponer el piso del camino vecinal de Son Sanutges y el propio tiempo se faculta al Alcalde para que convoque a una reunión de propietarios de fincas colindantes con el mismo para que de comun acuerdo y con su cooperacion económica abrir una acequia colectora de las aguas pluviales, que en gran cantidad discurren por dicho camino." (AMB. Sign. 44).

El Ple, dia 11 de novembre de 1936, va dir el següent sobre aquest assumpte: "El Alcalde manifiesta que los propietarios de las fincas colindantes con el camino vecinal de Son Sanutges estan conformes en coadjuvar economicamente en la acequia

colectora de las aguas pluviales, y en vista de ella se acuerda que el Ayuntamiento contribuya con el 50 por 100 del coste total de las obras." (AMB. Sign. 41).

Segons consta a l'Acta de la sessió plenària, de 28 de febrer de 1984: "Visto el escrito recibido del Presidente del Consell Insular de Mallorca por el que se convoca a los Ayuntamientos [...] para que antes del día diez de marzo del actual año puedan dirigir las peticiones de obras y servicios que se deseen incluir en el Plan de Obras y Servicios del actual año 1.984, y visto que aún no ha sido terminada la redacción del Proyecto referido a la obra "PAVIMENTACIÓN ASFÁLTICA DEL CAMINO MUNICIPAL DE SON SANUTGES" que en su día se encargó a los Servicios Técnicos del Consell Insular, motivo por el cual en el momento actual se desconoce el montante presupuestario del mismo ya que la citada obra es la que se desea incluir en el Plan, por unanimidad se acordó que tan pronto se conozca dicho presupuesto sea solicitada la obra en concepto de subvención a fondo perdido, siendo la aportación municipal la que resulte según la cuantía del mismo que figuraría reflejada en el Concepto 734 del Presupuesto Ordinario para el actual año" (AMB. Sign. 41).

Amb data de març de 1984, en la memòria del Projecte de pavimentació asfàltica del camí de Son Sanutges, en referència als antecedents del Projecte es deia que el Consell de Mallorca "...al conceder la Cooperación Técnica Total solicitada por el Ayuntamiento de Banyalbufar a efectos de definir las obras cuya realización se verán satisfechas las necesidades expuestas por el propio Ayuntamiento en su petición, respecto de la pavimentación asfáltica del Camino de Son Font a Son Sanutges."

En el Projecte hi ha adjunt un plànol de situació detallada dins el terme de Banyalbufar amb la xarxa viària i un altre, escala 1:500, del camí que s'havia d'asfaltar (AMB. Sign. 2595/2 i 165).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 24 d'abril de 1984, va fer referència a l'acord del Consell de Mallorca, de dia 26 de març, de cooperació econòmica per l'asfaltatge del camí municipal de Son Sanutges (AMB. Sign. 41).

Segons consta a la sessió del Ple de la Corporació municipal, de 29 de maig de 1984: "...Examinado que fue el Proyecto de Pavimentación Asfáltica del camino de Sa Font a Son Sanutges [...] relativo a la obra de incluir en el Plan de Obras y Servicios del actual año, cuyo presupuesto del mismo importa la suma de 4.387.882 pesetas, se acordó prestarle aprobación." (AMB. Sign. 41).

En la sessió plenària, de dia 20 de novembre de 1984, es va donar lectura d'una Moció de la Batllia "...respecto a la realización con carácter de urgencia de las obras "Asfaltado del Camino de Sa Font a Son Sanutges" [...], por cuanto y por estar comprendidas dentro del Plan de Obras y Servicios del año 1.984 no dá lugar a dilación alguna." (AMB. Sign. 41). L'any 1985 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava 658.182 pessetes "Al representante legal de "Vias y Obras Públicas S.A", importe de las obras de asfaltado del camino municipal de "Sa Font a Son Sanutges..." (AMB. Sign. 438).

Camí de la font de la Vila

El 17 de desembre de 1404 es registrava la venda d'una vinya i dos horts "...put affrontat dictus quin, trocea vinee et dicti duo orti hoc est illa sortis vocata lo figural ex una parte cum litore maris et ex alia parte cum mayola Petri Mir et ex alia parte cum hospitali Johannis Juliani et quedam vestris vocata lo fonollar affrontat ex una parte cum raffallo den Carrers et ex alia parte cum vinea Bn. Garriga et ex alia parte cum Cemias. de Bayalbufar et ex alia parte cum litoris maris [...] et cum camino publico quo tendit a Stellenchs Et dictus ortus affrontat ex una parte cum camino regali quo tendit ad font..." (ARM. ECR 737).

108

ha quedado hace cerca de un mes obstruida e inutilizada para el tránsito público." (AMB. Sign. 25).

En l'Acta de la sessió plenària del Consistori banyalbufarí, amb data de 31 de maig de 1917, es llegeix: "En vista del mal estado de algunos trozos del camino vecinal de la Font, ocasionado por las últimas lluvias, la Corporación acuerda que se lleven a efecto las reparaciones necesarias en dicho camino." (AMB. Sign. 25).

L'Ajuntament de Banyalbufar, dia 15 de novembre de 1919, autoritzava a un veïnat a "...edificar una casa de labranza en su finca Son Alberti lindante con el camino de la Fuente, debiendo dar a dicho camino una anchura de un metro veinte centímetros sobre la que tiene actualmente." (AMB. Sign. 26).

A 29 de juliol de 1922, la Corporació municipal aprovava el dictamen de la Comissió d'Obres sobre un marge d'una finca rústica que feia partió amb el camí de sa Font (AMB. Sign. 28).

Segons consta a l'Acta de la sessió del Ple municipal, de 28 d'octubre de 1922: "Vista una instancia de José Alberti Tomás solicitando extraer piedra de una cantera existente en su finca El Comellá dels Llims y a la vera del camino vecinal de la Font, se accede a ello con la condicion de reconstruir de nuevo el muro sosten del camino en todo el tramo que utilice para la extraccion de piedra, y debiendo tener el camino en toda la extension del mencionado tramo una anchura mínima de tres m." (AMB. Sign. 28).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, a 30 de juny de 1923, es va debatre un dictamen de la "Comision de Gobierno i Policía" en el qual "...proponen declarar zona urbana a los efectos de cualquier clase de construcción que se proyecte realizar, un radio minimo de doscientos metros, tomando como centro la casa mas extrema de cualquier punto del casco de poblacion, y que en los caminos vecinales del Cementerio o Siraer, del Molí, de la Font y de C'an Font a una distancia minima de doscientos metros contados linea recta desde la última casa no se conceda en lo sucesivo ninguna autorización para construcción alguna sin que se de a los mencionados caminos una anchura minima de cuatro metros, y en la reconstrucion de muros sostenes de camino o bancales de propietarios se deberá siempre guardar la fijada anchura de cuatro metros. No obstante el Ayuntamiento resolverá como estime oportuno." Finalmente "...conformándose el Ayuntamiento con el [...] dictamen fue aprobado por unanimidad acordando sujetarse estrictamente al mismo en todas las autorizaciones que se concedan." (AMB. Sign. 28).

En la sessió de la Comissió municipal permanent, de 24 de desembre de 1926, s'autoritza al propietari de la finca Son Perdiu, que afronta amb el camí veïnal de la Font, per construir-hi un caseta. També s'autoritza a un altre veïnat per construir un safareig que fa partió amb el mateix camí (AMB. Sign. 42).

La Comissió municipal permanent va acordar, dia 17 de setembre de 1927, construir "...un pedril [...] en el camino de la Font y sitio comprendido desde la alberca propiedad de Antonio Alberti y la entrada del predio Son Vives..." (AMB. Sign. 42).

Dia 8 d'agost de 1927, la Comissió municipal permanent concedeix autorització al propietari de "...la finca rustica C'an Ferrá, es decir Son Alberti lindante con el camino vecinal de la Font..." per construir-hi un safareig amb la condició de no modificar l'amplada del camí que té com a mínim 3 metres (AMB. Sign. 42).

110

Ban d'Antoni Vives i Burguny, de 23 de març de 1733, "...que a lo districte de dit lloch de Banyalbufar se y poseyex diferentes propietarios y sorts de terras, viñas, horts y bosch y sert dret de aygue de la font dita de la Vila, en que esta amolestat de tot genero de bestiar [...], com y tambe rompnt y desviant las aygues de la dita font del curs que deu tenir, girant le unas ocasiones por al cami en grané d'ay dels vianants..." (AMB. Sign. 654).

En la sessió del Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, de 13 de maig de 1894, s'acordà, per unanimitat, adobar el camí de sa Font ja que s'havia fet un portell per unes pluges i acordà que "...el Sr. Alcalde acompañado de los concejales [...] pasen a examinar dicho portell, con objeto de dar la obra a destajo." (AMB. Sign. 12).

A 30 de desembre de 1911, el Ple va debatre una sol·licitud de Pere Tomàs i Ambrós que "...manifiesta el deseo de algunos vecinos, de arreglar el camino de la fuente de la villa para que los carruages puedan transitar por él, y pedia en nombre propio y el de los vecinos la correspondiente autorización que solicita, y el Ayuntamiento [...] acordó concederles la autorización para que a sus costas procedan a las mejoras solicitadas." (AMB. Sign. 22).

En la sessió plenària feta el 10 de febrer de 1912, es tractà la sol·licitud "...que los vecinos dueños de terrenos en el cuadrante (?), estaban arreglando el camino denominado de la fuente de la villa, y tienen interés en que dicho camino se una con el de Planicie, si el Ayuntamiento se compromete a su conservación, y el Ayuntamiento [...] acordó que tengan una entrevista con los Señores propietarios de dicho camino de Planicie, y según su contestación, se acordará lo que proceda." (AMB. Sign. 23).

A 20 de juliol de 1912, davant la petició d'alguns veïnats d'obtenir la llicència municipal per aixamplar el camí veïnal de la Font i poder transitar-hi amb carruatges, l'Ajuntament de Banyalbufar resol concedir dita llicència i pagar els viatges de pedra per a la construcció dels marges que siguin necessaris (AMB. Sign. 23).

L'Ajuntament banyalbufarí va acordar, dia 25 d'octubre de 1913, un compte a Gaspar Darder "...de los jornales invertidos en la reparación de los muros de sostén del camino de la fuente, que asciende a treinta y siete pesetas cincuenta centimos..." (AMB. Sign. 23).

A 20 de desembre de 1913, la Corporació municipal va acordar l'arreglament del camí de sa Font, abans de l'arribada de les pluges (AMB. Sign. 23).

A 9 de maig de 1914, es demanava acabar les obres del camí de sa Font i una vegada acabades que es paguessin a Antoni Tomàs pel transport de material. L'Ajuntament aprovà aquest pagament, una vegada que l'anomenat Antoni presentés el compte corresponent (AMB. Sign. 24).

Dia 12 de febrer de 1916, la Corporació municipal va aprovar un compte de 30 PTA per jornals i materials invertits en la reparació del camí veïnal de la Font de la Vila (AMB. Sign. 25).

En l'Acta de la sessió del Ple del Consistori banyalbufarí, amb data d'1 de juliol de 1916, consta el següent: "...en vista de que está obstruido el camino rural de la Fuente de la Villa y atendiendo de que desde tiempo inmemorial tiene la Corporación el cuidado y conservación del mismo, habiéndole aplicado obras de fábrica y recomposición, acordó que se practique lo necesario a fin de dejar expedita la via que

109

Al llarg dels anys es succeïren els pagaments efectuats per l'Ajuntament de Banyalbufar per recomposar el camí:

- 1927. Partida de 175 pessetes pagades a Gaspar Darder per jornals per construir un paredó en el camí veïnal de la Font (AMB. Sign. 399).
- 3 de maig de 1934. Partida de 100 pessetes a Pere Tomàs Ambrós per jornals de carro per transportar terra pel camí veïnal de la Font (AMB. Sign. 299).
- 31 de desembre de 1938. Partida de 100 pessetes a Miquel Cabot Bordoy per jornals de neteja del camí de la Font (AMB. Sign. 300).
- 1949. Partida de 786 pessetes als obrers per jornals de recomposició del camí de la Font (AMB. Sign. 408).
- 1952. Partida de 708'40 pessetes a Mateu Tomàs Albertí per diversos conceptes, entre ells "...un jornal de carro devengados en arreglo del paredón del camino de la Canaleta y el camino de La Fuente" (AMB. Sign. 411).
- 1954. Partida de 105 pessetes a Jaume Font Font per tres jornals invertits en les obres de reparació del camí de la Font (AMB. Sign. 413).
- 1958. Partida de 1197 pessetes a Mateu Tomàs Albertí per jornals i materials invertits en les obres municipals del paredó de Son Vives, en el camí de la Font (AMB. Sign. 305/2).
- 1967. Partida de 6.095 pessetes a Gabriel Tomàs Bosch en concepte de jornals i materials invertits en el camí de Can Picó i camí de la Font de la Vila (AMB. Sign. 421).

En la Comissió municipal permanent, de dia 5 de gener de 1929, s'informà que l'obrer Miquel Cabot està adobant el camí veïnal de la Font (AMB. Sign. 43).

Amb data de 28 de novembre de 1931, la Corporació acordà adobar alguns trams del camí de sa Font per trobar-se en un estat ruïnós (AMB. Sign. 30).

Segons consta a la sessió plenària, de dia 5 de març de 1932: "Por amenazar peligro inminente de ruina un tramo del muro sosten del camino de la Font en el sitio conocido por "La Teulera" se acuerda proceder a su inmediata restauración." (AMB. Sign. 30).

La Comissió municipal permanent, a 7 d'octubre de 1933, acordà arreglar el pont del camí de sa Font (AMB. Sign. 44).

En la sessió del Ple del Consistori banyalbufarí, feta a 21 de juliol de 1950, "...se dio lectura de una instancia, suscrita por D. José Sureda Sancho y D. Miguel Balle Cerdá, propietarios de los predios S'Arbosar y Planissi, respectivamente, en la cual solicitaban: "1º variar el trazado del camino vecinal de la Fuente haciéndole seguir, desde su cruce con el particular de Planissi, este camino hasta su enlace con la carretera del Estado por un lado, y por el otro, mediante un trazado nuevo a construir, hasta la barrera de S'Arbosar; 2º con dicha finalidad, declarar ser necesario adquirir el trozo del camino particular de Planissi que comienza en el kilómetro dieciocho de la carretera del Estado, hasta el punto de intersección con el de la Fuente, y de las dos fincas denominadas Son Sanutges los terrenos adecuados para construir la continuación del camino, a partir del expresado punto de intersección, a través de estas dos fincas, hasta la barrera de entrada al predio S'Arbosar; 3º y delegar en los copropietarios del camino de Planissi todas las facultades de ese Ayuntamiento, sin perjuicio de asistirles en lo que haga falta, para que a sus expensas adquieran los terrenos necesarios, y construyan el nuevo camino en el trozo que ha de atravesar las dos fincas Son Sanutges, lo enlacen con el de la Fuente en su punto de cruce y le den continuidad hasta enlazar la carretera del Estado, a cambio de la renuncia que a favor de las mismos condueños se hace del trozo inservible del camino de la Fuente que partiendo del repetido punto de intersección discurre entre los predios de Son Sanutges y Son

111

Creus, se interna en el predio de Son Valentí y termina dentro de este sobre el camino de Planissi cerca de la carretera del Estado." La Corporación acordó que dicha solicitud pase a la Comisión de Obras, para su dictamen, pudiendo dicha Comisión, para su mejor estudio, proveer lo que estime conveniente." (AMB. Sign. 32).

Document de Declaració Jurada de "Montes particulares", amb data de 10 de febrer de 1952, d'Antoni Albertí Tomàs, propietari de la finca anomenada l'Olivar de sa Font, que confronta pel sud amb el camí de Son Creus i per l'oest amb el camí veïnal de sa Font (AMB. Sign. 259/2).

Dia 23 de desembre de 1952, el Ple de l'Ajuntament "...acuerda efectuar obras de reparación y mejora en el camino de la Fuente y otras vías y en la acequia o conducción de la Fuente de la villa." (AMB. Sign. 33).

En la sessió plenària, de 14 d'octubre de 1954, de l'Ajuntament de Banyalbufar "...se acordó llevar a efecto obras de reparación a fondo del camino de la Fuente, con la contratación de personal a destajo, si es preciso, y el transporte de materiales del punto denominado "Las Roquetas"..." (AMB. Sign. 33).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 28 d'abril de 1955, va acordar "...que se soliciten obras de ampliación del camino de la Fuente en aquellos puntos o tramos que la Comisión de Fomento determine." (AMB. Sign. 33).

Dia 24 de maig de 1956, en el Ple de l'Ajuntament s'aprovà un compte de 907 PTA per jornals i materials invertits en les obres del camí de sa Font (AMB. Sign. 33).

Amb data de 25 d'octubre de 1956, el Consistori concedeix permís per construir un aparcament en el camí de sa Font, però sense subvenció municipal (AMB. Sign. 34).

Amb data de 26 de juny de 1958, el Ple consistorial va debatre sobre el que segueix: "En atención a las dificultades surgidas para llevar a efecto el plan de obras municipales para el próximo 18 de julio, acordado en sesión de 10 de octubre de 1957, se acuerda modificar dicho Plan, dejando establecido como sigue [...]:

- 1.- Construcción de un camino de enlace de "Se Mareta" con el nombre de El Arenal.
- 2.- Mejora y muro de contención en camino de la Fuente." (AMB. Sign. 34).

L'Ajuntament banyalbufarí, amb data de 24 de febrer de 1959, autoritzà les obres de reparació i millora del paviment del camí de sa Font, l'import del qual són unes 3.000 PTA (AMB. Sign. 34).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el día 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

1.939	Reforma parcial (sic) del camino de la Fuente	948'70 [...]
1.947	Reforma camino de la Fuente	6.500' [...]
1.949	Reforma parcial del camino de la Fuente	4.800' [...]
1.958	Muro en camino La Fuente, en Son Vives	1.197'50..."

(AMB. Sign. 168/2).

Amb data de 9 de març de 1963, es documenta una instància enviada pel governador civil al batlle de Banyalbufar comunicant-li que "...el [...] Director General de Empleo, ha concedido a ese Ayuntamiento la cantidad de 33.400' pesetas, para reparaciones de los caminos La Fuente, Moli y varias calles." (AMB. Sign. 149).

En l'Acta de la sessió del Ple, de dia 28 de març de 1963, es documenta l'aprovació del pagament dels jornals de les obres del camí de sa Font per valor de 3.512 PTA (AMB. Sign. 35).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenció concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí de la Font, amb un total de 28.406 pts (AMB. Sign. 149).

Amb data de 27 d'abril de 1970, es documenta un expedient justificador de la inversió d'una subvenció de 30.000 PTA destinada a les obres de "...arreglo y reparacion de muros en los caminos de "Sa Pedra de Sasa" y "Sa Font"..." (AMB. Sign. 149).

En Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, el 21 de març de 1980, s'acordà sol·licitar la redacció del projecte per pavimentar el tram del camí de servei de la Font que va des de la Font fins a Son Sanutges (AMB. Sign. 39).

En la Minuta dels acords adoptats pel Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar en la sessió ordinària de 21 d'abril de 1994, en referència a una tala que es va du a terme en el camí de sa Font de la Vila es diu: " los trabajos de tala de árboles en una finca propiedad de Doña Francisca Albertí Albertí, han supuesto el destrozo de un kilometro y medio del camino de Sa Font de la Vila, ocasionado por las máquinas que realizaban dicha tala.

El consistori [...] acuerdan exigir a la propietaria de la Finca, y a la empresa que ha realizado los trabajos, la reparación de los daños ocasionados al camí [...], significando que si como consecuencia del tránsito de maquinaria pesada por dicho camino se ha ocasionado algún daño a la tubería de distribución de agua potable, ellos serán los responsables y deberán proceder a su arreglo." (AMB. Sense sign.).

Amb data de 29 de maig de 1997, es documenta un Decret de Batlia de l'Ajuntament de Banyalbufar referent a una sol·licitud enviada a la Conselleria d'Agricultura, Comerç i Indústria del Govern Balear sobre el Conveni entre la CAIB i els municipis per al finançament d'actuacions en camins rurals "...a efectos de poder dur a terme la reparació d'un tram del camí de La Font de la Vila del municipi de Banyalbufar." (ACAP. Sense sign.).

En la sessió plenària del Consistori municipal, de 16 de maig de 1998, a l'apartat de precs i preguntes es discuteix sobre la pèrdua de la subvenció per a l'asfaltatge del camí de sa Font de la Vila. El batlle al·lega que les obres, encara que no s'han pogut realitzar dins el termini previst, ara ja s'han acabat i a més no s'ha perdut tal subvenció (AMB. Sense sign.).

El mes d'abril de 2001 es formà el projecte de reparació de diversos camins veïnals del terme municipal de Banyalbufar, en règim de cooperació total concedit pel Consell de Mallorca a sol·licitud de l'ajuntament. El camí de Sa Font de la Vila estava inclòs en el projecte, amb inici al final del carrer Jeroni Albertí, aproximadament a 150 metres de la plaça de la Vila, i final a 1.870 metres: "El camí indicat de 1.870 m de longitud enllaça en una cruïlla de camins, en la qual, el que enllaça amb la carretera C-710 a l'esquerra, s'anomena camí de Planisi i el que continua per la muntanya, camí

des Correu, a la dreta. Té una amplada mitjana de 2,50 m la qual cosa impedeix l'encreuament de dos vehicles..." (AGCM. Sign. 7857/1).

En el Projecte de rehabilitació de les siques de la Font de la Vila, amb data de juliol de 2004, realitzat pels Serveis de Millora Agrària S.A es fa la següent referència: En l'apartat de "Necesidades a satisfacer y justificación de la opción tomada" es diu: "La recuperación del camino de acceso a la font de la vila, camino existente que formaba parte del "camí del correu" antigament comunicaba Esporles, Banyalbufar i Estellesm (sic). Ya que este camino utilizado por la comunidad de regantes y el "siquier" para el control de las instalaciones. Igualmente supone un camino que ayuda al público general a conocer este tipo de actuaciones elevándolo a interés no solo agrícola sino tambien (sic) cultural" (ACAP. Sense signatura).

Camí de Son Albertí

L'11 de març de 1602 Pere Joan Vich establí a Melcion Bauçà un hort i vinya, "...Et affrontat ex una parte cum camino quo itur a Son Alberti et cum duabus partibus cum comuna dicti loci..." (ARM. ECR 739).

En el Ple de la Corporació banyalbufarina, a 6 d'abril de 1851 es va acordar que "...segun lo que se ha manifestado D^a. Catarina Ramis vecina de Palma que este Ayuntamiento dejase recomponer el camino desde la playa hasta son Alberti para que con carruage se pudiera subir al dicho son Alberti que es pertienca de la dicha ramis, obliandose a costas suyas recomponer el referido trozo, y mas se obliga la dicha D^a. Catarina Ramis que ella y los suyos degan conservar el referido trozo del camino, y en caso de falta a dicha obligacion siempre el dicho Predio de Son Alberti queda obligado al referido coste." (AMB. Sign. 11/3).

En l'Acta plenària, de dia 14 de març de 1896, es documenta que alguns veïnats demanaven "...permiso para hacer una azequia por la orilla del camino de Son Alberti apartir desde el estanque de Sebastian Alberti Alberti hasta la bodega de Son Vives debiendo en este punto atravesar el camino.

[...] se acuerda por unanimidad que la azequia de que se trata sea edificada por la parte exterior de la pared de dicho camino con el fin de no dar perjuicios al vecindario y que la parte que no sea posible y tenga que ocuparse el camino este sea cubierto con el objeto de no dar lugar a quejas pues al no ser así no puede darse dicho permiso..." (AMB. Sign. 13).

Camí de Son Burguny

El 13 de novembre de 1697 es produí un plet entre Mateu Ferrà i Bartomeu Vich: "...fench dit per lo dit Vich que estos dies passats envia son fill a segar canyí y ell li digue que com venia abexave per dins la vinya de Son Burguny y com fonch an el lloc dit lo hort den font al dit Farra li va pendra al faugo y lo ha fet panyorar per al ban y ell anten no haver caigut en Ban porque li ha presa panyora fora de casa sua, y que encas que dit Farra prof que son fills es pasat per dins la sua viñia segons ha sentit dir no ha incorregut sino en Ban de 5 sous porque y ha camí de cap a cap..." (AMB. Sign. 652).

Entre els anys 1934 i 1940 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

9 de maig de 1934. Partida de 20'50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de recomposició de ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix una inversió de 4'50 pts en el camí de Son Burguny (AMB. Sign. 299).

31 de desembre de 1935. Partida de 162 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de neteja en els camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí de Son Burguny (AMB. Sign. 300).

31 de desembre de 1937. Partida de 162 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de neteja en els camins veïnals, entre els qual apareix el camí de Son Burguny (AMB. Sign. 300).

16 d'agost de 1938. Partida de 210'50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de reparació dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareix un dia invertit en el camí de Son Burguny (AMB. Sign. 300).

2 de desembre de 1940. Partida de 187'50 pessetes pagades en concepte de reparació del ferm dels camins veïnals, entre els quals apareix el camí de Son Burguny (AMB. Sign. 300).

Camí d'Esporles

Escritura de compraventa, de 26 d'octubre de 1921, de la finca de Son Albertí que "...linda por Norte con el camino de Esporles, por Sur con el lote número cinco, por Este con camino de establecedores y por Oeste con tierras de Juan Albertí." (AMB. Sign. 165).

La continuació del camí catalogat apareix al Catàleg de Camins del terme municipal d'Esporles, elaborat pel Consell de Mallorca (Dpt. Medi Ambient i Natura) l'any 1998; inclòs amb el núm. 2, camí des Correu (Esporles-Banyalbufar). Pel que fa referència a aquest camí s'ha trobat la següent documentació:

A l'Arxiu Municipal d'Esporles, a l'acta de Consells (antic òrgan de govern municipal) de 8 de maig de 1862, es diu que "sa nesasita de haver de remediar los camins tant reyalx com tanders per haver molts anys no sa son remediats y est any per les calamitats de les fertilitats de ayguas, a determinat y resolt que sa remediar los camins ço es lo camí qui va de la vila de Banyalbufar qui pase per davant de la iglesia de la vila de espoles per al coll den portell y de allí a la ciutat..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 3).

A una altra acta de Consells de 29 de setembre de 1672, es "determinat, conclud y resolt [...] se posa ma, a , remediar, lo camí reyal qui va de banyalbufar per al Coll del pi, per la granja, per la iglesia de sporles, y per al Coll den portell" (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 5). Al mateix arxiu, a un acta de rendició de comptes de 27 d'abril de 1710, es diu que "estos messos pasats se feu adobar al camí de Ciutat fins anel Torrent de la grange..." (A.M.E. *Contabilidad*. Sig. 255).

El 15 de juliol de 1736, s'especifica que es necessita fer "una filada al marge del Camí Rl. y que al Coll des Pi en aquella llevasi, ha menester adobar" (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 8).

Dins el fons de l'antiga Diputació Provincial que es conserva a l'Arxiu General del Consell Insular de Mallorca trobam, en data de l'any 1851, un expedient on es proposa la cessió de l'antic camí de Banyalbufar als propietaris que han donat els terrenys per fer el nou camí (A.G.C.M. Foment i Governació. Sig. X-771/30).

Al mateix Arxiu General el Consell de Mallorca, en un document que es fa per la recomposició de camins, segons lo especificat en el Real Acord de 13 de juliol de 1815, trobam en el municipi d'Esporles "el camino de banyalbufar hay trosos que estan malos pero no es difícil su recomposicion..." (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-61/4).

L'Ajuntament Constitucional d'Esporles, i concretament la secció de correus, camins i canals, comunica que "En cumplimiento de la circular al 6 del que rige este ayuntamiento pasa a V.S. la noticia de las obras publicas y de utilidad comun principales y que se creen necesarias en esta villa y su distrito al tenor de lo que en ella se previene... Finalmente en el año de 1804 una gran avenida al Torrente llamado de la Granja se llevo un puente que era el paso al camino general que desde la capital por este pueblo se va a la villa de Bañalbufar...". (A.G.C.M. Secció Foment i Governació. Sig. X-822/9).

A l'Arxiu del Regne de Mallorca, a la sèrie Diputació, dins el "Expediente de nombramiento de un señor ministro que celebre la recomposición de caminos de esta ysia. 1817" es troba un "Reconocimiento practicado por el Maestro Albañil Nadal Serra nombrado por el Real Acuerdo para rejoncer el estado en que se hallan los caminos que van situados al margen, esto es los mas principales; los que habiendo visto y recorrido dice: Caminos de la villa de Esporlas: El camino que de Esporlas pasa a Bañalbufar necesita quitar muchos peñascos y empedrarlo de nuevo de las mismas piedras y al pasar el Torrent es necesario un puentecito poeque en lloviendo no se puede pasar y queda una porcion a villas sin comunicacion costara quatrocientos cinquenta pesos. Dicho puente se puede construir con piedras que llaman llosas que no estan muy distantes y debe empedrarse de piedras vivas y desde dicho Torrent hasra el Garrove Cremat necesita empedrar y hacer cada cinco pasos una grada con vertiente a la parte inferior para dar salida a las aguas costara 60. Y desde dicho Garrove Cremat hasta la Roca y des esta hasta las Murteras necesita arrancar las piedras y empedrarlo de nuevo, y a la parte de dichas Murteras hay dos brechas en la situacion que llaman las Mosqueras y sus ruinas estorban el paso costara 60. Y desde las Mosqueras hasta la Potada del Cavall i Son Creus i la fuente de la servera no es mal camino pero necesita indispensablemente hacer una pared de 12 varas de largo a un despeñadero y esbancar a la parte superior para enchansar el camino pues no pueden pasar dos a un mismo tiempo y es muy facil despeñarse". (A.R.M. Secció de Diputació. Sig. D-821).

El 8 de maig de 1881, el consistori acorda la construcció de "tres trozos de paredones sobre el muro que separa el camino de primer orden del torrente de San Pedro", situats en es Planiol, es Bosquet i sa partió de sa Granja des Badaluch (A.M.E. Sig. 20). A l'acta del 3 de setembre de 1882, es dona permis a un particular per arregar un marge "del camino vecinal llamado de Bañalbufar" (A.M.E. Gobierno Municipal. Sig. 20).

El mes de febrer de 1993 els batlles d'Esporles i Banyalbufar sol·liciten al Consell Insular de Mallorca "la restauració de l'antic camí des Correu dins el programa de Recuperació d'Antics Camins que el CIM i FODESMA estan dugueren a terme com a desenvolupament del LEADER a la serra de Tramuntana". La restauració continua amb el programa REPPIS de la Comunitat Econòmica Europea (Anxiu del Consell Insular. Fodesma. Registre general).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA. DD. (2000). A la *Guia dels pobles de Mallorca* dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam un itinerari dedicat al camí vell del Correu: "El camí vell del Correu és un camí reial d'origen medieval, documentat ja en el segle XV. El nom fa referència als antics oficials reials que portaven la comunicació als pobles. En època islàmica formava part, molt possiblement, de la denominada via o carrera de Banalbahar, documentada en el *Llibre del repartiment de Mallorca* (1232). El camí del Correu comunicà durant segles Palma i Esporles amb la vila de Banyalbufar. Amb les reformes viàries iniciades el segle XIX, aquest camí acabà per ser abandonat.

116

5º. Finalmente será de obligación del empresario el de pagar los perjuicios de cita obra si acaso resultase y dar fianza por la partida del remate.

Sabem que el 1889, gràcies a l'Acta de *Deslinde y amojonamiento del término municipal de Bañalbufar*, l'entrada al camí des de la carretera estava limitada per una barrera.

Per altra banda, hi existeixen encara les restes d'un petit tram empedrat que es corresponia al primitiu traçat. Aquest va gairebé paral·lel a l'actual camí, per la banda superior, molt a prop del **coll des Pi** pel seu vessant nord-est. Una vegada oberta l'actual via, aquest camí fou emprat pels carboners.

L'origen del topònim l'hem de cercar en l'antic ús de la via no sols com a comunicació sinó també del de transport de béns (fruites, verdures, peix, carbó, etc.) i documentació administrativa (cartes reials, edictes, bàndols, etc.), que veu el motiu del referent en el transport únicament de peix és massa reduïda, tot i que es fonamenta en una accepció del DCVB. A més a més, amb «correu» encara ara avui dia es designa el servei de transport públic que uneix Palma amb Estel·lencs, el qual, abans del «boom turístic» i dels canvis que hi reportà, continuava complint la seva funció de comunicació i transport (humà, aliments i comerç).

Entre els anys 1995-1998 es varen dur a terme les obres de neteja, restauració d'alguns trams (empedrat, ratlletes i escopidors) i fitament per part de FODESMA en col·laboració amb els ajuntaments d'Esporles i Banyalbufar. Per aquest fet ha esdevingut un dels itineraris més gaudits de tota la serra nord pels excursionistes" (pàgs. 143-145).

- ALBERTÍ CABOT et alii (1998). Quan parlen del patrimoni històric i artístic de Banyalbufar podem llegir: "El camí des Correu, que comunica el municipi de Banyalbufar amb Esporles documentat ja en el segle XVI, conserva encara restes de l'empedrat antic molt malmès però actualment en procés de restauració..." (pàg. 37).

- ALBERTÍ I PICORNELL; ALBERTÍ GENOVART (1998). A la història de Banyalbufar apareix un capítol dedicat a la història contemporània, on podem llegir: "Després d'unes fortes pluges, el 5 de novembre de 1876, s'aprovaren torns extraordinaris de prestació personal per adobar el camí cap a Esporles..." (pàg. 207).

- ALONSO, J. J.- EL PAIS (2005). Fa referència al camí catalogat en el llibre *Rutas por las islas Baleares a pie*, on es diu: "El antiguo camino real emprende una suave ascensión y atraviesa la portilla que marca el límite de los términos de Esporles y Banyalbufar, correspondientes a los predios de sa Granja y Ses Mosqueras respectivamente. [...] el camino parece desaparecer de pronto [...] pero enseguida surge de nuevo por la derecha al subir un pequeño repecho [...] A partir de los encinares de Ses Mosqueras, la ruta sigue siempre el camino principal, [...]".

[...] el camino emprende una largo tramo llano por la ladera boscosa del Puig de Sa Barca, atraviesa una pista de tierra y pasa por el mirador natural de la Era des Moro, [...].

[...] llegamos al Coll des Pi, donde el camino emprende un desenfilado descenso a Banyalbufar, [...].

El camino real baja imparable por un frondoso pinar, [...], continúa por una pista asfaltada hacia Banyalbufar [...] En pleno descenso se pasa por la Font de la Vila, [...] al lado se encuentran la siquia de Dalt y la siquia de Baix.

La excursión entra en Banyalbufar por la calle Jeroni Albertí y llega a la plaza, [...]" (pàgs. 47-49).

- ALONSO, J.J.- EL PAIS (2005). Fa referència al camí catalogat en el llibre *Rutas por las islas Baleares a pie*, on es diu: "A partir de los encinares de Ses Mosqueras, la ruta sigue siempre el camino principal [...].

118

Recentment, s'hi han fet obres de restauració i de rehabilitació, com també de senyalització" (pàg. 54).

- ALBERTÍ ALBERTÍ, Jaume (1998). A la història de Banyalbufar es dedica un capítol a la història moderna, on parla del plet mogut l'any 1581 pels habitants d'Esporles per aconseguir que la Cort s'ubicàs a Esporles i no a Banyalbufar, amb 23 capítols que intentaven justificar la seva pretensió; un d'aquests capítols especificava: "VIII Item posa que lo camí après de diva vila de Sporles fins a dit lloch de Banyalbufa és molt aspra y molt difísil de caminar".

- ALBERTÍ, Jaume et alii. (2002). *Son Valentí. Son Balaguer. Ses Mosqueras. Una història, un territori.* A l'apartat dedicat a l'exploració del territori es diu: "Dins Son Valentí hi romanen altres llocs destinats al carbó, encara que d'exploració menor: entre el **camí des Correu** i la pista forestal que arriba a Planícia; en aquesta mateix via de comunicació, prop de la partió amb Son Creus i Son Sanutges; damunt **sa Cimentera** s'aixequen dos ranxos; davall **Es Castellot** el carboner esporletí «Benet» tregué alguns quintars; davallant pel **camí de sa Serra**, dins l'ombrívola **coma Roja...**" (pàgs. 124-125). També apareix a la relació de topònims de Son Valentí: "- **Camí des Correu / camí vell des Correu**. Camí reial que enllaça les poblacions de Banyalbufar i Esporles (i des d'aquí fins a Ciutat), el qual es troba documentat per primera vegada el 1232 (*Roselló/Albertí: 1995*), com la *carrera pública de banalbahar*. El 1442 es torna a parlar dient que el camí és de «profit e utilitat de la cosa pública e del caminants e aportants blats, fruites e vitualles de Banyalbufar a Ciutat». I així en molts d'altres documents posteriors.(1557, 1786, 1811, etc.).

Com a dada curiosa, i a més inèdita, l'any 1842 (nou anys abans de l'inici de la construcció de l'actual carretera C-715) l'Ajuntament de Banyalbufar treu a subhasta pública l'arranjament del «camino que conduce a Esporlas», donat que «debe recomponerse», sota les següents condicions:

«Primero un trozo de camino empedrado en el punto llamado **Barrera de las Mosqueras** estensivo a veinte y cinco (sic) varas castellanas y se calcula en valor en cantidad de 15 libras.

Item otro trozo de camino empedrado llamado **arriba de las casas de las Mosqueras** de estensivo de veinte varas con igual coste que arriba espresada.

Item otro trozo de camino empedrado, en el lugar llamado **la font del Creué**, de longitud de ochenta y cuatro varas.

Item otro trozo del camino empedrado en el punto llamado **coll del Pi**, de longitud de cuarenta varas

Item dos trozos de recomposición de camino al medio al medio de la barrera de **las Mosqueras y la potada del Cavall**, su recomposición consiste en hacer las gradas para llenar las zanjas de piedra y ripio y poner tierra encima del ripio de longitud de noventa varas».

I, al final, acaba enumerant les condicions de les obres:

1º. Serà obligació del empresarió hacer las gradas en los cuatro trozos de camino de uno al otro, de longitud tres varas, por seguir de abajo directamente en el adelante y de tirar el agua del camino.

2º. Serà obligació del empresarió buscar toda la piedra que se necesita por dichos trozos, llenar bajo el empedrado de ripio, porque el empedrado siga.

3º. Serà obligació del empresarió quitar una piedra que hai a la parte de arriba, en el seguido trozo indicado, y también otra piedra en el cuarto trozo del **coll del Pi** y bajan por los lados de ella hasta que sea el punto del adelante, y este Ayuntamiento deberá entregar pólvora por romper las dos piedras.

4º. No podrà poner tierra en el empedrado el empresarió, a los cuatro trozos dichos de empedrado hasta que sea mesurado por esta corporación o comisionado que nombrase.

117

[...] el camino emprende una largo tramo llano por la ladera boscosa del Puig de Sa Barca, atraviesa una pista de tierra y pasa por el mirador natural de la Era des Moro, [...].

[...] llegamos al Coll des Pi, donde el camino emprende un desenfilado descenso a Banyalbufar, [...].

El camino real baja imparable por un frondoso pinar, [...], continúa por una pista asfaltada hacia Banyalbufar.

La excursión entra en Banyalbufar por la calle Jeroni Albertí y llega a la plaza, [...]" (pàgs. 47-49).

- BLÁZQUEZ et al. (1998). A l'article dedicat a l'antiga xarxa de camins es parla de camins reials i cita exemples de camins considerats com a tals, entre els quals apareix el camí des Correu, de Palma a Esporles i a Banyalbufar, i podem llegir: "Tots aquests camins eren coneguts com a «Camins del Rei» o «Camins Reials» i es pagava un impost per al seu manteniment, en funció del mitjà de transport que es fes servir (per exemple, al Camí des Correu, segons figures en documents del 1786 i del 1811 de l'Arxiu Municipal d'Esporles [Rullan, 1994]..." (pàgs. 156-157).

- *Bolletí d'informació municipal* núm. 10, jun-set. 1996. Ajuntament d'Esporles. Es reproduïxen els pressuposts de l'any 1996, on es localitza una partida de 792.076 pessetes per restauració del camí de Sant Pere.

- CATEURA, P. (1981) a la seva obra *Aspecto de la villa de Esporles en la Baja Edad Media* diu: "A l'any 1442, el camí és de «profit e utilitat de la cosa pública e dels caminants e aportants blats, fruites e vitualles de Banyalbufar a Ciutat..."

- *ES CORREU DE BANYALBUFAR* (2005, núm. 0). A la secció de notícies del poble apareix un article titulat "Camins de Banyalbufar", on es parla del tancament del camí del Rafal i es diu: "...S'ha d'exigir que els camins que van a llocs emblemàtics, com són el de Son Bunyola, Ses Planes, des Correu, Sa Mola, Planícia, La Font d'es Garbell, estiguin sempre oberts..." (pàg. 36).

- GARCÍA PASTOR, J. (1967). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Rutes amagades de Mallorca*, núm 18 on diu: "El "Camí vell des correu de Banyalbufar" que puja del poble per Son Sanutges, fa temps que fou abandonat i substituït per l'altre, més modern i còmode, i sobretot per la carretera. No obstant es tracta d'un camí suggestiu, en molts de trossos encara empedrat, que es pot seguir sense grans dificultats, ...".

- GEM (1991). En el volum IV apareix la veu Correu, camí vell des: "Era la ruta dels correus i posteriorment dels carters rurals, que enllaçava les vil·les de Banyalbufar i Esporles, pels estreps dels Teixos i de Planici (M)" (pàg. 122).

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Anxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "La carretera de Banyalbufar, que es va construir a despeses de diversos propietaris i sobretot del general Cotoner, abandona el poble pel carrer Major, [...]. El camí es prolonga pels vessants del turó [...]. El camí circumscriu la vall, torna a rebre la vista de Banyalbufar i travessa un segor torrentó, [...]. El camí, fent un llarg revolt, baixa a la dreta per una valleta i llavors puja angulejant el turó, fins que arriba a la cresta de la punta de s'Àliga, [...]. D'aquesta manera passa per una teulera, a la qual des del fons de la vall de Banyalbufar condueix un camí empedrat, que estalvia moltes corbes. Per damunt d'aquest mateix camí hi ha també moltes drecceres, [...]. El camí torna a circumscriure altres dues depressions, franqueja un torrentó per damunt un pont i llavors fa una llarga corba al voltant d'una gran clotada, [...]. Son Bunyola, [...]. a la dreta, el camí va pujant quasi pla cap al rafal de Planícia. A dalt de tot hi ha la mola de Planícia, [...] hom baixa en dos revolts, llavors, sempre pujant dolçament, el camí circumscriu una

119

vall csa, situada entre vessants escorrencats, que després es va estrenyent progressivament. A l'esquerra deixam el camí de carro, que baixa per dessota del nostre cap a les possessions de Son Coll i Son Bunyola, ...". (pàgs. 109-110).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat de *Passejades per conèixer el patrimoni rural*, on es dedica la primera al Camí des Correu (pàg. 65-72).

- PEÑA, Pedro de Alcántara (2001). A la seva *Guia de las Baleares*, en parlar de Banyalbufar, deia el següent: "El único camino viejo de su distrito es el viejo de Palma que sirve aun para comunicarse con los predios de la montaña *Son Albertí, El Rafal, L'Arbós y Planicia*" (pàg. 333).

- ROSSELLÓ, Ramon; ALBERTÍ, Jaume (1995). A l'apartat de documentació de l'obra *Historia de Banyalbufar. Sigles XIII a XVI*, apareix un document de l'1 de juliol de 1232 on es diu: "L'única referència del poble de Banyalbufar al Llibre del Repartiment és del camí que portava als habitants de Banyalbufar cap a Esporles i Ciutat. Sens dubte aquesta via és l'anomenada a l'actualitat Camí des Correu" (pàg. 67).

- ROSSELLÓ VAQUER, Ramon (2000). A la seva obra *Banyalbufar vist per Joaquim Maria Bover* es pot llegir: "En referència als molins del Port de Banyalbufar diu: «Distan estos molinos (...) 700 pasos del lugar y este de Esporlas (...), 1 hora y ¼ por camino de herradura muy aspero y desigual que es el mismo que va a Palma. La costa marítima comienza al Escuy, donde acaba la de Estellens por cuya ribera pasa el camino de herradura asperísimo muy pendiente hacia el mar, poblado de arboles que con menos de hora y media conduce a aquel lugar...» (s.p.).

- ROSSELLÓ VAQUER; ALBERTÍ ALBERTÍ (2005). A l'obra que recull la presència de *Banyalbufar a les publicacions periòdiques (1779-1913)* veim com en el *Boletín Oficial de Baleares* núm. 2785, del 25 d'octubre de 1850, es deia: "Gobierno de Provincia de las Baleares (...) necesidad de prohibir el tránsito por el camino que desde Esporlas dirige a aquel pueblo (*Banyalbufar*), de los carros llamados de yugo, pues que concluidos los trabajos de la construcción de aquella línea, muy pronto se vería inutilizada..." (pàg. 54).

- RULLAN, O. (1984). Al seu llibre *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia* dins l'apartat de comunicacions, sobre aquest camí llegim: "El més famós, però, dels nostres camins és el que antuvi comunicava Esporles amb Banyalbufar, anomenat popularment Camí des Correu, Camí Vell des Correu o Camí del Rei, és un camí empedrat atribuït al rei en Jaume, avui utilitzat només per caçadors i excursionistes, i que segons sembla apareix a la documentació de XV (1401) amb el nom de Camí Reial".

- RULLAN, O. (1997). A l'itinerari dedicat a aquest camí en la publicació *Itineraris a peu per la serra de Tramuntana* diu: "...El camí, partint de la plaça d'Esporles, arrenca amb l'anomenada costa de Sant Pere (...). Ja dins la costa pròpiament dita passam per davant del convent de ca ses Monges (a Esporles des de 1884), per deixar posteriorment les esplendides cases de Bellavista a l'esquerra (...) Ben aviat entrarem dins dels dominis de sa Granja (...) i on camí i carretera se superposaran fins a l'anomenat Garrover Cremat, des d'on s'anomena pròpiament camí des Correu, ja que al primer tram, fins a sa Comuna, se'l coneix preferentment per costa i després camí de Sant Pere...".

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 9 (Vinyes vora mar), on diu: "... pel camí de la Font

pared seca que cierra el camino transversalment. Hay un saltador de madera para poder continuar; [...] con una pared alta a la izquierda y un murete a la derecha u, unos pocos metros más adelante, llegamos a otra pared que cierra el camino. Después de pasar al otro lado iremos hacia la derecha, por donde sigue el camino del Correu. [...]

El Camí del Correu, a partir de aquí con una capa de asfalto, sigue bajando con mucha pendiente hacia Banyalbufar." (pàgs. 112-115).

- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència al camí des Correu al seu llibre *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana - 22 itineraris a pie -*. A l'itinerari núm. 3: "... Seguimos hacia la derecha. Inmediatamente encontraremos un portillo que separa las fincas de sa Granja [...] y Ses Mosqueres [...].

Subimos por una pequeña vaguada hasta otro portillo, que atravesamos, y giramos a la derecha. [...], con algunos tramos empedrados. Dejamos a la derecha el camino que conduce a la casa de Ses Mosqueres, [...], e iniciamos algunos zigzags muy marcados que nos llevarán hasta el portillo que nos introduce en la finca de Son Valentí. [...].

Más adelante cruzamos un camino y empezamos a bordear el Puig de Sa barca, llegando a una explanada [...] conocida como S'Era des Moro, [...] a mitad de camino. [...] Coll des Pi, situado entre el Puig de S'Argenter [...] y el ya mencionado Puig de Sa Barca [...].

Del collado parten dos caminos, el de la derecha es el nuestro, muy bien marcado, pues muestra un amplio empedrado y está algo sobrelevado. Más abajo descendiendo junto a una pared [...], atravesando dos portillos; [...]. Junto a una yesería, el Camí des Correu cruza el antiguo camino de Planicia; aquí tomamos el camino asfaltado que nos llevará, [...], hasta Banyalbufar." (pàgs. 91-99).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- DESPUIG, A. (1784). *Mapa de la Ysla de Mallorca*. Escala 1:74.655.

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix majoritàriament.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix majoritàriament.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfica Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix majoritàriament el tram 1.

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix amb el nom de "camí vell des Correu".

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareix majoritàriament.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1). Apareix el tram 1.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareixen els trams 1, 2 i 6.

de la Vila. Aquest antic traçat connecta amb el camí de la Font des Garbell, i amb el nom de camí Vell des Correu [...].

- TUDURÍ, C. ; ESCANDELL, J. & MARQUÉS, J. (1995). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca en Bici*. A l'itinerari Banyalbufar – Port des Canonge – Banyalbufar: "..., el principio del llamado "Camí vell des correu". Aunque el comienzo de este camino, con una empinada cuesta, puede hacer prever un camino con subidas y bajadas no es así[...]. Se trata de un antiguo camino real que unía las poblaciones de Banyalbufar y Esporleees, así como alguna de las "possessiones" que hay por esta zona como Planici, Son Senutges, Son Creus, Ses Mosqueres, etc." (pàgs. 13-19).

- VALERO I MARTÍ, G. i ALBERTÍ I ALBERTÍ, J. (2000). aquest camí apareix a *Banyalbufar. Guia de passeig*. Es llegeix el següent: "És un autèntic camí reial d'origen medieval, documentat ja en el segle XV [...]. El camí des Correu comunicava durant segles Palma i Esporles amb la vila de Banyalbufar." (pàg. 73). També, en referència a les orientacions del camí, es diu: "...el camí del Correu [...] fins a la Comuna (*d'Esporles*), també se l'anomena camí de Sant Pere, amb sòl de terra i tipologia de camí de ferradura. [...] el camí del Correu, gràcies a la restauració inaugurada a l'estiu de 1999, continua a l'altra part del Pont de la Turbina. [...] Passam el camí de carro de la finca es Murta [...] arribam a un portellet [...] que és la partió entre la Granja i ses Mosqueres, que separa ahora els termes d'Esporles i Banyalbufar [...]. Deixam enltera el camí de ses Mosqueres i, entre alzines, passam un altre tram de camí amb restes d'empedrat. [...] El camí dissenya a partir d'ara una pujada que és salvada per un parell de revolts. [...] Després del portell de Son Valentí, recuperam el camí [...]. A la dreta, hi ha un parèto de lloses planes que protegeix el lateral del camí. [...] deixam un camí secundari a la dreta, que ens duria a Son Valentí [...] a la dreta [...] s'acosta una pista nova, que immediatament intercepta transversalment el nostre camí [...]. A la dreta de la pista s'estén l'anomenada Era des Moro [...]. Un dos minuts després arribam a un gran form de calç [...] deixam a l'esquerra un camí que puja. A la dreta es disposa una filada de pedres que configuren un parèto protector. A continuació passam un esbaldrec del camí [...]. Així arribam fins a la bassa del Coll des Pi [...] amb el camí que mostra marges de sosteniment als dos laterals [...] a la dreta s'alça un turó [...] anomenat puig de s'Argenter [...] el camí presenta un sòl pedregós, incòmode, amb una paret molt esbaldregada a la dreta. Aviat arribam a una paret seca [...] que tanca el camí transversalment; es tracta de la partió de Son Creus i Son Sanutges [...]. Després [...] ens trobam amb diversos camins [...] després [...] arribam a la cruïlla del camí des Correu i del camí vell de la font des Garbell. [...] En aquest important entreforc, cap a l'esquerra tenim el camí que condueix a Son Sanutges, s'Arboçar i Planicia, un ramal del qual arriba a la font des Garbell. aquest mateix camí, cap a la dreta, davalla per Son Creus cap a la carretera C-710. El camí des Correu continua, ara amb una capa d'asfalt, en davallada cap a Banyalbufar." (pàg. 70-81).

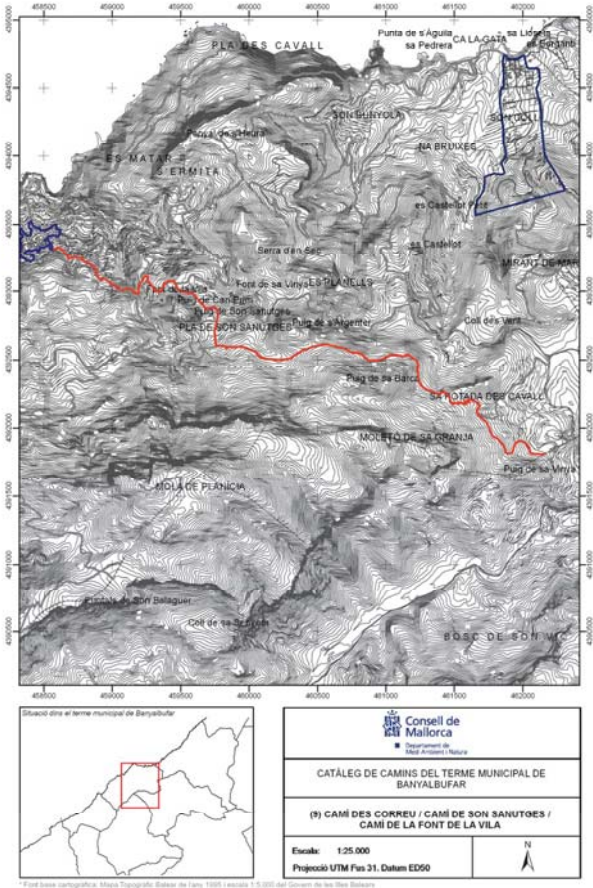
- VALERO, G. & PLANAS, I. (2004). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Serra de Tramuntana - excursions a pie*. A l'excursió 4 (camí vell del Correu), on diu: "... Pasados unos minutos llegaremos a un portillo que separa los términos de Esporles y Banyalbufar y poco después encontramos una bifurcación poco clara, donde debemos seguir por el camino de más arriba, a nuestra izquierda. El camino continúa pronto detrás de una pared de piedra seca, con un portillo que permite el paso al encinar. Después del portillo, el camino, poco definido, continúa hacia la derecha [...]. Entramos en un pinar, con una pared de piedra seca a la derecha. Pasamos después otra bifurcación, [...] con suelo irregular [...]. A partir de este momento el camino traza una subida que se salva con algunas revueltas [...] una nueva pista que intercepta transversalmente nuestro camino. A la derecha de la pista se extiende la llamada Era des Moro, [...]. A continuación, pasamos un derrumbe del camino. [...] La bajada del collado presenta un suelo pedregoso, con una pared muy derruida a la derecha; [...]

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACION TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1 majoritàriament amb el nom de "camí de la Vila".

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1.

- Plànol de l'obra *Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres* (Albertí / Rosselló / Vibot, 2002). Apareix parcialment amb el nom de "camí des Correu".

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(10) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Inici: camí vell d'Estellencs, núm. 6, prop de Ca Mestre Vic.
 Final: camí vell d'Estellencs, núm. 6
 Longitud: 3469 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí rural.
- Camí veïnal.
- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No obert, paret i reixa.

LIMITACIÓ DE PAS Sí No
 - Al final del 3 tram hi ha una barrera tancada amb pany i un cartell de "Propiedad privada se ruega no entren".
 - Al tram 5, a la partió des Rafal hi ha una barrera tancada amb pany, amb un cartell de "Propiedad privada se ruega no entren".

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclúsiu a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de el camí vell d'Estellencs fins una distància de 80 m.
Tipologia: carro
Tipus de ferm: formigó
Longitud: 80 m
Amplada mínima: 2,5 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins una distància de 112 m.
Tipologia: carro
Tipus de ferm: terra
Longitud: 112 m
Amplada mínima: 2,5 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins una distància de 558 metres.
Tipologia: ferradura
Tipus de ferm: empedrat
Longitud: 558 m
Amplada mínima: 1,8 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins prop de les cases des Rafal.
Tipologia: ferradura
Tipus de ferm: terra
Longitud: 187 m
Amplada mínima: 1,8 m
màxima: 2 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins prop de la font de s'Obi.
Tipologia: carro
Tipus de ferm: terra
Longitud: 1.532 m
Amplada mínima: 2 m
màxima: 2,3 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a connectar amb el camí vell d'Estellencs, núm. 6.
Tipologia: ferradura
Tipus de ferm: terra i empedrat
Longitud: 919 m
Amplada mínima: 1 m
màxima: 1,5 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 7

Ramal que comença al tram 5 i acaba a una distància 123 metres, al camí antic de Planícia, núm. 18.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 123 m

Amplada mínima: 1,5 m

màxima: 2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Qual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 6 de setembre de 1784 es va formar un inventari de béns de Jaume Font, veínat de Banyalbufar, en els qual es trobaven "...dues viñes anomenades ne major y ne Groge ab un tros de garriga tot contiguo [...] Confronton de una part ab lo camí qui va a Stelencchs, de altre ab camí del Rafal de Planícia, de altre ab viña y garriga de Son Alberti, de altre ab Planícia, de altre ab garriga de Pere Thomas, y de altre ab viña de Antoni Alberti..." (AMB. Sign. 656).

Dins la secció de comptaduria d'hipoteques de l'arxiu hi trobam el llibre del poble de Banyalbufar que recolleix les vendes de terres del terme, en el qual figura registrada, amb data del 18 d'agost de 1847, una rectificació de partions de la peça de terra anomenada na Redolta que "linda con el predio son Alberti propio de Antonio Alberti con camino del Rafal y con el de Estallencchs..." (ARM. Sign. 562).

El 7 de juny de 1876 s'inscrivía en el Registre de la Propietat núm. 5 de Palma, llibre 34, tom 5499, fol 164, finca núm. 130, una porció de terra anomenada Son Salvá "...y linda al Norte con tierra de herederos de Pablo Bujosa, por Este con la de herederos de Bartolomé Bujosa, por Sur con el camino del Rafal y por Oeste con la carretera de Estallencchs...". Nota: es correspon amb la parcel·la 136 del polígon 1 del cadastre actual del municipi de Banyalbufar.

També en sessió plenària del 13 de juliol de 1885, "el Sr. Presidente manifiesto que para poder dar cumplimiento a una circular del Sr. Gobernador de provincia hera necesario que el Ayuntamiento declarase y acordase cuales heren los caminos vecinales de este distrito municipal. Enterados dichos señores de la citada circular despues de haberse discutido largamente se acordó unanimemente declarar vecinal el camino antiguo de palma y rurales los caminos denominados del Rafal, el de la pedra de Sasa, el de los Amarados, el de la Galera y el de las Teulas, quedando a cuenta del Ayuntamiento la reparacion y conservacion de dichos caminos en cuanto lo permitan los recursos de los fondos municipales..." (AMB. Sign. 13).

El 20 de març de 1890 "se acordó la recomposicion de un portillo en el camino del Rafal que a consecuencia de las lluvias del presente invierno habia caido por ser de pura necesidad dado el encargo de la mencionada obra a D. Antonio Alberti Coll y que el se encargaria de pagar el gasto del albañil y los materiales que fuesen a cargo del Ayuntamiento..." (AMB. Sign. 13).

128

núm. 754, que feia partió, a l'est, amb el camí del Rafal. Nota: es correspon amb les parcel·les 62 i 201 del polígon 1 del cadastre actual del municipi de Banyalbufar.

Entre els anys 1924 i 1932 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de desembre de 1924. Partida de 175 pessetes "...a Gabriel Mir Tomás por jornales invertidos en reparar el piso de los caminos vecinales, segun cuenta que acompaña..."

A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 4 jornales en el camino vecinal de Rafal 20 pts..." (AMB. Sign. 298).

30 de juny de 1925. Partida de 400 pessetes "...a Gabriel Mir Tomás por jornales de recomponer muros y el piso de los caminos vecinales, segun cuenta que acompaña..."

A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 5 jornales por componer el piso del camino del Rafal 25'00..." (AMB. Sign. 298).

30 de juny de 1926. Partida de 370 pessetes "...a Gabriel Mir Tomás jornales invertidos en recomponer el piso de los caminos vecinales segun cuenta que acompaña..."

A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 4 jornales camino vecinal Rafal 20'00..." (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1927. Partida de 650 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomás per jornals invertits en adobar el ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 14 jornales en el camino Refal 70 [...] Por 3 jornales en el camino de Sa Costa 15..." (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1930. Partida de 485 pessetes pagades a Pau Vich Bujosa per jornals invertits en reconstrucció de paretons en els camins veïnals. A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 10 jornales maestro muro Rafal a 6 pts 60'00..." (AMB. Sign. 299).

30 de setembre de 1932. Partida de 127'50 pts pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix "Por 3 jornales camino Rafal - 13'50" (AMB. Sign. 299).

El 23 de gener de 1939 Jaume Font Albertí, en declaració jurada per formar l'amillament de Banyalbufar, registra la finca de la Costa, que feia partió, a l'Oest, "...con camino vecinal del Rafal..." (AMB. Sign. 259/2).

El 14 d'abril de 1952, amb motiu de la formació de la contribució territorial i urbana, es feia declaració jurada mitjançant la qual Sebastià Albertí Albertí registra una finca que feia partió a dreta i esquerra amb horta, i al fons amb el camí del Rafal (AMB. Sign. 531).

L'11 de juny de 1979 apareix registrada, en el llibre 36, tom 5576, fol 164, finca núm. 1090, una peça de terra anomenada La vinya de Sa Barrera, que feia partió "...al Norte con tierras de Sebastián Albertí Albertí; Sur, porción de Micaela Albertí Albertí; Este, tierras de Juan Albertí Bujosa y Micaela Font Albertí; y Oeste, camino del Rafal..."

Nota: es correspon amb la parcel·la 209 del polígon 1 del cadastre actual del municipi de Banyalbufar.

L'any 1981 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava a Edif. Palma S.A un compte de 68.048 pessetes per "...importe de jornales y materiales invertidos en trabajos del muro en camino Es Refal..." (AMB. Sign. 434).

El ple del 3 d'octubre de 1991 una sèrie de veïnats enviaren una sol·licitud per la qual exigien reformes en el camí des Rafal (AMB. Sense signatura).

130

En el ple del 14 de gener de 1905 "se dio cuenta al Ayuntamiento de la correspondencia habida desde la ultima sesión celebrada y al manifestar quedar enterados, y conformes en su despacho el Sr. Presidente manifiesto, que D. Jaime Alberti Alberti pedia autorización para construir una tegea en el camino del Rafal, para conducir las aguas de la fuente de la villa, para el riego de sus tierras, y el Ayuntamiento, después de discutido suficientemente, acordó concederle la autorización que solicita, en condición de dejar el camino siempre expedito y no interrumpido el libre tránsito por dicho camino..." (AMB. Sign. 19).

En un esborrany d'una escritura datada el 27 d'abril de 1905 es feia adjudicació a D. Josep Cotoner, comte de Sallent, de "Una parte de la finca llamada Ne Redolta o la Costa que consiste en 11 bancales y porcion de Selva, de cabida aproximada de una cuarterada con el derecho de agua de 2 horas, 20 minutos cada quince dias de la fuente de la villa. Linda por N. Con la porcion que se adjudica a Dª Maria, por S. y E. con camino que conduce al Rafal y por O. Con tierra de herederos de Antonio Alberti...". En el mateix document li era adjudicada a Dª Maria Cotoner Allende Salazar la part remanent de la mateixa finca, que "Linda al N. con camino antiguo de Estallencchs...". En el mateix document se adjudica a D. José; por E. con camino del Rafal y por O. con tierras de herederos de Antonio Alberti y con la de herederos de Lorenzo Mulet...". També li corresponia a Dª Maria Cotoner una finca anomenada Camp d'en Toios, que era dividida en dues per la carretera d'Estellencs. La part anomenada la vinya del Camp feia partió "... por E. y S. con dicha carretera, por N. con camino de Can Pico o de Ne Ferranda y por O. con tierras de Ana Bujosa, Pablo Bujosa, Mateo Alberti y Antonia Vives...", i l'altre part, anomenada vinya de la Caseta, confrontava al nord i a l'oest amb la carretera d'Estellencs i a l'est amb el camí del Rafal (AMB. Sign. 687/3).

En reunió de l'Ajuntament celebrada el 19 de juliol de 1913 "...manifestó que Guillermo Alberti Tomás, habia arreglado lo mas necesario en el camino de la Fuente y el de el Rafal, y que habia empleado catorce jornales, que asciende a veintitres pesetas treinta y tres centimos, y se acordó aprobarlo en todas sus partes", en el mateix sentit el 20 de juny de 1914 "...se presentó otra cuenta de los jornales de carro invertidos para el transporte de tierra machacada y gruesa para la reparacion del camino vecinal de la fuente y del Rafal, que asciende a doscientas ochenta pesetas, y examinada detenidamente y hallandola conforme fue aprobada, y se acordó su inmediato pago a D. Antonio Alberti Tomás..." (AMB. Signs. 23 i 24).

El mateix Consistori, segons acta del 6 de novembre de 1915, acordà el següent: "2º Que una comision compuesta del seno de este Ayuntamiento pase al camino vecinal llamado del Rafal para que informe donde conviene más dar una entrada de dicho camino a la finca llamada el Camp, propiedad de D. Jaime Alberti y Alberti que lo tiene solicitado" (AMB. Sign. 24).

El 10 de febrer de 1917 s'inscrivía en el Registre de la Propietat núm. 5 de Palma, llibre 15, tom 2101, fol 53, finca núm. 551, una porció de terra procedent de la Costa o ne Redolta "...lindante por Norte, con porción remanente de D. Juan Marth y Ordinas; por Sur, con tierras del Excmo. Señor D. José Cotoner; por Este, con camino del Rafal, y por Oeste, con tierras de Antonio Alberti...". Nota: es correspon amb la parcel·la 61 del polígon 1 del cadastre actual del municipi de Banyalbufar.

El 21 de gener de 1922 s'inscrivía en el Registre de la Propietat núm. 5 de Palma, llibre 36, tom 5576, fol 224, finca núm. 755, una porció de terra de la finca Can Costa o na Redolta, que "...linda al Norte, porción de Catalina Bosch, Sur la de Juan Bosch, Este camino del Rafal y Oeste porción de Maria Bosch...". També s'inscrivía una altra porció de Can Costa o na Redorta, inscrita en el llibre 17, tom 2436, fol 39, finca

129

En sessió plenària del 7 de novembre de 1998 es concedí llicència municipal d'obres a un veínat "...per reformar i ampliar una vivenda unifamiliar annexa a explotació agrícola al camí d'Es Rafal de Banyalbufar..." (AMB. Sense signatura).

En sessió plenària del 7 de novembre de 1998 es concedí llicència municipal d'obres a un veínat "...per reformar i ampliar una vivenda unifamiliar annexa a explotació agrícola al camí d'Es Rafal de Banyalbufar..." (AMB. Sense signatura).

Els trams 1, 2, 3 i 4 del camí des Rafal estan inclosos en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993), dins el terme municipal de Banyalbufar, on diu: " Comunica el poble de Banyalbufar amb la zona des Rafal i Planícia.

Prop del poble el camí ha estat asfaltat per facilitar l'accés als horts propers, mentre que la resta del camí conserva un empedrat de gran qualitat ..." (pàg. 91).

El camí des Rafal a la carretera de Planícia està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993), dins el terme municipal de Banyalbufar, on diu: " Aquest camí du des des Rafal a la carretera de Planícia passant per unes rotes, olivars i un parell de fonts. Per anar a la font des Garbell hi ha una desviació molt interessant per les vistes i el sistema de fonts i horts, ara abandonada. La resta del camí transcorre per olivars i passa per la font de s'Obi" (pàg. 92). Aquesta documentació fa referència als trams 5 i 6 del camí catalogat i també fa referència al camí de sa font des Garbell, núm. 34.

Camí de sa Costa

En el llibre corresponent a Banyalbufar de la Comptaduria d'hipoteques figura registrada, amb data del 4 de desembre de 1862, la venda d'una propietat anomenada puig de Ros, "...sita en la villa de Bañalbufar de estension de una cuarterada poco mas o menos, confinante de una parte con el camino de las costas que dirige al predio Planisia de otra con monte de este mismo de este mismo predio, de esta con tierra selva de los herederos de este mismo predio, de otra con tierra selva de los herederos de D. Bernardo Font, que son dichos menores, cuya tierra es conocida por ne Majo, por otra con tierras y viña del predio son Burguñi y por otra con camino tambien de las Costas que va al prenotado predio Planicia" (ARM. Sign. 562).

A la sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar l'11 d'agost de 1878 "se trato de las quejas que habia por el mal estado en que se encontraba el camino llamado de la cuesta y despues de discutido se acordó que se hiciese cumplir a la recomposición al que ha sido causa del mal estado en que se encuentra" (AMB. Sign. 12).

A la sessió plenària celebrada el 19 de febrer de 1920 "Vista otra instancia de Dn Miguel Pons Bujosa solicitando abrir un paso de carro en una finca denominada Can Guido y, lindante con el camino de Sa Costa, se autorizan dichas obras debajo las siguientes condiciones. La entrada del paso se verificará en el primer bancal, y la alineación de la pared divisora con el camino sera recta tomando como dirección la arista superior del estanque de Lorenzo Picornell, y el camino tendrá tres metros selenta centimos de ancho hasta frente a la esquina de la casa de Sebastian Alberti, y desde este punto tomará otra alineación recta que durará hasta frente el estanque del mismo propietario y la anchura de este tramo del camino será de cuatro. El presente permiso caducará al año de la fecha si no se hubiese hecho uso de el" (AMB. Sign. 27).

El 17 d'abril de 1920 es va llegir una instància d'un veínat "solicitando extraer piedra machacada de una cantera existente en el muro del camino vecinal de la Costa, se acuerda acceder a su petición con las condiciones de reedificar de nuevo todo el muro que desahaga para la extracción de la piedra y construido de tal forma que pueda edificarse sobre el si con el andar del tiempo proyectan los vecinos ensancharlo, y que

131

su anchura mínima sea de tres metros, y si en algun lugar excediese que se respete la existente" (AMB. Sign. 27).

Un altre veïnat, segons consta a l'acta del 5 de juny de 1920, envià una comunicació a l'ajuntament banyalbufarí "referente a una cañeria subterranea en el camino vecinal de sa Costa, y como dicho camino es objeto de estudio en el trozo que se pretende construir la cañeria por encontrarse en pesimas condiciones, se acuerda constarle que, una vez efectuados dichos estudios, inmediatamente se despachará" (AMB. Sign. 27).

El 7 d'agost de 1920 s'establien les condicions per construir l'esmentada canonada subterrània en el camí veïnal de sa Costa, les quals en el punt tercer establien el següent: No se permitirá que ni el acopio de materiales ni de escombros sobre la via ni la ejecución de las obras dificulten el tránsito publico" (AMB. Sign. 27).

En reunió del ple del 8 de gener de 1921, "Vista una cuenta de jornales presentada por Dn Gabriel Mir, invertidas en reparar el paso del camino vecinal de la Fuente y de la Costa y hallándose conforme es aprobada" (AMB. Sign. 27).

El 19 d'abril de 1921 Llorenç Picomell demanava permís a l'Ajuntament de Banyalbufar per construir una sèquia a la seva propietat, vora el camí veïnal de la Costa, petició que segons consta a l'acta del 23 d'abril, fou concedida (AMB. Sign. 27).

Una altra instància llegida el 10 de novembre de 1923, tractava de la sol·licitud per "construir una cochera en su finca Can Pera Miquel y lindante con el camino vecinal de Sa Costa se concede la autorización con la condición que el mencionado camino tenga una anchura mínima de tres metros contados desde la arista interior del pretil de la otra parte del camino" (AMB. Sign. 28).

El 5 de març de 1927, en reunió celebrada per la Comissió permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar, "Se da cuenta de una instancia presentada por Dn. José Picomell, solicitando empalmar un camino carretero con el vecinal de la Costa y a otra de José Cabot Albertí para levantar la pared en la alberca de su propiedad, y conigua al camino vecinal de la Fuente y a través este por medio de una acequia regatira subterranea, acordandose que ambas instancias pasen a informe de la Comisión de Obras" (AMB. Sign. 42).

En sessió celebrada per la Comissió permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar el 22 d'octubre de 1927, "Vista una instancia de Dn. Antonio Albertí Tomás solicitando construir una alberca en su finca rústica denominada Son Salvá lindante con el camino vecinal de la Costa y contiguo al mismo con aprovechamiento de su muro sosten [...] se acuerda a ello, siempre que en el tramo que aserque la alberca al camino tenga tres metros de ancho..." (AMB. Sign. 42).

Entre els anys 1929 i 1940 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de desembre de 1929. Partida de 90 pessetes a Miquel Cabot Bordoy en concepte de jornals invertits en els camins veïnals: "4 jornales camino Costa 18=00..." (AMB. Sign. 298).

3 d'abril de 1930. Partida de 355 pessetes a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en recomposar el ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 8 jornales en el camino Costa a 4'50 jornal 36=00..." (AMB. Sign. 298).

132

camino que se efectue en cualquier época queda destruida o deteriorada dicha acequia no tendrá derecho a indemnización alguna" (AMB. Sign. 44).

El 18 d'abril de 1936 la comissió permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar va aprovar uns comptes, entre els quals trobam "...una de Mateo Tomás por jornales de construcción de un muro del camino vecinal de La Costa y que importa sesenta y seis pts..." (AMB. Sign. 44).

La Comissió municipal permanent, a 5 de desembre de 1936, va acordar llevar el parèntic que hi havia en el camí de sa Costa per eixamplar el camí i posar-hi un de nou, més estret i fet d'argamassa (AMB. Sign. 44).

Dia 13 de març de 1937, la Comissió municipal permanent va aprovar un compte presentat per Mateo Tomás Albertí per les obres d'eixamplament i reforma del camí de sa Costa (AMB. Sign. 44).

El 30 de novembre de 1956 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava 320 pessetes a Pau Albertí Picomell "...importe correspondiente a dos jornales y medio de carro, dos jornales de peón invertidos en obras de reparación en el camino de la Costa..." (AMB. Sign. 415).

El 24 d'abril de 1959 l'Ajuntament de Banyalbufar feia un llistat de les realitzacions materials aconseguides per aquest consistori en la seva activitat municipal des de l'1 d'abril de 1939 fins a l'1 d'abril de 1959. Entre les obres executades apareix, l'any 1945, l'ampliació i millora del camí de la Costa, amb una inversió de 7.500 pessetes (AMB. Sign. 168/2).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD. A la *Guia dels pobles* corresponent a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam el camí vell d'Estellencs a Banyalbufar, on fa referència al camí catalogat: "... Agafam la carretera de Planícia cap a l'esquerra i, trenta o quaranta metres més endavant, l'abandonem i continuam pel camí vell, que surt cap a la dreta. Aquest és un indret on el camí apareix molt poc marcat, tot i que avança en certa tendència a la dreta, entre pins. [...] Després d'una petita pujada amb dos revolts, a la dreta queda un portell. Camí endavant, arribam al torrent de Can Cerdà, que passa vora la font de sa Menta. El camí vell volta a la dreta, i passa l'anomenat portell de na Roca, amb una polleguera de fusta. Travessam el torrent de Can Cerdà cap a l'esquerra i voltam després a la dreta [...] A l'esquerra protegeix un marge de sosteniment, fins que arribam a un pas amb el marge esbaldregat que cal passar amb deteniment. [...] Passam sota la línia de conducció elèctrica, per l'indret anomenat es Garrovers des Estalons i després franquejam una barrera de fusta. [...] en dos minuts, arribam a una bifurcació de camins: cap a l'esquerra, entre pins, el camí ens condurrà ràpidament a les cases des Rafal. És un camí ombrívol, envoltat de pins, encatit de fullaca i amb un marge mollsós i humit a la dreta. En cinc minuts arribam a un planiol conegut com s'Era de sa Talaià, des d'on abastam visualment les cases des Rafal; el camí descoti un discret revolt cap a la dreta [...] Des de s'Era de sa Talaià, el camí s'acosta ràpidament a les cases des Rafal. A la mateixa obra quan parla de la font del Garbell es diu: "Des de s'Era de sa Talaià, el camí s'acosta ràpidament a les cases del Rafal [...] Des de les cases des Rafal avançam cap al poble de Banyalbufar, per la qual cosa reprenem la direcció vers el nord-est, i ens situam en el camí de ferradura, sovint empedrat, que ens davallará ràpidament al poble. Molt a prop de les cases observam com l'empedrat del camí s'adapta al pas d'un torrent, en forma de gual [...] El camí des Rafal de Planícia ens

134

30 de juny de 1930. Partida de 85'50 pessetes a Miquel Cabot Bordoy per recomposició del ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya el document podem llegir: "...Por 3 jornales camino Costa a 4'50 uno 13=50..." (AMB. Sign. 299).

28 de desembre de 1931. Partida de 225 pessetes pagades a Bartomeu Cerdà Mir per transport de pedra picada per adobar el ferm dels camins veïnals. Al compte adjunt apareix 1 jornal pel camí de sa Costa (AMB. Sign. 299).

31 de març de 1933. Partida de 268'50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per adobar el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 13'50 pessetes per 3 jornals invertits al camí veïnal de la Costa (AMB. Sign. 299).

29 de juny de 1935. Partida de 139'50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per recomposició del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix una relació dels camins adobats entre els quals hi ha el camí de la Costa (AMB. Sign. 300).

24 d'abril de 1936. Partida de 63 pessetes "...a Mateo Tomás Albertí por jornales de construir un muro en el camino vecinal de La Costa, según cuenta que se acompaña" (AMB. Sign. 305/1).

30 de juny de 1937. Partida de 123'75 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per neteja de camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareix 1 dia invertit al camí de la Costa (AMB. Sign. 300).

16 d'agost de 1938. Partida de 210'50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per recomposició del ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareix un dia invertit en el camí de la Costa (AMB. Sign. 300).

30 de desembre de 1939. Partida de 189'75 pessetes en concepte de recomposició dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareixen tres dies invertits en el camí de la Costa (AMB. Sign. 300).

2 de desembre de 1940. Partida de 187'50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la recomposició del ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya hi ha la relació dels camins adobats, entre els quals apareix el camí de la Costa (AMB. Sign. 300).

Segons consta a l'acta de la reunió celebrada per la mateixa Comissió el 29 de novembre de 1930, "Vista instancia de José Picomell solicitando construir una casita de labranza en su finca rústica denominada "La Costa" lindante con el camino vecinal del mismo nombre, se acuerda pase a informe de la Comisión de Obras" (AMB. Sign. 43).

Segons consta a l'acta de la sessió de la comissió permanent de l'ajuntament banyalbufarí del 21 de març de 1931, "Se concede autorización a Leonor Fiol Mulet para empalmar a la cañeria subterranea que cruza el camino de La Costa y frente a su casita de labranza..." (AMB. Sign. 44).

En sessió plenària celebrada el 30 de març de 1933 "Vista una instancia de Prudencio Font Salas solicitando construir una tubería subterranea que cruce el camino vecinal de la Costa y abrir en el mismo camino un paso de enlace con su finca rústica El Camp, se acuerda acceder a ella bajo las siguientes condiciones. [...]

2º Puede construir el enlace con el camino, pero cuidando que la anchura de este en dicho punto sea de tres metros" (AMB. Sign. 30).

En el ple del 21 de març de 1935 l'ajuntament banyalbufarí concedí permís a Elinor Fiol Mulet "...para empalmar a la cañeria subterranea que cruza el camino de "La Costa" y frente a su casita de labranza..." (AMB. Sign. 44).

El 25 de gener de 1936 la comissió permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar, "Vista una instancia de Lorenzo Picomell Cabot solicitando construir una acequia regatira subterranea que cruce el camino vecinal de "La Costa", se acuerda concederle permiso a titulo de precario y que por cualquier modificación o reforma del mencionado

133

deixa, després d'una davallada final entre cases, sobre la carretera Estellencs-Banyalbufar, C-710, a uns vint metres del km 87,40. Aquest punt es troba situat a pocs minuts de l'entrada del poble de Banyalbufar, que queda a la dreta. En aquests metres de carretera, passam vora les esmentades cases de can Fura, així com sobre el torrent del mateix nom, amb el jaç empedrat. Inmediatament després del torrent arribam a la vila de Banyalbufar, on acabam l'excursió" (pàgs. 71-72).

- *DIARIO DE MALLORCA*, 16 de desembre de 2001. A la secció de part forana aparegué un article que titulava: "El juzgado ordena la apertura de un camino clausurado por el propietario [...] El Ayuntamiento de Banyalbufar detectó a mediados de este año que el Camí des Rafal, que une los municipios de Banyalbufar y Estellencs, habia sido clausurado totalmente por la nueva propiedad, la sociedad Partero S.L." (pàg. 30).

- FONT I MARTORELL, G. (1964). A l'excursió dedicada a la font des Garbell podem llegir: "...En caso de que desee acortar algo más de dos kilómetros la excursión desde «Sa Font des Garbell» y una vez pasada la cercana barrera y llegados a la bifurcación de caminos, en vez de tomar a la derecha como antes queda expresado, se toma el camino de enfrente en descenso, que conduce al predio Es Rafal. Desde aquí a Banyalbufar se llega siguiendo antiguo camino empedrado con muchas escaleras" (pàg. 96-100).

- GARCÍA PASTOR (1967). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Rutes amagades de Mallorca*, núm 18 on diu: "Tot seguit enllaçam amb el camí de carro que ve des de la carretera general per Son Santuets per un ample camí seguint cap a la font des Garbell, ..."

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "... un camí costerut parcialment dividit en escalons ens durà al proper rafal de Planícia, [...], vora la torre del Verger. Des de la casa puja un camí de carro cap als vessants d'una valleta, [...] el camí passa pel peu de la mola de Planícia [...] travessa caminant les avançades inferiors de la mola de Planícia, [...]". (pàgs. 104-106).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat d'itineraris per conèixer el patrimoni rural, el tercer dels quals, el camí de Banyalbufar a Estellencs, fa referència al camí catalogat: "Poc després d'una marcada volta, vora una casa ens surt a l'esquerra un camí que s'enfila amb un pendent pronunciat. És el Camí de sa Costa, primera part de la tradicional ruta de comunicació entre Estellencs i Banyalbufar". (pàg. 81-88).

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*, Tom I, A l'itinerari 8 (Camins de llegenda), on diu: "... de la font de sa Menta, just a la barrera de fusta situada dins el comellar. El senderó travessa la torrentera pregona i remunta el coster contrari, per assolir, en uns 5 minuts de forta pujada, un camí ample fitat per un pinot mort. [...] El camí de carro en direcció nord ens condueix cap a Banyalbufar. L'itinerari esdevé còmode ja que transcorre pel sementer des Rafal entre marjades de secà i olivar. [...]

L'empedrat antic que seguim es conserva en bon estat. Al cap de 10 minuts de deixar la font des Garbell arribam a una era. L'empedrat segueix fins a la propera casa des Rafal.

Una gran era es troba davant les cases. Entre aquesta i la carrera retrobam el camí, que poc després travessa el torrent des Mont-reial. Passat un portell veim un adreçó del camí acanalat entre marges i empedrat, [...]

El camí de sa Costa mor a la carretera... (Pàgs. 129-144).

135

- VALERO, G. (1993). En la seva obra Camins i Paisatges. *Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*, La Font des Garbell, vol. IV. Fa una descripció de l'itinerari d'Estellencs a Banyalbufar pes Salt, Planícia i es Rafal. Diu així: "[...] Des de les cases del Rafal avançam cap al poble de Banyalbufar, per la qual cosa prenem la direcció vers nord-est, i ens situem en el camí de ferradura, sovint empedrat, que ens davallarà ràpidament al poble. Molt aprop de les cases observem com l'empedrat del camí s'adapta al pas d'un torrent, en forma de gual. Aviat passam una petita barrera de fusta [...] Aquesta zona és coneguda amb el nom des Brandejats. Més endavant, en plena davallada, el camí dissenya revolts emmarcats per alts paraments de marge i apareixen graons per esmorteir el rost [...] El sòl del camí ara apareix recobert per una capa de ciment. Acabada la davallada rosta, a l'esquerra del camí hi ha la casa anomenada na Revolta. Aquí fa acte de presència l'asfalt que, entre safareigs i marjades ens conduirà a la carretera principal, després de passar per can Guidoi i sa Vinya. (pàg. 693-700).

- VALERO I MARTÍ, G.; ALBERTÍ I ALBERTÍ, J. (2000). A la seva *guia de passeig de Banyalbufar* podem llegir: "Des de la font des Garbell tomam inicialment pel mateix camí; tot d'una, deixam el camí vell d'Estellencs a la dreta, i dos minuts més endavant arribam a la bifurcació de camins on plantejam deixar el camí per on hem passat abans i desviar-nos a l'esquerra, pel pinar que ens conduirà més ràpidament a les cases des Rafal. És un camí ombrívol, envoltat de pins, encatifa de fullaca i amb un marge molsós i humit a la dreta. En cinc minuts arribam a un planiol conegut com s'Era de sa Talaia, des d'on abastam visualment les cases des Rafal; el camí descriu un discret revolt cap a la dreta [...] Des de s'Era de sa Talaia, el camí s'acosta ràpidament a les cases des Rafal [...] Alguns metres més endavant, enllaçam amb el camí gran, que ens deixa immediatament a les portes de la carretera de les cases des Rafal [...] Des de les cases des Rafal avançam cap al poble de Banyalbufar, per la qual cosa prenem la direcció vers el nord-est, i ens situem en el camí de ferradura, sovint empedrat, que ens davallarà ràpidament al poble. Molt a prop de les cases observem com l'empedrat del camí s'adapta al pas del jaç del torrent des Montreals, en forma de gual..." (pàgs. 121-124).

- VALERO, G. & PLANAS, I. (2004). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Serra de Tramuntana - excursions a pie. A l'excursió 4 (camí vell del Correu)*, on diu: "el camí que conduec a Son Sanutges, S'Arboçar y Planícia." (pàgs.112-115).

- VALLCANERAS, LL. (2001). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *20 itineraris alternatius per la serra de Tramuntana (III)*. A l'itinerari 4 Sa Mola de Planícia on diu: "A la sortida de Banyalbufar en direcció a Estellencs, veurem a mà esquerra el començament del camí des Rafal, [...] Aquest camí, a bocins asfaltat, a bocins encimentat o ni una cosa ni l'altra, puja en fort pendent fins arribar al bosc, on es converteix en un camí de ferradura.[...]" (pàgs. 36-39).

- VIBOT, Tomàs (1999). *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*. Col·lecció Quaderns de Muntanya, 2. Palma: El Gall Editor-G.E.M. Quan parla dels topònims de la zona, es pot llegir el següent: "- Camí de sa Costa/Camí des Rafal. Loc: es Rafal. És el camí, a parts empedrat, que puja des del poble fins a les cases des Rafal. També es diu Camí de sa Costa perquè travessa unes propietats que tenen aquest nom. Era la ruta que preniem les collidors d'oliva banyalbufarines diàriament per anar a Planícia. L'Arxiduc parla d'ell dient que "un caminet molt costerós, a bocins d'escala empedrada, ens conduirà fins al Rafal de Planícia del Marqués de Campofranco" (pàg. 83) (aquesta documentació fa referència als trams 1, 2, 3 i 4). El camí catalogat també apareix amb el nom de: "Camí vell d'Estellencs. Loc.: es Rafal. Planícia. Aquest camí és un dels dos que enllaçava el poble de Banyalbufar amb el d'Estellencs i que permetia a les persones que venien d'Esportes no baixar fins al poble (és a dir, era una desviació del Camí des Correu). A partir d'aquí, passa per davant les cases a Son Sanutges, s'Arboçar i pren

direcció Planícia. Des de sa Font de s'Obi baixa fins a na Roca per anar bordejant la paret que limita els sementers amb el pinar fins arribar a Son Serralta, ja en territori estellenquí. Altres: camí de Sant Pere" (pàg. 85).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- DESPUIG, A. (1784). *Mapa de la Ysla de Mallorca*. Escala 1:74.655.
- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareixen aproximadament els trams 1, 2, 3 i 4.
- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareixen aproximadament els trams 1, 2, 3 i 4.
- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Apareix aproximadament i majoritària.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 1, 2, 3 i 4 amb el nom de "camino del Rafal".
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareixen aproximadament els trams 1, 2, 3 i 4.
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareixen aproximadament els trams 1, 2, 3 i 4.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix aproximadament i majoritària el tram 5.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1 i 2, amb el nom de "camino des Rafal".
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1 i el 2 parcialment.
- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999). Apareix tot el camí excepte el tram 7.
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix majoritàriament.

(11) CAMÍ DE CAN GELABERT

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7 / 670-1-8
 Iníci: zona urbana de Banyalbufar.
 Final: camí des Amoradors, núm. 12.
 Longitud: 335 m

DOCUMENTACIÓ

- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicators - un a l'iníci del camí "Camí de Can Gelabert".
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí paret, reixa.
- No

LIMITACIÓ DE PAS

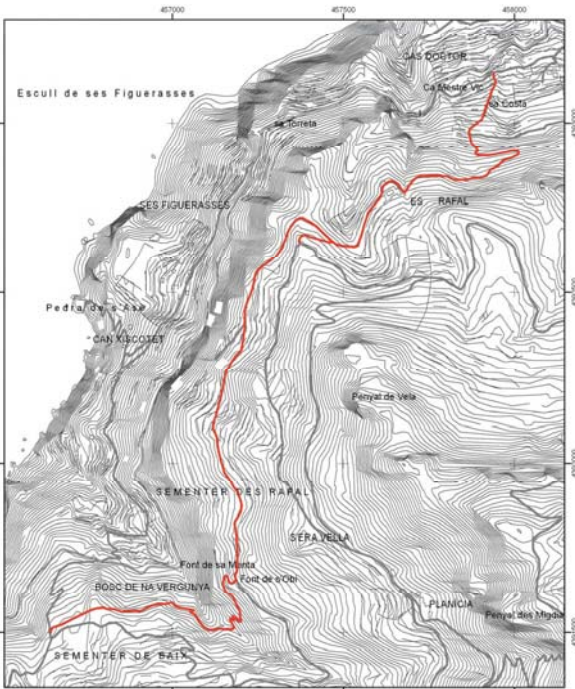
- Sí
- No

OBSERVACIONS

- Vora el camí discorre una siquia.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Includi a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(11) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA	
Escala: 1:10.000 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	

Font d'imatge cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear del 1993 i escala 1:5.000 del Consell de Mallorca

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 300 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 300 m

Amplada mínima: 2,1 m

màxima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Amoradors, núm. 12.

Tipologia: tirany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 35 m

Amplada mínima: 0,3 m

Seguiment: regular

Estat: regular

Es troba envaït per la vegetació i l'amplada s'ha reduït a causa de les esclavissades.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 30 de desembre de 1939 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 18975 pessetes en concepte de recomposició de camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareix un dia invertit en el camí de Son Gelabert (AMB. Sign. 300).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 29 de gener de 1953 es va discutir la presència de fers a la finca Can Font, "...propiedad del Ayuntamiento, lindante con el camino de Can Gelabert...", acordant-se la supressió del dipòsit de fers a l'esmentada finca per qüestions de salut e higiene (AMB. Sign. 33).

En l'apartat de precís i preguntes de l'Acta de la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, amb data de 12 de maig de 2000, es pot llegir el següent:

"1. Què passa amb les construccions en sòl rústic?

Presentam tres fotografies:

1ª Construcció al Camí de Can Gelabert.

2ª Casa de dues plantes en el Camí de Cas Català devora Es Torrent d'en Roig

3ª Runes d'una antiga edificació dins la zona de protecció de costes, situada al cap d'avall del Camí d'es Torrent, des de fa poc temps hi ha un munt de bastiments d'obra." (AMB. Sense sign.).

140

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- INSTITUTO GEOGRÀFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix aproximadament.

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1). Apareix el tram 1 parcialment.

- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix el tram 1 aproximadament.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1 parcialment.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix el tram 1. Apareix parcialment i aproximada.

141

(12) CAMÍ DES AMORADORS**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa: 1:5.000: 670-1-7
Inici: camí des Moiti, núm. 14.
Final: es Amoradors.
Longitud: 349 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veïnal.
 - Deslindat del domini públic marítim-terrestre.
 - Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicators
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No

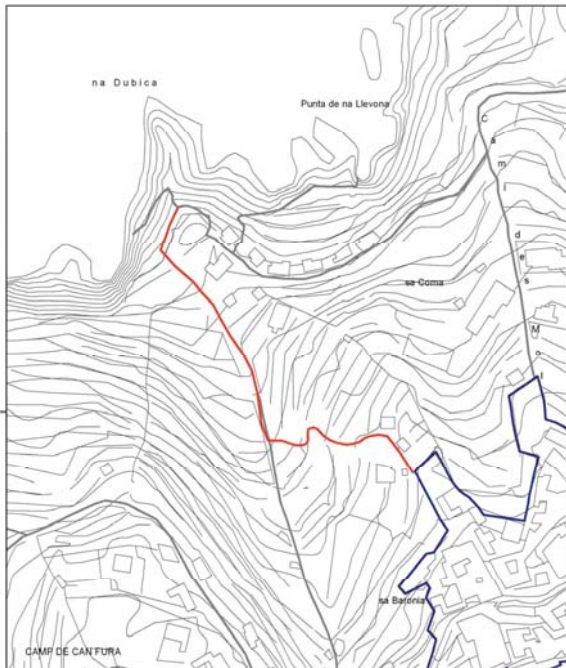
LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- El tram 3 actualment no existeix.
 - Camí d'interès excursionista Sí No
 - Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

Fons base cartogràfic: Mapa Topogràfic Estatal de l'any 1985 a escala 1:5.000 del Centre de les Illes Balears.

143

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 107 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 107 m

Amplada mínima: 1,4 m

màxima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 122 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 122 m

Amplada mínima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 23 metres.

Tipologia: ?

Tipus de ferm: desconegut

Longitud: 23 m

Amplada mínima: 0 m

Seguiment: desconegut

Estat: desconegut

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 4

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra i formigó

Longitud: 97 m

Amplada mínima: 0,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

Dia 29 d'agost de 1885, un regidor va demanar, en la sessió plenària, l'arreglament del camí des Amoradors "...que hace mucho tiempo que esta en mal estado." (AMB. Sign. 12).

Segons consta a l'Acta de la sessió de la Comissió permanent, de dia 25 d'abril de 1925; "El Alcalde manifiesta que los muros de contención de los caminos vecinales derrumbados con motivo de las últimas lluvias han sido casi todos reconstruidos, pero un derrumbamiento y desprendimientos de tierras en el camino vecinal dels Amoradors, queda este camino con un tramo completamente obstruido y en su vista se acuerda girar una visita de inspección ocular a dicho camino." (AMB. Sign. 42).

A 2 de novembre de 1940, en la sessió de la Comissió municipal permanent es donava autorització al propietari de la finca de sa Coma per construir un marge en el tram que confrontava amb el camí des Amoradors, amb la condició que havia de deixar a dit camí una amplada mínima de 1,40 metres (AMB. Sign. 44).

Entre els anys 1926 i 1945 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de maig de 1926. Partida de 92 pessetes a Mateu Tomàs Albertí per jornals invertits en els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen tres jornals en el camí dels Amoradors a 7'25 pts, amb un total de 2175 pts (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1927. Partida de 650 pessetes a Gabriel Mir Tomàs per jornals invertits en els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals en el camí dels Amoradors a 5 pts, amb un total de 10 pts (AMB. Sign. 298).

1945. Partida de 184 pessetes pagades a Mateu Tomàs Albertí per jornals de construcció del camí dels Amoradors (AMB. Sign. 405).

En la Comissió permanent, de dia 8 d'abril de 1945, el batle manifestà que havia encarregat l'arreglament del camí veïnals des Amoradors, ja que estava obstruït per alguns despreniments de terres (AMB. Sign. 45).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 10 de març de 1946, "Visto el estado actual de los caminos llamados dels Amarados, torrente Pera de S'ase, camino de la Galera y camino de cementerio proceder a su arreglo" (AMB. Sign. 45).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el dia 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]
1.943 Prolongación camino de "Els Amoradors" 2.252'03..."
(AMB. Sign. 168/2).

L'Ajuntament banyalbufarí, dia 22 de juny de 1967 i 22 d'agost de 1968, va concedir el permís d'obra per construir una casa al propietari d'un solar al camí des Amoradors (AMB. Sign. 36).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 7 de novembre de 1998, va concedir llicència municipal d'obres a un veïnat per fer reforma a la casa dita "Vista Alegre" del camí dels Amoradors (AMB. Sense sign.).

Tot el camí està inclòs dins el *Limite de Servidumbre de Protección*, els darrers 100 metres del camí estan inclosos dins el *Limite de servidumbre de tránsito* i els darrers 50 metres del camí estan inclosos dins el *Limite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre* del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

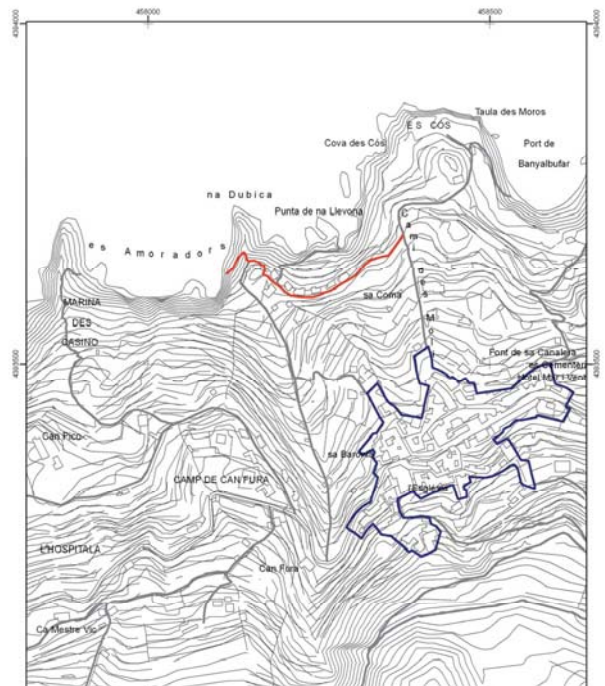
- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 8 (Camins de llegenda), on diu: "... Entre aquesta costa anomenada es Amoradors i tamé sa Marina -d'accés dificultós per mor del tancament de camins- i la zona des Cós, baixa el torrent de Can Fura, que neix a la mola de Planícia." (Pàgs. 129-144).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa general de mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix el tram 1.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix parcialment.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix el tram 1.

Ubicació dins el terme municipal de Banyalbufar

Consell de Mallorca
Departament de Medi Ambient i Natura

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

(12) CAM DES AMORADORS

Escala: 1:5.000
 Projectió UTM Fus 31. Datum ED50

(13) CAMÍ DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DE SON COLL

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1.5.000: 670-2-7 / 670-2-8
 Iníci: carretera de Pollença a Andraitx, Ma-10, km. 80.
 Final: zona urbana del port des Canonge.
 Longitud: 2106 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veinal.
 - Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
 - Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
 - Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors - una a l'inici del camí "Port d'es Canonge".
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert i paret.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

148

En el "Pla general d'ordenació "Port des Canonge" 1971 Pla d'ordenació de Banyalbufar 1952-1953" es diu: "Como quiera que el viario actual es insuficiente, en cuanto a anchura y su ensanchamiento es de difícil ejecución, debido a lo escarpado del terreno; se ha creído necesario la creación de una vía principal de comunicación entre el pueblo y la carretera principal, que se ajustará a la legislación vigente y a las limitaciones del terreno desde el punto de vista práctico-catódico, siendo el resto de la red viaria de 9 m."

També consta el següent: "Existe un camino vecinal que une la carretera de Valldemosa a Andraitx con el poblado Port d'es Canonge, estando asfaltada sólo hasta la mitad de su trecho."

Hi ha adjunt un plànol sobre la xarxa viària terme de Banyalbufar (AMB. Sign. 169).

A la relació de danys ocasionats pels temporals de pluges de 1962, formada per l'Ajuntament de Banyalbufar, apareix el camí des Port des Canonge, amb un pressupost de 20.000 pts (AMB. Sign. 149).

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la província (veure annex. 3.1.17).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament de Banyalbufar envià per formar aquest pla, el camí des Port des Canonge és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo de Bañalbufar*, del mateix any, amb inici a la carretera C-710 i final al Port des Canonge, amb una longitud de 4,5 kilòmetres i una amplada total de 3 metres. A les observacions podem llegir: "Esta vía parte del p.k. 801 de la carretera C. 710 y vá al poblado Puerto Canonge compuesto de unas cincuenta casas."

L'any 1977 l'Ajuntament de Banyalbufar paga un compte de 675 pessetes a transports Ripoll Villalonga "...por transporte de carteles a instalar en camino de Puerto Canonge" (AMB. Sign. 430).

En data de 7 de maig de 1978, el Ple municipal aprovà definitivament el "Proyecto de acondicionamiento y mejora del acceso a la urbanización Son Coll y su intersección con la carretera C-710 T.M. Bañalbufar". Abans de les obres "...la intersección como tal del camino con la carretera C-710 no existe, de tal modo que la calzada del camino comienza a discurrir paralela a la carretera sin existir apenas radio de giro interior." Per això: "La solución adoptada [...] es mantener el trazado actual, ensanchar la calzada hasta 5 m., aumentar el radio de las curvas dándoles un sobrecanto cuando esto no ha sido posible, y en cuanto a la intersección, conseguir un radio de giro aceptable (interior 7 m.).". Així es duïen a terme obres en la intersecció del camí amb la carretera C-710 i s'habilitaria i milloraria el camí fins a l'entrada de la urbanització de Son Coll (AMB. Sign. 188).

Segons consta en el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, amb data de dia 26 de febrer de 1980, "Vistas las peticiones [...] que se reciben [...] de que sea señalizada la salida del camino que de dicha urbanización enlaza con la Carretera del Estado C-710 [...] el Ayuntamiento acordó [...] ponerlo en conocimiento de la Jefatura de Carreteras Baleares para que resolviera al respecto." (AMB. Sign. 39).

A 29 d'abril de 1980 el mateix Consistori va tractar el projecte de rehabilitament i millora del camí d'accés a la urbanització de Son Coll "...previsto en su día cuando la redacción del Plan Parcial de Ordenación del segundo Sector incluido en el polígono T-

150

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 400 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 400 m

Amplada mínima: 6,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 1.706 m

Amplada mínima: 3,9 m

màxima: 4,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

L'informe de 30 de novembre 1950 enviat a l'ingenyer de camins de la Diputació sobre el camí des Port des Canonge en què el batle "...estima de interés proponer la inclusión en el actual Plan de Caminos Vecinales subvencionados, la de un camino que arrancando del llamado Camino Comarcal nº 710 [...] que [...] es la carretera que de Palma conduce a esta villa, enlace dicha carretera con el mencionado paraje "Port d'es Canonge".

"Podría construirse el nuevo camino aprovechando alguno de los existentes que conducen a varios predios de este término municipal [...]. A juicio de este Ayuntamiento, el punto de enlace con el Camino comarcal dicho más adecuado, sería en el predio Son Buñola debido a la menor distancia, a la geografía del terreno, y las muy superiores condiciones del camino existente..." (AMB. Sign. 168/4).

Amb data de 26 de juny de 1958, el Ple consistorial va debatre la petició per part d'alguns veïnats del Port des Canonge que havien sol·licitat a l'Ajuntament que els concedís una subvenció per ampliar i millorar el camí del Port des Canonge. Finalment, s'aprovà que s'acordaria després de què els veïnats interessats haguessin presentat a l'Ajuntament el projecte tècnic i es complissin els requisits reglamentaris, a més de la relació dels subsidis aconseguits fins aleshores, així es podria calibrar l'aportació municipal per tal efecte (AMB. Sign. 34).

149

2. del Plan general de Ordenación de Bañalbufar, por cuanto, y debido al auge de dicha Urbanización ha tomado el camino de acceso a la misma resulta ya prácticamente inadecuado, y visto a la vez que para ello se tendrán que emplear terrenos propiedad de los hermanos Gual Bisañez en la parte en que dicho camino accede a la Carretera del Estado C-710, por cuando en dicho punto en el proyecto al efecto redactado figura vial doble [...] se acordó solicitar de los mencionados hermanos [...] la cesión a favor de este Ayuntamiento de los metros necesarios de terreno para proceder a la construcción del correspondiente vial doble." (AMB. sign. 37).

En referència a la xarxa viària existent al municipi de Banyalbufar, document amb data de 30 d'abril de 1982, s'anomena, a part de la carretera C-710, els següents camins:

"2.- Caminos de distribución local del tráfico.

El más destacado es el que partiendo de la carretera C-710 conduce hacia Son Coll y Port d'e s (sic) Canonge. Se encuentra pavimentado y tiene una anchura aproximada de 5 metros." (AMB. Sign. 148).

L'any 1983 l'Ajuntament de Banyalbufar pagà un compte de 100.800 pts als germans Vidal Bou d'Esporles per "...importe de transportes y materiales empleados para la reparación del camino de bajada a la Playa de Port d'es Canonge" (AMB. Sign. 436).

En la sessió plenària, que va tenir lloc dia 10 de novembre de 1994, sobre l'estat de la carretera des Port des Canonge, es va acordar, per unanimitat, encarregar un estudi sobre la viabilitat de desenvolupar "...el proyecto previsto inicialmente en el Plan Parcial y Proyecto de Urbanización de la Urbanización Son Coll." (AMB. Sense sign.).

A 8 de maig de 1999, el Ple del consistori banyalbufarí proposà acordar el "Plec de clàusules administratives particulars que han de regir el contracte de les obres de "Reparació i acondicionament del darrer tram de la carretera d'Es Port d'Es Canonge", de l'Ajuntament de Banyalbufar mitjançant subhasta amb procediment obert i per vi d'urgència." (AMB. Sense sign.).

En l'Acta de la sessió plenària de dia 3 de juny de 1999 es va acordar l'adjudicació de les obres de reparació del camí des Port des Canonge (AMB. Sense sign.).

Camí de Son Coll

Expedient d'obres, amb data de 30 de novembre de 1968, per a l'asfaltatge del camí "...que va desde la llamada barrera de Son Coll a la entrada del poblado des Port des Canonge" s'hi adjunta la certificació de l'acord pres per l'associació de propietaris des Port des Canonge. (AMB. Sign. 168/4).

En el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, reunit dia 31 de desembre de 1968, s'aprovà, per unanimitat, "...proceder a dicha pavimentación del tramo comprendido desde la llamada "barrera de Son Coll" hasta el poblado del Puerto Canonge, y el de aceptar la donación hecha por la asociación a tal fin..." (AMB. Sign. 35).

A 7 de gener de 1969 l'Ajuntament de Banyalbufar aprovà "...el Proyecto de Presupuesto extraordinario para la pavimentación asfáltica del camino que va desde la llamada "Barrera de Son Coll", hasta el poblado de "Port d'es Canonge"." (AMB. Sign. 36).

151

Segons consta a l'acta de la sessió plenària, de dia 22 de maig de 1969, s'aprova, per unanimitat, el plec de condicions per a l'asfaltat del camí que va des de la barrera de Son Coll fins al Port des Canonge (AMB. Sign. 36).

Dia 5 d'octubre de 1971, el Ple del Consistori banyalbufarí va acordar: "Devolver la fianza de 43.440 pts. al Contratista de las obras de pavimentación asfáltica del camino municipal que va desde la llamada Barrera de Son Coll al Puerto Canonge constituida en su día para garantizar el contrato [...] por haber cumplido debidamente las condiciones del contrato y aprobar el expediente instruido al efecto." (AMB. Sign. 37).

A la memòria del Pla general d'ordenació de Banyalbufar, amb data de juliol de 1972, consta el que segueix:

"Infraestructura de comunicaciones
En comunicaciones terrestres hay que distinguir entre :
- Comunicaciones terrestres de tránsito rodado motorizado.
- Comunicaciones terrestres de tránsito peatonal o animal.
En las primeras se apoyan principalmente sobre la carretera C-710 ya existente, la cual deberá sufrir un ensanche, ampliación y mejora, aprovechando el actual trazado. Solo se crea un tramo nuevo de la misma, en la zona del casco del pueblo de Banyalbufar (sic) desviando el tránsito rodado de carretera fuera del pueblo. Siguiendo así el criterio general que a este respecto tiene el M.O.P. A propio tiempo este nuevo trazado da acceso al núcleo dos.
Tomando como base la mencionada carretera se proyecta otra, para dar acceso a los distintos núcleos y otras para conectar distintos núcleos entre si. Entre las primeras está la que se proyecta aprovechando el trazado de Planici i que conectará con el núcleo numero (sic) dos por su parte sur. A la altura del torrente Monreal, se proyecta un desvio de esta carretera que empalmará con la C-710, conduciendo el otro ramal al núcleo numero uno, y finalmente a la carretera C-710 aprovechando el trazado del camino de Planici, desembocando cerca del torrente D, en Cerdá. Para el núcleo numero tres se proyectan tres viales de penetración, aprovechando en su mayor parte los trazados de los caminos de Son Coll, Son Valentí y Son Balaguer y de Son Bunyola. Por último se proyecta el vial que unirá un núcleo nº 3 y que desviando la costa empalmará con la C-710, cerca del pueblo de Banyalbufar, concretamente en el mirador situado encima de Punta Galera.
Los motivos por los cuales se han trazado los viales proyectados sobre caminos existentes han sido principalmente dos :
Uno, la protección del paisaje respetando los elementos con caracteres singulares. Dados que, estos caminos fueron trazados totalmente orgánico y de gran adaptación al terreno creando a su paso bellos enclaves paisajísticos (miradores).
Otro, en económico, ya que supone un gran ahorro en el trazado de la carretera basándose sobre un trazado ya existente, naturalmente con las pequeñas reformas que se crean pertinentes.
Las comunicaciones terrestres de tránsito peatonal o animal setén (sic) las formadas por aquellos caminos y senderos que conduzcan a enclaves de especial interés (fuentes, miradores, etc.) y no accesibles por carretera; y tambien aquellas sendas o pasos que con un trazado más cómodo y apropiado permitan (sic) un acceso entre los diferentes núcleos (sic) y el pueblo, o bien aquellas que se crean por su interés en cuanto a su recorrido visual."

El novembre de 1977 es va elaborar el projecte per "...fijar las características técnicas que debe reunir la red de distribución de energía eléctrica a baja tensión que suministrará fluido eléctrico a las distintas parcelas y demás servicios del Poblado conocido por "Port d'es Canonge". Hi ha, adjunt, un plànol de la situació i emplaçament

on s'observa la xarxa viària (AMB. Sign. 168/4).

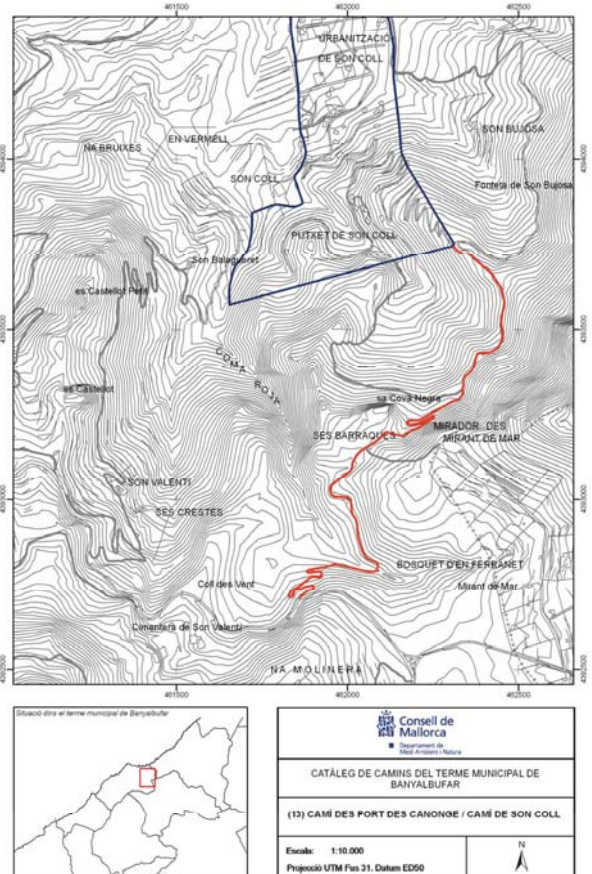
DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- FONT I MARTORELL, G. (1964). A l'excursió dedicada al Port des Canonge – Volta des General podem llegir: "...Desde el km. 17,825 arranca el camino que conduce hasta el mar, dicurriendo por terrenos de "Son Coll" y "Son Bujosa". A poco de la salida se pasa por una barrera para después de alguna marcha se llega a una bifurcación de caminos, debiéndose tomar el de la derecha los días de mucho temporal en el mar, (lo cual se aprecie desde aquel lugar) se tomará el de enfrente que conduce al grupo de chalets de verano, en descenso pronunciado hasta encontrar una barrera, que deberá cruzarse en vez de seguir por el camino que queda a la derecha. Ya cerca del mar se sigue por un sendero que bordea el bosque y que conduce a pequeñas edificaciones, desde las cuales por unas escalerillas, se desciende a la playa, o sea al denominado "Port des Canonge"...". (pág 102-106).
- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...Després d'una bella vista enrerre dels estimballs roccosos de la mola, hom baixa en dos recolts, llavors, sempre pujant dolçament, el camí circumscriu una vall closa, situada entre vessants escorrencats, que després es va estrenyent progressivament. A l'esquerra deixam el camí de carro, que baixa per dessota del nostre cap a les possessions de Son Coll i Son Bunyola, però sense arribar-hi, i que es fa servir sobretot per transportar muntanya amunt sobre bèsties de càrrega gran quantitat de tomàtiques que es conreen a baix. El projecte de fer baixar aquest camí de carro a sa Cova fins ara no s'ha duit a la pràctica...". (pàgs. 110-111).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Banyalbufar, Esporles, Valldemossa. Apareix aproximadament.
- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament.
- INSTITUTO GEOGRÀFICO Y CATASTRAL (1957). Mapa Nacional Topográfico Parcelario. Escala 1/10.000. Apareix amb el nom de "camino de Son Coll".
- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). Mapa General de Mallorca. Escala 1/31.250. Apareix aproximadament.
- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1960). Cartografía Militar de España. Full 670-IV. Escala 1/50.000.
- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1961). Cartografía Militar de España. Full 670 (Söller). Escala 1/25.000.
- Plànol de Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Bañalbufar (Plan Nacional de Vías Provinciales, 1973). Escala 1:25.000.
- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). Municipi d' Andraxt-Calvià-Estrellencs. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) Mapa Topográfico Nacional de España. Escala 1/25.000. Full 670-III.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix aproximadament amb el nom de "camino del port de Canonge".
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). Mapa Topogràfic Balear. Escala 1/5.000.
- Plànol de l'obra Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres (Albertí / Rosselló / Vibot, 2002).
- VV.AA. (2006). Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1985 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears.

(14) CAMÍ DES MOLÍ / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7
 Inici: zona urbana de Banyalbufar.
 Final: port de Banyalbufar i es Cós.
 Longitud: 526 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí real.
 - Camí veinal.
 - Camí municipal.
 - Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
 - Deslind del domini públic marítim-terrestre.
 - Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors - un a l'inici del camí "camí des Molí".
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert i paret.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- El tram 1 compta amb enllumenat públic.
 - Camí d'interès excursionista Sí No
 - Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

156

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 10 de març de 1387 Pere Agramunt venia a Joan Sancti cases, coma i hort a Banyalbufar, "...put affrontat dictum hospiciu cum orto et coma ex una parte cum ecclesiam dicte parrochie et ex alia parte cum camino regali et ex alia parte cum camino quo tendit ad molendinum et ex alia parte cum vinea Ferrary Augusti et ex alia parte cum ortale Bartholomei Gramola et ex alia parte cum litore maris..." (ARM. ECR 737).

El 28 de gener de 1556. Bartomeu Falques als. Parro venia a Bernat Font un molí d'aigua fariner amb hort i peça de terra abans vinya, "...Et affrontatur dictus molendinus cum orto et trocoo terre ex una parte cum vinea dicti emporis et ex alia parte cum vico quo itur ad dictum molendinum et ex alia parte cum campo Antonii Vich et ex alia parte cum litore maris..." (ARM. ECR 739).

El 6 d'octubre de 1587 Martí Tries establia a Antoni Bujosa unes cases, "...Domus vero cum dicto bencal de terra affrontatur ex una parte cum turri dicti Bernardi Font Et ex alia parte cum domibus Joannis Onofrii Vic Et ex alia parte cum taffona Antonii Gregorii Vich Et ex alia parte cum vico del molí quo itur ad mare Et ex alia parte cum vico Regio..." (ARM. ECR 739).

El 23 de març de 1596 Francesc Vich establia a Montserrat Contestí un tros de vinya "...Et affrontatur ex una parte cum camino regio perquem itur en el molí Et tribus partibus rodot de marge cum vinea dicta de ne benedicha nunc possessa per Antonium Vich als. Toyos..." (ARM. ECR 739).

A dia 5 de març de 1627 es data l'inventari de béns que documentà els següents camins:
 "...un tros de terra dita la coma ço es ort, vinya y camp que afronta de una part ab camí qui va anel molí y de altre part ab ab la escuma de la mar y de altre part ab terres de matheu font y de altre ab bancal de terra que es parral de [...] Antoni picornell y de altre part ab ort de Jaume Ambros-

Item un tros de terra ab parral y altres arbres dita sera que afronta de una part ab camí qui va an el molí y de altre part ab camí qui va an el fossar y a la canaleta y de altre part ab ort [...] de Jaume albartí g. y de altre part ab ort de joan calafelí y de altre part ab cases de dit g. Vich gregori.

Item un trast de cases ques diu lo tarrat vell junt a dit tros de terra dit dalt sera que afronta ab lo camí qui va a nel molí y ab lo camí qui va a la tafona y de altre part ab case de dit gabriel vich gregori-

Item un tros de olivar dit son morians qui afronta ab lo camí Real qui va desta vila a la ciutat [...] y de altre part ab possº. de planissia del noble don Hs Sufiyer..." (AMB. Sign. 649).

El 30 de novembre de 1642 Joana Coll venia a Bartomeu Banch un bancalet de terra "...situat en lo camí per lo qual se va a mar y all molí, que afronta de una part ab lo dit camí del molí y de altre part ab banquet de terra dels hereus de Guillem Albartí y de altre part ab vinya de Joan Vich Roig y de altre part demunt ab vinya de Pere Hieronim Vicens..." (ARM. ECR 740).

L'1 d'abril de 1660 Pere Geroni Vives redactava el seu testament, en el qual es llegava al seu fill una propietat anomenada el Bancalet, que confrontava "...cum itinere quo itur de dicto loco de Bañelbufar ad molendino aque sunt in litore maris..." (ARM. A-695).

El 4 de desembre de 1665 Elionor Vic i Bauçà legava al seu fill Bartomeu una peça de terra anomenada el Bancalet, que confrontava "...cum itinere quo itur de dicto loco de Bañelbufar ad molendino aquae scituaetur prope mare..." (ARM. A-701).

158

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 370 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 370 m

Amplada mínima: 3,2 m

màxima: 4,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Guai empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins el port de Banyalbufar.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó i pedres

Longitud: 117 m

Amplada mínima: 1,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Guai empedrat Marges

- Tram 3

Ramal del camí amb inici al final del tram 1 i final als Cós.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 39 m

Amplada mínima: 3,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Guai empedrat Marges

157

A dia 2 de juliol de 1750, se segrestaren el béns de Bernat Vives de Joan i entre aquests s'enregistrà "...Un bancal de terra reguiu, qui de una part confronta ab lo camí del molí, y ab hort de Elisabet Bujose..." (AMB. Sign. 6).

El 13 d'abril de 1779 es va formar un inventari de béns de Bernat Vives als. Colom, entre els quals es trobava una peça de vinya "...que confronta, de una part ab terres de Juan Cabot, y de altre ab terres de Antonia Vives, y de altre ab terres de Juan Vich, y de altre ab lo camí qui va ha los Molins..." (AMB. Sign. 659/1).

Segons l'Acta del Ple de Consistori municipal, de dia 8 de febrer de 1894, "...el objeto de la sesión era para tratar sobre la conducción al mar de las aguas sobrantes de la fuente de la villa; pues la acequia llamada del camí del Molí que hoy las conduce, en el punto en que se desvia del referido camí se halla deteriorada por la cual se introduce el agua en los terrenos colindantes causando con ello grandes perjuicios a los propietarios." L'Ajuntament va acordar que s'aniria a veure el lloc per decidir com solventar aquest problema i mentretant "...que se ponga un sillar en el punto llamado la cabrada, que deje pasar unicamente el agua necesaria para el abasto público y la restante sea conducida al torrente..." (AMB. Sign. 12).

El Ple, de 24 d'abril de 1897, de l'Ajuntament "...acuerda que el ramal que parte de la calle mayor con dirección al puerto se le de el nombre de Calle de la Marina, que el ramal que parte de la Calle Mayor con dirección al camino del Molino se le de el nombre de Alfonso XIII..." (AMB. Sign. 13).

A 12 de juliol de 1902, en la sessió plenària, es va donar compte del mal estat en què es trobava la sèquia pública del camí des Molí (AMB. Sign. 18).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 25 de juny de 1910, va acordar arreglar el camí des Molí perquè era intransitable (AMB. Sign. 22).

En el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, de 27 de novembre de 1915, se va donar "...permiso para ensanchar el camino vecinal llamado dels Molins, de común acuerdo con los propietarios de las fincas que limitan a dicho camino, con el fin de evitar muchas molestias y trabajos que ocasiona el acarreo de estiércoles y demás productos que se sacan de dichas fincas todos los años..." (AMB. Sign. 24).

Segons l'Acta del Ple municipal, de 16 de febrer de 1918; "...A propuesta de varios Concejales se acuerda recomponer y arreglar el piso del camino vecinal del Molino, y que dichas obras se ejecuten por administración." (AMB. Sign. 26).

Dia 25 d'octubre de 1919, en la sessió plenària del Consistori es va donar compte sobre una proposta de "...los propietarios de las fincas lindantes con el camino vecinal del Molí habian proyectado ensanchar dicho camino para que por el puedan transitar carros, estando a su cargo todos los gastos que ocasiona esta reforma, y aprovechando la ocasión [...] construir una alcantarilla que conduzca las aguas sucias al mar..." (AMB. Sign. 26).

Aquesta sol·licitud fou aprovada per la Corporació municipal dia 25 de gener de 1920, però "...para la ejecución de las mencionadas obras el Ayuntamiento formará un plan de condiciones, y las obras del camino no serán aceptadas hasta primero de Enero del próximo año de la Comisión ejecutiva..." (AMB. Sign. 26).

En l'Acta de la sessió plenària, de 17 de setembre de 1921, consta el següent: sobre "...la inminente ruina de un trozo de muro sosten del camino vecinal del Molí, y

159

como el indicado tramo linda con una parte del camino propiedad del Concejal Dn Bartolomé Font, se insta la cuestión a quien pertenece la reconstrucción, y presente el Sor. Font expone que efectivamente el tramo de muro en ruina esta edificado en su propiedad, pero que al construirse el camino hace unos dos años habia consentido que este en el sitio indicado tuviera mas anchura con el fin de dar facilidad para el viaje de toda clase de vehiculos, cediéndolo al Ayuntamiento siempre que tuviera este a su cuidado la conservación, ofrecimiento que hace y renueva en este acto, y el Ayuntamiento considerandolo de utilidad pública lo acepta, y acuerda proceder al derribo y reconstrucción del muro en ruina." (AMB. Sign. 27).

A 10 de juny de 1922, en el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí es donava compte sobre la clausura del pas d'aigua del camí veïnal des Moli durant una setmana (AMB. Sign. 28).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, a 30 de juny de 1923, es va debatre un dictamen de la "Comision de Gobierno i Policia" en el qual "...proponen declarar zona urbana a los efectos de cualquier clase de construcción que se proyecte realizar, un radio minimo de doscientos metros, tomando como centro la casa mas extrema de cualquier punto del casco de poblacion, y que en los caminos vecinales del Cementerio o Sireral, del Moli, de la Font y de C'an Font a una distancia minima de doscientos metros contados linea recta desde la última casa no se conceda en lo sucesivo ninguna autorización para construcción alguna sin que se de a los mencionados caminos una anchura minima de cuatro metros, y en la reconstrucción de muros sostenes de camino o banales de propietarios se deberá siempre guardar la fijada anchura de cuatro metros. No obstante el Ayuntamiento resolverá como estime oportuno." Finalmente "...confirmando el Ayuntamiento con el [...] dictamen fue aprobado por unanimidad acordando sujetarse estrictamente al mismo en todas las autorizaciones que se concedan." (AMB. Sign. 28).

En la Comissió municipal permanent, dia de dia 31 de gener de 1925, s'acordà arreglar el que fos necessari de l'obra del camí veïnal des Moli, ja que alguns propietaris s'havien queixat de dita obra que "...debe tener filtraciones pues mana agua en algunas fincas rústicas contiguas a ella..." (AMB. Sign. 42).

En la Comissió municipal permanent, a dia 3 d'octubre de 1925, aprovà un compte de 120 PTA per jornals invertits en l'arreglament de la claveguera del camí des Moli (AMB. Sign. 42).

La Comissió municipal permanent de Banyalbufar, de dia 30 de gener de 1926, va donar permis al propietari de la finca de sa Coma, que confronta amb el camí des Moli, per construir una soll amb tota una sèrie de condicions (AMB. Sign. 42).

Dia 12 de juny de 1926, la Comissió municipal permanent donà permis a un veïnat per construir un desaignes que enllaçàs amb la claveguera del camí des Moli i també es va autoritzar a un propietari a construir una paret, a la seva finca de sa Coma, adossada a aquest camí (AMB. Sign. 42).

Segons consta a l'Acta de la Comissió municipal permanent, de 19 de gener de 1929; "En vista de algunas quejas presentadas por varios vecinos perjudicados por agua que discurre por sus fincas rústicas y que seguramente de grietas en la cloaca pública que atraviesa el camino del Moli, procede dicha agua, se acuerda proceder a su reparación urgentemente." (AMB. Sign. 43).

160

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el dia 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en estre Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]
1.959 Reforma y ampliación camino de El Muli 11.920'15..."
(AMB. Sign. 168/2).

Dia 26 de maig de 1959, en la sessió plenària "...se acuerda llevar a efecto diversas obras de mejora y reparación del camino llamado del "Muli", que conduce al Puerto de esta villa. Dichas obras consisten en la ampliación y reforma de su inicio, en S'Era des Fosà, con la construcción de muros y de la bajada a las fincas colindantes, que ceden los terrenos precisos; y en el término de dicho camino, ampliación y enlace del mismo con el llamado "Es Cos", en la orilla del mar. [...] el objeto de dichas obras es que puedan ser utilizado dicho camino por los coches para su bajada al mar en la próxima estación veraniega." (AMB. Sign. 34).

Dia 27 d'octubre de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar va acordar fixar dins el "Plan de Municipal de Actuación" l'obra per ampliar i millorar, amb nou sol, el camí des Moli que va cap a la mar (AMB. Sign. 34). El mateix dia, el secretari de l'Ajuntament va signar un certificat sobre aquesta obra de "Terminación de la ampliación y mejora, con nuevo afirmado, del camino de "EL MULI", que conduce al mar." (AMB. Sign. 168/2).

A 22 de desembre de 1959, en la sessió del Ple municipal, es va aprovar un compte de 1.167 PTA per obres de reparació del camí del Moli (AMB. Sign. 34).

En un document sobre la "Relación de obras y mejoras realizadas durante la presente Campaña por este Ayuntamiento, y que serán inauguradas oficialmente el 18 de julio de 1.960." Consta el següent:

"Mejora y ampliación del camino "El Moli" (2ª etapa). 6.094'90 (PTA)..." (AMB. Sign. L-593).

Dia 26 de gener de 1961, l'Ajuntament de Banyalbufar acordà "...por unanimidad llevar a efecto las obras de ampliación y mejora del camino del Muli, al objeto de que el próximo verano pueda ser utilizado por los coches para ir al mar. [...] todos los propietarios afectados por la ampliación y, resultando que todos, sin excepción, ceden gratuitamente los terrenos necesarios, habiendo dado máximas facilidades." (AMB. Sign. 34).

A 27 d'abril de 1961, l'Ajuntament de Banyalbufar aprovà uns comptes per les obres de millora i ampliació del camí des Moli (AMB. Sign. 35).

Amb data de 9 de març de 1963, es documenta una instància enviada pel governador civil al batlle de Banyalbufar comunicant-li que "...el [...] Director General de Empleo, ha concedido a ese Ayuntamiento la cantidad de 33.400'- pesetas, para reparaciones de los caminos La Fuente, Moli y varias calles." (AMB. Sign. 149).

Amb data de 13 d'abril de 1963, es documenta un informe sobre l'estat de necessitats en què apareix la millora del camí des Moli amb un pressupost aproximat de 70.000 PTA (AMB. Sign. 168/2).

162

A la Comissió municipal permanent, amb data d'1 de juny de 1929, es va llegir una "...comunicación del propietario vecino Don Juan Font Moragues, el cual hace al Ayuntamiento las siguientes donaciones:

1º Del camino carretero que cruza su finca rústica del Moli un metro cincuenta centímetros de anchura.

2º Perpendicularmente al muro sosten del banal denominado de la Bassa podrá el Ayuntamiento construir un camino de la anchura que crea conveniente para enlazar con la escalera existente de la cual tambien cede los derechos que pudiera tener sobre ella.

3º Del remanente del camino del Moli del cual es copropietario juntamente con sus hermanos Jaime y Bartolomé cede todos los derechos sobre el mismo pudiera tener."

També es va llegir una altra comunicació dels germans propietaris Jaume i Bartomeu Font "...los cuales hacen donación de todos los derechos que poseen sobre el camino carretero que cruza sus fincas rústicas del Moli; con las siguientes reservas: [...]

3º Que subsista la actual anchura del camino.

[...] La Comision Permanente [...] considera que [...] ahora será posible la construcción de un camino hasta la playa de "El Arenal" [...] por cuyo motivo entiende debe aceptarse íntegramente estas donaciones juntamente con las reservas que hacen a su favor. Proponer igualmente que la aceptación de las precedentes clausulas al Ayuntamiento Pleno vayan acompañadas del acuerdo de construir urgentemente un camino hasta el mar." (AMB. Sign. 43).

La Comissió municipal permanent, a 13 de juliol de 1929, tractà el punt referent als comptes presentats pel mestre picapedrer per les obres de construcció del nou tram "...del camino que enlazando con el antiguo del "Moli" conduce hasta la playa de "El Arenal"; exponiendo que en el punto denominado "La Mareta" hubo necesidad de emplear bastante sacos de cemento...". La Corporació acordà enviar a la Comissió per fer una inspecció ocular i en cas de donar el vistiplau fer efectiu el pagament (AMB. Sign. 43).

Dia 3 de gener de 1931, la Comissió permanent va donar autorització "...para poder construir una alberca de nueva planta y adosarla en el muro sosten del camino del Moli en la finca denominada "La Coma"..." amb tota una sèrie de condicions (AMB. Sign. 44).

A 24 de desembre de 1932, s'acordà arreglar els desaignes del camí des Moli (AMB. Sign. 30).

Dia 24 de desembre de 1932, s'aprovà un compte de 249,70 PTA per arreglar el pis de camins veïnals i un mur del camí des Moli (AMB. Sign. 30).

El Consistori banyalbufarí, amb data de 23 de desembre de 1958, va acordar, per unanimitat, arreglar els desperfectes causats pels temporals de pluja al camí des Moli, a més de què s'havia de "...ampliar en varios lugares a fin de que se permita el tránsito de automoviles, arreglándose el piso del mismo y construyéndose paredones en donde sea necesario, amen de los accesos de la fincas colindantes que por efectos de las ampliaciones sean necesarios." (AMB. Sign. 34).

En el Ple de l'ajuntament banyalbufarí, de 25 de setembre de 1958, s'aprovà la "Reforma y mejora mediante ampliación y nuevo afirmado del camino de "El Muli", que conduce al mar, y acondicionamiento al final del mismo de un aparcamiento de vehiculos." (AMB. Sign. 34).

161

Dia 23 de juliol de 1963, en la sessió del Ple municipal, es va aprovar un compte de 4.822 PTA per obres de reparació del camí des Moli (AMB. Sign. 35).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenció concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí del Moli, amb un total de 9.837 pts (AMB. Sign. 149).

El 27 de juliol de 1964 Miquel Bestard Serra, secretari de l'Ajuntament de Banyalbufar, expedí un certificat segons el qual es dedicava una subvenció per a les obres de recomposició dels camins municipals de la Galera i del Moli (AMB. Sign. 149).

L'any 1972 es va formar l'expedient d'urgència relatiu a les obres de reconstrucció dels paretons dels camins municipals del Moli, la Galera, del Cementeri i de sa Pedra de s'Ase, esbaldregats degut a les pluges, amb un import total de 170.504 pts (AMB. Sign. 149).

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la província (veure annex 3.1.17).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament de Banyalbufar envià per formar aquest Pla, el "camino de Calle Calvo Sotelo al Mar" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo de Banyalbufar*, del mateix any, amb inici al final al carrer abans anomenat de Calvo Sotelo i final al Moli, amb una longitud de 700 metres i una amplada total de 3,5 metres. A les observacions podem llegir: "Esta via va desde la terminación d la C/ C. Sotelo al Molino, punto de aparcamiento de coches que van a la Playa "Arenal"."

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 30 de gener de 1973, va acordar fer la recepció de les obres de reconstrucció dels murs del camí municipal des Moli i efectuar el pagament en càrrec a la partida corresponent al Pressupost de despeses de l'any 1972 (AMB. Sign. 37).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 2 de desembre de 1986, va acordar, per unanimitat, sol·licitar el pressupost per arreglar un mur i la tuberia de la Font de s'Arenal del camí des Moli, abans de què es duguessin a terme les obres d'asfaltatge d'aquest camí (AMB. Sign. 41).

La Corporació municipal, dia 4 de novembre de 1991, va acordar que "...el camino que discurre entre el paraje denominado S'Era des Fosar (confluencia entre calles Pont y Constitució) y Es Cos (explanada situada encima de Cala de Banyalbufar) de denomine por su nombre tradicional "Camí d'es Moli" (AMB. Sense sign.).

Els darrers 263 metres del tram 1 i els trams 2 i 3 del camí estan inclosos dins el *Límite de Servidumbre de Protección*, els darrers 100 metres del camí estan inclosos dins el *Límite de servidumbre de tránsito* i els darrers 77 metres del camí estan inclosos dins el *Límite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre* del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

En el Ple municipal d'11 de juliol de 1998 es donà llicència al propietari de sa Coma de can Xesc Ramon en el camí des Moli per cobrir un aljub (AMB. Sense sign.).

163

L'Ajuntament de Banyalbufar, a 29 de novembre de 2000, va donar llicència municipal d'obres "...per desmuntar la part del marge que llinda amb el camí des Moli [...]". El marge que llinda amb el camí es tornaria reconstruir deixant un xamfrà on actualment acaba en punta..." (AMB. Sense sign.).

En l'apartat de precís i preguntes de l'Acta de la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, amb data de 12 de maig de 2000, es pot llegir el següent:

"El portell del Camí de Sa Pedra de s'Ase continua sense arreglar i és un perill. [...] El problema de l'arqueta de la volta d'es Moli continua sense resoldre. [...] El Sr. Balte contesta que el problema de l'arqueta de la volta des Moli està arreglat. En el mateix sentit el Sr. Font contesta que hi ha un projecte." (AMB. Sense sign.).

Recurs de reposició, amb data de 29 de maig de 2000, en referència a l'impugnació de diversos punts que es tractaren a la sessió plenària de dia 4 de febrer del mateix any i que es redactaren de manera incorrecta a l'Acta de dita sessió. Entre aquets punts hi ha el de la incorrecta transcripció del prec "Demana com està el tema de l'arqueta del camí Moli" (AMB. Sense sign.).

En la Convocatòria de sessió ordinària, amb data de 25 de gener de 2001, es feia referència a un decret, amb data de 29 de novembre de 2000, que "...concedeix llicència municipal d'obres a Jaume Tomas Font [...] per desmuntar la part del marge que llinda amb el Camí des Moli..." (AMB. Sense sign.).

Camí de s'Era des Fossar

En sessió celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 25 de març de 1882 es va discutir "...sobre la necessitat que havia de que se declarase por la Junta municipal y los Concejales que podían tomar parte en la discusión si el camino y de la Hera del Fossar se consideraba necesario por el transito de estos vecinos y en caso afirmativo se dispusiera se hiciese el desrumbamiento del muro que lo contiene por haber acaecido dos desgracias por ser un puesto peligroso. Enterados dichos Señores de todas las dificultades que se oponían a una pronta resolución, despues de haberse discutido largamente el asunto se acordó unánimemente declarar que el camino de que se trata es una vía publica y de utilidad comun y obras necesarias en grado mayor y que por la utilidad que le reporta el muro indicado de dicho camino debía contribuir D. Pablo Bujosa y Amengual con la quinta parte del coste de las obras que puedan hacerse en el muro de sosten..." (AMB. Sign. 12).

Camí des Cós

El 31 de juliol de 1959 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte a Francesc Tomás Alorda per "...importe de los jornales y materiales invertidos en los trabajos de construcción de camino "Se Bassa" a "Es Cos" de esta localidad, durante el mes de junio de este año..." (AMB. Sign. 417).

L'any 1972 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte a l'empresa Edificaciones Palma S.A per jornals i materials invertits en la reparació i explanació del camí des Cós (AMB. Sign. 432).

El projecte de pavimentació del camí del Cós va ser elaborat el novembre de 1986 amb la cooperació tècnica total del Consell de Mallorca, sol·licitada per l'Ajuntament de Banyalbufar, a la memòria del qual podem llegir: "...a efectos de definir las obras con cuya realización se verán satisfechas las necesidades expuestas por el propio Ayuntamiento en su petición, respecto de la pavimentación y acondicionamiento de la plataforma existente en es Cos, ordenando su utilización como aparcamiento de

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix el tram 1.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/2.500. Apareix el tram 1 amb el nom de "Camino des Port".

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix majoritàriament.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

los vehiculos de los usuarios de la playa, cuyo acceso a la misma se realiza por el camino, asfaltado, que enlazaba con la población" (AGCM. Sign. 2166/1).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003).tom V. Fa referència al camí catalogat: "... La rodalia immediata de Banyalbufar és encisadora. Si anam per un carrer d'escalons empedrat a través d'un passadís d'arc amb sostre de bigues de fusta, sortint del poble en direcció a la mar [...]

[...] Tombant a la dreta, hom baixa a una clotada, on al costat de l'avançada [...] un torrentó forma dues cascades; una es troba prop dels dos molins que mou i l'altra està al fons de la cala, [...]

Escalons tallats a la marga condueixen del molí de dalt al de baix, des d'on s'arriba després a la platja..." (pàg. 103-104).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* fa referència al camí catalogat, on es pot llegir el següent: "Si continuàssim per aquest carrer, més avall arribaríem a la mar, a s'Arenal, on destaquen dos molins d'aigua." (pàg. 28). També dedica la tercera "Passejada per conèixer el patrimoni rural" al port de Banyalbufar, que transcorre pel camí catalogat. (Pàg. 151-156).

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 8 (Camins de llegendes), on diu: "... Entre aquesta costa anomenada es Amoradors i tamé sa Marina -d'accés difícil per mor del tancament de camins- i la zona des Cós, baixes el torrent de Can Fura, que neix a la mola de Planícia." A l'itinerari 9 (Vinyes vora mar), on diu: "... Rera una edificació situada ran del camí, de baixada, un estret pas vianant davalla per una escalonada al macar de s'arenal. [...]. L'accés tan es podia fer des de la mar, utilitzant els escalons excavats a la roca del molí inferior, com des molí superior. (Pàgs. 129-144).

- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana - 22 itineraris a pie -*. A l'itinerari núm. 2: "... varios caminos descien hasta la cala de Banyalbufar, [...]"(pàgs. 85-89).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix amb el nom de "Camino del Mar".

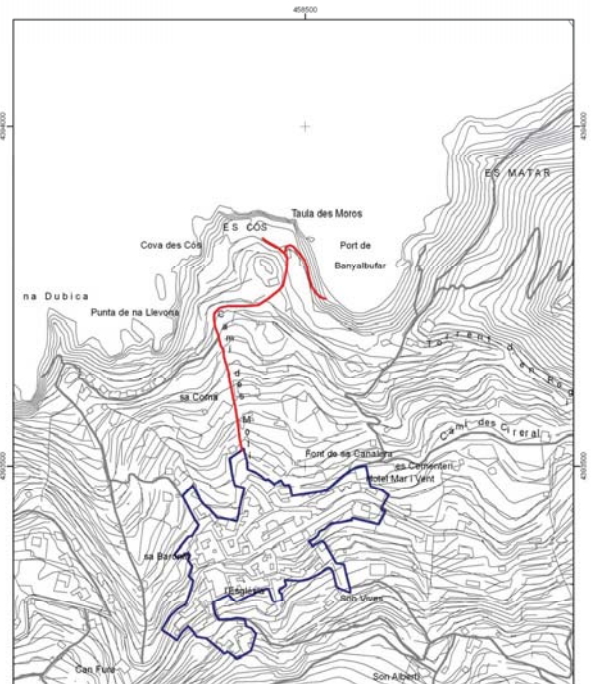
- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareixen els trams 1 i 2.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- Plànol de Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Bañalbufar (*Plan Nacional de Vías Provinciales*, 1973). Escala 1:25.000.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estelles*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(14) CAMÍ DES MOLI / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS	
Escala: 1:5.000 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1993 - escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

(15) CAMÍ DE SA GALERA / CAMÍ DELS HORTS / CAMÍ DE LA MAR

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7
 Inici: camí des Cireral, núm. 16.
 Final: sa Galera.
 Longitud: 800 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veinal.
 - Camí municipal.
 - Obres per part de l'Administració.
 - Deslinde del domini públic marítim-terrestre.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors - un cartell a l'inici del camí "camí de sa Galera".
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert i paret.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No
 - Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

Includi a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

168

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 9 d'abril de 1479 Jaume Joan venia a Joan Sitges una vinya i hort "...Et affrontat dicta vinya cum dictis ortis ex una parte cum vinea Simonis de Vich vocata lo bogiot / et ex alia parte cum camino quo tendit al cireral / et ex alia parte cum camino per quem tenditur a la galera / et ex alia parte cum campo dels ametlers Johanis de Vich / et ex alia parte cum orto Gabrielis de Vich vocato lort de la batalla / et ex alia parte cum orto Guillemri Paiou..." (ARM. ECR 738).

El 9 de setembre de 1562 Bartomeu Falques venia a Pere Comes cases i terres contigues, "...Et affrontatur videlicet dicte domus cum dicto troceo terre ex una parte cum via publica Et ex alia parte cum troceo terre Jacobi Ambros Et ex alia parte cum camino de la Galera Et ex alia parte cum vinya Jacobi Vich..." (ARM. ECR 739).

El 19 d'octubre de 1585 Francesc Vich establia a Joan Onofre Vich "...quandam vinya vocata le Vinyeta que est entre dos camins reals per alterius quorum tenditur ad villam de Bunyola et per alterum ale galera y al cireral..." (ARM. ECR 739).

L'11 de gener de 1616 Francesc Vich venia a Joan de Lloscos un censal sobre una peça de terra "... vocata La Vinyeta que sta entre dos camins reals lo un dels quals va a Buniola y laltre ala galera y cireral..." (ARM. ECR 740).

En la sessió del Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, de dia 8 de novembre de 1902, es va tractar el següent: "...en el camino que conduce a la Galera, el puente del torrente llamado den Roig, construido hoy de maderas y tierra, se halla en un estado ruinoso, y precisa se haga uno, en mejores condiciones..." L'Ajuntament va acordar que es construís un pont de pedra i que es pagàs del "...capitulo de imprevistos." (AMB. Sign. 18).

A 19 dagost de 1903, el Consistori acordà, per unanimitat, arreglar el pont del camí de sa Galera, ja que després d'unes pluges va resultar molt afectat (AMB. Sign. 18).

Dia 4 de juny de 1910, la Corporació municipal aprovà, per unanimitat, l'arreglament del camí de sa Galera perquè, pel seu estat, era intransitable (AMB. Sign. 22).

Igualment, dia 16 de novembre de 1912, el mateix Ajuntament va acordar, altra vegada, arreglar el camí de sa Galera ja que era intransitable (AMB. Sign. 23).

En la sessió plenària, de dia 11 de gener de 1913, es tornà a debatre sobre l'estat del camí de sa Galera: "...el camino que conduce a la Galera se halla en mal estado y es preciso hacerle una reparacion al objeto de evitar alguna desgacia (sic) y enterado el Ayuntamiento [...] acordó [...] que la Comisión de Fomento pase al sitio indicado y disponga según su criterio la reparacion que necesita y en su vista se acordara lo procedente." (AMB. Sign. 23).

Després de la visita de la Comissió al camí, l'Ajuntament, dia 18 de gener de 1913, va acordar arreglar-lo en la major brevetat possible (AMB. Sign. 23).

A 22 de març de 1913, les obres d'arreglament del camí de sa Galera ja havien acabat i la Corporació banyalbufarina aprovà que la Comissió de Foment les examinàs per donar el dictamen (AMB. Sign. 23).

170

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 325 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 325 m

Amplada mínima: 2,8 m
màxima: 4,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 22 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 22 m

Amplada mínima: 2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins arribar al Penyal Gros.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 453 m

Amplada mínima: 0,9 m

Seguiment: regular

Estat: dolent

es troba envaït per enderrocs i en alguns trams destruït per les esllavissades.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

169

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 3 de maig de 1913, va tractar "...que la Comisión nombrada para dictaminar el estado del camino de la Galera, manifestó que la parte arreglada mide ciento dos metros, y el Ayuntamiento [...] acordó por unanimitad, se satisfaga a Juan Nadal Boscana, la cantidad de noventa pesetas senteta y ocho centimos..." (AMB. Sign. 23).

Dia 31 de gener de 1914, en la sessió del Ple, es discutia davant "...la necesidad de una reparacion en el camino de la Galera a consecuencia de un desmoronamiento de tierra y piedras está interceplado dicho camino y es muy peligroso para los marineros que muchas veces pasan de noche..." Finalment l'Ajuntament banyalbufari acordà arreglar-lo ràpidament (AMB. Sign. 24).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en sessió plenària dia 3 d'abril de 1915, acordà arreglar immediatament el camí de sa Galera pel mal estat a causa de les pluges (AMB. Sign. 24).

La Comissió municipal permanent, a 16 de gener de 1928, va autoritzar a un veïnat "...para adosar una acequia negativa al muro sosten de la finca propiedad de Sebastián Picornell y a través con la misma el camino vecinal de la Galera, con la condición [...] que sin con el [...] tiempo el Ayuntamiento o los propietarios acuerdan convertir el actual camino de andadura por otro carretero, y por efecto de esta modificación quede destruida la acequia la nueva reconstrucción será a cargo del propietario." (AMB. Sign. 42).

Entre els anys 1924 i 1981 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de desembre de 1924. Partida de 165 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 20 pessetes (AMB. Sign. 298).

31 de març de 1925. Partida de 210 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 6 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 30 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de juny de 1926. Partida de 370 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 10 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 50 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1927. Partida de 650 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 10 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 50 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1929. Partida de 90 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 6 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 27 pessetes (AMB. Sign. 298).

3 d'abril de 1930. Partida de 355 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 7 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 31,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

28 de desembre de 1931. Partida de 210 pessetes pagades a Miquel Cabot per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 20 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de setembre de 1932. Partida de 127,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació i recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 9 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de setembre de 1932. Partida de 127,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació i recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 9 pessetes (AMB. Sign. 299).

171

30 de juliol de 1933. Partida de 187,65 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de sa Galera, amb un total de 2,25 pessetes (AMB. Sign. 299).

31 de desembre de 1935. Partida de 173,30 pessetes pagades a Mateu Tomàs Albertí per jornals per reparar i conservar la xarxa del clavegueram. Al compte que acompanya apareixen 2,5 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 12,50 pessetes (AMB. Sign. 300).

30 de desembre de 1936. Partida de 497,40 pessetes pagades a Mateu Tomàs Albertí per jornals per reparar murs i arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 54,5 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 295 pessetes (AMB. Sign. 300).

31 de desembre de 1937. Partida de 162 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de sa Galera, amb un total de 2,25 pessetes (AMB. Sign. 300).

16 d'agost de 1938. Partida de 210,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de sa Galera, amb un total de 2,5 pessetes (AMB. Sign. 300).

10 de novembre de 1939. Partida de 512,60 pessetes pagades a Mateu Tomàs Albertí per jornals invertits en la reconstrucció del mur del camí de sa Galera. Al compte que acompanya apareixen dos jornals invertits en aquest camí, a més dels materials, amb un total de 55,20 pessetes (AMB. Sign. 300).

30 de desembre de 1939. Partida de 189,75 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per treballs de reparació dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí de sa Galera, amb un total de 11 pessetes (AMB. Sign. 300).

16 de juliol de 1940. Partida de 120 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits per arreglar el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 dia de feina invertit en el camí de sa Galera amb un total de 5 pessetes (AMB. Sign. 300).

2 de desembre de 1940. Partida de 187,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per arreglar el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 jornal invertit en el camí de sa Galera, amb un total de 5 pessetes (AMB. Sign. 300).

30 de juny de 1941. Partida de 66 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació i recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix un dia de feina invertit en el camí de sa Galera, amb un total de 6 pessetes (AMB. Sign. 305/1).

A l'any 1955 es documenta una partida de 474 pessetes pagades a Mateu Tomàs Albertí per materials i 9,5 jornals invertits en el camí de sa Galera (AMB. Sign. 414).

A l'any 1959 es documenta una partida de 2.013 pessetes pagades a Jaume Font Font per materials i jornals invertits en la construcció d'un mur en el camí de sa Galera (AMB. Sign. 417).

A l'any 1967 es documenta una partida de 9.284 pessetes pagades a Gabriel Tomàs Bosch per obres fetes al camí de sa Galera (AMB. Sign. 421).

A l'any 1975 es documenta una partida de 474 pessetes pagades a Mateu Tomàs Albertí per materials i 9,5 jornals invertits en el camí de sa Galera (AMB. Sign. 428).

A l'any 1978 es documenta una partida de 26.113 pessetes pagades a Antoni Calafell per jornals invertits en la construcció d'un marge del camí de sa Galera (AMB. Sign. 431).

A l'any 1981 es documenta una partida de 13.720 pessetes pagades a Gabriel Font Font per jornals i material invertits per arreglar el camí de sa Galera (AMB. Sign. 434).

31 de desembre de 1987. Partida de 242.368 pessetes pagades a l'empresa Mateu Cañellas per treballs efectuats al camí de sa Galera (AMB. Sign. 307).

A dia 21 de setembre de 1929, la Comissió municipal permanent aprovà algunes reparacions en el camí veïnal de sa Galera (AMB. Sign. 43).

172

autorització para efectuar dicha reforma..." (AMSC. *Capitanía General de Baleares*. Sign. 3a, 3a, 29. 1936).

La Comissió municipal permanent, a dia 31 de gener de 1937, va debatre el següent assumpte: "Con el fin de combatir el paro obrero agudizado últimamente por la prohibición absoluta de dedicarse a la pesca, industria a la que se dedicaban bastantes vecinos, y al propio tiempo fomentar el desarrollo de la riqueza agrícola de una zona de bastante consideración que se halla casi incomunicada, por unanimidad se acuerda la conversión de la vereda de tierra dura denominada de "La Galera" que desde el pueblo conduce a los varaderos del Port y Galera cruzando la zona agrícola dels "Horts" en camino carretero; y encargar la redacción del oportuno proyecto al sobrestante Dn Juan Socías [...] para su examen y aprobación definitiva a la Junta Provincial contra el Paro." (AMB. Sign. 44).

En una altra sessió plenària celebrada el 10 de març de 1946 el consistori banyalbufarí, "Visto el estado actual de los caminos llamados dels Amarados, torrente Pera de S'ase, camino de la Galera y camino de cementerio proceder a su arreglo" (AMB. Sign. 45).

A l'any 1948 es va estudiar construir un port a la cala de s'Arenal. En un croquis de l'informe "gestiones para construir un puerto en el Arenal de este término 1948" apareixen dos camins que surten del poble, un que va cap aquesta cala i un altre que va a sa Galera (AMB. Sign. 168/2).

A 25 d'agost de 1955, el Ple va donar autorització a un veïnal "...para construir una vivienda en la finca "Es Matá", camino de la Galera..." (AMB. Sign. 33).

El Consistori banyalbufarí, amb data de 23 de desembre de 1958, va acordar, per unanimitat, arreglar els desperfectes causats pels temporals de pluja al camí de sa Galera (AMB. Sign. 34).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el día 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]
1.946 Construcción parcial y mejora camino La Galera 9.000'..." (AMB. Sign. 168/2).

Dia 27 d'octubre de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu l'aprovació d'un compte de 2.013 PTA per treballs de reparació d'un tram del camí de sa Galera (AMB. Sign. 34).

En un document sobre la "Relación de obras y mejoras realizadas durante la presente Campaña por este Ayuntamiento, y que serán inauguradas oficialmente el 18 de julio de 1.960.", s'informa sobre:
"Reparación, con nuevo trazado, del camino "La Galera". 4.028'60 (PTA)..." (AMB. Sign. L-593).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenció concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí dels Horts i la Galera, amb un total de 109.701 pts (AMB. Sign. 149).

174

Segons consta a l'Acta de la Comissió municipal permanent, de 30 de novembre de 1929, de l'Ajuntament de Banyalbufar: "El Alcalde expone que le ha visitado una Comisión de Pescadores de esta localidad, manifestandole que han conseguido una subvencion del Ingeniero de Obras del Puerto para el ensanche y mejora del actual varadero del Port, pero para lograr este objeto el propietario de la finca colindante que se muestra propicio y dispuesto a facilitarles todo el material necesario, les exige a cambio de las facilidades y cesiones suyas que el Ayuntamiento renuncie al actual camino que conduce a la Galera dando él por su parte todo el terreno que sea necesario para la construcción de otro que conduzca hasta el Port." L'Ajuntament va resoldre que enviaria la Comissió per examinar el avantatges i inconvenients d'aquesta proposta (AMB. Sign. 43).

La Comissió municipal permanent, a dia 7 de desembre de 1929, tractà sobre una permuta amb un propietari sobre el camí de sa Galera i sobre construir un nou traçat pel camí del Port. A l'Acta de dita Comissió es llegeix: "Practicada por esta Comisión la inspección ocular a la finca Pinar de la Comuna propiedad de Juan Albertí Fornés y presente éste, se estudió detenidamente la forma y emplazamiento que deberá tener el trazado del nuevo camino que se construya hasta el Port. La configuración del terreno permite un nuevo trazado y rectificación del existente, manifestando el propietario [...] que él gratuitamente cede todo lo que sea necesario para la nueva construcción a cambio de la renuncia del existente y que conduce a la Galera.

Estudiado el asunto con detención y examinadas las ventajas que a la clase pescadora puede reportarles la construcción y ensanche del varadero del Port y no sea obstáculo a que las obras den principio a la mayor brevedad, se acuerda:

1º Aceptar el cambio del camino existente que conduce a la Galera por otro que se construirá en la misma finca, conforme y con arreglo al trazado que que convenga para que comodamente se pueda ir al varadero del Port.

[...]
3º El Ayuntamiento construirá detenidamente y a su cargo el camino hasta el Port, la prolongación de éste hasta la Galera será a cargo de los pescadores..." (AMB. Sign. 43).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 22 de juny de 1933 s'acordà arreglar el camí veïnal de Can Font i fer una inspecció al camí de la Galera per examinar l'esboldregament d'un parènt del camí i estudiar la seva reconstrucció (AMB. Sign. 30).

La Comissió municipal permanent, a 7 d'octubre de 1933, acordà reconstruir el pont del camí de sa Galera (AMB. Sign. 44).

En la sessió de la Comissió permanent, de 2 de novembre de 1935, sobre el pont del camí de sa Galera, es donà compte que la Comissió d'Obres "...no tiene que oponer ningun reparo a su construcción que responde el proyecto aprobado, y la cuenta presentada por el Maestro Jaime Picornell que importa quinientas cuarenta y seis pesetas...". La Corporació ho aprova per unanimitat (AMB. Sign. 44).

En una instància, amb data de 16 de desembre de 1936, que va enviar el batle de Banyalbufar al comandant militar de Balears, es demanava que: "...En este término el camino que conduce al Mar y denominada (sic) de La Galera es camino transitable solamente por peatones y caballerías, y el Ayuntamiento a fin de facilitar la explotación agrícola y el acarreo de los frutos de las fincas colindantes, tiene el proposito de transformar el referido camino en carretera transitable para carros pero sin modificar el actual trazado, y a tenor de lo dispuesto [...] se sirva concederme la oportuna

173

El 27 de juliol de 1964 Miguel Bestard Serra, secretari de l'Ajuntament de Banyalbufar, expedí un certificat segons el qual es dedicava una subvenció per a les obres de recomposició dels camins municipals de la Galera i del Moli (AMB. Sign. 149).

En la sessió del Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, feta a 28 de desembre de 1967, es va aprovar un compte de 1.360 PTA per la reconstrucció de murs en el camí de sa Galera i el de s'Arenal (AMB. Sign. 36).

A 30 de novembre de 1971, el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar acordà destinar una subvenció de 100.000 PTA per fer front a l'atur i arreglar el camí de la Galera, perquè fou afectat per uns temporals de pluja (AMB. Sign. 37).

L'any 1972 es va formar l'expedient d'urgència relatiu a les obres de reconstrucció dels paretons dels camins municipals del Moli, la Galera, del Cementeri i de sa Pedra de s'Ase, esbaldregats degut a les pluges, amb un import total de 170.504 pts (AMB. Sign. 149).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 30 de gener de 1973, acordà fer la recepció de les obres de reconstrucció dels murs del camí municipal de sa Galera i efectuar el pagament en càrrec a la partida corresponent al Pressupost de despeses de l'any 1972 (AMB. Sign. 37).

Dia 31 de maig de 1977, el Ple de la Corporació municipal va debatre la sol·licitud d'una veïnada que demanava "...se le conceda licencia municipal para la ocupación del camino La Galera y la pertinente autorización de las obras de instalación de una acometida para llevar el agua de la red de distribución de agua potable de Banyalbufar hasta la casa de su propiedad sita en el citado camino de "La Galera...". L'Ajuntament va autoritzar-la a fer "...las obras de excavación de zanja, instalación de tubería y relleno en todo el tramo de camino que media entre la calle Marina y su casa ubicada en camino de La Galera, teniendo que dejar los viales en las mismas condiciones en que se encontraron..." (AMB. Sign. 38).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 6 de març de 1986, va resoldre adobar els trams que es trobaven en més mal estat del camí que va a la platja de sa Galera (AMB. Sign. 41).

El Ple municipal, a dia 1 de setembre de 1987, va denegar el permís d'obres a un veïnal "...para construir dos corrales uno de 4 m² y otro de 2 m² en la finca de su propiedad ubicada en el "Camí de Sa Galera", ya que se trata de una obra de mayor importancia en la zona afectada por el Plan especial de protección de los bancales, en lo que actualmente existe suspensión de licencias." (AMB. Sign. 41).

El mes d'abril de 2001 es formà el projecte de reparació de diversos camins veïnals del terme municipal de Banyalbufar, en règim de cooperació total concedit pel Consell de Mallorca a sol·licitud de l'ajuntament. El camí de Sa Galera estava inclòs en el projecte, amb inici i final al carrer de Marina: "Aquest camí té una amplada mitjana de 3'50 m amb diversos revolts de 180°; travessa el tàlveg del torrent d'en Roig i torna a pujar per l'altre vessant fins un lloc en el qual el camí, passa a ser privat. El final se situa en front el Port de Banyalbufar i a la cota 50.

Es milloren alguns revolts; es doten d'ampits alguns llocs perillosos i es millora el final del camí en un lloc de gran dificultat.

El final, en el pk 0,450" (AGCM. Sign. 7857/1).

Els darrers 657 metres del camí estan inclosos dins el *Límite de Servidumbre de*

175

Protección, els darrers 500 metres del camí estan inclosos dins el *Límite de servidumbre de tránsito* i els darrers 57 metres del camí estan inclosos dins el *Límite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre* del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

Camí dels Horts

L'11 de setembre de 1432 Antoni Lana venia a Antoni Garriga dos horts i altres pertinençies. "...Et dictos duo orti affrontatur ex una parte cum cequia dicti loci de la font devall Et ex alia parte cum orto Gabrielis Sallent Et ex alia parte cum orto den Marques Et ex alia parte cum camino dels Orts..." (ARM. ECR 168).

L'any 1937 es va formar un expedient per a les obres de construcció del camí municipal anomenat dels Horts, amb una relació de tots els jornals invertits gràcies a la subvenció de la *Junta Provincial contra el Paro Obrero* i plànol adjunt amb el traçat del camí (AMB. Sign. 164).

En la sessió de la Comissió municipal permanent, de 27 de febrer de 1937, es donà compte d'un subsidi d'atur de la "Junta Provincial del Paro Obrero" de 14.597 PTA per arreglar el camí municipal des Horts (AMB. Sign. 44).

Dia 13 de març de 1937, la Comissió municipal permanent va aprovar les condicions econòmiques per a les obres de construcció del camí des Horts i "...que la subasta se anuncie por pregón el día de mañana conforme lo ordenado por el Ecmo. Sor Gobernador civil, y por cantidad de catorce mil quinientas noventa y siete pesetas..." (AMB. Sign. 44).

En sessió plenària del 10 d'abril de 1937 l'Ajuntament de Banyalbufar "El Secretario da cuenta que la subasta de las obras de construcion del camino municipal Dels Horts se adjudicó al mejor postor Mateo Tomás Alberti por la cantidad de tres mil quinientas cuarenta y seis pts; y la rebaja de mil cincuenta y una pesetas obtenida, por concesion de la Junta Provincial contra el Paro se destinarán a la prolongación del referido camino hasta el varadero del Port" (AMB. Sign. 44).

Segons consta a l'Acta de la Comissió permanent, de 24 de març de 1943; "Para la ampliación de un tramo del camino del Horts que partiendo de la plasoleta de la Canaleta debe terminar en la finca rústica de Jaime Font Cabot, [...] se acuerda satisfacer los jornales del Maestro de Obras necesarios para la construcción de los muros de contención..." (AMB. Sign. 45).

En la Comissió municipal permanent, de 27 de febrer de 1943, es va donar lectura d'una sol·licitud d'un veïnat que demanava ampliar el camí que anava des de l'anomenada Placeta de la Canaleta fins als Horts (AMB. Sign. 45).

Dia 23 de juliol de 1963, en la sessió del Ple municipal, es va aprovar un compte de 5.231 PTA per obres de reparació del camí des Horts (AMB. Sign. 35).

Amb data de 26 de març de 1964, l'Ajuntament de Banyalbufar tractà el següent assumpte: "En cumplimiento de lo interesado por el Gobierno Civil de la provincia se acuerda en principio incluir en el Plan de obras a inaugurar el próximo 18 de julio, las siguientes: Puente y mejora camino Els Horts—165.212'90 ptas..." (AMB. Sign. 35).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenció concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962,

Esbarrany sense data sobre la Cooperació provincial corresponent al Pla 1956-57 que té com a punt 5è el següent: "Ampliación camino del Mar (Junta Paro)" (AMB. Sign. 168/2).

Sobre aquest assumpte es documenta, també, una instància que fou enviada per la Diputació provincial, amb data de 23 de maig de 1957, com a resposta d'una sol·licitud de l'Ajuntament sobre el Pla de cooperació provincial. La Diputació va concedir un subicidi corresponent al 75% dels honoraris del tècnic redactor del projecte de construcció "...de un camino desde el casco urbano al mar..." (AMB. Sign. 149).

En el Ple de 27 de juny de 1957 es va acordar "...encargar al Ingeniero D. Antonio Perietti la confección del Proyecto de Camino el mar, autorizándose al Alcalde para disponer lo conveniente hasta dejar ultimado el citado Proyecto, incluso ordenando los gastos necesarios." (AMB. Sign. 34).

En la sessió plenària de 13 d'agost de 1957, es donà compte a la Corporació de l'acceptació de redacció d'aquest projecte per part de l'ingenyer Parietti (AMB. Sign. 34).

Escrit, amb data de 26 de setembre de 1969, que informa de l'acabament de les obres del camí a la mar: "Terminadas las obras de pavimentación asfáltica de la calles "Camino al Mar", ..." (AMB. Sign. 149).

Edicte, de dia 9 de desembre de 1972 que anuncia subhasta pública relativa a l'asfaltat del camí a la Mar (AMB. Sign. 168/2).

Entre 1976 i 1985 l'Ajuntament de Banyalbufar va fer nombrosos pagaments per a la recomposició del camí:

1976. Partida de 3.718 pessetes a Antoni Calafell per import de jornals i materials invertits en reparació del tram del clavegueram del camí a la Mar (AMB. Sign. 429).
1983. Partida de 37.362 pessetes al Consell Insular de Mallorca "...importe de la tercera anualidad del anticipo reintegrable sin interés concedido en su día a este Ayuntamiento para la Reforma del Alcantarillado en su tramo del Camino al Mar" (AMB. Sign. 436).
1984. Partida de 37.219 pessetes a Jaume Alberti Cabot per jornals i materials invertits en la reconstrucció d'un paredó esbaldrat en el camí de la Mar (AMB. Sign. 437).
1985. Partida a Tomás Ripoll Tomás per jornals invertits en el paredó del camí de la Mar des Terrer (AMB. Sign. 438).

En el Ple de la Corporació municipal, fet a dia 28 d'abril de 1987, "El Sr. Alcalde informó a los remitidos que en el Pleno del día dos de abril, se había aprobado el expediente de urgencia para proceder a la contratación de las obras de reparación de varios "marges" en el camino al mar, y en virtud de la delegación que le había hecho el Pleno, procedió a contratar las obras..." (AMB. Sign. 41).

Camí de la Barca

El 7 de juny de 1670 Jaume Font Font feia testament a favor del futur infant mascle de la peça de terra que posseïa a la Canaleta, "...confrontat de una part ab camí dit de la barca y Galera, de altre ab ribera del mar demunt lo lloch dit lo arenal, de altre ab pesa de terra dita el molí de Bernat Font, mon pare [...] de altre ab viña anomenada ne mesaca..." (ARM. A-702).

El 27 d'agost de 1670 Josep Coll establia a Pere Marco cases, corral i tros de vinya, "...Et affrontatur ex una parte cum camino publico dicto de la Barca; et ex alia

en el qual apareix el camí dels Horts i la Galera, amb un total de 109.701 pts (AMB. Sign. 149).

En la sessió plenària, de 30 d'abril de 1964, l'Ajuntament banyalbufarí tractà el següent assumpte: "En a tención a que la Diputación Provincial tiene autorizado a este Ayuntamiento para ejecutar el proyecto de construcción de un nuevo puente en el camino Els Horts o La Galera, para el cual tiene concedida una subvención de 58.366'00 pesetas, con cargo al Plan de Cooperación, sobre un presupuesto total de 165.212'90 pesetas, siendo el resto de aportación municipal, y teniendo en cuenta que los particulares afectados por dicha mejora se proponen efectuar las obras supliendo por su parte casi la totalidad de la aportación municipal, se acuerda encargar la construcción de dicho puente a D. Pedro Gelabert Antich, señalado por los particulares..." (AMB. Sign. 35).

L'any 1965 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte a transports Terrassa d'Esporles "...importe de gravilla y arena suministrada para los trabajos de construcción de un puente en el camino de Els Horts" (AMB. Sign. 419).

El 15 de juliol de 1986 el mateix consistori feia un pagament d'1.600.000 pessetes a l'empresa EMDECO S.A en concepte de reparació d'un safareig situat en el camí dels Horts (AMB. Sign. 307).

Camí de la Mar

El 13 de maig de 1531 Jaume Vich capbreva un censal sobre vinya i hort, "...Et affrontat dicta vinea cum orto ex una parte cum orto Johannis Vich / et ex alia parte cum vico sanderio perquem itur ad mate / et ex alia parte cum vico sanderio perquem itur ad vineas den beusa et deambros / et ex alia parte cum vinea Simonis de Vich / et ex alia parte cum vico sanderio perquem itur ad certos ortos..." (ARM. ECR 739).

El 14 de novembre de 1596 Pere Vich concedia als obrers de l'església de Sant Nicolau un censal sobre una vinya i camp, "...et vinea vero cum campo affrontat cum duabus viis publicis quam altera itur ala mar y la altre a Stelenchs et cum vinea Jacobi Vich als. Soldat que antic erat Catherine Jofra et cum olivarii et vinea Petri Jonis Vich als. gregori..." (ARM. ECR 739).

El 27 de maig de 1663 Francisca Vives inscriu en testament una vinya i hort dita la Coma, que feia partió "...ex una parte cum itinere per quod ex dicto loco tenditur ad mare, ex alia cum spuma maris..." (ARM. A-700).

A 25 d'agost de 1955, la Corporació municipal va resoldre incloure en el "Plan de Cooperación Provincial" dels anys 1956 i 1957 "...la reforma y ampliación del camino que conduce al mar; con un coste de unas 125.000 ptas. en su primer tramo. Dicha cifra estaría representada casi exclusivamente por mano de obra y podría ser subvencionada por la Junta Nacional del Paro u otro Organismo." (AMB. Sign. 33).

Certificat, amb data de 30 d'agost de 1955, sobre l'acord del Consistori banyalbufarí que adoptà a dia 25 del mateix mes, referent a camins. Diu el següent: "Se proyecta la reforma y ampliación del camino que conduce al mar, con un coste de una 125.000 ptas. En su primer tramo. Dicha obra estaría representada casi exclusivamente por mano de obra y podría ser subvencionada por la Junta Nacional del Paro u otro Organismo." (AMB. Sign. 168/2).

parte cum vinea Petri Alberti filis Mathey, ex alia parte cum troceo terra Jacobi Ambros, et ex alia parte cum troseu domorum dicti Ambros..." (ARM. ECR 740).

Camí de s'Arenal

En el Ple del Consistori banyalbufarí, de 14 d'agost de 1897, es tractà el següent assumpte: "El señor presidente izo (sic) mencion sobre hacer un camino que apartir desde el torrente pase por el Campet y baja a terminar al arenal con objeto de que todas las familias puedan bajar con sus hijos a tomar los baños y ademas poder utilizar la multitud de alga que el mar arroja el mencionado arenal para cuyo objeto el Sor. D. Bartolome Font Alberti concede permiso para que se tome la cantidad de terreno que se necesite para dicho camino del terreno de su propiedad denominado el Campet sin ninguna retribución ..." (AMB. Sign. 13).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 25 d'abril de 1914, va tractar l'assumpte de la construcció de camins veïnals econòmics en relació al "...Real Decreto de 24 de marzo ultimo..." i es va debatre sobre "...la construcción de uno que partiendo de esta villa, terminara al puerto de la cala del arenal, con una longitud aproximada de dos kilometros y cinco hectometros..." Finalment, l'Ajuntament acordà realitzar les obres de rehabilitació i construcció del camí veïnal de Banyalbufar al Port de la Cala de l'Arenal amb la possibilitat de rebre alguna subvenció (AMB. Sign. 24).

Entre els anys 1929 i 1980 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

A l'any 1929, partida de 499,25 pessetes pagades a Pau Vich Bujosa per jornals per construir el nou camí de s'Arenal i una altra de 177,10 pessetes per material invertit en la construcció del mateix camí (AMB. Sign. 399).
A l'any 1929, partida de 210,15 pessetes pagades per materials suminstrats pel camí veïnal de s'Arenal (AMB. Sign. 399).
30 de juny de 1930. Partida de 129,25 pessetes pagades a Pau Vich Bujosa. Al compte que acompanya apareixen 27,5 jornals invertits en la reconstrucció de varis trams del mur del camí de s'Arenal (AMB. Sign. 299).
A l'any 1930, partida de 129,25 pessetes pagades a Pau Vich per jornals invertits en la reconstrucció de varis trams del camí de s'Arenal (AMB. Sign. 299).
25 d'agost de 1934. Partida de 150,50 pessetes pagades a Mateu Tomás per treballs de reparació de murs i altres treballs. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de s'Arenal, amb un total de 3,25 pessetes (AMB. Sign. 299).
A l'any 1950, partida de 120 pessetes pagades a Miquel Amengual Bujosa per 7,5 jornals invertits en obres municipals per construir el paredó del camí de s'Arenal (AMB. Sign. 409).
A l'any 1954, partida de 268 pessetes pagades a Mateu Tomás Albertí per 5,5 jornals i material invertits en el paredó del camí de s'Arenal (AMB. Sign. 413).
A l'any 1955, partida de 474 pessetes pagades a Mateu Tomás Albertí per 9 jornals de treballs realitzats en camins veïnals entre elles el camí de s'Arenal (AMB. Sign. 414).
A l'any 1956, partida de 907 pessetes pagades a Mateu Tomás Albertí per jornals invertits en el manteniment del camí de s'Arenal i per obres en altres camins (AMB. Sign. 415).
30 de juny de 1956. Manament de pagament de 907 pessetes pagades a Mateu Tomás Albertí per jornals i material invertits en les obres de manteniment del camí de s'Arenal (AMB. Sign. 308/2).
A l'any 1967, partida de 1.360 pessetes pagades a Gabriel Tomás Bosch per jornals i materials invertits en treballs de reconstrucció de murs en el camí de s'Arenal (AMB. Sign. 421).

Partida de l'any 1980, pagada a Jaume Font Font per treballs de rehabilitament del mur que s'havia esbaldregat en el camí de s'Arenal (AMB. Sign. 433).

A la sessió de la Comissió municipal permanent, de dia 15 de juny de 1929, es tractà el següent: "En virtud del acuerdo del Ayuntamiento Pleno de construir urgentemente el camino que conduzca hasta la playa El Arenal [...] se ha podido apreciar que no ofrece ninguna dificultad técnica aprovechando las ondulaciones del terreno y el tramo de escalera existente a cuyo efecto y existiendo este criterio ha encargado para la ejecución de estas obras [...] con el fin de evitar posibles accidentes..."; l'Ajuntament, va acordar col·locar a la vorera del camí de l'Arenal unes barres de ferro amb filferada (AMB. Sign. 43).

A 22 de juliol de 1933, l'Ajuntament acordà pintar les barres de ferro del camí de l'Arenal (AMB. Sign. 30).

La Corporació municipal, reunida en sessió plenària dia 26 de juliol de 1956, va acordar realitzar els treballs que fossin necessaris per netejar i rehabilitar el camí de l'Arenal (AMB. Sign. 34).

Dia 24 de maig de 1956, en el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar s'aprovà un compte de 232 PTA per jornals i materials invertits en les obres d'arreglament del camí de l'Arenal (AMB. Sign. 33)

Amb data de 26 de juny de 1958, el Ple consistorial va debatre sobre el que segueix: "En atención a las dificultades surgidas para llevar a efecto el plan de obras municipales para el próximo 18 de julio, acordado en sesión de 10 de octubre de 1957, se acuerda modificar dicho Plan, dejando establecido como sigue [...] :

1.- Construcción de un camino de enlace de "Se Marena" con el nombre de El Arenal.
2.- Mejora y muro de contención en camino de la Fuente." (AMB. Sign. 34).

A 25 maig de 1960, el Ple municipal aprovà un compte per jornals invertits en reparar el camí de l'Arenal (AMB. Sign. 34).

En la sessió del Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, feta a 28 de desembre de 1967, es va aprovar un compte de 1.360 PTA per la reconstrucció de murs en el camí de s'Arenal i el de sa Galera (AMB. Sign. 36).

Camí de la platja de Banyalbufar

L'Ajuntament de Banyalbufar, a 10 de novembre de 1971, va debatre "...al objeto de arbitrar medios financieros para hacer frente al grave problema que suponen los daños causados a vías públicas de este municipio con motivo de los temporales de lluvia [...] se procedió urgentemente a encargar el proyecto técnico de la obra [...] la reconstrucción de la vía de acceso a la Playa de Bañalbufar que resultó cortada [...], y ultimado el proyecto redactado por el Arquitecto Don Juan Maria Bonnin Cifre, el Ayuntamiento [...] adopta [...].

Aceptar el Proyecto de las obras de "Reconstrucción con nuevo trazado de la vía de acceso a la Playa de Bañalbufar", [...], cuyo presupuesto asciende a 1.057.375 pesetas, y a realizar el proyecto por la Comisión Provincial de Servicios Técnicos." (AMB. Sign. 37).

Segons consta a la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, de 30 de novembre de 1972, s'acordà: "Designar al Sr. Presidente de esta Corporación para que en representación de este Ayuntamiento acuda a la formalización del acta de entrega

subvenció del Ayuntamiento y la Comisión atendiendo a la importancia del mentado camino y su gran utilidad, acuerda darles la autorización correspondiente [...] corriendo a cargo del Ayunto el pago de los jornales del Maestro bancaleiro encargado de la edificación de los muros que sean necesarios." (AMB. Sign. 45).

Dia 20 de maig de 1945, en la Comissió municipal permanent, es va aprovar un compte de 783 PTA per jornals invertits en les obres de construcció i prolongació del camí veinal des Port (AMB. Sign. 45).

En la sessió del Ple del Consistori banyalbufarí, feta a 21 de juliol de 1950, "...se acordó por unanimidad realizar obras de construcción de un paredón de cemento en la escalera y pasillo del camino del puerto, por el evidente y mortal peligro que ofrece aquel paraje en la actualidad [...] declarado, como se hace, la urgencia en la ejecución de dichas obras, las cuales se realizarán con cargo a la consignación existente para abrir en el puerto." (AMB. Sign. 32).

L'Ajuntament, a 15 de setembre de 1950, aprovà un compte per jornals i materials invertits en la construcció d'una paret en el camí des Port (AMB. Sign. 32), i l'any 1956, hi ha una partida de 232 pessetes pagades a Pere Josep Amengual Arbós per 6 jornals i material invertits en la reparació del camí al port de s'Arenal (AMB. Sign. 415).

Aquest tema es tractà a la sessió plenària de l'Ajuntament, de dia 11 de juny de 1957; "...se dio cuenta a la Corporación de que por la Diputación Provincial de Baleares ha sido otorgada ayuda económica para la formación del proyecto de un camino que conduzca al Puerto [...] cuya ayuda consiste en el 75% de los honorarios de formación de los citados proyectos." (AMB. Sign. 34).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el día 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el período indicado, en la forma siguiente:

[...]
1.944 Reforma parcial camino El Puerto 2.259'90..." (AMB. Sign. 168/2).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 31 d'agost de 1978, es va autoritzar a una veïnada per fer reformes a la seva casa dita "Villa Caty", ubicada al lloc des Matar, en el camí al Port (AMB. Sign. 39).

Amb data d'11 de març de 1987, es documenta un Decret sobre la declaració d'urgència "...en las obras de Reparación de varios muros en el camino al mar, fómese el oportuno expediente...". Hi ha, a més, un informe de l'arquitecte municipal, i dos informes i un certificat del secretari de l'Ajuntament banyalbufarí (AMB. Sign. 780).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...Quatre casetes de pescadors la dominen i un viarany que hi passa per davant baixa fins a la punta de sa Galera, ...". (pàgs. 765-768).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* fa referència al camí catalogat, on es pot llegir el següent: "[...] ens porta al

definitiva de las obras de reconstrucción "Camino municipal de acceso a la Playa de Bañalbufar" a este Ayuntamiento, cuyas obras han sido realizadas con cargo a la Comisión Provincial de Servicios Técnicos de Baleares." (AMB. Sign. 37).

Camí des Port (tram 1)

Dia 18 de juliol de 1914, en la sessió plenària "...se dio cuenta al Ayuntamiento de una comunicación del Sr. Gobernador de esta provincia y Negociado de caminos vecinales y enterado el Ayuntamiento [...] acordó: Que no habiendo presentado en tiempo y lugar hátiles reclamación alguna en contra de la declaración de utilidad pública solicitada por este Ayuntamiento para el camino vecinal llamado de Banyalbufar a su puerto, insiste en la necesidad de la declaración de utilidad pública solicitada, por los grandes beneficios que ha de proporcionar a este término municipal la habilitación de la citada vía.

Mas acordó que, desarrollándose toda la longitud del camino vecinal solicitado dentro de este término, precisa, tan solo, que informe como lo efectua esta Corporación municipal que acuerda, además, se de cuenta de ella por el Alcalde Presidente al Excmo. Sr. Gobernador civil de esta provincia." (AMB. Sign. 24).

A 7 de juliol de 1914, en el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar s'acordà la ràpida reparació dels camins veïnals espanyats per les pluges i a més "...se acordó pase una Comisión nombrada del seno de este Ayuntamiento, una visita de inspección al camino vecinal de Banyalbufar a su puerto para ver si con la capa de escombros que han puesto en dicho camino han dejado las cosas bien y todas en su lugar, y en caso contrario den cuenta a este Ayuntamiento para que se haga cumplir." (AMB. Sign. 24).

El Consistori banyalbufarí, reunint en sessió plenària dia 5 de maig de 1917, va discutir sobre el mal estat que presentava un tros del mur del camí veinal des Port. Finalment la Corporació municipal aprovà desmuntar-lo i fer-lo de bellnou a costa del mateix Consistori (AMB. Sign. 25).

El Ple municipal va tractar a dia 17 de maig de 1919 l'assumpte següent: "Estudiado con toda detención el plan a seguir en la construcción del camino vecinal al puerto, y en vista que la subvención concedida es tan exigua [...] con lo que resulta [...] la ejecución de la obra ha de importar un esfuerzo superior al que puede soportar el pueblo, este Ayuntamiento [...] acuerda renunciar por tales motivos a la subvención correspondiente al citado camino vecinal y a su ejecución." (AMB. Sign. 26).

La Comissió municipal permanent, a dia 25 de novembre de 1933, aprovà que Mateu Tomàs arreglès el camí que anava cap al Port (AMB. Sign. 44).

La Comissió municipal permanent, a 5 de desembre de 1936, acordà modificar un revolí i un tram del camí des Port (AMB. Sign. 44).

En sessió plenària del 10 d'abril de 1937 l'Ajuntament de Banyalbufar "El Secretario da cuenta que la subasta de las obras de construcción del camino municipal Dels Horts se adjudicó al mejor postor Mateu Tomàs Albertí por la cantidad de tres mil quinientas cuarenta y seis pts; y la rebaja de mil cincuenta y una pesetas obtenida, por concesión de la Junta Provincial contra el Paro se destinarán a la prolongación del referido camino hasta el varadero del Port" (AMB. Sign. 44).

Segons consta a l'Acta de la sessió plenària, de 7 de gener de 1945, del Consistori banyalbufarí: "Examinada una instancia presentada por los propietarios de fincas colindantes con el camino que conduce al Puerto [...] solicitando poder continuar el trasado de la carretera actualmente en suspenso, y al propio tiempo pidiendo una

Cementerí Municipal, localitzat al creuer dels camins de sa Galera (o des Matar) i des Cieral." (pàg. 28). També dedica la tercera "Passejada per conèixer el patrimoni rural" al port de Banyalbufar, on fa referència al camí catalogat. (Pàg. 151-156).

- ROSSELLÓ VAQUER; ALBERTÍ ALBERTÍ (2005). A l'obra que recull la presència de *Banyalbufar a les publicacions periòdiques (1914-1978)* veim com en el núm. 2403 del *Correu de Mallorca. Periòdic Catòlic*, del 19 de febrer de 1917, es deia "...por el referido pinar cruza el camino que conduce a la playa La Galera..." (Pgs. 34-35).

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 9 (Vinyes vora mar), on diu: "...Si volem anar a la punta de sa Galera, hem de seguir per l'esquerre aquest camí de carro i continuar uns 200 m cap el nord-est. Arribarem tot d'una a un planiol. El camí segueix, fent una pujada, però ens desvia per l'esquerra, on es separa un tirany preari que baixa penjat del penyal de sa Bardissa. La baixada és breu, però insegura. El caminó recorre un talús ... (pàgs.145-160).

- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència als camins catalogats al seu llibre *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana - 22 itineraris a pie -*. A l'itinerari núm. 2: "... varios caminos descienden hasta la cala de Banyalbufar, [...]"(pàgs. 85-89).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÀFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 1 i 2 amb el nom de "camino de la playa".

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareixen els trams 1 i 2.

- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareixen els trams 1 i 2.

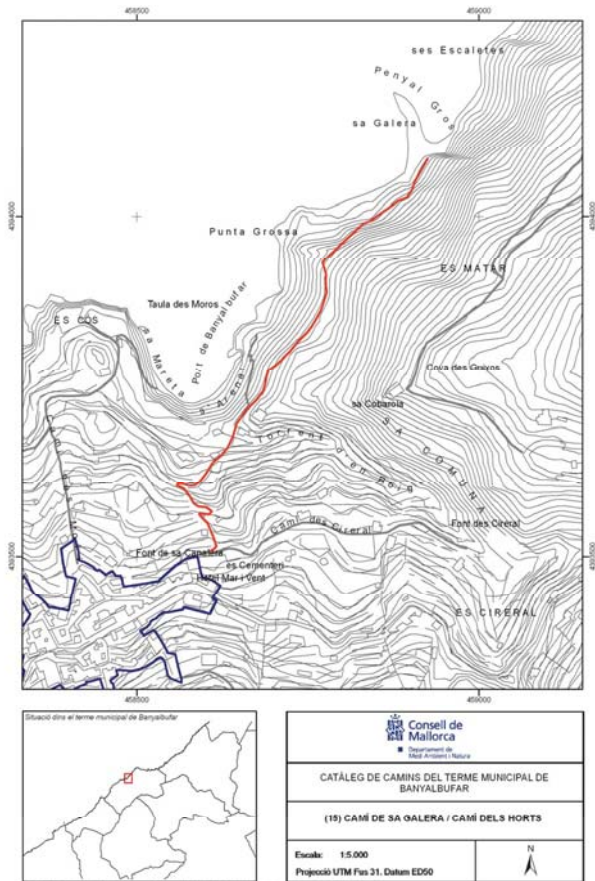
- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix majoritàriament.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). *Banyalbufar*. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1 i 2.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix majoritàriament.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

* Font dades cartogràfica: Mapa Topogràfic Estatal del 1985 i actualitzat a 1:5.000 del Centre de les Illes Balears.

(16) CAMÍ DES CIRERAL / CAMÍ DE SA COMUNA / CAMÍ DES CEMENTERI

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7
 Inici: zona urbana de Banyalbufar.
 Final: font des Cireral.
 Longitud: 497 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí real.
 - Camí veïnal.
 - Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors - un prop de l'inici: "camí des Cireral".
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert i paret.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Includi a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

185

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro
 Tipus de ferm: asfalt
 Longitud: 497 m
 Amplada mínima: 2,9 m
 Seguiment: sense problemes
 Estat: regular
 Interès constructiu Sí No
 Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 13 de maig de 1388 Bartomeu Serra ven a Llorenç Sitge una vinya "...pront affrontatur ex una parte cum camino del Cireral et ex alia parte cum vinea Bernardi Rayners et ex alia parte cum camino de Bunyola et ex alia parte cum vinea Guillemi mora..." (ARM. ECR 737).

El 25 de juliol de 1412 Picons i Vitalis Palmer venien a Guillem de Vich la possessió anomenada la Bastida, més una vinya. "...Et dicta vinea que est predictam popula affrontatur ex una parte cum camino de bunyola / et ex alia parte cum quodam troceo vine Gabriels Batla / et ex alia parte cum camino quo tenditur ad fontem del cirerral / et ex alia parte cum quodam troceo terre et vinie que fuit Guillem Mora..." (ARM. ECR 737).

El 23 de febrer de 1428 Guillem Bujosa venia a Bartomeu Balaguer un olivar, "...Pront affrontatur dictus troceus olivaris ex una parte cum torrente del cireral et ex alia parte cum camino dicti cireralis et ex alia parte cum olivari Arnaldi Bonifay et ex alia parte cum camino de Bunyola..." (ARM. ECR 737).

El 2 d'abril de 1479 Jaume Joan venia a Joan Sitges una vinya i hort "...Et affrontat dicta vinea cum dictis ortis ex una parte cum vinea Simonis de Vich vocata lo bogiot / et ex alia parte cum camino quo tendit al cirerral / et ex alia parte cum camino per quem tenditur a la galera / et ex alia parte cum campo dels ametlers Johannis de Vich / et ex alia parte cum orto Gabriels de Vich vocato lort de la batalla / et ex alia parte cum orto Guillemi Palou..." (ARM. ECR 738).

El 22 de setembre de 1565 es va fer l'inventari dels béns de Catalina Bauçà i el seu fill, entre els quals es trobava "...une vinya de val al camí del Siretal anomenade les donseletes..." (AMB. Sign. 644).

El 17 d'agost de 1584 Antoni Bauçà establia diverses peces de terra a Pere Albert: "...Et affrontatur dicte propietates videlicet [...] Vinea vero major cum garriga et olivari affrontatur ex una parte cum dicto vico de Bunyola Et ex alia parte cum terra et olivari vocata lo mantellet honor Francisci Vich Et ex alia parte cum vinea et olivari Jacobi Ambros Jordi Et ex alia parte cum camino vocato del cirerral y de la comuna de dit loch Et ex alia parte cum vinea et garriga Francisci Vich. Alia vero vinea vocata del torrent cum horto contiguo Affrontatur ex duabus partibus cum dicto camino del cireral y de la comuna dicti loci Et ex alia parte cum campo Mathei Alberti. Troceus vero vinea

186

des Moscatells affrontatur ex una parte cum dicto vico del cirerral y de la comuna Et ex duabus partibus cum vinea et campo dicti Mathei Alberti Et ex alia parte cum dicta comuna circiter unum cortoni terre..." (ARM. ECR 739).

El 19 d'octubre de 1585 Francesc Vich establia a Joan Onofre Vich "...quandam vinea vocata le Vinyeta que est entre dos camins reals per alterius quorum tenditur ad villam de Bunyola et per alterum ale gatera y al cirerral..." (ARM. ECR 739).

El 4 de novembre de 1604 Joan Onofre Vich venia a Joan de Lossos, canonge, un censal sobre una vinya "...et affrontatur ex una parte cum troceo vinee et campi Gabriels Coll et ex alia parte cum camino quo iur ad possessione de Buniola et ex alia parte cum vinea Petrus Alberti et ex alia parte cum camino dicto del cirerral ..." (ARM. ECR 739).

L'11 de gener de 1616 Francesc Vich venia a Joan de Lloscos un censal sobre una peça de terra "... vocata La Vinyeta que sta entre dos camins reals lo un dels quals va a Buniola y laltre ala galera y cirerral..." (ARM. ECR 740).

El 7 de gener de 1659 Jaume Albertí venia a Bernat Ambrós una peça de terra anomenada les Donzelles, "...Confrontat ex una parte cum camino de las Comunas, ex alia cum vinea Michaelis Real, et ex alia cum camino eunti an el Cirerral..." (ARM. ECR 740).

El 23 d'agost de 1740 el batle de Banyalbufar hagué de mediar entre dos veïnats per motiu d'una lletra de ban: "...fonch dit per al dit Bernat Vives que al dit Ambros lo habia pres en ban y ell mantenía no haver incorregut en Ban per quant ell era entrat posehidor del trast que te al dit Ambros a la Comuna y sempre ha vist que en al dit trast ay son hanats per al camí qui passa per dins al Siretal, y tambe que altres que lo han tingut harrendat tambe sempre son pasats per al dit camí..." (AMB. Sign. 654).

Inventari de béns de Jaume Albertí, amb data de 19 de desembre de 1780, en què es registrà "...un Predio anomanat el Camp del gay, que consistex en camp, tres viñes y hortet de parrals, que confronte de una part ab lo camí qui va al Cireral de altre ab camí qui va al torrent de la comuna, y de altre ab lo torrent de dite comuna, y de altre ab viñe de francesch Alberti, y de altre ab lo fosar dels cans. [...] altre pese de Terre anomenade la viñe gran y el colisar tot contiguo, que consistex ab viñe, olivar, y garrige, que confronte ab viñe de Antoni Alberti, de altre ab viñe de Mateu llado, de altre ab lo camí qui va a Son Buñola, de altre ab terres de Barnat Ambros, y de altre ab lo camí qui va al Siretal: -" (AMB. Sign. 656).

Amb data de 6 de setembre de 1784, es documenta un inventari de béns de Jaume Font, que diu el següent: "...una pesé de terra camp ab dos molins fariners [...] confrontade ab le Mar, de altre part ab camí qui va a la comuna, y ab hereves de Juan Vich toyo [...], mes dues viñes juntes anomanades ne major y ne groga ab un tros de garriga tot contiguo, confrontes de una part ab lo camí qui va a stellenchs, de altre a camí del Rafal de Planicia, de altre ab garriga de de (sic) Pere Thomas, y de altre ab viña de Antoni Alberti, mes dos viñes juntes anomanades al faser, y al Bodioc y Parrals tot contiguo [...], confrontes, ab lo camí del cireral, de altre ab terres de Miquel Vich, y de altre ab lo camí de la canelata. ms. altre pese de terra olivar anomanat al forçay [...], confronte de una part ab olivar de francesch Alberti, de altre ab la possessio dita Buñola, y de altre ab olivar de le Baronia. ms. altre pese de terra anomanade lo olivaret confronta de una part ab lo camí qui va a Son Buñola de altre ab terres de Antoni Alberti y de dos pars ab terres de Barnat Ambros..." (AMB. Sign. 656).

187

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 24 de febrer de 1923 "Algunos concejales esponen que el camino vecinal del Sieral en el tramo que linda con la finca propiedad de Dn Miguel Albertí no tiene la anchura que la importancia del camino requiere y constituye un peligro para los vehiculos que transitan por el, acordandose en principio que la comision de obras examine el modo como debe rectificarse el mencionado tramo, y hacer gestiones cerca de Dn. Miguel Albertí por si voluntariamente quiere ceder el terreno necesario para la rectificación que se proyecta" (AMB. Sign. 28).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, a 30 de juny de 1923, es va debatre un dictamen de la "Comision de Gobierno i Policia" en el qual "...proponen declarar zona urbana a los efectos de cualquier clase de construcción que se proyecte realizar, un radio minimo de doscientos metros, tomando como centro la casa mas extrema de cualquier punto del casco de poblacion, y que en los caminos vecinales del Cementerio o Sieral, del Molí, de la Font y de C'an Font a una distancia minima de doscientos metros contados linea recta desde la última casa no se conceda en lo sucesivo ninguna autorizacion para construcción alguna sin que se de a los mencionados caminos una anchura minima de cuatro metros, y en la reconstrucción de muros sostenes de camino o bancales de propietarios se debará siempre guardar la fijada anchura de cuatro metros. No obstante el Ayuntamiento resolverá como estime oportuno." Finalment "...conformándose el Ayuntamiento con el [...] dictamen fue aprobado por unanimidad acordando sujetarse estrictamente al mismo en todas las autorizaciones que se concedan." (AMB. Sign. 28).

Entre els anys 1924 i 1937 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de desembre de 1924. Partida de 165 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 15 pessetes (AMB. Sign. 298).

31 de març de 1925. Partida de 210 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 20 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de juny de 1925. Partida de 400 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per reconprende murs i el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 7 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 35 pessetes (AMB. Sign. 298).

28 de desembre de 1925. Partida de 480 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 20 pessetes (AMB. Sign. 298).

31 de juny de 1926. Partida de 360 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 15 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 75 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1927. Partida de 650 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomàs per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 6 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 30 pessetes (AMB. Sign. 298).

3 d'abril de 1930. Partida de 355 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 7 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 31,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

28 de desembre de 1931. Partida de 210 pessetes pagades a Miquel Cabot per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya

apareixen 10 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 50 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de setembre de 1932. Partida de 127,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació i recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 13,50 pessetes (AMB. Sign. 299).

30 de juliol de 1933. Partida de 187,65 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí des Cireral, amb un total de 13,5 pessetes (AMB. Sign. 299).

31 de març de 1937. Partida de 99,75 pessetes pagades a Mateu Albertí Tomàs per jornals de neteja del camí des Cireral (AMB. Sign. 300).

30 de juny de 1937. Partida de 270,70 pessetes pagades a Mateu Albertí Tomàs per reformes al camí des Cireral. Al compte que acompanya apareixen 22,5 jornals invertits en obres d'eixamplament del camí des Cireral, amb un total de 118,15 pessetes (AMB. Sign. 300).

En el ple celebrat el 10 d'abril de 1937 el Consistori banyalbufarí acordà "...proceder al ensanche del camino del Sieral en todo el tramo comprendido del Cementerio, limitandose el Ayuntamiento el pago del muro pues el desmonte lohará a su cuenta la empresa del camino en construcción..." (AMB. Sign. 44).

L'any 1927 l'Ajuntament de Banyalbufar feia un pagament de 2.021 pessetes a Gabriel Tomàs Bosch, mestre d'obres, pels jornals invertits en la reparació d'un paratè de la carretera del Cireral (AMB. Sign. 421).

El mes d'abril de 2001 es formà el projecte de reparació de diversos camins veïnals del terme municipal de Banyalbufar, en règim de cooperació total concedit pel Consell de Mallorca a sol·licitud de l'Ajuntament. El camí des Cireral estava inclòs en el projecte, amb inici en el p. k 0,080 del camí de Sa Galera i final en el p.k 0,260: "Es un camí que serveix d'accés a diverses propietats i acaba en un camí particular..." (AGCM. Sign. 7857/1).

Camí de sa Comuna

El 17 d'agost de 1584 Antoni Bauçà establia diverses peces de terra a Pere Albertí: "...Et affrontatur dicte proprietates videlicet [...] Vinea vero major cum garriga et olivari affrontatur ex una parte cum dicto vico de Bunyola Et ex alia parte cum terra et olivari vocata lo mantellet honor Francischi Vich Et ex alia parte cum vinea et olivari Jacobi Ambros Jordi Et ex alia parte cum camino vocato del cireral y de le comuna de dit loch Et ex alia parte cum vinea et garrigia Francischi Vich..." (ARM. ECR 739).

El 4 de setembre de 1747 Bernat Ambrós denunciava posseir un hort amb safareig i un molí d'aigua dit lo Cireral: "Affronta dit hort de una part ab lo camí de la Poesocio Buñola: de altre ab lo torrent, qui va a los molins a la part de dit torrent, affronta ab olivar de Jaume Albartí, y ab olivar de dit Sr. Baro anomenat lo Forçay, y ab la comuna anomenada el Pinar, de altre ab camí, qui va de dit loch de Bañalbufar a dit loch de la Comuna treessant dit torrent; y de altre ab terra, y olivar dels successors de Jaume Albartí alias Catina anomenat lo Codissar, y de altre ab camí, qui va a la dita Poesocio Buñola, y de altre ab terra de Bernad Font dita lo Olivret..." (ARM. S-746).

El 6 de setembre de 1784 es va formar un inventari de béns de Jaume Font, veïnats de Banyalbufar, entre els quals es trobava una peça de terra camp amb dos molins fariners, que "...confronte ab el Mar, de altre part ab camí qui va a la Comuna, y de altre part ab terres de Miquel Vich..." (AMB. Sign. 656).

Camí des Cementeri

A 7 d'abril de 1894, l'Ajuntament de Banyalbufar va acordar, per unanimitat, concedir permís d'obres per omplir d'enderrocis i construir un mur de contenció en el camí des Cementeri, en el punt de "Can Caderné" a partir del segon escaló que "...se encuentra al salir del pueblo y que se halla junto a la casa denominada Can Manso..." (AMB. Sign. 13).

El mateix Consistori, dia 4 de març de 1911, acordà rehabilitar el mur de contenció del camí des Cementeri, perquè "...se había derrumbado [...] y estaba expuesto a alguna desgracia..." (AMB. Sign. 22).

Segons consta a l'acta de la sessió plenària de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 25 de novembre de 1911, "...se dio lectura [...] de una instancia presentada por Gaspar Darder y Font en nombre propio y de varios vecinos, solicitando autorizacion para ensanchar el camino del Cementerio hasta el Sieral a sus costas [...] el Ayuntamiento [...] acordó que [...] la comisión de Fomento emita su dictamen, y en su vista el Ayuntamiento acordará lo que crea más justo y en su justicia proceda..." (AMB. Sign. 22).

A 14 de juny de 1913, en la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, el regidor Pere Tomàs proposà al Consistori que "...el camino del cementerio se halla casi intransitable a consecuencia de desperdicios que algunos vecinos fraudulentamente han depositado en dicho camino, y además existe un bancal de bastante altura muy peligroso, y a su juicio merece un paredón de unos tres palmos de alto, y el Ayuntamiento [...] acordó que la comisión de obras estudie el asunto [...] y en su consecuencia acordará lo que proceda." (AMB. Sign. 23).

El 30 de juliol de 1933 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 187,75 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy en concepte de neteja dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 jornal invertit en el camí del Cementeri (AMB. Sign. 298).

El 30 de desembre de 1939 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte de 173 pessetes a Mateu Tomàs Albertí per jornals invertits en la recomposició del ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareix el camí del Cementeri, amb una inversió de 12 pts (AMB. Sign. 405).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 10 de març de 1946, "Visto el estado actual de los caminos llamados dels Amarados, torrente Pera de S'ase, camino de la Galera y camino de cementerio proceder a su arreglo" (AMB. Sign. 45).

En la sessió del Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, feta a 25 d'abril de 1968, es va aprovar un compte de 22.475 PTA per jornals i material invertits en les obres del camí des Cementeri i de sa Canaleta (AMB. Sign. 36).

L'any 1972 es va formar l'expedient d'urgència relatiu a les obres de reconstrucció dels paretons dels camins municipals del Molí, la Galera, del Cementeri i de sa Pedra de s'ase, esbaldregats degut a les pluges, amb un import total de 170.504 pts (AMB. Sign. 149).

Camí de sa Vinya Gran

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en sessió plenària a 17 d'abril de 1897, va tractar l'assumpte següent: "...en vista de que muchos vecinos tenian paso por el camino que conduce a Can Pico y al de la Viña gran proponia fuesen declarados vecinales por la importancia en su consecuencia y despues de discutido lo suficiente se acuerda por unanimidad declarar caminos vecinales [...] el segundo hasta el punto denominado les Casotas..." (AMB. Sign. 13).

El 24 d'abril de 1936 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte de 40'50 pessetes per jornals de reparació del ferm dels camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareixen els jornals invertits en el camí de la Vinya Gran (AMB. Sign. 300).

El 30 de setembre de 1986 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava un compte de 59.100 pts a Jaume Albertí Picornell "...importe de jornales efectuados en la reconstrucción de un muro derruido en el camino municipal de Sa Viña Gran" (AMB. Sign. 307).

Segons consta a l'Acta de la sessió del Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar, amb data de 29 de febrer de 1988, es va concedir llicència a un veïnats "...para proceder a la rehabilitación y reacondicionamiento de una edificación y vivienda antigua situada en la finca denominada Sa Vinya, con acceso por el camino de Sa Vinya Gran..." (AMB. Sense sign.).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* fa referència al camí catalogat, on es pot llegir el següent: "...ens porta al Cementeri Municipal, localitzat al creuer dels camins de sa Galera (o des Matar) i des Cireral." (pàg. 28). També dedica la tercera "Passejada per conèixer el patrimoni rural" al port de Banyalbufar, on fa referència als primers 88 metres d'aquest camí. (Pàg. 151-156).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÀFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000.

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

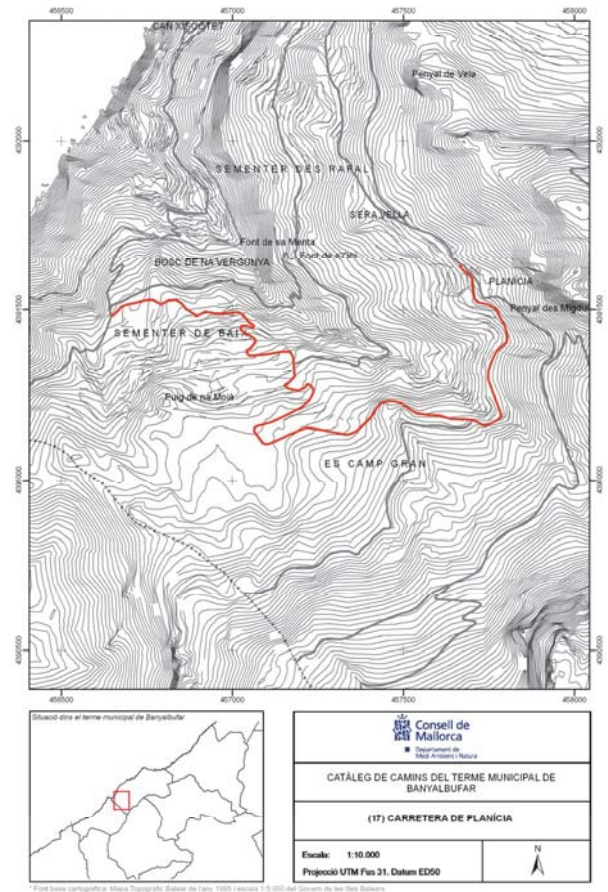
- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellers*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix majoritàriament.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). *Banyalbufar*. Escala 1/2.500.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.
- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999).
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(18) CAMÍ ANTIC DE PLANÍCIA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 698-1-1 / 670-1-8
 Iníci: camí des Correu, núm. 9.
 Final: partió amb el terme municipal d'Estellencs.
 Longitud: 6450 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veïnal.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No obert i reixa.

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

- Al final del tram 3 el portell està tapat.
- un cartell "prohibido el paso de vehiculos" a l'inici del tram 4.
- Al tram 4, a la partió de s'Arboçar i es Rafal, hi ha una barriera tancada amb pany amb un cartell de "camino particular, prohibido el paso". "Propiedad privada. Se ruega no entren".

OBSERVACIONS

- Els trams 6 i 8 actualment no existeix.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Includi a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 14 metres.

Tipologia: pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 14 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Pont
- Escopidors
- Pedres passadores
- Paret
- Escalons
- Ratlletes
- Paretons
- Clavegueres
- Pujadors
- Gual empedrat
- Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 212 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 212 m

Amplada mínima: 1,2 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Pont
- Escopidors
- Pedres passadores
- Paret
- Escalons
- Ratlletes
- Paretons
- Clavegueres
- Pujadors
- Gual empedrat
- Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 132 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 132 m

Amplada mínima: 2,2 m
màxima: 3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Pont
- Escopidors
- Pedres passadores
- Paret
- Escalons
- Ratlletes
- Paretons
- Clavegueres
- Pujadors
- Gual empedrat
- Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Rafal, núm. 10.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra i grava

Longitud: 2.968 m

Amplada mínima: 3,4 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a una distància de 35 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 35 m

Amplada mínima: 2,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a una distància de 32 metres.

Tipologia: ?

Tipus de ferm: desconegut

Longitud: 32 m

Amplada mínima: 0 m

Seguiment: desconegut

Estat: desconegut

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

200

- Tram 7

Continuació del camí fins a una distància de 328 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat

Longitud: 328 m

Amplada mínima: 1,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 8

Continuació del camí fins a una distància de 133 metres.

Tipologia: ?

Tipus de ferm: desconegut

Longitud: 133 m

Amplada mínima: 0 m

Seguiment: desconegut

Estat: desconegut

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 9

Continuació del camí fins a una distància de 292 metres, a la partió de Planícia i es Rafal.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat

Longitud: 292 m

Amplada mínima: 1,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: dolent

es troba envaït per la vegetació i alguns marges estan esbaldregats.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

201

- Tram 10

Continuació del camí fins a s'era Vella.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat parcialment

Longitud: 99 m

Amplada mínima: 1,3 m

Seguiment: regular

Estat: dolent

El camí es troba envaït per la vegetació i alguns marges de sosteniment esbaldregats.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 11

Des de s'era Vella fins a una distància de 117 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 117 m

Amplada mínima: 1,3 m

Seguiment: regular

Estat: dolent

El camí es troba envaït per la vegetació i alguns marges de sosteniment esbaldregats.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 12

Continuació del camí fins a les cases de Planícia.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 321 m

Amplada mínima: 2,4 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

202

- Tram 13

Correspon als següents 50 metres del camí.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 50 m

Amplada mínima: 2,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Part del marge de sosteniment està esbaldregat.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 14

Continuació del camí fins a una distància de 13 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 13 m

Amplada mínima: 0,7 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 15

Continuació del camí fins prop de la partió de terme d'Estellencs.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.673 m

Amplada mínima: 2,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

203

- Tram 16

Correspon als darrers 24 metres del camí.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 24 m

Amplada mínima: 1 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Rattletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En sessió plenària celebrada el 23 de setembre de 1851, "Reunidos los Señores del Ayuntamiento al consistorio del mismo, y los Señores de varios predios que han de empalmar con el nuevo camino D. Pablo Alberti presidente manifestandoles el oficio del Señor Gobernador de esta Provincia su fecha de ocho del corriente relativo a la demarcacion de nuevas lineas que desde varios predios han de empalmar en el nuevo camino de esta villa, según lo dispuesto por el Señor Gobernador con el citado oficio, exortandoles el Señor Presidente por ver si entre ellos tendrian una evanencia o algun medio de transaccion por el nuevo ramal que debe abrirse en los terrenos de los propietarios presentes y resultó lo siguiente=Pedro Francisco en onombre y acomision de D. Joaquin Zaforteza propietario del predio son Valenti, dice que da el terreno por el nuevo ramal que debe construirse de la rota hasta el predio son Creus. D. Francisco Aguiló propietario del predio son Creus manifiesta que se resuelva al derecho del camino viejo sin perjuicio de admintir la oferta del Señor de son Valenti; No se presento D. Juan Onell propietario del predio se Erbosa pero se presenta su arrendatario Juan Bordoy manifestando que gusta tener salvo los derechos de su amo. D. Bartolome Bauza del predio son Senutges, dice que protesta que quiere el camino viejo. El Señor Marques de Campo franco Viduo propietario del predio Plenisia, dice que en caso de darle un ramal por donde desde el camino viejo que sirve para ir de Plenisia a Palma pueda pasar al nuevo sin perjudicarle en la distancia y en la comodidad del transito, convendria en que se imposibilita dicho camino antiguo (...) (AMB. Sign. 11/3), reversió que per altra banda no consta que s'arribés a produir.

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar l'1 de novembre de 1919 "...se acuerda conceder un crédito de cincuenta pesetas al Exmo. Sor. Marques de Campofranco, como indemnización de los desperfectos que el tránsito de los carrros ocasiona en el camino vecinal de Planis..." (AMB. Sign. 26).

L'any 1934 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 75 pesettes "...a los propietarios del camino vecinal de Planicie subvención conservación anual para conservación del mismo" (AMB. Sign. 299).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 27 de febrer de 1958 "...En atención al caracter de camino público de que goza el tramo del denominado de los Predios comprendido entre la confluencia con el municipal de la Fuente y la carretera del Estado, cuyo tramo se viene utilizando por los vecinos de esta villa, por lo que este Ayuntamiento en muchas otras ocasiones ha contribuido a su conservación, si bien hace algunos años ha dejado de contribuir, y, considerando que en este año se tiene proyectado por los propietarios interesados llevar a efecto una

204

del Rafal i es diu: "...S'ha d'exigir que els camins que van a llocs emblemàtics, com són el de Son Bunyola, Ses Planes, des Correu, Sa Mola, Planicia, La Font d'es Garbell, estiguin sempre oberts..." (pàg. 36).

- FONT I MARTORELL (1964). A la ressenya de l'excursió "Font des Garbell" es descriu el camí catalogat, on es diu: "Se llega, en auto, hasta las inmediaciones del kilómetro 18'500 de la carretera de Banyalbufar, [...] donde comienza un camino carretero ascendente [...]."

Se asciende por el camino carretero de escasa pendiente y pocas ondulaciones; [...] Vueltos a "Son Sanutges" se prosigue el camino carretero; se pasa una barrera y luego cerca del predio "S'Arboçar", que queda a la izquierda; se continúa la marcha y al ensancharse el camino se puede marchar por un bosque existente a mano derecha [...].

Se prosigue la marcha en la misma dirección que se llevaba, pasando por una barrera tras la cual se encuentra una bifurcación, debiéndose dejar el camino ascendente, que conduce a "Planiss", para seguir el de enfrente..." (pàg. 96-98). Aquesta documentació fa referència al tram 4 del camí i als trams 1 i 2 del camí Nou de Planicia, núm. 23.

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "Una excursió que val la pena fer és la del rafal de Planicia fins a la veïna mola de Planicia, que li pertany; el millor és anar-hi per la propera Planicia, on porta un camí de carro des del rafal. Tot d'una per sobre d'aquest darrera casa, hom passa per una formosa vinya, mentre que dins la vallada creixen alguns pins melis. En un revolt hom puja a dalt i assolix la casa de Planicia al llindar del bosc, devora un enorme penyal, amb un parell d'oms i ametlers al costat [...]. Per sota la casa condueix a Puigpunyent un carrerany, que llavors s'ajunta amb el camí que va d'Estellencs a Puigpunyent a través del bosc de Son Fortuny" (pàg 105).

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002). al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat d'itineraris per conèixer el patrimoni rural, l'itinerari 10 és El camí de Planicia i es Rafal, on fa referència al tram 4 del camí catalogat. (pàg. 133-138).

- PEÑA, Pedro de Alcántara (2001). A la seva *Guia de las Baleares*, publicada l'any 1890, en parla de Banyalbufar deia: "El único camino vecinal de su distrito es el viejo de Palma que sirve aun para comunicarse con los predios de la montaña *Son Alberti, El Rafal, L'Arbósá y Planicia*" (pàg. 333).

- VALERO, G. (1993). En la seva obra *Camins i Paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*, La Font des Garbell, vol. IV. Fa una descripció de l'itinerari d'Estellencs a Banyalbufar pes Salt, Planicia i es Rafal. Diu així: "Per sortir de la casa del Salt, partim cap al nord-est [...] trobarem un coster rost que prest s'acaba i ens situa vora una barraca de carboner [...]. El camí es consolida com un ampla via de carboners, tot i que ha estat ampliat recentment. [...] després de deixar els forns de calç, trobam una cruïlla, amb el camí més ample que davalla amb tendència a l'esquerra i un altre que parteix cap a la dreta [...] que [...] també arriba a les cases de Planicia [...]. Després [...] la davallada és més rosta i [...] arribam a un entreforc de camins important. [...]. les cases es troben cap a la dreta, per on ens dirigim". (pàg. 690-691).

- VIBOT, Tomàs (1999). Sa Mola de Planicia. El vessant nord-oest. Col·lecció *Quaderns de Muntanya*, 2. Palma: El Gall Editor-G.E.M. Quan parla dels topònims de la zona, fa referència als trams 14 i 15 del camí localitzat del qual es pot llegir el següent: "- Camí des Bosc/ Camí de Son Fortuny/ Camí per anar a Son Fortuny. Loc.: Planicia. Tot aquest camí de carro, que parteix rere de les cases, travessa l'atapeït alzinar des Bosc Gran. La seva varietat de noms demostren en realitat la seva primera finalitat:

206

reparación del piso del expresado tramo, se acuerda por unanimidad que el Ayuntamiento contribuya con la cantidad de 500 pesetas a las obras de este año y que en lo sucesivo destine 200 pesetas anuales a la conservación del mismo" (AMB. Sign. 34).

Camí de Dalt

L'11 de maig de 1935 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 75 pesettes "Satisfecho a los Proprietarios de Planicie y otros por conservación del camino vecinal de Dalt" (AMB. Sign. 299).

Camí d'Amunt

En el Registre de la Propietat núm. 10 de Palma, tom 5302, llibre 26 d'Estellencs, fol 4, finca núm. 444, apareix inscrita en data d'11 de juliol de 1901 "Una pieza de tierra, campo y encinar llamada Es Salt y particularmente Es Salt d'es cami amunt, sita en la villa, digo el término de la villa de Estallencs [...] Linda por Norte con tierras de D. Juan Palmer Balaguer y el predio Es Putxet, antes de D. Antonio Moragues Guiza y hoy de Dª Ana Roca Arrom, por Sur con tierras de Isidro Terrasa Balaguer y de Gabriel Palmer Balaguer, por Este con otras de Dª Antonia Alemañy Riutort y por Oeste con las de dichos Isidro Terrasa y D. Juan Palmer..."

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD. A la *Guia dels pobles* corresponent a Banyalbufar, a l'apartat d'excursions del municipi, quan parla del camí vell del Correu (d'Esportes a Banyalbufar) diu: "Després de botar el mur cal anar cap a la dreta, per on continua el camí del Correu. S'avança entre petites parets que deixen veure els camps d'oliveres i de garroviers, amb pinotells joves. Així, arribam a la cruïlla del camí de la font del Garbell o de Planicia.

En aquest entreforc, cap a l'esquerra tenim el camí que condueix a Son Sanutges, s'Arboçar i Planicia, un ramal del qual arriba a la font des Garbell" (pàg. 58).

També fa referència als trams 14 i 15 del camí catalogat quan diu: "Just després, enllaçam amb un camí més important, que prové de la part d'Estellencs, amb la finca propera des Salt situada a la part de la partit amb Estellencs; és aquest el denominat camí des Bosc Gran o de Son Fortuny, que també agafam cap a la dreta. Mentre, a l'esquerra, davall el marge del camí, queda la font de na Ferrera, amb una mina profunda. Dos minuts després pasam un portell, amb la paret de la dreta en diagonal i amb la de l'esquerra solcada per una canalleta. Cal notar que al sòl hi ha restes d'empedrat. Tres minuts més avall, vora unes grans alzines, conegudes amb el nom de ses Alzines Dolces, hi ha el portell de les cases de Planicia, amb barrera de fusta". (pàg. 66-67).

- BERARD, Gerónimo de (1983). A la descripció que va fer l'autor de les vies de Mallorca l'any 1789, dedica un apartat a Estellencs, on llegim: "Finalmente es tan montuoso y áspero este terreno que el camino de su villa también es de herradura y con mucha subida y este mismo es el que conduce a Palma de donde dista 3 leguas, tres cuartos y 87 destres y media de 1400 la legua, siguiendo éste la carretera de ruedas hasta Son Bru de Puigpunyent, y siguiendo después la Riera hasta su origen se deja el camino de la ermita a la derecha que va a Esportes, el de los Salts que va al de Banyalbufar y se toma el que sigue a la derecha dejando el de la izquierda que va a Ses Fonts de Son Fortuny y a Andrach" (pàg. 30).

- *ES CORREU DE BANYALBUFAR* (2005, núm. 0). A la secció de notícies del poble aparegué un article titulat "Camins de Banyalbufar", on es parla del tancament del camí

205

comunicar la possessió amb nombroses desviacions per accedir a es Camp Gran i els seus voltants. Altres: Camí des Coll d'Estellencs". A la mateixa obra també fa referència al tram 4, a on trobam la "Volta des Avencs, sa. Loc.: s'Arboçar. Corba del camí que uneix s'Arboçar i es Rafal situada entre els dos nuclis d'avencs" (pàg. 118) i parla del final del camí, on es troba el "- Pas des Salt, es. Loc.: Planicia. És un portell que es troba a la paret de divisió entre Planicia i es Salt" (pàg. 103).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- DESPUIG, A. (1784). *Mapa de la Ysla de Mallorca*. Escala 1:74.655. Apareixen els trams 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 i 15.

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix majoritàriament i aproximada.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix majoritàriament i aproximada.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix majoritàriament amb el nom de "camino a Planicie".

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix majoritàriament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix majoritàriament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareix majoritàriament.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d'Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Fulls 698 (1-1) i 670 (4-1). Apareix majoritàriament.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareixen els trams 1, 3, 4, 5 i 12.

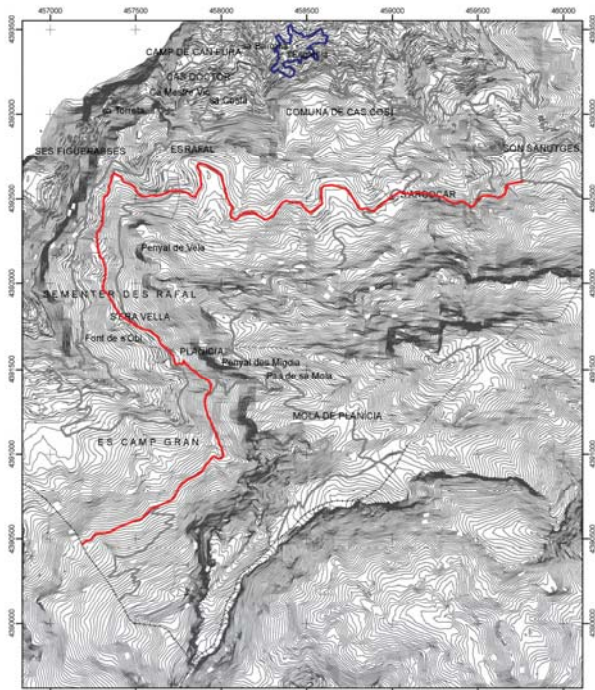
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix majoritàriament.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix majoritàriament.

- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planicia* (Vibot, 1999). Apareix majoritàriament.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix majoritàriament.

207

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic de l'any 1995 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears.

(19) CAMÍ DE JOVERA / CAMÍ DE SES FONTS A PLANÍCIA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 698-1-1
 Inici: camí Antic de Planícia, núm. 18.
 Final: partió del terme municipal d'Estellencs.
 Longitud: 1379 m

DOCUMENTACIÓ

- Fitació de terme.
 - Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
 - Catàleg de camins del terme municipal d'Estellencs (1997).

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Al final del camí, a la partió del terme municipal d'Estellencs, hi ha un portell parcialment tapat.
 - Al llarg del camí trobem nombroses sitges i barraques de carboner.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'Investigació
 Protecció per interès constructiu

209

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro
 Tipus de ferm: terra
 Longitud: 1.379 m
 Amplada mínima: 2,2 m
 Seguiment: sense problemes
 Estat: regular
 Interès constructiu Sí No
 Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

L'any 1954 l'Institut Geogràfic i Catastral va realitzar els treballs topogràfics per delimitar la línia de terme dels municipis de Banyalbufar i Estellencs i assenyalar les fites comunes. En un dels croquis de la fitació apareix grafiat un tram del camí catalogat amb el com de "C^o de Jovera". (IGN. Sense signatura).

El camí catalogat està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, elaborat pel Consell de Mallorca l'any 1993, dins el terme municipal de Banyalbufar: "Comunica la possessió de Planícia amb el camí de Puigpunyent a Estellencs a prop del coll.

El camí discorre per un alzinar molt atapat on triba multitud de resçtes de la seva explotació: rotlos de sitja, barraques, forn de calç i forn de pa, aljubs i abeuradors." (pàg. 93). Aquesta documentació també fa referència al camí Antic de Planícia, núm. 18.

La continuació del camí catalogat apareix al *Catàleg de Camins del terme municipal d'Estellencs*, elaborat pel Consell de Mallorca (Dpt. Medi Ambient i Natura) l'any 1997; inclòs amb el núm. 31, camí de ses Fonts a Planícia.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- GARCÍA PASTOR (1967). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Rutes amagades de Mallorca*, núm 18.

- VIBOT, T. (1999). Fa referència al Portell de na Jovera, es / Pas de na Jovera / Pas de Son Fortuny, es al seu llibre *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*: "El nom ve donat per la contigüitat amb un antic sementer situat a la banda d'Estellencs dit na Jovera. Per aquest portell hi havia un conveni entre Son Fortuny i Planícia que limitava el pas dels carros de carbó provinents de la possessió estellenquina que es dirigien cap a Ciutat, evitant d'aquesta manera baixar fins al poble. Aquest permís durava tot l'estiu fins aproximadament principis d'octubre." (pàg. 107).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999). Apareix aproximadament.

- Plànol de l'obra *Son Fortuny, nom per nom* (Ordinas; Reynés, 1999). Apareix majoritàriament.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix aproximadament.

(20) CAMÍ DE CA NA GROGA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Iníci: camí d'Estellencs núm. 6.
 Final: Ca na Grogà.
 Longitud: 100 m

DOCUMENTACIÓ

- Concessió llicència d'obres al camí.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí paret, reixa i obert.
 No

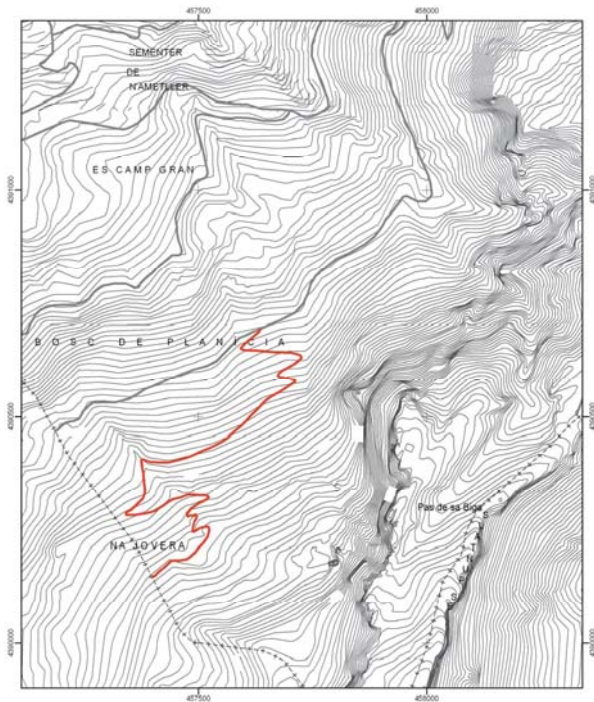
LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(19) CAMÍ DE JOVERA / CAMÍ DE SES FONTS A PLANÍCIA	
Escala: 1:7.500 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1955 - escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a les cases de Ca na Grogà.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 100 m

Amplada mínima: 2,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

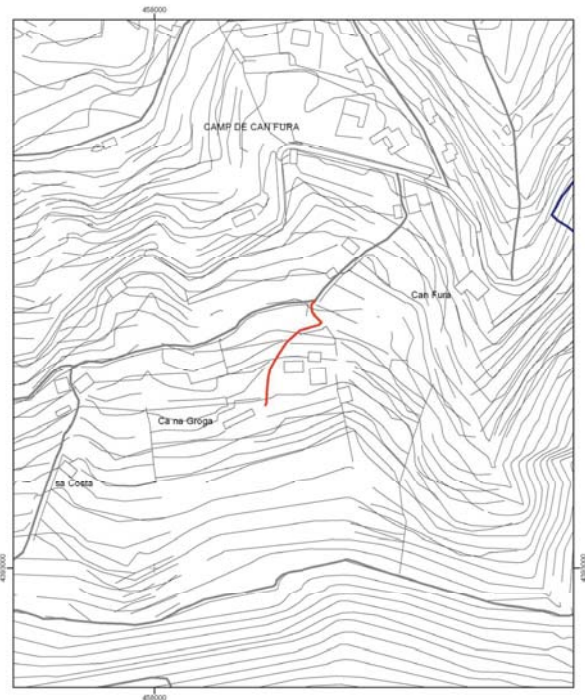
En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 28 d'abril de 1981 es concedí llicència a un veïnat per a "...poder ensanchar una curva del camino que conduce a la finca Ca na Grogà y pavimentar el mismo" (AMB. Sign. 39).

En el torn de precs i preguntes de la sessió plenària celebrada pel Consistori banyalbufarí el 3 d'octubre de 1991, un dels regidors sol·licitava la col·locació d'un mirall en el camí de Ca na Grogà (AMB. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(20) CAMÍ DE CA NA GROGA	
Escala: 1:2.500 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1955 - escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

(21) CAMÍ DE SA COMA D'EN BATLE**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 698-1-1
 Inici: camí des Carro, núm. 22.
 Final: partió del terme municipal de Puigpunyent.
 Longitud: 96 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.
 - Catàleg de camins del terme municipal de Puigpunyent (2002).

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

216

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000.
 - MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.
 - Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999).
 - Plànol de l'obra *Superna* (Vibot / Hernández, 2001).
 - VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

218

TRAMS**- Tram 1**

Tipologia: ferradura/tirany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 96 m

Amplada mínima: 0,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El pas des Cingles està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993), dins els termes municipals de Puigpunyent i Banyalbufar, on diu: "Més endavant continua per un estret comellar com a camí de ferradura fins a arribar a la part superior de la mola de Planícia on es troba amb el camí de carro que discorre per dins l'alzinar." (pàg. 103).

La continuació del camí catalogat apareix al *Catàleg de Camins del terme municipal de Puigpunyent*, elaborat pel Consell de Mallorca (Dpt. Medi Ambient i Natura) l'any 2002; inclòs amb el núm. 20, camí de la coma d'en Batle.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

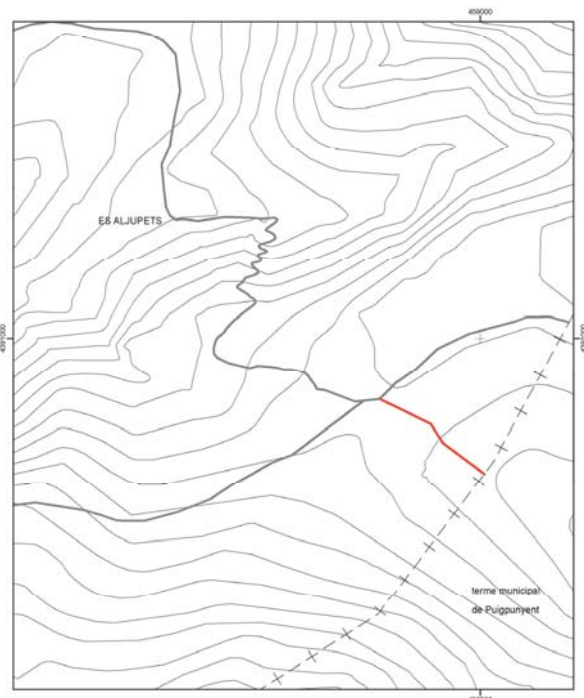
- AA.DD (2000). A la *Guia dels pobles* de Mallorca dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam un itinerari dedicat a s'Arboça i Planícia, on al pla des Aljubets diu: "Dos minuts més tard, deixam a la dreta el camí que davalla a la vall de Superna". (pàg. 65).

- FONT I MARTORELL (1964). A la ressenya de l'excursió "Puntals de Planissi" es descriu la pujada pel camí de la Coma d'en Batle, on es diu: "Se continua por el mismo sendero y pronto se desemboca en un caminito que deberá tomarse por la derecha; se pasa una barrera (a los diez minutos del seto y dos minutos después se encuentra una bifurcación, debiendo continuar empero por la derecha, lo mismo que ocho minutos después en que se encontrará un sendero afluyente, pero se debe seguir por la derecha en subida, puesto que el sendero de la izquierda será el que deberá tomarse al descender de los "Puntals" para dirigirse a "Son Balaguer".

- LLOFRIU (1992). A la pàg. 31, on parla de l'excursió que puja per la coma d'en Batle, diu: "agafam el comellar, per on discorre el sender molt ben arreglat pels caçadors".

- VIBOT/HERNÁNDEZ (2001): A la pàgina 168, al capítol dedicat a la comunicació a la vall de Superna s'esmenta el camí que puja per la Coma d'en Batle.

217

(22) CAMÍ DES CARRO / CAMÍ DE SA MOLA**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8 / 670-2-8 / 698-1-1

Inici: camí Antic de Planícia, núm. 18, prop de s'Arboçar.

Final: mola de Planícia i puntals de Son Balaguer.

Longitud: 5311 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

- Catàleg de camins del terme municipal de Puigpunyent (2002).

SENYALITZACIÓ Fites Pintades Indicadors - Es troben als trams 3, 4, 5 i 6. Panells**DELIMITACIÓ LATERAL** Sí No**LIMITACIÓ DE PAS** Sí No**OBSERVACIONS**

- Al llarg del camí es troben nombrosos forns de calç, sitges i barraques de carboner, així com alguns aljubus.

- Camí d'interès excursionista Sí No**RECOMANACIONS** Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals Obertura d'un Expedient d'investigació Protecció per interès constructiu

220

- Tram 4

Continuació del camí fins prop des Aljupets.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 2.804 m**Amplada mínima:** 2,3 m**màxima:** 2,6 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges**- Tram 5**

Continuació del camí fins a la partió de terme de Puigpunyent.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 530 m**Amplada mínima:** 2,3 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular

Alguns marges es troben esbaldregats.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges**- Tram 6**

Del terme municipal de Puigpunyent fins a una distància de 487 metres.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 487 m**Amplada mínima:** 2 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

222

TRAMS**- Tram 1**

Des de l'inici del camí fins a una distància de 68 metres.

Tipologia: carro/pista**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 68 m**Amplada mínima:** 3,2 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges**- Tram 2**

Continuació del camí fins a una distància de 352 metres.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 352 m**Amplada mínima:** 2,8 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular

Es troba parcialment envaït per la vegetació. Hi ha alguns pins caiguts al camí.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges**- Tram 3**

Continuació del camí fins a una distància de 190 metres.

Tipologia: carro/pista**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 190 m**Amplada mínima:** 2,8 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular

El ferm es troba puntualment en mal estat.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

221

- Tram 7

Del tram 5, prop de la partió de terme, fins prop dels Puntals de Son Balaguer.

Tipologia: carro**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 880 m**Amplada mínima:** 2,2 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius** Cadena Pont Escopidors Pedres passadores Paret Escalons Ratlletes Paretons Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

El camí de sa mola de Planícia està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993). " Comença com una pista forestal a la primera volta darrere s'Arboçar però després torna un camí clàssic de carro dedicat a l'explotació de l'alzinar. Té un recorregut bastant llarg per evitar els penyals situats damunt s'Arboçar.

És l'únic camí de carro que puja a dalt de la Mola de Planícia.

Trobam al llarg de l'itinerari gran quantitat d'elements singulars entre els quals cal destacar els aljubus.

De la zona dels Aljubets, parteix una desviació cap a les cases de Planícia coneguda com Pas de sa Mola". (pàg. 89).

La continuació del camí catalogat apareix al *Catàleg de Camins del terme municipal de Puigpunyent, elaborat pel Consell de Mallorca (Dpt. Medi Ambient i Natura) l'any 2002; inclos amb el núm. 28, camí des Carro (Mola de Planícia).*

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD (2000). A la *Guia dels pobles* de Mallorca dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam un itinerari dedicat a s'Arboçar i Planícia: "...De les cases de s'Arboçar continuem pel camí de Planícia. Cinc minuts després arribam a l'inici de l'anomenada volta des Avencs, a l'altura d'un altre xalet nou, a la dreta; mentre, a l'esquerra parteix el camí que puja a la mola de Planícia, anomenat camí des Carro.[...] Inicialment és una pista nova que, en quatre minuts, enllaça amb el camí vell, vora un portell esbaldregat a la dreta que deixa pas a l'alzinar, conegut per això amb el nom de barrera des Bosc. El camí continua amb certa tendència a l'esquerra, però alguns metres després, en una cruïlla, volta a la dreta, deixant de banda a l'esquerra la contrada de la rota des saig. Inmediatament, en una nova bifurcació, voltam a l'esquerra. Dos minuts més endavant, un altre entrefore ens obliga a voltar cap a la dreta. Deixam de banda un camí a l'esquerra i la nostra via avança per un alzinar espès, amb mates i olivella, convertida en camí de carboner que puja suaument; aviat el camí descriu un revolt a l'esquerra i un altre a la dreta. Cinc o sis minuts més tard, s'arriba a un ranxo de carboners, amb rotlle de siça, forn de pa i, a la dreta, una barraca i un forn de calç. Després d'un revoltet a l'esquerra i un altre a la dreta, a uns cinc minuts del ranxo, arribam a un Mollet, que constitueix una miranda natural sobre el paisatge cap a la mar. El camí volta a l'esquerra i, a la dreta deixam una bassa, anomenada la bassa Petita o la bassa des camí des Carro. Dos revolts més amunt, arribam a un altre coll, amb un revolt tancat cap a l'esquerra. Dos minuts més endavant, a la dreta remarcam un forn de calç que conserva la portalada; poc després, arribam al

223

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins al camí des Correu, núm. 9.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra i grava

Longitud: 2.320 m

Amplada mínima: 3,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a connectar amb el camí Antic de Planícia, prop de la partió de s'Arboçar.

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 739 m

Amplada mínima: 3,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

El ferm es troba puntualment en mal estat.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Tram amb inici i final al camí Antic de Planícia, núm. 18.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.192 m

Amplada mínima: 2,4 m

màxima: 3,4 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

228

1940. Partida de 225 pessetes "Satisfecho a Sebastián Nadal Mas jornales de arreglo y recomposición del afirmado del Camino de Planicie años 1938-39 y 1940" (AMB. Sign. 403).

1941. Partida de 75 pessetes "...a Sebastián Nadal Mas por jornales de reparación del camino de Planicie que empalma con el de la Font en la parte que corresponde a este Ayuntamiento y año actual" (AMB. Sign. 305/1).

En el plet promogut l'any 1947 per Dª María Bauzá Quijada contra els germans Monjo Bauzá, sobre delimitació de terres i règim de camins, a la part documental es pot veure com segons una certificació del secretari de l'Ajuntament de Banyalbufar es confirmava:

"...Que de los informes adquiridos resulta que desde su construcción los vecinos residentes en Bañalbufar han utilizado quieta y pacíficamente, sin que en ningún momento se haya prohibido el tránsito por el camino llamado de Planisi que conduce desde dicho predio al km 18 de la carretera de Esporlas a Bañalbufar y al que enlaza el antiguo camino de Bañalbufar junto a Son Sanutjas propiedad de Dª María Bauzá Quijada..."

Segons la testifical de la part demandant prestà declaració Francisco Tomás Albertí, de 43 anys, d'ofici picapedrer: "...Preguntado ser más cierto, -P- reconoce que el llamado camino de Planici desde su construcción ha sido utilizado publica y pacíficamente por los vecinos y residentes de Bañalbufar y fincas colindantes con dicho camino, sin que jamás se haya prohibido a nadie el tránsito por dicho camino. El mismo testigo dice, que es cierta..."

Segons la testifical de la part demandada prestaren declaració Guillermo Albertí Camps, de 40 anys, d'ofici pagès, i Tomás Ripoll Albertí, de 69 anys, també pagès: "Pregunta- 5ª- Ciertamente, le consta que sus padres y ancestros (sic) ya utilizaban tal camino sin protesta alguna por parte de nadie por lo que puede afirmar que tal camino ha sido utilizado desde su construcción por los vecinos del termino de Bañalbufar: Guillermo Albertí y Ripoll, dicen que es cierta..."

El 3 de març de 1950, en el ple del consistori banyalbuferi i a proposta de la comissió d'obres, "...se acuerda realizar obras de ampliación y reforma del camino llamado de S'Arbosar, consistentes en ensanchar las dos curvas existentes en dicho camino" (AMB. Sign. 31).

El 31 de desembre de 1958 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava 500 pts a Bartomeu Bosch Alemany "...por la cooperacion en el arreglo del camino de los predios Planici a Son Valentí en este año..." (AMB. Sign. 305/2).

L'11 de novembre de 1998 es va formar el projecte bàsic i d'execució de rehabilitació i pavimentació del camí de sa Font des Garbell, a la memòria del qual, signada per l'arquitecte José A. Obregón, es pot llegir: "El present proyecto (sic) Bàsic i d'Execució té com a finalitat la reforma i millora integral del camí "Camí de sa font des Garbell" que es troba ubicat, en el seu començament, a la carretera que va d'Esporles a Banyalbufar, a 500 m. després del desviament del Port des Canonge, i acaba al Mirador de S'Arbosar. Té una llargària de 5,4 km., 4 m. d'amplada i té una pendent del 1% al 12%. Travessa les finques de Son Valentí, Son Creus, Son Sanutges (sic) i S'arbossar (sic) [...] Aquest camí a l'actualitat es troba molt deteriorat, la qual cosa suposa un perill per a les persones i cotxes que passen per aquest lloc habitualment. És cert que es tracta d'un camí privat però sempre ha sigut utilitzat per a la gent del poble ja que és l'únic camí cap a «La font d'es Garbell»..." (AMB. Sign. 186/99).

230

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En el ple celebrat pel consistori banyalbuferi el 5 de juny de 1853 "...se tuvo presente la comunicacion del Gobierno de provincia de tres del actual, relativa a la construccion del nuevo camino particular que desde el predio Planicia y demas interesados ha de empalmar con el de Bañalbufar; y plenamente enterados acordaron contestar que la falta de recursos en que se halla este pueblo a causa de la espantosa calamidad de las viñas, imposibilita por ahora llevar adelante el espresado nuevo camino particular" (AMB. Sign. 11/3).

Dia 21 d'abril de 1915, 64 anys després de la construcció del camí de carro, els propietaris de Son Sanutges, Son Valentí, s'Arboçar, Son Creus i Planícia signen un conveni per el seu manteniment amb la evident finalitat d'inscriure-lo en el registre de la propietat.

D'aquest destaquen les clàusules següents:

"A- Ninguno de dichos propietarios podrá autorizar a tercera persona para utilizar dicho camino para la extracción de productos que no sean de sus respectivas fincas. Para ello precisará de autorización firmada por todos los propietarios del camino." D'acord amb aquesta clausula l'extracció fe productes quedava sotmesa a autorització dels propietaris del camí però no el trànsit de persones.

B- Los gastos que ocasionen dichas reparaciones y cualquier otra que hagan se abonarán por los citados propietarios, proporcionalmente a la contribucion que satisfagan dichas sus fincas"(...) "Cualquiera de dichos propietarios, podrá subrogar sus derechos y obligaciones en todo o en parte del camino que le pertenece, al Ayuntamiento de Bañalbufar o grupo de vecinos de dicho pueblo, siempre que la mayoría de dichos propietarios estén conformes en ello y se constituyan subsidiariamente responsables de las obligaciones que actualmente contraen..."

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar l'1 de novembre de 1919 "...se acuerda conceder un crédito de cincuenta pesetas al Exmo. Sor. Marques de Campofranco, como indemnización de los desperfectos que el tránsito de los carros ocasiona en el camino vecinal de Planisi..." (AMB. Sign. 26).

Entre els anys 1933 i 1941 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

1933. Partida de 75 pessetes "...a los propietarios del camino de Planicie por participacion que corresponde al Ayuntamiento conservación de dicho camino" (AMB. Sign. 299).

1933. Partida de 75 pessetes "Satisfechos a Sebastian Nadal para conservación del camino de Planicie y s'Arbosar" (AMB. Sign.299).

1934. Partida de 75 pessetes "...a los propietarios del camino vecinal de Planicie subvención conservación anual para conservación del mismo" (AMB. Sign. 299).

1935. Partida de 75 pessetes "...a Juan Tomás Albertí por jornales de recomponer el camino de Planicie" (AMB. Sign. 402).

1935. Partida de 75 pessetes "...a los propietarios del camino de Planisi, sus jornales para conservación del camino" (AMB. Sign. 402).

1936. Partida de 75 pessetes a Joan Tomás Albertí en concepte de 15 jornals de reparació del camí de Planícia (AMB. Sign. 305/1).

30 de juny de 1937. Partida de 12375 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per neteja de camins veinals. A l'esborrany que acompanya apareix 1 dia invertit al camí de s'Arboçar (AMB. Sign. 300).

30 de desembre de 1939. Partida de 18975 pessetes en concepte de recomposició de camins veinals. A l'esborrany que acompanya apareix un dia invertit en el "camino de serbosa" (AMB. Sign. 300).

229

Camí de Son Creus

El 10 de febrer de 1952 Antoni Albertí Tomàs, en declaració jurada per formar l'ampliarment de Banyalbufar, registrava la finca anomenada l'olivier de la Font, que feia partió, al Sud, amb el camí de Son Creus i a l'oest amb el camí veinal de la Font (AMB. Sign. 259/2).

El camí catalogat està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993), dins el terme municipal de Banyalbufar, dins l'apartat "Altres camins del terme de Banyalbufar" on diu: "Connexió Son Creus- carretera. Camí de carro" (pàg. 94).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD. A la *Guia dels pobles* corresponent a Banyalbufar, a l'apartat d'excursions del municipi, quan parla del camí vell del Correu (d'Esporles a Banyalbufar) diu: "Després de botar el mur cal anar cap a la dreta, per on continua el camí del Correu. S'avança entre petites parets que deixen veure els camps d'oliveres i de garroviers, amb pinotells joves. Així, arribam a la cruïlla del camí de la font del Garbell o de Planícia.

En aquest entreforc, cap a l'esquerra tenim el camí que condueix a Son sanutges, s'Arboçar i Planícia, un ramal del qual arriba a la font des Garbell. Aquesta mateixa via, cap a la dreta, davalla cap a la carretera C-710." (pàg. 58)

També fa referència al camí catalogat a l'itinerari dedicat a s'Arboçar i Planícia: "...De les cases de s'Arboçar continuam pel camí de Planícia. Cinc minuts després arribam a l'inici de l'anomenada volta des Avencs, a l'altura d'un altre xalet nou, a la dreta; mentre, a l'esquerra parteix el camí que puja a la mola de Planícia, anomenat camí des Carro..." (pàg. 63).

- *ES CORREU DE BANYALBUFAR* (2005, núm. 0). A la secció de notícies del poble aparegué un article titulat "Camins de Banyalbufar", on es parla del tancament del kilòmetre del Rafal i es diu: "...S'ha d'exigir que els camins que van a llocs emblemàtics, com són el de Son Bunyola, Ses Planes, des Correu, Sa Mola, Planícia, La Font d'es Garbell, estiguin sempre oberts..." (pàg. 36).

- FONT I MARTORELL (1964). A la ressenya de l'excursió "Font des Garbell" es descriu el camí catalogat, on es diu: "Se llega, en auto, hasta las inmediaciones del kilómetro 18'500 de la carretera de Banyalbufar, [...] donde comienza un camino carretero ascendente [...].

Se asciende por el camino carretero de escasa pendiente y pocas ondulaciones; [...] Vuelto a "Son Sanutges" se prosigue el camino carretero; se pasa una barrera y luego cerca del predio "S'Arboçar", que queda a la izquierda; se continúa la marcha y al ensancharse el camino se puede marchar por un bosque existente a mano derecha [...].

[...]se prosigue la marcha en la misma dirección que se llevaba, pasando por una barrera tras la cual se encuentra una bifurcación, debiéndose dejar el camino ascendente, que conduce a "Planisssi", para seguir el de enfrente..." (pàg. 96-98).

- GARCÍA PASTOR (1967). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Rutes amagades de Mallorca*, núm. 18 on diu: "Tot seguit enllaçam amb el camí de carro que és de la carretera general per Son Sanutges. ..."

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "Des de la mola, per un camí bastant bo, es pot pujar cap a s'Arboçar, que hom deixa a la dreta i, passant per la caseta de Son Sanutges, amb penyes com pollegons a l'esquerra un poc més amunt del camí, i per la de Son Creus, amb la font

231

del mateix nom, amb mina més avall, el safareig i l'hort, arribam a la carretera de Banyalbufar a Palma." (pàg. 106).

- LLOFRIU, P. (1992). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Caminant per Mallorca*. 3a edició. A l'itinerari 4 el bosc animat, on diu: "El camí de s'Arboçar era la principal "carretera" que comunicava els ranxos amb el poble. [...] Tot just passat s'Arboçar [...] comença el sender que arriba vora la font de la Vila i, cap a l'esquerra, de seguida a Banyalbufar." (pàgs. 29-33).

- ORDINAS, G.; REYNÉS, A. (2002). al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* hi ha un apartat d'itineraris per conèixer el patrimoni rural, l'itinerari 10 és El camí de Planícia i es Rafal, on fa referència als trams 1 i 2 del camí catalogat. (pàg. 133-138).

- PEÑA, Pedro de Alcántara (2001). A la seva *Guia de las Baleares*, publicada l'any 1890, en parlar de Banyalbufar deia: "El único camino vecinal de su distrito es el viejo de Palma que sirve aun para comunicarse con los predios de la montaña *Son Albertí, El Rafal, L'Arbósá y Planícia*" (pàg. 333).

- TUDURÍ, C.; ESCANDELL, J.; MARQUÉS, J. (1995). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca en Bici*. A l'itinerari Banyalbufar – Port des Canonge: "... seguir el camino que nos encontramos detrás de Son Senugetes. [...]".

Es un camino parecido al que hemos venido haciendo hasta ahora, al principio con subidas y bajadas que no superan el cuatro por ciento de desnivel. [...] llegamos a las casas de S'Arbósar. [...] casas de Planícia; a partir de las cuales empieza un estrecho camino asfaltado [...]". (pàgs. 13-19).

- VALERO, G.; PLANAS, I. (2004). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Serra de Tramuntana – excursiones a pie*. A l'excursió 4 (camí vell del Correu), on diu: "Llegaremos de este modo al cruce del camino de la Font des Garbell o de Planícia. En esta importante encrucijada, veremos que hacia la izquierda discurre el camino que conduce a Son Senugetes, s'Arboçar y Planícia, [...]". (pàg. 114).

- VIBOT (1999). Anomena diversos topònims relacionats amb el camí catalogat al seu llibre *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*. Un és la « Barrera des Coll de Vela. Loc.: s'Arboçar. Sobre aquesta barrera que es troba en el mateix camí que actualment uneix les possessions de s'Arboçar i Planícia i de la qual només en queda el portell, els documents del 1851 expliquen que "la barrera del coll de vela, cuya barrera, ó sea su portillo, dá paso a los que habitan la casa del predio Planisia par ir a Esportlas". Tot i que les fonts orals situen físicament l'esmentat coll un poc més amunt, sembla que per proximitat tota aquesta contrada prenia el nom de Vela. (V. Puig de Vela)" (pàg. 79). També trobam: "Volta de na Frare, sa. Loc.: Planícia. És la darrera volta abans d'arribar a les cases de Planícia. Rep el nom de la ja desapareguda alzina situada uns quants metres més enre" (pàg. 118).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 1 i 2 amb el nom de "camino de los Predios".

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareix amb el nom de "camino de Sa Font des Garbell".

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix amb el nom de "camino Predios".

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.

- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999). Apareixen els trams 2 i 3.

- Plànol de l'obra *Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres* (Albertí / Rosselló / Vibot, 2002). Apareix el tram 1 majoritàriament.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(24) CAMÍ DE SA FONT DE S'OBI A LA CARRETERA DE PLANÍCIA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Inici: camí des Rafal, núm. 10.
 Final: carretera de Planícia, núm. 17.
 Longitud: 727 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No

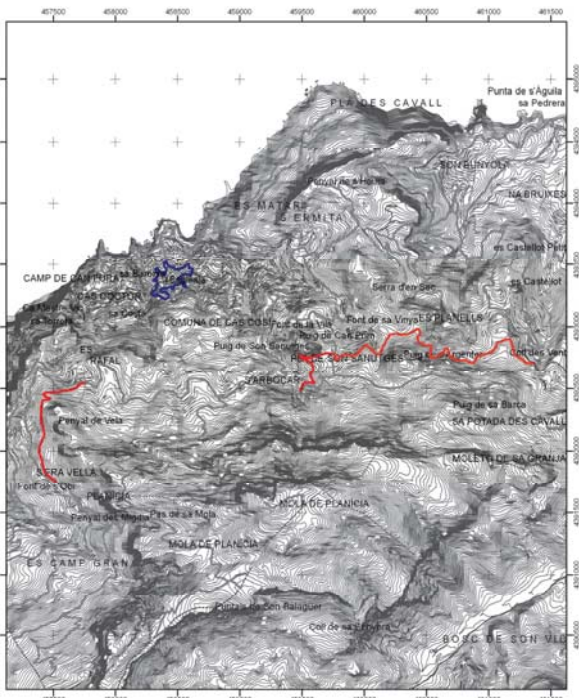
LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(23) CAMÍ NOU DE PLANÍCIA	
Escala: Projectió UTM Fes 31, Datum ED50	

Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Estatal del 1957 i escala 1:50.000 del Centre de les Dades Bàsiques

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 727 m

Amplada mínima: 2,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Part del camí es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

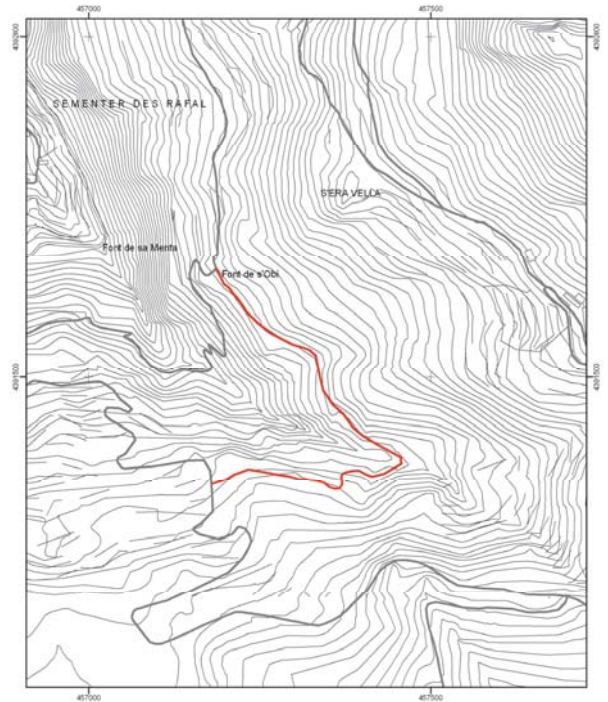
El camí catalogat està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993), dins el terme municipal de Banyalbufar, com a part del camí des Rafal a la carretera de Planícia del que diu: "Aquest camí du des Rafal a la carretera de Planícia passant per unes rotes, olivars i un parell de fonts. Per anar a la Font des Garbell hi ha una desviació molt interessant per les vistes i el sistema de fonts i horts, ara abandonada. La resta del camí transcorre per olivars i passa per la Font de s'Obi". (pàg. 92). Aquesta documentació també fa referència al camí des Rafal, núm. 10 i al camí de sa font des Garbell, núm. 34.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999). Apareix aproximadament.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

*Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic. Base de l'any 1985 i revisió 1:5.000 del Departament de les Illes Balears.

236

(25) CAMÍ DE SA SÍQUIA DE DALT**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa: 1:5.000: 670-1-8 / 670-2-8

Inici: camí de sa síquia de Baix, núm. 2.

Final: camí des Rafal, núm. 10.

Longitud: 1537 m.

DOCUMENTACIÓ

- Projecte de rehabilitació de les síquies de la Font de la Vila (2004).

SENYALITZACIÓ

- Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No obert i reixa.

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- El camí discorre paral·lel a la síquia de Dalt.
- Al tram 2, a la comuna de Cas Cosí, hi ha una paret de partió, amb uns escalons volats.
- Al tram 1, el camí i la síquia es veuen creuats pel camí de carro que discorre pel torrent d'en Roig.
- El final del tram 1 el camí es veu interromput per un penyal.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

238

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 418 m.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 418 m

Amplada mínima: 0,7 m

màxima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.149 m

Amplada mínima: 0,7 m

màxima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

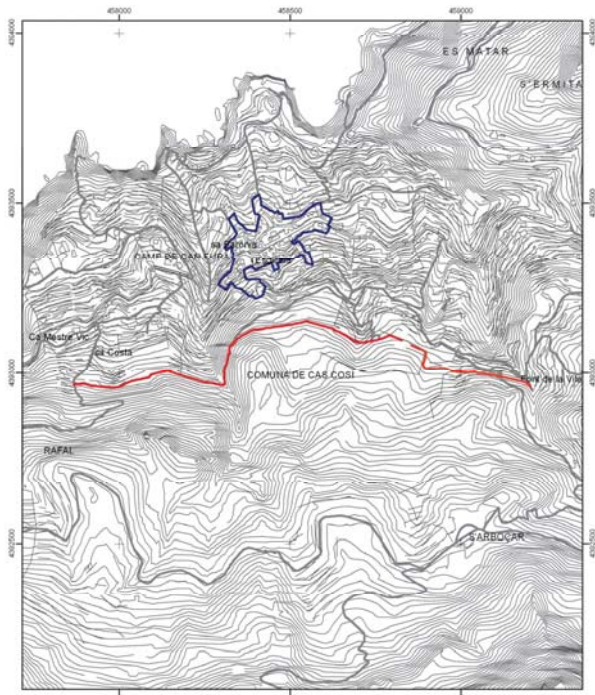
DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En el Projecte de rehabilitació de les síquies de la Font de la Vila, amb data de juliol de 2004, realitzat pels Serveis de Millora Agrària S.A, es fa la següent referència: [...] Del ramal de "síquia de dalt" conjuntament con la comunidad de regantes se ha decidido intervenir en el ramal desde la bifurcación de la fuente misma hasta las arquetas de derivación que se encuentran en el cruce del camino de "Sa Costa" debido a que a partir de este punto ya no es un ramal principal...

En la descripció de l'estat de la canalització i del camí de la Síquia de Dalt es diu que hi ha un tram que "...no existe camino paralelo sino que se accede a la acequia en lugares puntuales" (ACAP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

239

CONSELL DE MALLORCA
 Departament de Medi Ambient i Natura
 CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR
 (26) CAMÍ DE SA MARINA DE DALT
 Escala:
 Projectió UTM Fes 31, Datum ED50

* Font d'ores cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic del País 1000 i escala 1:5.000 del Centre de les Illes Balears.

(26) CAMÍ DE SA MARINA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DELS PESCADORS / CAMÍ DE CAN FONT

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7/670-1-8
Inici: camí de Can Pico, núm. 3
Final: es Amoradors.
Longitud: 425 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí veïnal.
- Obres per part de l'Administració.
- Deslinde del domini públic marítim-terrestre.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No paret i reixa els trams 1, 2 i 3 i obert a la resta.

LIMITACIÓ DE PAS

- Sí
- No

OBSERVACIONS

- Vora els trams 2 i 3 del camí hi ha una canaleta.
- Camí d'interès excursionista Sí No
- Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

241

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 143 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 143 m

Amplada mínima: 2,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 43 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 43 m

Amplada mínima: 2,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Correspon als següents 78 metres del camí.

Tipologia: ferraadura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 78 m

Amplada mínima: 1,4 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Es troba parcialment envaiat per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

242

- Tram 4

Continuació del camí fins a una distància de 88 metres.

Tipologia: ferraadura/tirany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 88 m

Amplada mínima: 0,5 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a la mar.

Tipologia: tirany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 73 m

Amplada mínima: 0,5 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 27 de març de 1447 Guillem Roca venia a Bernat Vicens una peça de terra, "...Et affrontatur predicta vinea ex una parte quam quadam punta den Ferrando Et ex alia parte cum terris et vinea Petri Joannis Vich et ex alia parte cum vinea Jacobi Vich als. Soldat et ex alia parte cum Camino de Stellenchs..." (ARM. ECR 737).

El 6 de maig de 1600 Pere Vich venia a Antoni Vich als. toyo un camp amb un tros de vinya que afronta "...ex una parte cum camino de la Marina et ex alia parte cum terris et vinea Petri Joannis Vich et ex alia parte cum vinea Jacobi Vich als. Soldat et ex alia parte cum Camino de Stellenchs..." (ARM. ECR 739).

L'11 de març de 1607 Antoni Vich als. toyo venia al reverend Joan de Loscos un censal sobre camp i vinya dita la Marina, "...et vinea affrontat ex una parte cum littore maris; et ex alia parte cum itinere senderio per quod tenditur ala Punta den Ferrando; et ex alia parte cum terris nominatis La Costa dicti domini genitoris vestri; et ex alia parte cum campo, et vinea dicta Son Frontera honor Petri Font; et ex alia parte camino dicto de la Marina. Et etiam in et super quodam horto, et vinea in dicto loco situs, tentis sub dicto alodio, afrontatis ex duabus partibus cum horto dicto de Son Marti Roig, qui nunc est dicti domini genitoris vestri; et ex alia cum itinere tendenti an el coll den Verger..." (ARM. ECR 739).

243

A 5 de novembre de 1665, a petició de Joan Picornell es va resoldre que Joan Antoni Tomás "...dins x. dias desfasse dos marges que ha redresats a la sua vinya confrontant ab lo camí qui va a la marina de dict Picornell y que aquell torn assentar axi com es de reho y justitia..." (AMB. Sign. 650).

El 4 de setembre de 1747 Bernat Ambrós capbrevava una peça de camp i vinya dita la Marina, que "...Afronta de una part ab terras de dita Baronia, de altre ab terras de Antoni Vives, y Font de altre ab la Ribera del Mar de altre ab viña de Pere Marco, y de altre ab lo camí tender, qui va ala Marina..." (ARM. S-746).

Entre els anys 1933 i 1941 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de juliol de 1933. Partida de 187,65 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de sa Marina, amb un total de 2,25 pessetes (AMB. Sign. 299).

A l'any 1933, partida de 102,50 pessetes pagades a Mateu Tomás per jornals invertits en la reconstrucció d'un mur del camí de sa Marina (AMB. Sign. 299).

30 de desembre de 1936. Partida de 346,60 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals de neteja pública. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de sa Marina amb un total 2,25 pessetes (AMB. Sign. 300).

16 de juliol de 1940. Partida de 120 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits per arreglar el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 dies de feina en el camí de sa Marina, amb un total de 10 pessetes (AMB. Sign. 300).

30 de juny de 1941. Partida de 66 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la reparació i recomposició dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix mig dia de feina invertit en el camí de sa Marina, amb un total de 3 pessetes (AMB. Sign. 305/1).

L'any 1933 l'Ajuntament de Banyalbufar pagà un compte de 102'50 pts a Mateu Tomás Albertí "...por reconstruir el muro del camino vecinal de La Marina..." (AMB. Sign. 401).

L'any 1952 l'Ajuntament de Banyalbufar pagà un compte de 180 pts a Mateu Tomás Albertí per "...importe de 5 jornales de peón y uno de carro a 60 ptas. invertidos en obras en el camino de la Marina, durante el 2º trimestre de este año..." (AMB. Sign. 401).

Amb data de 20 d'abril de 1978, el batle de Banyalbufar envià una instància al president de la Diputació que deia el següent: "Ante la urgente necesidad que tiene este Ayuntamiento de proceder a la pavimentación asfáltica con aglomerado en caliente de los caminos municipales "Sa Pedra D'ies Sasse", "Sa Marina" y "Can Pico", debido al defectuoso estado en que los mismos se encuentran, ruego a V.I. tenga a bien conceder al mismo subvención económica para la redacción de los correspondientes Proyectos técnicos relativos a los mismos." (AGCM. Sign. I-157/9).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 31 d'agost de 1978, es va tractar el següent assumpte: "Visto el escrito de la Exma. Diputación [...] , negociado de Cooperación de fecha 22 del actual, en el cual se manifiesta a este Ayuntamiento haber sido aprobado el Plan Unico de Obras y Servicios para el actual año, en el cual figura incluido este Ayuntamiento con la obra de "Pavimentación y reparación de muros de los caminos municipales [...] "Sa Marina" con una aportación provincial de 1.985.256", teniendo que ser aportado el resto hasta el total presupuesto por el Ayuntamiento y

puediendo procederse a la inmediata contratación municipal acordó por unanimidad facultar al Sr. Alcalde para la designación del contratista que más convenga a los intereses municipales y pueda firmar el correspondiente contrato de obra con el mismo." (AMB. Sign. 39).

L'any 1978 es formà un expedient "...relativo a la pavimentación asfáltica con aglomerado en caliente de los caminos municipales [...] "SA MARINA", subvencionados por la Excm. Diputación Provincial con 1.985.256- pesetas, y con una aportación municipal de 992.628- pesetas..."

S'informa que la superfície del camí a asfaltar feia 240 metres de llargària per 2'80 metres d'amplada (AMB. Sign. 165).

L'any 1980 l'Ajuntament de Banyalbufar pagà un compte de 4.500 pts a Antoni Font Serra per "...importe de jornales efectuados para la limpieza del camino municipal de Sa Marina..." (AMB. Sign. 401).

El 15 de juliol de 1986 el mateix consistori pagà un compte de 2.000 pts a Jaume Picornell Tomás per import de quatre hores de feina en la neteja del camí de sa Marina (AMB. Sign. 307).

Els darrers 260 metres del camí estan inclosos dins el *Limite de Servidumbre de Protección*, els darrers 100 metres del camí estan inclosos dins el *Limite de servidumbre de tránsito* i els darrers 95 metres són a dins el *Limite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre* del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

Camí de na Ferranda

El 10 de gener de 1455 Guillem Roca venia a Vixil Moragues cases, hort i vinya: "...Afrontat vero dicto orto cum camino regali eunte penes domos torrentius et ex alia parte cum sequia dicte ville et ex alia parte cum orto Jacobi Rocha [...] Affrontatur dicta vinea cum camino eunte penes punta de Ferrando et ex alia parte cum ? garrigie dicte ne Moragues..." (ARM. ECR 737).

El 19 d'abril de 1464 Llorenç Joan venia al seu germà Tomeu una vinya anomenada la Marina, "...Et dicta vinea nuncupata la marina, affrontatur ex duabus partibus cum camino quo itur ad puntam dictam den Ferrando Et ex alia parte cum possessione Jacobi Frontera Et ex duabus partibus cum litore maris Et ex alia parte cum quodam troceo garrigie Gabrielis de Vich vocata la Marina..." (ARM. ECR 738).

L'11 de març de 1607 Antoni Vich als. toyoys venia al reverend Joan de Loscos un censal sobre camp i vinya dita la Marina, "...et vinea affrontat ex una parte cum litore maris, et ex alia parte cum itinere senderio per quod tenditur ala Punta den Ferrando; et ex alia parte cum terris nominalis La Costa dicti domini genitoris vestri; et ex alia parte cum campo, et vinea dicta Son Frontera honor Petri Font; et ex alia parte camino dicto de la Marina. Et etiam in et super quodam horto, et vinea in dicto loco sitiis, tentis sub dicto alodio, afrontatis ex duabus partibus cum horto dicto de Son Marti Roig, qui nunc est dicti domini genitoris vestri; et ex alia cum itinere tendenti an el coll den Verger..." (ARM. ECR 739).

Amb data de 19 de març de 1904, la Corporació municipal, reunida en Ple, va aprovar la reparació del camí veïnal de na Ferranda, perquè "...se halla intransitable por carruages, a consecuencia de un desmoronamiento en el muro sosten de la misma en dos puntos distintos..." (AMB. Sign. 19).

En l'Acta de la sessió del Ple del Consistori, de 2 d'abril de 1904, s'informa que el mur del camí de na Ferranda es troba en estat de poder transitar-hi amb carruatge (AMB. Sign. 19).

A 12 de maig de 1923, el Ple banyalbufarí tractà una sol·licitud d'un veïnat que demava "...abrir un camino carretero en su finca La Marina y empalmarlo con el camino vecinal de Na Ferrande, se acuerda no haber inconveniente en ello siempre que en el empalme no se quite la mas minima anchura al camino vecinal existente..." (AMB. Sign. 28).

Entre els anys 1924 i 1940 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

30 de desembre de 1924. Partida de 165 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomás per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí de na Ferranda, amb un total de 15 pessetes (AMB. Sign. 298).

31 de març de 1925. Partida de 210 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomás per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí de na Ferranda, amb un total de 15 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1927. Partida de 650 pessetes pagades a Gabriel Mir Tomás per jornals per l'arreglament del ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 4 jornals invertits en el camí de na Ferranda, amb un total de 20 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de desembre de 1929. Partida de 90 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals invertits en el camí de na Ferranda, amb un total de 13,50 pessetes (AMB. Sign. 298).

30 de juny de 1930. Partida de 85,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en arreglar camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 jornal invertit en el camí de na Ferranda, amb un total de 9 pessetes (AMB. Sign. 299).

31 de març de 1937. Partida de 144 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per tasques de neteja pública. Al compte que acompanya apareixen 2,5 jornals invertits en el "camino de la Farranda", amb un total de 11,25 pessetes (AMB. Sign. 300).

31 de desembre de 1937. Partida de 162 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 jornal invertit en el camí de na Ferranda, amb un total de 4,5 pessetes (AMB. Sign. 300).

16 d'agost de 1938. Partida de 210,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals per arreglar els camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2 jornals invertits en el camí na Ferranda, amb un total de 12,5 pessetes (AMB. Sign. 300).

30 de desembre de 1939. Partida de 169,75 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per treballs de reparació dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix 1 jornal invertit en el camí de na Ferranda, amb un total de 5,50 pessetes (AMB. Sign. 300).

16 de juliol de 1940. Partida de 120 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits per arreglar el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 2,5 dies de feina en el camí de na Ferranda, amb un total de 12,50 pessetes (AMB. Sign. 300).

2 de desembre de 1940. Partida de 187,50 pessetes pagades a Miquel Cabot Bordoy per arreglar el ferm dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareix mig jornal invertit en el camí de na Ferranda, amb un total de 2,5 pessetes (AMB. Sign. 300).

La Comissió municipal permanent, dia 20 de novembre de 1926, va autoritzar a una veïnada per "...construir de nueva planta una alberca en su finca rústica

denominada La Marina y lindante con el camino vecinal de Ne Ferrande..." (AMB. Sign. 42).

La Comissió municipal permanent, a 2 de febrer de 1929, va tractar el següent assumpte: "Por estar en estado ruinoso y constituir un peligro para el tránsito se acuerda reconstruir varios tramos del muro sosten del camino vecinal de Na Ferrande." (AMB. Sign. 43).

Dia 28 de març de 1936, en l'Acta de la sessió de la Comissió permanent consta el següent: "Se da cuenta de una instancia de los Propietarios de la acequia regativa de La Marina solicitando cruzar dicho camino mediante una alcantarilla y empalmar con la acequia existente en el camino de "Na Ferranda"...". Finalment es va autoritzar però "...con la condición de que si en cualquier tiempo y epoca el Ayunto, por mejoras o reformas destruye total o parcialmente las obras de esta autorización, los propietarios no tendrán derecho o indemnización alguna." (AMB. Sign. 44).

Document de Declaració Jurada de "Montes particulares", amb data de 13 de gener de 1939, de Sebastià Font Cabot, propietari de la finca de Son Vent o can Pico, que confronta pel nord amb el camí de na Ferranda i la mar i per l'est amb el camí veïnal de can Pico i terres de Mateu Mir (AMB. Sign. 259/2).

El mes d'abril de 2001 es formà el projecte de reparació de diversos camins veïnals del terme municipal de Banyalbufar, en règim de cooperació total concedit pel Consell de Mallorca a sol·licitud de l'Ajuntament. El camí de na Ferranda estava inclòs en el projecte, amb inici en el camí des Rafal i final en el p.k 0,170: "El camí està formigonat fins el pk 0,70. S'ha de dotar de paviment fins el final i dotar-ho també d'àmpits en alguns trams" (AGCM. Sign. 7857/1).

Camí dels Pescadors

El 7 d'octubre de 1657 Joana Thomàs, vidua de Francesc Ricart, venia a Joanich Vich als. Toyoys vinya i garriga "...Confrontada ex una parte cum spulnua dels Gats, ex alia cum vinya et garrigia Petri Thomas, ex alia cum terra dicti Thomas, ex alia cum vinya Joannis Thomas, ex alia cum camino dels pescadors, et ex alia parte cum vinea Joannis Picornell..." (ARM. ECR 740).

El 20 de desembre de 1852 Pere Tomás, com a curador de Catalina i Francisca Sastre, cedia en contracte públic a Pere Joan Vives una porció de terra de la propietat anomenada Marina, amb dret "...de pasar por dentro de esta porcion para ir a la de que se trata y viceversa y todo juntamente con los demas derechos acciones, usos y servidumbre y demas propio a la confinante con el mar, con camino llamado de pescadores, con el bancale en que existe dicho manantial y con otra porcion de terreno" (ARM. CH 562).

Camí de Can Font

Segons consta en l'Acta de la sessió del Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 24 de febrer de 1923, "...uno de los compradores der la finca de Can Font intenta construir un albigue en la parcela que adquirió y como quiera que el Ayuntamiento es propietario de otra parcela contigua [...], opina que este debe intervenir en señalar la alineación del mencionado albigue, por tratarse de construirlo contiguo al camino comun a los establecedores, y estos deben ceder el terreno necesario para que dicho camino de andadura se convierta en carretero, y por tanto se acuerda la interrupción del Ayuntamiento y que la Comisión de Obras visite el camino ya dicho y emita dictamen." (AMB. Sign. 28).

L'Ajuntament de Banyalbufar, en sessió plenària de 3 de març de 1923, discutia la construcció d'un safereig per part d'un veïnat: "...la Comisión de Obras ha examinado sobre el terreno el proyecto de construcción del albigue que en la parcela [...] perteneciente a la finca de C'an Font proyecta construir [...], y entiende que el camino existente propiedad de los compradores de la mencionada finca [...], entre del Ayuntamiento, hasta el sitio donde esta emplazado el antiguo albigue, puede considerarse como prolongación de la calle de Font [...] el Ayuntamiento [...] proponen que el mencionado camino hasta el antiguo albigue, tenga una anchura mínima de cuatro metros, por si acaso [...] el Ayuntamiento proyecta la prolongación de la calle de Font...". Finalment, s'aprova que aquest camí disposés d'una amplada de 4 metres (AMB. Sign. 28).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufari, a 30 de juny de 1923, es va debatre un dictamen de la "Comisión de Gobierno i Policía" en el qual "...proponen declarar zona urbana a los efectos de cualquier clase de construcción que se proyecte realizar, un radio mínimo de doscientos metros, tomando como centro la casa mas extrema de cualquier punto del casco de poblacion, y que en los caminos vecinales del Cementerio o Siralal, del Moli, de la Font y de C'an Font a una distancia mínima de doscientos metros contados linea recta desde la última casa no se conceda en lo sucesivo ninguna autorización para construcción alguna sin que se de a los mencionados caminos una anchura mínima de cuatro metros, y en la reconstrucción de muros sostenes de camino o bancales de propietarios se debará siempre guardar la fijada anchura de cuatro metros. No obstante el Ayuntamiento resolverá como estime oportuno." Finalment "...conformándose el Ayuntamiento con el [...] dictamen fue aprobado por unanimidad acordando sujetarse estrictamente al mismo en todas las autorizaciones que se concedan." (AMB. Sign. 28).

A 22 de desembre de 1923, el Ple municipal va debatre una sol·licitud per rebre una subvenció per fer del camí de can Font un camí carreter "...por considerar que dicho camino que debe llegar hasta la orilla del mar puede ser de gran utilidad para el vecindario para la retirada de basura y escombros..." (AMB. Sign. 28).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunint en Ple dia 29 de desembre de 1923, aprovà la subvenció per l'exemplament del camí de can Font que sortia del poble i arribava a vorera de mar, i havia de tenir una amplada mínima de 3 metres a la sortida de la zona urbana (AMB. Sign. 28).

Compte de 300 PTA que fou aprovat per la Comissió municipal permanent, dia 7 de juny de 1924, per les obres del camí i siquia de can Font (AMB. Sign. 42).

La Comissió municipal permanent, dia 20 de novembre de 1926, va autoritzar a un veïnat per "...edificar una casa de labranza en su finca rústica denominada C'an font y lindante con el camino vecinal del mismo nombre [...] siempre que [...] haya emplazamiento suficiente para el tránsito de dos carros." (AMB. Sign. 42).

A 18 de desembre de 1926, en la sessió plenària es feia lectura d'una instància dels propietaris de terres que confrontaven amb el camí de can Font i que demanaven a l'Ajuntament de Banyalbufar que es fés càrrec d'ell, renunciant als seus drets, ja que era un camí de notable importància i arribava a vorera de mar. L'Ajuntament ho aprovà per unanimitat (AMB. Sign. 29).

La Comissió municipal permanent, a 16 de gener de 1928, va autoritzar a un veïnat a construir "...una alberca en su finca rústica denominada C'an Font y contiguo al camino vecinal del mismo nombre." (AMB. Sign. 42).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 22 de juny de 1933 s'acordà arreglar el camí veïnal de Can Font i fer una inspecció al camí de la Galera per examinar l'esbaldregament d'un paratè del camí i estudiar la seva reconstrucció (AMB. Sign. 30).

La Comissió municipal permanent, a 5 de desembre de 1936, va acordar "...que se obligue al Cura Párroco a seguir la alineación marcada en el bancaito de su propiedad lindante con el camino de C'an Font y para ensanche del mismo..." (AMB. Sign. 44).

El 30 de desembre de 1940, es pagà una partida a Pere Tomàs Ambrós per jornals de carro per transportar pedra pel camí veïnal de Can Font (AMB. Sign. 300).

Dia 23 de juliol de 1963, en la sessió del Ple municipal, es va aprovar un compte de 2.861 PTA per obres de reparació del camí de can Font (AMB. Sign. 35).

El 25 de maig de 1964 l'Ajuntament de Banyalbufar va formar un compte justificatiu de la inversió de la subvenció concedida per la comissió provincial de serveis tècnics per reparar els danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962, en el qual apareix el camí del Can Font i Can Pico, amb un total de 24.350 pts (AMB. Sign. 149).

El 1980 es pagà una partida de 55.200 pessetes a Pau Vich Bujosa per import dels treballs fets en el paratè del camí de Can Font, de propietat municipal (AMB. Sign. 433).

Decret de Batllia, amb data de 18 de gener de 2001, sobre la concessió de llicència d'obres per consolidar l'estructura de l'edificació existent en el camí de can Font número 2 (AMB. Sense sign.).

En la Convocatòria de sessió ordinària, amb data de 25 de gener de 2001, es feia referència a un decret, amb data de 18 de gener de 2001, que concedia llicència municipal a un veïnat per consolidar una estructura de l'edificació que existia en el camí de can Font número 2 (AMB. Sense sign.).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 1 i 2.
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareixen els trams 1 i 2.
- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1 i 2.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1 i 2.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1 i 2.

(27) CAMÍ DE SON VALENTÍ / CAMÍ DE SON BALAGUER

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7 / 670-2-8
 Inici: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, Km 8.1.
 Final: cases de Son Balaguer.
 Longitud: 2289 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
- No

LIMITACIÓ DE PAS

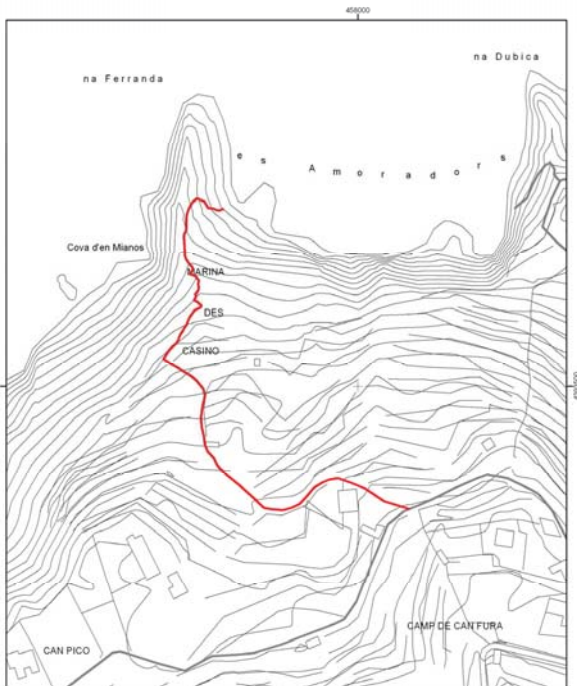
- Sí
 - No
- Passades les cases de Son Valentí hi ha una barrera tancada amb pany.
 - A la darrera corba, abans d'arribar a les cases de Son Balaguer hi ha una barrera tancada amb pany.

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATALOG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(26) CAMÍ DE SA MARRNA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DE CAN FONT	
Escala: 1:2.500 Projecció UTM Fes 31, Datum ED50	

Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Estatal del País 1989 i revisió 1:5.000 del Centre de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 2.289 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☒ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Rattletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 27 d'octubre de 1917 "...Se informa favorablement una instancia de Gabriel Gomila vecino de Esportas, para empalmar un camino del predio S. Valentí con la carretera nacional de Palma a Estalenchs" (AMB. Sign. 25).

El camí catalogat està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993) dins el terme municipal de Banyalbufar a l'apartat "Altres camins del terme de Banyalbufar", on diu: "Les connexions des de la carretera fins a Son Bunyola, Son Coll i Son Balaguer." (pàg. 94).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix parcialment i aproximada.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix parcialment i aproximada.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix amb el nom de "camino de Son Valentí".

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

252

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix amb el nom de "camino de Son Valentí".

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.

- Plànol de l'obra *Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres* (Albertí / Rosselló / Vibot, 2002).

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

253

(28) CAMÍ DE SA COVA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7

Inici: camí des port des Canonge, núm. 13.

Final: terme municipal de Valldemossa.

Longitud: 1196 m

DOCUMENTACIÓ

- Fitació de terme.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicators
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No obert i reixa.

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

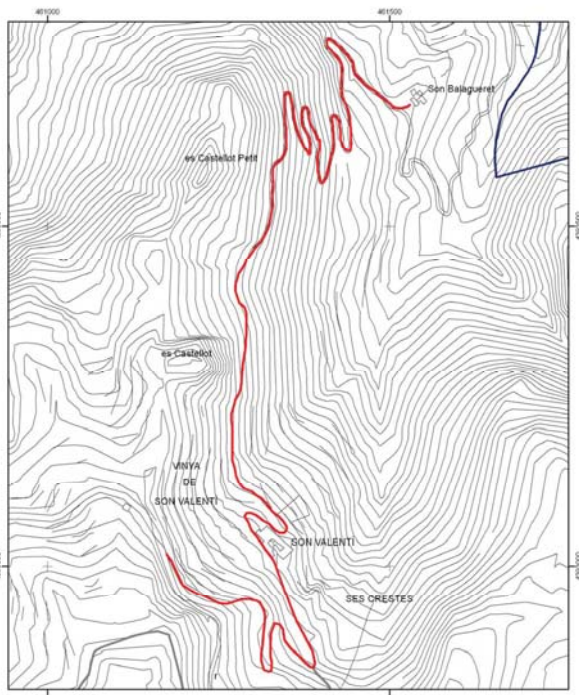
OBSERVACIONS

- Segons la documentació adjunta aquest camí continuava per sa Cova i Son Olesa cap a Valldemossa.

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

* Font d'ines cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear del 1993 i escala 1:5.000 del Consell de les Illes Balears

255

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro/pista
Tipus de ferm: terra
Longitud: 1.196 m
Amplada mínima: 3,5 m
Seguiment: sense problemes
Estat: regular
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Rattletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 17 de febrer de 1954 l'Institut Geogràfic i Catastral va realitzar els treballs topogràfics per delimitar la línia de terme dels municipis de Banyalbufar i Valldemossa i assenyalar les fites comunes. A l'acta de les operacions practicades podem llegir el següent: "Mojón 5. Montón de piedras 0,60 x 0,40. Paraje de La Cova. Margen Oeste del camino de la Cova. Terrenos de labor con algarrobos. Línea limite recta" (IGC. Sense signatura).

El 21 de desembre de 1971 fou inscrita en el Registre de la Propietat núm. 8 de Palma, llibre 35, tom 5.536, fol 152, finca núm. 1.447, una peça de terra anomenada Can Oratge, en el paratge de sa Cova, amb les següents parts: "Norte, con propiedad de los hermanos Salas Garau; al Sur, con el predio Son Bujosa; al Este, con el camino de Sa Cova; y al Oeste, con parcelas de igual procedencia que se adjudican a José Antonio y a los seis hermanos Riera Moragues". Nota: es correspon amb la parcel·la 132, polígon 2, del cadastre actual del municipi de Banyalbufar.

Pel que fa a la continuació d'aquest camí dins el terme municipal de Valldemossa s'ha trobat la següent documentació:

L'11 de juny de 1874 fou inscrita en el Registre de la Propietat núm. 8 de Palma una peça de terra anomenada sa Rota, procedent del predi sa Cova, "...Lindante al Norte con tierras de Juan Marimon, al Sur con las del predio Son Ferrandell de Dn. A. Castell antes del Señor Marqués de la Romana, peñasco mediante, al Este con las de Pedro de Son Homar y al oeste con camino real y tierras de Juan Vich...". Nota: es correspon amb la parcel·la 132, polígon 2, del cadastre actual del municipi de Valldemossa.

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Valldemossa el 28 d'octubre de 1918 "se acordó la recomposició del camino vecinal de las Campaneras a Son Oleza a Se Cova, encarregar dichos trabajos a D. Francisco Estrades Palmer, y que presente relacion semanal de los jornales y gastos ocasionados" (AMV. Sense signatura. Actes).

Entre els anys 1915 i 1941 l'Ajuntament de Valldemossa va efectuar diversos pagaments per obres en el camí veïnal de ses Campaneres i la Cova:

256

es correspon amb la parcel·la 146, polígon 1, del cadastre actual del municipi de Valldemossa.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...Després d'una bella vista enre de les estriballs rocosos de la mola, hom baixa en dos recorts, llavors, sempre pujant dolçament, el camí circumscriu una vall closa, situada entre vessants escorrencats, que després es va estremint progressivament. A l'esquerra deixam el camí de carro, que baixa per dessota del nostre cap a les possessions de Son Coll i Son Bunyola, però sense arribar-hi, i que es fa servir sobretot per transportar muntanya amunt sobre bèsties de càrrega gran quantitat de tomàtigs que es conreen a baix. El projecte de fer baixar aquest camí de carro a sa Cova fins ara no s'ha duit a la pràctica...". (pàgs. 110-111).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000.
 - *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000.
 - INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix amb el nom de "camino de Son Bujosa".
 - MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.
 - SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.
 - SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.
 - CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).
 - INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.
 - CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix amb el nom de "camino de Bujosa".
 - CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.
 - VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

258

1922, 31 de març. Partida de 162 pessetes pagada a Francesc Estrades Palmer per jornals invertits en la "...reparacion del camino vecinal de las Campaneras i la Cova" (AMV. Sign. 1-pimer-c).

Entre els anys 1875 i 1922 l'Ajuntament de Valldemossa va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

1904, 30 de juny. Partida de 737 pessetes pagada a Pere Antoni Calafat "...por jornales empleados en las obras verificadas en los caminos vecinales de La Coma, Son Oleza y del Port en el año 1897 a 98...". En els comptes que li acompanyen, amb dates que va de dia 8 de gener a 26 de desembre de 1898, es fa referència a: "...camino vecinal llamado de Son Oleza o de la Cova" i "...camino vecinal llamado de "Son Más o del Port" (AMV. Sign. 1-pimer-b).

1904, 30 de juny. Partida de 258 pessetes pagada a Guillem Fiol "...por los materiales invertidos en las obras publicas ejecutadas en los caminos vecinales denominados del Port, Son Oleza y de La Coma, en los años 1894 a 95, 95 a 96 y 96 a 97...". En els comptes que li acompanyen, amb dates que va de dia 20 de gener de 1895 a 14 de març de 1897, es fa referència a: "...camino vecinal llamado de "Son Más o del Port", "...camino vecinal llamado de Son Oleza o de la Cova y el de la Coma" i "...los caminos vecinales llanados de la Coma, de Son Oleza y del Port." (AMV. Sign. 1-pimer-b).

1911, 31 de desembre. Partida de 50 pessetes pagada a Joan Coll per l'aixecament de plans de camins veïnals. El lliurament especifica que el concepte del pagament és "...por previo reconocimiento, camino vecinal del Puerto de Valldemosa". A més, li acompanya el següent rebut: "Recibí del Sr. Alcalde del Ayuntamiento de Valldemosa, la cantidad de cincuenta pesetas importe del reconocimiento previo del camino vecinal que partiendo del de la Cova por el plá del Rey y puerto de Valldemosa conduce a Esporles. Palma 28 Agosto 1911." (AMV. Sign. 1-pimer-c).

1918, 30 de desembre. Partida de 445,25 pessetes pagada a Francesc Estrades Palmer per "...jornales y materiales invertidos camino vecinal de las Campaneras a se Cova por Son Oleza." (AMV. Sign. 1-pimer-c).

1921, 1 de març. Partida de 202,75 pessetes pagada a Antoni Calafat Rosselló per jornals invertits en "...camino vecinal que conduce a la Cova por Son Oleza" (AMV. Sign. 1-pimer-c).

1922, 31 de març. Partida de 162 pessetes pagada a Francesc Estrades Palmer per jornals invertits en la "...reparacion del camino vecinal de las Campaneras i la Cova" (AMV. Sign. 1-pimer-c).

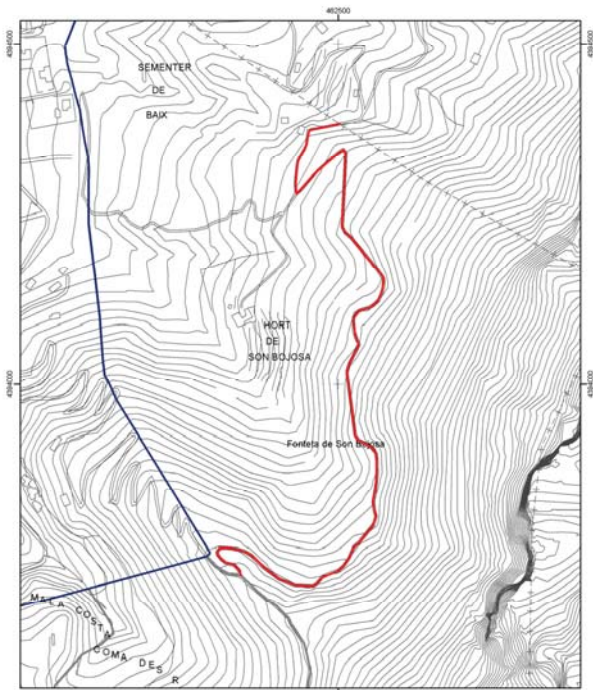
En el Pla General del terme de Valldemossa de 1975, en parlà de Can Sales i Sa Cova, es diu: "...si bien para defender el paisaje se prevee que la vía de penetración a las mismas, sea un camino ya existente que une estos puntos a Port d'es Canonge, perteneciente al término municipal de Banyalbufar..." (AMV. 13-baix-a).

El 24 d'octubre de 1985 fou inscrita en el Registre de la Propietat núm. 5, llibre 47, tom 4.696, fol 164, finca núm. 1.958, una peça de terra anomenada Cas Cocolis, situada en el paratge de sa Cova, "...lindante por Norte, con tierras de Bartolomé Juan; por Sur; con otras de la viuda de don Manuel Salas; por Este; con el predio Son Ferrandell, y por Oeste, con camino vecinal...". Nota: es correspon amb la parcel·la 112, polígon 1, del cadastre actual del municipi de Valldemossa.

El 4 de desembre de 1992 era inscrita en el Registre de la Propietat núm. 5 de Palma, llibre 59, tom 5.251, fol 99, finca núm. 2.442, una peça de terra anomenada la Rota o Can Senén, "...Lindante, por Norte, con finca de herederos de don Bartolomé Juan Sansó; por Sur, con propiedad de Amanda Rotger Salas; por el Este, con el camino de sa Cova; y por Oeste, con propiedad de don Tomás Fortuny Salas...". Nota:

257

(29) CAMÍ VELL DE SON VALENTÍ

Consell de Mallorca
 Departament de Medi Ambient i Natura
 CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR
(29) CAMÍ DE SA COVA
 Escala: 1:5.000
 Projectió UTM Fus 31 Datum ED50

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic de l'any 1985 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears.

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulla del mapa 1:5.000: 670-2-8
Inici: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, km 80,72.
Final: camí de Son Valentí, núm. 27.
Longitud: 315 m

DOCUMENTACIÓ

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Includi a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 223 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 223 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

es troba parcialment envaït per la vegetació; hi ha caiguda de blocs i esllavissades.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Pont
- Escopidors
- Pedres passadores
- Paret
- Escalons
- Ratlletes
- Paretons
- Clavegueres
- Pujadors
- Gual empedrat
- Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 72 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat majoritàriament

Longitud: 72 m

Amplada mínima: 1,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

es troba envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Pont
- Escopidors
- Pedres passadores
- Paret
- Escalons
- Ratlletes
- Paretons
- Clavegueres
- Pujadors
- Gual empedrat
- Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb el camí de Son Balaguer, núm. 27.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 20 m

Amplada mínima: 2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Pont
- Escopidors
- Pedres passadores
- Paret
- Escalons
- Ratlletes
- Paretons
- Clavegueres
- Pujadors
- Gual empedrat
- Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- ALBERTÍ, Jaume et alii. (2002). *Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres. Una història, un territori.* A la relació de topònims de la possessió de Son Valentí apareix sa Drecera: "El que avui es coneix amb aquest nom, fou en realitat l'antic accés a peu de la carretera fins a les cases. Adoptà la designació per desplaçament d'ús en habilitar-se la pista. El caminet compta amb graons de pedra bastant ben conservats, tot i que hi ha trams que han desaparegut" (pàg. 148).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca.* Escala 1/31.250. Apareix aproximadament.

(30) CAMÍ DE CAN FURA**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8 / 670-1-7

Inici: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, al torrent de Can Fura.

Final: camí de Can Gelabert, núm. 11.

Longitud: 313 m

DOCUMENTACIÓ

- Obres per part de l'Administració.

SENYALITZACIÓ

- Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí paret i reixa.
 No

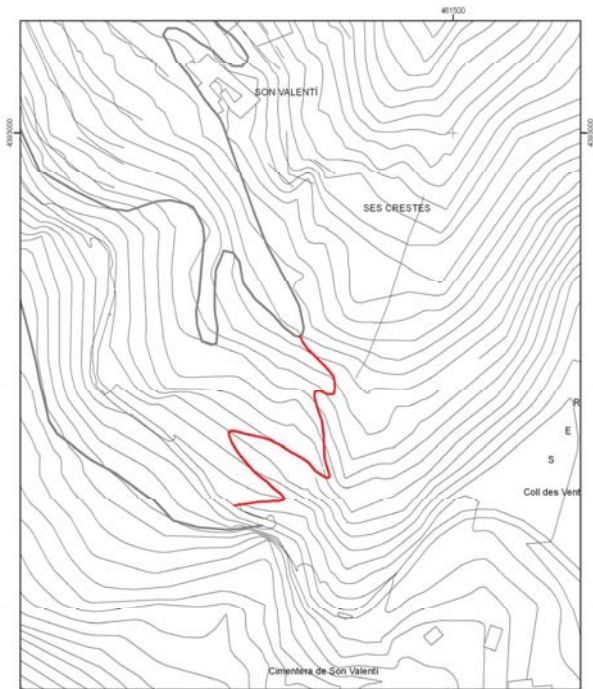
LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- El traçat del camí coincideix, excepte el tram 1, amb el del torrent de Can Fura.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(29) CAMÍ VELL DE SON VALENTÍ	
Escala: 1:2.500 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	

* Font: base cartogràfica Mapa Topogràfic Estatal del 1985 i escala 1:5.000 del Univers de les Illes Balears

265

TRAMS**- Tram 1**

Correspon als primers 5 metres del camí.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 5 m

Amplada mínima: 0,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 240 metres.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: empedrat

Longitud: 240 m

Amplada mínima: 1,2 m

màxima: 1,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☒ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb el camí de Can Gelabert, núm. 11.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: empedrat i formigó

Longitud: 68 m

Amplada mínima: 1 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

el tram es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

266

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

Informe sobre la relació de danys, amb data d'11 d'octubre de 1962, ocasionats per un temporal de pluja que hi va haver dia 25 de setembre del mateix any. Es fa referència a l'obra de reparació del camí de Can Fura, que consisteix en: "Relleno hoyos y empedrado camino en 84 m.c." amb un valor estimat de 10.400 PTA" (AMB. Sign. 149).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareix el tram 2.

267

(31) PAS DE SA MOLA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Inici: camí Antic de Planícia, núm. 18.
 Final: camí des Carro, núm. 22.
 Longitud: 917 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
- No

LIMITACIÓ DE PAS

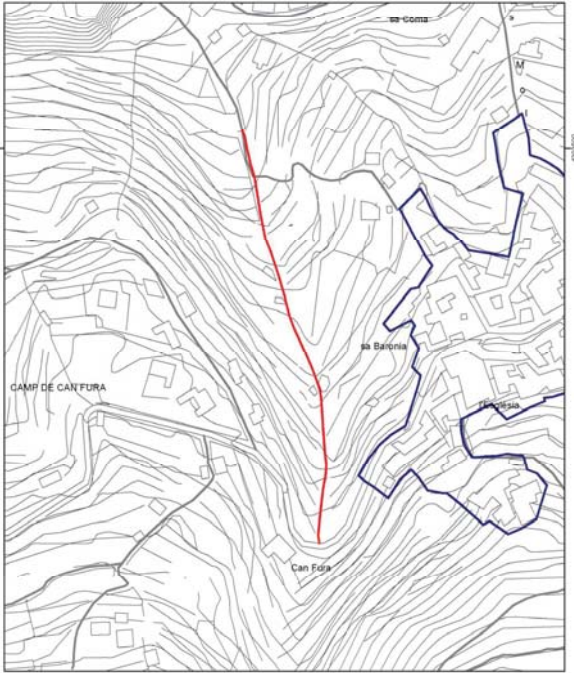
- Sí
- No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Includi a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

* Font d'elles cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic del País 1:25.000 i actualitzat 1:5.000 del Centre de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 298 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 298 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Paret
- Clavegueres
- Pont
- Escalons
- Pujadors
- Escopidors
- Rattletes
- Gual empedrat
- Pedres passadores
- Paretons
- Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 350 metres.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 350 m

Amplada mínima: 0,9 m

màxima: 1,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

es troben marges esbaldregats i blocs caiguts.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Paret
- Clavegueres
- Pont
- Escalons
- Pujadors
- Escopidors
- Rattletes
- Gual empedrat
- Pedres passadores
- Paretons
- Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Carro, núm. 22.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 269 m

Amplada mínima: 1,3 m

Seguiment: regular

Estat: regular

el ferm es troba en mal estat i alguns marges esbaldregats.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena
- Paret
- Clavegueres
- Pont
- Escalons
- Pujadors
- Escopidors
- Rattletes
- Gual empedrat
- Pedres passadores
- Paretons
- Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El camí de sa mola de Planícia està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993). * Comença com una pista forestal a la primera volta darrere s'Arboçar però després torna un camí clàssic de carro dedicat a l'explotació de l'alzinar. Té un recorregut bastant llarg per evitar els penyals situats damunt s'Arboçar.

És l'únic camí de carro que puja a dalt de la Mola de Planícia. Trobam al llarg de l'itinerari gran quantitat d'elements singulars entre els quals cal destacar els aljubets.

De la zona dels Aljubets, parteix una desviació cap a les cases de Planícia coneguda com Pas de sa Mola", (pàg. 89).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- AA.DD (2000). A la *Guia dels pobles* de Mallorca dedicada a Banyalbufar apareix un capítol d'excursions pel municipi, en el qual trobam un itinerari dedicat a s'Arboçar i Planícia, on davallant de la mola de Planícia diu: "alguns metres més endavant, passat el forn de calç de l'esquerra del camí, hem d'abandonar la via ampla que constitueix el camí des carro i ens hem de desviar cap a l'esquerra, cap al Pas de la Mola. Per un tirany que davalla entre alzina, entram en una coma ombrívola amb rotles de sitja. A uns vuit minuts de baixada pel nou camí arribam al que pròpiament és el pas de sa Mola, una gorja estreta entre parets rocoses naturals. Al final del pas, hi ha les restes d'un portell amb barrera de fusta que ens obre el coster en davallada; el sender agafa una lleugera tendència cap a l'esquerra amb un penyal isolat que destaca per la nostra dreta, anomenat el penyal des Migdià. Uns sis minuts després del portell del Pas, arribam a un rotle de sitja, rera el qual apareix un camí ample que prové de l'anomenat porxo de Darrere ses Cases", (pàg. 66).

- GARCÍA PASTOR (1967). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Rutes amagades de Mallorca*, núm 18 on diu: "El senderó comença en el punt [...] és conegut amb el nom de Pas de sa Mola."

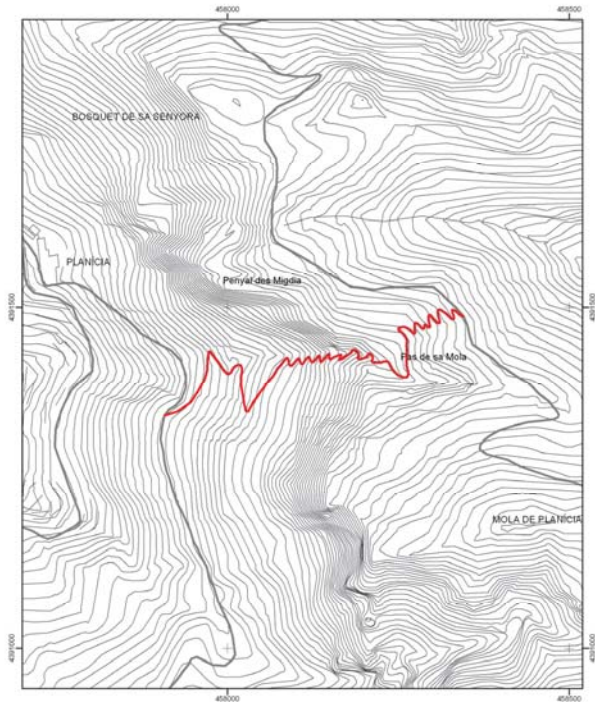
- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "Per sota de la casa condueix a Puigpunyent un carrerany, que llavors s'ajunta amb el camí que va d'Estellencs a Puigpunyent a través del bosc de Son Fortuny. Hom camina un tros per aquest carrerany, i llavors, passant en part per un pintoresc congost, puja per un viaró costerut que anqueija amunt fins al bosc de Planícia". (pàg 105 - 106).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix amb el nom de "Pas de sa Mola".

- Plànol de l'obra *Sa Mola de Planícia* (Vibot, 1999).

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca - Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(32) CAMÍ DES PORT

Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Estatal del País 1989 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-7
Inici: camí de sa Galera, núm. 15.
Final: port de Banyalbufar.
Longitud: 124 m

DOCUMENTACIÓ

- Obres per part de l'Administració.
 - Camí veïnal.
 - Camí municipal.
 - Deslindes del domini públic marítim-terrestre.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No
 - Camí d'accés a la mar

RECOMANACIONS

Includió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

273

TRAMS**- Tram 1**

Tipologia: ferrerada
Tipus de ferm: formigó i pedres.
Longitud: 124 m
Amplada mínima: 1,5 m
Seguiment: sense problemes
Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

Dia 18 de juliol de 1914, en la sessió plenària "...se dio cuenta al Ayuntamiento de una comunicación del Sr. Gobernador de esta provincia y Negociado de caminos vecinales y enterado el Ayuntamiento [...] acordó: Que no habiendo presentado en tiempo y lugar hábiles reclamación alguna en contra de la declaración de utilidad pública solicitada por este Ayuntamiento para el camino vecinal llamado de Banyalbufar a su puerto, insiste en la necesidad de la declaración de utilidad pública solicitada, por los grandes beneficios que ha de proporcionar a este término municipal la habilitación de la citada vía.

Mas acordó que, desarrollándose toda la longitud del camino vecinal solicitado dentro de este término, precisa, tan solo, que informe como lo efectua esta Corporación municipal que acuerda, además, se de cuenta de ella por el Alcalde Presidente al Exmo. Sr. Gobernador civil de esta provincia." (AMB. Sign. 24).

A 7 de novembre de 1914, en el Ple de l'Ajuntament de Banyalbufar s'acordà la ràpida reparació dels camins veïnals espanyats per les pluges i a més "...se acordó pase una Comisión nombrada del seno de este Ayuntamiento, una visita de inspección al camino vecinal de Banyalbufar a su puerto para ver si con la capa de escombros que han puesto en dicho camino han dejado las cosas bien y todas en su lugar, y en caso contrario den cuenta a este Ayuntamiento para que se haga cumplir." (AMB. Sign. 24).

El Consistori banyalbufarí, reunit en sessió plenària dia 5 de maig de 1917, va discutir sobre el mal estat que presentava un tros del mur del camí veïnal des Port. Finalment la Corporació municipal aprovà desmuntar-lo i fer-lo de bell nou a costa del mateix Consistori (AMB. Sign. 25).

El Ple municipal va tractar a dia 17 de maig de 1919 l'assumpte següent: "Estudiado con toda detención el plan a seguir en la construcción del camino vecinal al puerto, y en vista que la subvención concedida es tan exigua [...] con lo que resulta [...] la ejecución de la obra ha de importar un esfuerzo superior al que puede soportar el pueblo, este Ayuntamiento [...] acuerda renunciar por tales motivos a la subvención correspondiente al citado camino vecinal y a su ejecución." (AMB. Sign. 26).

La Comissió municipal permanent, a dia 7 de desembre de 1929, tractà sobre una permuta amb un propietari sobre el camí de sa Galera i sobre construir un nou traçat pel camí del Port. A l'Acta de dita Comissió es llegeix: "Practicada por esta Comisión la inspección ocular a la finca Pinar de la Comuna propiedad de Juan Alberti

274

Fornés y presente éste, se estudió detenidamente la forma y emplazamiento que deberá tener el trazado del nuevo camino que se construya hasta el Port. La configuración del terreno permite un nuevo trazado y rectificación del existente, manifestando el propietario [...] que él gratuitamente cede todo lo que sea necesario para la nueva construcción a cambio de la renuncia del existente y que conduce a la Galera.

Estudiado el asunto con detención y examinadas las ventajas que a la clase pescadora puede reportarles la construcción y ensanche del varadero del Port y no sea obstáculo a que las obras den principio a la mayor brevedad, se acuerda:

1º Aceptar el cambio del camino existente que conduce a la Galera por otro que se construirá en la misma finca, conforme y con arreglo al trazado que que convenga para que comodamente se pueda ir al varadero del Port.

[...]
 3º El Ayuntamiento construirá directamente y a su cargo el camino hasta el Port, la prolongación de éste hasta la Galera será a cargo de los pescadores..." (AMB. Sign. 43).

La Comissió municipal permanent, a dia 25 de novembre de 1933, aprovà que Mateu Tomàs arreglès el camí que anava cap al Port (AMB. Sign. 44).

La Comissió municipal permanent, a 5 de desembre de 1936, acordà modificar un revolt i un tram del camí des Port (AMB. Sign. 44).

En sessió plenària del 10 d'abril de 1937 l'Ajuntament de Banyalbufar "El Secretario da cuenta que la subasta de las obras de construcción del camino municipal Dels Hortis se adjudicó al mejor postor Mateu Tomàs Alberti por la cantidad de tres mil quinientas cuarenta y seis pts; y la rebaja de mil cincuenta y una pesetas obtenida, por concesión de la Junta Provincial contra el Poro se destinarán a la prolongación del referido camino hasta el varadero del Port" (AMB. Sign. 44).

Segons consta a l'Acta de la sessió plenària, de 7 de gener de 1945, del Consistori banyalbufarí: "Examinada una instancia presentada por los propietarios de fincas colindantes con el camino que conduce al Puerto [...] solicitando poder continuar el trasado de la carretera actualmente en suspenso, y al propio tiempo pidiendo una subvención el Ayuntamiento y la Comisión atendiendo a la importancia del mentado camino y su gran utilidad, acuerda darles la autorización correspondiente [...] corriendo a cargo del Ayunto el pago de los jornales del Maestro bancaleiro encargado de la edificación de los muros que sean necesarios." (AMB. Sign. 45).

Dia 20 de maig de 1945, en la Comissió municipal permanent, es va aprovar un compte de 783 PTA per jornals invertits en les obres de construcció i prolongació del camí veïnal des Port (AMB. Sign. 45).

A l'any 1948 es va estudiar construir un port a la cala de s'Arenal. En un croquis de l'informe "gestiones para construir un puerto en el Arenal de este término 1948" apareixen dos camins que surten del poble, un que va cap aquesta cala i un altre que va a sa Galera (AMB. Sign. 168/2).

En la sessió del Ple del Consistori banyalbufarí, feta a 21 de juliol de 1950, "...se acordó por unanimidad realizar obras de construcción de un paredón de cemento en la escalera y pasillo del camino del puerto, por el evidente y mortal peligro que ofrece aquel paraje en la actualidad [...] declarada, como se hace, la urgencia en la ejecución de dichas obras, las cuales se realizarán con cargo a la consignación existente para abrir en el puerto." (AMB. Sign. 32).

275

L'Ajuntament, a 15 de setembre de 1950, aprovà un compte per jornals i materials invertits en la construcció d'una paret en el camí des Port (AMB. Sign. 32), i l'any 1956, hi ha una partida de 232 pessetes pagades a Pere Josep Amengual Arbós per 6 jornals i material invertits en la reparació del camí al port de s'Arenal (AMB. Sign. 415).

Aquest tema es tractà a la sessió plenària de l'Ajuntament, de dia 11 de juny de 1957; "...se dio cuenta a la Corporación de que por la Diputación Provincial de Baleares ha sido otorgada ayuda económica para la formación del proyecto de un camino que conduzca al Puerto [...] cuya ayuda consiste en el 75% de los honorarios de formación de los citados proyectos." (AMB. Sign. 34).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el día 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]	1.944	Reforma parcial camino El Puerto	2.259'90..." (AMB. Sign. 168/2).
-------	-------	----------------------------------	----------------------------------

L'Ajuntament de Banyalbufar, a 10 de novembre de 1971, va debatre "...al objeto de arbitrar medios financieros para hacer frente al grave problema que suponen los daños causados a vias públicas de este municipio con motivo de los temporales de lluvia [...] se procedió urgentemente a encargar el proyecto técnico de la obra [...] la reconstrucción de la vía de acceso a la Playa de Bañalbufar que resultó cortada [...], y ultimado el proyecto redactado por el Arquitecto Don Juan Maria Bonnin Cifre; el Ayuntamiento [...] adopta [...].

Aceptar el Proyecto de las obras de "Reconstrucción con nuevo trazado de la vía de acceso a la Playa de Bañalbufar", [...], cuyo presupuesto asciende a 1.057.375 pesetas, y a realizar el proyecto por la Comisión Provincial de Servicios Técnicos." (AMB. Sign. 37).

Segons consta a la sessió plenària de l'Ajuntament de Banyalbufar, de 30 de novembre de 1972, s'acordà: "Designar al Sr. Presidente de esta Corporación para que en representación de este Ayuntamiento acuda a la formalización del acta de entrega definitiva de las obras de reconstrucción "Camino municipal de acceso a la Playa de Bañalbufar" a este Ayuntamiento, cuyas obras han sido realizadas con cargo a la Comisión Provincial de Servicios Técnicos de Baleares." (AMB. Sign. 37).

En el Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de dia 31 d'agost de 1978, es va autoritzar a una veïnada per fer reformes a la seva casa dita "Villa Caty", ubicada al lloc des Matar, en el camí al Port (AMB. Sign. 39).

Amb data d'11 de març de 1987, es documenta un Decret sobre la declaració de urgència "...en las obras de Reparación de varios muros en el camino al mar, fórmese el oportuno expediente...". Hi ha, adjunt, un informe de l'arquitecte municipal, i dos informes i un certificat del secretari de l'Ajuntament banyalbufarí (AMB. Sign. 780).

A l'estudi elaborat el juliol de 1994, sobre el condicionament del camí d'accés a la instal·lació portuària de Banyalbufar, podem llegir: "El acceso actual a dicha instalación es una escalera construida en el propio terreno y bastante deteriorada, de tal manera que en algunos tramos no consta de peldaños y con pronunciadas pendientes y los peldaños existentes casi ya no se aprecian." (AMB. Sign. 791).

En la sessió del Ple de l'Ajuntament banyalbufarí, de 6 d'octubre de 1994, es va aprovar aquest "Proyecto de Acondicionamiento del camino de acceso a la instalación portuaria de Banyalbufar (sic)", elaborado por el Servicio de Puertos y Litoral..." (AMB. Sense sign.).

Amb data de 24 d'abril de 1959, l'Ajuntament de Banyalbufar féu un llistat "...al objeto de plasmar las realizaciones materiales alcanzadas por este Ayuntamiento en su actividad municipal, desde el día 1º de abril de 1.939 hasta igual fecha el actual año 1959.

[...] síntesis de las realizaciones en este Municipio durante el periodo indicado, en la forma siguiente:

[...]	1.944	Reforma parcial camino El Puerto	2.259'90..." (AMB. Sign. 168/2).
-------	-------	----------------------------------	----------------------------------

Tot el camí està inclòs dins el *Límite de Servidumbre de Protección*, dins el *Límite de servidumbre de tránsito* i dins el *Límite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre* del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- ORDINAS, G; REYNÉS, A. (2002), al seu llibre *Guia de la Mancomunitat de Tramuntana* dediquen la tercera "Pasejada per conèixer el patrimoni rural" al port de Banyalbufar, on fa referència a aquest camí. (Pàg. 151-156).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(33) CAMÍ DE SES MOSQUERES

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000:
 Iníci: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, km 79,9.
 Final: camí des Correu, núm. 9
 Longitud: 850 m

DOCUMENTACIÓ

- Concessió llicència d'obres al camí.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicators
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
- No

LIMITACIÓ DE PAS

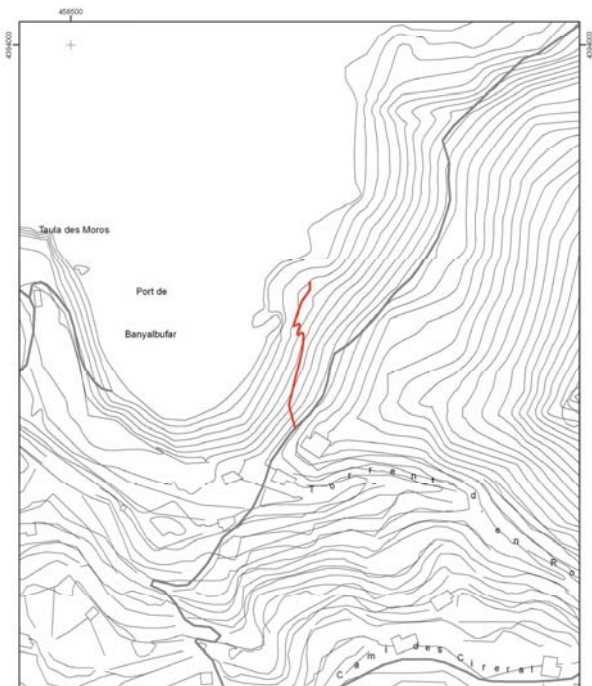
- Sí - una barrera tancada amb pany a l'inici del camí.
- No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(32) CAMÍ DES PORT	
Escala: Projectió UTM Fes 31, Datum ED50	

Font: base cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic del País 1:50.000 i escala 1:5.000 del Centre de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 691 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: asfalt

Longitud: 691 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ralletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Tipologia: carro

Tipus de ferm: empedrat parcialment

Longitud: 159 m

Amplada mínima: 2,9 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ralletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar l'1 d'agost de 1991 es denegà la llicència sol·licitada per Antoni Bordoy per asfaltar el camí de ses Mosqueres "...y se le recaba un croquis en el que se especificuen la longitud y superficie del camino, su superficie y la situación", autorització que finalment fou aprovada en el ple del 3 d'octubre del mateix any (AMB. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- VALERO, G.; PLANAS, I. (2004). Fan referència al camí catalogat al seu llibre *Serra de Tramuntana – excursions a pie. A l'excursió 4 (camí vell del Correu)*, on diu: "... y más adelante, enlazamos con el que comunica con las casas de Ses Mosqueres, que sale a la derecha, con un portillo con barrera metálica..." (pàg. 113).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000.

280

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000.

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix majoritària i aproximadament.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1). Apareix el tram 1.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topográfico Balear*. Escala 1/5.000.

- Plànol de l'obra *Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres* (Albertí / Rosselló / Vibot, 2002).

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

281

(34) CAMÍ DE SA FONT DES GARBELL

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
Inici: camí des Rafal, núm. 10.
Final: font des Garbell.
Longitud: 149 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

SENYALITZACIÓ

Fites
 Pintades
 Indicators
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No

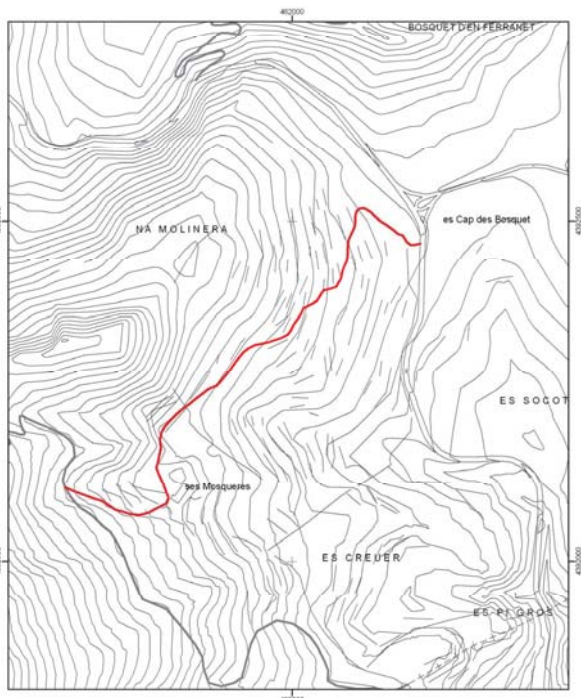
LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

Includió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

283

(35) CAMÍ DES PLA DES CAVALL**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7
 Inici: camí de Bunyola, núm. 7.
 Final: pla des Cavall.
 Longitud: 1219 m

DOCUMENTACIÓ

- Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No
 - Al final del camí hi ha un tirany amb fites que arriba fins a la mar.

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

288

TRAMS**- Tram 1**

Tipologia: carro/pista
Tipus de ferm: terra
Longitud: 1.219 m
Amplada mínima: 2,8 m
Seguiment: sense problemes
Estat: bo
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:**

- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2005). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 10 (La ribera verda), on diu: "... El camí de mà esquerra s'orienta cap al nord-est i baixa suauement fins al pla des Cavall. [...] [...] En aquest tram, descendent, destaquen també els grans còdols despresos dels penyals. Un senderó imperceptible, a mà esquerra, baixa a la vorera de la mar, empinat i molt perdut, fins a la caseta des Rector. [...] El camí de Baix segueix recte un bon tram, sorteja una zona de penyes i roques despreses i va pujant suauement. [...] Cavall Bernat."

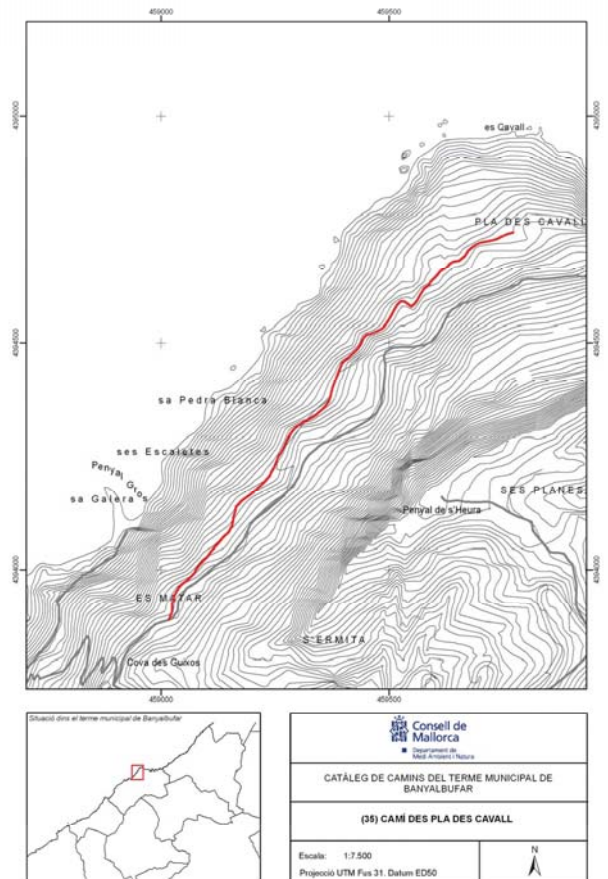
- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana - 22 itineraris a pie -*. A l'itinerari núm. 3: "... [...] A un minut escaso se despende a la izquierda el camino que baja hasta el Pla des Cavall y la punta costera homónima." (pàgs. 85-89).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.
 - SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareix aproximadament i parcial.
 - SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareix aproximadament i parcial.
 - CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estrellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).
 - INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.
 - Plànol de l'obra *Son Bunyola-Una mar de noms* (Vibot, 1999).

289

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

290

(36) CAMI DE SON BUNYOLA**LOCALITZACIÓ**

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7

Inici: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, Km 83.

Final: camí de Banyalbufar a sa Cova, núm. 46, devora les cases de Son Bunyola.

Longitud: 2240 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

SENYALITZACIÓ

- Fites
 Pintades
 Indicadors
 Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí obert, paret i reixa.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Els primers 20 metres de l'inici del camí estan asfaltats.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
 Obertura d'un Expedient d'investigació
 Protecció per interès constructiu

292

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

La Comissió municipal permanent, dia 13 de desembre de 1930, aprovà donar el permís corresponent a un veïnat per ampliar el camí carreter que anava a Son Bunyola (AMB. Sign. 43).

A la memòria del Pla general d'ordenació de Banyalbufar, amb data de juliol de 1972, consta el que segueix:

"Infraestructura de comunicacions

En comunicacions terrestres hay que distingir entre :

- Comunicaciones terrestres de tránsito rodado motorizado.

- Comunicaciones terrestres de tránsito peatonal o animal.

En las primeras se apoyan principalmente sobre la carretera C-710 ya existente, la cual deberá sufrir un ensanche, ampliación y mejora, aprovechando el actual trazado. Solo se crea un tramo nuevo de la misma, en la zona del casco del pueblo de Banyalbufar (sic) desviando el tránsito rodado de carretera fuera del pueblo. Siguiendo así el criterio general que a este respecto tiene el M.O.P. A propio tiempo este nuevo trazado da acceso al núcleo dos.

Tomando como base la mencionada carretera se proyecta otra, para dar acceso a los distintos núcleos y otras para conectar distintos núcleos entre si. Entre las primeras está la que se proyecta aprovechando el trazado de Planici y que conectará con el núcleo numero (sic) dos por su parte sur. A la altura del torrente Monreal, se proyecta un desvío de esta carretera que empalmará con la C-710, conduciendo el otro ramal al núcleo numero uno, y finalmente a la carretera C-710 aprovechando el trazado del camino de Planici, desembocando cerca del torrente D, en Cerda. Para el núcleo número tres se proyectan tres viales de penetración, aprovechando en su mayor parte los trazados de los caminos de Son Coll, Son Valentí y Son Balaguer y de Son Bunyola. Por último se proyecta el vial que unirá un núcleo nº 3 y que desviando la costa empalmará con la C-710, cerca del pueblo de Banyalbufar, concretamente en el mirador situado encima de Punta Galera.

Los motivos por los cuales se han trazado los viales proyectados sobre caminos existentes han sido principalmente dos :

Uno, la protección del paisaje respetando los elementos con caracteres singulares. Dados que, estos caminos fueron trazados totalmente orgánico y de gran adaptación el terreno creando a su paso bellos enclaves paisajísticos (miradores).

Otro, en económico, ya que supone un gran ahorro en el trazado de la carretera basándose sobre un trazado ya existente, naturalmente con las pequeñas reformas que se crean pertinentes.

Las comunicaciones terrestres de tránsito peatonal o animal setén (sic) las formadas por aquellos caminos y senderos que conducen a enclaves de especial interés (fuentes, miradores, etc.) no accesibles por carretera: y tambien aquellas sendas o pasos que con un trazado más cómodo y apropiado permitan (sic) un acceso entre los diferentes núcleos (sic) y el pueblo, o bien aquellas que se crean por su interés en cuanto a su recorrido visual."

El camí catalogat està inclòs en el *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993) dins el terme municipal de Banyalbufar a l'apartat "Altres camins del terme de Banyalbufar", on diu: "Les connexions des de la carretera fins a Son Bunyola, Son Coll i Son Balaguer." (pàg. 94).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- *ES CORREU DE BANYALBUFAR* (2005, núm. 0). A la secció de notícies del poble aparegué un article titulat "Camins de Banyalbufar", on es parla del tancament del camí del Rafal i es diu: "...S'ha d'exigir que els camins que van a llocs emblemàtics, com són

294

TRAMS**- Tram 1**

Des de l'inici del camí fins al camí de Banyalbufar a sa Cova, núm. 46, prop del Penyal de ses Piquetes.

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.050 m

Amplada mínima: 3,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☒ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Tram amb inici i final al camí de Banyalbufar a sa Cova, núm. 46.

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 1.009 m

Amplada mínima: 3,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☒ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Tram amb inici al camí de Banyalbufar a sa Cova, núm. 46, i final al mateix camí a Son Bunyola.

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 298 m

Amplada mínima: 3,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☒ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

293

el de Son Bunyola, Ses Planes, des Correu, Sa Mola, Planícia, La Font d'es Garbell, estiguin sempre oberts..." (pàg. 36).

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...Encara unes passes més i hom arriba a la clotada de Son Bunyola, on es troba la casa de Son Bunyola en un pujol conreat en marjades; [...] En temps darrer, la família Safortesa del Born ha restaurat la casa varies vegades i també ha construït una bona calçada que s'uneix amb la carretera que va de Palma a Banyalbufar..." (pàg. 107).

- VELA LOZANO, A. (2000). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca. Por la sierra de Tramuntana - 22 itineraris a pie -*. A l'itinerari núm. 3: "Se hacen visibles las sólidas casas de la posesión de Son Bunyola, [...] En el cruce de caminos descendemos a la izquierda haciendo zigzags; los caminos que parten a mano derecha llevan a la posesión..." (pàgs. 85-89).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareix el tram 1 amb el nom de "carretera de Son Buñola".

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Söller). Escala 1/25.000.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000.

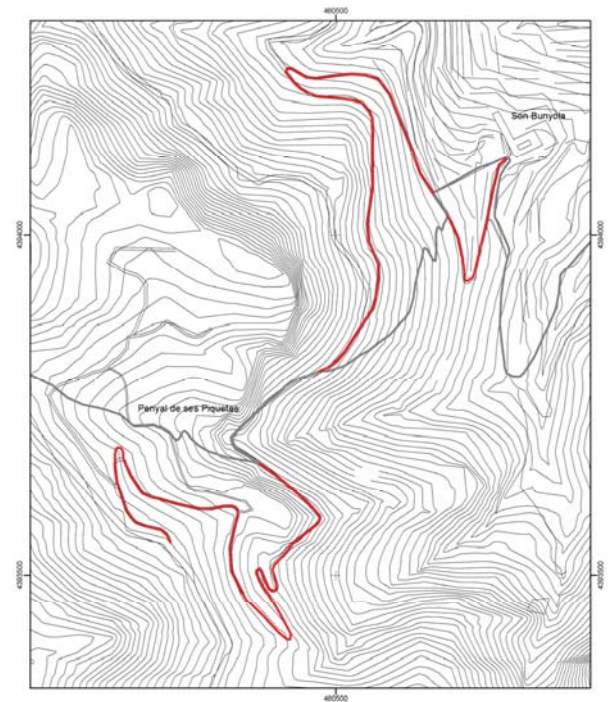
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topográfico Balear*. Escala 1/5.000.

- Plànol de l'obra *Son Bunyola-Una mar de noms* (Vibot, 1999).

- Plànol de l'obra *Son Valentí, Son Balaguer, Ses Mosqueres* (Albertí / Rosselló / Vibot, 2002). Apareix el tram 1.

295

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1995 - escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

296

(37) CAMÍ DE SES PLANES

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Iníci: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, km. 83,2.
 Final: ses Planes.
 Longitud: 536 m

DOCUMENTACIÓ

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí obert i reixa.
- No

LIMITACIÓ DE PAS

- Sí - A l'inici del camí hi ha una barrera tancada amb pany.
- No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

298

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 536 m

Amplada mínima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- *ES CORREU DE BANYALBUFAR* (2005, núm. 0). A la secció de notícies del poble aparegué un article titulat "Camins de Banyalbufar", on es parla del tancament del camí del Rafal i es diu: "...S'ha d'exigir que els camins que van a llocs emblemàtics, com són el de Son Bunyola, Ses Planes, des Correu, Sa Mola, Planícia, La Font d'es Garbell, estiguin sempre oberts..." (pàg. 36).

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "Des de la carretera de Banyalbufar a Palma, del qual parlarem aviat, tot d'una en sortir d'aquest poble un viarany porta a dalt del puig de les Planes..." (pàg. 106).

- SASTRE, J.; SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 9 (Vinyes vora mar), on diu: "...El camí que puja des de sa Bastida ve a morir al costat de la caseta observatori de ses Planes..." (Pàgs.145-160).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller), Escala 1/25.000.

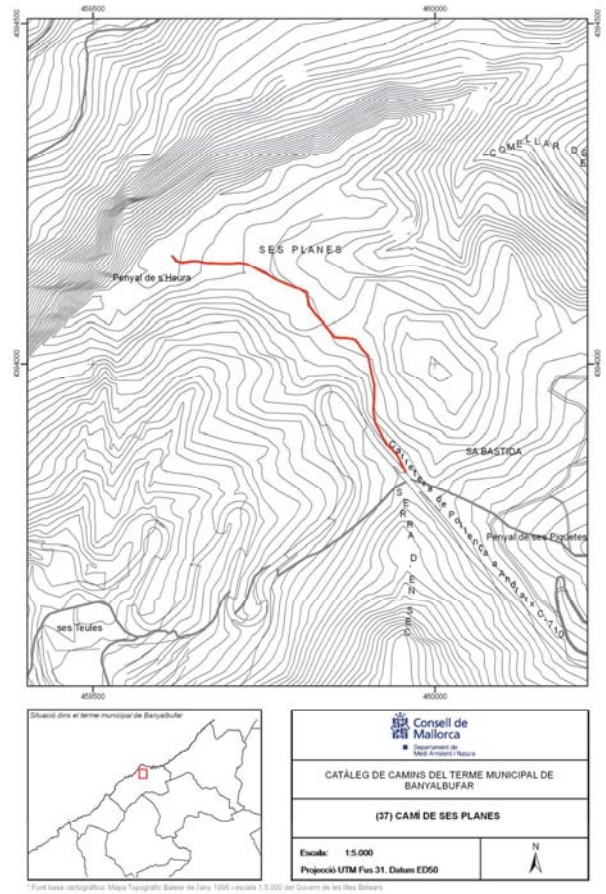
- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andratx-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1).

- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.

299

- Plànol de l'obra *Son Bunyola-Una mar de noms* (Vibot, 1999).
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

(38) CAMÍ DE SA TERRA NOVA / CAMÍ DE SON BUJOSETA / CAMÍ DE SON BEJUETA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-8
 Iníci: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, km 84,4.
 Final: camí des Correu, núm. 9.
 Longitud: 963 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí municipal.
- Obres per part de l'Administració.
- Us públic.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí paret i reixa.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'iníci del camí fins a una distància de 145 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 145 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
- Paret Escalons Ratlletes Paretons
- Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 2

Correspon als següents 200 metres del camí.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 200 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
- Paret Escalons Ratlletes Paretons
- Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 40 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 40 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

- Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
- Paret Escalons Ratlletes Paretons
- Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins a una distància de 10 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 10 m

Amplada mínima: 1,3 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

el camí es troba parcialment envaït per la vegetació i el ferm es troba en mal estat.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 5

Continuació del camí per dins el torrent de Son Bauçà fins a una distància de 11 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat

Longitud: 11 m

Amplada mínima: 1,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a una distància de 20 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 20 m

Amplada mínima: 1,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

304

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En la sessió plenària de l'Ajuntament banyalbufarí, de 5 de novembre de 1854, es va debatre l'ofici de la Diputació que demana un informe "...sobre la nueva direccion que quiere dar D. Bartolomé Gelabert al camino de la Terranova lindante a la carretera que desde esta villa conduce a Palma...". Finalment, s'acordà "...reclamar a dicho cuerpo provincial, el dictamen emitido sobre el particular por la Comisión de Fomento." (AMB. Sign. 11/3).

A 31 de desembre de 1854, l'Ajuntament de Banyalbufar tornà a tractar l'ofici de la Diputació "...acerca el informe de la solicitud de D. Bartolome Gelabert, sobre obstruir el camino de la Terranova del expresado Gelabert, immediato a la Carretera de Palma, y acordó no convenir al público la obstrucción del espresado camino, señalándose a los vecinos de este pueblo cuarenta dias, [...] podran presentar su [...] reclamacion, sobre cualquiera servidumbre u otro derecho, que pretendan en el camino de la espresada Terranova..." (AMB. Sign11/3).

L'Ajuntament de Banyalbufar, a 24 d'abril de 1958, va acordar: "Visto el mal estado del camino denominado de "La Terranova" y en atención a los diversos y opuestos derechos que entre varios vecinos se suscitan, se acuerda que [...] se solicita consulta a dos Sres. letrados [...] para determinar los derechos y obligaciones del Ayuntamiento en dicho camino..." (AMB. Sign. 34).

Amb data de 26 de juny de 1958, en la sessió del Ple consistorial "...se dio lectura a las consultas evacuadas por los abogados de D. Sebastián Vives Coll y D. Antonio Martorell [...], en relación a la situación de derecho del camino de la Terranova, vistas a las cuales se acuerda que el Ayuntamiento ejercita las facultades de policía del citado camino, con los derechos que le correspondan como camino de uso público y acepte las obligaciones de conservación y demás que esta situación lleve consigo, acordándose también que se proceda a su arreglo y pago de jornales y materiales que se inviertan en dichas obras." (AMB. Sign. 34).

El 17 de juliol de 1958 l'ajuntament banyalbufarí pagava a Joan Font Albertí un compte de 583 pessetes en concepte de jornals i materials invertits en la reparació del camí de la Terranova (AMB. Sign. 305/2).

L'any 1980 l'Ajuntament de Banyalbufar va pagar un compte de 1000 pessetes a Jaume Mir Ripoll per feina feta en els paretons del camí municipal de sa Terra Nova (AMB. Sign. 433).

Camí de Son Bujoseta

La Comissió municipal permanent, a 7 d'octubre de 1933, va acordar reconstruir els murs esbaldregats del camí de Son Bujoseta (AMB. Sign. 44).

La Comissió municipal permanent de l'Ajuntament de Banyalbufar, a dia 25 de novembre de 1933, aprovà que Bernat Bujosa aixecàs de bellnou el mur esbaldregat del camí de Son Bujoseta (AMB. Sign. 44).

Entre els anys 1934 i 1940 l'Ajuntament de Banyalbufar va efectuar diversos pagaments per recomposar el camí:

3 de maig de 1934. Partida de 96 pessetes pagades a Joan Bujosa Vives per jornals per construir un parèto en el camí veïnal de Son Bujoseta (AMB. Sign. 299).

306

- Tram 7

Continuació del camí fins a una distància de 50 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 50 m

Amplada mínima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 8

Continuació del camí fins a una distància de 295 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 295 m

Amplada mínima: 0,9 m

màxima: 1,5 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

el ferm del camí es troba en mal estat i el camí es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

- Tram 9

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Correu, núm. 9.

Tipologia: carro/pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 212 m

Amplada mínima: 2,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ratlletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

305

25 d'agost de 1934. Partida de 150'50 pessetes pagades a Mateu Tomàs per jornals de construcció de paretons dels camins veïnals. Al compte que acompanya apareixen 3 jornals i mig invertits en el camí de Son Bujoseta, amb un total de 19'25 pessetes (AMB. Sign. 299).

11 de maig de 1935. Partida de 96'50 pessetes pagades a Joan Bujosa per jornals de construcció de construcció d'un parèto en el camí de Son Bujoseta (AMB. Sign. 299).

Segons consta a l'acta de la sessió plenària del Consistori banyalbufarí, amb data de 21 d'abril de 1950, "Se dió lectura a una instancia escrita por el vecino Don Jaime Bujosa Albertí, solicitando permiso para realizar obras de reparación del camino que conduce desde la carretera hasta la finca Son Bujoseta y que el Ayuntamiento le conceda ayuda económica. El Sr. Darder dice que entiende que el Ayuntamiento no puede conceder permiso por ser dicho camino de propiedad particular; los citados miembros consideran al citado camino de carácter público y que por tanto es asunto de la competencia municipal." Finalment s'acordà donar permís d'obres a dit Jaume però sense ajuda econòmica municipal "...debido a otras obras municipales necesarias que se tienen proyectadas." (AMB. Sign. 32).

En un informe de danys ocasionats pels temporals de pluja de setembre de 1962 s'estimen 4.800 PTA per esbaldrecs de murs de contenció a la finca de Son Bujoseta i en el seu camí (AMB. Sign. 149).

El Ple fet a l'Ajuntament de Banyalbufar, a 26 de maig de 1966, va acordar donar el permís d'obres a Sebastià Cabot per a "...la construcción de una acequia para el aprovechamiento del agua del torrente de Son Creus para su finca Son Bujoseta, lindante con el margen del camino vecinal del mismo nombre..." (AMB. Sign. 35).

Camí de Son Bejueta

El 31 d'octubre de 1935 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 162 pessetes a Miquel Cabot Bordoy per jornals invertits en la neteja dels camins veïnals. A l'esborrany veim com es dedica un dia al camí de Son Bejueta (AMB. Sign. 300).

El 30 de desembre de 1939 l'Ajuntament de Banyalbufar pagava una partida de 189'75 pessetes en concepte de recomposició de camins veïnals. A l'esborrany que acompanya apareix un dia invertit en el camí de "Son Bejueta" (AMB. Sign. 300).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 22 de setembre de 1987 es concedí permís a una veïna "...para limpiar un tramo del camino público de Son Bejueta, al propio tiempo se le concede licencia para hormigonar dicho camino..." (AMB. Sign. 41).

Camí de ses Teules

Informe realitzat pels tècnics de FODESMA, amb data de 11 de febrer de 1992, sobre "...el camins a rehabilitar sol·licitats per l'Ajuntament de Banyalbufar [...]

4. Camí de ses Teules:

Descripció:

El camí de ses Teules té el seu inici al costat del camp de futbol. Es un camí de carro que duu a Son Creus i que passa per diferents propietats.

Es deixa per travessar un torrent i es converteix en camí de ferradura sense empedrar que discorre per diferents oliverars.

Enllaça amb el camí asfaltat de la Font de sa Vila i arriba a Banyalbufar al bell mig de la plaça de l'Ajuntament.

307

Possibilitats d'actuació:

El camí no necessita cap actuació de neteja o d'obra però caldria fer una correcta senyalització ja que transitant per oliverars amb desviacions laterals, tot i que l'orientació és bona, hi ha la possibilitat (sic) de deixar el camí principal.

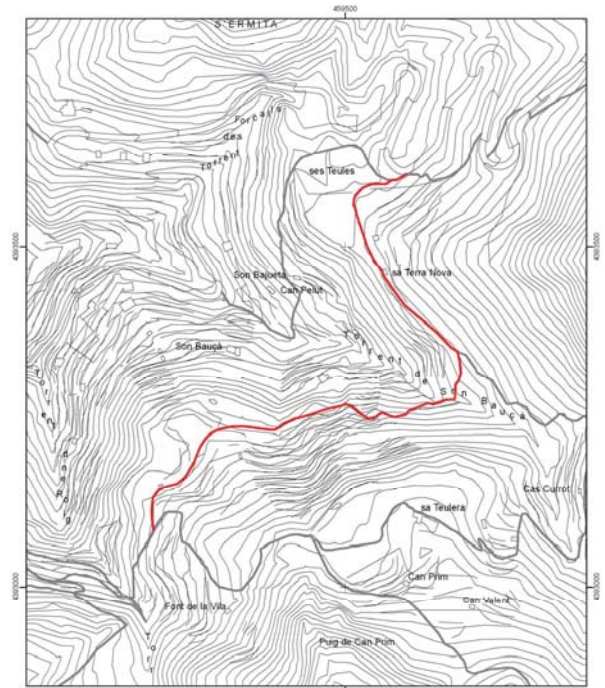
Presenta un gran interès ja que es pot completar un itinerari o circuit que partint de Banyalbufar pujàs per la dracera des camp de futbol i tornàs al poble seguint aquets darrer camí."

Hi ha adjunt un plànol esc. 1:25.000 amb la grafia dels tres camins (ACM. Sense signatura)

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- INSTITUTO GEOGRÀFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topogràfic Parcelariu*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 1 i 2.
- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000.
- SERVICIO GEOGRÀFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000.
- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1). Apareixen els trams 1 i 2.
- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topogràfic Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareixen els trams 1 i 2.
- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1, 2 i 9 parcialment.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 1, 2 i 9.
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 1, 2 i 9.

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(38) CAMÍ DE SA TERRA NOVA / CAMÍ DE SON BUJOSETA / CAMÍ DE SON BEJUETA	
Escala: 1:5.000 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	N

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'Eany 1988 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

(39) DRECERA DES MATAR

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
 Inicï: camí de Bunyoia, núm. 7.
 Final: camí de sa Galera, núm. 15.
 Longitud: 527 m

DOCUMENTACIÓ

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors - Es troben al tram 4.
- Panells

- DELIMITACIÓ LATERAL** Sí No

- LIMITACIÓ DE PAS** Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Includi a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 64 metres.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 64 m

Amplada mínima: 1,6 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 255 metres.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 255 m

Amplada mínima: 0,6 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

El marge del camí es troba esbaldregat parcialment.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 140 metres.

Tipologia: ferrerada

Tipus de ferm: terra

Longitud: 140 m

Amplada mínima: 1,6 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Es troba envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins a connectar amb el camí de sa Galera, núm. 15.

Tipologia: tirany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 68 m

Amplada mínima: 0,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

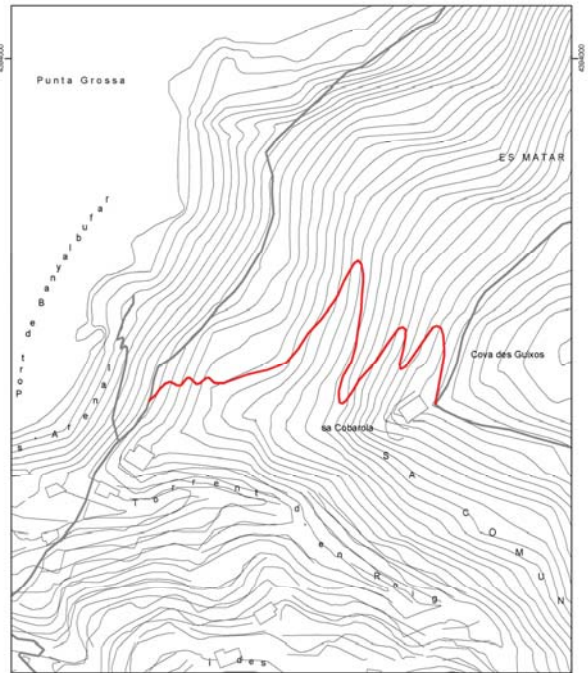
DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- SASTRE, J.; SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 9 (Vinyes vora mar), on diu: "...Una vegada que hem tornat a pujar des de sa Galera i ens trobam al punt del camí on arriba l'escaleta que puja des del port, ens desviem per la **drecrea des Matar**. És un virany a l'esquerra, amb fort pendent i poc definit, que s'endinsa en un terreny rocós [...]. El caminet, tot fent un parell de ziga-zagues, voreja les runes d'un porxet i una vella era i toa al cap d'uns 10 minuts amb el **camí de Baix**..." (pàgs.156).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix aproximadament.

 Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(38) DRECREA DES MATAR	
Escala: 1:2.500 Projectió UTM Fusió 31 Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic de l'any 1985 - escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

(40) CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA A S'ARBOÇAR

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar

Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8 / 670-2-8

Inici: camí des Correu, núm. 9, prop de la font de la Vila.

Final: camí Antic de Planícia, núm. 18, prop de s'Arboçar.

Longitud: 891 m

DOCUMENTACIÓ

- Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana.

- Sol·licitud d'obres.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No

LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 157 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 157 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 103 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 103 m

Amplada mínima: 1,2 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 90 metres.

Tipologia: pista

Tipus de ferm: terra

Longitud: 90 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 4

Correspon als següents 85 metres.

Tipologia: tirany

Tipus de ferm: terra

Longitud: 85 m

Amplada mínima: 0,5 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Es troba parcialment envaït per la vegetació.

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a una distància de 370 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 370 m

Amplada mínima: 1,1 m

Seguiment: fàcil

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a connectar amb el camí Antic de Planícia, núm. 18.

Tipologia: pista

Tipus de ferm: terra i grava

Longitud: 86 m

Amplada mínima: 2,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

La connexió de la font de la Vila a s'Arboçar està inclòs en el Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana, publicat pel Consell Insular de Mallorca (1993). Com altres camins del terme de Banyalbufar. (pàg. 94).

El 16 de desembre de 1993 un particular exposava a l'Ajuntament de Banyalbufar "Que el camino viejo de acceso desde la carretera asfaltada que va desde la Plaza Municipal hasta Es Camí Vell d'es Correu, en el punto donde una pista con pendiente, de tierra, accede mediante una barrera metálica, al predio de S'Arboçar, posee un tramo de difícil acceso...", i sol·licitava permís per rehabilitar el camí (AMB. Sign. 786).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- LLOFRIU, P. (1992). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Caminant per Mallorca*. 3a edició. A l'itinerari 4 el bosc animat, on diu: "... Tot just passat s'Arboçar [...] comença el sender que arriba vora la font de la Vila i, cap a l'esquerra, de seguida a Banyalbufar." (pàg. 31).

- VIBOT, T. (1999). Fa referència al camí de s'Arboçar al seu llibre *Sa Mola de Planícia. El vessant nord-oest*: " És l'antic camí empedrat que accedeix a les cases de s'Arboçar. Discorre pel costat dret del Comellar de Son Guia i bona part d'ell s'ha perdut." (pàg. 83).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareix aproximadament.

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareix aproximadament.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix el tram 1 com a camí de ferradura.

(41) CAMÍ 41

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulls del mapa 1:5.000: 670-1-8
Inici: camí Antic de Planícia, núm. 18, prop de s'Arboçar.
Final: camí Antic de Planícia, núm. 18, prop de s'Arboçar.
Longitud: 101 m

DOCUMENTACIÓ

- Concessió llicència d'obres.
- Projecte de rehabilitació i pavimentació del camí.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
- No

LIMITACIÓ DE PAS

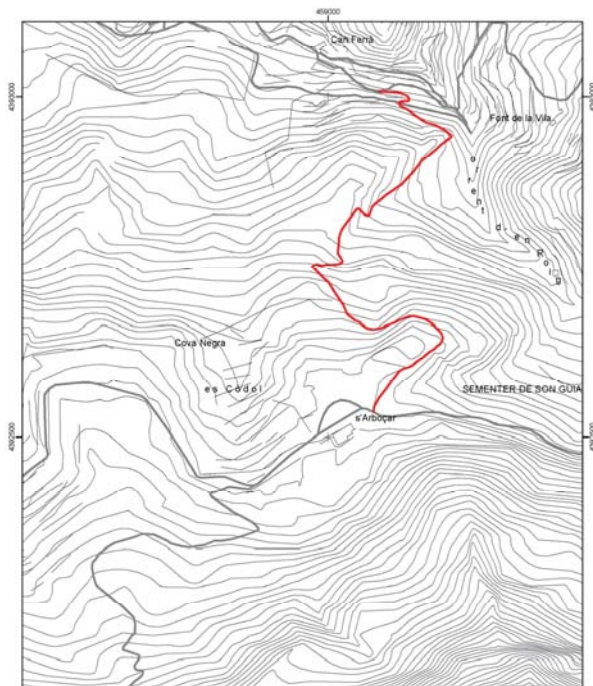
- Sí
- No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(41) CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA A S'ARBOÇAR	
Escala: 1:5.000	N
Projecció UTM Fus 31 Datum ED50	

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1985 a escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears.

TRAMS**- Tram 1****Tipologia:** carro**Tipus de ferm:** terra i grava**Longitud:** 101 m**Amplada mínima:** 2,8 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En sessió plenària celebrada el 26 de maig de 1995 es denegava la llicència d'obres a José Antonio Obregón Gonzalez del Corral per construir una casa a la finca de s'Arboçar, "...ya que para poder informar debidamente el proyecto aportado, deberá presentar una certificación del Registro de la Propiedad Inmobiliaria, en el que se haga constar a partir de que fecha dicha parcela constituye una única unidad independiente, así como su superficie lindes y situación del camino público que la atraviesa..." (AMB. Sense signatura). El 5 de novembre de 1998 un decret de Batlia concedia una llicència d'obres al mateix veïnat "...per construir un camí alternatiu a l'existent (un petit tram), a la finca S'Arbossar, amb un pressupost presentat de 1.023.120 pts.- (un milió vint-i-tres mil cent vint)..." (AMB. Sign. 796).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 7 de novembre de 1998, va concedir llicència municipal d'obres a un veïnat per construir un petit tram de camí alternatiu a l'existent a la finca de s'Arboçar (AMB. Sense sign.).

L'11 de novembre de 1998 es va formar el projecte bàsic i d'execució de rehabilitació i pavimentació del camí de sa Font des Garbell, a la memòria del qual es pot llegir: "El present projecte (sic) Bàsic i d'Execució té com a finalitat la reforma i millora integral del camí "Camí de sa font des Garbell" que es troba ubicat, en el seu començament, a la carretera que va d'Esporles a Banyalbufar, a 500 m. després del desviament del Port des Canonge, i acaba al Mirador de S'Arbossar. Té una llargària de 5,4 km., 4 m. d'amplada i té una pendent del 1% al 12%. Travessa les finques de Son Valentí, Son Creus, Son Saruntges (sic) i S'arbossar (sic) [...] Aquest camí a l'actualitat es troba molt deteriorat, la qual cosa suposa un perill per a les persones i cotxes que passen per aquest lloc habitualment. És cert que es tracta d'un camí privat però sempre ha sigut utilitzat per a la gent del poble ja que és l'únic camí cap a «La font d'es Garbell»..." (AMB. Sign. 186/99). Aquesta documentació també fa referència al camí de sa font des Garbell, núm. 34, al camí Nou de Planícia, núm. 23 i al camí Antic de Planícia, núm. 18.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

320

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

321

(42) CAMÍ DE SON ALBERTÍ**LOCALITZACIÓ****Municipi:** Banyalbufar**Fuills del mapa:** 1:5.000: 670-1-8**Inici:** camí de sa Comuna, núm. 43.**Final:** camí de sa siqueta de Dalt, núm. 25.**Longitud:** 192 m**DOCUMENTACIÓ**

- Servitud de pas.
- Petició d'ampliació del camí.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí No paret i obert.

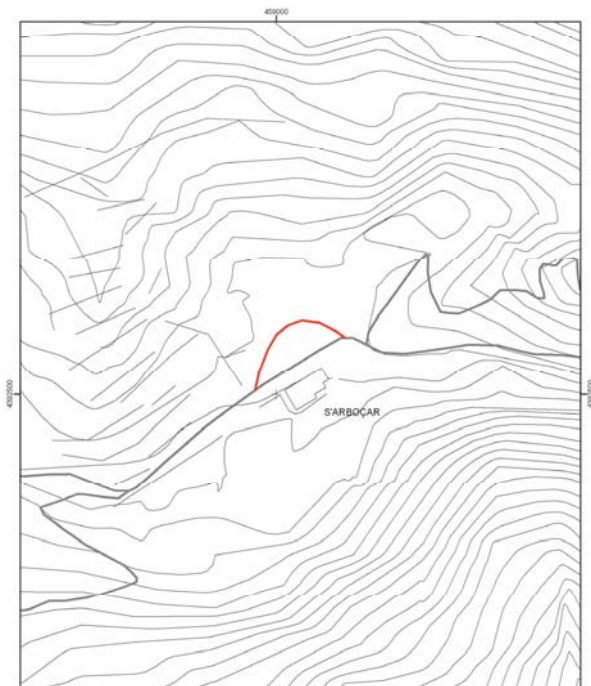
LIMITACIÓ DE PAS Sí No

OBSERVACIONS

- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

323

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 100 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 100 m

Amplada mínima: 2,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 50 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 50 m

Amplada mínima: 1,8 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☒ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb la siquia de Dalt.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 42 m

Amplada mínima: 0,9 m

màxima: 1,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: Escritura de compraventa, de 26 d'octubre de 1921, de la finca de Son Albertí que "...linda por Norte con el camino de Esportas, por Sur con el lote número cinco, por Este con camino de establecedores y por Oeste con tierras de Juan Albertí.

[...] Viene obligada ésta porción a la servidumbre de paso por el caminal divisorio de ésta porción con la enagenada a Bartolomé Sastre y Picornell y por frente la casa para ir y venir a las fincas La Garriga y Olivar.

[...] 4º.- Los caminos existentes en el descrito prédio Son Albertí, quedarán subsistentes en beneficio de los establecedores y de las demás fincas que los utilizan, contrayendo los adquirentes la obligación de arreglar y conservar a sus costas la parte de dicho camino que linda con la finca por ellos comprada en éste acto." (AMB. Sign. 165).

Alguns propietaris de parcel·les originàries de la finca de Son Albertí sol·licitaven, a dia 1 de juliol de 1976, que "...se les construya por parte del Ayuntamiento un camino municipal suficiente de anchura para que la maquinaria agrícola pueda llegar a todas y cada una de sus parcelas, comprometiéndose a satisfacer todos los gastos que ello pueda ocasionar a la Corporación municipal...". El propietari de Son Albertí també presentava una còpia de l'escriptura de la finca perquè es negava a cedir "...los terrenos correspondientes para los trabajos de ensanche mencionados y si unicamente la servidumbre obligada de paso que reza la citada escritura." (AMB. Sign. 37).

En data de 15 de juliol de 1976, l'Ajuntament de Banyalbufar va rebre un informe, amb data de 10 del mateix mes, del secretari de l'Ajuntament de Lluçmajor sobre l'àmbit jurídic de l'expedient tramès com a conseqüència de diverses instàncies relatives a l'obertura d'un camí rural al lloc de Son Albertí. L'informe aconsellava que l'Ajuntament havia de decidir si es tracta d'un assumpte públic o privat: "En el caso de considerarse una cuestión privada, el Ayuntamiento deberá abstenerse de actuar y dejar su resolución a la libre negociación de las partes interesadas. Si por el contrario la Corporación estima el asunto como de interés público, podrá proceder al encargo del proyecto de obra correspondiente y su posterior tramitación...". Finalment, el Consistori municipal va acordar, per unanimitat, considerar a aquest assumpte com a privat "...teniendo que ser las partes interesadas las que lo resuelvan de forma mas conveniente a sus fines...". Així es resolí en sessió plenària de 31 de juliol de 1976, i així ho informava una instància, amb data de 4 de setembre de 1976, enviada als afectats (AMB. Sign. 165).

L'Ajuntament de Banyalbufar, reunit en Ple dia 29 de juliol de 1976, acordà que el aparellador municipal emetés un informe sobre qualsevol dada que pogués influir sobre la qualificació de via pública el camí de Son Albertí (AMB. Sign. 37).

A dia 4 de novembre de 1995, l'Ajuntament acordava el següent: "H) A los vecinos de CAMINO SON ALBERTI, no se les concede licencia para hormigonar el camino, hasta tanto no se reciba informe favorable de la Comisión de Patrimonio Histórico Artístico." (AMB. Sense sign.).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). Banyalbufar. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareix el tram 1.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareix el tram 1.

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a les cases de Son Albertí.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 63 m

Amplada mínima: 2,7 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 2

Des de Son Albertí fins a una distància de 256 metres.

Tipologia: carro

Tipus de ferm: terra

Longitud: 256 m

Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a connectar amb la siquia de Dalt.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 196 m

Amplada mínima: 1,7 m

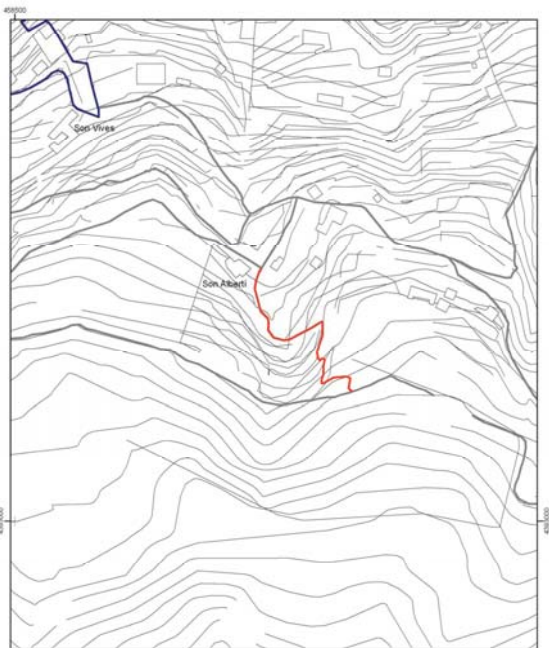
Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

Situació dins el terme municipal de Banyalbufar

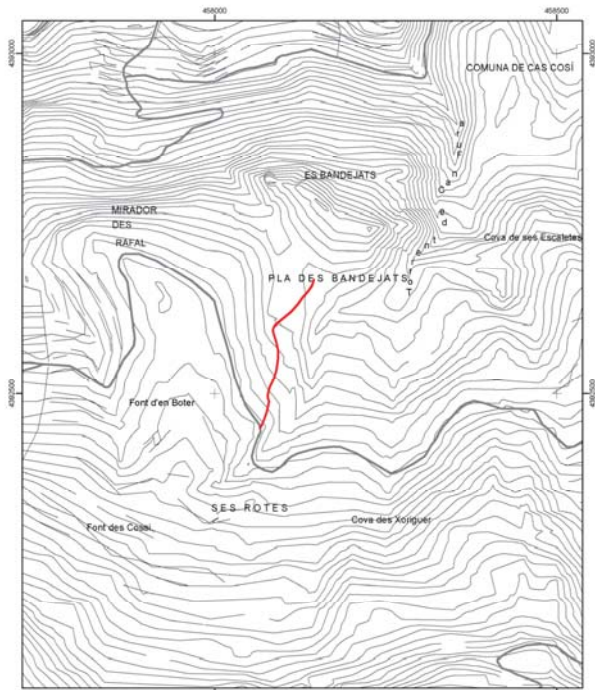
Consell de Mallorca
Departament de Medi Ambient i Natura

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

(42) CAMÍ DE SON ALBERTÍ

Escala: 1:2.500
Projecció UTM Furs 31. Datum ED50

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear de l'any 1995 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears

CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR

(44) CAMÍ AL PLA DES BANDEJATS

 Escala: 15.000

 Projectió UTM Fuses 31, Datum ED50

* Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic de l'any 1985 i escala 1:5.000 del Govern de les Illes Balears.

(45) CAMÍ DE CAN TIT / SA CALÇADA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
Fulles del mapa 1:5.000: 670-1-8
Inici: carretera de Pollença a Andratx, Ma-10, prop des Cireral.
Final: camí des Correu, núm. 9.
Longitud: 278 m

DOCUMENTACIÓ

- Capbreuació.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL Sí reixa i obert.
 No

LIMITACIÓ DE PAS Sí
 No

OBSERVACIONS

- El camí segueix majoritàriament el recorregut de la siquia de sa Calçada.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'Investigació
- Protecció per interès constructiu

333

TRAMS

- Tram 1

Des de l'inici del camí fins a una distància de 15 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: formigó

Longitud: 15 m

Amplada mínima: 2,1 m

Seguiment: sense problemes

Estat: bo

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 2

Continuació del camí fins a una distància de 45 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: empedrat majoritàriament

Longitud: 45 m

Amplada mínima: 1,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 165 metres.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 165 m

Amplada mínima: 0,4 m

màxima: 1,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

334

- Tram 4

Continuació del camí fins a connectar amb el camí des Correu, núm. 9.

Tipologia: ferradura

Tipus de ferm: terra

Longitud: 53 m

Amplada mínima: 1,2 m

Seguiment: sense problemes

Estat: regular

Interès constructiu Sí No

Elements constructius

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El 14 d'abril de 1952, i amb motiu de la formació de la contribució territorial i urbana, es feia declaració jurada mitjançant la qual Antoni Gelabert Cardona registrava una finca situada a Miramar, que feia partió a la dreta amb el camí de Can Tit, a l'esquerra amb terres d'Antoni Bujosa i al fons amb vivenda (AMB. Sign. 531).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

335

(46) CAMÍ DE BANYALBUFAR A SA COVA

LOCALITZACIÓ

Municipi: Banyalbufar
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7
 Iníci: camí de sa Terra Nova, núm. 38.
 Final: camí de Bunyola, núm. 7.
 Longitud: 3682 m

DOCUMENTACIÓ

- Camí vell.
 - Deslindat del domini públic marítime-terrestre.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
- No

LIMITACIÓ DE PAS

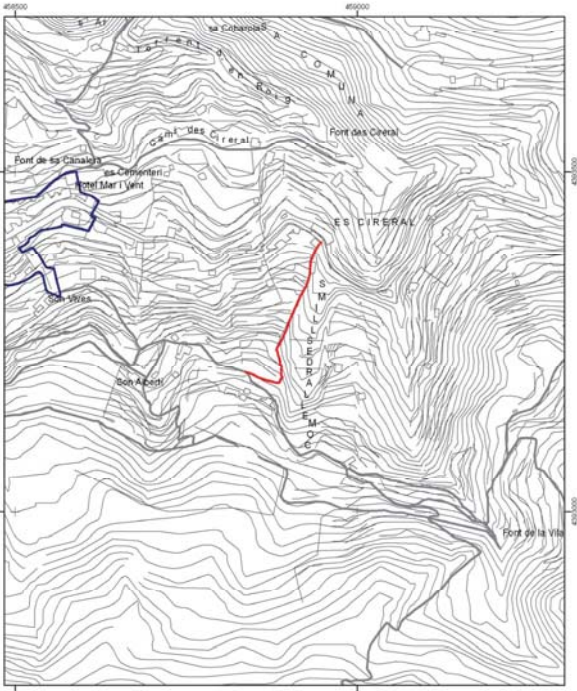
- Sí - Una reixa a l'inici del tram 5.
- No - Una paret i una reixa al tram 11.

OBSERVACIONS

- La carretera Ma-10 talla el camí entre els trams 1 i 2, 2 i 3 i entre els 4 i 5.
 - Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'Investigació
- Protecció per interès constructiu

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(46) CAMÍ DE CAN TIT / SA CALÇADA	
Escala: 15.000 Projectió UTM Fes 31, Datum ED50	

* Font d'ores cartogràfica: Mapa Topogràfic Bàsic del País 1:50.000 i actualitzat a 1:5.000 del Centre de les Illes Balears

TRAMS

- Tram 1

Des de la ctra. Ma-10, km. 84,5 fins a la ctra. Ma-10, km. 84.
 Tipologia: ferrerada
 Tipus de ferm: terra
 Longitud: 153 m
 Amplada mínima: 1,6 m
 màxima: 2,1 m

Seguiment: regular
 Estat: regular
 es troba envaït per la vegetació.
 Interès constructiu Sí No

- Elements constructius**
☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 2

Des de la ctra. Ma-10, km. 84 fins a la ctra. Ma-10, km. 83,9.
 Tipologia: ferrerada
 Tipus de ferm: terra
 Longitud: 92 m
 Amplada mínima: 1,6 m

Seguiment: regular
 Estat: regular
 Interès constructiu Sí No

- Elements constructius**
☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 3

Continuació del camí fins a una distància de 130 metres.
 Tipologia: carro
 Tipus de ferm: macadam
 Longitud: 130 m
 Amplada mínima: 3,2 m

Seguiment: sense problemes
 Estat: regular
 es troba envaït parcialment per vegetació.
 Interès constructiu Sí No

- Elements constructius**
☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 4

Continuació del camí fins a la ctra. Ma-10 83, al coll de Sa Bastida.
 Tipologia: pista
 Tipus de ferm: terra
 Longitud: 114 m
 Amplada mínima: 3,1 m

Seguiment: sense problemes
 Estat: regular
 Interès constructiu Sí No

- Elements constructius**
☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 5

Continuació del camí fins a una distància de 256 metres.
 Tipologia: ?
 Tipus de ferm: desconegut
 Longitud: 256 m
 Amplada mínima: 0 m

Seguiment: desconegut
 Estat: desconegut
 es troba envaït per la vegetació i amb arbres caiguts.
 Interès constructiu Sí No

- Elements constructius**
☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 6

Continuació del camí fins a una distància de 47 metres.
 Tipologia: pista
 Tipus de ferm: terra
 Longitud: 47 m
 Amplada mínima: 2,5 m

Seguiment: sense problemes
 Estat: regular
 es troba envaït parcialment per la vegetació.
 Interès constructiu Sí No

- Elements constructius**
☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 7

Continuació del camí fins a una distància de 176 metres.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** empedrat parcialment**Longitud:** 176 m**Amplada mínima:** 1,6 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular

envait parcialment per la vegetació.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 8

Continuació del camí fins a una distància de 222 metres.

Tipologia: carro/pista**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 222 m**Amplada mínima:** 3,8 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☒ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 9

Continuació del camí fins a una distància de 110 metres.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 110 m**Amplada mínima:** 0,6 m**màxima:** 1,2 m**Seguiment:** fàcil**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

340

- Tram 10

Continuació del camí fins a una distància de 226 metres.

Tipologia: ?**Tipus de ferm:** desconegut**Longitud:** 226 m**Amplada mínima:** 0 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** desconegut**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 11

Continuació del camí fins a una distància de 30 metres.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** empedrat**Longitud:** 30 m**Amplada mínima:** 1,5 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

- Tram 12

Correspon als següents 39 metres del camí.

Tipologia: carro/pista**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 39 m**Amplada mínima:** 3,8 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☒ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

341

- Tram 13

Continuació del camí fins a una distància de 96 metres.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 96 m**Amplada mínima:** 2,5 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 14

Continuació del camí fins a les cases de Son Bunyola.

Tipologia: ferradura**Tipus de ferm:** formigó i pedres**Longitud:** 24 m**Amplada mínima:** 2,7 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☒ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 15

De les cases de Son Bunyola fins a una distància de 803 metres.

Tipologia: carro/pista**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 803 m**Amplada mínima:** 3,8 m**màxima:** 4,8 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☒ Pont	☒ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

342

- Tram 16

Continuació del camí fins a una distància de 618 metres.

Tipologia: carro/pista**Tipus de ferm:** pista**Longitud:** 618 m**Amplada mínima:** 3,2 m**màxima:** 3,6 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular

El ferm es troba puntualment en mal estat.

Interès constructiu Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☒ Marges

- Tram 17

Continuació del camí fins a la platja de Son Bunyola.

Tipologia: pista**Tipus de ferm:** terra**Longitud:** 547 m**Amplada mínima:** 3,2 m**Seguiment:** sense problemes**Estat:** regular**Interès constructiu** Sí No**Elements constructius**

☐ Cadena	☐ Pont	☐ Escopidors	☐ Pedres passadores
☐ Paret	☐ Escalons	☐ Ratlletes	☐ Paretons
☐ Clavegueres	☐ Pujadors	☐ Gual empedrat	☐ Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En expediente format per la Diputació Provincial el 2 de maig de 1854, es tractava la sol·licitud de Bartomeu Gelabert, que exposava que com a propietari d'una peça de terra anomenada la Terra Nova, "...por un lado de la cual pasaba antiguamente un camino que desde dicho pueblo conducia a la Cova. El exponente en nombre de su citada consorte cedió gratuitamente el terreno para la construcción de la nueva carretera, en la parte que le cupo, siendo de advertir que la misma conduce a todos los mismos puntos donde iba el camino antiguo que ocupa la propiedad, de que se trata en la que desde un tramo de camino al otro tramo no resulta servidumbre alguna...", per la qual cosa demanava la cessió del camí vell. L'Ajuntament de Banyalbufar, en carta del 18 de febrer de 1855, "...no pudo menos que reclamar contra la obstrucción de que se trata, pues que serian gravísimos los males que della se seguirian a los moradores, porque a mas de privarles de un camino que disfrutaban desde tiempo inmemorial, no podria ir a la ciudad sin pasar al lugar de la Cova donde algunos tienen sus propiedades [...] Entiendo pues este Ayuntamiento y lo entiendo tambien el pueblo todo, que no debe obstruir el camino de la Terra Nova segun pretende Gelebert, y que debe quedar espedito a estos vecinos como hasta aqui, el libre paso y transito por aquel espresado camino" (AGCM. X-774/1).

En sessió plenària celebrada per l'Ajuntament de Banyalbufar el 27 de gener de 1856 es va tractar la nova direcció que Bartomeu Gelabert havia de donar "...al camino

343

sendero que desde el torrente de Son Bausá, conduce pasando inmediato a la Terra Nova, a la Carretera nueva y punto la Era de la Bastida...”, acordant-se aprovar la nova direcció, "...pero no podrá Gelabert abrir el nuevo camino mientras no lo tenga corriente, por el terreno que al efecto lleva cedido el Sr. D. Jose Zaforteza dueño del predio Son Buñola, en cuyo caso y no antes podrá tapiar el camino viejo...” (AMB. Sign. 11/3).

Els darrers 30 metres del camí estan dins Límite de servidumbre de tránsito i dins el Límite de deslinde de la zona de dominio público marítimo terrestre. Els darrers 310 metres del camí es troben el Límite de Servidumbre de Protección dins el del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- **ES CORREU DE BANYALBUFAR** (2005, núm. 0). A la secció de notícies del poble aparegué un article titulat "Camins de Banyalbufar", on es parla del tancament del camí del Rafal i es diu: "...S'ha d'exigir que els camins que van a llocs emblemàtics, com són el de Son Buñola, Ses Planes, des Correu, Sa Mola, Planícia, La Font d'es Garbell, estiguin sempre oberts..." (pàg. 36).

- **LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA**, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...El camí, fent un llarg revolt, baixa a la dreta per una valleta i llavors puja anguilejant el turó, fins que arriba a la cresta de la punta de s'Àliga, coberta de pins melis. D'aquesta manera passa per una teulera, a la qual des del fons de la vall de Banyalbufar condueix un camí empedrat, que estalvia moltes corbes. Per damunt d'aquest mateix camí hi ha també moltes dreceres, que fan sobretot les dones carregades de peix que van cap a Esporles a fi de pujar més aviat a dalt del coll...". (pàgs. 109-110). També fa referència al tram 19 del camí catalogat: "...En sortir de Buñyola deixam a la dreta un viarany i prop d'un pujol sembrat d'oliveres tombam a l'esquerra en direcció a la mar. Hom travessa un petit torrent i continua caminant llavors al llarg de la valleta per les plantacions d'oliveres, on també creixen molts garrofers. Hom ultrapassa després el torrent principal, que més enllà, entre alguns pins, desemboca a la mar ribetejat de vigoroses murtes. Tota la rodalia està aquí coberta totalment per la frondosa vegetació. El camí condueix llavors per una petita cresta, on hi ha pins, i arribam a la caseta de pescadors dels port del Canonge..."

- **VIBOT**, Tomàs (1999). A la seva obra dedicada a la toponímia de Son Buñyola trobam les dreceres de Can Cové, de les que diu: "Acurçaven bona part del camí que havien de recórrer les collidores i jornaleres per accedir a la possessió des del Coll de sa Bastida, ja que sinó havien de reseguir tot el traçat del camí de carro que parteix des de les barreres. El que aquests darrers consideraven i utilitzaven com a dreceres, en realitat constituï el primitiu camí empedrat que comunicava aquest coll i el poble de Banyalbufar amb la possessió (que reiteradament trobam a la documentació del segle XV i XVI com a camí de buñiola –i derivats). Les restes d'empedrat tan sols són visibles aquí a petites tirades, ja que bona part d'aquest camí s'ha envaït pel matoll i terra. De tota la resta del primitiu traçat només en resta uns pocs metres molt a prop de les cases. En canvi, la part central es va eliminar amb l'aixecament de les noves marjades". També parla de les dreceres de sa Bastida: "Eren les dreceres que assolien el coll de sa Bastida, consistents en dues tirades que sortien des de ses Teules (actual camp de futbol)", (pàg. 103). A la mateixa obra també hi trobam la Volta d'en Gelabert, de la que diu: "[...] És la corba que traçava l'antiga carretera quan passava pel costat de la teulera. Marcava l'inici de les dreceres que pujaven a sa Bastida" (pàg. 118).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor (realitzat aproximadament entre 1913-1921). Escala 1/100.000. Apareixen aproximadament els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- *Mapa Militar de España formado por el Cuerpo del Estado Mayor del Ejército* (realitzat aproximadament al 1930-31, 2a edició). Escala 1/100.000. Apareixen aproximadament els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL (1957). *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Escala 1/10.000. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18, amb el nom de "carretera de Son Buñola".

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250. Apareixen aproximadament els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1960). *Cartografía Militar de España*. Full 670-IV. Escala 1/50.000. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1961). *Cartografía Militar de España*. Full 670 (Sóller). Escala 1/25.000. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- CONSELL GENERAL INTERINSULAR (1980). *Municipi d' Andraxt-Calvià-Estellencs*. Escala 1/10.000. Full 670 (4-1). Apareixen els trams 8 i 13.

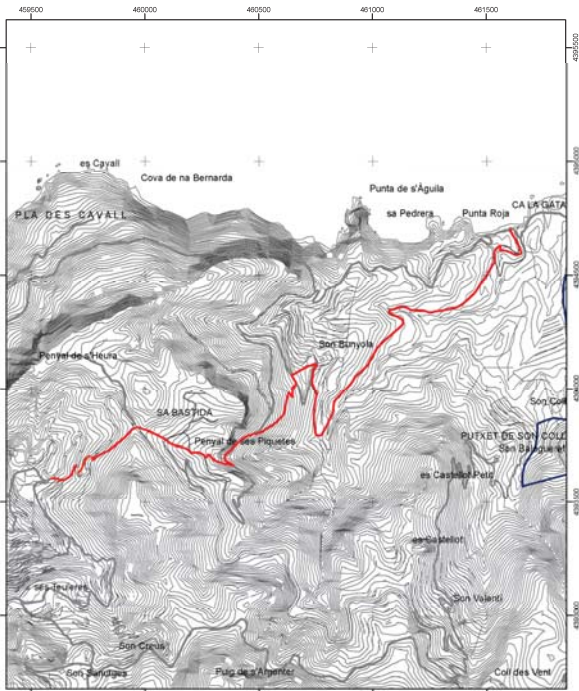
- INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- CENTRO DE GESTION CATASTRAL Y COOPERACIÓN TRIBUTARIA (1993). *Banyalbufar*. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- Plànol de l'obra *Son Buñyola-Una mar de noms* (Vibot, 1999). Apareixen els trams 5, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000. Apareixen els trams 8, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

 Consell de Mallorca Departament de Medi Ambient i Natura	
CATÀLEG DE CAMINS DEL TERME MUNICIPAL DE BANYALBUFAR	
(46) CAMÍ DE BANYALBUFAR A SA COVA	
Escala: 1:15.000 Projectió UTM Fus 31, Datum ED50	

Font base cartogràfica: Mapa Topogràfic Balear del 1991, escala 1:50.000 del Govern de les Illes Balears

(47) CAMÍ 47

LOCALITZACIÓ

Municipi: Valldemossa
 Fulls del mapa 1:5.000: 670-2-7
 Iníci: zona urbana del port des Canonge.
 Final: terme municipal de Valldemossa.
 Longitud: 46 m

DOCUMENTACIÓ

- Deslinde del dominio público marítimo-terrestre.

SENYALITZACIÓ

- Fites
- Pintades
- Indicadors
- Panells

DELIMITACIÓ LATERAL

- Sí
- No

LIMITACIÓ DE PAS

- Sí
- No

OBSERVACIONS

- Al final del camí hi ha una barrera tancada amb pany.
- Camí d'interès excursionista Sí No

RECOMANACIONS

- Inclusió a l'Inventari de Béns Municipals
- Obertura d'un Expedient d'investigació
- Protecció per interès constructiu

TRAMS

- Tram 1

Tipologia: pista
Tipus de ferm: asfalt
Longitud: 46 m
Amplada mínima: 2,8 m
Seguiment: sense problemes
Estat: bo
Interès constructiu Sí No
Elements constructius
 Cadena Pont Escopidors Pedres passadores
 Paret Escalons Ralletes Paretons
 Clavegueres Pujadors Gual empedrat Marges

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

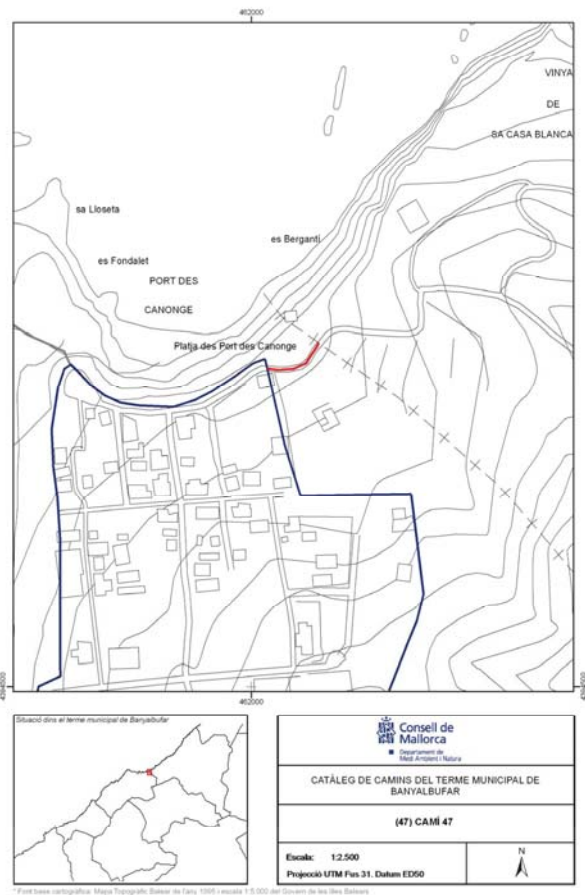
El camí està inclòs dins el *Límite de Servidumbre de Protección* dins el del terme de Banyalbufar, aprovat segons ordre ministerial de dia 15 de juny de 1999. (AMOP. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA:

- LLUÍS SALVADOR D'ÀUSTRIA, Arxiduc (1999-2003), tom V. Fa referència al camí catalogat: "...El camí condueix llavors per una petita cresta, on hi ha pins, i arribam a la caseta de pescadors del port del Canonge[...]"
 Des del port des Canonge un viarany no lluny del mar condueix al port de Valldemossa..." (pàg.107-108).
- SASTRE, J. & SASTRE, V. (2002). Fa referència al camí catalogat al seu llibre *Mallorca vora mar*. Tom I. A l'itinerari 11 (Sa Marina), on diu: "... L'Avinguda de la Mar camina paral·lela a la platja del port des Canonge. Passat el vial que comunica amb el coll d'Esporles, seguim, vorera vorera, i travessam una reixa amb barrera metàl·lica. L'asfaltat entra en una àrea de xalets dins una penida, prop de sa Casa Blanca..." (pàg.178).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- MASCARÓ PASARIUS, J. (1958). *Mapa General de Mallorca*. Escala 1/31.250.
- INSTITUTO GEOGRÀFICO NACIONAL (1985) *Mapa Topográfico Nacional de España*. Escala 1/25.000. Full 670-III.
- CONSELLERIA D'OBRES PÚBLIQUES I ORDENACIÓ DEL TERRITORI, COPOT (1994). *Mapa Topogràfic Balear*. Escala 1/5.000.
- VV.AA. (2006). *Mapa Excursionista. Mallorca – Tramuntana Sud E-25*. Ed. Alpina. Escala 1/25.000.

5. CONCLUSIONS

1- La importància i extensió de la xarxa viària del terme de Banyalbufar fa aconsellable la inclusió de la totalitat dels camins inventariats a les normes subsidiàries del municipi, per tal de preservar els usos viaris, sense perjudici de la seva titularitat.

2- La riquesa patrimonial que suposen els diferents elements que es troben a la xarxa viària del terme municipal de Banyalbufar, fa aconsellable que es preservin les característiques més significatives dels camins, empedrats, parets de tancament, amplària, etc. En aquest aspecte, és especialment recomanable la protecció dels "camins amb interès constructiu" (apartat 4.3) que es relacionen a continuació:

- (5) CAMÍ DE SON BAUÇÀ / CAMÍ DE SES TEULES
- (6) CAMÍ D'ESTELLENCS
- (8) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS
- (9) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (10) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA
- (18) CAMÍ ANTIC DE PLANICIA
- (22) CAMÍ DES CARRO / CAMÍ DE SA MOLA
- (23) CAMÍ NOU DE PLANICIA
- (29) CAMÍ VELL DE SON VALENTÍ
- (30) CAMÍ DE CAN FURA
- (31) PAS DE SA MOLA
- (45) CAMÍ DE CAN TIT / SA CALÇADA

3- Atesa la documentació que s'ha trobat, es pot fer una relació dels camins que apareixen explícitament com a públics o en els que l'administració ha intervingut al llarg del temps. Segons aquesta documentació i sense perjudici que l'Ajuntament consideri la necessitat de l'obertura d'un expedient d'investigació, d'acord amb l'apartat 2.1.5 d'aquest catàleg, reuneixen els requisits mínims per a ser inclosos a l'inventari de Béns Municipals de Banyalbufar (apartat 2.1.4), els següents camins:

- (1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ASE
- (2) CAMÍ DE SA SÍQUIA DE BAIX
- (3) CAMÍ DE CAN PICO / CAMÍ DELS GATS
- (5) CAMÍ DE SON BAUÇÀ / CAMÍ DE SES TEULES
- (6) CAMÍ D'ESTELLENCS
- (7) CAMÍ DE BUNYOLA / CAMÍ DE SON BUNYOLA / CAMÍ DE SA VOLTA DES GENERAL
- (8) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DES PESCADORS
- (9) CAMÍ DES CORREU / CAMÍ DE SON SANUTGES / CAMÍ DE LA FONT DE LA VILA / CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (10) CAMÍ DES RAFAL / CAMÍ DE SA COSTA
- (11) CAMÍ DE CAN GELABERT
- (12) CAMÍ DES AMORADORS
- (13) CAMÍ DES PORT DES CANONGE / CAMÍ DE SON COLL
- (14) CAMÍ DES MOLÍ / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS
- (15) CAMÍ DE SA GALERA / CAMÍ DELS HORTS
- (16) CAMÍ DES CIRERAL / CAMÍ DEL CEMENTERI
- (18) CAMÍ ANTIC DE PLANICIA

- (23) CAMÍ NOU DE PLANICIA
- (25) CAMÍ DE SA SÍQUIA DE DALT
- (26) CAMÍ DE SA MARINA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DELS PESCADORS / CAMÍ DE CAN FONT
- (28) CAMÍ DE SA COVA
- (30) CAMÍ DE CAN FURA
- (32) CAMÍ DES PORT
- (38) CAMÍ DE SA TERRA NOVA / CAMÍ DE SON BUJOSETA / CAMÍ DE SON BEJUETA

4- Atesa la documentació localitzada i el treball de camp realitzat, en els següents casos existeixen indicis d'una possible titularitat pública, però la documentació no és prou aclaridora. Per aquests camins es es recomana l'obertura d'un expedient d'investigació, segons l'apartat 2.1.5 d'aquest catàleg, que reculli a més testimonis orals, no contemplats en aquest catàleg. Aquests camins són:

- (4) CAMÍ DE SA TEULERA
- (34) CAMÍ DE SA FONT DES GARBELL
- (42) CAMÍ DE SON ALBERTÍ
- (43) CAMÍ DE SA COMUNA

5- Als camins que a continuació se relacionen i que constitueixen un accés a la mar, independentment de la possibilitat d'obrir un expedient de investigació, els és d'aplicació l'article 28 de la Llei de Costes (apartat 2.1.7.)

- (1) CAMÍ DE SA PEDRA DE S'ASE
- (7) CAMÍ DE BUNYOLA / CAMÍ DE SON BUNYOLA / CAMÍ DE SA VOLTA DES GENERAL
- (12) CAMÍ DES AMORADORS
- (14) CAMÍ DES MOLÍ / CAMÍ DE S'ERA DES FOSSAR / CAMÍ DES CÓS
- (15) CAMÍ DE SA GALERA / CAMÍ DELS HORTS
- (26) CAMÍ DE SA MARINA / CAMÍ DE NA FERRANDA / CAMÍ DE CAN FONT
- (32) CAMÍ DES PORT
- (46) CAMÍ DE BANYALBUFAR A SA COVA
- (47) CAMÍ 47

**ANNEX 4: CATÀLEG DE MARJADES DEL TERME MUNICIPAL DE
BANYALBUFAR**

CATÀLEG I
ANÀLISI DELS
CAMPS
MARJATS DEL
TERME DE
BANYALBUFAR

CATÀLEG I ANÀLISI DELS CAMPS MARJATS
DEL TERME DE BANYALBUFAR

Isabel Ferrer García
Miquel Grimalt Gelabert
Mauricio Mus Amézquita
Antoni Reynés Trias
Raquel Rodríguez Gomila

© Fodesma, desembre 1996.

1.- METODOLOGIA I RESULTATS

Índex

1. Introducció.....	4	3.1.5 Importància de l'element hidràulic dins els camps marjats.....	66
1.1 Característiques generals del terme de Banyalbufar.....	4	Aprofitament de surgències naturals.....	66
2. Metodologia.....	8	Canalitzacions dels cursos d'aigua.....	69
2.1. Metodologia de l'anàlisi tècnica i geogràfica de marjades.....	8	Anul·lació dels cursos d'escorrentia concentrada.....	70
2.1.1 Àrees d'anàlisi.....	10	3.2.- Flora i vegetació de les àrees marjades de Banyalbufar.....	71
Delimitació de les àrees d'anàlisi.....	10	3.2.1. Flora de les marjades.....	73
Factors analitzats a cada àrea estudiada.....	14	3.2.2. Vegetació de les marjades de Banyalbufar.....	81
Factors estudiats a cada sector.....	14	3.2.3. El conreu a marjades al terme de Banyalbufar. Aspectes d'interdependència entre els conreus i la flora silvestre de les àrees marjades.....	93
Elements estudiats a cada marjada individual.....	17	4. Indrets d'interès preferent.....	110
2.2. Metodologia de l'anàlisi dels aspectes naturalístics associats als marges i a les marjades.....	20	4.1 Horta Alta i Horta Baixa.....	112
2.2.1 Introducció.....	20	4.2 Font de sa Menta.....	114
2.2.2 Mètode.....	20	4.3 Vinya de Son Bunyola.....	115
Àrees estudiades.....	21	4.4 Es Verger.....	117
Mostreig.....	21	4.5 Es Rafals.....	118
Elaboració i presentació de les dades.....	24	4.6 Can Prim.....	119
3. Resultats.....	30	5. Cartografia.....	120
3.1 Tipificació dels camps marjats arreu de Banyalbufar.....	30	6. Vocabulari tècnic.....	132
3.1.1 Els elements tècnics aplicats.....	31		
3.1.2 Tipologia de marges.....	59		
3.1.3 Disposició dels camps marjats.....	60		
3.1.4 Els usos del sòl i els models de marjament.....	62		

1. Introducció

El terme municipal de Banyalbufar, integrat dins la serra de Tramuntana, presenta un enorme patrimoni d'enginyeria popular que es basa principalment en l'explotació agrícola del territori gràcies a la construcció i utilització de terrasses de conreu revestides per murs de pedra (marjades).

En aquest municipi els enginyers de pedra en sec no es redueixen tan sols als sistemes de contenció de terres, sinó també a un desenvolupat aprofitament de la riquesa hidràulica de la contrada.

Aquest estudi va adreçat a conèixer la superfície ocupada per aquestes obres d'enginyeria popular, a esbrinar la possible regressió de la seva extensió a partir dels canvis d'usos del sòl. Igualment es pretén aportar informació sobre la dedicació actual dels terrenys esglaonats, de l'ús del qual se'n deriva directament la seva conservació.

L'interès del marjament de Banyalbufar no radica tan sols en les seves característiques tècniques, sinó que constitueix un dels indrets que per excel·lència es veu esmentat tant a bibliografies especialitzades sobre el tema, com entre la percepció popular del marjament.

1.1. Característiques generals del terme de Banyalbufar

Pel que fa a una aproximació geogràfica, el terme municipal de Banyalbufar, situat a la meitat sud-occidental de la serra de Tramuntana, té una extensió de 18,1 km² i delimita amb els municipis de Estellencs, Esporles, Puigpunyent i Valldemossa.

L'alçària màxima que s'assoleix a Banyalbufar correspon als 940 metres sobre el nivell de la mar de la Mola de Planícia, mentre que les seves terres abasten fins a la mar.

Es tracta d'una demarcació municipal on es combina una gran varietat del medi físic en funció de la topografia (litoral de penyasegats, costers de muntanya, comellars i petites valls transversals a la línia de costa) i de la litologia (materials calcaris, margues triàsiques, ...). A causa dels factors abans esmentats el terme es veu atravesat per torrents encaixats tals com els de sa Font de sa Menta, de Son

Introducció 4

La diferenciació en els espais conreats entre les zones de secà de les pròpies d'horta, es reflecteix clarament en els terrenys esglaonats. Aquest fet, a més de l'existència d'una gran extensió de camps marjats dedicats al reguiu, fan especialment interessant el municipi per dur a terme una anàlisi del seu marjament.

La realització de l'estudi del terme de Banyalbufar s'integra en l'objectiu general de realitzar actuacions encaminades a conservar, restaurar i millorar els conjunts de marjades existents a Mallorca, i més concretament dins la seva primera fase, centrada en la seva catalogació.

La memòria que es presenta s'ha duit a terme en el programa general i del qual s'han acomplert les següents fases:

a- Establir una cartografia detallada de la superfície marjada de Mallorca, els seus usos actuals i el seu estat de conservació.

Es proposa establir una cartografia detallada a escala 1:5000 de la superfície ocupada per les marjades a l'actualitat. Aquesta cartografia abastaria tot l'àmbit territorial d'estudi, el que suposa una novetat, atès que fins ara només s'havia realitzat a escales molt més poc detallades i per a sectors parcials.

b- Conèixer les característiques tècniques i els condicionaments físics que es relacionen amb el marjament, determinant la seva presència i manteniment.

Es tracta de realitzar una anàlisi sobre les característiques tècniques (alçària, longitud, amplària, parament ...) i els condicionaments físics que es relacionen amb el marjament (pendent, alçària, pluviometria, litologia, geomorfologia,...), aquests paràmetres són els que determinen la presència i el manteniment dels terrenys marjats.

c- Definir tipologies dels terrenys marjats arreu del terme, derivats de la diversitat de trets tècnics, físics, històrics i econòmics de cada sector diferenciat, de manera que configurin unitats paisatgístiques.

Una volta s'ha delimitat amb precisió l'abast territorial i els trets físics que controlen el marjament, es passa a l'establiment de tipologies de terrenys marjats, derivades de la diversitat de trets tècnics, físics, històrics i econòmics de cadascun dels sectors diferenciats. Aquesta tasca és

Introducció 6

Bauçà, de Munreal, de can Fura, den Roig, de Son Bunyola i de Son Coll, que a causa de la poca extensió del vessant no arriben a constituir conques complexes.

La coexistència de materials permeables i impermeables fa que en els punts de contacte entre ambdues litologies es localitzin nombroses surgències d'aigua que són la base de la gran extensió d'horta i de tots els enginyers hidràulics basats per aprofitar l'esmentada circumstància (sa fonteta de Son Creus, font de Sa Vinya, sa font de la Vila, font des Cireral, font de sa Canalera, font den Boter, font des Cosal, font de ses Gallines, font des Garbell, font de s'Obi, font de can Fura, font de sa Menta...).

És un territori que tradicionalment s'ha caracteritzat per un poblament concentrat en el nucli urbà, encara que en els darrers temps a causa dels canvis d'usos produïts per l'abandonament de l'economia agrària tradicional i la fixació de població estrangera en el municipi, s'observa una dispersió del poblament cap a vivendes unifamiliars aïllades de primera o segona residència. Actualment constitueix un municipi per excel·lència en la ruta turística de la Serra, especialment per l'interès paisatgístic del seu abancament.

En l'estructura de la propietat es reflecteix la presència de grans finques (Son Bunyola, Planícia, es Rafals...), dedicades al conreu de secà, i de petites propietats localitzades fonamentalment entorn del nucli urbà com a conseqüència de què l'explotació agrària familiar es troba separada de l'habitatge en el cas del poblament concentrat.

Econòmicament els espais marjats s'integraven, d'una banda, dins l'explotació agrària de secà de les grans finques de muntanya de la Serra, on la producció es basava en l'olivar i cereals, i, per altra, dins explotacions vineres i d'horta.

Les marjades d'horta s'especialitzaren en el conreu de vinya per a l'exportació i producció que fou substituïda per la de tomàtigueres a finals del segle XIX, arrel de la plaga de la filoxera.

Actualment les activitats agrícoles a les grans propietats han estat abandonades i substituïdes per altres usos, principalment residencials -cal esmentar com a cas diferenciat el de la possessió de Planícia on encara es duen a terme tasques agrícoles-; en contrast amb les petites propietats on predomina l'activitat agrícola d'horta a temps parcial per a consum familiar.

Introducció 5

necessària per posteriorment iniciar una catalogació dels conjunts marjats en unitats tipològiques i paisatgístiques.

d- Catalogar els principals conjunts marjats amb una unitat tipològica de manera que configurin unitats paisatgístiques.

Les dades recollides amb l'acompliment dels objectius anteriors permetran catalogar els principals conjunts marjats amb una unitat tipològica de manera que configurin unitats paisatgístiques.

e- Delimitar en l'espai el procés de conservació/desaparició de les marjades al llarg de les darreres dècades.

Per establir les pautes espacials del procés de conservació i desaparició de les marjades al llarg de les darreres dècades, la metodologia es basa a comparar la superfície marjada de cada zona d'estudi, mitjançant la fotografia estereoscòpica, concretament entre els vols de juliol de 1956 i de maig de 1990, i el trasllat posterior dels resultats a suport cartogràfic.

f- Sistematitzar tàxonòmicament i fitosociològicament la vegetació present a les marjades.

Aquest objectiu s'assolirà mitjançant recorreguts sistemàtics d'identificació de la vegetació present en els espais marjats.

En els recorreguts es localitzaran les espècies i es realitzaran inventaris a fi de definir les diverses comunitats i associacions presents.

g- Proposar indrets adients per a intervencions concretes, tant referit a la seva preservació com a la possible conservació i utilització educativa i/o científica.

Introducció 7

2. Metodologia.

Per dur a terme aquest estudi es tenen com a precedents metodològics els establerts al *Catàleg i anàlisi dels camps marjats del terme d'Escorca* (FODESMA, 1995), *de Selva* (FODESMA, 1995) i *de Mancor* (FODESMA, 1996) realitzats a partir de les directrius del *Projecte d'anàlisi i catalogació dels camps marjats de Mallorca*, del qual també en forma part l'estudi que es presenta.

A l'hora d'exposar la metodologia seguida a Banyalbufar, es farà en dos vessants, un referit a la catalogació i anàlisi tècnica de les marjades i l'altre sobre els aspectes naturalístics associats.

2.1. Metodologia de l'anàlisi tècnica i geogràfica de marjades

Els objectius s'han dut a terme seguint les següents fases:

1. - Visió estereoscòpica de la fotografia aèria del terme dels anys 1956 i 1990 i confecció d'una cartografia temàtica preliminar (escala 1:5000) a partir de la qual es distingeixen les àrees esglaonades.

Les dues sèries cronològiques de fotografia aèria han permès detectar sectors que el 1956 es mostraven esglaonats en tota la seva extensió, i que avui en dia la vegetació no permet visualitzar mitjançant fotointerpretació. D'altra banda, es poden reconèixer àrees que la vegetació cobria en el 56 i que avui per diverses raons (neteja d'olivars, incendis, etc) estan al descobert. D'aquesta manera es pot conèixer la regressió o evolució dels camps marjats.

2. - Treball de camp per constatar i ampliar les dades obtingudes a partir de la fotografia aèria.

L'observació directa sobre el camp ha permès la recollida de tota una sèrie de dades qualitatives i quantitatives, tant sobre trets mediambientals i socials (estat de conservació, ús actual, viari ...), com referides a aspectes estrictament tècnics (paretat, elements constructius complementaris, dimensionament...). Ha estat fonamental també per avaluar l'estat de conservació i posteriorment poder estimar la fragilitat dels espais marjats i, sobretot, conèixer tots els factors de

Introducció 8

2.1.1. Àrees d'anàlisi

Delimitació de les àrees d'anàlisi

L'estudi dels camps marjats del municipi de Banyalbufar s'ha dut a terme a partir de la seva divisió en una sèrie d'àrees d'anàlisi que han constituït la unitat bàsica de treball. El fet que Banyalbufar presenti grans extensions d'horta clarament diferenciades de les extensions de secà ha facilitat una primera divisió dels espais marjats en funció d'aquest factor. Una vegada destriades les extensions especialitzades en horta o secà es va passar a la seva subdivisió per tal de facilitar-ne l'anàlisi.

Així l'extensió de secà es dividí seguint criteris de propietat o d'afinitats topogràfiques, mentre que a l'hora de fer una delimitació dels camps marjats de reguiu el major entrebanc era seguir criteris de propietat a causa de la gran compartimentació parcel·l·lària. Per aquest motiu, l'extensió d'horta es va dividir en funció de les principals fonts que la reguen i d'aspectes físics, per tal d'obtenir sectors d'anàlisi coincidents amb una unitat visual i permetre el seu estudi conjunt i la seva assimilació a una unitat paisatgística.

Cada àrea d'estudi ha estat dividida en tota una sèrie de sectors diferenciats. Aquests corresponen a unitats geogràfiques menors que són homogènies des del punt de vista de les característiques del marjament (tècnica constructiva de les marjades), d'aspectes relacionats amb l'ús (hort, secà amb arbrat o sense) o per trets físics (costers o planes).

Les dades recollides per sectors poden ésser de caràcter descriptiu o de caràcter quantitatiu. Així, s'han realitzat sectors únicament descriptius als indrets on les característiques del marjament no permetien la recollida de dades quantitatives, ja sia per l'estat d'elevat abandonament, per la invasió de vegetació o per les poques restes de les que es disposava.

Introducció 10

risc que pateixen (esllavissabilitat, saragallament, incendis, ...) per a una posterior gestió i actuació.

3. - Elaboració de la cartografia definitiva (escala 1:5000) a partir de totes les dades obtingudes.

Permet determinar i quantificar la superfície marjada actual, i les extensions on l'esglaonament ha desaparegut per diverses causes (construcció de carreteres, nous habitatges, ...). Aquesta tasca es realitza mitjançant la digitalització de la informació cartogràfica recollida.

4. - Elaboració d'un informe sobre cadascuna de les àrees establertes que ve encapçalat per les característiques mediambientals i geogràfiques d'aquesta part del territori. Seguidament es realitza una relació detallada dels seus trets constructius i de conservació, a més de la descripció acurada de les singularitats tipològiques i funcionals que s'hi han identificat. Aquestes són analitzades detingudament i se n'aporten il·lustracions, tant fotogràfiques com en alguns casos planimètriques. Tot el corpus informatiu anterior es complementa amb una cartografia temàtica on es fa constar la localització i característiques espacials de les informacions abans esmentades.
5. - Tractament estadístic de les dades recollides al camp i interpretació que permet fer una tipificació dels camps marjats del terme.
6. - Elaboració de cartografia temàtica a nivell municipal (mapes de estat de conservació del marges, riquesa florística, vegetació...) que permet crear les diferents variables.
7. - Establiment dels indrets d'actuació preferent en funció de les dades obtingudes, ja sia per les característiques del marjament o per configurar unitats paisatgístiques.

Introducció 9

Als sectors quantitius s'han recollit una sèrie de mostres per tal de poder-ne extreure conclusions sobre caracterització tècnica dels marges i tipologies de marjament que permetin comparar les unitats d'estudi. Aquestes dades han estat recollides entre setembre i novembre de 1996.

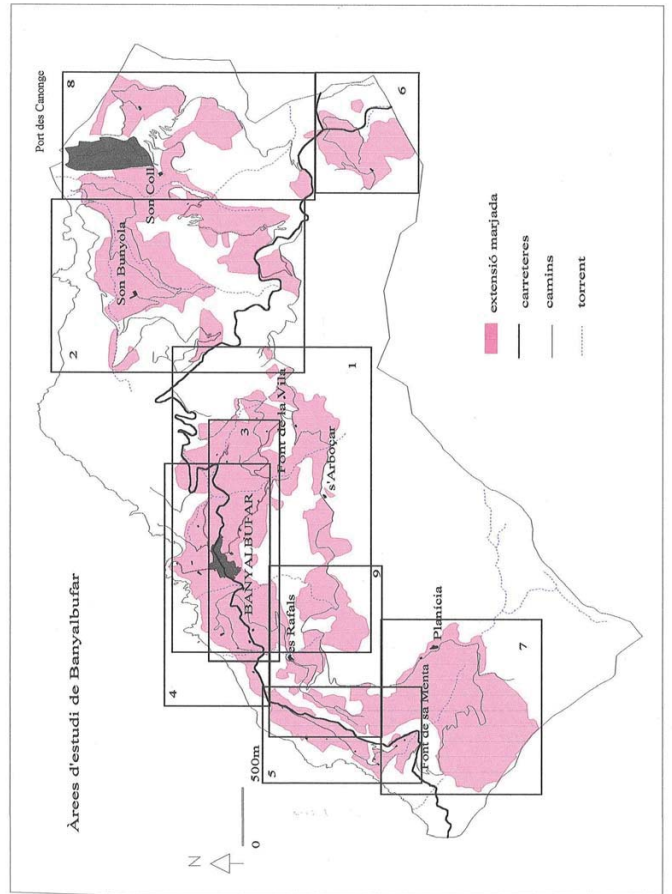
Amb tots els criteris abans exposats el terme de Banyalbufar ha quedat dividit en les següents àrees d'estudi:

- Torrent de Son Bauçà-Son Sanutges-s'Arboçar.
- Son Bunyola-Son Balagueret-Son Valentí.
- Horta Alta.
- Horta Baixa.
- Font de sa Menta.
- Ses Mosqueres.
- Planícia.
- Port des Canonge-Son Bujosa-Son Coll.
- Es Rafals.¹

¹. Torrent de Son Bauçà-Son Sanutges-s'Arboçar: afinitat geogràfica dels vessants dedicades al conreu de secà que formen part de la conca del torrent de Son Bauçà i de les finques de Son Sanutges i s'Arboçar.
 - Son Bunyola-Son Balagueret-Son Valentí: límit de propietat que inclou les possessions de Son Bunyola, Son Balagueret i Son Valentí.
 - Horta alta: unitat paisatgística i criteris hidràulics.
 - Horta baixa: unitat paisatgística i criteris hidràulics.
 - Font de sa Menta: criteris hidràulics.
 - Ses Mosqueres: límit de propietat.
 - Planícia: límit de propietat.
 - Port des Canonge-Son Coll-Son Bujosa: afinitat geogràfica.
 - Es Rafal: límit de propietat.

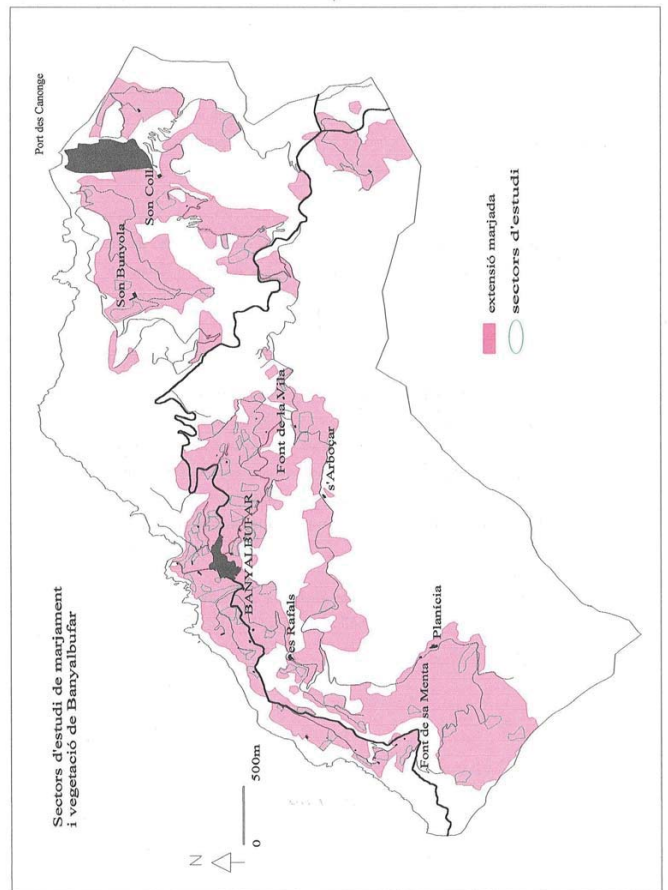
Introducció 11

Full per mapa d'àrees d'estudi

Introducció 12

Full per mapa de sectors d'estudi

Introducció 13

Factors analitzats a cada àrea estudiada

Tot seguint la metodologia establerta per a la fase de catalogació exhaustiva, per a cada una de les grans àrees delimitades, s'han recercat dades referides a trets geogràfics, geològics i geomorfològics, climàtics i d'ús, les quals s'expressen en una fitxa resum a l'informe de cada àrea (veure exemple de fitxa d'àrea).

S'ha elaborat també un mapa que conté la delimitació de l'àrea, els terrenys marjats i diversa informació planimètrica (viari, cursos fluvials, nuclis construïts), toponímica i la localització dels sectors concrets (ja siguin de vegetació o de marjament).

Factors estudiats a cada sector

De cada sector mostrejat s'han recollit les mateixes dades que per a l'àrea, si bé amb petites diferències: s'han obviat les dades referides al clima perquè les fonts de les quals es disposa no permeten arribar a un nivell de detall tan concret, i s'han afegit a la fitxa algunes informacions noves, com la distància d'aquest al viari més pròxim transitable amb vehicle (mesurada des del punt central del sector en línia recta al viari i expressada en metres) i el pendent màxim i mínim del terreny mostrejat.

Tota aquesta informació s'ha recollida en una fitxa-resum que conté l'essencial de la informació tècnica (veure exemple de fitxa de sector).

Introducció 14

Exemple de fitxa d'àrea

Àrea: nom assignat a l'àrea de treball	Litologia: tipus de litologia majoritària
Localització: coordenades UTM del punt central de l'àrea o de la possessió si escau	Morfologia: tipus de modelat predominant
Cota màxima: de les marjades de l'àrea (m)	Precipitació total anual: expressada en mm. (A Banyalbufar es correspon amb el mes d'octubre)
Cota mínima: de les marjades de l'àrea (m)	Precipitació mitjana del mes més plujós: expressada en mm. (A Banyalbufar es correspon amb el mes de gener)
Pendent màxim: de les marjades de l'àrea (%)	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: expressada en °C. (A Banyalbufar es correspon amb el mes d'agost)
Pendent mínim: de les marjades de l'àrea (%)	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: expressada en °C. (A Banyalbufar es correspon amb el mes d'agost)

Tipus de propietat: distinció entre privada i pública
Tipus de residència: distinció entre permanent i secundària
Tipus de construcció: distinció entre construccions tradicionals i actuals
Tancament i accés: distinció del viari d'accés a l'àrea i tipus de tancament
Accés extern: viari apte per a vehicles més pròxim a l'àrea
Excursionisme i lleure: possible inclusió de l'àrea dins activitats de lleure
Ús actual: activitats a les quals es destina l'àrea
Ús anterior: activitats per a les quals es bastiren les marjades de l'àrea

Introducció 15

Exemple de fitxa de sector

Sector n°...	Litologia: tipus de litologia majoritària del sector
Topònim: nom del sector	Morfologia: tipus de modelat majoritari del sector
Localització: coordenades UTM del punt central del sector (m)	Factors físics de risc: riscos físics que pateix el sector (inundacions, esclavissaments, caiguda de blocs, saragallament...)
Cota màxima: cota màxima que assolixen les marjades del sector (m)	Factors humans de risc: riscos humans que pateix el sector (abandonament, construccions, activitats extractives, incendis...)
Cota mínima: cota mínima que assolixen les marjades del sector (m)	
Pendent màxim: pendent màxim de l'àrea marjada (%)	
Pendent mínim: pendent mínim de l'àrea marjada (%)	
Ús actual: activitats a les quals es destina el sector	
Ús anterior: activitats a les quals es destinava el sector originàriament	
Tancament i accés: viari d'accés al sector i tipus de tancament (filferada, parets...)	
Accés extern: viari apte per vehicles més pròxim al sector	
Distància a viari: distància en metres del sector al viari transitable en vehicle	
Excursionisme i lleure: presència o absència d'activitats de lleure (rutes excursionistes, refugis...)	
Disposició del marjament: tipus de disposició de les marjades del sector (paralela contínua, en ziga-zaga, concèntrica; orgànica geometritzada o caòtica)	
Traçat dels marges: rectilini, curvilini o angular	
Litologia del paredat: tipus de pedra utilitzada en el paredat (calcària massiva, conglomerats, lloses calcàries, margocalcàries...)	
Tipus de paredat: antic, irregular poc adobat, adobat, enqueixelat.	
Tipus de coronament: sense coronament, rasant, filada de dalt	
Forma d'accés entre marjades: absència o presència de pujadors (escales laterals o frontals, escalons volats, rampes)	
Hidràulica: elements hidràulics del sector (torrent canalitzat, pou, font, canaleta, aljub, safareig...)	
Construccions associades: absència o presència d'altres construccions de pedra en sec (barraques, aixoplucs, rotllots de sitja, forns de calç, camins, clapars...)	
Singularitats: elements de pedra en sec o característiques tècniques que donen singularitat al sector	
Estat de conservació: bo, regular, dolent	

Introducció 16

Elements estudiats a cada marjada individual

Per a cada marjada que forma part d'un sector de mostreig quantitatiu s'hi han analitzat els elements tècnics i altres elements accessoris que la puguin caracteritzar.

Les dades de les marjades mesurades a cada sector, juntament amb la visió del conjunt que dona el treball de camp, permeten poder fer una valoració del marjament de tot el sector i de les característiques més comunes.

El nombre de marjades mostrejades per sector és variable, depenia del grau d'homogeneïtat del mateix, agafant com a mostra les necessàries per obtenir dades significatives.

Dins del conjunt dels **elements tècnics quantitius** s'han considerat:

- Alçària:** considerada sempre des del punt de màxim desnivell entre l'assentament i el coronament del marge. S'expressa en m.
- Longitud del paredat,** que es mesura en m.
- Amplària de la marjada:** considerada sempre des del punt en què és màxima.
- Talús** del marge de sosteniment, entès com la seva inclinació, mesurat en el punt de màxima alçària i expressat en %.
- Dimensió del pedreny** del paredat. S'han pres mesures dels diàmetres de les cares exteriors de les pedres més grosses (diàmetre màxim) i així com també del de les pedres més petites (diàmetre mínim).
- Braó:** s'ha mesurat la seva amplària en el punt en què aquesta era màxima. També es ressenya l'alçària màxima de braó en referència a la superfície del replà de la marjada, en els casos que el braó sobreix de manera manifesta sobre aquest nivell, i la dimensió del pedreny del rebre (classificat en petit (<10cm), mitjà (10-15cm) o gros (>15cm).

Introducció 17

Dins l'apartat dels *elements tècnics qualitius* s'han considerat els següents:

1. **Traçat:** es considera la planta que adopta el mur de la terrassa de conreu, d'aquesta manera es desdria entre rectilini, curvilini, tant si és còncau com convex, i angular .
2. **Tipus de paredat:** La definició dels paredats s'ha realitzat des de dues perspectives, la litologia, i l'anàlisi conjunta de l'adobament de la pedra i la col·locació de la mateixa.
 - **Paredat segons la litologia.** Esbrinar a quin tiups litològic pertany el pedreny del marge és un factor important per conèixer si fou traginada des d'un altre indret o obtinguda de l'espedregament del mateix camp. Un altre factor a considerar és que alguns tipus de litologia dificulten o faciliten l'adobament del paredat. Els paredats poden ésser bastits amb conglomerats, còdols de torrent, calcària massiva, margues, calcària exfoliada, materials silícics...
 - **Paredat segons adobament i col·locació de la pedra.** S'han considerat categories derivades de la forma de la pedra i de la seva disposició, es tracta d'una terminologia descriptiva creada per a aquest cas, per manca d'una terminologia genuïna i ben definida. Així s'han establert el paredat antic, irregular poc adobat, adobat, molt adobat, quasi enqueixelat i enqueixelat o enmassat.
3. **Tipus de coronament.** S'ha distingit entre marges que es presenten sense coronament, amb rasant, amb filada de dalt i amb formes mixtes.
4. **Altres elements constructius:** presència de ressalt, capiçina, contrafort, rutló, ...

Respecte als *elements accessoris* s'ha distingit:

Introducció 18

1. **Forma d'accés.** Es tracta del sistema utilitzat per accedir a la marjada, on es poden diferenciar entre els camins i diversos tipus de pujadors. Els elements d'accés que es poden trobar als camps marjats són rampa, escalons volats, escales i camins.

2. **Elements hidràulics.** La gran extensió de marjades d'horta a Banyalbufar i un desenvolupat sistema hidràulic ha suposat que en aquestes s'inclougués una recollida de dades més acurada que en les marjades de secà, on les referències hidràuliques es redueixen a la presència de torrents canalitzats i/o empedrats.

Hem d'esmentar que a determinats marges s'ha utilitzat el terme parat per designar aquells murs de traçat perpendicular a les línies de talveg que intercepten un curs d'aigua, encara que el seu replà també estigui conreat.

A cada marjada d'horta s'han diferenciat els següents enginyers hidràulics:

- a) enginyers d'extracció d'aigua (fonts, pous...)
- b) d'emmagatzamament (safareigs, piqües, aljubs i cisternes)
- c) de canalització, regularització i repartiment (síquies superficials, subterrànies, canals verticals, canals volades, teules volades).

3. A la descripció de cada marjada es posa esment en l'existència d'*elements singulars* relacionats amb l'explotació de les àrees marjades (eres, barraques, rotllos de sitja, forns de calç, clapers, sestadors...).

4. L'*estat de conservació* es refereix a la marjada mesurada posant esment a la presència d'esbaldreus, bombaments, accions antròpiques derivades de construccions, viaris, incendis... S'han considerat tres graus de conservació:

- Bo, quan l'estat del paredat no donava mostres de cap feblesa.
- Regular, si hi havia indicis de bombaments o la pèrdua del coronament total o parcial.
- Dolent, quan es trobava significativament esbaldregada o parcial o totalment destruïda.

Introducció 19

2.2. Metodologia de l'anàlisi dels aspectes naturalístics associats als marges i a les marjades

2.2.1. Introducció

Per conèixer la vegetació associada als terrenys marjats del municipi de Banyalbufar s'ha utilitzat el mateix model general de mostreig que a altres municipis de la Serra ja estudiats (Escorca, Selva).

QUADRE

Introducció 20

De les superfícies seleccionades s'han investigat els dos tipus d'hàbitats existents, els quals estan clarament diferenciats, són coexistents en l'espai i interaccionen entre ells. Aquests dos sistemes oberts són, per una part, la superfície de la marjada i per altra, les superfícies dels marges o murs de contenció en sentit estricte.

2.2.2. Mètode

Àrees estudiades

Per a la realització del mostreig s'han visitat les àrees marjades delimitades prèviament amb l'ajut de la fotografia aèria. Amb la finalitat de facilitar el reconeixement de les zones prospectades s'ha seguit el criteri de treballar aquelles a on es feren els sectors corresponents a les característiques constructives i geogràfiques. La naturalesa del mostreig de la flora i vegetació no permetia limitar-se a les marjades de les quals se'n prengueren dades de característiques tècniques, car no sempre eren les més representatives del conjunt de la flora existent. Per això les marjades on s'han estudiat els elements naturalístics no necessàriament es corresponen als sectors dels quals se'n tenen les mesures constructives.

En alguns casos els sectors establerts per a l'estudi geogràfic de les marjades no han constituït àrees de mostreig de vegetació, a condició que les dades que oferien fossin repetitives o d'escàs interès.

Mostreig

La recollida de dades s'ha realitzat mitjançant la confecció de llistats de presència/absència d'espècies i de l'inventari de determinades superfícies escollides. La fitxa emprada al treball de camp es descriu a l'apartat següent pel fet que serà la mateixa que s'adjunta a la memòria al presentar les dades dels diferents sectors. L'apartat del llistat d'espècies que s'omple al camp per a cada

Introducció 21

sector es presentarà, contràriament, conjunt per l'àrea amb la intenció d'evitar repeticions innecessàries dels tàxons i guanyar claretat.

Hi ha hagut uns pocs casos en què es dona informació general sobre la flora observada i no s'ha omplert la fitxa d'algun sector (sector 3 de l'àrea Torrent de son Bauçà) o que aquests no han estat objecte de mostreig (sectors 1 i 2 de l'Horta Alta).

Dins aquest apartat s'ha de fer un aclariment respecte a la consecució de les dades sobre diversitat florística que afecta tant a la prospecció de les marjades com als marges.

Concretament, voldríem deixar palès que els catàlegs que presentem a les distintes àrees no són tancats i exhaustius. Les absències més notables poden respondre a distintes causes relacionades o bé amb el cicle de vida de les espècies (no s'ha d'oblidar que el mostreig és puntual, es féu a cada àrea en un o pocs dies de la tardor de l'any 1996) o bé es deu a raons de tipus ecològic que imposen unes distribucions determinades.

En el primer grup s'han de considerar els següents aspectes:

- Estacionalitat marcada de moltes espècies, ja sigui per estar directament relacionades amb l'hàbitat dels conreus, o en una visió ecològica més ampla, per tenir estratègia de vida anual. El mostreig s'ha duit a terme a la tardor i les espècies que germinen a la primavera o són d'òptim invernal o de principis d'estiu no estaran representades.

- Dificultats en la determinació. Espècies que no estan en flor o fructificades i tant poden haver estat confoses (casos com algun *Phagnalon* o algun *Cirsium* o les espècies que duen cf.) com ser englobades dins tàxons superiors (exemples són les moltes pleuro i acrocàrpiques, la consideració de crucifera sp., o gramínia sp., tàxons del grup *Teucrium polium*, Malvàcies, etc).

Introducció 22

Elaboració i presentació de les dades

1.- Caracterització de les àrees.

A la fitxa general per a cada àrea es presenta un quadre que sumaria bona part de la informació recollida als sectors. En aquest es detalla principalment el grau de diversitat observat als espais marjats i relaciona els marges i marjades en funció de l'índex de Jaccard, el qual dona informació del grau d'homologia entre els dos ambients.

El quadre també conté anotacions de caràcter més interpretatiu, destacant els tàxons, els elements o les característiques que singularitzen o defineixen l'àrea en qüestió. L'interès botànic assignat a cada àrea indica el grau d'atenció que aquesta mereix en funció del component vegetal silvestre i en vistes a la conservació del patrimoni naturalístic i a posteriors mesures de gestió de les zones.

Seguidament es detallen els criteris utilitzats a cada un dels apartats d'aquest quadre.

Introducció 24

- Poden haver passat desapercbedes espècies amb bulbs o rizomes que no tenguessin òrgans aèris a l'hora de mostrejar. Exemples són les rapes o el pa porcí (*Cyclamen balearicum*), que no apareixen a algunes àrees o sectors i que la seva absència és, en ocasions, responsabilitat d'haver visitat el lloc quan encara no havien tret fulles.

També hi ha altres absències notables que no depenen de l'estació de l'any en què es féu el mostreig ni de possibles confusions; són, per exemple, *Bellium bellidoïdes* o alguns altres endemismes molt comuns a la Serra. Les causes han de relacionar-se amb els hàbitats d'aquestes espècies, la situació de la zona estudiada i els factors relacionats amb el maneig agrícola, ja que alguns hi són presents al municipi.

Amb les dades aconseguides en la catalogació d'espècies es recull la diversitat florística tant dels marges com de les marjades.

S'han calculat, a més, els índexs de Jaccard amb la finalitat de donar compte de la relació entre les espècies de la marjada i les del marge associat. Aquest índex qualitatiu té en compte el nombre d'espècies a un i altre hàbitat i les comunes a ambdós, relacionant-les amb la fórmula:

$$I = c / a + b - c$$

on

a = espècies pròpies d'a (en aquest cas la marjada).

b = espècies pròpies de b (en aquest el marge corresponent).

c = espècies comunes a a i b.

El màxim valor possible és 1, que significa que els dos hàbitats tenen la mateixa flora.

Els inventaris fitosociològics ens permeten conèixer les comunitats de vegetals que poden viure als espais marjats i les relacions que existeixen entre la flora i la vegetació i determinades activitats agràries.

Introducció 23

Nº d'espècies a les marjades: Número de tàxons diferents sobre la superfície de les terrasses. És la mitjana que sorgeix dels diferents sectors mostrats. Es refereix al nombre de tàxons diferents observats, tot i que alguns d'ells poden agrupar distintes espècies properes o ser representatius de grans grups de vegetals (per exemple moltes acrocàrpiques, orquídies, etc.)

Nº d'espècies als marges: Número de tàxons diferents sobre la superfície de les terrasses. És la mitjana que sorgeix dels diferents sectors mostrats. Com el cas anterior també es fan agrupacions d'espècies o tàxons a alguns casos.

Índex Jaccard: Relaciona el número d'espècies en comú que tenen marge i marjada corresponent. Recull tots els índexs, sector per sector.

Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): Tàxons diferents que s'han observat en el conjunt que formen els sectors d'una àrea. Resulta de tenir en compte tant les espècies de les marjades com les del marge.

Nº d'endemismes: Número de fanerògames de distribució limitada a Balears o a l'arxipèlag i terres veïnes presents a l'àrea marjada estudiada.

Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): Es signifiquen les que científicament tenen interès o bé per ser notables per la flora o al paisatge il·lenc o bé per constituir una observació destacable en una àrea marjada.

Interès botànic: Fa referència al valor científic i de conservació que en relació a la flora i vegetació té l'àrea.

Observacions: Si es dona el cas, es comenta alguna particularitat observada digna de menció.

Introducció 25

2.- Caracterització i fitxes dels sectors.

En primer lloc es comenten al text els trets més significatius de cadascun dels sectors de l'àrea mostrejada, fixant-ne també els aspectes més ressenyables que poden condicionar la flora existent a les marjades. Es destaquen les principals espècies i comunitats observades en les distintes condicions ambientals i la dominància d'unes o altres.

Respecte a la informació sobre flora i vegetació es presenta en dos tipus de fitxa.

A) La primera d'elles apareix omplerta i individualitzada per a cada un dels sectors. S'ha dividit en dues parts, la primera corresponent a les marjades i la segona als marges. En conjunt està destinada a oferir informació sobre les característiques ambientals i el maneig agrícola que siguin determinants pels vegetals silvestres que viuen a les àrees. També hi queden reflectits els percentatges de cobertura dels distintes estrats vegetals, tant a les marjades com als marges. En un darrer apartat es recullen les associacions vegetals reconegudes. A continuació s'expliquen en detall els criteris utilitzats a cada un dels apartats.

Introducció 26

SECTOR: <i>Identificació del sector. De forma general es correspon amb els efectuats per inventariar les característiques geogràfiques i constructives de l'àrea marjada.</i>	
CONREU ARBORI O ARBUSTIU <i>Llistat dels distintes vegetals llenyosos conreats al sector.</i>	
CONREU HERBACI <i>Llistat dels distintes vegetals de caràcter herbaci conreats al sector; principalment els tàxons amb interès hortícola.</i>	
ABANDONAMENT CONREU <i>Dóna informació sobre l'operativitat actual del conreu.</i>	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Llistat dels distintes vegetals que o bé han estat sembrats en jardins o han escapat recentment d'aquests o bé s'han asilvestrat.</i>	
INCENDIS <i>Recull la incidència de focs descontrolats al sector.</i>	
LLAURADES <i>Notifica que tota o part de la superfície de les marjades del sector han estat llaurades.</i>	
CREMES CÀRRITX <i>Informa sobre l'existència d'un maneig de l'espai agrícola mitjançant la crema del càrritx i arbusts.</i>	
AIXERMADES <i>Informa sobre l'existència d'un maneig de l'espai agrícola mitjançant l'eixarmada selectiva de les espècies silvestres no conreades.</i>	
PASTURES <i>Recull la presència de distintes tipus de ramats i animals domèstics herbívors alimentant-se a les marjades.</i>	ROST MARJADES <i>pendent aproximat de les marjades en graus.</i>
ROST ÀREA <i>pendent aproximat de l'àrea en graus.</i>	%ARBRES SILVESTRES <i>tant per cent de la superfície marjada coberta per les capçades dels arbres silvestres.</i>
%ARBRES CONREU <i>tant per cent de la superfície marjada coberta per les capçades dels arbres conreats.</i>	%HERBÀCIES <i>Percentatge de la superfície marjada coberta per plantes herbàcies silvestres.</i>
%ARBUSTS <i>Percentatge de la superfície marjada coberta per arbusts silvestres.</i>	ORIENTACIONS <i>orientacions dels marges estudiats.</i>
%ROCA <i>quantitat de roca aflorant a la marjada.</i>	

Introducció 27

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Es cataloguen les distintes comunitats observades a les marjades del sector. Els casos que s'acompanyen d'interrogants es deuen a problemes relacionats amb l'estat d'aquestes o les dificultats en el seu reconeixement. Quan es preveu d'interès, al text on es descriuen els sectors es comenten les possibles discrepàncies.

MARGES

TERRA ENCLETXES <i>Informa sobre la presència de terra a les enclètxes de les pedres que formen el paredat dels marges.</i>	
CAUSES ESBALDRECS <i>Dóna compte d'algunes de les causes que s'hagin pogut observar directament responsables de la caiguda de trossos dels marges.</i>	
%ARBUSTS <i>tant per cent aproximat de la superfície dels marges del sector cobert per arbusts.</i>	%ROQUES <i>superfície aproximada del paredat que ocupen roques que, en general, tenen dimensions majors d'1 m².</i>

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Es cataloguen les distintes comunitats observades als marges del sector. Els casos que s'acompanyen d'interrogants es deuen a problemes relacionats amb l'estat d'aquestes o les dificultats en el seu reconeixement.

Introducció 28

B) La segona fitxa correspon al catàleg florístic d'ambdós ambients. En aquesta, única per cada àrea, es dóna informació sobre els sectors on s'ha observat cada espècie o tàxon.

3.- Les conclusions generals.

Les conclusions són una síntesi de tota la informació recollida i presentada a les fitxes individualitzades per àrees.

En un primer apartat del capítol 3.2 es tracta la flora de les marjades de Banyalbufar, distingint marjada i marge com a hàbitats diferenciats per als poblaments vegetals. Al següent es tracta la vegetació, o sigui, les comunitats i associacions de vegetals que caracteritzen els distintes ambients. Dins el darrer subcapítol s'estudien els factors ambientals i els tipus de conreu en la seva interrelació amb la flora silvestre de les àrees marjades.

Introducció 29

3. Resultats

3.1. Tipificació dels camps marjats arreu de Banyalbufar

La percepció tradicional associada als espais marjats de Banyalbufar és la d'un seguit de marges que conformen una gran extensió d'horta als voltants del nucli de població. Ens trobavem, per tant, davant un espai força diferent als termes estudiats fins aleshores i del qual ja s'havia produït alguna bibliografia referida fonamentalment a la distribució de l'aigua en aquesta horta. Als municipis abans estudiats, el reguit es reduïa a petites hortes properes a les cases de possessió o relacionades amb fonts aïllades amb una producció d'autoabastiment.

Aquesta concepció de la petita extensió d'horta serà diferent a Banyalbufar, on aquest conreu va esser durant molt temps la base econòmica del municipi amb productes que abastien mercats nacionals i internacionals (primer amb la producció de vinya i després amb l'exportació de tomàtigs). La importància econòmica dels productes hortícoles va dur com a conseqüència l'aprofitament exhaustiu del terreny en base a un esglaonament dens i complexe.

La realització de la cartografia definitiva de Banyalbufar mostra que el municipi de 18,1 km² d'extensió es troba marjat en un 31% del territori. A més d'aquesta primera dada, ja de per sí significativa, el següent objectiu de l'estudi residia en esbrinar les possibles diferències a l'hora de construir marges de reguit i marges de secà. Per altra banda, les dades permetran comparar si els marges dedicats a conreu de secà segueixen les mateixes característiques dels espais conreats de secà d'altres municipis.

A partir del mostreig de sectors s'han confeccionat tot un seguit de taules i gràfics estadístics dels elements tècnics i constructius obtinguts del tractament estadístic de la recollida de mostres. Les dades estadístiques, a més de permetre conèixer de forma individualitzada els elements més freqüents en el marjament, ens han aportat informació del creuament de variables per saber si determinats elements tècnics es relacionaven amb un estat de conservació concret.

Introducció 30

Com s'ha esmentat, la necessitat d'establir si existeixen diferències tècniques entre el marjament de secà i horta a Banyalbufar, més enllà de la percepció visual, ha obligat a fer el tractament estadístic per separat i mostrar-ne així els resultats.

3.1.1. Els elements tècnics aplicats

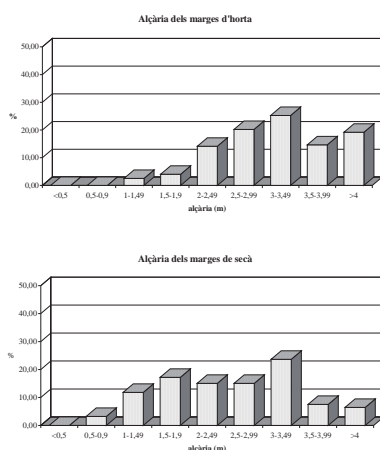
El mostreig exhaustiu del territori el conformen un total de 300 mostres de les quals un 68% corresponen a marges d'horta i la resta a marges de secà. Aquestes han passat a conformar una base de dades que conté totes les seves característiques quantitatives i qualitatives, que per si mateixes tenen el valor de caracteritzar constructivament el terme. A més passen a augmentar la base de dades tècniques del recull que inclou els termes d'Escorca, Selva i Mancor, i que permeten continuar vers l'estudi de tota la Serra.

S'ha optat per dur a terme la interpretació de les dades de la base de dues maneres: la lectura quantificada de la distribució de les principals característiques tècniques - agrupades per intervals de classe que en facilitin la seva lectura- i en una segona part creuant determinades característiques, que mostrassin correlacions i aquestes fossin explicatives - no aleatòries.

Els resultats estadístics es presenten tot seguit en valors relatius i s'expressen de forma numèrica i gràfica. En l'apartat de metodologia i en el vocabulari final s'expliquen detingudament la terminologia de cadascuna de les llegendes.

Introducció 31

Alçària dels marges

Horta

Dels aspectes dimensionals dels marges d'horta, un dels més singulars és la seva alçària que assoleix magnituds no trobades a d'altres municipis (el mur més alt mostrejat assoleix 7,80 metres). L'interval d'alçària amb major pes relatiu és el dels marges compresos entre 3 i 3,5 metres (25,25%), però els resultats més significatius es troben en:

- el 93,43 % de la mostra supera els 2 metres d'alçària
- les alçàries superiors a 3 metres són més de la meitat de la mostra (59%)
- considerable pes dels murs de més de 4 metres (19,19%)

Aquestes dimensions en alçària s'expliquen per la necessitat d'obtenir la major superfície possible de conreu. L'adequació dels terrenys per al conreu passava per la necessitat de superar les característiques orogràfiques (pendent) amb un

Introducció 32

desenvolupat marjament que donàs lloc a replans extensos. La rendibilitat dels conreus d'horta feia indispensable una desenvolupada tècnica de construcció de marges. S'adoptà la solució de adequar els terrenys en base a un marjament de disposicions paral·leles contínues per tal d'obtenir la màxima superfície i es varen bastir seguint la idea d'obtenir la major superfície amb el menor nombre de marges possible, per tant, la superació dels pendents s'havia d'aconseguir amb l'augment de l'alçària.

Secà

L'alçària més comuna en els marges de secà es troba compresa entre els 3 i 3,5 metres amb un valor relatiu (23,66%) que no es diferencia gaire dels intervals considerats entre 1,5 i 3 metres. De fet, percentualment la segona categoria d'alçàries amb més pes és la de 1,5-1,9 metres, seguida dels intervals 2-2,5 i 2,5-3 metres que presenten el mateix valor percentual (15,05%).

L'anàlisi comparada de les dades estadístiques sobre les alçàries dels murs d'horta i secà ens indica que si bé a Banyalbufar l'interval amb major pes es correspon amb els dels murs d'entre 3 i 3,5 metres, són els intervals de menys de 2 metres d'alçària i els de més de 3,5 metres els que marquen les diferències. Aquestes diferències poden resumir-se en:

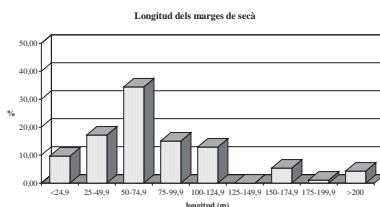
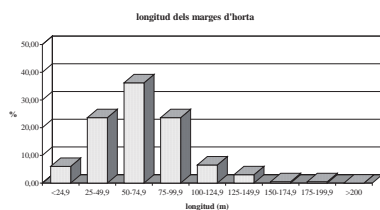
- En el secà el pes dels murs de menys d'1,5 metres d'alçària presenta uns valors percentuals (15,06%) majors que a l'horta (2,53%). En aquesta darrera els murs menors d'1 metre són inexistents.

- Els marges de més de 3,5 metres són estadísticament importants a l'horta (33,84%), mentre que al secà constitueixen tan sols el 13,98%.

S'observa, doncs, que a Banyalbufar l'alçària dels murs, independentment del tipus de conreu perquè es bastiren, és força singular; però és l'horta la que presenta majors alçàries arreu de tota la seva extensió. En el secà les alçàries de més de 3,5 metres es localitzen a indrets molt puntuals, tals com es Rafals o la vinya de Son Bunyola.

Longitud dels marges

Introducció 33

Horta

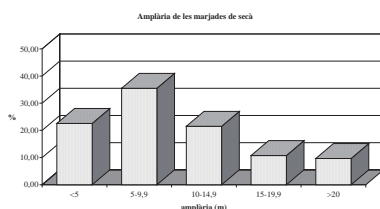
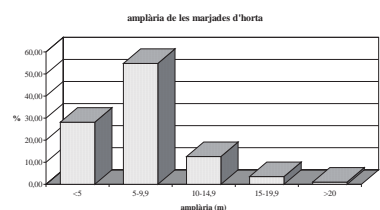
Les dades obtingudes sobre la longitud dels marges d'horta donen com a resultat la major presència de murs de llargària compresa entre 50 i 75 metres (36,18%). La dada més significativa és que més de la meitat de les mostres superen aquests 50 metres, representant els murs de més de 100 metres un percentatge major (10,5%) que els de llargàries inferiors a 25 m.

La importància longitudinal dels murs s'explica també a partir de la necessitat d'aconseguir terres per a una agricultura força rendible. Les disposicions paral·leles contínues del marjament d'horta es bastiren, com s'ha esmentat anteriorment, per aprofitar el màxim de terra. El fort pendent no permetia grans amplàries, encara que s'augmentés l'alçada del mur, l'amplària de la marjada seguia essent reduïda, per tant, l'extensió del replà tan sols podia maximitzar-se de forma longitudinal.

Introducció 34

Introducció 35

Amplària de les marjades

Horta

Els resultats estadístics obtinguts amb la variable amplària presenten com a interval amb major pes relatiu el de les marjades d'amplària compresa entre 5 i 10 metres (54,77%), seguit de les de menys de 5 metres d'amplària (28,14%). S'observa, doncs, que, malgrat l'esforç humà d'obtenir la major superfície possible de conreu, l'orografia de les contrades on es desenvolupa l'horta no permetia majors amplàries i, per tant, el desenvolupament longitudinal dels marges i la disposició paral·lela eren les opcions més adequades per optimitzar el marjament.

Introducció 36

Introducció 37

Fins i tot, en alguns indrets que el relleu ho permetia els marges seguien traçats sinuosos, sense cap separació física que reflectís qüestions de propietat.

Secà

Les dimensions longitudinals dels marges de secà presenten com a llargàries més freqüents les compreses entre 50 i 75 metres amb un 34,41%. L'interval 25-50 metres suposa un 17,20%, però la dada significativa és que els murs compresos entre 75 i 125 metres són el 27,95 % de la mostra.

Els murs amb una llargària inferior als 25 metres (9,68%) superen els valors percentuals de les categories que inclouen més de 125 metres.

Els resultats percentuals amb valors menys extrems poden explicar-se perquè els marges de secà ja no responen a la necessitat determinant d'aconseguir una terrassa de màxima superfície sobre terrenys que poden ser regats amb certa facilitat i que determina un marjament caracteritzat essencialment per les seves característiques dimensionals. En els conreus de secà, bastits en terrenys més abruptes i rocallosos per no interferir els indrets adients per reguiu, ja no cal optimitzar tant la superfície i es reflecteix en la menor longitud dels marges.

En el cas de la longitud dels murs, l'anàlisi comparada de les dades també mostra una coincidència en l'interval de major pes de les mostres (50-75 metres) amb un valor percentual semblant (36,18 i 34,41%). Amb aquesta variable les dades percentuals marquen menys diferències tant per sobre com per sota de l'interval més freqüent.

Secà

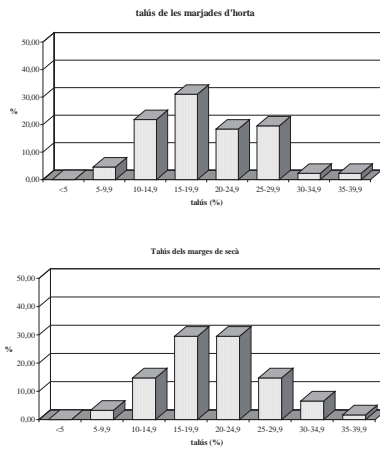
L'amplària de les marjades amb el valor percentual més elevat es correspon a l'interval comprès entre 5 i 10 metres (35,48%). La segona categoria més freqüent pertany a les terrasses de menys de 5 metres d'amplària (22,58%), seguida amb un valor gaire semblant (21,51%) pels replans d'entre 10 i 15 metres.

L'anàlisi comparada de gràfics i valors percentuals indica que la variable amplària més comuna també coincideix entre l'horta i el secà (5-10 metres), encara que a les marjades d'horta el percentatge és del 54,77% enfront del 35,48% de les marjades de secà.

La diferència es veu marcada en els intervals de més de 10 metres d'amplària, en el secà suposen el 41,94% de la mostra i a l'horta el 17,09%. Aquesta menor amplària a les terrasses irrigades s'explica en funció que l'horta de Banyalbufar es troba a vessants de considerable pendent i de la necessitat d'aconseguir una terrassa totalment plana per al conreu. Aquests dos factors determinen l'amplària, ja que el pendent determina la densitat del marjament i l'horizontalitat de la terrassa és un altre factor limitant.

En el cas del secà, els conreus, sobretot els que són d'arbrat, no es veuen limitats per l'horizontalitat de les terrasses, la qual cosa permet assolir amplàries majors incloent sobre les terrasses afloraments rocallosos, a la qual cosa s'hi ha d'afegir que el caràcter extensiu d'aquests conreus no determina tampoc un marjament tant dens com a l'horta.

Talús dels marges

Horta

Els talussos més freqüents als marges d'horta de Banyalbufar són els que assoleixen entre un 10 i un 20% (52,87%). Aquesta dada mostra una palesa verticalitat dels murs, malgrat que l'horta es bastís sobre terrenys de considerable pendent.

Secà

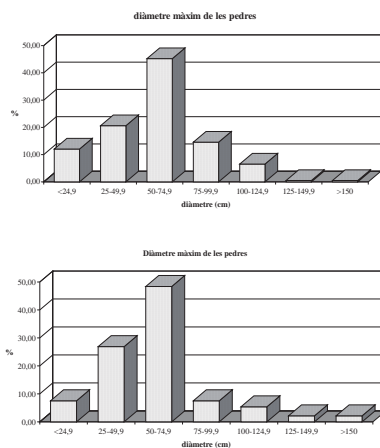
La inclinació dels murs de secà més freqüent es dona entre dos intervals que presenten el mateix valor percentual i que indiquen que entre el 15 i el 25% de talús es troben el 59,02% de les mostres.

La resta de marges mostrejats formen part en un 14,75% dels grups de talussos compresos entre el 10 i 15% i el 25 i 30%, mentre que per a la resta de categories

Introducció 38

Introducció 39

Diàmetre màxim de les pedres

Horta

Respecte a les dimensions de les pedres que conformen els murs de l'horta, cal destacar que el pedreny d'un diàmetre màxim comprès entre 50 i 75 centímetres és el més freqüent (45,23%), però la dada més significativa és que un 32,66% presenta un diàmetre màxim inferior a 50 cm.

El poc pes específic de les pedres de diàmetre màxim superior a 75 centímetres pot explicar-se per la pobresa de pedreny i afloraments rocallosos a les zones on es troben els marges d'horta.

Introducció 40

són més nombrosos els murs de més d'un 30% de talús (8,2%) que els d'inclinació inferior al 10 % (3,28%).

L'anàlisi comparada del talús dels marges no mostra gaires diferències, tan sols que en els murs de secà els valors percentuals dels intervals de talús superior al 20% són superiors a l'horta amb una diferència d'un 9,93%.

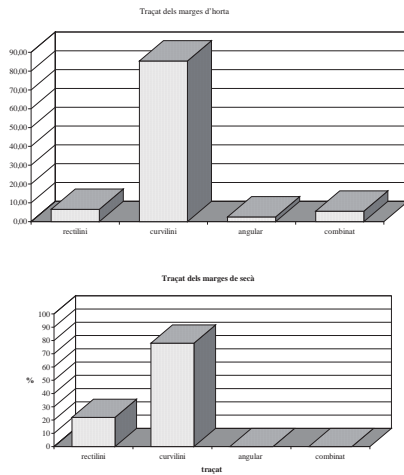
Secà

Respecte al diàmetre màxim que pot observar-se en el pedreny que conforma els marges de secà, els resultats estadístics mostren que el 48,39% té un diàmetre màxim entre 50 i 75 centímetres; mentre que la segona categoria més freqüent la constitueixen les pedres d'entre 25 i 50 cm (26,88%). Un resultat que cal esmentar també és que el pedreny de més de 75 centímetres presenta un valor percentual major (17,21%) que l'inferior a 25 cm (7,53%).

L'anàlisi comparada dels gràfics mostra que l'interval de major pes sobre les màximes dimensions de les pedres coincideix en ambdós casos, però les diferències vénen donades pels intervals de més de 100 cm de diàmetre, on els percentatges són majors en els murs de secà (9,68% enfront del 7,53% de l'horta), i per l'interval de menys de 25 cm, amb un major pes estadístic a l'horta (12,06 enfront del 7,53% del secà).

Aquestes dades indiquen que en el secà les pedres són de majors dimensions que a l'horta i pot explicar-se per la major abundància de pedra en els terrenys destinats a secà.

Introducció 41

Traçat dels margesHorta

El traçat dels marges d'horta és majoritàriament curvilini (85%), dada que s'explica per la gran adaptació del marjament a la topografia. El gran desenvolupament dels marges en sentit longitudinal, per aconseguir replans de considerable extensió com s'ha esmentat repetides vegades, va donar lloc a adoptar traçats sinuosos i a respectar les inflexions del relleu. Les disposicions paral·leles contínues amb una geometrització major (traçats rectilinis) haguessin suposat majors dificultats de construcció.

Introducció 42

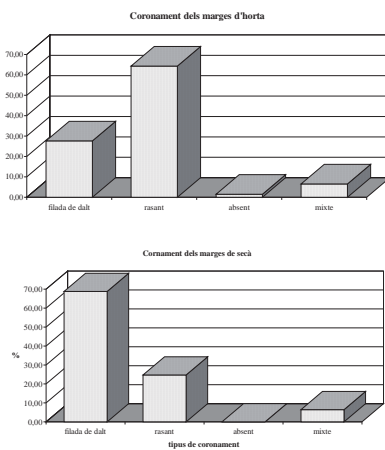
Secà

En el mostreig realitzat als marges de secà s'han recollit tan sols traçats curvilinis i rectilinis, dels quals és el traçat curvilini el majoritari amb un 78% de la mostra.

L'anàlisi comparada dels gràfics mostra com el traçat del marjament de Banyalbufar és curvilini per excel·lència i les diferències que s'estableixen entre el secà i l'horta es basen en la presència major de marges rectilinis a les mostres de secà, amb un 22% respecte del 6,53% de les mostres d'horta.

Aquestes diferències s'expliquen pel fet abans exposat que l'horta per aconseguir-hi el màxim d'extensió de conreu necessitava de murs que respectassin la sinuositat del terreny, mentre que als terrenys de secà l'agricultura més extensiva permetia una menor densitat de marges i disposicions més geometritzades amb més murs de planta rectilínia.

Introducció 43

Coronament dels margesHorta

El sistema de coronament més usat en els marges d'horta és el de rasant, amb un percentatge (64,32%) força superior al de la filada de dalt (27,64%), mentre que la manca de qualsevol tipus de coronament és molt puntual (1,51%).

És força singular el pes menor de la filada de dalt, en una horta que va implicar un gran esforç de construcció, la qual cosa permet entreveure que la preocupació principal era l'obtenció de terra de conreu deixant de banda elements que no suposarien millores essencials, sinó tan sols un perfeccionament secundari. A més, cal afegir el fet que les pedres amb les que fou bastida l'horta permetien un adobament menor del que suposa la filada de dalt.

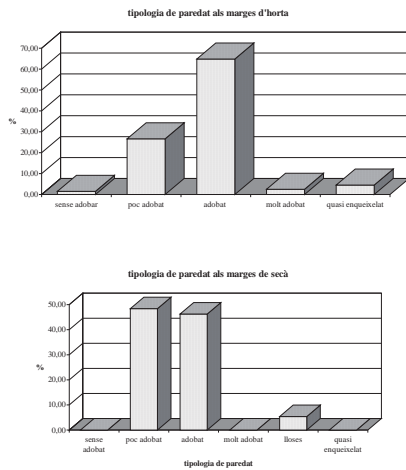
Introducció 44

Secà

Els marges de secà de Banyalbufar coronen majoritàriament amb filada de dalt (68,82%). L'acabament en rasant suposa el 24,73% de la mostra estadística, mentre que un 6,45% presenta coronament mixte. La major presència de filada de dalt pot explicar-se per la major possibilitat d'obtenir pedreny i per la major qualitat d'aquest per treballar-lo.

L'anàlisi comparada sobre els tipus de coronament indica diferències ben clares entre les mostres realitzades i amb valors força extrems. El coronament d'horta i secà majoritari no coincideix, en el primer cas és de rasant i en el segon cas de filada de dalt, la qual cosa podria explicar-se per diferències litològiques, d'escola dels mestres margers o per antiguitat dels marges (els més antics no disposarien de filada i els més recents sí, com a forma més evolucionada de coronament).

Introducció 45

Tipologia de paredatHorta

A l'horta de Banyalbufar a partir dels resultats estadístics s'ha pogut comprovar que la majoria dels murs tenen un paredat irregular adobat, el qual representa un 64,82 % de la mostra realitzada. Les altres tipologies presenten un pes clarament inferior, però és fonamental esmentar que són les poc adobades o sense adobament les que assoleixen més importància (28,14%).

Aquestes dades mostren com els paredats bastits amb pedreny molt treballat o de formes geométritzades (molt adobat, quasi enqueixelat) es redueixen a indrets molt

Introducció 46

puntuals (7% de la mostra) de l'àrea de l'Horta Alta (camp marjat situat a les immediacions de sa Costa).

Secà

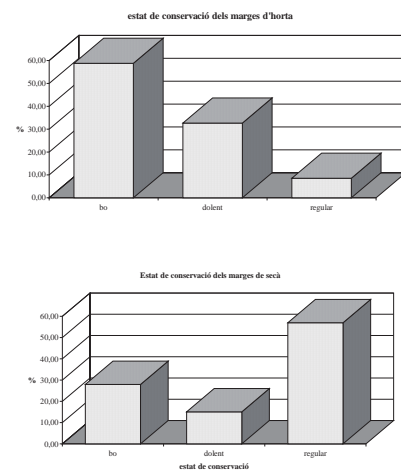
La tipologia de paredat més comuna als camps de secà és la poc adobada amb un 48,39%, seguida de l'adobada amb un 46,24%. És força significatiu observar que en el mostreig no existeixen murs de factura molt acurada (molt adobat, quasi enqueixelat) i que el paredat de lloses hi és present amb un 5,38%.

L'anàlisi comparada d'aquesta variable mostra que els marges d'horta presenten factures molt més acurades que els de secà, tant pel fet que el percentatge de major pes al secà és el de la categoria de paredat poc adobat, com per l'absència de murs molt adobats o enqueixelats.

Introducció 47

A les dues fotografies s'observen dues tipologies de paredat ben diferenciades: una de paredat sense adobar (Horta baixa) i una de paredat quasi enqueixelat (Horta alta).

Introducció 48

Estat de conservació dels margesHorta

Les dades estadístiques obtingudes sobre l'estat de conservació dels marges d'horta, si bé presenten com a majoritaris els marges en bon estat (58,79%), mostren la degradació d'aquests espais amb un 41,20% de murs amb símptomes de feblesa, dels quals un 32,66 % s'ha considerat en mal estat, és a dir, esbaldregats.

El percentatge de murs degradats pot explicar-se a l'horta en funció de diversos factors:

- Abandonament de les tasques agrícoles i, per tant, de les tasques de manteniment dels marges.

Introducció 49

- En alguns indrets els marges es basteixen sobre terrenys de litologies de naturalesa susceptible a l'esllavissament que lògicament augmenten la seva feblesa.

- L'expansivitat de les margues, freqüents a l'horta, per l'acció de l'aigua és un altre dels riscos que pateix el marjament car n'accelera l'esbaldrigament.

Secà

La degradació dels marges de secà mostrejats és ben palesa, com ho indiquen les dades estadístiques. Més de la meitat de la mostra (72,04%) presenta símptomes d'aquesta degradació, concretament un 56,99% es correspon amb la categoria de regular, és a dir, hi ha constància de bombaments i/o pèrdua de coronament; i un 15,05% pertany a la categoria de dolent i, per tant, presenta esbaldrecs. Els murs en bon estat de conservació representen tan sols un 27,96% de la mostra.

L'anàlisi comparada sobre l'estat de conservació dels marges de secà i horta indica com a primera dada bàsica que l'estat de conservació amb major pes a l'horta és el bo, mentre que al secà és el regular, però quan s'analitzen els valors percentuals en ambdós casos la situació és força alarmant.

Els marges d'horta en bon estat suposen un 58,79% de la mostra, lleugerament un poc més de la meitat, però entre les dues categories que indiquen degradació el percentatge més elevat suposa una palesa destrucció física (esbaldrecs). En el cas del secà la degradació més extesa es refereix a símptomes de feblesa (56,69%), mentre que la destrucció física suposa un 15,05%.

La major presència de marges en bon estat a l'horta pot explicar-se per les constants tasques de manteniment i millora que s'hi han duit a terme al llarg dels anys, a la qual cosa s'ha d'afegir el factor que fou abandonada més recentment que el secà.

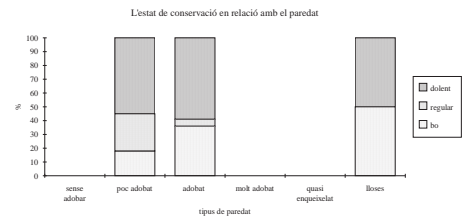
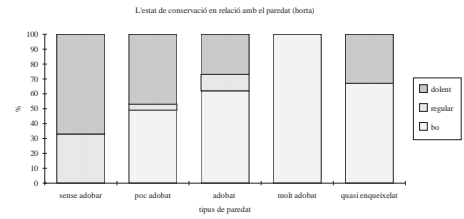
Introducció 50

elles assoleixen uns percentatges d'estat de conservació dolent al voltant del 50% de la mostra i és l'acumulació de la categoria regular la que dona lloc a més diferències. Així pel que fa referència al paredat poc adobat presenta una major degradació (82% tenint en compte els regulars i dolents) que l'adobat (63%).

L'anàlisi comparada d'ambdues estadístiques acumulades porta a la idea que tant a l'horta com als camps de secà de Banyalbufar els marges poc adobats presenten un estat de conservació més alarmant.

Introducció 52

L'estat de conservació en relació amb el tipus de paredat

Horta

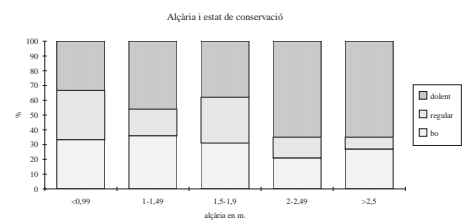
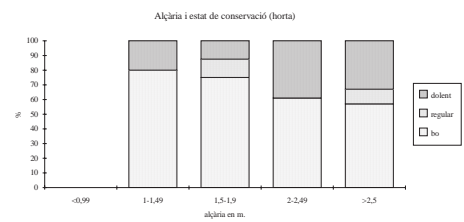
El creuament de les variables estat de conservació i tipologia de paredat i la representació en percentatges acumulats mostra que els marges d'horta sense adobar són els que presenten una major degradació, mentre que la resta, independentment del grau d'adobament del pedreny, tenen un pes relatiu major pel que fa al bon estat de conservació.

Secà

Les diverses tipologies de paredat en relació amb l'estat de conservació que es presenten en els murs de secà mostrejats tenen uns resultats força semblants. Totes

Introducció 51

Estat de conservació en relació amb l'alçària

Horta

Els percentatges acumulats obtinguts del creuament entre l'alçària dels murs i l'estat de conservació mostren que són els marges d'horta d'alçària superior a 2 metres els que presenten un percentatge major de degradació.

Dels murs de més de 2 a 2,5 metres, un 39% pertany a la categoria de conservació dolenta; mentre que dels murs d'alçària superior als 2,5 m, s'hi correspon un 33% i un 10% presenta símptomes de feblesa.

Introducció 53

Secà

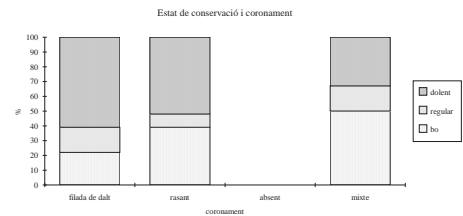
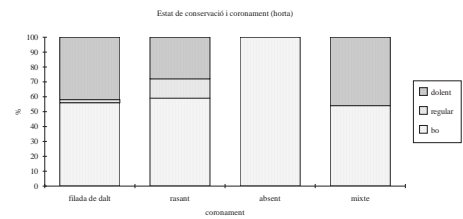
En els marges de secà el creuament de la conservació i l'alçària dona lloc a uns gràfics de percentatges acumulats que deixen ben palès que els murs de més de 2 metres d'alçària són els més degradats (un 65% de les mostres de cadascun dels dos intervals establerts formen part de la categoria de dolent).

Als intervals que recullen mostres de menys de 2 metres d'alçària la conservació de categoria dolenta és menor (no supera el 46%), però s'agreuja la degradació amb la categoria de regular que apropa les dades als intervals de més de 2 metres d'alçària.

El que cal remarcar és que en els menors de 2 metres la destrucció física, és a dir, els esbaldrecs, és major que a la resta.

L'anàlisi comparada dels gràfics d'horta i secà verifica el fet que com més alçària tenen els marges més risc de degradació pateixen a causa de la major empenta de terra que han de suportar.

Introducció 54

L'estat de conservació en relació amb el coronament.Horta

Els resultats obtinguts de realitzar en percentatges acumulats la conservació amb el tipus de coronament reflecteixen que són els murs amb coronament mixte els que presenten una major degradació (46% d'aquestes mostres).

Aquesta dada s'explica pel fet que la presència d'aquest tipus de coronament s'associa a reparacions i a indrets fràgils. Cal tenir en compte que el coronament mixte inclou la doble o triple filada, és a dir, que el marge s'ha hagut de pujar per

Introducció 55

lluitar contra l'arrossegament de terra; i els murs amb trams de filada i rasant, la qual cosa implica que foren reparats.

La resta de tipus de coronament (rasant i filada de dalt) presenten uns percentatges de degradació amb uns valors, encara que menors, no gaire allunyats del coronament mixte.

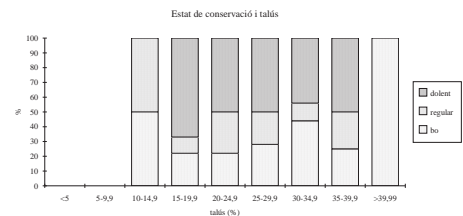
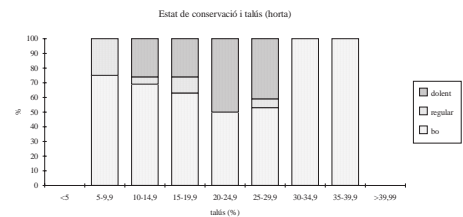
La conclusió extreta d'aquests resultats pot resumir-se en què els valors força semblants per a tots els coronaments indiquen que no hi ha una relació definitiva entre el tipus de finalització de la part superior del marge i l'estat de conservació.

Secà

Els marges de secà amb filada de dalt mostrejats presenten una major degradació (un 61% es troben esbaldregats) que els de la resta de tipus de coronament. Però els valors percentuals no suposen unes diferències gaire determinants per trobar una relació entre coronament i conservació.

L'anàlisi comparada no fa més que verificar que no existeix una relació directa entre el tipus de coronament i l'estat de conservació.

Introducció 56

L'estat de conservació en relació amb el talús.Horta

Les variables talús i conservació en percentatges acumulats reflecteixen que són els marges de talús comprès entre el 20 i 30% els que es troben més degradats, amb un 50 i 47% de les seves mostres respectivament.

La resta d'intervals de talús que suposen una bona representació en termes absoluts de la mostra d'horta (10-20% de talús) presenten una degradació no gaire allunyada dels exposats anteriorment (un 31 i un 37%).

Introducció 57

Secà

Pel que fa als marges de secà els valors de degradació són força semblants a tots els intervals de talús ja que assoleixen percentatges globals de degradació al voltant del 70%. Malgrat tot, els murs amb una inclinació entre el 15 i el 20% són els que presenten més esbaldrecs (67% de la seva mostra).

L'anàlisi comparada dels dos gràfics no mostra dades definitives per establir una relació clara entre talús i conservació, els percentatges en ambdós gràfics no tenen valors gaire extrems i presenten oscil·lacions diferents per a l'horta i el secà.

Introducció 58

3.1.3. Disposició dels camps marjats.

Els casos estudiats al terme de Banyalbufar mostren unes tipologies de distribució de les marjades dins dels camps conreats, que es poden sistematitzar seguint el mateix esquema establert per a l'estudi d'Escorca, Selva i Mancor:

- a) Disposició en paral·lel
 - Paral·lela contínua
 - Paral·lela en ziga-zaga o discontinua
 - Paral·lela concèntrica
- b) Disposició orgànica
 - Geometritzada
 - Caòtica

Aquestes disposicions, la caracterització de les quals es presenta detingudament en el vocabulari tècnic que s'adjunta al final del present informe, poden observar-se arreu del municipi objecte d'estudi.

La disposició paral·lela és la més comuna a tot el municipi. La zona d'horta es configura majoritàriament com a paral·lela contínua, on les marjades s'ajusten a la forma del vessant i mostren un traçat que segueix la inflexió de les corbes de nivell, essent esporàdics els casos on el traçat dels seus marges s'imposa al vessant generalment en base a línies rectes.

L'ordre paral·lel dels murs, acompanyat d'una considerable longitud, fa que l'horta de Banyalbufar presenti un desenvolupat sistema d'accessos. Aquests accessos estan integrats dins el paredat per no perdre espai de conreu, així l'accés més freqüent és l'escala lateral, seguida dels escalons volats (menys freqüents a causa de la gran alçària dels murs) i de les rampes, l'aparició de les quals es troba quasi sempre en els extrems dels camps marjats.

Introducció 60

3.1.2. Tipologia de marges

L'originalitat dels terrenys marjats de Banyalbufar radica en les diferències dimensionals dels marges més que en diferències tipològiques que puguin haver-se trobat a altres municipis.

Distingir tipologies de marjades en funció de les seves característiques constructives, com s'ha fet a altres termes, és més difícil en el cas de Banyalbufar, perquè són poques les marjades que presenten uns elements peculiars i distintius de la resta i la seva localització esdevé extremadament puntual.

Així d'entre les tipologies establertes a altres indrets tals com de trona, marge-claper, marge-galera, marge-balcó... només se n'han trobat de marges-galera en el Camp Gran de Planícia.

Cal recordar que els marges-galera, més que per contenir terra, es caracteritzen per usar un extens braó que exerceix la funció d'acumulador de pedreny, i que pot arribar a assolir una alçària considerable respecte del nivell de la terrassa. En el cas del Camp Gran de Planícia aquesta tipologia es bastí a una plana molt pedregosa.

L'absència de tipologia de trona, força estesa en els municipis ja estudiats, s'explica perquè el modelat càrstic, associat a ella, no és present en els camps marjats de Banyalbufar.

Introducció 59

L'adopció d'aquesta solució a l'horta té com a motiu principal la necessitat d'obtenir el màxim possible de terra de conreu.

En els camps marjats de secà la distribució dels marges per excel·lència és la paral·lela en ziga-zaga. En aquest cas el replà de la marjada no queda, necessàriament, amb una disposició totalment planera i s'aconsegueix que el graonament de les terres faciliti l'accés, sense necessitat de crear pujadors.

Un altre tipus de distribució paral·lela és la concèntrica que esdevé molt puntual en el terme de Banyalbufar. És un model de marjament relacionat al municipi amb la morfologia de turó que en condiciona la geometria. Els murs es distribueixen seguint línies mestres marcades per arcs de successives circumferències de radi progressivament reduït traçades a partir d'un centre comú. L'exemple paradigmàtic del terme és el de la vinya de Son Bunyola.

La disposició orgànica més estesa al municipi és la geometritzada, és a dir, tot i que les marjades no s'adapten a solucions regulars, individualment estan traçades seguint patrons geomètrics. Es troba localitzada especialment a llocs de poc pendent (Camp Gran de Planícia, es Vermell de Son Bunyola) i a fons de talveg, on segueixen l'eix que forma el torrent respecte del comellar per on discorre (torrens de Planícia).

Introducció 61

3.1.4. Els usos del sòl i els models de marjament.

La tipologia del marjament ve supeditada en bona part a l'aprofitament agrari, tot i que és un condicionant que ha sofert canvis al llarg del temps, en funció del mercat i d'altres causes. A partir del treball de camp i de les dades tècniques, s'ha pogut constatar que a Banyalbufar els diversos tipus d'aprofitament agrícola de les terrasses han estat factors essencials per al marjament, ja que en els camps marjats aprofitats per al conreu de productes molt rendibles econòmicament en un determinat moment històric s'ha dut a terme un major esforç en la construcció i conservació de la pedra en sec.

Així cal fer una diferenciació entre:

- *L'horta* - A Banyalbufar cal distingir entre els petits horts d'autoconsum, localitzats en relació a la presència de fonts i a la proximitat a les cases de les grans explotacions, i la gran extensió d'horta amb producció destinada antigament al mercat.

En el cas dels petits horts, solen situar-se immediats a les cases perquè hi tenen la font pròxima (horts des Rafals, Son Sanutges, Son Balagueret...) o en indrets llunyans al centre d'explotació de la propietat per poder aprofitar una surgència d'aigua (font des Garbell, font de s'Obi,...). Els conreus són força diversificats, amb fruiters (cirerers, pomeres, noguers, i pruners), cítrics i hortalissa.

La gran extensió d'horta, per l'elevat valor de la producció que s'hi conreava, és la zona que tècnicament patí majors inversions en treball i esforç en els sistemes de contenció de terra i de conducció d'aigua.

El treball de conducció de l'aigua des de les fonts té a Banyalbufar una importància fonamental. Les síquies que neixen a la font de la Vila (Síquia d'Alt i Síquia de Baix) i els seus ramals són les conduccions més importants del terme. La Síquia de Dalt, amb 1,870 km de longitud, porta l'aigua fins als penyals de Munreal; la Síquia de Baix arriba al poble pel Penyal assolint una longitud de 1,06 km i la Calçada desvia l'aigua de la Síquia de Baix amb un recorregut de 0,294 km.

Introducció 62

- *Camps de secà* - L'aprofitament agrícola de secà està conformat predominantment per arbrat, quasi específic d'oliveres que puntualment alternen amb garrofers, ametllers i figueres, combinat amb conreus herbacis diversos (llegums, cereals i pastures).

No presenta condicionants edafics ni de pendent restrictius, de manera que hi ha olivars tant sobre substrats calcaris com margocalcaris, i puntualment se n'han mesurat sobre desnivells del 200 %.

Els camps de secà immediatament propers a la zona d'horta del voltant del nucli de població segueixen unes característiques tècniques força semblants a les dels marges de reguiu, mentre que els dels camps més llunyans i relacionats amb les grans possessions presenten uns trets més semblants als del secà fins ara mostrejat a d'altres municipis. Els primers suposen una extensió menor que els darrers esmentats.

Les característiques definidores del marjament de secà del terme de Banyalbufar es poden resumir-se en:

- El fet de constituir un aprofitament agrícola més extensiu i amb menys restriccions, fa que la disposicions siguin menys denses i adoptin la forma de paral·lela en ziga-zaga.
- Dimensionalment la marjada es caracteritza per una amplària mitjana del replà de 9,6 metres, una llargària mitjana del mur de 74,4 i una alçària de 2,5 metres.
- El sistema d'accés entre marjades més freqüent és el de rampa afavorida pel pendent del terreny i la disposició. En menor mesura es troben pujadors de tipus escala o escalons volats, els quals es redueixen als marges de major longitud.
- Absència de braó en la totalitat del marjament.

Introducció 64

Les característiques definidores del marjament d'horta del terme de Banyalbufar es poden resumir-se en:

- Per aconseguir la màxima superfície de conreu, els marges adopten plantes curvilínies (quasi sinuoses) que segueixen les formes topogràfiques i es disposen de forma paral·lela contínua.
- Dimensionalment la marjada es caracteritza per una amplària mitjana del replà de 7,2 metres, una llargària mitjana del mur de 64,4 i una alçària de 3,2 metres.
- Desenvolupat sistema de pujadors entre les terrasses a causa de les dimensions longitudinals dels marges.
- Absència de braó en la totalitat del marjament.
- El paredat més comú presenta un cert grau d'adobament.
- Presència d'aixoplucs de diferents dimensions bastits dins el marge que s'utilitzaven per a les eines o fins i tot per a les bèsties. La inclusió dins el paredat respon a afavorir l'aprofitament màxim de la marjada.
- La hidràulica esdevé un factor fonamental en la concepció del marjament.

Introducció 63

- El paredat més comú presenta un pedreny que oscil·la entre les categories de poc adobat i adobat.

- *Marges de vies de comunicació* - La tècnica de pedra en sec aplicada a la xarxa viària, tant els camins tradicionals com les carreteres, és força important al municipi d'estudi. L'única carretera que travessa el nucli de Banyalbufar i que constitueix un tram de la comarca 710 Andratx-Pollença presenta marges de pedra en sec en alguns trams del seu traçat, encara que amb la modificació que va patir molts d'ells foren destruïts i refets sense seguir la tècnica tradicional i amb uns resultats força negatius.

Introducció 65

3.1.5. Importància de l'element hidràulic dins els camps marjats

Dins els camps marjats de Banyalbufar té un paper més important l'element hidràulic per a l'aprofitament de les surgències naturals d'aigua que no les obres per a la canalització dels cursos superficials.

Aprofitament de surgències naturals.

La principal surgència d'aigua del terme és la font de la Vila la qual abasteix gran part de l'horta dels voltants del poble. La dedicació quasi exclusiva d'aquesta contrada als conreus de reguiu ha estat possible gràcies a la redistribució de l'aigua des d'aquesta font o des d'altres de menor cabal (la font de sa Menta, la font des Cireral, font de sa Canaleta, ses Basses des Llims...).

La necessitat de reconduir i distribuir l'aigua des de les fonts cap als camps marjats, molts dels quals es situaven a indrets força llunyans, va dur com a conseqüència la construcció de nombrosos i complexos elements de canalització i emmagatzamament (safareigs).

L'aigua de la font a través de síquies és portada a cada propietat i emmagatzamada a un safareig seguint uns drets de reg establerts. La forma més estesa de distribució des del safareig cap a les marjades es fa mitjançant síquies subterrànies que travessen perpendicularment la terrassa i que normalment són d'altres materials, que no de pedra en sec (peces de pedra i teules). Quan arriben al mur, l'aigua és conduïda en vertical a través de canaletes de teula (o simplement una teula volada) que surten del paredat i aboquen a una síquia a peu de marge o a una pica.

En altres casos les síquies circulen superficialment per un extrem, tot travessant perpendicularment la terrassa. Quan arriben al marge adopten la solució de la canal vertical i la síquia a peu de marge.

Introducció 66

Síquia superficial que travessa transversalment una marjada (fotografia superior) i marge amb ull de font de mina i sortida de síquia subterrània (fotografia inferior).

Introducció 68

A la fotografia es pot observar una sortida en el paredat d'una síquia subterrània. Aquesta és la que reconduïx l'aigua atravessant perpendicular i soterradament la terrassa. Té el seu origen a un punt d'una síquia superficial o d'una pica i el seu acabament al paredat del marge inferior. La construcció d'aquestes síquies es pot fer mitjançant canonades de teula o peces rectangulars de pedra.

La davallada de l'aigua d'un marge a l'altre es fa normalment per la conducció d'una canonada vertical adosada al paredat. Aquesta canonada pot ésser de forma cilíndrica o teula àrab fixada al paredat amb morter.

Introducció 67

Canalitzacions de cursos d'aigua

Com s'ha esmentat abans dels elements concebuts per reconduir l'escorrentia, tant d'aigües d'origen extern, com del propi drenatge de l'àrea marjada, se'n troben arreu de Banyalbufar exemples molt puntuals. Per evitar que les aportacions hídriques dels torrents facin malbé els espais marjats, sovint s'opta per una canalització del curs, fixant-ne el llit i facilitant el pas dels cabals.

Així cal esmentar el fet que els torrents de major ordre del municipi es veuen canalitzats en total o bona part del seu curs, entre els que destaquen el torrent d'en Roig, de Son Bauçà, de can Fura, de sa font de sa Menta i de Son Bunyola.

El torrent de can Fura es troba canalitzat i empedrat a la seva capçalera i al curs final quan entra dins la zona d'horta, en el seu curs mitjà discorre encaixat dins el tàlveg. La solució adoptada a la capçalera és la de conduir el curs entre dos marges. L'aigua d'escorrentia que arriba al curs final és poca com ho demostra el fet de que el llit del torrent serveixi també com a camí per accedir als horts i casetes que s'hi troben a les seves ribes.

Els torrents que van més encaixats corren lliures i únicament es sol limitar a posar marges a ambdós costats del llit respectant el seu traçat natural quan travessen un camp marjat, a fi i efecte d'evitar que les revingudes no extraordinàries afectin els conreus. Aquesta solució s'aprecia en alguns trams del torrent den Roig, de Son Bauçà...

On el fons del tàlveg té més amplària es sol optar per la conversió del traçat natural de les aigües en un altre geometritzat, que no interfereix tant la regularitat de l'exploració i permet marjar part dels fons dels tàlvegs (tram final del torrent den Roig).

A Planícia es troba una de les desviacions més interessants, la qual canalitza un torrent cap el vessant d'un altre amb la particularitat que ha de salvar un relleu considerable. Es tracta, concretament, de l'afluent oriental del torrent de sa Font de sa Menta.

Introducció 69

Anul·lació dels cursos d'escorrentia concentrada

Una altra tècnica hidràulica utilitzada al municipi és la de l'anul·lació de determinats cursos d'escorrentia concentrada. Els parats en són la forma més habitual de retornar un curs d'aigua, es disposen perpendiculars a l'eix del curs, i solen mostrar elements tècnics que faciliten suportar l'eventual empena de l'aigua, tal com plantes en forma d'arc i paredat amb pedreny de gran dimensions. Els parats també assumeixen la funció de servir com a terrasses per al conreu. A la finca de Planícia es localitzen la majoria d'exemples de parats observats.

Introducció 70

Els conjunts de vegetals silvestres formen unitats ben determinades fruit de la interrelació dels individus de distintes espècies amb el medi que els envolta. L'estudi de la dinàmica al si d'aquestes comunitats vegetals ens remet a la necessitat d'incorporar un punt de vista més ampli, que trascendeix l'espècie, a l'hora de avaluar la continuïtat dels tàxons a una àrea qualsevol.

Molt connectat amb aquests darrers aspectes tractats, als quadres es fan també consideracions sobre l'interès científic (interès botànic) de les àrees estudiades de Banyalbufar, categoritzant-les en una escala que pot anar des de l'interès baix al molt alt. Els valors obtinguts s'han d'entendre en el sentit que considerem com a marc de referència el territori que comprèn la serra de Tramuntana i en ella no feim distincions entre les àrees naturals i les àrees modelades per l'ús agrícola o residencial. Els valors relatius d'interès canviarien sensiblement si, als efectes de comparacions, tinguéssim en compte únicament les àrees marjades de la Serra Nord; la qual cosa ens obligaria, per exemple, a donar més pes a espècies que són vulgaritzats a la nostra flora i que poden tenir una presència puntual o ésser rars als espais marjats de la serralada. La importància relativa que tenen aquests tàxons queda, de totes maneres i al nostre entendre, subjecte a l'ampliació de la zona estudiada de la Serra, ja que les dades no són hores d'ara suficients per a tenir una visió global.

A efectes de gestió i conservació d'una àrea concreta o una part d'aquesta no es pot descuidar el tenir en compte, a la vegada, tots aquests aspectes tractats. A més de la consulta dels quadres fixant-nos en la diversitat florística i de vegetació i l'interès científic que assenyalam, s'ha de valorar al detall i en cura el que hi pugui ésser present alguna espècie o conjunt d'espècies de poca consideració al tenir en compte una àmplia zona i que poden ser importants en petites àrees. L'efecte negatiu que suposa una actuació destructiva a una població determinada pot implicar el posar en perill la viabilitat de l'espècie a la zona i té repercussions negatives tant sigui pel descens de la biodiversitat, per la ruptura d'una àrea de distribució o perquè els estudis científics posteriors de l'àrea en la que hi ha l'enclau es ressentirien de la manca d'un factor d'informació corològica important.

Introducció 72

3.2. Flora i vegetació de les àrees marjades de Banyalbufar

Les dades generals s'ofereixen en aquest estudi de la flora i vegetació de les zones marjades del terme sorgeixen de la consideració conjunta de les distintes àrees estudiades. La informació que es considera significativa és la que es reflexa en els quadres de resum d'àrees en els apartats: riquesa florística, endemismes, espècies i comunitats ressenyables i interès botànic.

La gran diversitat de condicions o hàbitats que apareixen a les zones marjades topogràfica i, com a conseqüència, climàticament diferenciades, de distintes usos indeix a pensar que s'hi trobi una gran biodiversitat. Així doncs, s'ha d'assenyalar que aquesta diversitat (o riquesa florística) no acapara tot el que existeix a una zona que, com aquesta, té penyals, alzinars, garrigues, costa abrupta, petites valls, comellars i torrents i moltes de les infraestructures lligades a l'ésser humà relacionades amb els usos agrícoles, les vies de transport, les àrees residencials, etc. Per bé que el limitar-se a un espai mediatitzat per la disponibilitat o les possibilitats d'ús agrícola impliqui que no s'aconsegueixi representar satisfactoriament tota la flora del terme, les característiques pròpies de l'espai marjat de Banyalbufar fan que una part gens menyspreable de la riquesa en vegetals silvestres pugui quedar reflectida al nostre estudi.

El grau de diversitat de cadascuna de les àrees estudiades al municipi n'és una eina imprescindible per a la gestió des d'un punt de vista de la conservació, ja que ens permet avaluar i establir les estratègies necessàries per al manteniment de la biodiversitat a les distintes localitats en general o als indrets concrets a fi de garantir la riquesa i la continuïtat de la natura de l'illa.

Per una altra banda, la presència d'endemismes i altres espècies d'interès dona una informació molt valuosa que matitza la consideració d'una zona per la flora que conté. No tan sols és important el nombre d'espècies que hi viuen sinó també el poder apreciar la informació privilegiada que algunes d'aquestes comporten, ja sigui pel seu estatus d'endemisme d'àrea restringida com per la seva raresa a l'espai marjat.

Introducció 71

Cap de les àrees del terme, en una visió molt general, pot considerar-se com a santuari botànic, en el sentit de posseir un patrimoni exclusiu a Mallorca. Malgrat això, no hem d'oblidar que han de rebre una notable consideració i ser objectes d'un especial tractament en la seva gestió. En una gestió integrada dels vegetals silvestres i les àrees naturals de l'illa (cosa possible i altament desitjable en un futur proper) àrees com l'horta de Banyalbufar, o com les que estan disposades sobre terrenys silfics, es poden considerar d'interès botànic alt i susceptibles d'esser tractades com ecomuseus o àrees d'especial interès.

3.2.1. Flora de les marjades de Banyalbufar

A efectes d'avaluar els aspectes referits a la flora aquí tractats en els hàbitats que distingim a tota àrea marjada s'ha considerat per separat les marjades i els marges i s'ha interpretat la interrelació i les característiques generals aplicables a la flora conjunta de les àrees.

De les gràfiques següents, que serviran per elaborar les conclusions posteriors, la primera està confeccionada a partir del número de tàxons catalogats a les distintes àrees i en els dos hàbitats per separat (marjades i marges) mentre la segona mostra el número total de tàxons i el nº d'endemismes catalogats a les àrees.

Introducció 73

Gràfica dels números d'espècies a marjades i marges. Números de tàxons catalogats a les marjades i als marges a cada una de les àrees estudiades de Banyalbufar.

Gràfica del número de tàxons totals i número d'endemismes catalogats a cada una de les àrees estudiades de Banyalbufar.

Introducció 74

espècies de la màquia i les brolles, espècies arvenses i ruderals i espècies pròpies de l'alzinar.

b) Marges.

Respecte a aquest hàbitat les conclusions generals respecte al grau de diversitat aconseguit són similars a les que es consignen a l'apartat anterior, si bé les diferències entre les mitjanes de les àrees són menors. Caldria destacar els baixos valors de Font de la Menta i Port des Canonge. El que succeeix a les àrees de Planícia i es Rafals no té tanta concordància amb el que passa als valors de marjades i això repercuteix en aportar més evidències a la hipòtesi abans esmentada que distints estats actuals de maneig agrari afecten la riquesa de tota una àrea. Els marges, sense ser independents de la gestió i tipus de conreus, són menys influenciats, en general, per algunes de les característiques d'aquests i són portadors d'informació rellevant en quant a la diversitat vegetal per zones.

En el llistat d'espècies d'aparició exclusiva en els marges cal destacar algunes com *Adiantum capillus-veneris*, *Asplenium petrarchae*, *Diploicia canescens*, *Lepraria latebrarum*, *Phyllitis sagittata*, *Sedum dasyphyllum*, *Sedum stellatum*, *Sedum sediforme*, etc. En conjunt són espècies petites rupícoles o que aprofiten la poca terra i humitat de les enclotxes entre les pedres del marge.

c) La flora de les àrees considerant el conjunt de les marjades i els marges.

L'estudi del conjunt florístic de les àrees a partir de la gràfica del nº total d'espècies ens duu, en primer lloc, a confirmar quines són les àrees que tenen major diversitat que veiem als dos hàbitats per separat i, en segon lloc, a recolzar el fet que els baixos números de Planícia i, sobretot, dels Rafals no reflecteixen la diversitat que haurien de tenir per la situació al municipi i la seva relació a àrees que les envolten. Aquestes dues àrees darreres augmenten la seva diferència en relació a la Font de la Menta i Port des Canonge. El Port des Canonge es destaca com l'àrea menys diversa de totes les estudiades.

Introducció 76

a) Marjades.

Les característiques del conreu a les marjades del terme determinen de forma molt directa el component florístic silvestre que s'hi troba. Per una part, un percentatge elevat de la superfície es dedica al conreu d'arbrat de secà, la qual cosa afavoreix la possible comparació amb altres àrees estudiades de la Serra. Una altra part del municipi es dedica o es dedicava al conreu de reguiu, principalment d'horta. Aquest segon tipus de conreu ha de facilitar, lògicament, que hi apareixi un contingent de plantes relacionades amb aquests tipus de conreus regats. La nitrofilia, causada sobretot per l'abonament de les terres amb fens i matèries orgàniques i a la proximitat a un nucli urbà al bell mig de la zona marjada, té aquí una font lleugerament diferent a la que s'ha consignat a altres municipis estudiats (més mediatitzada per la pastura i els sestadors).

En el seu conjunt, la flora de les marjades de Banyalbufar és bastant rica i diversa. La situació geogràfica de l'espai marjat facilita que s'hi vegin representades espècies de distints òptims ambientals; així és possible que al catàleg de les zones marjades del terme hi apareixin tant els tàxons que viuen sempre propers a la mar com els d'hàbitat muntanyenc o els associats a habitatges i infraestructures humanes.

En una anàlisi més particularitzada de les àrees, de la qual pot servir de referència la primera de les gràfiques anteriors, es pot observar que les zones costaneres han resultat tenir una relativament baixa diversitat florística; bons exemples són el Port des Canonge i la Font de la Menta. De valors bastant semblants o una mica més alts, les àrees dels Rafals i Planícia desllueixen una generalització relacionant baixa diversitat i costa o poca alçària. Els dos darrers casos han d'explicar-se necessàriament tenint en compte el maneig agrari; indubtablement la proximitat d'àrees molt riques no conreades no té l'impacte previsible en la flora de les marjades a conseqüència de l'aixermament continuat i les llaurades.

En el llistat que es podria fer d'espècies d'aparició exclusiva a la marjada apareixen espècies de tot tipus d'hàbitats: espècies de pradells secs, espècies nitròfiles,

Introducció 75

Gràfica dels Índexs de Jaccard. Les àrees són les següents: 1= Planícia, 2= Horta Baixa, 3= Horta Alta, 4= Rafals, 5= Bunyola, 6= Font de la Menta, 7= Torrent Bauçà, 8= Port des Canonge.

Respecte a la relació obtinguda amb l'índex de Jaccard (grau de similitud florística entre marges i marjades de cada un dels sectors) la gràfica ens ofereix dades rellevants que cal comentar. Els índexs es mouen en l'interval entre 0,06 i 0,42. El valor de la mitjana aritmètica per cada una de les àrees és el següent: 1= 0,32, 2= 0,22, 3= 0,21, 4= 0,29, 5= 0,29, 6= 0,19, 7= 0,22, 8= 0,31.

En conjunt, es pot dir que el grau de similitud de cohorts florístiques de marjades i marges corresponents és molt baix.

La relació que hi pot haver entre el tipus de conreu i el seu estat actual (ús o abandonament) i els índexs de Jaccard aplicats ha estat analitzada a l'apartat 3.3.

Respecte als endemismes (gràfica del nº total d'espècies), la realitat és que n'hi ha poquíssims a les àrees estudiades del terme i on apareixen són als indrets en contacte amb zones no conreades a causa de l'abruptesa, com poden ser els costers de la Mola de Planícia. Els nombres relatius d'endemismes són també una pista de que és possible, en cas d'un major grau d'abandonament, a major riquesa d'espècies silvestres no arvenses a les àrees com Planícia i els Rafals.

Introducció 77

S'han determinat únicament 11 tàxons endèmics, que són els següents:

endemismes baleàrics: *Aetheorrhiza bulbosa* subsp. *willkommii*, *Carex rorulenta* (inclòs dins *Carex* sp. de les taules), *Crepis triasii*, *Digitalis minor* var. *palaui*, *Hypericum balearicum*, *Rubia angustifolia* subsp. *angustifolia*, *Sibthorpia africana*, *Teucrium asiaticum*.

endemismes balearicorirrenics: *Micromeria filiformis*, *Micromeria microphylla*.

endemismes de distribució especial: *Cyclamen balearicum*.

No es pot avaluar amb prou certesa l'excel·lència de la flora silvestre de l'àrea marjada del municipi sense al·ludir a comparacions, hores d'ara un poc prematures, amb altres zones de l'illa. En l'estat actual de coneixements es considera que les marjades de Banyalbufar tenen, en el seu conjunt, prou interès botànic.

Sesgat el criteri per l'endemicitat o raresa a l'illa, s'ha d'anotar l'absència d'espècies significativament importants per tot arreu. Això fa que els conjunts florístics no permetin que cap zona sigui, per ella sola, tractada al present estudi d'enclau florístic d'excel·lència científica. Malgrat això i, sobretot pel component associat a conreus d'horta, han aparegut aquí espècies no llistades fins al moment a terrasses d'altres municipis de la Serra. Comentàvem abans que possiblement aquestes s'hagin de valorar més en quant a què puguin ésser característiques de comunitats no massa freqüents al tenir com a referència tota la Serra o l'illa i podran, certament, matitzar algunes valoracions d'interès.

Finalment, la biodiversitat vegetal total (el conjunt dels tàxons distints catalogats) trobada a l'espai marjat estudiat del terme municipal de Banyalbufar figura a la següent taula.

Introducció 78

Adiantum capillus-veneris
Aeglyps ovata
Aetheorrhiza bulbosa
Agrimonia eupatoria
Ajuga reptans
Allium sp.
A. triquetrum
Amaranthus albus
A. blitoides
A. blitum
A. murale
A. graecizans
A. hybridus
A. muricatus
A. retroflexus
Ampelodesmos mauritanica
Anagallis arvensis
Anthyllis cytisoides
A. tetraphylla
Apium nodiflorum
Arbutus unedo
Argyrobolus canoni
Arenaria serpyllifolia
Arisarum vulgare
Arum italicum
Arundo donax
Asparagus acutifolius
A. albus
A. stipularis
Asperula latifolia
Asplenium ceterach
A. onopteris
A. petrarchae
A. trichomanes
Asphodelus fistulosus
A. microcarpus
Atractylis cancellata
Atriplex hastata
Avena sp.
Avena bromoides
Bellis sylvestris
Bellium bellidoides
Beta vulgaris
Blackstonia perfoliata
Brachypodium phoenicoides
B. retusum
B. sylvaticum
Briza maxima
Briza minor
Bromus sp.
Bupleurum baldense
Calamintha sylvatica
Calendula arvensis
Calicotome spinosa
Capsella rubella

Cardamine hirsuta
Carex sp.
Carlina corymbosa
Centaurea cf. melitensis
Centaureum cf. tenuiflorum
C. sp.
Centranthus ruber
Chamaerops humilis
Chenopodium album
Ch. murale
Ch. vulvaria
Chondrilla juncea
Cichorium intybus
Cirsium arvense
C. vulgare
Cistus albidus
C. monspeliensis
C. salvifolius
Cladonia foliacea
Cl. furcata
Cl. pyxidata
Cl. rangiformis
Clematis flammula
C. cirrhosa
Cneorum tricocon
Collena sp.
Convolvulus althaeoides
C. arvensis
Conyza bonariensis
C. sumatrensis
Crepis triasii
Chiranthum maritimum
Cyclamen balearicum
Cynodon dactylon
Cynoglossum sp.
Cyperus rotundus
Dactylis glomerata
Daphne gnidium
Daucus carota L.
Delphinium pictum
Desmantheria rigida
Digitalis minor
Digitaria sanguinalis
Diploicia canescens
Diploschistes muscorum
Diplotaxis viminea
Dipsacus fullonum
Ditrichia viscosa
Dorycnium hirsutum
D. pentaphyllum
Echium sp.
Equisetum ramosissimum
Erica arborea

Erica multiflora
Erodium cicutarium
E. cicutarium
E. moschatum
E. malacoides
Eryngium campestre
Euphorbia characias
E. dendroidea
E. helioscopia
E. peplos
E. pithyusa
Filago sp.
Foeniculum vulgare
Fossombronia sp.
Fumaria thymifolia
Fumaria parviflora
Fumaria sp.
Funaria hygrometrica
Galactites tomentosa
Galium aparine
G. parietense
Galium sp.
Geranium lucidum
G. molle
G. purpureum
G. rotundifolium
Gladolus sp.
Graminia sp.
Grimmia sp.
Hedera helix
Hedysarum spinosum
Heliotropium europaeum
Hippocrepis unisiliquosa
Homalothecium sericeum
Hordeum murinum
Hyoscyamus radiata
Hyperbentia hirta
Hypericum balearicum
H. perforatum
Hyppium cupressiforme
Juniperus oxycedrus
Lagurus ovatus
Lamium amplexicaule
Lathyrus sp.
Leontodon taraxacoides
L. tuberosus
Lepraria latebrarum
Leuzea conferta
Limonium sp.
Linum sp.
Lolium sp.
Lonicera implexa
Lotus ormithopodioides

Introducció 79

Lunularia cruciata
Malvácies sps.
Medicago sp.
Meibomia ciliata
M. minuta
Meibomia sp.
Mentha pulegium
Micromeria filiformis
M. microphylla
Muscari comosum
Myrtus communis
Mysopates orontium
Nostoc sp.
Olea europaea
Oenonis minutissima
O. spinosa
O. viscosa
Ophrys sp.
Oxyris alba
Oxalis acetosella
O. pes-caprae
Pallenis spinosa
Papaver dubium
P. hybridum
P. rhoeas
Parietaria judaica
Peltigera sp.
Phagnalon rupestre
Ph. saxatile
Ph. sordidum
Phragmites communis
Phyllirea angustifolia
P. media
Phyllitis sagittata
Pieris echioides
Pinus halepensis
Piptatherum miliaceum
Pistacia lentiscus
Plantago afra
P. bellardii
P. lanceolata
P. major
Pleurochaete squarrosa
Polygala rupestris

Poa annua
Polygonum aviculare
Polypodium cambricum
Portulaca oleracea
Potentilla reptans
Psoralea bituminosa
Pteridium aquilinum
Pulicaria odora
Quercus ilex
Ranunculus parviflorus
Raphanus raphanistrum
Rapistrum rugosum
Reichardia picroides
Reseda lutea
Rhagadiolus stellatus
Rhamnus alaternus
Rubia angustifolia
R. peregrina
Rubus ulmifolius
Rumex crispus
R. pulcher
Ruscus aculeatus
Ruta chalepensis
Sagina apetala
Salvia verbenaca
Samolus valerandi
Sanguisorba minor
Saxifraga tridactylites
Scabiosa maritima
Scirpus holoschoenus
Scorpiurus muricatus
Sedum dasyphyllum
S. sediforme
S. stellatum
Selaginella denticulata
Senecio vulgaris
Seriola aetnensis
Setaria verticillata
S. verticilliformis
Sherardia arvensis
Sibthorpia africana
Sideritis romana
Silene vulgaris
Silybum marianum

Sisymbrium erysimoides
S. officinale
Smilax aspera var. *aspera*
Smyrniolum olusatrum
Solanum nigrum
Sonchus oleraceus
S. tenerimus
Sorghum halepense
Squamarina cartilaginea
Stachys germanica
S. ocymastrum
Stellaria media
Targionia loerberiana
Thelythia angustifolia
Teucrium asiaticum
T. polidum
Toninia sp.
Torilis sp.
Tortula muralis
Tribulus terrestris
Trifolium campestre
T. stellatum
T. subterraneum
Trifolium sp.
Umbilicus horizontalis
Urginea maritima
Urtica membranacea
Valantia hispida
V. muralis
Verbascum sinuatum
Verbena officinalis
Veronica sp.
Vicia sp.
Vicia difformis
Viola alba
V. arborescens
V. odorata
Crucifera
molses acrocarpiques
molses plerocarpiques

Introducció 80

3.2.2. Vegetació de les marjades de Banyalbufar

En aquest capítol es recull la informació treta dels inventaris realitzats i que ha servit de base per al reconeixement de les unitats de vegetació presents a l'àrea de mostreig.

Els estudis anteriors ens han aportat experiència sobre el tractament de la vegetació a les marjades, i aquest cas no s'ha convertit en cap excepció respecte a la dificultat d'adscripció d'alguns inventaris fets a l'espai marjat. Les modificacions que en distints graus provoquen les tasques agrícoles es tradueixen en esdeveniments colonitzadors-competitius-d'extinció d'espècies que fan variar notablement la llista de tàxons observats i fa que sovint l'adscripció no sigui del tot satisfactoria al no acabar de satisfer els esquemes ja publicats.

Partint de la base que, a grans trets, la vegetació actual de les zones de la Serra que envolten marjades es pot enquadrar en unes poques aliances (*Quercion ilicis*, *Oleo-Ceratonion*, *Rosmarino-Ericion* i *Hypericion balearici*) ens resulta d'utilitat la inclusió de la vegetació silvestre de les marjades en les sèries de vegetació en les que s'esgraoen aquestes agrupacions. En concret, parlem de la sèrie termomediterrànea edafoxeròfila *Cneoro tricoeci-Ceratonietum siliquae sigmetum*, la climatòfila, també termomediterrànea, *Clematidi cirrhosae-Querceto rotundifoliae sigmetum*.

Dins la dinàmica que incorporen aquestes sèries de vegetació tenen cabuda totes les associacions que hem reconegut als espais marjats.

- **Vegetació helofítica de síquies i vores de safareigs agrícoles** (Ordres *Phragmitetalia communis*, *Holoschoenetalia* i *Convolvuletalia sepium*).

Les agrupacions de vegetals que puguin ésser enquadrades dins aquestes unitats fitosociològiques es manifesten per la trobada de poblacions aïllades, sovint

Introducció 81

monoespecífiques, que donen la imatge de comunitats ben definides que aquí és difícil reconèixer.

Exemples són: del primer, unes poblacions de creïxens bords molt característiques i les marjades amb canyet (*Phragmites australis*) i/o bova (*Thypha* sp.), del segon dels ordres unes altres amb *Scirpus holoschoenus* i del tercer, el canyar (*Convolvulum sepium*) escampat en petites taques d'*Arundo donax*.

- Vegetació arvensa (Ordre *Polygono-Chenopodietales polyspermi*).

Pròpia dels camps de conreu i horts, és el tipus més estès i important a altres zones de la Serra i del Raiguer (com per exemple passa a Selva). Pareixia, a partir d'altres estudis, que els costers de muntanya no vénen definits majoritàriament per comunitats d'aquest ordre, malgrat ser-hi presents. Si es consideren els resultats obtinguts al terme que ens ocupa, on la quasi totalitat de la zona marjada pot ser considerada de coster, s'ha d'introduir la matització que hi són molt freqüents a la zona de reguiu i horta en general.

A zones de conreu de secà també s'hi troben agrupacions assignables a aquest ordre o, al menys, molts tàxons característics d'associacions aquí incloses. L'ocupació de la marjada per comunitats d'aquests tipus permet la pastura davall les oliveres, garrovers i amtellers, i és fomentada com a complement del conreu.

Diploaxion erucoidis pot ser reconegut a bona part del territori marjat per la presència de diverses espècies, entre les que cal destacar el llevamà (*Calendula arvensis*), els lletsons (*Sonchus* sp.) i els heliòtrops (*Heliotropum europaeum*), entre d'altres. Malgrat això, les espècies que li donen més caràcter, com són la ravanissa blanca (*Diploaxion erucoides*) i les lleteres arvenses (*Euphorbia segetalis*, *E. serrata*), hi són pràcticament absents a les zones estudiades.

Els camps amb vinagrelles (*Oxalis latifolia*, *O. pes-caprae*) no són rars a l'horta vora el poble i són representants de condicions més humides. El *Citro-Oxalidetum pes-caprae* que recollim aquí no sempre està relacionat amb el conreu de fruiters,

Introducció 82

Bleterar a l'Horta Baixa del poble. En primer pla *Amaranthus hybridus* i més enllà *Chenopodium album* entre d'altres.

L'herbassar protagonitzat per olivarda (*Dittrichia viscosa*), lletsons (*Sonchus* sp.) i pastanaga borda (*Daucus carota*) i que adscriuim a *Inulo-Oryzopsietum miliaceae* és de distribució quasi general i de gran importància als espais marjats del terme. És característica de les primeres etapes de la successió després de l'abandonament on no s'observa una invasió ràpida de plantes de la garriga propera, ja sigui al reguiu com al secà. És fàcil d'observar a tota l'horta vora el poble i, més localitzada, a altres indrets com poden ser les vores de camins i carreteres.

Com a les marjades d'altres termes (per exemple Selva) algunes comunitats ruderals abundoses a l'illa com *Resedo albae-Crrhysanthemetum coronarii*, *Hyoscyamo-Silybetum marianii* i *Asphodelo fistulosi-Hordeetum leporini* no han estat observades ben desenvolupades.

- Vegetació de bardisses (Ordre *Prunetalia spinosae*).

Introducció 84

cítrics en concret, i moltes terrasses hi poden ser adscrites amb un criteri una mica més ampli.

Encara més depenents del reg hi ha agrupacions de vegetals que podrien pertànyer al *Panico-Setarion*, aliança associada a sèquies i llocs humits en els camps de reguiu. La presència d'espècies com *Digitaria sanguinalis* o *Setaria* sp. fan pensar amb alguna associació d'aquest tàxon. Nosaltres hem valorat més la manca d'altres característiques i la companyia de plantes dels bletterars per no fer un reconeixement formal d'associació, decisió aquesta que s'ha de prendre com provisional a l'espera d'inventaris a una estació de l'any més adient.

- Vegetació ruderal i nitròfila (Ordre *Carthametalia lanati* p.p. (= *Chenopodietales albi*)).

Sovint és fàcil reconèixer agrupacions vegetals adscribibles a aquests tipus de vegetació en distintes condicions del medi agrícola, ja que solen estar íntimament associades a les tasques de l'home. És així que tant un com l'altre tipus ocupen, a les àrees marjades estudiades, espais alterats pel pas dels homes, bestiar i vehicles, acumulació de fems o deixalles, utilització d'adobs naturals per a millorar les terres i la presència de construccions (cases, sestadors).

Als conreus d'horta comparteixen l'hàbitat amb les comunitats arvenses abans esmentades i són abundoses a la zona marjada propera al poble. A altres àrees, són, amb molt, menys generals i constitueixen taques puntuals, sovint relacionades amb l'existència de bestiar.

Hem observat la presència de comunitats marcades per l'elevada nitròfilia reconeixent bletterars (*Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis*), cardessars (*Silybo-Urticetum*, comunitat de *Galactites tomentosa*), i herbassars amb ortigues (*Urtico-Smyrnetum olusatrum*). Aquestes comunitats sempre han aparegut tant a llocs clarament molt alterats directament per l'home.

Introducció 83

La comunitat *Rubo-Crataegetum brevispiniae* és l'única representant de l'ordre a l'illa i és pròpia d'indrets humits, on circula l'aigua (torrentets, canalitzacions, sèquies, etc.). L'abatzer i el cirerer de pastor (*Crataegus monogyna*) són les espècies més característiques.

Tot i ser conscients que les nostres mostres no s'acaben d'ajustar a les característiques que li assignen distints autors (sobretot Bolòs et al. 1958. Recherches phytosociologiques dans l'île de Majorque), l'hem reconeguda com abundosa, més que res per les poblacions de la primera de les espècies (l'altra no l'hem observada a l'estudi).

- Prats i pradells secs (Ordres *Lygeo sparti-Stipetalia tenacissimae*, *Brachypodietalia phoenicoidis* i *Hyparrhenetalia podotrichae*).

Aquests fenassars tenen en comú aquí el compartir sòls calents, amb major o menor humitat, i el presentar cohorts d'herbàcies en les que les gramínies ocupen un lloc principal.

Les comunitats de l'antic ordre *Thero-Brachypodetalia* són sobretot freqüents a indrets amb sòl poc profund i molt sec. Les comunitats reconegudes són *Hypochoerido-Brachypodietum retusi* i *Brachypodietum phoenicoidis*.

La primera, que no és gaire freqüent a l'àrea estudiada del terme, es caracteritza per una cohort àmplia i variable d'espècies en la que l'albó, *Linum* sp., *Carlina corymbosa* i gramínies com el fenàs i *Dactylis glomerata* ocupen bones superfícies.

La segona està millor representada i ocupa característicament indrets més humits que l'anterior. És fàcil trobar-la als peus dels marges, vora les canalitzacions d'horta. Quan hi ha una mica més d'abandonament o el maneig ho permet s'hi troben redols esponerosos tant a les marjades com als marges de l'horta.

Introducció 85

Abandonament a unes marjades de l'horta Baixa de Banyalbufar. Els marges estan coberts per *Brachypodium retusum* principalment, mentre a la marjada són molt més abundosos *B. phoenicoides*, *Dactylis glomerata* i *Piptatherum miliaceum*. També es veuen a la fotografia alguns exemplars de *Rumex crispus* i *Senecio bicolor*.

La comunitat sabanoide d'*Hyparrhenia hirta* (pertanyent al darrer ordre), també de llocs secs i asolellats, no ha resultat tan freqüent que era d'esperar si feim cas al substrat margós dominant al terme, les raons poden estar en les orientacions frescals de moltes zones marjades que afavoreixen altres agrupacions. És una comunitat de sòls i ambients característicament calents (no es fa molt a les part mitjana i alta de la Serra o en orientacions vers el nord) que és particularment esponerosa a les vores de carreteres. Aquesta associació s'articula molt amb altres, tant arvenses com de la *Lygeo-Stipetalia*, cobrint desigualment àrees rocoses, argiloses o amb terra una mica profunda.

Introducció 86

idèntica, l'única cosa que canvia i que determina l'adscripció que hem adoptat a cada cas, és l'abundància relativa del que es coneix com "espècies indicadores o característiques". És així que la confiança en la separació clara de comunitats pertanyents a aliances en principi tan diferents com *Rosmarino-Ericion*, *Oleo-Ceratonion* i *Hypericion balearici*, posaria aquí a prova a la comunitat fitosociològica que, amb tota seguretat, presentaria identificacions diferents en una bona part dels mostreigs que es podrien treure de les zones estudiades a Banyalbufar. Certament una part de la responsabilitat la té la pròpia essència de les àrees estudiades, que són un esplet de combinacions dels pesos de distints factors alterants que actuen amb temps i força sempre variable, fent que les dinàmiques de recuperació i degradació es puguin invertir en qualsevol moment, propiciant combinacions florístiques estranyes i, en molts casos, possiblement efímeres. No obstant, fa pensar si el reconeixement de les distintes unitats és inevitablement forçada i desconcertada gràcies a la poca precisió de la metodologia fitosociològica convencional.

La presència en el terme de la garriga pròpiament dita es reconeixible per l'inventari d'agrupacions de vegetals adscribibles a *Hypericion balearici* o a *Rosmarino-Ericion*. La màquia (*Oleo-Ceratonion*), popularment coneguda també a l'illa com garriga, es tracta a l'apartat següent.

Respecte a la primera de les dues aliances que aquí es tracten, i que identifica la garriga de la muntanya mallorquina, ha aparegut de forma molt empobrida i a una única àrea (Planícia), la més influenciada per la zona abrupta del terme. L'agrupació de vegetals que, com a resultat de la degradació de l'alzinar, hem observat seria adscribible a *Teucrietum subspinosi*, tot i manca-hi alguna de les espècies més característiques.

Al *Rosmarino-Ericion* pertanyen bona part dels conjunts de vegetals a l'àrea estudiada de Banyalbufar. La brolla o garriga de xiprell és, amb l'alzinar abans comentat, la comunitat que domina i protagonitza quasi tota l'àrea on s'ubica l'espai marjat de Banyalbufar. Aquesta brolla es fa sobretot a sòls marogós, secs, i està composta per espècies termòfiles entre les que destaquen, a més del xiprell (*Erica multiflora*) que no és gaire exigent en termitat, la botja de cuques (*Anthyllis*

Introducció 88

Hyparrhenietum a l'àrea de Son Bunyola. El substrat és aquí característic i permet el desenvolupament d'aquests pradells sabanoïdes, aclarits, pobres i d'aspecte àrid.

- L'alzinar (Ordre *Quercetalia ilicis*).

Als vessants més asolellats de la Serra, així com a les seves parts baixes, l'alzinar que es desenvolupa pertany a *Clematido cirrhosae-Quercetum rotundifoliae*. És aquesta la variant més xèrica de l'alzinar balearic, essent fisionòmicament bastant parellada a l'altre, l'anomenada *Cyclamini-Quercetum ilicis*.

Pràcticament tota la part marjada estudiada del terme pertany al domini del *Clematido-Quercetum*, que devia ser, en un temps anterior ja llunyà, el que s'estenia arreu i cobria la zona baixa de les muntanyes, pujols, valls i comellars.

- La garriga (Ordre *Rosmarinetalia officinalis*).

L'estudi fet a aquest municipi ens ha servit per reconèixer que la distinció fitosociològica entre les garrigues i brolles mallorquines no és, ni de bon tros, tan clara i fàcil com les publicacions actualment existents deixen entreveure. La barreja a l'àrea marjada és total i ens atrevim a dir que sota una base florística pràcticament

Introducció 87

citiosoides), la cossiada (*Globularia alypum*), l'herba de Sant Ponç (*Teucrium polium* s.l.), etc.

- La màquia (Ordre *Pistacio lentisci-Rhamnetalia alaterni*).

Oleo-Ceratonion és una de les aliances amb associacions vegetals que ocupen major part de les àrees naturals a tota l'illa.

És molt freqüent trobar espècies característiques de l'aliança arreu del terme, si bé a pocs punts de les zones estudiades es presenten majoritàriament sense la influència marcada de tàxons característics d'associacions d'altres aliances. La relativament moderada pluviositat i les propietats dels sòls permeten la dominància d'espècies termòfiles, per la qual cosa sembla més adequat parlar d'un òptim propi del *Cneoro-Ceratonietum* que de l'associació *Smilaco-Ampelodesmetum*, malgrat les poblacions de càrrix i arija i a què la segona es presenti de forma més general a tota la Serra.

A les marjades del terme hem reconegut la presència d'una comunitat ben establerta pertanyent a la màquia: l'associació *Euphorbietum dendroidis*, que tot i això, apareix mesclada quasi sempre amb la brolla de xiprell.

- Flora rupícola dels marges (Ordres *Adiantetalia capilli-veneris*, *Anomodontopolypodietales serrati*, *Parietarietalia*)

La comunitat de degotall calcarí amb falzia (Ord. *Adiantetalia*) és rara als murs de pedra en sec del terme. Sempre a llocs ombrívols i on l'aigua regalima o corr (entrades de fonts de mina, síquies), és més fàcil trobar *Eucladio-Adiantetum* associat a les construccions amb ciment pròpies de llocs on s'emmagatzema aigua dolça.

Classificades dins el segon dels ordres, hi trobam també als murs de Banyalbufar *Selaginello-Anogrammetum leptophyllae*, *Sibthorpio-Arenarietum balearicae* i *Polypodietum serrati*. Mostres de la primera associació, hem reconegut inventaris on la falguereta *Selaginella denticulata* comparteix hàbitat amb hepàtiques com

Introducció 89

Lunularia cruciata i *Targionia loorberiana*. L'altra pteridòfit que dona nom a la comunitat (*Anogramma leptophylla*) no ha estat localitzat a cap de les marjades estudiades. La segona associació és bastant comuna als peus del marge de les zones menys alterades i exposades; més rara a l'horta vora el poble, està, de totes maneres, molt empobrida per l'absència de destacats endemismes i espècies més muntanyenques. *Polypodium serrati* és, amb molt, l'agrupament de vegetals més freqüent i que més superfície ocupa als marges del terme (exceptuant els coberts per vegetació arbustiva: abatzeres, aritges, rotgetes, vidalbes, etc.), essent-hi pràcticament present per tot arreu.

Parietarietum judaicae (dins ord. *Parietarietalia*) és una associació nitròfila que es troba als murs de pedra en sec i també a la zona més propera a les canalitzacions de la zona d'horta on s'ha edificat el poble.

A continuació s'esquemmatitza la tipologia fitosociològica del treball en una ordenació de les distintes comunitats observades seguint a Rivas-Martínez et al. (Datos sobre el paisaje vegetal de Mallorca e Ibiza (Islas Baleares, España). Itinera Geobotánica: 5-98. 1992) i R. Folch (La vegetació del Paísos Catalans. Ketres ed. 1986).

TIPOLOGIA FITOSOCIOLÒGICA

QUERCETEA ILICIS Br.-Bl. 1947
Quercetalia ilicis Br.-Bl. ex Molinier 1934 em. Rivas-Martínez 1975
Quercion ilicis Br.-Bl. 1936 em. Rivas-Martínez 1975
Clematido cirrhosae-Quercetum rotundifoliae Rivas-Martínez & Costa 1987
Pistacio lentisci-Rhamnietalia alaterni Rivas-Martínez 1975
Oleo-Ceratonion Br.-Bl. 1936 ex Guinocet & Dronineau 1944 em. Rivas-Martínez 1975
Cneoro tricocci-Ceratonietum siliquae O. Bolòs & Molinier 1958
Euphorbietum dendroidis
Clematido balearicae-Myrtetum communis O. Bolòs & Molinier in O. Bolòs, Molinier & Montserrat 1970
 QUERCO-FAGETEA Br.-Bl. & Vlieger 1937
Prunetalia spinosae Tüxen 1952

Introducció 90

Pruno-Rubion ulmifolii O. Bolòs 1954
Rubo-Crataegum brevispiniae O. Bolòs 1962
 CISTO-LAVANDULETEA Br.-Bl. 1940 em. Rivas-Martínez 1968
Lavanduletalia stoechidis Br.-Bl. (1931) 1940 em. Rivas-Martínez 1968
Calicotomo-Cistion ladaniferi Br.-Bl. (1931) 1952 em. Rivas-Martínez 1979
Ampelodesmo-Ericetum scopariae O. Bolòs, Molinier & Montserrat 1970
 ROSMARINETEA OFFICINALIS Br.-Bl. 1947 em. Rivas-Martínez, T.E. Díaz, F. Prieto, Loidi & Penas 1991
Rosmarinetalia officinalis Br.-Bl. 1931
Rosmarino-Ericion multiflorae Br.-Bl. 1931
Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici O. Bolòs & Molinier 1958
Hypericion balearici O. Bolòs & Molinier 1958
Teucrietum subspinosi O. Bolòs & Molinier 1958
 PHRAGMITIO-MAGNOCARICETEA Klika in Klika & Novak 1941
Phragmitetalia communis W. Koch 1926
Phragmition communis W. Koch 1926
 MOLINIO-ARRHENATHERETEA Tüxen 1937
Holoschoenetalia Br.-Bl. (1931) 1947
Molinio-Holoschoenion Br.-Bl. (1931) 1947
 FESTUCO-BROMETEA ERECTI Br.-Bl. & Tüxen 1943
Brachypodietalia phoenicoidis Br.-Bl. ex Molinier 1934
Brachypodion phoenicoidis Br.-Bl. ex Molinier 1934
Brachypodietum phoenicoidis Br.-Bl. 1931
 LYGEO SPARTI-STIPETEA TENACISSIMAE Rivas-Martínez 1978
Lygeo sparti-Stipetalia tenacissimae Br.-Bl. & O. Bolòs 1958 em. Rivas-Martínez 1978
Thero-Brachypodion Br.-Bl. 1925
Hypochoerido-Brachypodietum retusi O. Bolòs & Molinier 1958
Hyparrhenetalia podotrichae Rivas-Martínez 1978 corr.
Micromerio graecae-Hyparrhenion podotrichae O. Bolòs 1962 corr.
Hyparrhenietum podotricho-hirtae A. & O. Bolòs 1950 corr.
 ASPLENIETEA TRICHOMANIS (Br.-Bl. in Meier & Br.-Bl. 1934) Oberdorfer 1977
Anomodonto-Polypodietalia serrati Bolòs & Vives in O. Bolòs 1957
Polypodion serrati Br.-Bl. 1947
Polypodietum serrati Br.-Bl. 1931
Arenarion balearicae O. Bolòs & Molinier (1958) 1969
Sibthorpio-Arenarion balearicae O. Bolòs & Molinier 1958

Introducció 91

Bartramio-Polypodion cambrici O. Bolòs & Vives 1957
Selaginello-Anogrammetum leptophyllae Molinier 1937
Parietarietalia Rivas-Martínez & Rivas Goday 1964
Parietario-Galion muralis Rivas-Martínez ex Rivas Goday 1964
Parietarietum judaicae Arènes 1928 corr. Oberdorfer 1977
 ADIANTETEA CAPILLI-VENERIS Br.-Bl. 1947
Adiantetalia capilli-veneris Br.-Bl. 1931
Adiantion capilli-veneris Br.-Bl. 1931
Eucladio-Adiantetum Br.-Bl. 1931
 RUDERALI-SECALIETEA CEREALIS Br.-Bl. 1936
Polygono-Chenopodietalia polyspermi Tüxen 1961
Diplotaxion erucoidis Br.-Bl. 1931 em. 1936
Citro-Oxalidetum pes-caprae O. Bolòs (1967) 1975
Panico-Setarion Sissingh 1946
Chenopodietalia muralis Br.-Bl. 1931
Chenopodion muralis Br.-Bl. 1931
Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis (Br.-Bl.) O. Bolòs 1967
Convolvuletalia sepium Tüxen 1950
Convolvulion sepium Tüxen 1947
Arundini-Convolvuletum sepium (Tüxen & Oberdorfer) O. Bolòs 1962
 ARTEMISIETEA VULGARIS Lohmeyer, Preising & Tüxen in Tüxen 1950
Carthametalia lanati p.p. (= *Chenopodietalia albi*) Brullo in Brullo & Marceno 1985
Silybo-Urticion Sissingh 1950
Silybo-Urticetum Br.-Bl. (1931) 1936 em. 1952
Bromo-Oryzopsisium miliaceae O. Bolòs 1970
Inulo-Oryzopsisium miliaceae (A. & O. Bolòs 1950) O. Bolòs 1957
Galio aparines-Allietalia petiolatae Görs & Müller 1969 em.
Alliarion petiolatae Oberdorfer (1957) 1962
Urtico-Smyrniatum olusatri (A. & O. Bolòs) O. Bolòs & Molinier 1958

Introducció 92

3.2.3. El conreu a marjades al terme de Banyalbufar. Aspectes d'interdependència entre els conreus i la flora silvestre de les àrees marjades

A un capítol anterior ja s'han descrit els usos agrícoles de les marjades de Banyalbufar en relació a les peculiaritats constructives i al desenvolupament econòmic de la societat vinculada a l'explotació agrícola. Més centrats en el tema dels vegetals i, per tant, d'una forma més genèrica, aprofitam aquí per comentar els tipus de conreu actualment existent, el maneig que comporten i els factors determinants de la interrelació amb la flora silvestre.

Els conreus a les marjades de Banyalbufar.

Principalment es poden distingir les següents modalitats: conreu d'arbrat de reguiu, conreu d'horta i vinya (també reguiu), conreu d'arbrat de secà, conreu de cereals i de vinya a secà, plantes de jardí.

a) Conreus de reguiu.

Una part important de la zona marjada es conrea i s'ha conreat des de temps antic aprofitant les surgències d'aigua dolça que hi ha al terme. La propietat està actualment molt fraccionada a l'àrea on es conserva la infraestructura de reg i això dona lloc a què s'hi trobi tota una munió de modalitats i tipus de vegetals conreats que, sovint, canvien d'una marjada a una altra de la vora.

En general, es distingeix un conreu d'horta familiar d'autosuficiència basat en l'aprofitament al màxim del terreny i on la varietat dels productes fa el manteniment més atractiu.

La pràctica totalitat dels sectors fets es caracteritzen per tenir un conreu mixte on els fruiters s'acompanyen d'horta i, sovint, també d'alguns arbres de secà (un 57% dels sectors en tenen en distintes proporcions).

El més freqüent és que el conreu mixte sigui d'arbres fruiters a la vora dels murs dels marges i de conreus d'horta a la resta de la marjada. Amb això s'aconsegueix

Introducció 93

que els arbres estiguin a les vores de les síquies que corren als peus dels marges i trobin aigua abundantment i de forma continuada.

El cicle de les herbes o plantes d'horta no arbustives (tomatigueres, cols, lletugues, etc.) és comunament anual i permet períodes de descans de la terra, amb la qual cosa no necessiten un reg continuat tot l'any. A la vegada, aquesta disposició evita l'excés d'ombra sobre les collites d'herbàcies.

A 7 sectors només s'han registrat fruiters, però tots ells estan actualment abandonats, de la qual cosa es pot deduir que als terrenys de reguiu en ús es reserva sempre un espai per al conreu d'horta. Quan es disposa de diverses marjades també és comú que es dediquin algunes d'elles exclusivament als fruiters (això es pot veure sobretot quan hi ha cítrics, ajuntant-se més arbres de fulla perenne de tal forma que es fa difícil el sembrar hortalisses al mateix lloc) i d'altres a conreus mixtes de productes d'horta.

Un únic sector està dedicat exclusivament a conreus herbàcies d'horta, sense arbres. Si ens atemem a subdividir l'espai de l'horta prop del poble en marjades individuals aquest ínfim percentatge podria créixer una mica; però malgrat això seguiria essent baix.

La major part del terreny destinat al reguiu es concentra a les zones que hem denominat Horta Alta i Horta Baixa de Banyalbufar i, en segon terme, a horts de grans possessions. Aquestes àrees tenen en comú incloure marjades de superfície amb molt poc pedreny, sense roques aflorants i que, en el cas d'estar en ús, es llauen i aixermen sovint. Aquest tipus de maneig implica una selecció de flora silvestre adaptada a l'estrés ocasional.

Els vegetals que hi trobam són, per tant, herbàcies de petites i mitjanes dimensions, amb clara estratègia d'oportunistes (cicles anuals, molta producció de llavors, poca dependència al transport de les llavors per part d'animals) o bé la tinença de petits orgues subterranis que dificulten en extrem l'erradicació (per exemple rapes, vinagrella, gramínies i trèvols estolonífers, etc). L'ús dels adobs a la terra afavoreix la concentració de plantes nitròfiles com són els blets (espècies diverses dels gèneres

Introducció 94

Chenopodium i *Amaranthus*), *Parietaria judaica*, *Polygonum aviculare*, alexandrins, ortigues, i, amb menys freqüència heliotrops, trèvol pudent, etc.

Quan s'abandonen els conreus s'hi estableix ràpidament una comunitat característica (*Inula-Oryzopsisium*) d'arbusts i gramínies grans. En el cas que passi més temps i s'hagin pogut estendre sobre la marjada els arbusts espinescents o lianoides dels marges (arigtes, abatzeres, rotegetes,...), es tanca l'espai per a les herbàcies i l'accés a la marjada es torna difícil.

Aquest darrer estat en la dinàmica de vegetació pot durar molts anys a causa de la baixa incidència d'espècies que puguin aportar un major grau de maduresa cap a comunitats silvestres menys antropitzades. Això s'explica perquè, en general, les possibles fonts de llavors d'arbusts de comunitats silvestres (garrigues o alzinars) queden actualment allunyades de les àrees principals d'horta: les de vora el poble.

A les taules següents es fa una relació dels tipus de vegetals destinats al consum humà observats a l'horta. L'estacionalitat de molts dels conreus herbàcies de reguiu fa que l'inventari que hem pres sigui orientatiu i representi tan sols els mesos de tardor en els que s'ha efectuat l'estudi.

(albercoquer) Prunus armeniaca	(melicotoner) Prunus persica
(aranyoner) Prunus spinosa	(nísperer) Mespilus germanica
(caquier) Diospyros kaqui	(perera) Pyrus communis
(cirerer) Prunus avium	(pomera) Malus domestica
(cítrics) Citrus sps.	(prunera) Prunus domestica
(codonyer) Cydonia oblonga	(ràim) Vitis vinifera
(figuera) Ficus carica	(servera) Sorbus domestica
(magraner) Punica granatum	

Quadre dels arbres i arbusts de reguiu localitzats a les marjades estudiades de Banyalbufar.

(alfals) Medicago sativa	(julivert) Petroselinum crispum
(blat de les Índies) Zea mays	(lletuga) Lactuca sativa
(bledes) Beta vulgaris	(melons) Cucumis melo
(carabassa) Cucurbita pepo	(mongetes) Phaseolus vulgaris

Introducció 95

(carxofes) Cynara cardunculus	(patata) Solanum tuberosum
(cebres) Allium cepa	(pebres) Capsicum annuum
(citrons) Cicer avictinum	(raves) Raphanus sativus
(cols) Brassica oleracea	(remolatxa) Beta vulgaris var. rapacea
(faves) Vicia fava	(tomàtiques) Solanum lycopersicum
(herba-sana) Mentha sylvestris	(xítxeros) Pisum sativum

Quadre dels conreus d'horta principals localitzats a les marjades estudiades de Banyalbufar.

b) Conreus de secà.

A una gran part de l'àrea no existeixen infraestructures hidràuliques associades al reg a marjades. En aquestes terrasses hi ha encara un important conreu d'arbrat de secà que permet, a la vegada, la pastura d'ovelles al mateix indret.

A les zones més cuidades, quan el substrat ho permet, el terreny es llaura per facilitar l'erradicació de les plantes silvestres indesitjades i afavorir la germinació d'herbàcies útils per al bestiar.

Quan la zona és rocallosa o amb molt rost i allunyada de vies de comunicació, el conreu sovint es troba més descuidat, fins i tot abandonat, i és fàcilment invadit d'arbusts de la garriga i dels pins.

Els conreus a aquestes zones són molt menys diversos que a l'horta, essent les espècies sembrades les que hi figuren al quadre següent. Realment el que té més importància al terme és l'olivari i, després, els garrovers i ametllers. Les tapareres són quasi bé anecdòtiques i les figueres de moro es localitzen quasi exclusivament vora les cases de possessió.

(ametller) Prunus dulcis	(olivera) Olea europaea
(figuera moro) Opuntia maxima	(taparera) Capparis spinosa
(garrover) Ceratonia siliqua	

Introducció 96

Quadre dels arbres i arbusts de secà localitzats a les marjades estudiades de Banyalbufar.

Respecte als conreus herbàcies de secà, actualment no són rendibles i no hem trobat cap cas que s'hagi observat que s'hi dediquin superfícies per a consum humà. Principalment es tractava de cereals i altres gramínies (*Panicum miliacea*, *Sorghum*, etc...), utilitzant-se moltes vegades les marjades amb ametllers per aquest fi.

c) Plantes de jardí.

L'establiment de segones residències i el creixement del poble a l'àrea marjada que l'envolta ha fet que moltes marjades siguin utilitzades ara com a jardins privats.

Com passa a tot l'arxipèlag, les espècies comercials emprades pertanyen a una flora alòctona que, de vegades permet la naturalització o la presència transitòria d'alguns exemplars fora dels jardins.

La llista que aquí oferim és el resultat d'haver-les catalogat a les rodalies d'aquests indrets; no són un recull de tot el que hi ha, ja que els jardins no s'han mostrejats per no ser objecte del treball i per les òbvies dificultats d'accés.

Introducció 97

Aeonium arboreum	Ipomoea sps. (campanetes)
Agave sps. (pita)	Iris sp. (lliris)
Aloe sps.	Kochia scoparia (bellveura)
Bambú	Mathiola sp.
Carpobrotus sps. (bàlsam)	Nerium oleander (baladre)
Celtis australis (lledoner)	Pelargonium sps. (geranis)
Chamaerops humilis (garballó)	Pittosporum tobaria
Chrysanthemum frutescens (margalidera gran)	Rosa sps.
Cortaderia selloana	Senecio bicolor
Cupressus sempervirens (xiprer)	Tamarix sps. (tamarrells)
Dianthus sp. (clavells)	Tropaeolum majus
Phoenix sps. (faser)	Yucca sps. (luca)

Quadre d'algunes de les plantes de jardí localitzades a les marjades estudiades de Banyalbufar.

Factors que determinen el caràcter de la flora i vegetació silvestres de les marjades.

En aquest capítol es descriuen i es discuteixen la importància que tenen sobre la flora de les marjades de Banyalbufar una sèrie de factors, als quals hem anomenat genèricament factors d'alteració. Tots ells estan directament relacionats amb les tasques de l'home als conreus marjats i suposen sempre canvis més o menys dràstics en la composició de la flora silvestre.

Com es lògic, el seu concurs no sempre té perquè ser de forma individual, sinó que alguns d'ells es donen a la vegada, multiplicant-se d'aquesta forma l'impacte sobre els vegetals que hi trobam a l'ecosistema estudiat.

En un segon apartat s'ha procedit a l'estudi estadístic que ens informarà sobre les repercussions d'aquests factors a l'àrea estudiada del terme.

Introducció 98

c) Cremes de càrritx.

Hem tractat aquest factor referint-nos a les cremes periòdiques u ocasionals observades; tant de marges com de marjades. No es tenen dades aquí del procediment exacte de crema a cadascun dels casos, però hem reconegut la seva presència quan hi hem observat varies mates o arbusts amb troncs o rebasses socorrades, no tan sols de càrritx sinó de qualsevol vegetal. Ni el fet que hi hagi hagut incendis ni el que s'hagin observat munts provinents d'aixermades són en aquest treball assignades a cremes.

S'utilitzen les cremes per facilitar les tasques d'aixermat, però, sobretot, per obtenir pastures per les ovelles. Aquest procediment no és, ni de prop, tan comú com a altres indrets de la Serra, i això és degut a que aquesta planta no cobreix grans superfícies a les marjades del terme. A més, la poca abruptesa general del terreny marjat permet altres tasques de maneig més segures.

d) Aixermades.

Ens referim aquí a les tasques pròpies de neteja de marjades fetes a mà amb l'ajuda d'eines com càvecs, serres, etc.

Sovint l'impacte sobre la vegetació silvestre instal·lada és menor que en el cas anterior, a causa de la major especificitat que implica. Les petites espècies i les anuals no solen ser arreballades per la seva innocuïtat a un conreu arbori o als marges pròpiament dits. De totes formes, parlem aquí en termes globals, car que a alguns casos on hagi interessat la desaparició de plantes indesitjades per facilitar tasques de recollida de les collites o evitar la proliferació d'espècies no mengívoles entre el ferratge, s'hauran fet desaparèixer més espècies o més individus del que és la tònica general. Això s'observa bé a la zona d'horta, on els murs de les marjades en ús mostren amb claredat la incidència d'aquest factor.

e) Pastures.

Introducció 100

a) Abandó.

En primer lloc cal esmentar els efectes de l'abandó progressiu dels camps marjats en vista a la seva utilització agrícola. Aquest és el paràmetre que més s'ha repetit en els casos estudiats. Del total de 60 sectors estudiats s'han inventariat 28 que responen a un major o menor grau d'abandonament.

En la majoria dels casos no hem pogut obtenir dades fiables per valorar efectivament el grau o la data d'abandonament, per la qual cosa ens hem vist obligats a tractar-los com un tot, sense afinar més. És així que, en relació al nombre total d'espècies observades, hi ha un ventall molt ampli, que va des de les 18 espècies fins les 86.

L'efecte principal de l'abandó és una tendència a augmentar la importància del component silvestre a la marjada i de l'establiment d'una flora i vegetació cada vegada més semblant a les de les àrees properes no marjades i amb les mateixes característiques microclimàtiques i de substrat. De totes maneres, cal diferenciar l'evolució i dinàmica de la vegetació amb l'abandonament segons l'àrea tractada.

b) Llaurades recents.

Aquest és un factor molt mediatitzant de la quantitat i tipus de flora silvestre inventariada, ja que el mètode de tractament de la marjada amb l'arada suposa un molt fort impacte sobre la vegetació silvestre que hi podia estar instal·lada.

Hem anotat la presència d'aquest factor a l'observar l'existència de llaurades properes en el temps (màxim 2 o 3 anys); per tant, fàcilment reconeixibles.

Els efectes reconeguts es tradueixen en una disminució sensible del nombre d'espècies si la llaurada és molt recent.

Introducció 99

Les pastures són, a priori, el factor clau per excel·lència a l'hora de valorar les relacions natura-activitats agràries al secà de l'illa.

Una gran part dels territoris marjats de la Serra, on es localitza el nostre objecte d'estudi, vénen determinats per un conreu d'arbrat de secà compatible amb una ramaderia extensiva. De fet, són rares les rotes o sementers que dedicats al conreu d'ametllers, garrovers o oliveres, no suportin a la vegada una càrrega de bestiar, principalment ovi. L'importància d'aquest factor a l'hora de determinar la flora silvestre associada ha de ser, doncs, gran.

Els efectes que produeixen els ramats són variats. Per una part són útils en el control de la flora silvestre i aporten abonament orgànic a la terra, per altra poden suposar una forta pressió per a la vegetació silvestre i determinar completament la flora. Un excés de pastura, bé per nombres excessius d'animals o perquè aquests siguin cabres, poden suposar la selecció positiva d'una sèrie de poques espècies no mengívoles, espinoses o nitròfiles i un empobriment notable en els nombres totals d'espècies.

Les cabres en concret, són francament nocives perquè determinen la impossibilitat de reproduir-se de moltes espècies, l'arrabassament de fins i tot les arrels i per tant impossibilitar la regeneració vegetativa, la mort d'arbres i arbusts per menjar-se l'escorça o desfoliar-los, el enfil·lar-se i afectar també la flora dels marges.

Respecte als marges, la presència de ramats circulant per l'àrea marjada implica un risc notable d'augment dels esbaldrecs.

f) Incendis.

El que hem pogut observar és que el coster marjat ha sofert menys degradació erosiva quan s'ha incendiat.

També s'ha constatat, a tots els casos, un fort augment de la diversitat vegetal. Aquesta n'és una conseqüència directa de l'obertura de nous espais lliures on entren

Introducció 101

ràpidament les plantes pioneres i fortament competidores. El pas del temps provoca, sens dubte, un equilibri i la desaparició de moltes espècies, ja que les més competitives desplaçaran a les simples oportunistes. La dinàmica és complexa i els resultats finals poden arribar a torbar-se molts anys, segons sigui la zona, l'impacte de l'erosió i les entrades d'espècies recolonitzadores.

Anàlisi de la relació entre conreus i diversitat de vegetals silvestres a Banyalbufar.

L'àmplia zona d'horta mostrejada al municipi ens permet investigar la possible influència directa que els tipus principals de conreu i el seu estat tenen sobre la diversitat florística advertida.

De les dades extretes del mostreig s'han creuat les variables corresponents a diversitat en vegetals silvestres i les relacionades amb tipus de conreu (reguiu, secà), estat (ús actual, abandonament), orientació dels marges i cobertura arbòria (menys del 50% de la marjada, més del 50%). Els resultats, que comentem tot seguit per cada un dels paràmetres, mostren que en base al n° de tàxons silvestres es poden distingir diferències entre les condicions dels sectors mostrejats.

a) Conreus de reguiu i de secà.

En aquest primer estudi s'han ordenat les mostres en relació al conreu a què estan actualment destinats els sectors, no a la presència d'enginyers o elements de hidràulica a les terrasses. El criteri seguit és que els conreus d'oliveres, ametllers i garrovers constitueixen els sectors de secà; els conreus d'horta, de fruiters o mixtes constitueixen el grup de sectors de terres regades. El factor "desconegut" agrupa 4 sectors en els que no ha estat possible determinar el conreu existent a causa que actualment no hi ha rastre de vegetals conreats.

	n° marjad.	n° marges	n° total	n° mostres
secà	40,1	33,9	58,1	28
reguiu	35,7	26,4	51	28
desconegut	27,8	13,3	32	4

Taula 1. Mitjanes dels números d'espècies a conreus de secà i reguiu.

La gràfica en la que hi figuren els valors observats als distints sectors ordenats és la següent:

En una primera lectura de la gràfica es veu una petita diferència entre els valors de les mostres de reguiu i les de secà. Malgrat això, i tot i essent les mitjanes diferents, no es pot establir taxativament que la diversitat sigui molt distinta.

b) Conreus en ús i conreus abandonats.

Tant la taula com la gràfica que presentem a aquest apartat fa relació al n° total d'espècies tenint en compte l'utilització actual i l'abandonament.

	n° marjad.	n° marges	n° total	n° mostres
secà ús	37,1	34,4	55,7	17
secà abandonat	44,9	33,3	61,9	11
reguiu ús	30,7	26,3	47,5	15
reguiu abandonat	41,5	26,4	55	13
abandonat desc.	27,8	13,3	32	4

Taula 2. Mitjanes dels números d'espècies a reguiu i secà/ ús i abandonament

S'observa que les mitjanes dels grups en són indicadores de diferències apreciables, diferències que s'intueixen també al primer cop d'ull que es dona al comparar les agrupacions de les figures següents. A la primera gràfica hi ha el número total d'espècies a cada un dels sectors. La segona informa del número d'espècies a la marjada i l'índex de Jaccard d'aquests sectors (és la relació entre la flora dels marges i la de les marjades, aquí el valor està multiplicat per 10 a efectes de facilitar la representació).

A aquesta primera figura es distingeixen dos grups a l'esquerra, corresponents a conreu desconegut i al reguiu en ús, els quals tenen una baixa diversitat. El que un 85% de les mostres d'aquests grups pertanyin a l'horta propera al poble certament dona idea que hi poden existir una sèrie de paràmetres que els són comuns (influència del mateix tipus de conreu i, possiblement, de maneig durant molts anys; mateixes condicions microclimàtiques de l'àrea) i que donen una apreciable homogeneïtat a les dades de la gràfica.

Els valors més alts de riquesa florística són els del component "secà abandonat". També dins aquest grup s'hi destriuen amb facilitat unes excepcions (valors molt baixos), les quals provenen de sectors per a pastures llaurats recentment i amb molts pocs arbres de conreu.

Respecte a aquesta segona gràfica es pot deduir que les terrasses amb reguiu són més homogènies i més pobres que les de secà en relació a la diversitat florística dels marges. Els valors de les mostres desconegudes s'apropen als del reguiu, la qual cosa és lògica si pensam que els 4 sectors pertanyen a l'horta del poble.

Els índexs de Jaccard de la figura, si bé bastant pareguts entre les variables, pareixen apuntar a què hi ha una major similaritat entre la flora de les marjades i

marges als inventaris de reguiu en ús, seguits després pels de reguiu abandonat i, per últim, pels de secà. Una possible lectura d'això permet aventurar que podria estar relacionat amb el maneig dels dos tipus de conreu i en menor grau amb la ubicació de les àrees que cobreix cada variable.

c) Cobertura arbòria a la marjada.

Les dades que es discuteixen al paràgraf anterior es poden afinar encara més introduint el factor de la cobertura arbòria total. La gràfica més útil aquí és la que fa referència al número d'espècies a la marjada, l'espai directament influenciat pel percentatge d'àrea coberta per arbres.

	nº marjad.	nº marges	nº total	nº mostres
secà ús - 50%	30,3	35,1	51,5	8
secà ús + 50%	43,1	33,7	59,4	9
secà abandonat - 50%	45,5	22	51	2
secà abandonat + 50%	44,8	35,8	64,3	9
reguiu ús - 50%	30,3	28,8	49,6	11
reguiu ús + 50%	31,8	19,5	41,8	4
reguiu abandonat - 50%	38,5	26,2	52,2	10
reguiu abandonat + 50%	51,3	27	64,3	3
abandonat desc. - 50%	27,8	13,3	32	4

Taula 3. Mitjanes reguiu i secà/ ús i abandonament/ + 50% i - 50% cobertura arbòria

A la figura següent es representen els valors de tots els sectors mostrejats ordenats en base a aquest criteri.

Introducció 106

El valor explicatiu de la taula i de la gràfica és alt, ja que a més de discriminar les majors diversitats del secà versus el reguiu i de l'abandonament respecte a l'ús ens informa que les superfícies marjades més cobertes per arbres són les més riques en flora silvestre.

d) Orientació i % arbusts als marges.

S'han creuat les variables corresponents a l'orientació dels murs de pedra en sec i a la quantitat d'arbusts que els cobreixen i la corresponent a la riquesa florística dels marges. Aquests són els factors estudiats que millor poden representar les oscil·lacions en el nombre d'espècies que hem observat a cada un dels sectors. Certament, les pràctiques d'aixermament són decisives a l'hora de determinar els percentatges d'àrea coberta pels arbusts i la presa en consideració del % de cobertura n'és una conseqüència i, per tant, una aproximació indirecta a l'efecte del maneig actiu d'aquesta flora.

Respecte al primer factor, l'orientació, s'ha elaborat la taula següent. El que hi hagi poques mostres es deu a que s'han seleccionat únicament els sectors amb una orientació ben definida, no tractant-se els que en tenen consignada més de una.

	valor màxim	valor mínim	mitja	nº mostres
Orientació N	54	9	29,83	18
Orientació NW	57	16	28,89	9
Orientació W	35	7	21,33	9
Orientació E	26	15	20,00	3
Orientació NE	23	17	20,00	2

Introducció 107

Taula. Valors màxims, mínims i mitjanes del nº d'espècies als marges en distintes orientacions.

Les mitjanes mostren que els marges encarats al N i al NW són els més rics i els altres tenen valors similars. De totes maneres alguna de les orientacions té molt poques mostres.

Respecte a la influència de la cobertura d'arbusts es recullen aquí una taula i la representació gràfica dels valors dels sectors. Es pot observar a la primera que els valors corresponents a percentatges majors del 50% a sectors en ús no hi figuren de a causa que cap de les mostres ho compleix.

	valor màxim	valor mínim	mitjana	nº mostres
en ús, 0 - 25 %	54	15	29,33	24
en ús, 25 - 50 %	53	16	34,37	8
abandonat, 0-25 %	44	7	21,76	17
abandonat, 25-50 %	57	15	34,50	8
abandonat, 50-75 %	34	29	31,50	2
abandonat, 75-100%	53	53	53,00	1

Taula. Valors màxims, mínims i mitjanes del nº d'espècies als marges a sectors amb conreu en ús i abandonats segons el percentatge de cobertura dels murs pels arbusts.

Introducció 108

Nº d'espècies als marges en relació a la cobertura d'arbusts, a conreus en ús i abandonats. 1= 0-25% cobertura; 2= 25-50% cobertura; 3= 50-75% cobertura; 4= 75-100% cobertura.

La gràfica resultant no és del tot conclouent, tant pels altibaixos com per les poques mostres amb percentatges superiors al 50%. Malgrat això, es pot destriar que la cobertura que concorda amb una major riquesa és la corresponent a l'interval de 25-50 % de l'àrea coberta per arbusts i que l'abandonament o el ús del conreu (agafat en termes generals del conreu a la marjada) no dóna informació de cap tipus.

Introducció 109

- Valor paisatgístic per trobar-se emplaçat en una de les rutes turístiques per excel·lència de l'illa.
- Valor emblemàtic per ser considerada una de les imatges més estereotipades del marjament de la serra de Tramuntana i del municipi de Banyalbufar, tant a nivell popular com dins bibliografia culta o dins obres de divulgació.
- Presentar marges i safareigs datats que permeten iniciar estudis sobre el bastiment del marjament al municipi i la seva evolució.

4.2 Font de sa Menta

L'indret d'interès preferent anomenat de sa Font de sa Menta està conformat per les marjades d'horta bastides en el comellar on neix la font i que n'aprofitaven les seves aigües per al reg. Diversos factors tècnics i d'ús les fan valuoses:

- Adaptació de la planta dels marges a la topografia del comellar respectant la seva sinuositat.
- Singulars dimensions en longitud i alçària dels marges.
- Excel·lent estat de conservació de les marjades del vessant oriental del comellar, al qual se l'hi ha d'afegir ser un indret en ús.

4.3 Vinya de Son Bunyola

Aquest indret preferent, de reduïda extensió, està constituït per un camp marjat de secà situat a la propietat de Son Bunyola, concretament un seguit de marjades situades vora les cases que es destinaren al conreu de vinya. La seva vàlua es basa en els següents aspectes:

- Disposició paral·lela concèntrica que constitueix un exemple paradigmàtic d'aquest tipus de disposició.
- Singulars dimensions dels murs en alçària i longitud. L'alçària mitjana és de 4,1m i la longitud de 212 m.
- Hi estan representats diversos tipus de paredat força singulars pels diversos graus d'adobament i dimensions de les pedres.
- Pujadors (rampes, escales laterals) de dimensions singulars com a conseqüència de les alçàries dels murs.
- Presència de grans aixoplucs integrats en els marges, que destaquen per la dimensió i la perfecció tècnica en la seva construcció, sobretot pel que fa a la coberta adintellada realitzada amb una única i gran llosa.
- Permet observar un enginy hidràulic bastit per deturar l'efecte de l'escorrentia sobre els espais conreats. Es tracta de la canalització del torrent de Son Bunyola quan travessa l'indret per un extrem.

A la fotografia s'observen les marjades de disposició concèntrica que constitueixen els terrenys coneguts com la Vinya de Son Bunyola.

4.4 Es Verger

L'indret preferent anomenat es Verger es troba configurat per una extensió reduïda de marjades situada prop de la Pedra de s'Ase, concretament en el coster que des de la font de can Fura descén fins al replà del penyal de ses Figuerasses. Aquesta contrada esdevé singular per les següents característiques:

- Disposició paral·lela contínua amb marges que segueixen les inflexions topogràfiques amb plantes curvilínies.
- Petit grup de marjades a l'extrem més septentrional que presenten braó sobreixit del replà de la terrassa, és, doncs, un dels dos únics indrets del terme municipal on s'han observat braons.
- Desenvolupat sistema de pujadors amb rampes, escales laterals i frontals.
- Singulars dimensions de les alçàries dels murs.
- Bon estat de conservació de la contrada amb algunes marjades en ús.
- Conservació del sistema hidràulic de canaletes verticals.

Introducció 117

4.5 Es Rafals

A la possessió des Rafals existeix una reduïda extensió marjada, concretament la part baixa del comellar situat a l'oest de les cases de possessió, que esdevé per les seves característiques tècniques un indret d'interès preferent:

- Pot apreciar-s'hi una disposició paral·lela contínua amb murs que es prolonguen pel fons del tàlveg i els vessants, per tant, assoleixen considerables longituds.
- S'hi observa una tècnica molt acurada en els sistemes de pujadors, entre els quals destaquen les escales laterals a causa de la considerable alçària dels murs.
- Un mur de planta semicircular segmentat al seu centre per incloure una gran rampa frontal esdevé l'element més singular de la contrada.

Introducció 118

4.6 Can Prim

Conjunt constituït per un total de 7 marges situats al coster occidental del torrent de Son Bauçà. Les característiques que el fan valuós són:

- Formen un seguit de murs amb traçat paral·lel continu seguint les corbes de nivell i adaptant-se al relleu, fet que li dona un aspecte sinuós.
- La seva longitud és similar a tots els murs i tan sols resten poc metres de diferència entre uns i els altres (116 m - 117m)
- Assoleixen alçàries considerables (2,65 m i 3 m) i conformen també terrasses d'igual superfície.
- Estan bastides amb un desenvolupat sistema d'accés entre elles.
- El seu estat de conservació és molt bo i es manté en ús.

Introducció 119

5. Cartografia

Mapa d'estat de conservació del marjament

Les categories sobre l'estat de conservació representades en aquest mapa s'han extret a partir de les següents consideracions:

- el marjament en bon estat comprèn les extensions que no presentaven nombrosos símptomes de feblesa en el seu paredat, tals com bombaments i esbaldrecs. La posada en funcionament d'aquestes extensions marjades, si ara romanen abandonades, no suposaria una gran inversió econòmica.
- el marjament en mal estat és el constituït per extensions marjades amb murs que presenten profusió de bombaments i esbaldrecs que implicarien fortes inversions en temps i capital per fer-les operatives.
- el marjament destruït s'ha considerat aquell del que només romanen restes puntuals, pràcticament irreconeixibles per agents antròpics o naturals.

Els resultats obtinguts a partir de la quantificació de les extensions resultants indiquen que un 50% dels terrenys marjats es poden considerar en bon estat, mentre l'altra meitat presenta alarmants símptomes de degradació, de la qual un 37% s'inclou dins la categoria de mal estat i un 13% en la de destruït.

Mapa d'àrees marjades d'horta i secà

Aquest mapa ha estat elaborat a partir de la consideració de l'ús agrícola que se n'ha fet del marjament de Banyalbufar, així s'han distingit dues grans categories:

- terrenys marjats d'horta, s'ha considerat marjament d'horta a tot aquell on hi arribava una conducció d'aigua que permetia el reg dels conreus. S'hi han inclòs tant les grans extensions especialitzades en aquest conreu, com els petits horts d'autoconsum de les possessions.

Introducció 120

- terrenys marjats de secà, sense especificar cap tipus de distinció en funció del tipus de conreu.

Una vegada cartografiada i analitzada la informació els resultats obtinguts mostren que un 22% del marjament es destinava a horta, mentre que la resta, un 78%, es dedicava a secà.

D'aquest 22% de regadiu, un 6% el conformen hortets de reduïda extensió, generalment lligats a grans possessions, la resta són les extensions que s'especialitzaren en horta per a la comercialització.

Mapa d'àrees marjades d'horta i secà i estat de conservació

Aquest mapa és el fruit de relacionar l'estat de conservació del marjament amb el seu ús agrícola tot i seguint les categories de llegenda abans esmentades.

L'anàlisi d'aquesta representació cartogràfica dona com a trets a destacar, els següents:

- El bon estat de conservació és majoritari a la zona d'horta que envolta el poble i a zones puntuals de secà corresponents a grans possessions on encara es duen a terme tasques agrícoles o rehabilitacions de marjades.

- El marjament en mal estat es troba lligat fonamentalment al conreu de secà en indrets que foren abandonats temps enrera o que pateixen forts processos erosius de naturalesa hídrica o provocats pel pas incontrolat de ramat. L'horta en mal estat està conformada pels petits horts de possessions abandonades i per zones que es troben en un procés cap a canvis d'usos residencials.

- El marjament destruït es troba a àrees de secà fortament degradades per abandonament, processos erosius o destrucció física amb motius urbanístics.

Mapa de riquesa florística.

Introducció 121

La confecció de catàlegs florístics als sectors mostrejats ha permès una categorització de les àrees en base als nombres d'espècies trobades. L'índex es refereix a la suma total dels tàxons de l'àrea, i, per tant, és una generalització que lògicament pot amagar notables diferències entre els sectors. Els criteris aplicats a l'hora d'identificar els intervals passen per tenir en compte el conjunt de marges i marjades i s'acoplen a les àrees establertes pel treball, sense que de moment s'estableixi cap factor de correcció que tenguí relació amb el tant per cent de l'àrea mostrejada ni amb l'estat d'ús o tipus de conreu.

Els intervals que s'han seguit són els següents:

riquesa baixa: menys de 90 tàxons a l'àrea.

riquesa mitjana: entre 90 i 130 tàxons a l'àrea.

riquesa alta: més de 130 tàxons a l'àrea.

Mapa d'interès botànic.

Prè en consideració la riquesa florística, les associacions vegetals que s'han reconegut, la presència o abundància d'espècies o comunitats interessants i els nombres d'endemismes. La temàtica i la necessitat de comparació d'unes àrees amb altres (del terme i d'altres municipis estudiats anteriorment) duu a què la categorització tenguí un component subjectiu important. En el decurs de l'ampliació de l'estudi a altres zones de la Serra segurament es poden anar modificant els criteris, aplicant-hi noves consideracions que van surgint d'un millor coneixement dels hàbitats dels vegetals a les zones marjades i d'una visió més general on queden matitzades determinades impressions o fets relacionats amb abundàncies d'espècies o comunitats.

Les zones marjades del terme es consideren d'interès mitjà en el conjunt del territori de la Serra estudiat fins al moment. Dins aquesta categoria es fa una distinció una mica més fina atenint-se a les diferències entre les àrees. La presència

Introducció 122

i/o absència d'espècies interessants determinen una moderada originalitat en el conjunt de la Serra i un baix percentatge d'endemismes presents. En relació a les comunitats de vegetals la diversitat és proporcionalment més cridanera.

Mapa de vegetació.

En aquest es reconeixen els principals tipus de vegetació observats. No és un mapa fitosociològic ja que no es representen les distintes associacions. Tot un seguit de limitacions impossibiliten la seva cartografia; entre aquestes estan el que sovint ocupin petitíssimes àrees, que, a més a més, es distribueixin en forma de mosaic, tinguin límits molt difusos i que apareguin desestructurades per la ubicació dels conreus i aplicació de tasques agrícoles. Conseqüentment s'ha cregut d'utilitat la identificació al mapa dels principals conjunts que es poden relacionar amb l'estat de conservació dels marges i el grau d'abandonament. No es fa menció a aquest mapa de les comunitats dels marges, impossibles de representar.

La llegenda comentada del mapa és la següent:

Alzinar: es refereix a les àrees marjades que han estat invadides per vegetació de l'alzinar. Lògicament aquí aquest bosc és quasi sempre obert, desestructurat, i amb forta presència d'espècies d'altres aliances.

Pinar: No és pot identificar amb cap comunitat concreta sinó que fa referència a l'abundància de pins, que es converteixen en l'element paisatgístic dominant. Per aquesta raó tant es pot tractar d'una àrea amb alzines com d'una garriga amb estrat arbòri important. A algunes zones el límit amb l'alzinar és difús o, fins i tot, el traçat d'aquest és convencional.

Garriga: L'abandonament del conreu implica una invasió dels vegetals veïns. L'entrada de les espècies de les garrigues, brolles i màquia determinen distintes fisonomies, principalment determinades pels arbusts, algunes de les quals són de difícil interpretació.

Introducció 123

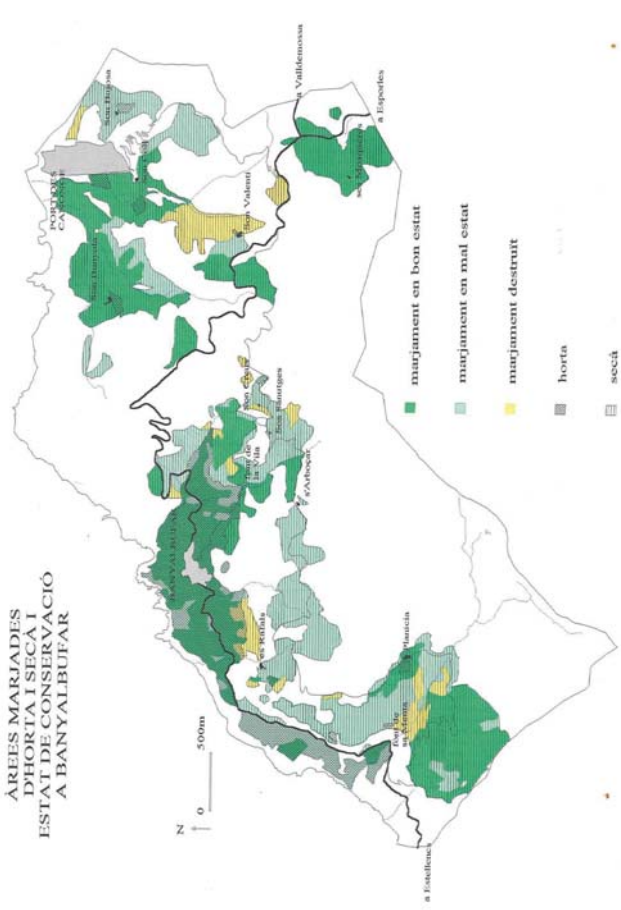
Bardissa i com. d'olivarda: Els espinals i bardisses són comunitats, de vegades poc conspícues i fraccionades, que es lliguen a indrets humits (fonts, torrents) i parets seques (marges, parets a les vores de camins, rodalies de construccions abandonades, ...). En aquesta categoria del mapa hem adjuntat la comunitat d'olivarda (*Inula viscosa*-*Oryzopsis* *miliaceae*) perquè, com aquesta, és la preponderant a les primeres etapes de recuperació de la vegetació silvestre a bona part de les marjades de conreu recentment abandonat. Molt més localitzada a les marjades del terme, és freqüent a les rodalies de llocs urbans i a l'horta. Delimitar els límits amb la bardissa es convertiria en una tasca inútil a la majoria del territori.

Comunitats arvenses: Les àrees marjades en ús o que fa molt poc han estat abandonades presenten com a característica comuna unes poblacions d'herbàcies de diversitat i cobertura variables. Ocupen les vores de les marjades, redols a peus dels fruiters i entre els conreus, o bé tota la superfície de la marjada, tant com pradells per a pastures com en forma d'herbassars i cardassars de substitució no dedicats a la ramaderia. Són vàries les associacions que hem reconegut dins aquest tipus de vegetació, des de les protagonitzades per arvenses pròpiament dites fins a les nitròfiles i ruderals.

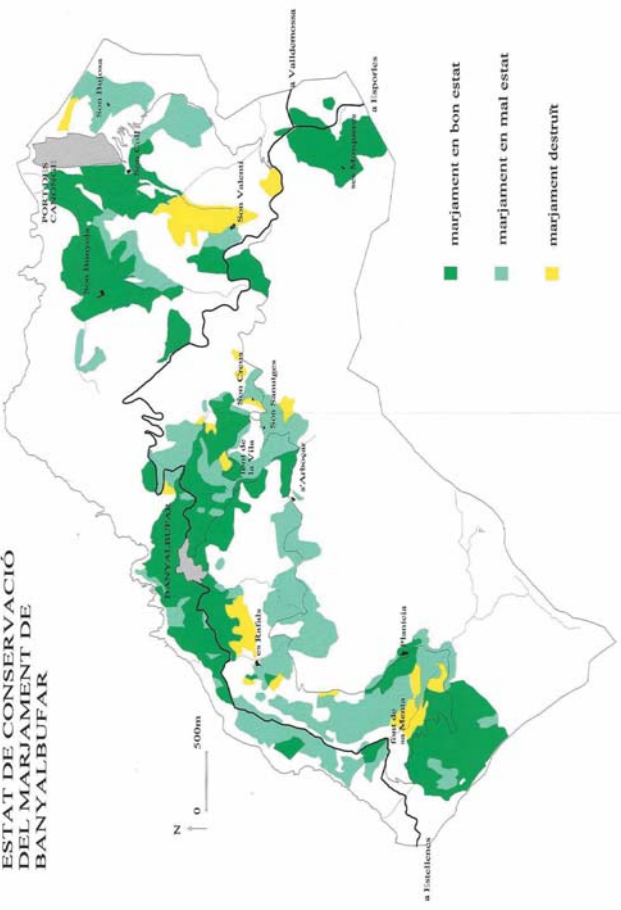
Comunitats higrofiles: Relacionades amb una humitat molt elevada. Inclou els canyars i les joncedes. És freqüent que a tota la zona d'horta vora els safarejos i fonts i a les marjades més properes als torrents hi hagin redols de plantes d'aquestes comunitats; malgrat això, la fragmentació d'aquestes és tal que el seu petit tamany (alguns pocs metres quadrats) i la monoespecificitat de les poblacions no aconsella en molts casos la seva representació cartogràfica. Per aquestes raons al mapa hi figuren els indrets on, essent més esponeroses, ocupen superfícies apreciables.

Introducció 124

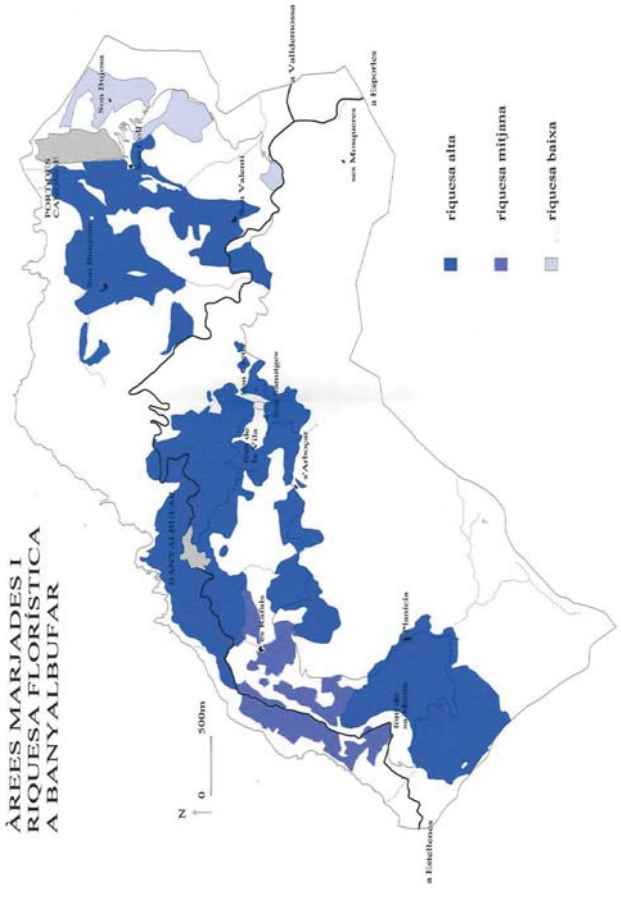
ÀREES MARIJADES D'HORTA I SECÀ I ESTAT DE CONSERVACIÓ A BANYALBUFAR

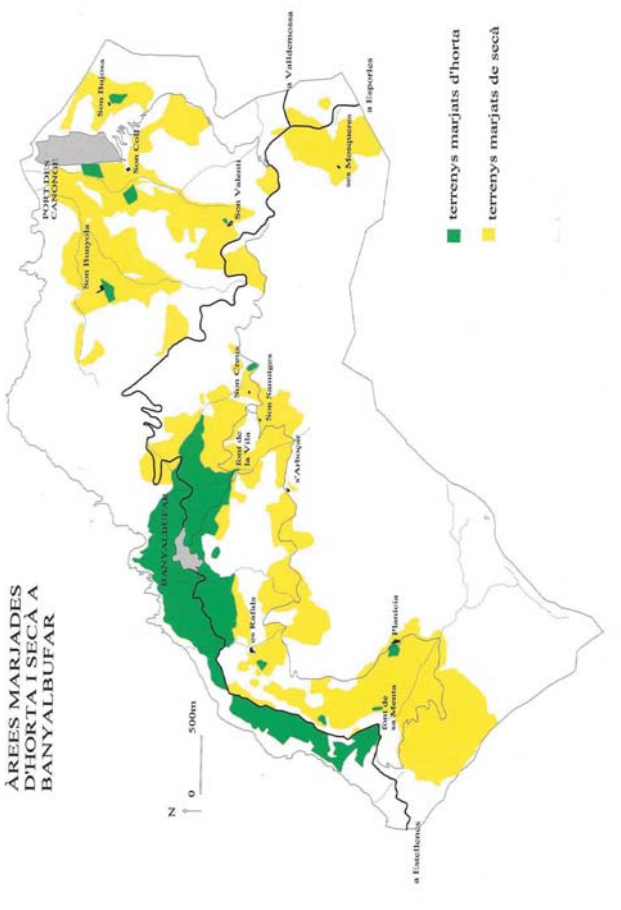
ESTAT DE CONSERVACIÓ DEL MARIJAMENT DE BANYALBUFAR

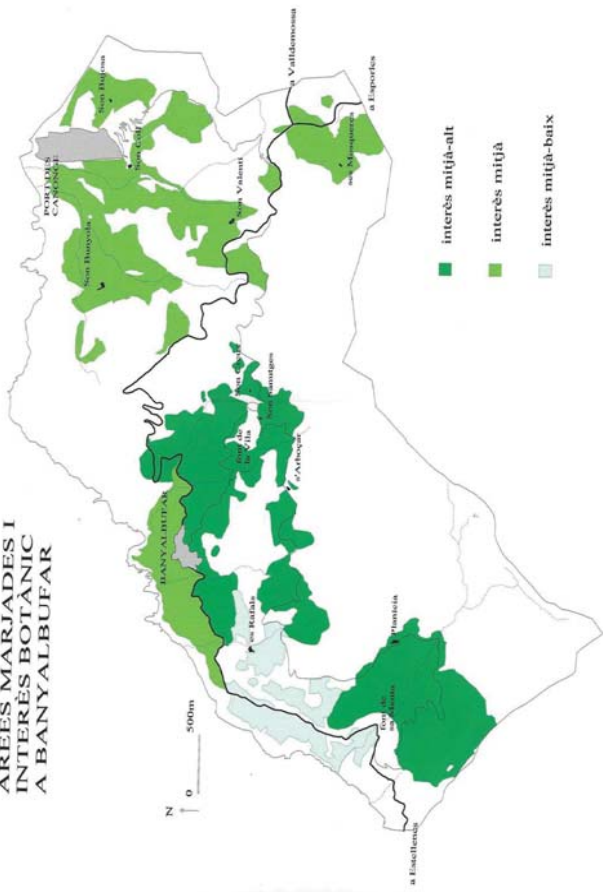
ÀREES MARIJADES I RIQUESA FLORÍSTICA A BANYALBUFAR

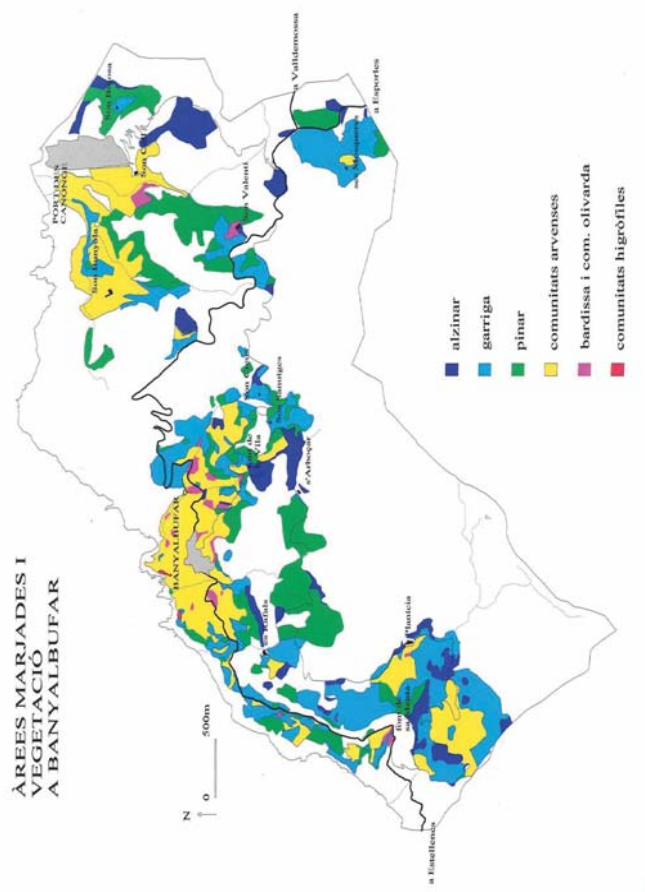
ÀREES MARIJADES D'HORTA I SECÀ A BANYALBUFAR

ÀREES MARIJADES I INTERÈS BOTÀNIC A BANYALBUFAR

ÀREES MARIJADES I VEGETACIÓ A BANYALBUFAR

Espais marjats de Banyalbufar

6. Vocabulari tècnic

Disposició dels camps marjats, tipus:

Disposició paral·lela: es caracteritza per un ordre paral·lel dels murs. Normalment la longitud dels marges és més perllongada que en les altres disposicions. Són l'exemple més evolucionat d'organització de l'espai esglaonat.

Paral·lela contínua: Els murs es troben disposats amb alineacions aproximadament equidistants i de manera contínua. Les marjades s'ajusten a la forma del vessant i mostren un traçat igual del que segueixen les inflexions de les corbes de nivell o imposen una distribució quasi geomètrica.

Paral·lela en ziga-zaga: en aquest cas els extrems dels murs de pedra no acaben a un mateix nivell. El replà de la marjada no queda, necessàriament, amb una disposició totalment planera i s'aconsegueix que el graonament de les terres faciliti l'accés, sense necessitat de crear un camí d'accés o estructures per remuntar (escales, rampes ...).

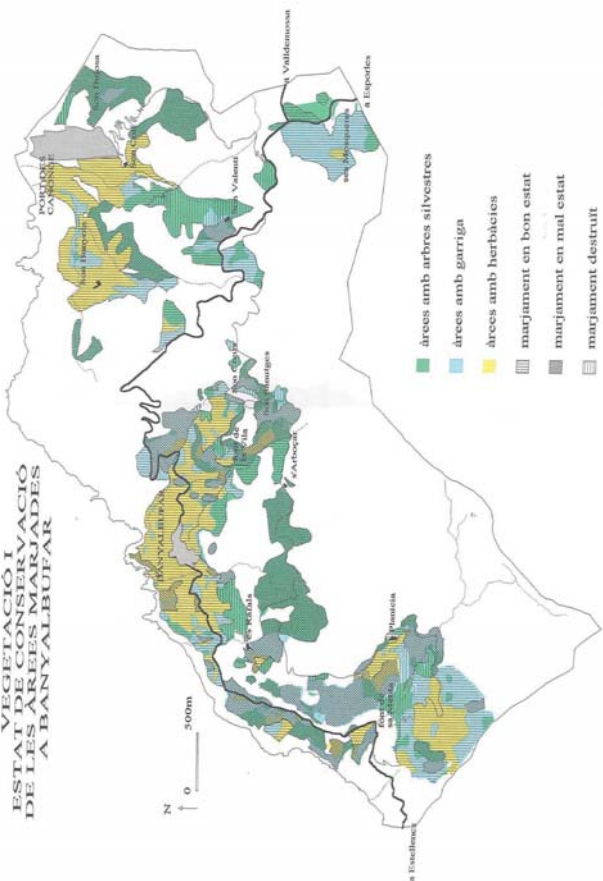
Paral·lela concèntrica: els murs es distribueixen seguint línies mestres marcades per arcs de successives circumferències de radi progressivament reduït traçades a partir d'un centre comú. És un model de marjament relacionat amb certes morfologies del terreny: els cons al·luvials i els turons íntegrament graonats, que en condicionen la geometria.

Disposició orgànica: a causa de les condicions del terreny la disposició de les marjades no respon a solucions regulars, bé pel poc pendent o per un important paper dels accidents del microrelleu.

Geometritzada, on tot i que el conjunt no s'ajusta a solucions regulars, les marjades individualment estan traçades seguint patrons geomètrics. Apareix localitzada generalment a llocs de poc pendent, a terrasses fluvials i fons de tálvegs.

Caòtica, en la que les marjades -irregulars en planta- s'integren dins del microrelleu del terreny.

VEGETACIÓ I ESTAT DE CONSERVACIÓ DE LES ÀREES MARIJADES A BANYALBUFAR

Paredat, tipus:

- En funció de la litologia:

- Paredat de calcària exfoliada: la fractura laminar de determinades calcàries determina un tipus de paredat que aprofita les llenques. Aquest es caracteritza per la disposició de les pedres en sentit oblic.

- Paredat de calcària massiva: és la litologia predominant de la majoria dels marges de la serra de Tramuntana i permet tot tipus d'adobament de la pedra.

- Paredat de còdols de torrent: la forma arrodonida subangular i les cares llises dels còdols arrossegats pels torrents determinen un paredat sense adobar amb uns trets peculiars de juntes poc closes.

- Paredat de conglomerats o avellanat: murs amb adobament mínim o nul a causa de la dificultat de tipus mecànic per treballar els conglomerats i d'obtenir una factura llisa de les cares de la pedra.

- Paredat de margues: aquesta litologia dona lloc a un paredat amb unes característiques peculiars en funció de la poca consistència i fragilitat de la pedra la qual s'esmicola fàcilment.

- Paredat de material silícic

- En funció de la forma i la disposició de la pedra

- Paredat antic: la pedra es col·loca sense adobar, és a dir, sense senyes evidents d'haver estat arreglada amb martell i de manera desordenada, sense cap estratificació ni forma de coronament.

- Paredat irregular poc adobat: la pedra ha estat treballada mínimament a fi d'obtenir unes peces fusiformes, amb cara i cua, que faciliten la seva col·locació i estabilitat. La pedra es situa sense organització definida. En aquest tipus de paredat

i en els posteriors hi ha una certa estratificació en funció de la dimensió del pedreny, generalment les més voluminoses a la base i les menors a la part superior.

- Paredat irregular adobat: respon a les característiques anteriors, amb la diferència que la pedra ha estat més arreglada.

- Paredat irregular molt adobat: la cara de la pedra mostra evidents signes d'haver estat retocada fins aconseguir una cara plana. Amb el que s'aconsegueix una superfície del marge amb poques protuberàncies.

- Paredat quasi enqueixelat: tant la cara com els costats de la pedra han estat molt treballats. S'aconsegueix una pedra de llinars quasi geomètrica, a partir de la qual i amb una col·locació acurada, la junta queda quasi closa.

- Paredat enqueixelat o emmassat: la pedra es treballa fins aconseguir formes irregulars definides per segments perfectament lineals. Aquests peces s'encaixen a la perfecció a fi d'obtenir una junta perfectament closa. Això implica un tractament individualitzat de cada una d'elles i la utilització d'eines característiques.

Introducció 133

Introducció 134

2

CATÀLEG I ANÀLISI DELS CAMPS MARJATS DEL TERME DE BANYALBUFAR

II.- ÀREES CATALOGADES DE BANYALBUFAR**Índex**

Torrent de Son Bauçà-Son Sanutges-s'Arboçar	2
Son Bunyola-Son Balagueret-Son Valentí	48
Horta Alta	85
Horta Baixa	149
Font de sa Menta	233
Planícia	270
Port des Canonge-Son Bujosa-Son Coll	304
Es Rafals	313

ÀREA: TORRENT DE SON BAUÇÀ-SON SANUTGES-S'ARBOÇAR

<p>Àrea: Localització: 459-4392.8 Cota màxima: 450m Cota mínima: 100m Pendent màxim: 100% Pendent mínim: 10%</p>	<p>Litologia: dolomies, margues, argiles, lutites, arenisques i calcàries Morfologia: de vessant Precipitació total anual: 680mm Precipitació mitjana del mes més plujós: 105mm Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 4°C Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 24°C</p>
<p>Tipus de propietat: privada Tipus de residència: permanent i secundària Tipus de construcció: cases de possessió Tancament i accés: xarxa de camins Accés extern: crta. 710 Andratx-Pollença Excursionisme i lleure: absent</p>	
<p>Ús actual: àrees en ús agrícola, àrees abandonades i residencials Ús anterior: conreus de secà Nº d'espècies a les marjades: 150 Nº d'espècies als marges: 101 Index Jaccard: 0,28; 0,26; 0,18; 0,18; 0,24; 0,23; 0,14 Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 174 Nº d'endemismes: 7 Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): <i>Crepis triasii</i>, <i>Dipsacus fullonius</i>. Interès botànic: mitjà-alt. Observacions: Afectada per un incendi i prop de terrenys no conreats de penyal i alzinar, lo qual provoca que el conjunt es beneficiï d'una gran biodiversitat. La part menys interessant és la zona inferior, propera al poble. Cal destacar també els llocs on la humitat és alta, vora els torrents canalitzats que passen per marjades de conreu hores d'ara abandonat.</p>	

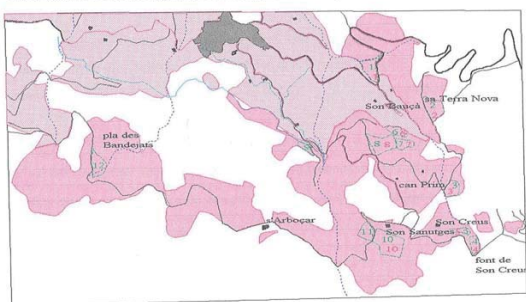
2

Torrent de Son Bauçà

3

Torrent de Son Bauçà

Torrent de Son Bauçà-Son Sanutges-s'Arboçar

- àrea marjada d'estudi
- extensió marjada
- 1 sector d'estudi del marjament
- 1 sector d'estudi de vegetació
- torrent
- camí
- terme municipal
- siquies

Descripció de l'àrea

Aquesta àrea d'estudi abasta una gran extensió del terme de Banyalbufar dedicada en la seva major part a conreus de secà, concretament inclou els camps marjats de secà que es localitzen a ambdues vessants del torrent de Son Bauçà, les terres de Son Sanutges, Son Guia, s'Arboçar, fins arribar a la partió des Rafals. L'àrea comprèn 1'0379 km² de superfície marjada de la qual se n'ha mostrejat el 7 %.

En aquesta contrada neixen la major part dels torrents que configuren la xarxa hídrica del terme de Banyalbufar, tals com les capçaleres dels torrents de Son Bauçà, den Roig, de can Fura i des Munreal.

Actualment els usos de l'àrea són heterogenis, ja que els pocs indrets on es manté l'activitat agrícola, conviuen amb nous usos especialment residencials que han donat lloc a noves construccions. A la vegada s'ha de tenir present que aquesta àrea forma part de rutes excursionistes, tant pel que fa al camí de Planícia com pel camí des Correu.

La xarxa de camins que travessa l'àrea és força desenvolupada i hi destaquen el camí de Planícia, que esdevé l'eix fonamental de comunicació; part del camí des Correu; el camí des Comellar de Son Guia, que connectava el camí de la font de la Vila amb s'Arboçar, i el camí que uneix l'esmentada font amb ses Teuleres i sa Terra Nova.

El marjament d'aquesta àrea presenta característiques constructives i d'ús força heterogenies, així s'hi observen camps marjats coberts de desenvolupats pinars (costers entre Son Sanutges i es Rafals), d'altres encara en ús (vessant de sa Terra Nova i de can Prim) i zones molt degradades a causa de factors derivats d'incendis o inestabilitat de vessants (Son Creus, Son Sanutges).

Dins aquesta zona s'hi localitzen petits indrets que constitueixen els horts de les cases de possessió, tals com l'hort de Son Creus, relacionat amb la font del mateix nom, i l'hort de Son Sanutges, també amb una font de mina.

4

Torrent de Son Bauçà

Sectors d'estudi

En els vessants del torrent de Son Bauçà s'han dut a terme 8 sectors, ja que aquesta contrada és la que presenta els trets constructius més heterogenis i singulars de tota l'àrea.

El primer sector (**sector 1**) es va realitzar al vessant oriental del torrent, concretament a la zona de confluència amb l'afluent del torrent des Forcallis. Malgrat la proximitat a la font des Cireral i als cursos d'aigua es tracta d'un indret de secà que actualment es troba en un elevat estat de degradació. Són camps amb una disposició paral·lela en ziga-zaga, amb marges de traçats fonamentalment curvilini, la qual cosa implica menors dimensions longitudinals (entre 20 - 70 metres). S'inclouen dins el paredat grans ressals rocallosos i el pedreny presenta una factura poc adobada. Com element a ressenyar les alçàries són reduïdes respecte a les alçàries que solen assolir a la resta del municipi.

L'estat d'abandonament del conreu de secà d'aquest sector és avançat, no observant-se ni tan sols indicacions de què hi hagi pastura ocasional. La vegetació silvestre és esponerosa i, entre taques extenses d'herbàcies (sobretot graminíoides), els arbusts han crescut donant-li tot l'aspecte d'una garriga. Malgrat l'absència d'algunes espècies característiques s'enquadra perfectament en una vegetació de *Rosmarino-Ericion*, amb marges i rodalies del torrent amb bardisses tancades d'abatzer.

A mesura que descendim des de la carretera cap a la font, les marjades en desús estan també densament cobertes, però aquí la flora de la garriga de xiprell és menys abundant i es veuen colonitzades principalment per *Inulo-Oryzopsietum* i *Rubo-Crataegetum*. Els marges, més coberts que al redol mostrejat, tenen abundància d'enfiladisses (heura, vinca, abatzer, vidalba, aritja, etc.). També hi ha redols de canyar, amb equisets, *Cyperus*, *Ipomoea*, i plantes menys comuns com *Lactuca serriola*.

En el mateix vessant oriental, però a major alçària (265-300 m sobre el nivell de la mar) es va dur a terme el **sector 2** a l'indret conegut com sa Terra Nova. Aquest camp marjat es dedica actualment a la pastura, aquest fet juntament amb la naturalesa litològica del terreny (margues) accelera el procés de degradació dels marges i la profusió d'esbaldrecs. El fort pendent i la pedregositat determinen que les terrasses no presentin replans horitzontals.

Com a element constructiu característic a assenyalar cal esmentar l'alçària del mur que arriba a 3,80 i les longituds de fins a 65 metres en una disposició en ziga-zaga que envolta el coster.

L'olivar amb garrovers està actualment bastant cuidat tot i que, limitant amb l'alzinar i també a la part superior de l'àrea, els arbusts de garriga i els pins invadeixen la zona marjada. La terra bastant margosa potencia una flora xèrica que, quan no hi ha cobertures importants de càrritx entre els arbusts, és baixa, principalment herbàcia i aclarida. Els llocs més exposats i amb terra poc profunda tenen l'aspecte sabanoid que dona la comunitat de la graminia *Hyparrhenia hirta*; la resta es correspon amb una brolla de xiprell.

Els marges queden molt influenciats per ambdós tipus de comunitats, mancant-hi totes les espècies menys heliòfiles com poden ser les criptògames.

El **sector 3**, també en el coster oriental, es correspon a un marjament que ha estat afectat per incendi i que avui es troba en total estat d'abandonament. Està constituït per una disposició del marjament en ziga-zaga que utilitza la rampa com a forma d'accés. Els traçats dels marges són curvilinis i destaca la seva poca alçària (menys d'1,70m), el paredat poc adobat i la petita dimensió dels seu pedreny (mitjana de 25 cm).

Tota la zona va sofrir el mateix incendi que fa uns anys afectà Son Creus. Les marjades estan totalment abandonades i cobertes per la garriga amb pins fins al punt que gairebé són intransitables. Quasi no queden arbres de l'antic conreu, que era d'ametllers, garrovers, oliveres (possiblement) i figueres.

Actualment la fesonomia de l'àrea és la d'un carritxer en el que van creixent pinets joves i rebroten algunes alzines, arboceres i arbusts. Els principals són l'argelaga (*Calicotome spinosa*), abatzer (*Rubus ulmifolius*), xiprell (*Erica multiflora*), aladerns (*Phyllirea angustifolia* i *Ph. media*) mata (*Pistacia lentiscus*), olivarda (*Ditrichia viscosa*) i les estepes (*Cistus albidus*, *C. salvifolius*). La vegetació herbàcia està dominada pel mencionat càrritx, pel fenàs riell (*Brachypodium retusum*), trèvol pudent (*Psoralea bituminosa*), rapes, fenàs de canonet (*Pipthatherum miliaceum*), *Plantago lanceolata*, etc. La comunitat que aquestes i altres plantes formen es pot enquadrar dins *Anthyllido-Teucrietum majoricensis*.

En els marges hi ha tant espècies dels *Polypodietum* i *Saxifrageto-Sedetum stellati* com espècies de la brolla de xiprell.

L'únic sector d'horta realitzat a tota l'àrea el constitueix l'hort de sa Font de Son Creus (**sector 4**), el qual es troba ubicat en el vessant nord-occidental del puig de s'Argenter i associat al torrent de Son Bauçà, ja que els marges de l'hort formen

part de la canalització del torrent. La part superior de l'indret l'indica amb el camí de Planícia.

La font de Son Creus abastia un gran safareig situat a la part superior de l'hort i que suposa l'inici de l'àrea marjada. Aquest safareig donava aigua a tot un seguit de marges mitjançant una síquia principal superficial situada a un extrem del mur i des d'aquesta es distribuïa l'aigua per síquies a peu de paredat. L'excedent que es pogués originar s'abocava cap al torrent, que a aquest tram es troba canalitzat i empedrat.

Les longituds dels marges ocupaven tota l'extensió entre el llit del torrent i la paret cabrera que delimitava l'hort i el separava de l'alzinar. L'alçària dels murs l'60-3'30. El paredat dels marges preseta dues factures ben diferenciades, una poc adobada que es correspon amb els murs de menors dimensions i que curiosament són els més conservats; un paredat quasi enqueixelat que corresponen a les de major alçària i també les més esbaldregades.

Tot el conjunt es troba molt invadit de vegetació i tan sols hi resten vestigis d'arbrat de reguiu.

El sector 4 és representatiu d'una àrea on el conreu es regava aprofitant l'aigua del safareig. No és possible saber quines espècies d'horta es conreaven a causa de l'estat d'abandonament. El que sí es nota és la invasió de l'alzinar, situat justament als voltants, el qual ha anat lentament recuperant el terreny perdut. Es poden observar actualment a les marjades distintes zones de transició en quant a flora i vegetació, amb agrupacions de vegetals que serveixen com a mostres de la successió que es va fent.

La comunitat més abundant a les marjades és *Inulo-Oryzopsietum*. A més de les plantes característiques d'aquesta associació, hi ha també superfícies i cobertures apreciables de fenàs, càrritx i, com no, aritjes i abatzeres. L'elevada humitat del sòl afavoreix l'acompanyament de espècies higròfiles com *Dipsacus fullonius*, *Plantago major*, *Potentilla reptans* i moltes pleurocàrpiques, entre d'altres. El canyar, freqüent i excel·lent indicador al terme de l'existència de reservoris i cursos d'aigua, no és massa esponent i ha estat substituït per un grup notable i exòtic de bambús.

Els murs dels marges presenten una cobertura important d'espècies amants de llocs ombrívols i humits, com són molts briòfits (incluint hepàtiques) i les falgueres. Contribueixen a donar protecció a aquests petits vegetals arbusts com l'heura, la vinya borda i les aritjes. Una petita comunitat esciàfila i endèmica prou abundant a tota la Serra, *Sibthorpio-Arenarietum*, vesteix la part basal dels murs.

El **sector 5**, lligat també a Son Creus i en el vessant occidental del torrent, correspon a un total de marges que també es troben invadits de vegetació i que es dedicaven al conreu de secà, amb restes d'una era i una petita barraca. Els marges segueixen el traçat curvilini adaptant-se al terreny i assoleixen longituds de fins 64 m. Una part d'aquest sector es cremà i encara hi romanen troncs caiguts i que ara hi creix vegetació de carritxar. S'hi localitzen murs de fins a 4 metres d'alçària amb terrasses de poca amplària (4 i 7 metres). Els accessos entre els marges es feia per rampes.

9

Torrent de Son Bauçà

En aquest sector de mostreig, un sementer de fruiters en ús, l'absència d'aixermades als marges ha propiciat que molts arbusts es desenvolupin cobrint bona part dels marges i, fins i tot, la part de la marjada no recentment llaurada. La comunitat bàsica present a les marjades és *Inulo-Oryzopsietum* i, puntualment, *Amarantho-Chenopodietum*.

Als marges s'hi troba *Polypodietum*, emmascarat i cobert a trams per aritjes, vidalba, rotgetes, heura i abatzer.

El **sector 7** es caracteritza i es diferencia fonamentalment pel paredat de lloses que assoleix fins a 2,25 metres d'alçària, la poca amplària de la terrassa (3-4m) i el sistema d'accessos en rampes escalonades i escalons volats.

Aquest sector d'arbrat de secà té actualment un aspecte molt cuidat gràcies a unes llaurades recents que han fet desaparèixer quasi tota la flora silvestre a excepció de petites plantes de ràpida germinació, peus de marges i espècies amb òrgans reproductius subterranis (rapes).

11

Torrent de Son Bauçà

Una part d'aquest sector 5 ha estat afectat pel foc, a la qual cosa ha ajudat sens dubte la cobertura arbòria i arbustiva de pins i màquia que substituïren l'alzinar a aquest indret.

Les comunitats i espècies principals tenen bastant en comú amb les de l'altre, però, no obstant, la diversitat és molt menor i manquen els vegetals vinculats als llocs humits i més frescals. Apareixen aquí les estepes, *Dorycnium pentaphyllum*, *Carlina corymbosa* i el xiprell, espècies heliòfiles que contrasten també amb la flora del sector anteriorment estudiat.

Entre els 225 i 275 metres d'alçària sobre el nivell de la mar s'han realitzat tres sectors d'estudi molt pròxims però amb unes característiques constructives molt diferenciades.

El **sector 6** el conformen marjades amb fruiters que tenen un traçat curvilini i són suportades per marges de paredat poc adobat que inclou ressals rocallosos i que es troben en molt mal estat de conservació (bombaments i esbaldrecs).

10

Torrent de Son Bauçà

Els marges estan relativament menys colonitzats del que seria esperable per la terra abundant a les esclertes i l'exposició frescal per estar encarats al nord. Malgrat tot, tenen una molt major diversitat que les marjades, fruit del maneig abans comentat.

El **sector 8** esdevé per les seves característiques tècniques un indret i força diferenciat dels dos sectors anteriors. La singularitat ve donada per l'adaptació de la planta dels marges a la sinuositat del relleu, per la disposició paral·lela contínua que formen, per l'homogeneïtat dimensional (alçàries entre 2,65 i 3m i longituds quasi constants -116,117m-) i per l'accés amb escales integrades en el paredat. Tots aquests trets configuren un camp marjat de gran impacte visual que es troba encara en ús i en bon estat de conservació.

Aquestes marjades tenen una estructura constructiva i de substrat que li donen un aspecte botànicament diferent. La terra de les terrasses, també llaurades com en el sector anterior, és més fonda, menys argilosa i menys pedregosa, fent-la com a més esponjosa. Aquesta característica pareix que permet una major cobertura, però no diversitat, d'herbàcies vàries, la majoria de les quals són arvenses.

12

Torrent de Son Bauçà

Els marges, alts, no estan homogèniament coberts, sinó a taques. Fitosociològicament no es poden descriure distints conjunts sinó un tan sols (*Polypodium*) amb petits canvis de les acompanyants arvenses.

Les terres de Son Sanutges es situen a la meitat meridional del puig de Son Sanutges i comprenien una extensió marjada actualment abandonada i força degradada. L'ús majoritari de les terrasses era el conreu de secà i s'hi localitzava una petita extensió d'hort que es regava d'una font de mina.

Els marges estan coberts de vegetació i de pinar i també els paredats es troben molt esbaldregats fins al punt de restar-hi, a molts d'indrets, petits trams de paredat, sobretot a les parts més altes dels costers que envolten les cases.

L'antic olivar del pla de Son Sanutges es veu travessat per un torrent canalitzat i empedrat. Aquest travessa subterràniament el camí de Planícia i aboca cap al comellar de Son Guia.

El primer sector establert (**sector 10**), vora les cases de Son Sanutges, està actualment invadint per plantes de *Quercion ilicis*, *Rosmarino-Ericion*, d'*Oleo-Ceratonion* i, en un taxon de major jerarquia per aglupir millor l'espectre de la heterogeneïtat existent, de *Ruderali-Secalietae*. Les principals cobertures són les de les gramínies (que inclueixen fenassos i càrritx), determinant agrupacions assignables a *Hypochoerideto-Brachypodietum*, *Inulo-Oryzopsietum* (a la vora del camí) i *Anthyllido-Teucrietum*.

Els marges no tenen espècies ni comunitats que siguin particularment interessants, ja que l'elevada nitrofilia del medi i els incendis fa que, a la zona mostrejada, es trobin ben representats tan sols *Parietarietum judaicae* i *Rubro-Crataegetum brevispinae*.

El segon sector (**sector 11**), no afectat pels focs, mostra un major recobriments de plantes silvestres, tant als marges com a les marjades, essent destacables el nombre i tamany d'alguns arbusts. La garriga de xiprell amb botja de cuques (*Anthyllis*

citysoides) és aquí preponderant i, només cedeix a trams dels murs per la competició amb espècies enfiladisses i espinescents més pròpies d'una comunitat de bardissa.

Des del comellar de Son Guia fins a la partió des Rafals, els camps marjats estan sofrint un procés de parcel·lació derivat de les noves residències que s'hi basteixen. A tota aquesta contrada són majoritaris els camps coberts de pinar que fan difícil una tipificació del marjament.

Vora la Font de la Vila s'ha prospectat des del punt de vista de la flora i vegetació un sementer de secà conreat principalment d'oliveres i garrovers (**sector 9**). La proximitat de la garriga amb pinar i l'alzinar fa que la majoria d'espècies silvestres inventariades al sector pertanyin a aquestes comunitats principalment. En el cas dels trams més descuidats, sobretot per les roques aflorants que no permeten el pas de l'arada, es pot parlar principalment de l'enquadrament del sector dins una comunitat del *Rosmarino-Ericion* en la que manquen les espècies més termòfiles. Com es pot veure aquestes característiques permeten una molt gran diversitat amb estratègies pròpies de ruderals, de les arvenses i nitrofiles, i de competidores i tolerants a restriccions, de les comunitats amb més representació arbustiva.

Des del caire constructiu a tota l'extensió des del comellar fins es Rafals, els elements que cal esmentar-hi es veuen relacionats amb enginyers hidràulics, com és el cas de la capçalera del torrent de can Fura, on després d'un seguit de marges amb funció de parat, el curs d'aigua es veu canalitzat després de travessar el camí. Aquesta canalització a un tram s'integra dins el paredat dels marges del fons del talveg implicant una caiguda vertical de l'escorrentia cada vegada que ha de salvar el desnivell del mur, mentre que després continua únicament canalitzada per un extrem dels marges.

Les característiques generals del marjament de tota aquesta contrada poden resumir-se en: la disposició en ziga-zaga dels marges, utilitzant-se com a forma d'accés el pendent del terreny en els extrems dels murs; el poc acurament del

pedreny dels paredats i la menor dimensió dels murs tant pel que fa a alçàries com a longituds.

El sector d'estudi de vegetació (**sector 12**) realitzat a la part superior del torrent de can Fura és representatiu d'una extensió bastant gran que ocupa aquests costers de la Mola de Planícia. En el cas que ens ocupa el conreu de secà, d'olivar concretament, està abandonat com a bona part de l'àrea i no s'observen les alteracions pròpies dels terrenys marjats veïns on ara s'està edificant activament. Malgrat quedar, per ara, lliure d'aquesta amenaça sí s'observa l'alteració pròpia d'una circulació rodada cada vegada major pel camí de la vora, amb la conseqüent deposició de pols i aixermades que afecten als vegetals.

La comunitat majoritària quan l'alzinar ha estat desplaçat és la brolla de xiprell amb pins. A la zona visitada a efectes de confeccionar un catàleg de la flora hi ha una barreja d'arbusts i herbàcies pròpies de les comunitats suara anomenades i plantes més higròfiles de marges de torrent, com les murtes, per exemple. Als terrenys més exposats, amb rost i fortament influenciats pel sol la vegetació és baixa i dominada pels fenassos, l'herba de Sant Ponç, *Dorycnium pentaphyllum*,

etc. Quan hi ha un poc més de terra disponible les estepes, les mates i, com no, els pins, són dominants.

Als marges hi trobam moltes i falgueres pròpies del *Polypodium*, acompanyades d'alguns líquens i de petites herbàcies i d'alguns arbusts que han anat germinant a la terra depositada a les enclotxes de les pedres.

Sector 1	Litologia: <i>dolomies i lutites</i>
Topònim: <i>es Cireral</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>459.23-4393.49</i>	Factors físics de risc: <i>lliscaments</i>
Cota màxima: <i>160 m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>115 m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>30%</i>	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>arbrat de secà (garrovers i oliveres)</i>	
Tancament i accés: <i>crt. 710 Andratx-Pollença</i>	
Accés extern: <i>crt. 710 Andratx-Pollença</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela en ziga-zaga</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>absent</i>
Singularitats: <i>grans ressals i capginyes</i>
Estat de conservació: <i>dolent (invasió de vegetació i nombrosos esbaldrecs)</i>

Sector 1

17

Torrent de Son Bauçà

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	1,60	34	4,70	54,4	159,8	25	60	20
2	1,40	20	7,60	28	152	21	60	15
3	1,90	50	3,30	95	165	26	50	15
4	2,40	74	5	12	370	27	60	15
5	2,10	39	4,30	9,03	167,7	26	70	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	absent	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	absent	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa escalons volats	dolent esbaldrecs

18

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 1.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametlles, figueres, garrovers, oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no, ovelles ocasionals?.	
ROST ÀREA 45º	ROST MARJADES 0-10º
%ARBRES CONREU 40-70	%ARBRES SILVESTRES menys del 5
%ARBUSTS 10-70	%HERBACIES 100
%ROCA -	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Inulo viscosae-Oryzopsietum miliceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 10-50	%ROQUES menys del 10

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubro-Crataegetum brevispiniae

19

Torrent de Son Bauçà

Sector 2	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i>
Topònim: <i>sa Terra Nova</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>459.63-4393.42</i>	Factors físics de risc: <i>lliscaments</i>
Cota màxima: <i>275m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>240m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>40%</i>	
Ús actual: <i>arbrat de secà i pastura</i>	
Ús anterior: <i>arbrat de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela en ziga-zaga</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades:
Singularitats:
Estat de conservació: <i>dolent</i>

Sector 2

20

Torrent de Son Bauçà

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup...marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3,80	45,80	5,5	174,04	251,9	*	90	20
2	1,85	58,10	6,2	107,48	360,22	38	70	15
3	3	42	7,2	126	302,4	*	55	15
4	3	65,3	8	195,9	522,4	*	55	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampes	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts	rampes	regular
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampes	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts	rampes	dolent esbaldrecs

SECTOR 2

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles	
ROST ÀREA 40-70 °	ROST MARJADES 0-30°
%ARBRES CONREU 30-60	%ARBRES SILVESTRES 0-20
%ARBUSTS 5-30	%HERBACIES 20-70
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS W a WNW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Hyparrhenietum podotricho-hirtae

MARGES

TERRA ENCLÉTXES gens a poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 10-40	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Hyparrhenietum podotricho-hirtae

Sector 3 Topònim: <i>cas Curret</i> Localització: <i>459,88-4393,06</i> Cota màxima: <i>300m</i> Cota mínima: <i>270m</i> Pendent màxim: <i>50%</i> Pendent mínim: <i>40%</i>	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Ús actual: <i>abandonament</i> Ús anterior: <i>arbrat de secà (garrovers i ametllers)</i> Tancament i accés: <i>camí</i> Accés extern: <i>camí</i> Distància a viari: <i>350m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: <i>calcària</i> Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i> Tipus de coronament: <i>rasant</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i> Hidràulica: <i>absent</i> Construccions associades: Singularitats: Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Sector 4 Topònim: <i>fonteta de Son Creus</i> Localització: <i>460,10-4392,83</i> Cota màxima: <i>365m</i> Cota mínima: <i>340m</i> Pendent màxim: <i>50%</i> Pendent mínim: <i>30%</i>	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i> Morfologia: <i>de talveg</i> Factors físics de risc: <i>torrent</i> Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Ús actual: <i>abandonament</i> Ús anterior: <i>horta</i> Tancament i accés: <i>camí de Planícia</i> Accés extern: <i>camí de Planícia</i> Distància a viari: <i>25m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: <i>calcària</i> Tipus de paredat: <i>marges poc adobats i marges quasi enqueixelats</i> Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i> Forma d'accés entre marjades: <i>camí empedrat a un extrem</i> Hidràulica: <i>torrent canalitzat i empedrat, irrigació (safareigs, siquies a peu de paredat, canals verticals) a partir de la font de Son Creus</i> Construccions associades: Singularitats: Estat de conservació: <i>dolent (invadit de vegetació i paredats esbaldregats)</i>	

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	2,10	40	8,3	84	332	33	80	20
2	1,60	35	8,3	56	290,5	37	60	20
3	3,20	65	7,60	208	494	*	90	20
4	3'10	65	3,50	201,5	227,5	*	60	20
5	3,30	37,5	7,30	123,75	273,75	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	present	absent	camí	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	present	absent	camí	bo
3	curvilini	quasi enqueixelat	absent	filada de dalt	present	absent	camí	dolent esbaldrecs
4	curvilini	quasi enqueixelat	absent	filada de dalt	present	absent	camí	dolent esbaldrecs
5	rectilini	quasi enqueixelat	absent	filada de dalt	present	absent	camí	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	safareig pica	síquia a peu de paredat	canalitzat i empedrat
2	absent	absent	síquia a peu de paredat i canal vertical	canalitzat i empedrat
3	absent	absent	síquia a peu de paredat	canalitzat i empedrat
4	absent	absent	absent	canalitzat i empedrat
5	absent	absent	síquia perpendicular a la terrassa	canalitzat i empedrat

25

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 4

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	pomeres, raïm.
CONREU HERBACI	no.
ABANDONAMENT CONREU	sf.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES	bambú.
INCENDIS	no.
LLAURADES	no.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	cabres.
ROST ÀREA 50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU menys del 5	%ARBRES SILVESTRES menys del 5
%ARBUSTS 60-80	%HERBACIES 90-100
%ROCA -	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Arundini- Convolvuletum sepium
Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi ?
Inulo viscosae-Oryzopsetium miliaceae
Rubo ulmifolii-Crataegetum brevispiniae
Smilaco balearicae-Ampelodesmetum mauritanicae

MARGES

TERRA ENCLÉTXES	sf, molta.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament, aigua.
%ARBUSTS 20-60	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Eucladio-Adiantetum
Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispiniae
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

26

Torrent de Son Bauçà

Sector 5	Litologia: lutites, arenisques i guixos
Topònim: <i>Son Creus</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>459.99-4392.87</i>	Factors físics de risc: <i>lliscaments</i>
Cota màxima: <i>350m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament i incendis</i>
Cota mínima: <i>335m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>arbrat de secà</i>	
Ús anterior: <i>cereals</i>	
Tancament i accés: <i>camí intern a les cases de Son Creus</i>	
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral.lela</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini i rectilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat i molt adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>	
Hidràulica: <i>síquies superficials</i>	
Construccions associades: <i>era i barraca</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Sector 5

27

Torrent de Son Bauçà

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	4,20	47,10	4	197,82	188,4	26	40	10
2	4,10	37,10	5	152,11	185,5	*	40	10
3	2,40	50	7,20	120	360	*	40	10
4	2,40	64	4	153,6	256	*	50	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular molt adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular molt adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo
3	rectilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	capgnyes	rampa	dolent esbaldrecs
4	rectilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	pica	síquia subterrània	absent
2	absent	absent	absent	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent

28

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 5

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers, llimoneres, pomeres, pruneres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí, bastant.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS sí.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 40-50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU en general menys del 5	%ARBRES SILVESTRES 20-60 a la part superior, a la part inferior fins un 20
%ARBUSTS 5 al 70	%HERBÀCIES 90-100
%ROCA part alta 10-20; 0 a la part baixa	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae
Smilaco balearicae-Ampelodesmetum mauritanicae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 20-40	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubio-Crataegetum brevispinae

29

Torrent de Son Bauçà

Sector 6	Litologia: <i>brexes calcàries, calcàries i dolomies</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 459.49-4393.24	Factors físics de risc:
Cota màxima: 250m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 225m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 40%	
Ús actual: <i>fruiters (ametllers, cirerers, pruneres i pomeres)</i>	
Ús anterior: <i>fruiters</i>	
Tancament i accés: <i>camí de carro</i>	
Accés extern: <i>camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: 200m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paralela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>casa en runes</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>regular</i>

Sector 6

30

Torrent de Son Bauçà

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2	67	2,70	69	180,9	27	60	15
2	2,70	87,5	6	236,2	525	22	80	15
3	3,50	78,5	6,20	274,7	486,7	*	100	15
4	3,10	98,7	4,50	305,9	444,1	*	70	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	aterament de juntes	rampa	regular bombament
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	aterament de juntes	rampa	regular bombament
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	dolent esbaldrecs

31

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 6

CONREU ARBORI O ARBUSTIU codonys, magranes, oliveres, pomeres, pruneres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX sí.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles	
ROST ÀREA 70-80º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 20-40	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 5	%HERBÀCIES 40-90
%ROCA -	ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abombaments.	
%ARBUSTS 5-80	%ROQUES 0-10

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati

32

Torrent de Son Bauçà

Sector 7	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 459.55-4393.19	Factors físics de risc: <i>lliscament</i>
Cota màxima: 285m	Factors humans de risc:
Cota mínima: 255m	
Pendent màxim: 100%	
Pendent mínim: 50%	
Ús actual: <i>arbrat de secà (ametllers, garrovers, oliveres i noguers)</i>	
Ús anterior: <i>conreu de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí de carro</i>	
Accés extern: <i>camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: <i>150m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela en ziga-zaga</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>lloses</i>
Tipus de paredat: <i>paredat de lloses</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes escalonades i escalons volats</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades:
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Sector 7

33

Torrent de Son Bauçà

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	1,70	51	4	86,7	204	29	60	5
2	1,80	52	4	93,6	208	22	60	5
3	2,25	51	3,50	114,7	178,5	18	70	5
4	1,90	108	3	205	324	26	80	5
5	1,90	51	3,50	96,9	178,5	29	90	5
6	1,50	51	3	76,5	153	33	50	5

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	lloses	absent	rasant	absent	absent	rampa escalonada	bo
2	curvilini	lloses	absent	rasant	absent	absent	rampa escalonada	bo
3	curvilini	lloses	absent	rasant	absent	ressalts	rampa escalonada	bo
4	curvilini	lloses	absent	rasant	absent	ressalts	rampa escalons volats	dolent esbaldrecs
5	curvilini	lloses	absent	rasant	absent	ressalts	rampa escalons volats	dolent esbaldrecs
6	curvilini	lloses	absent	rasant	absent	ressalts	rampa escalons volats	dolent esbaldrecs

34

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 7

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, figueres, garrovers, noguers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX sí.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles	
ROST ÀREA 60-80º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 20-30	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 40-60
%ROCA -	ORIENTACIONS N

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS aigua.	
%ARBUSTS menys del 5	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

35

Torrent de Son Bauçà

Sector 8	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 459.45-4393.14	Factors físics de risc:
Cota màxima: 285m	Factors humans de risc:
Cota mínima: 250m	
Pendent màxim: 100%	
Pendent mínim: 50%	
Ús actual: <i>seminat de cereals</i>	
Ús anterior: <i>conreu de secà (cereals)</i>	
Tancament i accés: <i>camí de carro</i>	
Accés extern: <i>camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: <i>100m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades:
Singularitats: <i>sinuositat dels marges i disposició</i>
Estat de conservació: <i>bo</i>

36

Torrent de Son Bauçà

Sector 8

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,95	116,40	5,10	343,8	593,6	34	50	15
2	3	116,40	5	349,2	582	33	50	15
3	2,65	117,20	5,10	310,5	597,7	*	70	20
4	2,65	117,20	3,40	310,5	598,4	*	55	20
5	3	117,20	4,30	351,6	503,9	*	70	20
6	2,70	117,20	5,10	316,4	597,7	*	70	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	camí i escala	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	camí i escala	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	camí, escala i escalons volats	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	camí i escala	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa i escala	bo
6	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	reparació	rampa i escala	bo

37

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 8

CONREU ARBORI O ARBUSTIU figueres, garrovers i noguers.	
CONREU HERBACI pastures.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 60-70 ^o	ROST MARJADES 0 ^o
%ARBRES CONREU 5-10	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 40-60
%ROCA -	ORIENTACIONS N

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS esllaviment, aigua.	
%ARBUSTS 0	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

38

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 9.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametlleres, garrovers, oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles, cabres?, cavalls.	
ROST ÀREA 60-80 ^o	ROST MARJADES 0-10 ^o
%ARBRES CONREU 20-40	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 5-30	%HERBACIES 60-100
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 10-40	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

39

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 10.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU oliveres, garrovers.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 30 ^o	ROST MARJADES 0-10 ^o
%ARBRES CONREU 40-60	%ARBRES SILVESTRES 20-30
%ARBUSTS 30-50	%HERBACIES 100
%ROCA -	ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae
Smilaco balearicae-Ampelodesmetum mauritanicae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 20-50	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Hypochoerideto-Brachypodietum retusi
Parietarietum judaicae
Rubo-Crataegetum brevispinae
Smilaco-Ampelodesmetum

40

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 11.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 60-70 °	ROST MARJADES 0-20 °
%ARBRES CONREU 10-20	%ARBRES SILVESTRES 40-70
%ARBUSTS 40-70	%HERBACIES 90-100
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi
Rubo ulmifolii-Crataegetum brevispiniae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 10-50	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispiniae

41

Torrent de Son Bauçà

SECTOR 12.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles, cabres.	
ROST ÀREA 40-60 °	ROST MARJADES 0-45 °
%ARBRES CONREU 20-40	%ARBRES SILVESTRES 30-70
%ARBUSTS 20-40	%HERBACIES 70-100
%ROCA 10-30	ORIENTACIONS E a NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Hyparrhenietum podotricho-hirtae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, arbres.	
%ARBUSTS 10-30	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati

42

Torrent de Son Bauçà

TAXONS	MARJADES	MARGES
Adiantum capillus-veneris		4
Aetheorhiza bulbosa	9,12	6,7,9,12
Agrimonia eupatoria	9	
Allium sp.	1,2	2,6,7,8,9,10
A. triquetrum	5	8
Amaranthus hybridus	6	
Ampelodesmos mauritanica	1,2,4,5,6,7,9,10,11	7,11
Anagallis arvensis	9	8
Anthyllis cytisoides	1,2,5,11	2,10,11
Arbutus unedo	4,9	
Argyrolobium zanonii	2,9,11	
Arisarum vulgare	1,2,4,6,7,8,9,12	1,2,6,7,8,9,12
Arum italicum	1,6,7,8,9,12	7,8,9
Arundo donax	4	
Asparagus acutifolius	1,2,4,6,9,10	1,4,6,9,10
A. stipularis	10	
Asplenium ceterach		4,7,8,9,12
A. petraeae		9
A. trichomanes		4,7,9,12
Asphodelus microcarpus	1,2,5,8,9,10,11,12	8,9
Atractilis cancellata	2	
Avena sp.	9,10	
Avenula bromoides	1,9,12	
Bellardia trixago	11	
Bellis sylvestris	6	
Blackstonia perfoliata	1,4,5,10,11	
Brachypodium retusum	1,2,4,5,6,9,10,11,12	1,2,4,5,6,8,9,10,11
B. sylvaticum	4,5,12	6,12
Bromus sp.	4,5,6,8,9	8
Bupleurum baldense	9	
Calicotome spinosa	1,4,5,9,10,11,12	11
Cardamine hirsuta		7
Carlina corymbosa	1,2,5,7,8,9,10,11,12	7
Centaurium sp.	4,5,8,9	
Centranthus ruber		6
Chamaeceros humilis	6	
Chenopodium album	6	
Cichorium intybus	4,5,8,10	
Cirsium arvense	9	
Cirsium vulgare	8	
Cistus albidus	2,4,5,9,10,12	
C. salvifolius	2,4,5,9,10,11	
Cladonia foliacea	9,12	
C. pyxidata	2,12	2,4,6,7,8V
C. rangiformis	9	
Clematis flammula	1,4,5,6,9,11	1,5,6,8,9,10,11,12
C. cirrhosa	12	1,9,12

43

Torrent de Son Bauçà

Cneorum tricocon	12	
Collema sp.		4,6,9
Convolvulus althaeoides	1,2	1
C. arvensis	1,5,6	
Crepis triasii	9	9
Dactylis glomerata	1,2,4,5,8,9,10,12	1,9,10,12
Daphne gnidium	2,5	7
Daucus carota L.	1,4,5,6,9,10	
Desmazeria rigida	4,9	1,4,6,7,8,9,10
Diploicia canescens		7,8,9,12
Diploschistes muscorum		7
Dipsacus fullonius	4	
Dittrichia viscosa	1,4,5,9,10,11	4
Dorycnium hirsutum	4	
D. pentaphyllum	1,2,5,9,10,11,12	2,6,11,12
Erica multiflora	2,5,9,11,12	9,11,12
Erodium cicutum	10	
Eryngium campestre	2	
Euphorbia characias	4,5,9,12	9
E. peplus	6,8	8
E. pithyusa	10,12	
Filago pyramidata	2,12	
Foeniculum vulgare	1,4,5,9	
Fossombronia sp.		7
Fumana thymifolia	2,11	
Galium sp.		7,9
Geranium lucidum	7	7,8
G. purpureum	6,9	4,6,7,8,9,12
G. rotundifolium	5,6,10	4,6,7,8,12
Gladiolus sp.	1	
Globularia alypum	1	
Graminia sp.	1,4	
Grimmia sp.		7,8,9,12
Hedera helix	4	4,6,7,9
Homalothecium sericeum		4,5,7,8
Hyparrhenia hirta	1,2,12	1
Hypericum balearicum	12	
H. perforatum	4,5,6,9,10	
Hypnum cupressiforme	4,5,9,12	4,6,9,12
Juniperus oxycedrus	10	
Lagurus ovatus	1,4,6	
Leontodon taraxacoides	6,9	6
L. tuberosus	12	
Lepraria latebrarum		1,2,4,6
Linum sp.	1,6,9,10	
Lonicera implexa	1,11	1,2,9,11
Lotus orithopodioides	1,6	10
Lunularia cruciata	4,5	7
Málvacies sps.	5	
Medicago sp.	1	

44

Torrent de Son Bauçà

Melica minuta		9
Melilotus sp.	1	
Micromeria filiformis	11	7,9
M. microphylla	12	
Myrtus communis	1	
Nostoc sp.		9
Olea europaea	1,4,10	
Ononis minutissima	5,9,11	9
Ophrys sp.	5	
Osyris alba	2,4,5	6,9
Oxalis latifolia	4	
Pallenis spinosa	1,2	
Parietaria judaica		4,6,8,10
Peltigera sp.	4	8
Phagnalon rupestre	2,9,11,12	2
Ph. saxatilis	1,2,4,6	1,2,4,6
Ph. sordidum	9	
Phyllirea media	4	
Pinus halepensis	1,2,4,9,10	2
Piptatherum miliaceum	1,4,5,6,9	1,5,10
Pistacia lentiscus	1,2,4,5,9,10,12	
Plantago afra	12	
P. lanceolata	1,2,4,5,7,9,10,12	
P. major	4	
Polygala rupestris	11	1,4,9,11
Polypodium cambricum		1,4,5,6,7,8,9,12
Potentilla reptans	4,5	
Psoralea bituminosa	1,4,5,6,9,10,11,12	9
Quercus ilex	2,4,5,6,7,9,10,11,12	2,4,6,9,10,12
Ranunculus parviflorus	7	7
Raphanus raphanistrum	9	
Reichardia picroides	1,2,4,5,9,10,11,12	8,9,10,12
Rhagadiolus stellatus	5,9	7,8
Rhamnus alaternus	1,2	1,2,9
Rubia angustifolia	10,11,12	2,6,9,10,11,12
R. peregrina	1,4,5,6,9,10,12	1,4,5,6,7,8,9,10
Rubus ulmifolius	2,4,5,6,9,10,11,12	4,5,6,7,8,9,10,11,12
Rumex pulcher	5,6,8,10,11	
Ruscus aculeatus	4	
Ruta chalepensis	1,2,9,11	1
Sangisorba minor	4,5,9,12	5
Scabiosa maritima	5	
Scirpus holoschoenus	10	
Scorpiurium circinatum		6
Sedum dasyphyllum		5,8,9,12
S. sediforme		4,5,6,8,9
Selaginella denticulata	4,5,9,12	4,5,6,7,8,9,12
Senecio vulgaris	6	8
Serapias sp.	1	
Seriola aetnensis	1,5	5,12

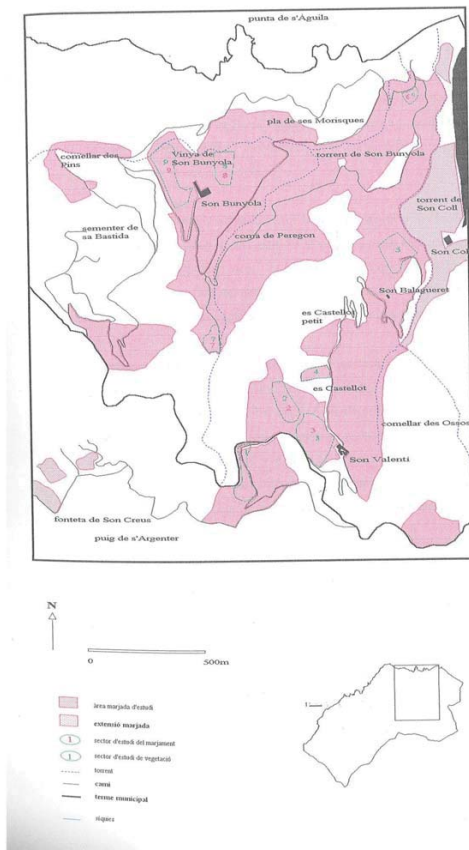
Sherardia arvensis	4	
Sibthorpia africana		4
Sideritis romana	12	
Sisymbrium vulgaris	4	
S. officinale	7,8,10	7,8
Smilax aspera var. aspera	1,4,5,9,10,11,12	1,2,4,5,7,8,9,10,11,12
Smyrnum olusatrum	4	
Solanum nigrum	2,6,10	
Sonchus oleraceus	7	
S. tenerrimus	1,5,6,7,9	4,6,7,8,9
Stellaria media		7,8,9
Targionia loorberiana		4,7
Theligonum cynocrambe	12	12
Teucrium capitatum	1	1
T. polium	2,12	
Toninia sp.		7,9
Tortilis sp.	4,6,10,11	10
Tortula muralis		10
Trifolium campestris	4,5	
T. stellatum	5,10	
Trifolium sp.	4,5,10	8
Umbilicus horizontalis		1,4,5,6,7,8,10
Urginea maritima	12	12
Urtica membranacea	7	7
Valantia hispida	9,12	1,12
Vinca diformis	10	
Viola arborescens	1,5,9,10,11,12	2,9,10,11
V. odorata	4,5	
moltes acrocarpiques	1,4,5,6,7,12	1,4,5,6,7,9,12
moltes plerocàrpiques	4,5,9,10,12	4,5,6,7,8,9,10,12

ÀREA: SON BUNYOLA

Àrea: Son Bunyola	Litologia: margues, arenisques, conglomerats i lutites
Localització: 460,76-4394,13	roges
Cota màxima: 330m	Morfologia: de vessant
Cota mínima: 15 m	Precipitació total anual: 500mm
Pendent màxim: 100%	Precipitació mitjana del mes més plujós: 85mm
Pendent mínim: 10%	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 5°C
	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 29°C

Tipus de propietat: privada
Tipus de residència: permanent
Tipus de construcció: cases de possessió
Tancament i accés: xarxa de camins
Accés extern: crta. 710 Andrats-Pollença
Excursionisme i lleure: absent
Ús actual: manteniment de l'olivar i pastura
Ús anterior: conreu d'olivar i conreu d'horta
Nº d'espècies a les marjades: 150
Nº d'espècies als marges: 105
Índex Jaccard: 0,36; 0,25; 0,29; 0,28; 0,31; 0,29; 0,23; 0,30; 0,32
Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 175
Nº d'endemismes: 4
Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares):
Interès botànic: mitjà.
Observacions: És una de les àrees estudiades amb major diversitat, conseqüència dels variats ambients que inclou i, també en no poca mesura, responsabilitat de que s'hagi realitzat una prospecció a un terreny que es va incendiar fa uns anys i actualment està en fase de recuperació.

Son Bunyola-Son Balagueret-Son Valentí

Descripció de l'àrea

L'àrea anomenada com Son Bunyola està conformada per les possessions de Son Bunyola, Son Balagueret i Son Valentí, situades entre el nucli de Banyalbufar i es Port des Canonge. La delimitació d'aquesta àrea s'ha fet en funció de criteris de propietat i així els límits queden establerts a la meitat oriental pel torrent de Son Coll, a l'oriental pels relleus del puig de sa Barca i puig de s'Argenter i a l'occidental per les carenes de la serra den Sec i ses Planes. Aquest territori té una superfície marjada de 1,0736 km² de la qual se n'ha mostrejat un 5%.

En aquesta contrada la xarxa hídrica i la litologia marquen profundament el relleu i el marjament. Així s'han de distingir les zones de coster amb afloraments calcaris, els costers de materials margosos i les planes al·luvials dels torrents de Son Bunyola i de Son Coll amb materials del Buntsandstein i del Muschelkalk que donen lloc a paredats característics, diversos estats de conservació, més o menys densitat de marjament...

Aquestes possessions es dedicaven a conreus de secà (cereals i olivar), amb extensions dedicades a vinya per a la producció de vi i malvasia, i les hortes restaven reduïdes a les sorgències d'aigua properes a les cases. Actualment pràcticament els conreus es troben abandonats i s'han iniciat tasques de neteja i manteniment de l'olivar, especialment a Son Bunyola. Esment especial a la zona és la nova construcció de pistes d'accés que recorren tota la finca i que uneixen els diferents punts d'habitatge (cases de Son Bunyola, Son Valentí, Son Balagueret) i que travessen zones marjades.

L'estat de conservació del marjament d'aquesta àrea és irregular a causa de l'abandonament sofert a les darreres dècades. A Son Valentí ens trobam que a l'àrea compresa entre el comellar des Ossos i el camí que connecta amb Son Balagueret i als vessants orientals des Castellot i es Castellot Petit els marges estan invadits per la vegetació de pinar i tans sols hi queden restes aïllades de murs. Aquest marjament responia a diferents traçats que s'adaptaven al relleu, amb un paredat no massa adobat i pedres de dimensions variables.

Els camps marjats de la Vinya de Son Valentí i els costers occidentals des Castellot es troben en un elevat estat d'abandonament, però constitueixen els millors indrets de Son Valentí per estudiar-ne el marjament.

Son Bunyola 49

Espais marjats de Banyalbufar

Els costers de secà de Son Balagueret es troben totalment coberts de pinar i en un elevat estat de degradació. La zona d'horta (sector 5 de vegetació), propera a les cases, estava regada per una font de mina que neix a les immediacions, actualment també el seu abandonament és prou palès i ni tan sols es poden veure les restes del paredat per la profusió de vegetació que cobreix els murs. Resten només arbres fruiters i la zona està dedicada a pastura.

A Son Bunyola és a les immediacions de les cases i a la coma de Peregon on es du a terme una tasca de neteja dels vessants d'olivar, així com també d'aixecament i reparació dels murs de pedra esbaldregats. Aquests vessants estan invadits pel pinar i amb la neteja deixen al descobert marges de paredat poc adobat.

Una zona d'abandonament, tant agrícola com de manteniment de l'obra de pedra seca, es situa als vessants del comellar des Pins on romanen restes de murs que avui en dia estan totalment coberts d'alzinar i que podrien respondre a marges de roter.

A les zones més planeres (es Vermell, pla de Son Coll, pla de ses Morisques), properes a la desembocadura del torrent de Son Bunyola i del torrent de Son Coll, la densitat del marjament és menor que a les zones de coster. Es conformen terrasses amb replans amplis on ja s'ha duit a terme una tasca de neteja deixant els exemplars d'arbrat de

Son Bunyola 50

Espais marjats de Banyalbufar

secà i llaurant les terrasses. Es pot observar un sobreixement del nivell del repla per la deposició de materials fruit de l'escorrentia. Una de les característiques a esmentar és la construcció dels marges amb la pedra extreta del propi terreny, que en aquest cas correspon a "pedra foguera". També hi cal esmentar la canalització de l'aigua d'escorrentia mitjançant la construcció d'un llit empedrat.

Una zona d'interès, per les característiques tècniques i l'estat de conservació, es correspon amb l'anomenada vinya de Son Bunyola que es troba situada a les immediacions de les cases.

Sectors d'estudi

Un aspecte a tenir en compte a l'àrea d'estudi és la realització de sectors de mostreig només als indrets on els marges podien ser representatius de les característiques de marjament; a d'altres sectors per causes diverses (impossibilitat de mesurar per la invasió de vegetació -horta de Son Balagueret-, molt mal estat de conservació...) s'ha fet una descripció de les característiques del marjament o només s'ha dut a terme un mostreig de vegetació.

A Son Bunyola es realitzaren quatre sectors, dos dels quals es situen a les immediacions de les cases. El sector 9, la vinya de Son Bunyola, respon a unes

Son Bunyola 51

característiques constructives que es podrien definir com a paral·lel concèntric. Els marges que la conformen són de longituds considerables que arriben fins als 242m i alçàries també notables de fins a 4,90m.

El paredat dels murs és de diferent factura segons el material amb què s'ha bastit, així trobam trams on les pedres són petites i molt adobades, trams on les dimensions dels pedreny és considerable (quasi ciclopi amb diàmetres que arriben fins als 180 cms) i trams on la forma de les pedres és quasi rectangular. Així també cal esmentar la inclusió dins el paredat de grans ressals rocallosos. L'estat de conservació del paredat es pot qualificar de bo, encara que ha sofert esbaldrecs que han estat reparat o en fase de reparació. S'han observat nombroses caginyes al llarg del paredat.

Son Bunyola 52

Tenen dins el seu paredat elements destacables com puguin esser l'existència d'aixoplucs de factura molt adobada i de dimensions considerables (fins i tot a un d'ells trobam un banquet de pedra). Cal esmentar també la coberta adintellada d'aquest elements que respon a grans lloses de pedra.

Son Bunyola 54

El sistema per accedir a les terrasses és mitjançant escales (situades als extrems dels murs) i també de rampes.

Son Bunyola 53

Un extrem del sector es veu limitat pel torrent de Son Bunyola que hi roman canalitzat i empedrat i com a element curiós cal esmentar la passadora feta d'una gran llosa de pedra.

Les terrasses d'aquest sector eren utilitzades pel conreu de vinya i actualment només hi romanen arbrat de secà amb pastures. Aquest fet i el que siguin amples superfícies llaurades amb assiduitat fa que la flora pertanyi principalment al grup de les plantes arvenses de petit tamany. Les gramínies, les rapes i els cards són els grups que s'estenen per tot arreu.

Als límits del conreu hi ha entrades esporàdiques d'arbusts de la garriga que són erradicats amb les tasques de manteniment del conreu. Els murs són exposats i poc coberts, havent-se aixermat de tal manera que només a alguns punts alts hi romanen arbusts de tamany mitjaner. L'excepció són els marges orientats al NW, els quals suporten molts líquens, representants del *Polypodietum* i, inclús, *Sibthorpio-Arenarietum* a la base.

Son Bunyola 55

L'altre sector proper a les cases (**sector 8**) està conformat per marges rectilinis, amb un paredat poc adobat, encara que trobam trams adobats, que solen coincidir amb les zones reparades. El seu estat de conservació és dolent ja que, malgrat les reparacions, els murs presenten nombrosos esbaldrecs.

L'abandonament també es fa palès en l'aspecte agrícola ja que només es destina a pastura i al conreu de garrovers, però a altres èpoques la seva constitució i la forta humitat del substrat permeté altres conreus d'horta i cereals.

El recent llaurat ha deixat els arbusts refugiats a la base dels marges, vora la soca dels arbres i a les roques aflorants que limiten una part del conreu. A aquestes es pot observar la vegetació silvestre dominant a l'àrea, enquadrable dins *Rosmarino-Ericion*. No obstant, l'adscripció fitosociològica no és senzilla bàsicament pel fet d'estar l'àrea fraccionada i per la presència notable d'individus de la lletrera arbustiva i d'espècies d'*Oleo-Ceratonion*. Això no és, en absolut, una excepció al terme i dona compte de la similitud florística bàsica que tenen al municipi la brolla de xiprell i les comunitats de la màquia, entre les quals està *Euphorbietum dendroidis*.

En aquest sector la vegetació herbàcia que resta després de la passada de l'arada és tota ella de difícil erradicació i està protagonitzada per les rapes, els cards i l'albó i també per plantes més menudes com els botons d'or, els geranis silvestres i *Theligionum cynocrambe*. A segons quins indrets l'aigua d'escorrentia que circula permet que els creixens bords (*Apium nodiflorum*) visquin amb aquestes espècies; malgrat això no és reconeixible la comunitat de la qual n'és espècie característica.

Vora les cases, els sestadors i la tafona, dominen les espècies nitròfiles pertanyents al cardassar *Urtico-Smyrnetum*.

A l'àrea de la font és realitzà el **sector 7** de vegetació, concretament a un coster protegit pels penyals i alzinar propers, donant-li una certa humitat ambiental que queda reflectida en les catifes de briòfits i falgueres del terra i murs. Malgrat aquesta humitat ambiental els arbres sembrats avui dia (que com a quasi tota la finca són bàsicament garrovers i oliveres) en són indicadors d'un conreu de secà.

Son Bunyola 56

Els marges estan coberts per *Polypodium*. Prop de la base no és rara *Sibthorpia africana*, la qual conviu amb *Selaginella denticulata* i *Carex rorulenta* caracteritzant-ne redols de *Sibthorpio-Arenarietum*.

A la zona del pla de Son Coll, es situa el **sector 6**, proper a la desembocadura del torrent de Son Bunyola. La suavitat del relleu permet terrasses amb replans amplis on es du a terme una tasca de neteja deixant els exemplars d'arbat de secà i llaurant les terrasses. Els factors més característics són el sobreixement del nivell del replà a causa de la deposició de materials fruit de l'escorrentia i la construcció dels marges amb la pedra extreta del propi terreny, que en aquest cas correspon a "pedra foguera".

La major part de la finca de Son Bunyola, de la qual n'és una mostra aquest sector, presenta gairebé un únic patró resenyable en quant a la seva flora i vegetació silvestre, ja que quasi tota l'àrea ha estat abandonada en els darrers anys i invadida per la vegetació de garriga, pinar i alzinar amb pins.

Amb el darrer propietari s'han començat les tasques de neteja a una molt ampla superfície marjada. El llaurat i aixermat fa que avui dia s'observin els restes escampats de les comunitats silvestres; la distribució molt irregular dels arbusts més característics provoca certes dificultats a l'hora d'enquadrar les mostres en les distintes associacions.

Hi ha a la possessió dos substrats que influeixen fortament sobre la flora: la terra margosa, groga, que soporta una vegetació majoritàriament xèrica, i la terra vermella, silícica, que té una coberta vegetal més densa, de garriga tupida on hi ha algunes espècies d'òptim subhumit. En la primera viuen principalment plantes enquadrables dins *Anthyllido-Teucrietum* i també hi ha redols d'*Hyparrhenietum podotricho-hirtae*. En la segona domina una mescla heterogènia de brolla de xiprell (*Erica multiflora*) i comunitat de bruc (*Erica arborea*): *Ampelodesmo-Ericetum*. L'òria d'alzinar, també present, és molt oberta i rica en pins i arborescres grosses. Les murtes són sobretot freqüents a la terra silícica, on la seva abundància permetria reconèixer a redols una agrupació assignable al *Clematidi-Myrretum*.

Son Bunyola 57

Al **sector 5**, situat vora les cases de Son Balagueret, l'abandonament ha suposat la mort de quasi tots els fruiters i la total invasió del camp marjat fins al punt que gairebé tota la superfície està coberta per arbusts silvestres.

La base la dona aquí la populosa olivarda que, en un pas endevant en la dinàmica de la vegetació, ha desplaçat a gramínies i altres plantes herbàcies arvenses. També s'ha anat estenen l'abatzer i les murtes han assolit respectables dimensions.

El conjunt és, per tant, bastant inextricable i amb una diversitat molt alta a causa de la disposició en mosaic de les petites herbàcies que aprofiten les clarianes i caminoids del bestiar entre els arbusts. No hi manquen tampoc representants de la brolla i de l'alzinar amb pins que envolten l'àrea.

Els marges són densament coberts de plantes lianoides o enfiladisses i espinescents, d'altres característiques dels murterers i també d'heura.

El **sector 4** es va dur a terme dins un olivar abandonat molt invadit pels arbusts, algunes alzines i els pins. El temps que fa que no es cuida provoca que on els arbres silvestres són més grossos s'observi un descens de la diversitat al nivell de les petites herbàcies, encara que la seva cobertura és important, i un augment de la flora no vascular.

Als terrenys més oberts hi dominen el xiprell i altres plantes característiques del *Rosmarino-Ericion* tot i que comparteixen el protagonisme amb espècies de la màquia mallorquina com la lletrera arbustiva.

A Son Valentí es realitzaren dos sectors d'estudi del marjament. El **sector 3** correspon a l'àrea anomenada Vinya de Son Valentí i es situa a una zona de coster propera a les cases i que roman en un estat d'abandonament quasi total. Els marges presenten grans esbaldrecs i es troben coberts de vegetació. La llargària és notable ja que s'estenen de banda a banda de coster (entre els 85 i els 180 metres) i només són interromputs per qualque accés, ja que la majoria es fa per rampes del mateix terreny situades als extrems del paredat i per escalons voltats. Les amplàries que conformen són reduïdes no superant els 10 metres. El paredat dels marges segueix trams d'adobament que

Son Bunyola 58

solen correspondre a les parts centrals dels murs i trams molt poc acurats situats als extrems dels marges.

La zona marjada més propera a les cases mantingué durant un temps, abans d'abandonar-se, un conreu mixte d'horta, fruiters i ametllers, amb aprofitament de les marjades de secà per a pastures. Avui dia l'abandonament ha suposat que alguns arbusts de la comunitat de lletrera arbòria hi entrin als marges del sementer, però, sobretot, ha fet que es desenvolupin comunitats nitròfiles i relacionades amb la presència de bestiar, com són les bardisses, la comunitat de card calapoter i la comunitat d'olivarda.

A les reconades més humides, orientades principalment al N, viuen plantes higròfiles de llocs calcigats i, als peus d'algun marge, *Sibthorpio-Arenarietum* molt empobrit. Contràriament, i de forma tan localitzada com aquestes darreres, la comunitat sabanoide del fenàs de cuques s'instal·la als llocs amb menys sòl i millor il·luminats.

Els marges són coberts de *Polypodium* esponerós i, als llocs assolellats dominen els sedums.

El **sector 2** respon a una zona d'olivar on els marges es disposen als costers i als fons del comellar fent funció de parat. Els conreus estan, avui en dia, abandonats i la zona es dedica majoritàriament a la pastura. El seu estat de conservació és dolent amb nombrosos esbaldrecs i bombaments. Les longituds abasten de banda a banda del talveg i arriben als 52 metres. Les alçàries varien segons el desnivell del terreny, encara que els murs assoleixen la màxima altura a la seva part central; és a aquest indret on s'observen també reparacions fetes a causa de l'acció de l'aigua. El paredat és poc adobat i amb coronament de filada.

Aquest olivar, abandonat en l'actualitat, es veu invadit pels arbusts i pels pins de les zones veïnes, sense encara donar-li un aspecte molt descuidat. El tamany i la disposició dels arbres permet que bona part de la marjada estigui protegida d'excesiva insolació. La majoria dels faneròfits presents (que, per cert, no tenen un tamany excessivament gran) pertanyen a l'*Oleo-Ceratonion* tot i que a tota la zona on es troba l'àrea la comunitat de xiprell s'instal·la amb relativa rapidesa en substitució de l'antic alzinar.

Son Bunyola 59

Els marges, protegits i ombrívols, suporten una flora enquadrable dins el *Polypodietum*.

El **sector 1**, Rota des Begots, es correspon amb l'àrea marjada en recuperació després de l'acció d'un incendi. La topografia condiciona una disposició de les marjades amb distintes orientacions i això permet que hi hagi una sensible diferència florística d'unes zones respecte de les altres, si més no per l'abundància d'algunes espècies.

La base florística del fons del comellar (marjades orientades al NNW) la dona un carritxar amb arbusts de garriga, tot i que, a redols, es conserven restes d'alzinar o zones d'influència directa d'aquest. Cal comentar que s'han inventariat espècies rares a les marjades estudiades de Banyalbufar com *Conyza sumatrensis*, *Ononis spinosa*, *Hedysarum spinosum*, per exemple. Aquestes plantes, una vulgaritat als espais marjats d'altres municipis de la serra, tenen una estratègia ruderal i són afavorides per situacions estressants (focs, pastures intensives del bestiar). El factor que ha motivat la seva presència ha estat sens dubte, l'incendi.

Els punts més exposats (sobretot els encarats al SW) gaudeixen de les mateixes característiques en quant al seu estat d'abandonament i la fisionomia que dona el conjunt de la cobertura vegetal silvestre. Es pot diferenciar de l'altre perquè hi apareixen, per exemple, la boja de cuques, els fenassos reüll i de cuques, l'albó, l'herba de Sant Ponç o són més abundoses les estepes.

Els marges, amb més hores d'insolació que els d'orientacions més frescals, mostren de totes formes una major pobresa i xericitat que els encarats principalment al nord, que són més diversos, amb més terra acumulada i més criptògames.

SECTOR 1.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.

Son Bunyola 60

CONREU HERBACI no.
ABANDONAMENT CONREU sí.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES <i>Ipomoea</i> .
INCENDIS sí.
LLAURADES no.
CREMES CÀRRITX no.
AIXERMADES no.
PASTURES ovelles ocasionalment, cabres.
ROST ÀREA 50-60º
ROST MARJADES 0-40º
%ARBRES CONREU 0
%ARBRES SILVESTRES 10-50
%ARBUSTS 20-50
%HERBACIES 90-100
%ROCA fins a menys del 10
ORIENTACIONS N, NNW, SW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae
Hyparrhenietum podotricho-hirtae
Polypodietum serrati

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.
CAUSES ESBALDRECS abandonament, caiguda d'arbres cremats.
%ARBUSTS 5-30
%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati

<p>Sector 2</p> <p>Topònim: <i>Son Valentí</i></p> <p>Localització: 461.09-4393.24</p> <p>Cota màxima: 290m</p> <p>Cota mínima: 255m</p> <p>Pendent màxim: 50%</p> <p>Pendent mínim: 20%</p> <p>Ús actual: <i>abandonament</i></p> <p>Ús anterior: <i>arbrat de secà (olivar)</i></p> <p>Tancament i accés: <i>camí</i></p> <p>Accés extern: <i>carretera PM-710</i></p> <p>Distància a viari: 100m</p> <p>Excursionisme i lleure: <i>absent</i></p>	<p>Litologia: <i>dolomies, lutites i arenisques</i></p> <p>Morfologia: <i>fons de tàlveg</i></p> <p>Factors físics de risc: <i>escorrentia</i></p> <p>Factors humans de risc: <i>abandonament agrícola</i></p>
<p>Disposició del marjament: <i>orgànica</i></p> <p>Traçat dels marges: <i>curvilini i rectilini</i></p> <p>Litologia del paredat: <i>calcària</i></p> <p>Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i></p> <p>Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i></p> <p>Forma d'accés entre marjades: <i>sense pujadors</i></p> <p>Hidràulica: <i>funció de parat</i></p> <p>Construccions associades:</p> <p>Singularitats:</p> <p>Estat de conservació: <i>dolent</i></p>	

Sector 2

Son Bunyola 62

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup.marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,80	33,3	22	126,54	732,6	21	50	15
2	1,40	52	8,70	72,8	452,4	28	40	15
3	1,30	42	25	54,6	1050	23	30	15
4	2,20	34	12	74,8	408	27	50	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	regular bombaments
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	dolent esbaldreces
3	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	reparada	absent	dolent esbaldreces i bombaments
4	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	reparada	absent	dolent esbaldreces i bombaments

Son Bunyola 63

SECTOR 2

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU regular.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no actualment.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 40-50 ⁰	ROST MARJADES 0-10 ⁰
%ARBRES CONREU 60-80	%ARBRES SILVESTRES menys del 5
%ARBUSTS 30-40	%HERBÀCIES 100
%ROCA -	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Cneoro tricocci-Ceratonietum siliquae
Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, bombaments.	
%ARBUSTS menys del 10.	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Polypodietum serrati

Son Bunyola 64

Sector 3	Litologia: dolomies, arenisques i lutites
Topònim: Son Valentí	Morfologia: de vessant
Localització: 461.22-4393,08	Factors físics de risc: lliscaments
Cota màxima: 285m	Factors humans de risc: abandonament
Cota mínima: 245m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: abandonament	
Ús anterior: arbrat de secà (ametllers) i cereals	
Tancament i accés: camí intern de les cases de Son Valentí	
Accés extern: carretera PM-710	
Distància a viari: 100m	
Excursionisme i lleure: absent	

Disposició del marjament: paral.lela en ziga-zaga
Traçat dels marges: curvilini
Litologia del paredat: calcària
Tipus de paredat: irregular poc adobat i adobat
Tipus de coronament: filada de dalt
Forma d'accés entre marjades: rampes laterals i escalons volats
Hidràulica: absent
Construccions associades: era
Singularitats:
Estat de conservació: dolent

Son Bunyola 65

Sector 3

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup.marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,20	105	6	231	630	18	50	15
2	2,70	105,50	7,70	284,85	812,35	15	75	15
3	3	95	8	285	760	18	50	15
4	3,05	85	9,30	259,25	790,5	16	100	15
5	3,40	180	7,20	612	1296	*	50	15
6	2,90	165	5,20	478,5	858	21	60	15
7	3	165	5,30	495	874,5	17	100	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa lateral i escalons volats	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	cappinya i ressalt	rampes laterals	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	cappinya i ressalt	rampa lateral i escalons volats	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	cappinya i ressalt	rampa lateral i escalons volats	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	cappinya i ressalt	rampa lateral, escalons volats i escala	dolent esbaldrecs
6	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	cappinya i ressalt	rampa lateral i escalons volats	dolent esbaldrecs
7	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	cappinya i ressalt	rampa lateral i escalons volats	dolent esbaldrecs

Son Bunyola 66

SECTOR 3.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, figueres i garrovers.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres, cavalls, ovelles.	
ROST ÀREA 60 ⁰	ROST MARJADES 0 ⁰
%ARBRES CONREU 5-70	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 40-60	%HERBÀCIES 90-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS de N a E

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Citro-Oxalidetum
com. Galactites i Asphodelus
Euphorbiaetum dendroides
Hyparrhenietum podotricho-hirtae
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 30-50	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Hyparrhenietum podotricho-hirtae
Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispiniae
Saxifrageto-Sedetum stellati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

Son Bunyola 67

SECTOR 4.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers.	
CONREU HERBACI ara no; abans cereals.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 40-70 ^º	ROST MARJADES 0-30 ^º
%ARBRES CONREU menys del 10	%ARBRES SILVESTRES 60-80
%ARBUSTS 30-60	%HERBACIES 50-70
%ROCA menys del 10	ORIENTACIONS E

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae
Euphorbiaetum dendroidis
Rubo ulmifolii-Crataegetum brevispinae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí a poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, rels, aigua, caiguda d'arbres.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispinae
Saxifrageto-Sedetum stellati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

SECTOR 5. Son Balagueret.

Son Bunyola 68

CONREU ARBORI O ARBUSTIU cítics, figueres, oliveres, pomeres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES lledoner.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles, cavalls.	
ROST ÀREA 30-40 ^º	ROST MARJADES 0 ^º
%ARBRES CONREU 0-20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 50-80	%HERBACIES 70-90
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS N a NE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Clematido cirrhosae-Myrtetum communis
Inulo viscosae-Oryzopsietum miliaceae
Rubo ulmifolii-Crataegetum brevispinae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, aigua.	
%ARBUSTS 10-70	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispinae

Son Bunyola 69

Sector 6	Litologia: arenisques i lutites roges
Topònim: <i>pla de Son Coll</i>	Morfologia: <i>plana al.luvial</i>
Localització: 461.64-4394.53	Factors físics de risc: <i>saragallament</i>
Cota màxima: 25m	Factors humans de risc:
Cota mínima: 15m	
Pendent màxim: 30%	
Pendent mínim: 20%	
Ús actual: <i>manteniment de l'arbrat de secà i pastura</i>	
Ús anterior: <i>conreu de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: 25m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>orgànica</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>material silícic</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>sense pujadors</i>	
Hidràulica: <i>absent</i>	
Construccions associades: <i>absents</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Son Bunyola 70

SECTOR 6.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 40 ^º	ROST MARJADES 0-20 ^º
%ARBRES CONREU 20-30	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 20-30	%HERBACIES menys del 20
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS menys del 5	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati

Son Bunyola 71

Sector 7	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>460.80-4393.49</i>	Factors físics de risc: <i>lliscaments</i>
Cota màxima: <i>145m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament i construcció de pistes d'accés</i>
Cota mínima: <i>120m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>30%</i>	
Ús actual: <i>manteniment de l'olivar</i>	
Ús anterior: <i>olivar</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí a les cases de Son Bunyola</i>	
Distància a viari: <i>400m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>para.lela en ziga-zaga</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>sense pujadors</i>	
Hidràulica: <i>safareig a la part superior</i>	
Construccions associades:	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Son Bunyola 72

SECTOR 7.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	garrovers i oliveres.
CONREU HERBACI	no.
ABANDONAMENT CONREU	ara es torna arreglar.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES	no.
INCENDIS	no.
LLAURADES	no recents.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	sí.
PASTURES	ovelles, cabres?
ROST ÀREA	40-60 ^º
ROST MARJADES	0-20 ^º
%ARBRES CONREU	40-50
%ARBRES SILVESTRES	0-10
%ARBUSTS	20-40
%HERBÀCIES	40-70
%ROCA	-
ORIENTACIONS	

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Ampelodesmo-Ericetum scopariae ?
Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici ?
Clematido cirrhosae-Myrtetum communis ?

MARGES

TERRA ENCLETXES	sí, molta.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament, aigua.
%ARBUSTS	0-20
%ROQUES	menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

Son Bunyola 73

Sector 8	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim: <i>Son Bunyola</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>460.85-4394.24</i>	Factors físics de risc: <i>saragallament i lliscament</i>
Cota màxima: <i>100m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>85m</i>	
Pendent màxim: <i>25%</i>	
Pendent mínim: <i>20%</i>	
Ús actual: <i>arbrat de secà (amellers)</i>	
Ús anterior: <i>arbrat de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí de les cases de Son Bunyola</i>	
Distància a viari: <i>150m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>para.lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>rectilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>camí a un extrem</i>	
Hidràulica: <i>absent</i>	
Construccions associades:	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Son Bunyola 74

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup.marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	1,70	78	7,70	132,6	600,6	23	30	10
2	1,95	78	14,80	152,1	1154,4	20	30	10
3	2,40	80	17	192	1360	19	40	10
4	3	80	18	240	1440	*	60	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	reparada i capinyia	camí a un extrem	regular bombaments
2	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	reparada i capinyia	camí a un extrem	regular bombaments
3	rectilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	reparada i capinyia	camí a un extrem	regular bombaments
4	rectilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	absent	reparada i capinyia	camí a un extrem	regular bombaments

Sector 8

Son Bunyola 75

SECTOR 8.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 40-60º	ROST MARJADES 0-10º
%ARBRES CONREU 10-20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 50-70
%ROCA 0	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

com. *Galactites* i *Asphodelus microcarpus*
Urtico-Smyrniotum olusatri

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS bombaments.	
%ARBUSTS menys del 5	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati

Son Bunyola 76

Sector 9

Topònim: <i>Vinya de Son Bunyola</i>	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Localització: 460.61-4394.21	Morfologia: <i>de vessant</i>
Cota màxima: 130m	Factors físics de risc: <i>llicament</i>
Cota mínima: 100m	Factors humans de risc:
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>arbrat de secà (ametllers)</i>	
Ús anterior: <i>vinya</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí de les cases de Son Bunyola</i>	
Distància a viari: 10m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: *paral.lela concèntrica*

Traçat dels marges: *curvilini*
Litologia del paredat: *calcària*
Tipus de paredat: *irregular molt adobat, adobat i poc adobat*
Tipus de coronament: *filada de dalt*
Forma d'accés entre marjades: *rampes i escales*
Hidràulica: *torrent canalitzat a un extrem*
Construccions associades:
Singularitats: *aixoplucs i disposició concèntrica*
Estat de conservació: *bo*

Sector 9

Son Bunyola 77

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	4,90	156	10	764,4	1560	*	150	10
2	4,60	201	13,70	924,6	2753,7	*	180	10
3	3,40	231	11,20	785,4	2587,2	*	120	10
4	3,50	232	5,30	812	1229,6	*	140	10
5	4,30	242	5	1040,6	1210	*	140	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	aixopluc capginyes reparacions	escala	dolent esbaldreces
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts capginyes reparacions	escala rampa	dolent esbaldreces
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts capginyes reparacions	rampes	dolent esbaldreces
4	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts capginyes reparacions	rampes	dolent esbaldreces
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts capginyes reparacions	rampes	dolent esbaldreces

Son Bunyola 78

SECTOR 9.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers i figueres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU menys del 10	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 70-90
%ROCA 0	ORIENTACIONS NW a NE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytoidis-Teucrietum majorici
com. *Galactites* i *Asphodelus microcarpus*
Diplotaxietum erucoidis
Hyparrhenietum podotricho-hirtae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

Son Bunyola 79

TAXONS	MARJADES	MARGES
Aetheorrhiza bulbosa	3,4,7,8	3,7,8
Ajuga iva	4,5,9	
Allium sp.		2,3,4,7,8
A. triquetrum	5	1,3,5,8
Ampelodesmos mauritanica	1,2,3,4,7	1,7
Anagallis arvensis	1,5,7,8,9	8
Anthyllis cytisoides	1,4,6,7	1,6
Apium nodiflorum	2,3,8	
Arbutus unedo	1,4,7	
Argyrolobium zanonii	1	
Arisarum vulgare	1,2,3,4,5,6,7,8,9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Arum italicum	2,3,5,8,9	2,3,8,9
Arundo donax	5	
Asparagus acutifolius	1,5,7	1,5
A. stipularis		3,8
Asperula latifolia	1	
Asplenium ceterach		1,2,3,4,5,7,8,9
Asphodelus microcarpus	1,2,3,4,5,6,7,8,9	2,3,4,8,9
Avenula bromioides	4,7	
Bellis sylvestris	2,4,5,6,7	6,7
Beta vulgaris	8	
Blackstonia perfoliata	1,2	
Brachypodium retusum	1,2,3,4,5,7,8,9	1,2,3,4,5,8,9
B. sylvaticum	1,5,9	2,7,9
Bromus sp.	2,3,4,5,6	2,3,6
Calendula arvensis	3,8,9	
Calicotome spinosa	1,2,4,5,7	
Carex sp.	1	7
Carlina corymbosa	1,2,3,4,5,6,7,9	
Centaura cf. melitensis	6	
Centaurium pulchellum	1	
Centaurium sp.	2,3,4,5,6	6
Centranthus ruber		8
Chenopodium album	8	
Cichorium intybus	1,2,3	
Cirsium sp.	1,7,8,9	
Cistus albidus	1,3,4,5,6,7,9	1,9
C. monspeliensis	4,5,6,9	
C. salvifolius	1,4,5,6,7,9	
Cladonia pyxidata	5	1,2,5,9
Clematis flammula	1,5	1,2,5
C. cirrhosa		2,3,5,7
Cneorum tricoccon	2,3,4,6,7,8	
Coltana sp.	1	2,3,5
Convolvulus althaeoides	3,4,9	3,9
Conyza sumatrensis	1	
Cynoglossum sp.	3	
Cyperus rotundus	5	

	1,2,3,4,5,6,9	1,2,3,4,6
Dactylis glomerata	1	
Daphne gnidium	1,3,5,8	
Daucus carota L.	1	1,2,3,4,5,8,9
Desmazeria rigida		3,4,7,9
Diploicia canescens	8,9	
Diploctaxis viminea	1,2,3,4	
Dittrichia viscosa	1,4,6,7	1,6,9
Dorycnium pentaphyllum	6	
Erica arborea	1,2,4,5,6,7,9	1,3,4,6
E. multiflora	9	9
Erodium cicutum	8,9	8
E. moschatum	1,2	
Eryngium campestre	1,3	3,7
Euphorbia characias	3,4,5,8,9	3,8,9
E. dendroides	3,7,8,9	
E. peplus	1,2,3,5,7,9	
E. pithyusa	3,8	8
Filago sp.	1	3,4,5,8,9
Fossombronia sp.	8	
Fumaria thymifolia	8,9	
Fumaria parviflora	1	1
Fumaria sp.	2,3,5,6,8,9	3,8
Funaria hygrometrica	7	
Galactites tomentosa	8,9	
Galium murale	1,9	3,9
G. parisiense	5	
Galium sp.		9
Geranium molle	2,3,4,5,8	4,5,8
G. purpureum	3	3
G. rotundifolium	2,4,9	8,9
Gladiolus sp.		2,3
Graminia sp.	1,5	1,3,5,7
Grimmia sp.	1	
Hedera helix	2	2
Hedysarum spinescens	1,3,6,9	3,5
Hyoseris radiata	1	
Hypparrhenia hirta	1,5,7,9	5,7,9
Hypericum perforatum	1,2,3	
Hyppnum cupressiforme	8	
Juniperus oxycedrus	2,3,5	3
Lamium amplexicaule	4,5,9	
Lathyrus sp.	1,2,3,5,7,8,9	
Leontodon taraxacoides		2,3,4,5
L. tuberosus	1,2,4,5,9	7
Lepraria latebrarum	1	1,5
Linum sp.	5	
Lonicera implexa		7
Lotus orithopodioides	1	
Lunularia cruciata	2,4,5,9	
Medicago sp.		

Mentha pulegium	1	
Micromeria filiformis	1,2,3,4,7,9	1,2,3,4,7,9
Myrtus communis	2,5,6,7,9	5,6,7,9
Nostoc sp.	4	3,4
Olea europaea	1,2,3,4,5	
Ononis minutissima	1,4	
O. spinosa	1	
Osyris alba	1,5	5,9
Oxalis pes-caprae	3,5,8	3,5
Parietaria judaica		5,8,9
Phagnalon rupestre	1,3,4	1,6
Ph. saxatile	2,3,5,9	1,3,9
Phyllirea media	5,6	
Picris echioides	2	
Pinus halepensis	1,2,3,4,5,7,9	1
Piptatherum miliaceum	2,3,4,6	2
Pistacia lentiscus	1,2,3,4,5,6,7,8,9	1,4,5,9
Plantago bellardii		9
P. lanceolata	1,2,3,4,5,7,8,9	7,8
Pleurochaete squarrosa	1,2,4,7	2,4,7
Polygala rupestris	1	1,4,7
Polypodium cambricum		1,2,3,4,5,6,7,8,9
Porella leptophylla		7
Potentilla reptans	1,2,3,5,9	3,9
Psoralea bituminosa	1,4	1
Pulicaria odora	1	
Quercus ilex	1,2,3,4,5,7,9	1,2,4,5
Ranunculus parviflorus	8	
Reichardia picroides	1,2,3,4,5,8	3,4,6
Rhagadiolus stellatus	2,3,6,8,9	8,9
Rhamnus alaternus	4	
Rubia angustifolia	2,3,5,7	1,2,3,6,7,9
R. peregrina	1,2,4,5,7,9	1,2,3,4,5,6,8,9
Rubus ulmifolius	1,2,3,5,9	1,2,3,5,7,8,9
Rumex pulcher	3,5,8	
Ruscus aculeatus	1	
Ruta chalepensis	9	
Samolus valerandii		7
Sangisorba minor	1,2,4,5,7,9	1,5,7,9
Scabiosa maritima	1,5,7	
Scorpiurium circinatum		2
Scorpiurus muricatus	1	
Sedum dasyphyllum		3,7,9
S. sediforme		3
S. stellatum		3,7
Selaginella denticulata	1,5,7	1,3,5,6,8,9
Senecio vulgaris	8,9	8,9
Sherardia arvensis	8	
Sibthorpia africana	7	2,3,7,9
Silybum marianum	8	

	1,2,3,4,5	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Smilax aspera var. aspera	8	8
Smyrniolum olusatrum	7,9	
Solanum nigrum	6,8,9	2,3,8
Sonchus oleraceus	5,6	3,5,6,8,9
S. tenerrimus		3
Stellaria media		3,5
Targionia loorberiana	2,5,8	2,3,5,8
Theligonum cynocrambe	1,2,4,6,9	
Teucrium polium		3,4,8,9
Toninia sp.	3,5,8,9	8
Torilis sp.	1,2,3,4,7,8	8
Trifolium campestre	8	
T. subterraneum	8	
Trifolium sp.		2,3,5,8,9
Umbilicus horizontalis	4,7	7
Urginea maritima	8	
Urtica membranacea	6	3
Valantia hispida		7
V. muralis	5,9	
Verbascum sinuatum	5,8,9	
Verbena officinalis	5	5
Vinca diformis	1	
Viola alba	1,3,4,7	1,3,4
V. arborescens	3,8,9	
crucifera	1,2,4,5,9	1,2,3,4,5,8,9
molises acrocarpiques	1,2,3,4,5,7,9	1,2,3,4,5,6,7,9
molises plerocarpiques		

ÀREA: HORTA ALTA

Àrea: <i>Horta alta</i>	Litologia: <i>lutites, arenisques, guixos, bretxes calcàries, calcàries, dolomies, margues i conglomerats</i>
Localització: 458.5 - 4393.3	Morfologia: <i>de vessant</i>
Cota màxima: 240 m	Precipitació total anual: 540 mm
Cota mínima: 100 m	Precipitació mitjana del mes més plujós: 90 mm
Pendent màxim: 200%	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 5°C
Pendent mínim: 25%	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 26°C

Tipus de propietat: *privada*

Tipus de residència: *permanent i secundària*

Tipus de construcció: *vivendes unifamiliars de nova creació, cases del nucli urbà, vivendes tradicionals*

Tancament i accés: *xarxa de camins (camí de sa Font de la Vila, camí des Regants, camí des Rafals...)*

Accés extern: *carretera C 710 Andratx-Pollença*

Excursionisme i lleure: *derivat de les rutes turístiques*

Ús actual: *conreus de reguiu i zones d'abandonament*

Ús anterior: *conreu d'horta*

Nº d'espècies a les marjades: 141

Nº d'espècies als marges: 100

Índex Jaccard: 0,21; 0,23; 0,17; 0,23; 0,11; 0,11; 0,26; 0,27; 0,25; 0,31

Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 171

Nº d'endemismes: 7

Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): *Crepis triasii, Oxalis latifolia, Digitalis minor var. palaui, Phyllitis sagittata.*

Interès botànic: *mitjà-alt.*

Observacions: *La part més interessant és la més propera als penyals i al torrent de Can Fura, als llocs actualment abandonats i coberts de molta flora silvestre arbustiva.*

Descripció de l'àrea

L'àrea anomenada *Horta Alta* està constituïda per camps marjats pròxims al nucli de població i dedicats tradicionalment a conreus d'horta. Concretament abasta els que s'estenen entre el torrent de Son Bauçà i el penyal des Munreal, com a límits oriental i occidental, respectivament, mentre que la carretera comarcal i la s'iqua de dalt delimiten la part meridional i septentrional. Aquesta àrea suposa un total de 456.100 m² de superfície dels quals se n'ha mostrejat un 18,8%.

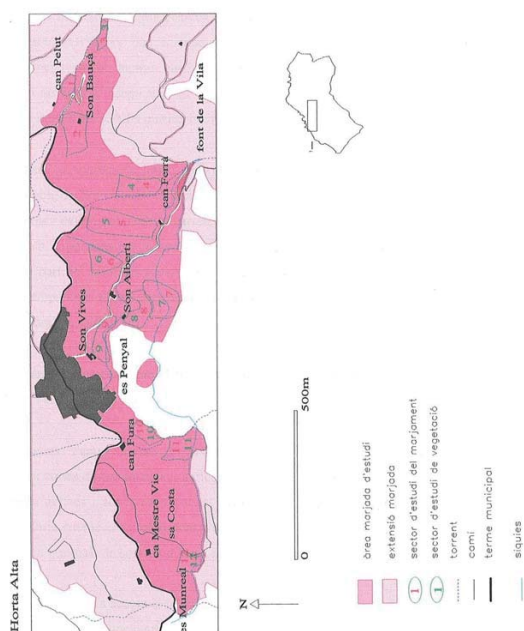
El principal camí que comunica l'àrea amb el poble és el camí des Correu que connectava el nucli de Banyalbufar amb Esporles. La resta de la xarxa de camins comuniquen petites extensions amb la carretera principal. Existeixen una sèrie de camins empedrats importants per la seva funció de via de comunicació en els que hem de destacar part del camí des Rafals, la dracera del camp de futbol i altres -no necessàriament empedrats- lligats a la xarxa hidràulica, camí des Regants, camí de la S'iqua de Dalt, camí de sa Calçada.

La xarxa de torrents coincideix amb el trams mitjans del torrent de Son Bauçà, el torrent den Roig i el torrent de can Fura.

L'ús actual d'aquests camps marjats presenta una certa heterogeneïtat donada la convivència entre zones d'abandonament agrícola i amb absència de qualsevol altre ús, zones d'horta actives i zones abandonades agrícolament que han adoptat usos residencials. L'Horta Alta té uns usos agrícoles menors que l'Horta Baixa i només en queden restes molt puntuals de conreus d'horta ben cuidats actualment.

L'estructura del marjament s'adapta al relleu de coster sense seguir la sinuositat del terreny, i això fa que els camps marjats tinguin un aspecte més compartimentat i geometrizats.

Les terrasses es troben creuades per tota una sèrie de canaletes i s'iques per tal de reconduir l'aigua des de la font de la Vila arreu de tots els horts. Aquesta part de l'Horta de Banyalbufar integra les s'iques més importants del sistema de reg com

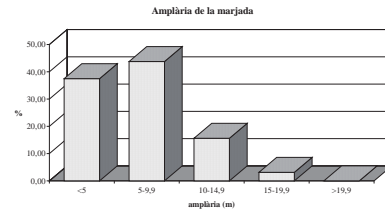
són la Siquia d'Alt (1,87 km), la Siquia Baix (1,06 km) i el seu principal ramal conegut com sa Calçada (0,294 km).

Les característiques definitòries del marjament de l'Horta Alta poden resumir-se en:

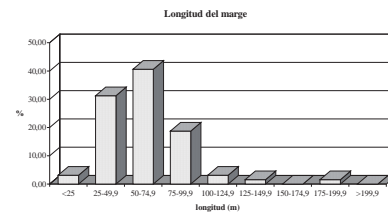
- Els marges, encara que adoptin traçats curvilinis, no adquireixen formes gaire sinuoses sinó més bé geometritzades adaptant-se al coster.
- La disposició més freqüent al marjament és la de paral·lela contínua, per obtenir el màxim replà per al conreu.
- Dimensionalment la marjada es caracteritza per una amplària mitjana del replà de 6,6 metres, una llargària mitjana del mur de 61 i una alçària de 3,2 metres.

Aquestes mitjanes han estat extretes de l'estadística realitzada a partir del mostreig aleatori d'aquesta àrea. Els gràfics que es presenten tot seguit permeten definir els aspectes dimensionals bàsics dels murs d'aquesta horta (longitud, amplària i alçària).

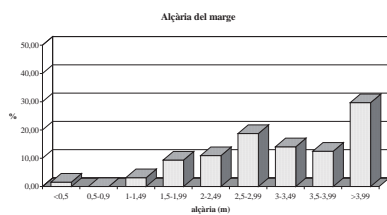
Els resultats estadístics obtinguts sobre la mostra reflecteixen que les marjades de l'Horta Alta tenen, en la seva majoria, una reduïda amplària inferior als 10 metres, i són les compres entre 5 i 10 metres les que presenten un major pes específic (43,7%). Cal esmentar també que és significatiu el percentatge de marges que tenen una amplària inferior als 5 metres (37,5%) i l'absència de terrasses d'amplàries superiors als 20 metres a causa del major pendent que han de salvar.

L'observació dels costers que conformen l'Horta alta fa pensar que el marjament que s'hi assenta adopta unes longituds considerables, així ho demostra l'estadística extreta d'aquesta variable. El 71,8% dels marges pertanyen als intervals compres entre 25 i 75 metres. Aquestes longituds responen a la necessitat d'obtenir la màxima extensió de conreu, a causa de l'alta rendibilitat del conreu d'horta.

Les alçàries dels marges són força singulars en relació als camps marjats estudiats fins ara. El major pes relatiu dels marges recau en les alçàries superiors a 4 metres (29,69%), com a conseqüència que en un pendent elevat cal augmentar el mur per obtenir més superfície.

d) Desenvolupat sistema d'accessos entre les terrasses a causa de les llargàries dels marges. S'hi observen rampes laterals, que donen accés des de l'inici de la marjada, escales i escalons volats

e) Absència de braó en la totalitat del marjament de l'Horta Alta.

f) El pedreny presenta un adobament no massa acurat.

g) Un factor essencial en la concepció del marjament és la hidràulica entesa com tota la xarxa de reg associada a la redistribució de l'aigua de la font de la Vila per les seves dues siques principals: la siquia d'alt i la siquia de baix, que a més de regar abasteixen d'aigua el poble.

També s'hi localitzen altres fonts de mina de menor ordre com les que es troben als vessants del torrent de Son Bauçà o al comellar del torrent de can Fura.

L'aigua és emmagatzamada a safareigs i des d'ells es redistribueix cap a les terrasses. La forma de distribució més estesa es fa mitjançant siques subterrànies que quan arriben al mur, l'aigua és conduïda en vertical a través de canaletes de teula i aboquen a una siquia a peu de marge o a una pica. En altres casos les siques circulen superficialment per sobre la terrassa.

Sectors d'estudi

En els vessants del torrent de Son Bauçà dedicats a horta es dugueren a terme 3 sectors d'estudi (sector 1, 2, 3). El **sector 1** correspon a l'àrea de can Pelut, en el vessant oriental, on es presenta un petit hort, encara que el conreu resta abandonat i es dedica la zona a pastura. S'hi accedeix a ell per un camí empedrat que actualment connecta la carretera amb el camp de futbol. Dimensionalment cal destacar l'heterogeneïtat de les mesures dels elements que el conformen; pel que fa a l'alçària dels murs oscil·la entre 1,40 i 4,20 metres, la longitud no supera els 55 metres i les terrasses adopten amplàries des de 3 a 14 metres.

El **sector 2** el constitueixen un seguit de marges dins la propietat de Son Bauça (concretament al voltant de les cases), situada al vessant occidental del torrent. Les cases s'han rehabilitat i els sectors marjats associats a elles també s'han millorat i actualment es dediquen a conreu d'arbrat de reguiu. Malgrat això, existeixen zones, que no han estat encara netejades, i romanen cobertes de vegetació, amb un paredat en bon estat de conservació.

Els murs, a més del *Polypodium*, suporten poblacions d'espècies higrofiles com equisets i la falzia (*Adiantum capillus-veneris*), de fenàs i d'espècies nitròfiles del *Parietarium judaicae*.

El **sector 4** està en molt bon estat de conservació, amb agricultura de reguiu en ús. És un dels indrets on s'exemplifica el màxim aprofitament d'un vessant de gran rost per al conreu.

La disposició del marjament és paral·lela contínua amb un desenvolupat sistema d'accessos en base a rampes incloses dins el paredat. La superació del pendent s'assoleix mitjançant un esglaonament dens i que tracta de guanyar terres de conreu a partir de la longitud dels murs (superiors als 70 metres), ja que les terrasses resultants, a causa del rost, tenen una amplària limitada (entre 2 i 5 metres). Cal esmentar també les alçàries compreses entre 3,40 i 5,50 metres. S'han dut a terme tasques de reconstrucció d'esbaldrecs i del sistema d'accessos, encara que utilitzant ciment per fer-les.

Les marjades, amb una cobertura variable d'herbàcies, estan totes llaurades. En algunes dominen els belts i els amarants sobre una base de ruderals, localment amb

El **sector 3** està regat per un seguit de fonts que neixen al mateix indret on l'aigua es replega a un gran safareig i després es canalitzada cap a les terrasses. Algunes de les

marjades que conformen aquest sector es troben actualment en ús, amb conreu d'arbrat de reguiu.

Els murs presenten alçàries entre 3 i 5,50 metres i longitudinalment les seves dimensions oscil·len entre 37 i 70 metres.

En aquest sector és molt més notòria la humitat ambiental provinent del torrent, de la font de mina i de les síquies corresponents associades a les marjades. Les comunitats silvestres presents són *Inulo-Oryzopsisietum*, associat a les primeres etapes d'abandonament, i *Amarantho-Chenopodietum*. Les recents llaurades afavoreixen la germinació de petites arvenses, geranis i dels botons d'or que li donen un marcat caràcter.

espècies higrofiles com *Digitaria sanguinalis* o *Setaria verticillata*; en altres *Oxalis latifolia* ocupa quasi tota la superfície, amb redols de *Melilotus*, lletsons i rapa de frare o amb heliotrops i corritjoles.

En els marges queden encara alguns arbusts de difícil erradicació o bé d'estratègia de ràpids colonitzadors, però el gruix ho constitueixen petites herbàcies arvenses o ruderals. L'associació *Polypodium serrati* està molt restringida, poc desenvolupada i és poc diversa en aquest indret.

El **sector 5** el constitueixen un seguit de marjades que abasten les propietats de can Ferrà i de cas Català. El bon estat de conservació de l'indret és un dels trets a assenyalar com a característic, així com els trets constructius dels murs. Els marges de cas Català són els més alts de l'indret arribant a assolir 5 metres d'alçària. La longitud d'aquests marges és força semblant entre els 60 - 90 metres.

Aquest sector de reguiu està principalment dedicat al conreu d'arbres fruiters i al conreu d'horta (i també de cereals per a pastures). Com a bona part de l'horta del poble la propietat micronitzada duu a diversos graus de maneig i estat d'abandonament. Les marjades estudiades tenen una flora silvestre composta

principalment per espècies herbàcies i arvenses del *Diplotaxietum* i d'*Urtico-Smyrniolum olusatrum*, caracteritzat per la presència dels alexandrins (*Smyrniolum olusatrum*). Sorprenentment no hi ha poblacions massa esponeroses de blets i amarants, malgrat la indiscutible nitrofilia del medi.

Els marges són generalment coberts d'enfiladisses entre les que l'heura és espècie principal i també l'arreja i la vidalba. Afavorit i també parcialment cobert per lianes i altres arbusts hi és ben esponerós *Polypodietum*.

A la vora del sector hi ha marjades de parecs característiques però, dedicades a conreu de secà (oliveres, garrovers i ametllers). Tenen un aspecte molt més descuidat, per no dir que pareixen abandonades i la majoria presenta un cobriment d'*Inulo-Oryzopsietum* amb alguns arbusts grans (*Pistacia*, *Rhamnus alaternus*, *Olea europaea*, *Erica multiflora*, ...) que no és més que el pas, la transició, cap a la garriga de la zona.

El **sector 6** inclou unes marjades d'ametllers i unes altres molt abandonades dedicades a pastures (que tenen restes d'uns pocs fruiters no cuidats o morts). Una, a més, manté una petita horta vora una caseta. La singularitat del sector radica en la seva relació amb la Calçada (ramal de la Siquia d'Abaix) que li serveix de límit. Les alçàries dels murs del sector es troben per sota de la mitjana de l'àrea (3,2 m), de fet s'hi observen murs de menys de 2 m. Les longituds no superen els 50 m, per tant tampoc no arriben a la mitjana de l'àrea. Cal esmentar la presència, dins el seguit de marges, de totes les tipologies de paredat des del sense adobar fins al molt adobat.

Exceptuant la comunitat d'alexandrins (que hi són presents, però de forma aïllada), s'hi troba el mateix que hem observat a altres zones de dalt vila: *Diplotaxietum* a l'ametller i, a les marjades mig abandonades, *Inulo-Oryzopsietum* i *Rubo-Crataegietum*. El *Polypodietum* és l'agrupació dominant als marges.

El **sector 7** respon a un sector de secà, antigament conreat d'oliveres i garrovers, que s'ha inclòs dins l'àrea perquè hi transcorre la Siquia d'Alt. Es tracta d'un sementer actualment fora d'ús i molt poc cuidat, essent tan sols emprat per pastures ocasionals. El tipus de marges que encara hi romanen tenen un paredat poc adobat o sense adobar, amb unes dimensions en alçària menors dels 2 metres i una disposició paral·lela en ziga-zaga.

L'àrea, en el seu origen, és d'un alzinar (que poc a poc es va recuperant), tot i que ara els pins i els arbusts de la garriga són molt més abundosos i determinen la imatge del sector.

Malgrat el relativament voluminós catàleg traslladat a la taula, es pot considerar que s'ha recollit sols una part de la diversitat existent, ja que no s'ha estudiat en detall una superfície massa ampla de l'àrea que aquest sector representa. Als redols més oberts domina una vegetació composta principalment pels arbusts heliòfils de la garriga (xiprell, argelaga), el fenàs rüell, l'arreja i la rotjeta. Baix la cobertura densa de l'arbrat (alzines i garrovers vells) són majoritaris *Brachypodium sylvaticum*, la rapa de frare, l'esperaguera d'ombra (*Asparagus acutifolius*), *Clematis flammula*, l'heura, les rotgetes, etc.

Els marges presenten *Polypodietum*, amb riquesa de moltes i líquens.

El **sector 8**, immediatament inferior a l'anterior i separat d'ell per una paret cabera, repon a marges regats de traçats còncaus que actualment es troben en ús amb conreus d'horta i fruiters i en bon estat de conservació. A la part superior del sector s'hi troben els marges amb alçàries superiors a la mitjana, que van minvant a mesura que descen el coster i amb paredat poc adobat.

El llaurat freqüent condiciona una flora arvense enquadrada en *Diplotaxietum*, amb no excessiva nitrofilia pel que sembla si es té esment a les espècies indicadores, de presència molt evident a altres indrets de l'àrea.

Els marges conserven algunes espècies arbustives silvestres i, com no, amples superfícies d'heura. Amb menys transcendència pel que fa al manteniment dels murs i, per tant, molt més rarament arrebasades, les espècies del *Polypodietum* inclouen les espècies de briòfits amb menys requeriments d'ombra es fan molt bé entre les pedres.

El **sector 9** es localitza a les immediacions de Son Vives i per ell discorre la Siquia d'Abaix i el camí dels Regants lligat a ella. El seu estat de conservació és bo i element que el caracteritza és la longitud així com l'alçària dels murs.

En bona part abandonat el conreu per a consum humà però mantingudes per ferratge, només una petita part vora casetes tenen sembrades unes filades d'horta i cuiden els quatre fruiters. A alguns punts l'abatzer ha invadit marges i marjades fent-les intransitables. Malgrat no haver-hi poblacions importants de blets i amarants es pot observar alguns punts d'elevada nitrofilia a causa de la forta

empremta dels animals domèstics que hi ha hagut; les acumulacions d'alexandrins i ortigues vora sestadors o solls en són bones indicacions.

Els marges estan coberts per algunes de les espècies del *Rubo-Crataegietum*, de les comunitats arvenses i també del *Polypodietum*.

A les vores del sector establert unes marjades, que duen encara més temps abandonades, mostren que la dinàmica ha duit a la substitució dels camps graminioides per la bardissa. Hi ha també entrada d'alguns arbusts provinents dels penyals i bosc veïns tan d'ambients més o menys ombrívols i humits (alzines, assots, heura, vidrielles, cirerers de betlem, xuclamel, per exemple) com de garrigues més heliòfiles (ruda, xiprell, fenàs rüell, argelaga, estepes).

En el vessant oriental del torrent de can Fura (**sector 10**) s'hi localitza un camp marjat afectat per la caiguda de blocs dels penyals superiors que han originat nombrosos esbaldrechs. Actualment s'observen vestigis d'ametller i l'existència d'un sistema de redistribució d'aigua ens remet a conreus de reguiu. Aquest sistema, actualment destruït, constava d'una canaleta volada que des del marge

superior redistribuïa l'aigua cap a les marjades inferiors mitjançant un sistema de siques subterrànies o superficials que travessaven la terrassa per caure verticalment cap a la terrassa inferior per canals de teula. Suposadament aquesta canaleta és un ramal de la font de la Vila. Cal esmentar l'absència en aquest indret d'elements d'emmagatzamament d'aigua.

Els conreus hi resten abandonats i l'aprofitament es redueix a la pastura de cabres. El sistema d'accés s'iniciava amb un camí paral·lel al torrent que es transformava en un sistema de rampes i escalons volats a la part superior.

Les dimensions longitudinals dels marges coincideixen amb l'extensió del camp marjat, quan ho permeten els ressals rocallosos, així els que comencen en el llit del torrent i arriben fins a la partió del camp presenten dimensions que oscil·len entre els 50 i 88 metres. L'alçària per superar el desnivell no és inferior als 2 metres i arriba a assolir els 3 metres.

La part baixa d'aquest sector està cuidada i llaurada fa poc temps, per la qual cosa la flora inventariada és molt escadussera; a la part alta l'abandonament és major, havent-hi major diversitat i, també, més esbaldrecs als marges. La flora i vegetació silvestres són sensiblement diferents a les del següent sector, si més no per

Horta Baixa 99

El curs d'aigua continua sense canalitzar i a partir dels 160 m esdevé un curs canalitzat i empedrat fins a la seva desembocadura.

El marjament es configura a partir de terrasses de poca amplària (3-4m) i murs de longituds majoritàriament superiors als 50 metres. El paredat, que oscil·la entre 2 i 2,80 metres d'alçària, presenta una factura poc adobada a la part superior, mentre que a mesura que es descén el coster poden observar-se pedres més treballades.

El sistema d'accés en el camp marjat es fa mitjançant la combinació en un mateix marge de rampes laterals i escalons volats a causa de la seva llargària. Duit a terme a la part alta del camp marjat, fins on comença a estar ben desenvolupat el pinar amb alzines que ha soterrat antigues marjades.

El grau d'invasió de la vegetació silvestre és alt a tot el sector, essent el més freqüent que el carritxar cobreixi aquí i allà extenses àrees. Associades a aquest i repartides en forma de mosaic, hi ha un nombre apreciable d'espècies pròpies d'associacions diverses. Les ruderals i nitròfiles són menys abundoses que a altres indrets, apareguent agrupacions de *Parietario* o *Inulo-Oryzopsisium* domés de forma localitzada o bastant puntual i mancant-hi poblacions de blets o d'espècies d'horta i conreus més o menys regats.

L'exposició frescal i la protecció de grans arbres, principalment garrovers, permet que els murs duguin associada una flora diversa pròpia dels *Polypodietum* i *Sibthorpio-Arenarietum*. Cal destacar espècies exigents en requeriments com són la falguera *Asplenium onopteris* o la llengua de cero (*Phyllitis sagittata*), que apareixen molt rarament a les marjades fins ara estudiades de la Serra.

Horta Baixa 101

l'abundància. És dominant *Inulo-Oryzopsisium* a les marjades i els *Polypodietum*, *Parietarietum* i *Rubo-Crataegetum* als marges.

El sector 11 es troba situat al vessant occidental del torrent de can Fura i es correspon amb un camp marjat que es troba limitat a la part superior per una paret cabrera que el separa de l'alzinar que cobreix es Bandejats. El seu límit occidental és una paret que separa propietats i que es troba coberta d'un desenvolupat pinar sota el qual els marges romanen en un estat de degradació que en molts de casos es redueix a la presència de petits vestigis de paredat, el límit oriental del marjament és el propi

torrent de can Fura.

El torrent de can Fura transcorre encaixat dins el seu llit natural fins aproximadament els 200 m sobre el nivell de la mar. A partir d'aquesta cota comença a sofrir diverses accions per preservar el conreu de la seva acció erosiva. La primera és la presència, en un dels indrets on presenta una forta caiguda vertical, d'un marge perpendicular al jaç, sota el qual una galera separa la riba del camp marjat.

Horta Baixa 100

El sector 12 constitueix un conjunt singular a causa de diferents trets constructius: les alçàries dels marges de la part superior (5,80 - 4,30m), el paredat quasi enqueixelat, els sistemes d'accés en rampa i el fet que la superfície de paredat supera la superfície de la terrassa en algun cas.

El grau d'adobament de la pedra, així com les grans dimensions, fan d'aquest indret el més acurat en tècnica constructiva del terme, si exclouem el marge de sa

Baronia.

La presència del camí empedrat que comunicava el nucli de població amb la possessió des Rafals dona també una importància afegida a l'indret, perquè forma part d'una ruta excursionista.

El sementer és molt heterogeni en quant a la seva conservació i ús. A la zona ara coberta per pinar i alzinar amb pins, els arbres silvestres ocupen fins quasi el 100% de la superfície, el 10-20% d'arbusts i un sotabosc herbaci de fins el 40%, protagonitzat principalment pel carritx i el fenàs reüll.

Horta Baixa 102

Les marjades mostrejades són les que avui dia es conserven en ús, amb conreu d'arbrat de secà. La flora és principalment arvensa, amb petites herbàcies i anuals on les gramínies i la rapa tenen poblacions molt nombroses en exemplars i cobreixen bona part de l'àrea. Els marges són coberts de *Polypodium*, amb importants extensions de briòfits i falgueres, i, aquí i allà, arbusts o càrritx de la garriga veïna.

A partir de la zona estudiada, i ara descendint de nivell, les marjades mostren un major abandonament, apareixent amb més força les dues comunitats heliòfiles principals dels espais marjats del terme: la bardissa i la comunitat amb fenàs de canonet (*Piptatherum miliaceum*) i olivarda (*Dittrichia viscosa*): *Inulo-Oryzopsisietum*. Entre les plantes característiques d'ambdues agrupacions apareixen altres pròpies de l'alzinar i de la garriga veïna, augmentant la diversitat i donant-li una aspecte de zona de vegetació molt inestable i canviant.

Sector 1	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i>
Topònim: <i>can Pelut</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>459.44-4393.38</i>	Factors físics de risc: <i>torrent</i>
Cota màxima: <i>185 m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>165 m</i>	
Pendent màxim: <i>40%</i>	
Pendent mínim: <i>25 %</i>	
Ús actual: <i>marjades abandonades i algunes amb pastura</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí empedrat</i>	
Accés extern: <i>carretera PM-710</i>	
Distància a viari: <i>50 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>relacionat amb la dracera del camp de futbol</i>	

Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>rectilini/curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcari</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat / irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant / filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>
Hidràulica: <i>xarxa de síquies i safareig</i>
Construccions associades: <i>absents</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Sector 1

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	4,20	54,9	7,30	230,58	400,77	*	*	*
2	1,40	31,6	3,10	44,24	97,96	*	70	10
3	3,30	45,9	14,30	151,47	656,37	*	65	10
4	1,70	18,8	8,80	31,96	165,44	24	50	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampes	bo
2	rectilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa i escala	dolent esbaldrec
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo
4	rectilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquies a peu de paredat i síquies subterrànies	absent
2	absent	absent	síquies a peu de paredat	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	síquies a peu de paredat	absent

Sector 2	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i>
Topònim: <i>Son Bauçà</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>459.28-4393.35</i>	Factors físics de risc: <i>pendent</i>
Cota màxima: <i>190 m</i>	Factors humans de risc: <i>us residencial</i>
Cota mínima: <i>150 m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>30%</i>	
Ús actual: <i>marjades amb arbrat de reguiu, amb vegetació ornamental i zones abandonades</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí particular</i>	
Accés extern: <i>carretera PM - 710</i>	
Distància a viari: <i>75 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcari</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat i poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes, escales laterals, escalons volats</i>
Hidràulica: <i>sistema de síquies subterrànies i superficials que s'abastien de la font i el safareig del pinar superior</i>
Construccions associades: <i>casa de Son Bauçà</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Sector 2

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	2,20	61	1,60	134,2	97,6	27	85	15
2	3	78	6,10	234	475,8	*	120	40
3	1,90	78	4,5	148,2	351	*	85	15
4	3,60	78	4,3	280,8	335,4	*	90	15
5	2,35	42,6	4,6	100,11	195,96	*	75	15
6	1,60	38	3	60,8	114	22	30	10
7	1,90	38	6,2	72,2	235,6	10	40	10
8	6,30	100	12	630	1200	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalit	present	ressalts	rampa, escala, escalons volats	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	bo
5	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
6	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	bo
7	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa i escala	bo
8	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo

Horta Baixa 107

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia subterrània, teula volada i síquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	absent	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	absent	absent
5	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
6	absent	absent	absent	absent
7	absent	absent	absent	absent
8	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 108

Sector 3	Litologia: <i>bretxes calcàries, calcàries i dolomies</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: <i>lliscaments, torrent</i> Factors humans de risc: <i>abandonament dels voltants</i>
Topònim: <i>can Prim</i> Localització: <i>459.61- 4393.62</i> Cota màxima: <i>230 m</i> Cota mínima: <i>215 m</i> Pendent màxim: Pendent mínim: Ús actual: <i>horta en ús en algunes marjades</i> Ús anterior: <i>horta</i> Tançament i accés: <i>camí de carro i filferada</i> Accés extern: <i>camí de la font de la Vila i carretera PM-710</i> Distància a viari: <i>350 m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: <i>calcari</i> Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i> Tipus de coronament: <i>rasant</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i> Hidràulica: <i>3 fonts a l'horta amb sistema de safareig i síquies superfícials, subterrànies i canals verticals. Torrent empedrat a un extrem.</i> Construccions associades: Singularitats: <i>sistema de fonts a un sol marge</i> Estat de conservació: <i>regular</i>	

Horta Baixa 109

Sector 3

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	5	37,5	5,50	187,5	206,2	*	90	20
2	3,65	37,5	4,30	136,8	161,2	*	90	20
3	3	45,7	6,60	137,1	301,6	*	60	20
4	5,50	70,7	6,50	388,8	459,5	*	60	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	capinya	rampa	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	soll	rampa i pont	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa escalonada	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	safareig adosat al marge	síquia a peu de paredat i síquia subterrània	absent
2	absent	absent	síquia a peu de paredat i teula volada	absent
3	font	absent	síquia subterrània i canal vertical	torrent empedrat a un extrem
4	4 fonts	safareigs	2 síquies subterrànies, 2 canals verticals i síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 110

SECTOR 3

CONREU ARBORI O ARBUSTIU cítrics, melicotoners, noguers, raïm.	
CONREU HERBACI carabasses i melons.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Ipomoea</i> sp.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 30	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 90-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS NNE,NE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS aigua, esllavissaments.	
%ARBUSTS 20-40	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati

Horta Baixa 111

Sector 4	Litologia: <i>lutites, arenisques i guixos</i>
Topònim: <i>can Ferrà</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>459.12 - 4393.16</i>	Factors físics de risc: <i>lliscament</i>
Cota màxima: <i>200 m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>150 m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>horta en ús</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí privat</i>	
Accés extern: <i>carretera PM-710</i>	
Distància a viari: <i>175 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: *paral·lela contínua*Traçat dels marges: *curvilini*

Litologia del paredat:

Tipus de paredat: *irregular adobat*Tipus de coronament: *rasant*Forma d'accés entre marjades: *rampes, escales i escalons volats*Hidràulica: *2 safareigs sistema de síquies subterrànies, superficials i canals verticals de teula, torrent canalitzat a un extrem.*Construccions associades: *Vivenda permanent*

Singularitats:

Estat de conservació: *bo, símptomes d'abombament*

Horta Baixa 112

Sector 4

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	4,80	70,40	5,40	337,92	380,16	*	40	15
2	5,50	70,40	5	387,2	352	*	60	10
3	3,60	38,50	4,70	138,6	180,95	*	50	10
4	3,50	30	4,60	105	138	*	80	20
5	3,40	110	4,40	374	484	*	50	10
6	3,60	133	2,50	478,8	332,5	*	60	10
7	3,90	84,2	3,40	328,38	286,28	*	45	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts carginyà	rampa i escala	bombaments
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa i escales	bombaments
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampes	bombaments
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampes	bombaments
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampes i escalons volats	bombaments
6	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampes i escalons volats	bombaments
7	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampes	bombaments

Horta Baixa 113

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	absent
2	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	torrent canalitzat a un extrem
6	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	torrent canalitzat a un extrem
7	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	torrent canalitzat a un extrem

Horta Baixa 114

SECTOR 4

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, cirerers, cítrics, figueres, garrovers, oliveres, pomeres, pruneres i vinya.	
CONREU HERBACI carabasses, cebes, bledes, faves, melons, monjetes, pebres, patates, remolatxa, tomàtigs.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES garballons.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0-20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 70-80
%ROCA 0	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Diplotaxietum erucoidis
Urtico-Smyrniolum olusatrum

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0-20	%ROQUES menys del 5.

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati

Sector 5	Litologia: <i>lutites, arenisques, guixos i calcàries.</i>
Topònim: <i>can Ferrà</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.97 - 4393.21</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>207 m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament d'algunes marjades</i>
Cota mínima: <i>145 m</i>	
Pendent màxim: <i>40%</i>	
Pendent mínim: <i>20%</i>	
Ús actual: <i>fruiters de reguïu i pastura</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí privat</i>	
Accés extern: <i>carretera PM-710 i camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: <i>125 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral-lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>	
Hidràulica: <i>sistema de rec associat a la sèquia d'Abaix (sèquies subterrànies, superficials, canals verticals, pigues i safareigs)</i>	
Construccions associades:	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Sector 5

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,50	61,20	7	153	428,4	12	50	15
2	2,90	60,80	5,80	176,32	352,64	12	45	15
3	3,40	59,1	13,60	200,94	803,76	23	100	15
4	4,50	67,7	11,70	304,65	792,09	*	80	15
5	4,60	81	10	372,6	810	*	*	*
6	5	90	19	450	1710	*	90	30
7	4	84	13	336	1092	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	barraca en runes	rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	dolent esbaldrecs i bombaments
5	rectilini extrem curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	casa i ressalt	rampa	bo
6	rectilini extrem curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	bo
7	rectilini extrem curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	pica	sèquia a peu de paredat i canal vertical	absent
2	absent	absent	sèquia a peu de paredat i canal vertical	absent
3	absent	absent	sèquia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	sèquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	sèquia a peu de paredat, sèquia subterrània i canal vertical	absent
6	absent	absent	sèquia a peu de paredat, sèquia subterrània i canal vertical	absent
7	absent	pica	sèquia a peu de paredat, sèquia subterrània i canal vertical	absent

SECTOR 5

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, caquiers, cítrics, figueres, magraners, melicotoners, nisperers, pereres, pomeres, pruneres, raïm.	
CONREU HERBACI cereals, faves i pebres.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES garballons, pites, rosers.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles ocasionalment.	
ROST ÀREA 50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0-40	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 90-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS NNE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Diplotaxietum erucoidis
Urtico-Smyrnetum olusatri

MARGES

TERRA ENCLETXES regular.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, aigua.	
%ARBUSTS 10-40	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarium judaicae
Polypodium serrati

Horta Baixa 119

Sector 6	Litologia: margues, arenisques i conglomerats
Topònim: <i>Son Albertí</i>	Morfologia: de vessant
Localització: 458.85-4393.26	Factors físics de risc:
Cota màxima: 185 m	Factors humans de risc: abandonament
Cota mínima: 150 m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: zones abandonades i zones amb arbrat de secà (ametllers)	
Ús anterior: horta	
Tancament i accés: camí empedrat de la calçada	
Accés extern: carretera PM 710 i camí de la font de la Vila	
Distància a viari: 50 m	
Excursionisme i lleure: absent	

Disposició del marjament: <i>paral-lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calçari</i>
Tipus de paredat: <i>irregular molt adobat, poc adobat i sense adobar</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i camí empedrat</i>
Hidràulica: <i>sistema de rec lligat a la calçada amb safareig, síquies subterrànies, síquies superficials i canals verticals</i>
Construccions associades: <i>solls i casetones</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Horta Baixa 120

Sector 6

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,60	57	9,30	148,2	530	*	90	15
2	1,40	57	11	79,8	627	14	70	15
3	3,35	55	5,30	184,25	291,5	15	70	20
4	2,40	55	13	132	715	13	50	20
5	2,70	38	8	102,6	304	*	80	20
6	2,40	38	3,80	91,2	144,4	*	60	20
7	1,70	35	7,40	59,9	259	6	40	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràulic	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular molt adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular molt adobat	absent	rasant	present	soll	rampa	bo
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular sense adobar	absent	rasant	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs
6	curvilini	irregular sense adobar	absent	rasant	present	ressalt	rampa escalons volats	dolent esbaldrecs
7	curvilini	irregular sense adobar	absent	rasant	present	absent	rampa	regular

Mostra	Extracció	Recollida i	Distribució	Torrents
--------	-----------	-------------	-------------	----------

Horta Baixa 121

		emmagatzamament		
1	absent	safareig	síquia superficial i síquia a peu de paredat	absent
2	absent	pica	síquia subterrània i síquia a peu de paredat	absent
3	absent	safareig adosat al paredat	síquia superficial sobre el coronament, canal vertical i síquia a peu de paredat	absent
4	absent	safareig al replà	síquia subterrània, síquia superficial sobre la terrassa	absent
5	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical	absent
6	absent	safareig adosat al paredat	absent	absent
7	absent	pica	síquia subterrània i síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 122

SECTOR 6

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, cítrics, figueres, melicotoners, níspereros, pereres, pomeres, pruneres, raïm.	
CONREU HERBACI cols.	
ABANDONAMENT CONREU no a algunes.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES faser.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles ocasionals.	
ROST ÀREA 50-60º	ROST MARJADES 0-10º
%ARBRES CONREU fins al 40	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0-10	%HERBACIES 100
%ROCA -	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Diplomatium erucoidis
Inulo viscosae-Oryzopsisium miliaceae
Rubio ulmifolii-Crataegetum brevispiniae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0-20	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati
Rubio-Crataegetum brevispiniae

Horta Baixa 123

Sector 7

Topònim: <i>Son Albertí</i>	Litologia: <i>bretxes calcàries, calcàries i dolomies</i>
Localització: 458.72-4393.06	Morfologia: <i>de vessant</i>
Cota màxima: 245m	Factors físics de risc:
Cota mínima: 210m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Pendent màxim: 200 %	
Pendent mínim: 30%	
Ús actual: <i>abandonament agrícola, actualment dedicat a pastura</i>	
Ús anterior: <i>olivar</i>	
Tancament i accés: <i>sementer delimitat per paret Cabrera</i>	
Accés extern: <i>camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: 125 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: *paral-lela en ziga-zaga*

Traçat dels marges: *curvilini i rectilini*
 Litologia del paredat: *calcària*
 Tipus de paredat: *irregular poc adobat*
 Tipus de coronament: *rasant*
 Forma d'accés entre marjades: *rampes escalonades*
 Hidràulica: *travessa el sector la Siquia de Dalt*
 Construccions associades: *casetones en runes*
 Singularitats:
 Estat de conservació: *bo*

SECTOR 7

Horta Baixa 124

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres?.	
ROST ÀREA 40-50º	ROST MARJADES 0-20º
%ARBRES CONREU menys del 20	%ARBRES SILVESTRES 30-60
%ARBUSTS 40-60	%HERBACIES 50-80
%ROCA fins el 10	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 10-40	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

Horta Baixa 125

Sector 8

Topònim: <i>Son Albertí</i>	Litologia: <i>bretxes calcàries, calcàries i dolomies</i>
Localització: 458.70-4393.12	Morfologia: <i>de tàlveg</i>
Cota màxima: 205m	Factors físics de risc:
Cota mínima: 175m	Factors humans de risc:
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>horta, fruiters i hortalisses</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí intern</i>	
Accés extern: <i>camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: 100 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: *paral-lela contínua*

Traçat dels marges: *curvilini*
 Litologia del paredat: *calcària*
 Tipus de paredat: *irregular poc adobat*
 Tipus de coronament: *filada de dalt i rasant*
 Forma d'accés entre marjades: *rampes*
 Hidràulica: *la Siquia de d'Alt abasteix els safareigs i es distribueix l'aigua amb siques subterrànies, superficials i canals verticals*
 Construccions associades:
 Singularitats:
 Estat de conservació: *bo*

Horta Baixa 126

Sector 8

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3,70	75	11,50	277,5	862,5	16	105	30
2	5	75	7,50	375	562,5	*	*	*
3	*	95,3	5	*	476,5	*	50	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Element s	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular molt adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	siquia subterrània, canal vertical de teula i siquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	siquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	absent	absent

Horta Baixa 127

SECTOR 8

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, caquiers, cítrics, melocotoner, nípereros, pereres, pomeres, raïm.	
CONREU HERBACI bledes, carxofes, cols, melons, pebres, raves.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU entre menys del 20 i el 50	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 60-70
%ROCA 0	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Diplomatium erucoidis

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

Horta Baixa 128

Sector 9	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim: <i>Son Albertí</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.59-4393.27</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>165m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>150m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>30%</i>	
Ús actual: <i>abandonament agrícola</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí des Regants, camí de la font de la Vila</i>	
Accés extern: <i>camí de la font de la Vila</i>	
Distància a viari: <i>25 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i>	
Hidràulica: <i>sistema de rec a partir de la siquia de Dalt i la siquia d'Abaix en base a safareigs, siquies superficials, siquies subterrànies i canals verticals</i>	
Construccions associades: <i>solls</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Horta Baixa 129

Sector 9

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	4,10	46	7,70	188,6	354,2	17	50	20
2	3,50	48	7,20	168	345,6	16	*	*
3	4,50	74	5,50	333	407	13	40	20
4	3	56	7,60	168	425,6	22	50	20
5	3,40	184	6	625,6	1104	15	*	*
6	4,40	68	6	299,2	408	*	50	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Element s	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampes	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	soll	rampes	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	bo
4	rectilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	camí i rampa	dolent esbaldrec
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa i escala	bo
6	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	escala	bo

Horta Baixa 130

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	canaleta volada i Síquia d'Abaix a peu de marge	absent
3	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical i síquia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
5			síquia subterrània, canal vertical, síquia a peu de paredat i síquia superficial que travessa perpendicularment la terrassa	absent
6	font	safareigs	síquia subterrània, canal vertical i síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 131

SECTOR 9

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	ametllers, cítrics, figueres, pereres, pomeres, pruneres.
CONREU HERBACI	cols, tomàtignes.
ABANDONAMENT CONREU	no.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES	<i>Aeonium, Agave, Iris</i> , flors.
INCENDIS	no.
LLAURADES	no recentment.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	ocasionals, ovelles, cabres?.
ROST ÀREA 60-70º	
%ARBRES CONREU	menys del 5
%ARBUSTS	0 al 20
%ROCA	-
ROST MARJADES 0º	
%ARBRES SILVESTRES	0
%HERBACIES	100
ORIENTACIONS	de N a NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Arundini-Convolutetum sepium
Diplotaxietum erucoidis
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae
Rubio ulmifolii-Crataegetum brevispiniae
Urtico-Smyrniotum olusatri

MARGES

TERRA ENCLETXES	poca
CAUSES ESBALDRECS	abandonament.
%ARBUSTS 5-60	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodiolum serrati
Rubio-Crataegetum brevispiniae

Horta Baixa 132

Sector 10	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim: <i>torrent de can Fura</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.27-4393.12</i>	Factors físics de risc: <i>pendent i caiguda de blocs</i>
Cota màxima: <i>170 m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>140 m</i>	
Pendent màxim: <i>200%</i>	
Pendent mínim: <i>100%</i>	
Ús actual: <i>abandonament agrícola i pastura</i>	
Ús anterior: <i>arbrat de secà (ametllers) i terrasses irrigades</i>	
Tancament i accés: <i>camí davora el torrent</i>	
Accés extern: <i>carretera PM 710</i>	
Distància a viari: <i>100 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes, escalons volats i rampa empedrada</i>	
Hidràulica: <i>sistema d'irrigació a partir de la conducció de la font de la Vila</i>	
Construccions associades: <i>sestadors, barraca i aixoplucs</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Sector 10

Horta Baixa 133

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	2,80	88,5	3,50	247,8	309,7	*	50	10
2	2,30	75	3,30	172,5	247,5	*	80	20
3	2,50	50	3,90	125	195	*	110	15
4	2,75	65,50	3,80	181,125	248,9	*	60	10
5	2,90	60,50	5,10	175,45	308,55	17	70	20
6	3,00	41	4,20	123	172,2	*	40	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	absent	dolent esbaldre
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	absent	dolent esbaldre
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa	dolent esbaldre
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	dolent esbaldre
5	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	dolent esbaldre
6	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa escalons volats	dolent esbaldre

Mostra	Extracció	Recollida i	Distribució	Torrents
--------	-----------	-------------	-------------	----------

Horta Baixa 134

		emmagatzamament		
1	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	absent
2	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	síquia subterrània	absent
5	absent	safareig	síquia subterrània i canal vertical	absent
6	absent	absent	síquia superficial que travessa la terrassa, síquia subterrània i canal vertical	absent

SECTOR 10

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers i figueres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no a la part de dalt; a la part de baix sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí, però fa cert temps.	
PASTURES cabres i ovelles.	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 40-70 dalt; menys del 20 baix.	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 5.	%HERBACIES 80-100
%ROCA -	ORIENTACIONS W

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0-10	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispinae

Sector 11	Litologia: <i>bretxes calcàries, calcàries i dolomies</i>
Topònim: <i>torrent de can Fura</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.23-4392.99</i>	Factors físics de risc: <i>pendent i caiguda de blocs</i>
Cota màxima: <i>240 m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>195 m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>arbrat de secà (oliveres, garrovers) a les marjades superiors i terrasses irrigades a la part inferior</i>	
Tancament i accés:	
Accés extern: <i>carretera PM 710</i>	
Distància a viari: <i>250 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcari</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes, escalons volats</i>	
Hidràulica: <i>absent a la part superior i marjades inferiors amb sistema d'irrigació (safareigs i síquies) en base a la conducció que prové de la font de la Vila, a la font de mina del sector i al torrent de can Fura.</i>	
Construccions associades: <i>absents</i>	
Singularitats: <i>ressalts rocallosos inclosos en el paredat</i>	
Estat de conservació: <i>dolent (invasió de vegetació i nombrosos esbaldrecs)</i>	

Sector 11

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	2,50	55	4	137,5	220	16	110	25
2	2,70	57	3,80	153,9	216,6	11	80	25
3	2,80	55	4	154	220	11	80	25
4	1,95	11,70	4	22,8	46,8	20	80	20
5	2,05	26	4,10	53,3	106,6	17	60	20
6	2,30	53	3,60	121,9	190,8	13	50	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs
6	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	absent	absent
2	absent	absent	absent	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
5	absent	font de mina	síquia a peu de paredat	absent
6	absent	safareig	absent	absent

SECTOR 11

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers, oliveres, serveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU bastant.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 60-80	%ARBRES SILVESTRES menys del 10
%ARBUSTS 0-30	%HERBACIES 50-80
%ROCA menys del 10	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodium phoenicoides
Inula viscosae-Oryzopsisietum miliaceae
Rubus ulmifolii-Crataegetum brevispiniae
Smilaco balearicae-Ampelodesmetum mauritanicae

MARGES

TERRA ENCLITXES no a alguna.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarium judaicae
Polypodium serrati
Rubus-Crataegetum brevispiniae
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

<p>Sector 12 Topònim: <i>camí des Rafals</i> Localització: 457.83-4392.98 Cota màxima: 220 m Cota mínima: 200 m Pendent màxim: 50% Pendent mínim: 40%</p> <p>Ús actual: <i>abandonament</i> Ús anterior: <i>arbrat de secà i terrasses irrigades</i> Tancament i accés: <i>camí des Rafals</i> Accés extern: <i>carretera PM 710</i> Distància a viari: 200 m Excursionisme i lleure: <i>ruta excursionista del camí des Rafals</i></p>	<p>Litologia: <i>bretxes calcàries, calcàries i dolomies</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: Factors humans de risc: <i>abandonament</i></p>
<p>Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i> Traçat dels marges: <i>angulars i rectilinis</i> Litologia del paredat: <i>calcària</i> Tipus de paredat: <i>quasi enqueixelat i molt adobat</i> Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i> Hidràulica: <i>marjades de secà i marjades irrigades (safareigs, aljub i síquies) a partir de la font de la Vila i de les fonts de mina del sector.</i> Construccions associades: <i>barraca en runes, aixopluc</i> Singularitats: <i>camí empedrat des Rafals i dimensions d'alguns marges</i> Estat de conservació: <i>bo a la part superior, invadida de vegetació la inferior.</i></p>	

Sector 12

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Taldís (%)	Diam major	Diam menor
1	5,80	68,50	5,50	397,3	376,75	22	80	15
2	4,30	61,70	6,70	265,3	413,39	28	50	15
3	4,50	58,20	10	261,9	582	*	50	15
4	2,95	41,10	6,10	121,24	250,71	*	40	10
5	4,50	43,20	6	194,4	259,2	*	50	10
6	4	46	15	184	690	*	50	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	angular	quasi enqueixelat	absent	filada de dalt	absent	barraca en runes	rampa	bo
2	angular	quasi enqueixelat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo
3	angular	quasi enqueixelat	absent	filada de dalt i rasant	present	absent	rampa	bo
4	angular	quasi enqueixelat	absent	rasant	present	absent	escala i rampa	bo
5	rectilini	quasi enqueixelat	absent	triple filada de dalt	present	aixopluc	rampa	bo
6	rectilini	quasi enqueixelat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	absent	absent
2	absent	absent	absent	absent
3	absent	safareig	canaleta volada	absent
4	font de mina	safareig	síquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical	absent
6	absent	safareig, aljub	absent	absent

SECTOR 12

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU les superiors no; les d'abaix i a les vores abandonades.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES fa ja temps.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí a les cuidades.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 40º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 70-80	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 90
%ROCA -	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliceae
Rubo ulmifolii-Crataegietum brevispinae
Smilaco baleaicae-Ampelodesmetum mauritanicae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS menys de 10	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati
Rubo-Crataegietum brevispinae

TAXONS	MARJADES	MARGES
Aetheorrhiza bulbosa	7,11,12	
Allium sp.	9	4,5,8
A. triquetrum		9
Amaranthus bitoides	3,8,9	
A. blitum	5,8	
A. hybridus	3,4,5	
Ampelodesmos mauritanica	7,10,11,12	10,12
Anagallis arvensis	4,5,7	
Anthemis arvensis	4,8	
Arbutus unedo		11
Argyrobolium zanonii	7	
Arisarum vulgare	3,4,5,6,7,8,9,10,11,12	3,4,5,6,7,8,9,10,11,12
Arum italicum	3,5,6,7,8,9,11	3,6
Arundo donax	5,6,9	
Asparagus acutifolius	5,6,7,9,10,11,12	4,5,6,8,9,10,11
A. stipularis		6,10
Asplenium ceterach		3,7,8,9,10,11,12
A. onopteris		3,10,11
A. trichomanes		11,12
Asphodelus microcarpus	4,7,9,10	8
Avena sp.	5,6,9,10	
Beta vulgaris	3,4,5,8	5
Blackstonia perfoliata	11	
Brachypodium phoenic.	6	3,6,8,9
B. retusum	6,7,9,10,11,12	3,4,6,10,11,12
B. sylvaticum	7,11,12	3
Briza maxima	7	
Briza minor	11	
Bromus sp.	3,9	
Bupleurum baldense	7	
Calendula arvensis	4,5,6,8,9	
Calicotome spinosa	7,10,11,12	
Cardamine hirsuta		3
Carlina corymbosa	3,7,10,11,12	
Centaurium pulchellum	7	
Centaurium sp.	12	
Centranthus ruber		5,6
Chamaerops humilis	3,4,6,9,10	3,4
Chenopodium album	3,4,5,8	
Ch. vulvaria	4,9	
Cichorium intybus	9	
Cistus albidus	7,11	
Cladonia foliacea		9
Cl. pyxidata	11,12	5,6,7,8,11,12
Cl. rangiformis	7,12	8
Clematis flammula	4,6,7,10	3,4,5,6,7,8,9,10,11,12
C. cirrhosa	11	5,6,7,9,10,11
Cneorum tricocon	7,11	

Collema sp.		6,7,8,10,11
Convolvulus althaeoides	4,5,6,8	4,5,8
C. arvensis	4,5,6,8,9,10,12	10
Crepis triasii	11	
Cyperus rotundus	5,6,9	
Dactylis glomerata	6,7,9,10,11,12	4,9
Daucus carota L.	3,4,6,9	3
Desmantheria rigida	3,6,7,10	5,7,11,12
Digitalis minor var. palaui		11
Digitaria sanguinalis	4	
Diploicia canescens		7,9,12
Diploschistes muscorum		8,10,11
Ditrichia viscosa	9,10,11,12	4,10
Dorycnium pentaphyllum	7	
Equisetum ramosissimum		3
Erica multiflora	7,11	6,11
Erodium cicutum	4,6,8	5,6,9
Euphorbia characias	7,10,11	10,11
E. peplus	8,9	8
Foeniculum vulgare	4,5,6,9,10,12	
Fossonbromia sp.		8
Fumaria sp.	4,5	
Galactites tomentosa	10	
Galium sp.	5,7,11	3,12
Geranium lucidum		3
G. purpureum	3,9,11	3,5,6,7,8,9,10,11,12
G. rotundifolium	3,4,5,8,9	3,4,5,6,8,9,10,11,12
Grimmia sp.		8
Hedera helix	5,7	3,4,5,6,7,8,9,11
Heliotropium europaeum	4	
Homalothecium sericeum	11	3,5,9,10,11
Hyparrhenia hirta	6,10	6
Hypericum perforatum	3,6	
Hypnum cupressiforme	7,12	3,7,12
Lagurus ovatus	3,6,7,9,11,12	
Lamium amplexicaule	3	
Lathyrus sp.	5,6,9	
Leontodon taraxacoides	7,9	
Lepraria latebrarum		3,4,9,10,11,12
Linum sp.	7,10,11,12	
Lonicera implexa	12	11,12
Lotus ornithopodioides	4,6,9	
Lunularia cruciata		3
Malvácies sps.	3,4,5,6,8,9	
Medicago sp.	7,11	
M. minuta		9,11
Melilotus sp.	6	
Melilotus segetalis	4	
Micromeria filiformis	11	11
M. microphylla	11,12	

Muscari comosum	7	
Mysopates orontium	6	
Olea europaea	6,9	
Ononis minutissima	7,11	
Osyris alba	12	3,6,9
Oxalis latifolia	4,5,9	
O. pes-caprae	3,5,6	6
Pallenis spinosa	10	
Papaver rhoeas	3,5,6	
Parietaria judaica	3,5,9,10	3,4,5,6,8,9,10,12
Phagnalon rupestre	11	
Ph. saxatilis	4,6,7,10	4,6,12
Phyllitis sagittata		10,11
Pinus halepensis	9,11,12	12
Piptatherum miliaceum	6,9,10,11,12	4,6,9,12
Pistacia lentiscus	7,11	9
Plantago lanceolata	6,7,10,11,12	8
Pleurochaete squarrosa	7	
Polygala rupestris	7	11
Polygonum aviculare	4	
Portulidium cambricum	9,11	3,4,5,6,7,9,10,11,12
Potulaca oleracea	5	
Potentilla reptans	5,6,9	4,5,9
Psoralea bituminosa	3,4,6,7,9,10,11,12	3,4,9,12
Quercus ilex	11,12	4,6
Ranunculus parviflorus	3	3
Raphanus raphanistrum	9	9
Reichardia picroides	3,6,9,10,11,12	9,10,11,12
Rhagadiolus stellatus	3,7,10	
Rhamnus alaternus	4,7,9	4,6,8,12
Rosa sempervirens	4	4,6,9
Rubia angustifolia	7	
R. peregrina	6,7,9,10,11,12	4,5,6,7,8,9,10,11,12
Rubus ulmifolius	4,6,9,10,11,12	3,4,5,6,8,9,10,12
R. pulcher	3	
Ruscus aculeatus	7,11	12
Ruta chalepensis	7,10,11	
Sanguisorba minor	3,4,6,7,11,12	3,8,11,12
Scabiosa maritima	12	
Sedum dasyphyllum		5,7,8,10,11,12
S. sediforme		4,6,7,8,9,12
Selaginella denticulata	3,7,11,12	8,11,12
Senecio vulgaris	3,5,8	
Serapias sp.	11	
Setaria verticillata	4,5	
Sherardia arvensis		6
Sibthorpia africana		11
S. vulgaris	4	
S. officinale	3	
Smilax aspera var. aspera	6,7,9,10,11,12	4,6,7,9,10,11,12

Smyrnium olusatrum	4,5,6,7,9,10	4,5,9
Solanum nigrum	3,4,5,8,10	
Sonchus oleraceus	4,5,6,8,9	
S. tenerrimus	4,5,6,7,8,9,10,11	3,4,5,6,9,10,12
Sorghum halepense	4	
Squamaria cartilaginea		5
Stellaria media	3	10,11
Targionia loorberiana		8,9,11
Theligonum cynocrambe	8	8
Teucrium polium	7	
Toninia sp.		8,11
Tortilis sp.	3,5,6,12	
Tortula muralis		11
Trifolium campestre	7,9,11,12	12
Trifolium sp.	3,4,6,9,10	4
Umbilicus horizontalis	9	3,5,6,7,8,9,10,11,12
Urginea maritima	7,10,11	6
Urtica membranacea	3,6,9,11	3,5,11
Valantia hispida		11
Verbena officinalis	6	
Viola arborescens	7,11	11
crucifera	4	
moïses acrocàrpiques		3,4,5,6,7,8,9
moïses plerocàrpiques	3,12	3,4,5,6,7,8,9,12

ÀREA: HORTA BAIXA

Àrea: Horta baixa	Litologia: margues, arenisques, conglomerats, dolomies, bretxes dolomítiques i lutites
Localització: 458,2,4393,5	Morfologia: de vessant
Cota màxima: 165 m	Precipitació total anual: 540 mm
Cota mínima: 25 m	Precipitació mitjana del mes més plujós: 90 mm
Pendent màxim: 200%	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 5°C
Pendent mínim: 15%	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 26°C
Tipus de propietat: privada	
Tipus de residència: permanent, secundària i turística	
Tipus de construcció: vivendes unifamiliars de nova creació, cases del nucli urbà, vivendes tradicionals	
Tancament i accés: xarxa de camins (camí des Cireral, camí des Molí...)	
Accés extern: carretera C 710 Andratx-Pollença	
Excursionisme i lleure: derivat de les rutes turístiques	
Ús actual: conreus de reguiu, zones d'abandonament, zones d'esbarjo	
Ús anterior: conreu d'horta	
Nº d'espècies a les marjades: 125	
Nº d'espècies als marges: 82	
Índex Jaccard: 0,17; 0,22; 0,18; 0,42; 0,12; 0,14; 0,42; 0,18; 0,12; 0,15; 0,07; 0,32; 0,38; 0,24; 0,17; 0,14; 0,33	
Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 151	
Nº d'endemismes: 1	
Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): <i>Oxalis latifolia</i> , <i>Equisetum ramosissimum</i> , <i>Inula crithmoides</i> , <i>Limonium sp.</i> , <i>Sibthorpia africana</i> , espècies naturalitzades i escapades de jardí (<i>Vinca diformis</i> , <i>Ipomoea</i> , <i>Mirabilis jalapa</i> ...). Destaca la presència de <i>Sibthorpio-Arenarietum</i> a una zona amb influència urbana apreciable i de maneig agrícola d'horta des de fa molts anys.	
Interès botànic: Mitjà-alt.	
Observacions: Alta biodiversitat i tenen interès algunes marjades properes a la mar per trobar-s'hi espècies de clares afinitats costaneres.	

residència en el poble, per tant, l'explotació agrícola es trobava separada espacialment de l'habitatge. A l'actualitat aquesta fesomia ha variat amb la construcció d'equipaments hotelers i vivendes secundàries o permanents.

En aquesta àrea s'han trobat indicis de l'època de construcció dels murs que actualment poden observar-se en alguns indrets, tal és el cas dels marges situats a la zona de blanquer de la riba oriental del torrent d'en Roig que segons fonts orals foren bastits en la dècada dels 40-50. Una altra dada excepcional és la troballa d'un marge que presenta la data del 1814 a una de les pedres de la cantonera. Cal esmentar que la zona anomenada com Vinya Gran (sectors 16 i 17) també respon a construcció recent (safareig datat a 1940).

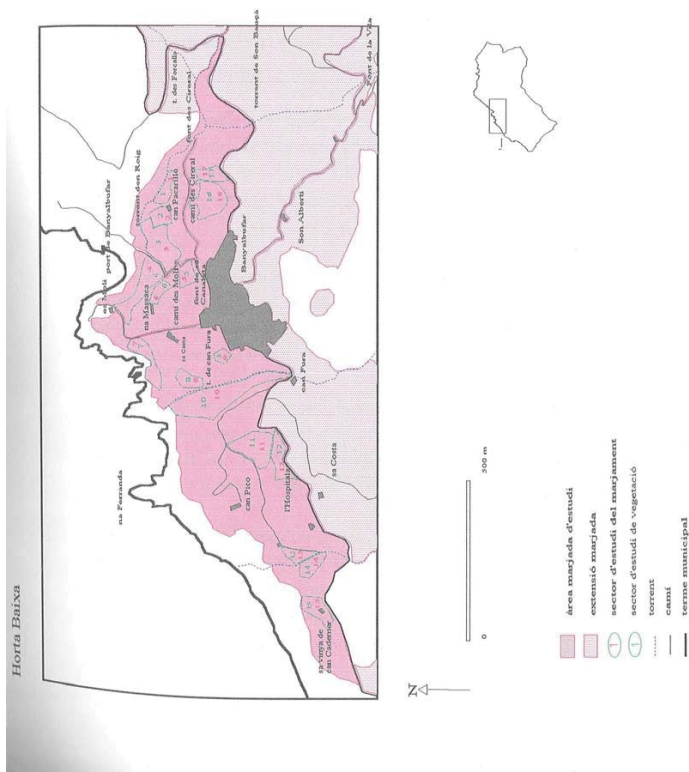
Pel que fa al marjament de l'Horta Baixa, les seves característiques definitives poden resumir-se en:

- Els marges adopten traçats curvilinis (quasi sinuosos) que segueixen les formes topogràfiques.
- Dimensionalment la marjada es caracteritza per una amplària mitjana del replà de 8 metres, una llargària mitjana del mur de 71 i una alçària de 3,16 metres.

Aquestes mitjanes han estat extretes de l'estadística fruit del mostreig aleatori realitzat en aquesta àrea. A més s'han dut a terme gràfics per definir els aspectes dimensionals bàsics dels murs d'aquesta horta (longitud, amplària i alçària).

Pel que fa als resultats obtinguts sobre la mostra aquesta ens reflecteix que les marjades de l'Horta baixa tenen en la seva majoria una reduïda amplària, concretament inferior als 10 metres, i són les compreses entre 5 i 10 metres les que presenten un major pes (59%).

Horta Baixa 152

Descripció de l'àrea

L'àrea anomenada *Horta Baixa* comprèn part dels camps marjats pròxims al nucli de població i dedicats tradicionalment a conreus d'horta. Concretament abasta els que s'estenen entre el torrent d'en Roig i el penyal de sa Torreta, com a límits oriental i occidental, respectivament, mentre que la carretera comarcal i la línia de costa en delimiten la part meridional i septentrional. Aquesta àrea suposa un total de 462.300 m² de superfície dels quals se n'ha mostrejat un 19%.

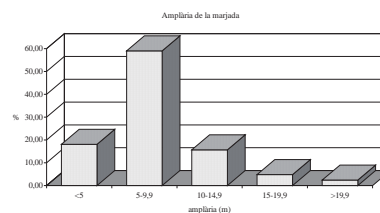
Físicament cal destacar-hi dos factors, els aspectes litològics i la xarxa hídrica. La contrada forma part de les conques dels torrents d'en Roig, de can Fura i des Munreal. Certes litologies que afloren a la zona, especialment les margues, li donen un alt risc d'esllavissabilitat, força palès en el vessant septentrional del torrent den Roig.

L'espai de l'àrea es veu vertebrat, d'una banda, per un seguit de camins que de forma radial connecten el nucli urbà amb la costa (camí des Molf, camí des Cireral ...) i, per altra, amb una xarxa de camins que faciliten l'accés des de la carretera cap a les propietats més llunyanes al nucli.

L'ús actual d'aquests camps marjats presenta una certa heterogeneïtat donada la convivència entre zones d'abandonament agrícola i amb absència de qualsevol altre ús, zones d'horta actives i zones abandonades agrícolament que han adoptat nous usos (residències secundàries, esbarjo...).

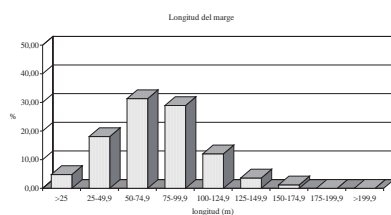
Tota la contrada es caracteritza per un règim de tinença de petita propietat, de fet existeixen propietaris que només tenen una o dues marjades, la qual cosa dona com a resultat un complex sistema de reg, que va evolucionant i compartimentant-se més, a mesura que es divideix la terra per herència. Algunes siques que travessen terrasses en gran part són fites de propietat.

Aquests camps marjats tradicionalment no presentaven una vivenda de caràcter permanent, la proximitat al nucli permetia que els seus propietaris tenguessin la

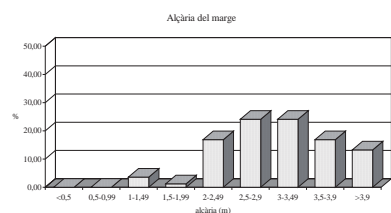
La simple visió del marjament de l'Horta baixa ja permet entreveure que les longituds són considerables, i així ho demostra l'estadística amb la dada que més de la meitat dels individus del mostreig tenen entre 50 i 100 metres. Aquestes mesures longitudinals s'assoleixen amb l'adopció d'una planta sinuosa que envolta costers obviat les partions de propietat i que permet aconseguir la màxima extensió de conreu. De fet, un canvi de propietat no suposa una ruptura d'un marge, sinó que tan sols el canvi de conreu o les actuals filfredades ho reflecteixen.

Les dades estadístiques mostren que les longituds més esteses són les de l'interval comprès entre 50 i 75 metres (31%), seguides de les que mesuren entre 75 i 100 metres (29%). Cal ressenyar la poca importància dels murs de longitud inferior a 25 metres, els quals no arriben al 5%. Mesura que era força representativa de marges de coster i secà d'altres municipis estudiats.

L'Horta baixa presenta unes alçàries dels marges força singulars, respecte dels indrets fins ara estudiats. Les alçàries són majoritàriament superiors als dos metres, trobant-se el pes majoritari entre els 2,5 i 3,5 metres (48,2 % del total), si bé s'ha de fer especial esment al 13% de marges superiors als 4 metres.

Aquestes dimensions en alçària s'expliquen per la necessitat d'aconseguir majors replans per al conreu. En un pendent elevat cal augmentar el mur per obtenir més superfície.

c) Desenvolupat sistema d'accessos entre les terrasses a causa de les dimensions longitudinals dels marges, s'observen rampes laterals que donen accés des de l'inici de la marjada, i escales i escalons volats distribuïts al llarg del paredat que permeten l'accés entre una i altra marjada.

e) Absència de braó en la totalitat del marjament de l'Horta baixa.

f) El pedreny presenta un adobament no massa acurat.

g) Presència d'aixoplucs de diferents dimensions bastits dins el marge que s'utilitzaven per a les eines o fins i tot per a les bèsties. La inclusió dins el paredat respon a afavorir l'aprofitament màxim de la terrassa de conreu.

h) Com a zona d'horta la hidràulica esdevé un factor fonamental en la concepció del marjament. La dedicació quasi exclusiva a conreus d'horta ha estat possible gràcies a la redistribució de l'aigua de la font de la Vila (més concretament al ramal conegut com síquia d'abaix), que neix fora de la zona d'estudi, i a la nombrosa quantitat de sorgències d'aigua (font des Cireral, font de sa Canaleta, ses Basses des Llimes...) que s'hi localitzen.

L'aigua, des de les fonts, es veu conduïda cap a elements d'emmagatzament (safareigs) des d'on es redistribueix cap a les terrasses. La forma de distribució més estesa es fa mitjançant síquies subterrànies que travessen perpendicularment la terrassa i que normalment són d'altres materials, que no de pedra en sec (peces de pedra i teules). Quan arriben al mur, l'aigua és conduïda en vertical a través de canaletes de teula (o simplement una teula volada) que surten del paredat i aboquen a una síquia a peu de marge o a una pica.

En altres casos les síquies circulen superficialment per un extrem, tot travessant perpendicularment la terrassa. Quan arriben al marge adopten la solució de la canal vertical i la síquia a peu de marge.

Respecte a la vegetació silvestre el que més domina a les marjades és un paisatge d'herbàcies, tant a les que actualment estan en conreu com a les més abandonades. Això, en primer lloc, és fruit de la llunyania de les comunitats de llenyoses silvestres més estructurades i, no en menor mesura, del maneig agrari que permet que les agrupacions de plantes arvenses visquin entre les fileres dels cultius o que estiguin directament influenciades per les pastures.

La flora silvestre, en general, està composta per arbusts punxosos i no mengívols i, majoritàriament, per herbàcies de cicle anual.

Quan els conreus són d'horta, sense arbres, dominen o bé la comunitat de *Diplotaxis erucoïdes* (*Diplotaxietum erucoïdis*) o bé la comunitat de blets (*Amaranto-Chenopodietum*) amb algunes espècies de la *Ruderali-Secalieta*.

Quan hi ha fruiters sembrats dominen les agrupacions arvenses amb espècies més higrofiles i algunes nitròfiles; *Cyperus rotundus*, *Brachypodium*, *Arisarum vulgare*, *Setarias*, *Convolvulus arvensis*, *Sochus tenerrimus*, són algunes de les més comunes.

Una forta empremta antròpica es tradueix en esponeroses agrupacions de ruderals en les que els blets (espècies diverses dels gèneres *Amaranthus* i *Chenopodium*) i *Parietaria* són omnipresents.

Pel que respecta als marges, el grau de cobertura és molt variable i les comunitats van des de les més exigents en humitat com les *Eucladio-Adiantetum*, *Sibthorpio-Arenarietum* i *Polypodiolum serrati*, a les més ruderals i més heliòfiles *Parietarietum judaicae* o *Rubo-Crataegetum*. Quan hi ha cert abandonament, les cobertures més importants són les d'arbusts silvestres enfiladissos.

Sectors d'estudi

El **sector 1** està situat en el vessant meridional del torrent den Roig i es correspon amb una zona d'horta actualment en ús i en un bon estat de conservació. Si bé, quasi tot el comellar està regat per la font des Cireral, aquest sector reb l'aigua de quatre fonts de mina que tenen sortida en aquest indret. L'aigua s'arregla en una bassa i d'allà parteixen les canaletes que abasten els marges propers. Una singularitat a esmentar és la surgència d'aquestes fonts en un mateix marge a peu del qual hi ha la bassa.

Una de les característiques tècniques principals és la planta sinuosa dels marges que s'adapta al relleu del coster. Aquesta sinuositat fa que assoleixin unes longituds considerables al voltant del centenar de metres.

Les longituds esmentades impliquen tenir un sistema d'accés a les terrasses molt desenvolupat, així trobam rampes laterals que donen accés des de l'inici de la

marjada, i escales i escalons volats distribuïts al llarg del paredat que permeten l'accés entre una i altra marjada.

Els marges es conformen en alçàries que oscil·len entre 2'30 - 2'50 i obtenen terrasses de poca amplària.

L'ús actual i el llaurat de les marjades fa que la flora silvestre herbàcia d'aquest sector quedi principalment arconada a la vora dels murs i envoltant els arbres fruiters. El conjunt és de difícil descripció fitosociològica per la desestructuració constant i la forta incidència de l'estacionalitat sobre aquest tipus d'ambients.

Per tot arreu és molt visible la rapa de frare (*Arisarum vulgare*), però també criden l'atenció redols on les dominants són *Euphorbia peplus*, *Convolvulus arvensis*, *Geranium purpureum* o els lletsons. El que sí es pot notar és la nitrificació del medi, on a més dels bleis destaquen com a particularment abundoses les ortigues.

Les mostres no donen l'esperada imatge d'un ambient especialment sec als murs, malgrat estar orientades a l'E. Això és degut a la seva localització a la vora del torrent, a la protecció que ofereix el coster de sa Comuna que està just al davant i al microclima que els arbres de conreu perennes donen.

Mostra de la flora rupícola més exigent en humitat són els recobriments apreciables de *Sibthorpia balearica* en alguns murs, on colonitza amples superfícies que arriben fins als quasi 3 metres d'alçada. A més de la raresa que suposa l'observació d'aquesta comunitat a l'horta de Banyalbufar ens trobem que a aquests marges es presenta *Eucladio-Adiantetum*, tampoc massa comú al terme fora dels indrets ombrívols i humits relacionats amb circulació o emmagatzament d'aigua dolça. Més freqüent, la comunitat rupícola del *Polypodietum* es fa aquí també molt bé, ocupant bona part dels marges però sense ser gaire diversa. Aquestes agrupacions de plantes es presenten acompanyades d'espècies nitròfiles arvenses.

Aquest vessant meridional del torrent den Roig contrasta fortament amb el vessant septentrional; les diferències es basen en l'estat de conservació derivat de la litologia i l'ús de la terra. Els marges que es bastiren tenen una construcció relativament moderna, fonts orals ens indiquen que gran part d'ells foren alçats als anys 40.

La meitat occidental del vessant septentrional la configura un fort pendent i una litologia altament esllavissable (margues) que determinen que el marjament estigui reduït a la part inferior del coster i la resta romani cobert de pinar. Aquestes característiques físiques obliguen a un camp marjat reduït de 3/4 marges de gran alçada, poca amplària i gran longitud.

Una singularitat a destacar és la utilització del pedreny de la zona que dona un paredat de lloses característic i diferent als altres paredats que hi podem trobar. La zona on s'ubiquen aquests marges és fàcilment alterable.

El **sector 2**, situat a can Pacarillo, està conformat per un seguit de marges de planta còncava que es disposen de forma paral·lela. Es tracta de murs de

dimensions longitudinals bastant constants, al voltant del 75 metres i d'alçàries que oscil·len entre 2'35 i 3'70. Les terrasses encara romanen conreades de fruiters de reguiu. A aquest conjunt també hi trobem sistemes d'accés molt desenvolupats a causa de la longitud (rampes, escales i escalons volats). Aquest camp s'inclou dins la xarxa de reg de la font des Cireral.

En quant a la seva flora i vegetació no es surt del que és comú a tota l'àrea, però contrasta amb el sector 1 en què, no havent-hi conreu actual d'horta i essent més reduïda l'importància dels reguius, la flora arvenses és més afí a llocs assolats i no tan humits.

El **sector 3** el constitueix una horta en ús i en bon estat de conservació pel que fa al marjament. Els traçats són curvilinis amb dimensions que assoleixen longituds de 24 a 100 metres segons la seva adaptació al relleu. Els murs s'alcen entre 3 i 3,60 metres i suporten replans de fins a 14 metres d'amplària. El paredat presenta un pedreny poc adobat que conté pedres de grans dimensions i corona en forma majoritària de rasant.

Molt més cuidat que el sector 2, té el seu límit inferior vora el torrent i ocupat pel canyar (*Arundinetum*). El conreu d'horta és molt variat i les plantes silvestres existents, principalment espècies nitròfiles i de conreus (ruderals), colonitzen els espais entre els conreus.

Els marges tenen baixa cobertura i, a més de ser rics en lletsons i algunes enfiladisses com l'heura i la proenga (*Vinca diformis*), a les bandes més humides i ombrívols estan coberts per *Polypodietum*, empobrit com sempre, i redols de *Brachypodietum* als peus dels murs.

El **sector 4** està conformat per una antiga horta, avui abandonada i en un elevat estat de degradació que es dedica tan sols a la pastura de bestiar equí. Els murs presenten nombrosos esbaldrecs (portells) que es veuen incrementats amb el pas del bestiar. Pel que fa a les característiques tècniques gairebé no varien de les

esmentades als sectors anteriors, ja que segueixen el traçat curvilini, adopten longituds al voltant de la seixantena de metres i alçàries de 5 metres.

Actualment s'utilitza únicament per pastures d'ovelles i ases. Bona part de les marjades estan colonitzades per fonoll i gramínies (*Dactylis*, *Piptatherum*, *Avena*). Quan la humitat és major (vora les síquies i a la base d'alguns marges) s'instal·la un *Brachypodietum phoenicoidis*, on el fenàs ha de competir amb *Parietaria judaica*, els lletsons i amb la coa de cavall (*Equisetum ramossissimum*). A redols són abundants l'olivarda (*Dittrichia viscosa*), les bledes silvestres i *Rumex pulcher*.

La part mitjana i superior dels murs són principalment coberts per lletsons, tot i que quan apareix l'heura, aquesta els desplaça i s'estén per amples superfícies.

El **sector 5** i el **sector 6** es troben situats entre els camins des Molí i el camí que des del cementiri porta a la Bassa. Les característiques del seu marjament es poden incloure en les generals de l'Horta Baixa i on destacarien per una banda la marjada que té la inscripció de la data (1814) a la cantonera (sector 5) i per altra la construcció d'aixopluc dins el paredat de dimensions considerables (per a guardar la bística i el carro) al sector 6.

El sector 5, tot i estar en desús, es llaura amb relativa freqüència per controlar les males herbes. Principalment viuen comunitats de nitròfiles i algunes gramínies. A més de llaurar es cremen els restes i les gramínies grans (*Piptatherum* i *Dactylis*).

El sector 6, connectat per la proximitat amb el sector 4, n'és una continuació respecte a la vegetació silvestre. Hi ha més abandonament que en aquell, amb marjades totalment cobertes per arbusts i algunes amb clara influència de les habitacions veïnes, essent ara utilitzades com a jardins o amb forta colonització de jardiniàcies.

El **sector 7**, situat arran de mar, està configurat per un total de 6 marges amb disposició paral·lela continua que esdevenen, per la seva proximitat a la mar i pel bon estat de conservació, com a indret singular. Antigament dedicat a horta, avui

no presenta cap tipus d'activitat agrícola i es troba lligat a cases de segona residència.

Com a característiques tècniques a esmentar cal distingir les seves longituds semblants, (al voltant dels 50 metres) i les alçàries que oscil·len entre 2,80 i 5,15 m. El marge que delimita el sector amb la mar és el que assoleix la major alçària (6,50m).

La proximitat a la línia litoral fa que estigui molt influenciat pels forts vents marins carregats de sal. Les marjades inferiors contenen flora d'indrets salobrosos o bàsicament litorals com poden ser la saladina (*Limonium* grup. *pseudebusitanum*), el fonoll marí (*Chritum maritimum*), *Inula crithmoides* o *Spergularia rubra*. Aquest tipus de flora es troba en bona part mesclada amb vegetació higrofila (canyars molt atepèits).

Les marjades mostrejades de la vora tenen restes de conreu de cereals i de vinya i, a l'igual que la major part de l'àrea, presenta el tipus graminioide com a clar dominant. En aquest sector la forta influència marítima s'aprecia, a més de per la

Horta Baixa 162

Les marjades mostrejades en el sector 8 estan actualment abandonades i cobertes d'*Inula-Oryzopsisietum*. És abundant el decoratiu *Senecio bicolor*, que ha invadit des dels jardins propers. Vora restes de construccions pel bestiar es desenvolupa una comunitat d'amarants, quenopodis i *Rumex*.

El sector 9 inclou unes poques marjades dedicades actualment a conreus d'horta. La flora silvestre de les marjades, pròpia dels *Chenopodietaum* i *Diplotaxietum*, és influenciada per la humitat que la circulació d'aigua de reg produeix a la terrassa.

El **sector 10** es troba situat en el vessant occidental del torrent de can Fura i en relació al seu marjament es poden distingir dues àrees diferenciades pel que fa a l'estat de conservació, la part inferior en un elevat estat de degradació i la part superior, al voltant del camí de can Figa, amb marges en bon estat i en ús. L'element característic d'aquest sector i que el diferencia de la resta de l'Horta Baixa és el paredat conformat en base a pedres de diferent factura: de grans dimensions i poc adobades, petites i adobades, i lloses.

La via d'accés al sector, a més dels camins de can Figa i del camí que surt de la Baronia, està constituïda pel torrent de can Fura que presenta un jaç empedrat que fa dues funcions simultànies, la hidràulica i la viària. La canalització de les ribes del jaç forma part dels extrems de les marjades del sector.

Horta Baixa 164

presència puntual de les plantes halotolerants abans esmentades, per la major població de fonoll marí que s'instal·la arreu d'aquest, sobretot en els marges.

La resta de l'espai marjat del sector es divideix en un canyar dens, unes cases amb jardins i unes poques marjades vora el camí en les que es conraven cereals i alguns fruiters.

El **sector 8** i el **sector 9** es realitzaren a la conca del torrent de can Fura, concretament en el seu vessant oriental, ambdós sectors estan conformats per marjades abandonades agrícolament, però que romanen en bon estat de conservació. Com a la resta d'horta, adopten traçats curvilinis i s'alcen amb murs superiors als 2 metres que excepcionalment arriben a assolir 5,10 metres d'alçària. Les diferències entre ambdós sectors radiquen en les longituds dels murs que es deuen a la petita propietat, en aquesta zona de l'horta baixa les senyes de propietat es reflecteixen en els marges tot i separant físicament el marjament. Així en el sector 8 els marges presenten longituds al voltant dels 80 metres, mentre que en el sector 9 no superen els 40.

Horta Baixa 163

En aquest espai el conjunt és molt heterogeni en quant a la seva funcionalitat actual i, per tant, també en les plantes silvestres que s'hi troben. Hi ha algunes marjades de la part superior actualment conreades d'horta, llaurades amb sovintesa i amb flora ruderal herbàcia. Altres constitueixen hores d'ara el jardí d'algunes

Horta Baixa 165

cases i tenen sembrada flora ornamental. També, lògicament, hi ha marjades amb distint grau d'abandonament, amb restes de conreus herbacis, d'horta o de fruiters. És en aquestes darreres on els marges estan en pitjor estat de conservació i on els arbusts enfiladissos cobreixen extenses àrees, invadint fins i tot la marjada.

El **sector 11** i el **sector 12**, situats entre el camí que porta a can Pico i la carretera comarcal, exemplifiquen dues situacions derivades de l'estat de conservació en un mateix coster. El sector 11, a la part inferior, constitueix una zona d'horta en ús i en bon estat de conservació on les marjades es disposen de forma paral·lela en ziga-zaga i amb accessos de rampes i alguna escala. Les alçàries predominants són superiors als 2 metres amb una mitjana de 2'4 metres. El sector 12, per la seva part, llindant amb la carretera, reflecteix la degradació constant derivada de l'abandonament i de les modificacions dels traçats de les xarxes viàries.

El sector 11, actualment dedicat al conreu d'horta i fruiters, n'és una mostra d'una economia d'autosuficiència on prima la diversitat de cultius aprofitant al màxim l'espai i el reg.

El maneig agrari al sector ha suposat que la flora silvestre es redueixi a plantes herbàcies ruderals i arvenses amb estratègies reproductives oportunistes.

En el sector 12 queden restes d'un cultiu d'arbrat de secà que no precisa excessiva dedicació. La pastura d'equins facilita el control de la flora indesitjada, tot i que espècies poc mengívols (sobretot espinescents) es veuen afavorides i cobreixen bona part dels marges i algunes marjades. Es troben també oportunistes vinculades a condicions d'estrés pròpies de voltants de carreteres i camins.

El **sector 13**, situat en el vessant oriental del torrent de Munreal, a la contrada coneguda com cas Doctor, es troba en un elevat estat de degradació a causa de l'abandonament agrícola i dels esbaldrecs. La presència de síquies subterrànies, síquies a peu de paredat i piques ens dona mostres d'haver estat una zona irrigada. Les característiques tècniques poden resumir-se en una considerable longitud dels murs (100-125m), reduïda amplària de la terrassa (5-9m) i alçàries entre 2,60 i 3m.

Associades en aquests marges s'hi localitza una casa en runes i les diverses dependències per als animals. A la fotografia pot observar-se l'estat actual d'aquest sector.

El **sector 14** es troba situat en el vessant occidental del torrent de Munreal i està constituït per una sèrie de marges curvilinis amb disposició paral·lela que actualment es troben conreats de fruiters de reguiu. Alguns elements del marge es troben encimentats, el coronament, per permetre la fixació de bardisses que protegeixen els conreus del vent, i les rampes d'accés, per afavorir el pas de petita maquinària agrícola.

El traçat sinuós dels marges s'adapta a la topografia del coster i permet que les dimensions longitudinals coincideixin amb les dimensions de la finca. El relleu abrupte del comellar a causa de l'encaixament del torrent provoca que els marges, més propers als penyals que delimiten el jaç, hagin de salvar un fort desnivell amb considerables alçàries (3,70-3,80). Les terrasses presenten amplàries entre 4 i 5 m.

El torrent de Munreal en el seu discórrer pel sector es troba canalitzat i empedrat.

El comellar on es localitzen els sectors 13 i 14 s'obre a la mar i resta bastant ombrívol a causa dels forts desnivells, a l'orientació nord i a l'altura dels terrenys que l'envolten. El caràcter limítrof d'aquests sectors determina que la flora

silvestre que hi trobam sigui clarament diferenciada a la dels sectors fins ara comentats de l'àrea, ja que la vegetació circumdant està aquí poc relacionada amb l'espai agrícola d'horta. Així doncs, la vegetació silvestre dels terrenys incults d'aquesta contrada pertany a una màquia litoral amb pins, amb algunes espècies del *Rosmarino-Ericion* que tenen preferències pels sòls bastant margosos. El càrritx i el pi són les espècies paisatgísticament dominants.

El sector 13, amb orientació principal cap a l'oest, dona actualment una imatge de lloc sec i abandonat, amb les canetes colmatades i inutilitzades, esbaldrecs i invasió de plantes dels voltants. A la part superior, de molt rost, hi ha hagut forts esllavissaments de terra i s'ha establert el pinar, amb sotabosc cobert per gramínies com el càrritx i el fenàs rüell. Un camí d'accés sobre la marjada ha aportat tota una cohort pròpia de vores de zones viàries poc transitades, però amb prou nitrofilia. Les marjades inferiors mostrejades, que s'enfilen sobre el rocam i els penyals, suporten als punts més propers al torrent una vegetació pròpia del *Pruno-Rubion ulmifolii* (*Rubo-Crataegum*) i d'*Inulo-Oryzopsisium* a la resta del terreny. Plantes d'ambdós tàxons colonitzen els marges.

El sector 14 consta d'horta i fruiters varis sobre marjades cuidades que tan sols presenten vegetació herbàcia baix els arbres i, sobretot, als marges. A alguns punts, en els límits entre algunes marjades i el torrent, l'entrada d'espècies higròfiles estoloníferes i d'altres enfiladissos espinescents és constant i, per tant, de difícil control. La nitrofilia ambiental a les marjades no és excessiva, la qual cosa permet la dominància alterna de comunitats graminoides de majors o menors requeriments d'humitat i ombra, com les dels diferents fenassos.

Als marges es desenvolupa un *Polypodium serrati* no gaire divers (com passa a gairebé tot el terme) però esponerós i amb cobertures apreciables de moltes pleurocàrpiques. Aquest conjunt comparteix l'espai amb *Parietarium judaicae* omnipresent a l'horta de Banyalbufar.

El **sector 15** es troba situat al nord-oest del Munreal i es correspon amb una zona d'horta, que es coneix amb el topònim de can Caderner. Aquesta horta s'abastia de

la font de la Vila en les seves darreres estribacions. Les longituds dels paredats oscil·len entre 30 - 50 metres i les alçàries entre 1'20 i 3'20. Són curvilinis amb accessos de rampes laterals i conformats en base a paredats adobats. A l'igual que a altres indres el sistema de canalització es basa en sèquies subterrànies i superficials que distribueixen l'aigua des del safareig cap a les terrasses.

Marjades actualment en ús tot i que el canvi recent de propietaris ha provocat que en els darrers temps s'hagi descuidat molt, invadint-se ràpidament de vegetals oportunistes i altres espècies arvenses de ràpid creixement. Es divideix en un subsector d'horta on la comunitat silvestre és *Amaranto-Chenopodietum* i un d'arbrat de reguiu dominat per les comunitats *Inulo-Oryzopsietum* i *Rubo-Crataegetum*.

A les marjades vora les cases hi són freqüents les plantes ornamentals de flor, com els clavells, *Iris*, geranis (*Pelargonium* sps.), margalideres, bellveures, etc.

El sector 16 i el 17 s'ubiquen a l'indret conegut com sa Vinya Gran, situat entre la carretera 710 i el camí des Cireral i conforma un dels darrers costers que es marjaren aproximadament cap als anys 40. De fet un gran safareig situat a una de les terrasses del sector està datat a l'any 1940 i signat pel mestre Pau Vic.

Les característiques del marjament poc es diferencien de la resta dels marges d'horta que s'han observat fins al moment on destaquen les seves longituds (arribant als 125 m) i les alçàries que assoleixen fins 6'80 m. Un fet a esmentar és l'aparició de sistemes d'accés per rampes entre les marjades que suposava una pèrdua d'espai fèrtil pel conreu.

El sector 16 està conformat per marjades dedicades al conreu d'ametllers amb pastura d'herbàcies davall. La comunitat silvestre és el *Diplotaxietum* que, com a tota l'horta estudiada del municipi, pertany a la variant de substrats humits o argilosos, caracteritzada per l'absència de ravanissa blanca (*Diplotaxis erucoïdes*) i l'abundància de llevamans (*Calendula arvensis*). A alguns punts on més gran és la

nitrofilia hi ha alguns blets, amarants i *Parietaria judaica*. Precisament la darrera espècie anomenada és la que és dominant als murs prospectats.

En el sector 17 algunes de les marjades tenen, a grans trets, el mateix component florístic que l'anterior; altres mostren les variacions que suposa el que hi hagi reg, amb ombres d'horta i fruiters. De fet, també el maneig és diferent i els murs estan molt coberts d'arbusts que conformen també un ambient ideal per les petites espècies del *Polypodietum*.

Si bé florísticament no hi ha diferències notables respecte a altres punts, aquí coincideixen en l'espai els cítrics i una flora herbàcia dominada per vinagrelles, la qual cosa podria ésser motiu abastament pel reconeixement del *Citro-Oxalidetum*. Els nostres dubtes respecte a la idoneïtat d'aquesta consideració estan basades en què les poblacions de vinagrella no es solen disposar amb aquests fruiters a l'horta estudiada del terme, essent lo més freqüent trobar aquesta espècie a terrenys de pastures obertes, sense arbrat.

Sector 1	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim: <i>es Cireral</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458,83,4393,60</i>	Factors físics de risc: <i>escorrentia</i>
Cota màxima: <i>75 m</i>	Factors humans de risc: <i>progressiu abandonament de l'activitat agrícola</i>
Cota mínima: <i>60 m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>40%</i>	
Ús actual: <i>conreu d'horta</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí des Cireral</i>	
Accés extern: <i>camí des Cireral</i>	
Distància a viari: <i>75m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes, escales i escalons volats</i>	
Hidràulica: <i>4 fonts de mina, sèquies subterrànies, sèquies a peu de paredat, canals verticals i safareigs.</i>	
Construccions associades:	
Singularitats: <i>presència de ressals rocallosos dins el paredat</i>	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Sector 1

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	2,30	15,5	2,70	35,65	41,85	13	50	15
2	2,40	115,5	2,60	277,2	300,3	12	65	15
3	2,50	115,5	2,60	288,75	300,3	12	50	15
4	2,50	115,5	4	288,75	462	12	60	15

Mostra	Traçat	Paredat	braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absents	rampa escalonada	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	ressalts	rampa escala	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	volats rampa escaca	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	4 fonts de mina	safareig	sèquies subterrànies	absent
2	absent	absent	2 sèquies subterrànies, 2 canals verticals i sèquia a peu de paredat	absent
3	absent	safareig	sèquia subterrània, canal vertical i sèquia a peu de paredat	absent
4	absent	safareig	sèquia superficial sobre el coronament i sèquia a peu de paredat	absent

SECTOR 1.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU cítrics, magraners, melicotoners, nisperers, pomeres, pruners.	
CONREU HERBACI bledes, tomàtiques. A les marjades de la vora cebes, pebres i blat de les Índies.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES crisantems, garballons.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 80º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 40-70	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 10-30
%ROCA 0	ORIENTACIONS E

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Diplotaxietum erucoidis

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Eucladio-Adiantetum
Polypodietum serrati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

Sector 2	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim: <i>can Pacarillo-es Cireral</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.74-4393.61</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>70m</i>	Factors humans de risc: <i>progressiu</i>
Cota mínima: <i>50m</i>	<i>abandonament de l'activitat agrícola</i>
Pendent màxim: <i>40%</i>	
Pendent mínim: <i>25%</i>	
Ús actual: <i>conreu d'horta</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí des Cireral</i>	
Accés extern: <i>camí des Cireral</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paralela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes, escales i escalons volats</i>	
Hidràulica: <i>sistema de reg en base a la font des Cireral (síquies a peu de paredat, síquies subterrànies, canals verticals, piques, safareig)</i>	
Construccions associades: <i>casa</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Sector 2

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,70	57,60	13	213,12	748,8	*	50	20
2	2,40	75	8	180	600	*	60	20
3	3,05	75	6,80	228,75	510	15	80	20
4	2,35	75	9,50	176,25	712,5	25	80	20
5	2,90	75	9,10	217,5	682,5	17	60	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràulic	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absents	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	reparada	rampa i escala	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absents	rampa escalons volats	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absents	rampes	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	granja aviram	rampes	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	pica	síquia a peu de paredat, síquia superficial que travessa la terrassa	absent
2	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical, síquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	canal vertical, síquia a peu de paredat	absent
4	absent	safareig	síquia subterrània i canal vertical, síquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	canal vertical, síquia a peu de paredat	absent

SECTOR 2.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, figueres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Aloe i Agave</i> a alguns marges.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 20-40	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 70-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS E

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Diplotaxietum erucoidis
Inulo viscosae-Orzopsetium miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispiniae

Sector 3	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 458.65 - 4393.62	Factors físics de risc:
Cota màxima: 70 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 40 m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 40%	
Ús actual:	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés:	
Accés extern: <i>camí que uneix el nucli amb sa Bassa</i>	
Distància a viari: 25 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>para-lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes, escales, escalons volats</i>
Hidràulica: <i>síquies a peu de marge</i>
Construccions associades: <i>casetones</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Horta Baixa 178

Sector 3

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3'20	90	14'60	288	1314	23	80	20
2	3'60	75	10'60	270	795	*	*	*
3	3'55	75	6'90	266	517	*	*	*
4	2'90	120	5'80	348	696	17	100	15
5	3'00	24'60	4'00	73'8	98	*	70	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	aixopluc dins el paredat	absent	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	ramps	bo
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	present	absent	escala	bo
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	caset	rampa i escalons volats	bo
5	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	safareig	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	safareig	absent	absent
3	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 179

SECTOR 3

CONREU ARBORI O ARBUSTIU <i>figueres, vinya.</i>	
CONREU HERBACI <i>tomatigueres, remolatxa, blat de les Índies, pebres, cebes, juliver, ciurons.</i>	
ABANDONAMENT CONREU <i>no.</i>	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Ipomoea, Vinca.</i>	
INCENDIS <i>no.</i>	
LLAURADES <i>sí.</i>	
CREMES CÀRRITX <i>no.</i>	
AIXERMADES <i>sí.</i>	
PASTURES <i>no.</i>	
ROST ÀREA 40-50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 20-30
%ROCA 0	ORIENTACIONS N-NNE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES <i>poca.</i>	
CAUSES ESBALDRECS <i>no n'hi ha.</i>	
%ARBUSTS 0-20	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati
Rubio-Crataegetum brevispinae

Horta Baixa 180

Sector 4

Sector 4	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>vessant</i>
Localització: 458.51 - 4393.68	Factors físics de risc:
Cota màxima: 50 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 30 m	
Pendent màxim: 40%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí des Molí o camí de sa Bassa</i>	
Distància a viari: 100 m	
Excursionisme i lleure: <i>relacionat amb la platja</i>	

Disposició del marjament: <i>para-lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>escales i escalons volats</i>
Hidràulica: <i>safareigs i síquies superficials</i>
Construccions associades: <i>casa en runes</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>regular</i>

Horta Baixa 181

Sector 4

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3'70	78	9'40	288'6	733'2	13	*	*
2	3'40	144'90	21'70	492'6	3144'3	18	60	20
3	3'10	62'50	7'80	193'7	487'5	26	180	20
4	3'50	*	2'40	*	*	17	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul .	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	escala	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	casa en runes	escala	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant i filada de dalt	present	capginya	escala i escalons volats	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	absent	absent	escala	regular

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	safareig	squia superficial a un extrem de la terrassa	absent
2	absent	bassa	squia a peu de paredat	absent
3	absent	safareig	squia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	absent	absent

Horta Baixa 182

SECTOR 4

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no actualment. Figueres, vinya.	
CONREU HERBACI no. Restes de <i>Panicum miliaceum</i> .	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no actualment.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles, someres.	
ROST ÀREA 40-50 ⁰	ROST MARJADES 0-10 ⁰
%ARBRES CONREU 0	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 5	%HERBACIES 70-80
%ROCA 0	ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodium phoenicoidis
Inula viscosa-Orzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca a sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS de menys del 5 al 30	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Eucladio-Adiantetum
Brachypodium phoenicoidis
Parietarietum judaicae
Rubro-Crataegetum brevispiniae

Horta Baixa 183

<p>Sector 5</p> <p>Topònim:</p> <p>Localització: 458.56 - 4393.54</p> <p>Cota màxima: 85 m</p> <p>Cota mínima: 70 m</p> <p>Pendent màxim: 30%</p> <p>Pendent mínim: 25%</p> <p>Ús actual: <i>hortalisses i fruiters de reguïu</i></p> <p>Ús anterior: <i>horta</i></p> <p>Tancament i accés: <i>camí</i></p> <p>Accés extern: <i>camí</i></p> <p>Distància a viari: 25 m</p> <p>Excursionisme i lleure: <i>absent</i></p>	<p>Litologia: <i>margues i arenisques</i></p> <p>Morfologia: <i>de vessant</i></p> <p>Factors físics de risc:</p> <p>Factors humans de risc:</p>
<p>Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i></p> <p>Traçat dels marges: <i>curvilini</i></p> <p>Litologia del paredat: <i>calcària</i></p> <p>Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat i adobat</i></p> <p>Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i></p> <p>Forma d'accés entre marjades: <i>camí, rampa i escalons volats</i></p> <p>Hidràulica: <i>safareig i squies superficials</i></p> <p>Construccions associades: <i>casetones i aixopluc</i></p> <p>Singularitats: <i>aixopluc per a la bístia</i></p> <p>Estat de conservació: <i>bo</i></p>	

Horta Baixa 184

Sector 5

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3'30	54'30	9'30	179	504'9	15	40	20
2	3'20	68'70	12	219'8	824'4	12	40	20
3	3'90	55'80	10'50	217'6	585'9	*	50	20
4	2'75	59'90	11	164'7	658'9	18	50	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul .	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat		filada de dalt	present	aixopluc per a la bístia	camí	dolent
2	curvilini	irregular adobat		rasant	present	casetna al paredat	camí	regular
3	rectilini	irregular adobat		filada de dalt	present	casetna	camí rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat		rasant	present	absent	escalons volats	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	squia a peu de paredat	absent
2	absent	safareig	squia a peu de paredat	absent
3	absent	safareig	squia a peu de paredat canaleta volada	absent
4	absent	absent	squia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 185

SECTOR 5

CONREU ARBORI O ARBUSTIU figueres , pruneres, nisperers, pomeres, llimoneres, vinya.	
CONREU HERBACI carxoferes, herba-sana, pebres, tomàtiques, xiferos.	
ABANDONAMENT CONREU a algunes, però hi ha una molt recent neteja.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES Vinca.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX hi ha cremes recents de rostoll i d'algunes gramínies.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 45º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0 a 20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 30-50
%ROCA 0	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis

MARGES

TERRA ENCLETXES a redols sí.	
CAUSES ESBALDREGS abandonament.	
%ARBUSTS 0-5	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Rubro-Crataegetum brevispinae

Horta Baixa 186

Sector 6

Topònim:	Litologia: margues i arenisques
Localització: 458.51-4393.62	Morfologia: de vessant
Cota màxima: 65m	Factors físics de risc:
Cota mínima: 55m	Factors humans de risc: abandonament
Pendent màxim: 40%	
Pendent mínim: 30%	
Ús actual: hortalisses i marjades abandonades	
Ús anterior: horta	
Tancament i accés: camí	
Accés extern: camí de sa Bassa	
Distància a viari: 50 m	
Excursionisme i lleure: absent	

Disposició del marjament: paral·lela contínua

Traçat dels marges: curvilini i angular
Litologia del paredat: calcària
Tipus de paredat: irregular adobat
Tipus de coronament: filada de dalt i rasant
Forma d'accés entre marjades: rampes
Hidràulica: canaletes a peu de marge
Construccions associades: casetona
Singularitats: marge amb data a la cantonera
Estat de conservació: bo

Horta Baixa 187

Sector 6

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3'20	77'60	16	248'3	1241'6	22	*	*
2	2'90	58	6'80	168'2	394'4	27	70	20
3	4'00	34	6'70	136	227'8	*	50	20
4	3'60	35'30	11'50	127	405'9	15	50	20
5	4'10	61'20	16	250'9	979'2	17	70	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini i angular	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa escalonada	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	casetona	ramps	bo
3	curvilini i angular	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo
4	rectilini i angular	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo
5	rectilini i angular	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	té data 1814	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	safareig	absent	absent
3	absent	absent	síquia superficial que travessa per un extrem i canal que cau en vertical	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat i canal en vertical	absent

Horta Baixa 188

5	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
---	--------	--------	-------------------------	--------

SECTOR 6.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES Agave, Aloe, Ipomoea, Pittosporum, Vinca.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 50-60º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU menys del 10	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 10-20	%HERBÀCIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS ENE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Brachypodietum phoenicoidis
Diplotaxietum erucoidis

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDREGS abandonament.	
%ARBUSTS 0-10	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Horta Baixa 189

Polypodium serrati
Rubro-Crataegum brevispiniae

Sector 7	Litologia: <i>dolomies, bretxes dolomítiques i lutites</i>
Topònim:	
Localització: 458.25 - 4393.64	Morfologia: <i>vessant</i>
Cota màxima: 50 m	Factors físics de risc:
Cota mínima: 10 m	Factors humans de risc: <i>abandonament i ús residencial</i>
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 40%	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí des Molí</i>	
Distància a viari: 75 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral-lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>silícica</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dal i rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>camí i rampa</i>
Hidràulica: <i>síquies superficials i subterrànies</i>
Construccions associades: <i>absents</i>
Singularitats: <i>alçàries dels murs i localització a la zona litoral</i>
Estat de conservació: <i>bo</i>

Horta Baixa 190

Horta Baixa 191

Sector 7

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2'80	50	7'40	140	370	26	*	*
2	5'15	57	12	293'5	684	*	70	15
3	3'50	57	5	199'5	285	26	100	15
4	2'90	53	8'50	153'7	450'5	*	60	10
5	4	53	7'50	212	397'5	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dal	absent	absent	camí	dolent esbaldrec
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	cappingina	ramps	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	cappingina	rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absents	rampa	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absents	rampa	dolent esbaldrec

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	absent	absent
2	absent	absent	síquia subterrània	absent
3	absent	absent	síquia a peu de paredat canal vertical i síquia subterrània	absent
4	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 192

SECTOR 7.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no a la part inferior; sí a la superior (figueres, ametllers, pruneres, nisperer, raïm).	
CONREU HERBACI no actualment, però restes de cereals.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Pittosporum, Rosa sps.</i>	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 60-70º; dalt 30	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0; dalt menys del 5	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0-5; dalt 10-20	%HERBACIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Arundini- Convolvuletum sepium
Brachypodietum phoenicoidis
Inula viscosae-Oryzopsetium miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí a poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, aigua.	
%ARBUSTS 0-5; dalt 20-30	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Parietarietum judaicae

Horta Baixa 193

Sector 8	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 458.23, 4393.53	Factors físics de risc:
Cota màxima: 65 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 60 m	
Pendent màxim: 40%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>conreu abandonat</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>carretera PM 710</i>	
Distància a viari: 25 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat:	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant i filada de dalt</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>camí, escala</i>	
Hidràulica: <i>síquia a peu de marge, pica, safareig</i>	
Construccions associades: <i>soll en runes</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Horta Baixa 194

Sector 8

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2'45	85'50	6'50	209'5	555'7	20	70	15
2	5'10	83	12'70	423'3	1054	*	60	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràulic	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt rasant	present	soll	camí	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt rasant	present	cappinga	escala	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	pica	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	safareig	síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 195

SECTOR 8.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no actual. Figueres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Lonicera biflora, Senecio bicolor.</i>	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 40º	ROST MARJADES 0-10º
%ARBRES CONREU 0	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 5	%HERBÀCIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS W

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca o no.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae

Horta Baixa 196

Sector 9

Sector 9	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 458.31, 4393.43	Factors físics de risc:
Cota màxima: 95 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 80 m	
Pendent màxim: 25%	
Pendent mínim: 20%	
Ús actual: <i>abandonament del conreu</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: 25m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>rectilini i curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>camí, rampes</i>	
Hidràulica: <i>síquies a peu de marge</i>	
Construccions associades: <i>soll i aixopluc</i>	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Horta Baixa 197

Sector 9

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,10	44	7,60	136	334,4	19	60	20
2	2,30	33	8,50	76	280,5	26	110	30
3	2,30	24	6,10	55	146,4	35	100	30

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràulic	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	camí	bo
2	rectilini	irregular adobat	absent	rasant	present	soll	ramps	bo
3	rectilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	ressalt aixopluc	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	absent	absent

Horta Baixa 198

SECTOR 9.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no.	
CONREU HERBACI mongeteres, tomàtiqüeres.	
ABANDONAMENT CONREU sí a una part de la zona mostrejada.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Ipomoea</i> .	
INCENDIS no.	
LLAURADES a una part.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBÀCIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Diplotaxietum erucoidis

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS menys del 5	%ROQUES 0-20

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Rubo-Crataegetum brevispinae

Horta Baixa 199

Sector 10	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 458.16-4393.47	Factors físics de risc:
Cota màxima: 110m	Factors humans de risc: <i>abandonament agrícola i ús residencial</i>
Cota mínima: 45m	
Pendent màxim: 75%	
Pendent mínim: 40%	
Ús actual: <i>zones llaurades i zones abandonades</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>carrereta PM-710</i>	
Distància a viari: 25m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària massiva i lloses</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat i paredat de lloses</i>	
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i camí</i>	
Hidràulica: <i>safareigs, siques subterrànies, superficials i piques</i>	
Construccions associades:	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Horta Baixa 200

Sector 10

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2'80	41	11	114'8	451	27	50	20
2	3'60	57'50	8'20	207	471'5	12	50	20
3	3'30	64'50	9	212'8	580'5	26	40	20
4	3'20	62'20	6'90	199	429'1	28	50	15
5	3'65	110	6	401'5	660	*	40	15
6	4'80	92	8'50	441'6	782	25	*	*
7	4'70	97'5	9	458'2	877'5	*	*	*
8	3'80	136	3'50	516'8	476	*	130	10
9	3'40	157'5	3'90	535'5	614'2	*	70	15
10	3'75	92'5	5	346'8	462'5	*	*	*
11	3'25	92'5	4	300'6	370	*	40	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràulic	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	regular bombament
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	capginya	rampa	dolent esbaldreces
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	dolent esbaldreces
4	curvilini	irregular adobat i trams de lloses	absent	filada de dalt	present	capginya	absent	dolent esbaldreces
5	curvilini	irregular adobat i trams de lloses	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	dolent esbaldreces
6	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	capginya	absent	dolent esbaldreces
7	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo

Horta Baixa 201

8	curvilini	irregular adobat i trams de lloses	absent	rasant	present	capginyesi abeurador	rampa	bo
9	curvilini	irregular adobat i trams de lloses	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
10	curvilini	irregular adobat i trams de lloses	absent	rasant	absent	absent	camí i ramps	bo
11	curvilini	irregular adobat i trams de lloses	absent	rasant	present	reeixides	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	safareig	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	pica	síquia a peu de paredat i síquia subterrània	absent
3	absent	safareig	absent	absent
4	absent	safareig	absent	absent
5	absent	absent	absent	absent
6	absent	absent	absent	absent
7	absent	absent	síquia a peu de paredat	torrent empedrat
8	absent	absent	síquia a peu de paredat canal vertical i síquia subterrània	absent
9	font de mina	absent	canaleta volada	absent
10	absent	absent	absent	absent
11	absent	absent	síquia a peu de paredat canal vertical i síquies subterrànies	absent

SECTOR 10.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers, llimoneres, figueres, nisperers, figueres de moro, pruneres, ametllers, pereres.	
CONREU HERBACI patateres.	
ABANDONAMENT CONREU sí, menys els marges de jardins.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES <i>Aloe</i> , <i>Chamaerops</i> , <i>Chrysanthemum</i> , <i>Senecio bicolor</i> .	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí, a algunes marjades.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES someres a algunes marjades.	
ROST ÀREA 70-80 ⁰	ROST MARJADES 0 ⁰
%ARBRES CONREU menys del 10	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0-20	%HERBACIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS NE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodium phoenicoidis
Diploxyetium erucoidis
Hypochoerido achyrophori-Brachypodium retusi
Inula viscosa-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodium phoenicoidis
Parietarietum judaicae
Hypochoerido-Brachypodium retusi
Polypodium serrati
Rubus-Crataegum brevispiniae

Sector 11	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim: <i>can Fura-l'Hospitala</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.02-4393.31</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>125m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>105m</i>	
Pendent màxim: <i>40%</i>	
Pendent mínim: <i>25%</i>	
Ús actual: <i>horta en ús</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés:	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: <i>25m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>
Hidràulica: <i>safareig, síquies a peu de marge, síquies subterrànies, canals verticals i piques</i>
Construccions associades: <i>casa</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Sector 11

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup.marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,30	54,4	7,40	125,12	402,56	26	65	10
2	1,40	64,60	8	90,44	516,8	14	50	10
3	2,40	51,80	7,40	124,32	383,32	*	50	10
4	2,60	57	12,40	148,2	706,8	*	70	20
5	3,30	55	7	181,5	385	*	50	20
6	2,80	43	8,40	120	361,2	*	50	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	escala	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
6	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	safareig	síquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
4	absent	pica	síquia subterrània i canal vertical	absent
5	absent	pica	síquia subterrània i canal vertical	absent
6	pou	pica	síquia subterrània, canal vertical i síquia a peu de paredat	absent

Horta Baixa 206

SECTOR 11

CONREU ARBORI O ARBUSTIU figueres, figueres de moro, ginjolers, magraners, meicotoners, nisperers, pereres, pomeres, raïm.	
CONREU HERBACI alberginies, alfabaguera, carxofes, cebes, cols, melons, mongetes, patates, pebres, tomàtigs.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES bambú, garballó, <i>Ipomoea</i> , <i>Limonium sp.</i> , <i>xiprer</i> .	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 40-50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 10-40	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 5	%HERBACIES 20-80
%ROCA 0	ORIENTACIONS W, WNW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0-10	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati

Horta Baixa 207

Sector 12 Topònim: <i>can Fura-l'Hospitala</i> Localització: 458-4393.25 Cota màxima: 135m Cota mínima: 125m Pendent màxim: 40% Pendent mínim: 25%	Litologia: <i>margues i arenisques</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: Factors humans de risc: <i>abandonament i carretera</i>
Ús actual: <i>abandonament</i> Ús anterior: <i>horta</i> Tancament i accés: Accés extern: <i>carretera PM-710</i> Distància a viari: 25m Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i> Tipus de coronament: <i>rasant i filada de dalt</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i> Hidràulica: <i>síquies superficials</i> Construccions associades: <i>casetones en runes</i> Singularitats: Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Horta Baixa 208

Sector 12

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,10	86,50	*	268,15	*	*	80	20
2	2,40	86,50	4,40	207,6	380,6	*	50	10
3	3	85	4,70	255	399,5	*	40	10
4	4,40	85	5,90	374	501,5	*	40	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant i filada de dalt	.	aixopluc i casetona	rampa	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	casetona en runes	rampa	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalt	rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	font de mina	safareig	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	absent	absent

Horta Baixa 209

SECTOR 12.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers.
CONREU HERBACI no.
ABANDONAMENT CONREU sí.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES sàlvia.
INCENDIS no.
LLAURADES no.
CREMES CÀRRITX no.
AIXERMADES no.
PASTURES ases.
ROST ÀREA 40º
%ARBRES CONREU menys del 20
%ARBUSTS fins a 40
%ROCA -
ROST MARJADES 0º
%ARBRES SILVESTRES 20
%HERBÀCIES 50-80
ORIENTACIONS WNW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae
Rubio ulmifolii-Crataegetum brevispinae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.
CAUSES ESBALDRECS abandonament.
%ARBUSTS 0-40
%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Polypodietum serrati
Rubio-Crataegetum brevispinae

Horta Baixa 210

Sector 13	Litologia: dolomies, lutites i margues
Topònim: cas Doctor	Morfologia: de vessant
Localització: 457.69-4393.18	Factors físics de risc: lliscaments
Cota màxima: 110m	Factors humans de risc: abandonament
Cota mínima: 85m	
Pendent màxim: 100%	
Pendent mínim: 50%	
Ús actual: abandonament	
Ús anterior: horta	
Tancament i accés: camí	
Accés extern: camí	
Distància a viari: 100m	
Excursionisme i lleure: absent	

Disposició del marjament: paral.lela
Traçat dels marges: curvilini
Litologia del paredat:
Tipus de paredat: irregular adobat
Tipus de coronament: rasant
Forma d'accés entre marjades: rampes i escales
Hidràulica: sèquies subterrànies i canals
Construccions associades: casa en runes
Singularitats:
Estat de conservació: dolent

Horta Baixa 211

Sector 13

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,90	124	9	359,6	1116	21	110	10
2	2,80	124	5	347,2	620	21	70	10
3	3	124	5	372	620	*	60	10
4	2,60	100	6,20	260	620	*	70	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	casa en runes capginyes	escala	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	soll	rampa escalonada	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant i filada de dalt	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	absent	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical	absent
2	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
3	absent	pica	síquia subterrània i síquia a peu de paredat	absent
4	absent	absent	absent	absent

Horta Baixa 212

SECTOR 13.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no. Figueres de moro.
CONREU HERBACI no.
ABANDONAMENT CONREU sí
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.
INCENDIS no.
LLAURADES no.
CREMES CÀRRITX no.
AIXERMADES no.
PASTURES no.
ROST ÀREA 60-70º
%ARBRES CONREU 0
%ARBUSTS 20-40
%ROCA 0
ROST MARJADES 0-40º
%ARBRES SILVESTRES 0 a les baixes, 40-80 a les de dalt des camí.
%HERBÀCIES 80-100
ORIENTACIONS WNW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae
Rubio ulmifolii-Crataegetum brevispinae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.
CAUSES ESBALDRECS abandonament.
%ARBUSTS 10-70
%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Hypochoerideto-Brachypodietum retusi
Parietarietum judaicae
Rubio-Crataegetum brevispinae

Horta Baixa 213

Sector 14 Topònim: <i>cas Doctor</i> Localització: <i>457.65-4393.14</i> Cota màxima: <i>125m</i> Cota mínima: <i>90m</i> Pendent màxim: <i>100%</i> Pendent mínim: <i>50%</i>	Litologia: <i>dolomies, lutites i margues</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: <i>torrent</i> Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Ús actual: <i>horta de fruiters</i> Ús anterior: <i>horta</i> Tancament i accés: <i>camí</i> Accés extern: <i>carretera PM-710</i> Distància a viari: <i>50m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i> Tipus de coronament: <i>rasant</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i> Hidràulica: <i>torrent canalitzat i empedrat, font de mina, safareig i canals de distribució</i> Construccions associades: Singularitats: <i>grans ressals inclosos en el paredat</i> Estat de conservació: <i>bo</i>
--

Horta Baixa 214

Sector 14

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,70	58	5	214,6	290	*	75	20
2	3,80	45	6,80	171	306	*	40	15
3	2,40	54	5	129,6	270	*	40	10
4	2,70	96	4,50	259,2	432	15	50	20
5	2,70	96	4	259,2	384	18	40	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	rectilini	irregular poc adobat	absent	rasant encimentada	present	ressalt	rampa encimentada	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant encimentada	present	ressalt	rampa encimentada	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant encimentada	present	absent	rampa encimentada i escala	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant encimentada	present	absent	rampa encimentada i escala	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant encimentada	present	capinyà	rampa encimentada i escalons volats	regular

Horta Baixa 215

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	absent	torrent canalitzat i empedrat a un extrem
2	absent	absent	absent	torrent canalitzat i empedrat a un extrem
3	absent	absent	absent	torrent canalitzat i empedrat a un extrem
4	absent	absent	absent	torrent canalitzat i empedrat a un extrem
5	absent	pica	canal vertical de teula	torrent canalitzat i empedrat a un extrem

Horta Baixa 216

SECTOR 14.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU llimoneres, figueres, melicotoners, nisperes i pomeres.	
CONREU HERBACI carabasses.	
ABANDONAMENT CONREU no, excepte a alguns trocets.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 40-50º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 40 a 70	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 60-70
%ROCA -	ORIENTACIONS NE,NNE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Arundini- Convolvuletum sepium
Brachypodietum phoenicoidis
Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi
Rubo ulmifolii-Crataegetum brevispiniae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS aigua.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispiniae

Horta Baixa 217

Sector 15	Litologia: <i>dolomies i lutites</i>
Topònim: <i>Can Caderner</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>457.52-4393.12</i>	Factors físics de risc: <i>pendent</i>
Cota màxima: <i>160 m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>130 m</i>	
Pendent màxim: <i>200%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí particular</i>	
Accés extern: <i>c/ta. 710 Andratx-Pollença</i>	
Distància a viari: <i>25m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>
Hidràulica: <i>sistema de reg de la font de la Vila (safareig, píques, síquies subterrànies, síquies superficials, canals verticals)</i>
Construccions associades: <i>casa i soll</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo, encara que alguns presenten esbaldregaments</i>

Sector 15

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	1,20	50	15,50	60	775	12	*	*
2	1,20	51	8,90	61,2	453,9	8	40	15
3	1,80	30	7	54	210	5	30	10
4	2,90	41	15,60	118,9	639,6	21	30	10
5	2,70	41	4,10	110,7	168,1	15	50	10
6	3,20	42	6	134,4	252	*	40	10
7	3,20	45	5,20	144	234	*	50	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	soll	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	casa	rampa	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	ressalt	rampa	regular
6	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	casa	rampa	regular
7	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	regular

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzament	Distribució	Torrents
1	absent	pica	síquia subterrània	absent
2	absent	pica	síquia superficial a un extrem, síquia subterrània i síquia a peu de paredat	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	safareig, pica	síquia superficial transversal a la terrassa, síquia a peu de paredat, canal vertical	absent
5	absent	absent	absent	absent
6	absent	pica	síquia subterrània i canal vertical	absent
7	absent	absent	absent	absent

SECTOR 15

CONREU ARBORI O ARBUSTIU cítrics, figueres i figueres de moro, magranes, nisperers, pomeres, pruneres.	
CONREU HERBACI bledes, carabasses, cebes, cols, faves, patates i tomàtigaes.	
ABANDONAMENT CONREU regular.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES bellveures, clavells, geranis, lliris, margalideres, <i>Mathiola sp.</i>	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 200	ROST MARJADES 00
%ARBRES CONREU 0 i 50-70	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 90-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLTXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0 i 10-30	%ROQUES 0 i menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Rubo-Crataegetum brevispiniae

Sector 16	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim: <i>sa Vinya Gran</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.80-4393.46</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>105m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>85m</i>	
Pendent màxim: <i>40%</i>	
Pendent mínim: <i>25%</i>	
Ús actual: <i>horta en ús i arbrat de secà (ametllers)</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí empedrat</i>	
Accés extern: <i>carretera PM-710 i camí des Círenal</i>	
Distància a viari: <i>75m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paralela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant i filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i>
Hidràulica: <i>safareig, síquies superficials i subterrànies, canals verticals i piques</i>
Construccions associades:
Singularitats:
Estat de conservació: <i>bo</i>

Sector 16

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,95	125	10,60	368,75	1325	17	50	10
2	2,20	100	8,60	220	860	18	50	15
3	3,20	91	20	291,2	1820	*	45	15
4	2,60	91	8,80	236,6	800,8	*	85	10
5	2,45	95	8,50	232,75	807,5	*	70	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant filada de dalt	present	caginya	rampa	bo
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	ressalts	rampa i escalonada	bo
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	caginya	rampa i escala	bo
5	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa i escalonada	bo

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical de teula, síquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical de teula, síquia a peu de paredat	absent
3	absent	pica	síquia superficial sobre coronament, síquia subterrània, canal vertical de teula, síquia a peu de paredat	absent
4	absent	pica	síquia superficial sobre coronament, síquia superficial transversal a la terrassa, síquia subterrània, canal vertical de teula, síquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent

SECTOR 16

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, figueres, garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI pastures.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES bambú i garballons.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 60-70 ^o	ROST MARJADES 0-10 ^o
%ARBRES CONREU 50-60	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Diplotaxietum erucoidis

MARGES

TERRA ENCLTXES no o poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae

Sector 17	Litologia: <i>margues, arenisques i conglomerats</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>458.88-4393.47</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>115m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>95m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>30%</i>	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí empedrat</i>	
Accés extern: <i>carretera PM-710 i camí des Círenal</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>	
Traçat dels marges: <i>rectilini amb extrem curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>calcària</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat i adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes</i>	
Hidràulica: <i>safareig, síquies subterrànies i superficials, piques</i>	
Construccions associades:	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>bo</i>	

Horta Baixa 226

Sector 17

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	6,80	54,1	11,30	367,88	611,33	*	80	20
2	5	48,5	9	242,5	436,5	*	80	20
3	2,10	31,30	9,5	65,73	297,35	9	80	20
4	5,80	41	9,40	237,8	385,4	*	70	30

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	rectilini amb extrem curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
2	rectilini amb extrem curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
3	rectilini amb extrem curvilini	irregular poc adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
4	rectilini amb extrem curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo

Horta Baixa 227

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
2	absent	pica	síquia a peu de paredat	absent
3	absent	safareig sobre la terrassa	síquia subterrània, canal vertical de teula, síquia a peu de paredat	absent
4	absent	safareig adosat a marge	absent	absent

Horta Baixa 228

SECTOR 17.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, cítrics, pereres i pomeres.	
CONREU HERBACI cebes, cols, maduixes, patates, pebres, tomàtigaues.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES narcisos, roses.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sf.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES actualment no.	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 20-70	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 60-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Citro-Oxalidetum
Diplotaxietum erucoidis

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS menys del 10	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati

Horta Baixa 229

TAXONS	MARJADES	MARGES
Adiantum capillus-veneris		1,4
Allium sp.	4,7,13	4,6,8,10,11
A. triquetrum		17
Amaranthus blitoides	6,10,11,14,17	
A. blitum	1,2,3,8,11,15	
A. graecizans	3,5	
A. hybridus	2,3,6,8,9,10,11,15,16	
A. muricatus	2,7,8,15	
A. viridis	8	
Ampelodesmos mauritanica	6,8,12,13	13,14
Anagallis arvensis	1,2,3,16	3
Anthyllis cytisoides	13	
Arisarum vulgare	1,2,3,7,10,12,13,14,15,16,17	1,2,3,7,10,12,13,14,15,16,17
Arum italicum	1,16,17	1
Arundo donax	3,4,7,14	7
Asparagus acutifolius	1,4,5,6,7,10,11,12,13,14,15,16,17	3,4,7,10,11,12,13,15,17
A. stipularis	2,6,7,8,12,13,15	1,2,4,6,10,11,12,13,14,15
Asplenium ceterach		10
A. trichomanes		1
Asphodelus fistulosus	10	
A. microcarpus	12,16	
Atriplex hastata	5,7	7
Avena sp.	2,4,6,7,8,10,11,16,17	3,9
B. vulgaris	4,5,6,7,8,10,11,13,15,16	5,7,8
Brachypodium phoenic.	4,6,7,10	3,4,5,6,7,10,14
B. retusum	8,10,13	2,8,10,11,12,13,14,15
B. sylvaticum	11,14,15	11,14
Bromus sp.	1,2,4,5,8,10,13,14,16,17	2,5,14
Calamintha sylvatica	14	
Calendula arvensis	2,5,6,11,12,16,17	17
Carlina corymbosa	8	
C. ruber	6,9	6,9,16
Chamaerops humilis	3,4,5,8,11,12,13,14,16	12
Chenopodium album	1,2,3,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15,16,17	17
Ch. murale	5	
Ch. vulvaria	3,6,9,10,14,15,16,17	17
Chondrilla juncea	11	
Cichorium intybus	4	
Cl. pyxidata		11
Clematis flammula	12,13	6,7,10,12,13,14,15
C. cirrhosa		1,2,7,11
Collema sp.	6	1,2,3,4,12,16
Convolvulus althaeoides	12,15,16,17	15,16
C. arvensis	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17	2,7,8,11
Conyza bonariensis	10,11,14,15,16	
Chritimum maritimum	7	7,10,14
Cynodon dactylon	5,6,10	
Cyperus rotundus	2,3,5,6,7,9,10,11,12,14,15,17	

Dactylis glomerata	2,4,5,6,7,10,12,13,14	4,7,10,13,14
Daucus carota L.	8,10	
Desmazeria rigida	1,2,13,14	1,5,17
Digitaria sanguinalis	9,11,15	
Dittrichia viscosa	4,6,7,8,10,12,13,15,16	6,8,12,14
Echium sp.	10	11
Equisetum ramosissimum	1,4,14	1,4,14
Erodium chium	3,5,6,7,8,9,11,13,14,15,16	7,9,14
Erodium moschatum	16	
Eruca sativa	10	
Euphorbia dendroides		15
E. peplus	1,2,3,9,11,12,14,16,17	
Foeniculum vulgare	1,3,4,6,7,8,10,13,14,15,16,17	
Fumaria parviflora	10	
Fumaria sp.	1,14,15,17	7,17
Galactites tomentosa	13	13
Galium aparine	15,16,17	
Geranium purpureum		16
Geranium rotundifolium	1,4,6,9,10,12,13,14,15,16,17	4,11,12,14,16,17
Geranium sp.		5
Graminia sp.	16,17	
Hedera helix		2,3,4,5,6,9,10,17
Heliotropium europaeum	10,11,16	
Homalothecium sericeum		1,12
Hordeum murinum	4	
Inula crithmoides	7	7
Lagurus ovatus	16,17	
Lamium amplexicaule	9	
Lavatera cretica	10,14	
Leontodon taraxacoides	8	
Lepraria latebrarum		1,2,4,5,10,14
Limonium sp.	7	
Lolium sp.	2,11	
Lonicera implexa		12,13
Lotus orithopodioides	2,6,13	
Lumularia cruciata		1
Malvácies sps.	9,16,17	
Medicago sp.	12,16	
Melilotus sp.	6,13,16,17	
Mentha pulegium	12	
Mysopates orontium	15	
Olea europaea	4,12,13	
Oxyris alba		12,17
Oxalis pes-caprae	16,17	16,17
Oxalis latifolia	4	
Pallenis spinosa	4,8,13	
Papaver dubium	15	
P. hybridum	15	
P. rhoas	2,3,7,8,10,15	

Parietaria judaica	2,3,4,5,8,10,13,14,15,16,17	3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17
Pellia fabroniana		7
Phagnalon rupestre	13	1,11,12
Ph. saxatile		9
Ph. sordidum		16
Phalaris sp.	5	
Phragmites communis	7	
Pinus halepensis	13	13
Piptatherum miliaceum	1,2,3,4,5,6,8,10,11,12,13,14,15,16,17	3,4,5,12,13,14,16,17
Pistacia lentiscus	13	16
Plantago lanceolata		11
Poa annua	17	
Polygonum aviculare	2,5,6,15	
Polypodium cambricum		2,3,4,6,10,11,12,14,15,16,17
Portulaca oleracea	1,2,3,5,9,10,11,14	
Potentilla reptans	3,4,6,7	4,7
Psoralea bituminosa	12,13	11,12
Rapistrum rugosum	4	
Reichardia picroides	8,13,16	6,11
Reseda lutea	10	
Rhamnus alaternus	4,8,11,12,13,15	4,10,12,14,16
R. peregrina	1,2,3,4,6,7,8,10,12,13,14,15,17	1,2,3,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,17
Rubus ulmifolius	4,6,8,10,12,13,15	3,4,5,6,10,11,12,13,14,15
Rumex crispus	8,10	
R. pulcher	4,8,12,16,17	
Ruta chalepensis	13	
Samolus valerandii	4	
Sangisorba minor		10
Sedum dasyphyllum		10
S. sediforme		6,10,11,12,15
Senecio vulgaris	1,9,14,16,17	17
Seriola aetnensis	4	4
Setaria verticillata	1,2,4,5,9,11,14,15	
S. verticilliformis	15	
Sibthorpia africana		1
S. vulgaris	6,7,8,10	7,15
Sisymbrium erysimoides	8,15	
S. officinale	16,17	
Smilax aspera var. aspera	2,10,13	2,3,4,5,6,7,8,10,12,13,15,16,17
Solanum nigrum	1,10,14,15,17	
Sonchus oleraceus	2,3,9,10,15,16,17	
S. tenerrimus	1,2,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17	1,2,3,4,5,6,7,9,11,12,14,15,16,17
Sorghum halepense	9	
Spergularia rubra	7	
Stellaria media	9	
Thypha angustifolia	4	
Torilis sp.	10,15,16	
Tribulus terrestris	3,5,6,11	

Umbilicus horizontalis		1,2,3,4,5,6,10,11,12,14,15,16,17
Urtica membranacea	1,2,9,15,16,17	2
Verbena officinalis	10	
Vinca diformis	3	5
molises acrocarpiques	16	1,5,6,10,11,12,14,17
molises plerocarpiques		11,12,14,17

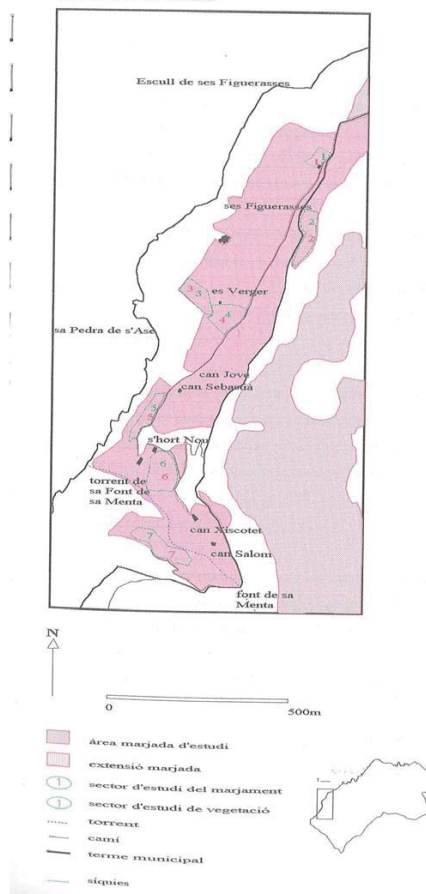
ÀREA: FONT DE SA MENTA

Àrea: font de sa Menta	Litologia: margues, arenisques, dolomies i lutites roges
Localització: 457-4392.5	Morfologia: de vessant
Cota màxima: 225m	Precipitació total anual: 560mm
Cota mínima: 50m	Precipitació mitjana del mes més plujós: 90mm
Pendent màxim: 100%	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 4°C
Pendent mínim: 15%	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 23°C

Tipus de propietat: privada
Tipus de residència: permanent i secundàries
Tipus de construcció: cases de possessió i vivendes de segona residència
Tancament i accés: xarxa de camins
Accés extern: crta. 710 Andrats-Pollença
Excursionisme i lleure: zona d'esbarjo de sa Font de sa Menta
Ús actual: superfície conreada d'horta i algunes extensions marjades abandonades
Ús anterior: conreu d'horta
Nº d'espècies a les marjades: 72
Nº d'espècies als marges: 60
Índex Jaccard: 0,31; 0,21; 0,17; 0,18; 0,13; 0,15; 0,21
Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 94
Nº d'endemismes: 1
Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): <i>Euphorbietum dendroidis</i> .
Interès botànic: baix.
Observacions:

Font de sa Menta 234

sa Font de sa Menta

Descripció de l'àrea

L'àrea d'estudi anomenada de la font de sa Menta està constituïda pels camps marjats compresos entre sa Torreta i els lligats al torrent de sa font de sa Menta. La gran majoria d'ells es dedicaven al conreu d'horta, si bé dins l'àrea, per afinitat geogràfica, s'hi inclouen extensions de secà localitzades al peu dels penyals que les separen físicament dels camps marjats de Planícia i es Rafals. L'àrea presenta 276.300 m² de superfície marjada i se n'ha mostregjat el 12 %.

La majoria de l'extensió marjada de l'àrea es dedicava a horta, la qual s'abastia de dues fonts, la font de sa Menta i la font de can Fura, essent la primera la que alimentava una major extensió de marjades. Actualment conviuen petites extensions encara conreades amb grans zones abandonades i d'altres associades a usos residencials.

El marjament de tota aquesta contrada presenta diversos graus de conservació, de fet s'hi poden observar indrets en un excel·lent estat de conservació i en ús (es Verger, vessant oriental del torrent de sa font de sa Menta), i d'altres on la degradació és força palesa (coster entre sa Pedra de s'Asa i s'Hort Nou).

Sectors d'estudi

El sector 1 es troba localitzat a les immediacions de la torre de ses Ànimes i està conformat per un seguit de marges que antigament es dedicaven a horta. Actualment el conreu resta abandonat i sols hi romanen alguns arbres fruitals. L'aigua que abastia l'hort provenia de la font de sa Menta i aquesta és la causa de que encara restin vestigis de la infraestructura per a la reconducció de l'aigua.

Les alçàries i les amplàries tenen mesures constants (al voltant dels 3 metres les primeres i dels 4 metres les segones). Són les longituds les que presenten mesures més oscil·lants que responen a l'adaptació al límit de propietat.

Aquesta àrea marjada, després d'haver estat abandonada, s'ha començat a rehabilitar per al conreu, sobretot mitjançant tasques d'aixernada. La comunitat vegetal que s'havia instal·lat entre i als peus dels fruiters és una mescla de flora arvense amb espècies molt marcades per la nitrofilia o el caràcter costaner. A redols on la humitat del medi és suficient s'hi desenvolupa un *Brachypodium phoenicoides*. Unes marjades més avall la pastura d'ases i la invasió de la vegetació circumdant (*Euphorbia dendroides*) li dona un altre aspecte, amb menys herbàcies i més importància de arbusts punxosos i lletreres.

Els marges estan molt coberts per arbusts enfiladissos i és també ressenyable l'abundància d'una planta tan necessitada de la proximitat de la mar com és el fonoll marí (*Chritum maritimum*).

El **sector 2** correspon a un indret de conreu de secà, (restes d'arbrat: ametllers i garrovers) avui molt abandonat i dedicat a pastura, i que s'ha vist afectat pel traçat de la carretera. Constituïa una sèrie de marges de traçat curvilini que s'adaptaven al terreny i assoleixen una planta convexa.

Les restes que encara hi romanen ens reflecteixen murs de gran longitud, amb paredats adobats i de pedres molt regulars i petites, entre 20-30 cms, encara que en alguns trams s'inclouen grans ressals rocallosos. Les terrasses que es conformaven tenen poca amplària i s'accedia a elles mitjançant rampes i algunes escales.

El principal factor de risc que trobam al sector, llevat de l'abandonament que és considerable, és la situació davall d'un penyal i exposat a la caiguda de blocs i als esllavissaments.

Avui dia l'estat d'abandonament ha provocat l'entrada de pins, càrrix i mates i el que s'instal·lés majoritàriament la comunitat de lletrera arbustiva. La forta pressió de les cabres manté una molt baixa diversitat.

El **sector 3 i 4** formen part d'un coster conegut com es Verger que esdevé un indret singular per les característiques del seu marjament. La part inferior d'aquest coster

Font de sa Menta 237

(sector 3) està conformada per 7 marjades disposades de forma paral·lela contínua que esdevenen importants per les dimensions altitudinals dels murs (fins a 4 metres) i per esser l'únic indret trobat al terme on s'aprecia el braó com a element constructiu. Cal esmentar que aquest darrer té una alçària sobre el nivell de la terrassa d'entre 55 i 95 cm. Tenen un paredat acurat on s'integren elements d'accés (rampes i escales) i també ressals rocallosos. Era un indret dedicat al conreu de reguiu on encara hi resten les canals verticals de teula en bon estat.

A la fotografia pot observar-se el sector 3 i resta ben palesa la presència de braó en els murs.

Aquestes marjades d'es Verger, orientades a l'W, estan actualment dedicades a la pastura i les quals, a excepció de la collita de garroves, no s'aprofiten directament per conrear a pesar del bon terreny, reg i amples superfícies aprofitables. La flora és escassa i resten només espècies no mengívols que es podrien enquadrar en *Inulo-Oryzopsisietum*, malgrat l'aspecte no sigui el d'aquesta associació, caracteritzada per espècies altes com les dues que li donen nom. Els cards i els ulls de bou (*Pallenis spinosa*) són el que més destaca entre la baixa catifa de gramínies;

Font de sa Menta 238

l'esparraguera d'ombra i l'aritja són espècies principals als trams baix la coberta dels garrovers.

Respecte als marges, molt poc colonitzats, no es pot parlar de comunitats pròpiament dites que puguin ser reconegudes amb una categoria i nom fitosociològic.

La part superior d'aquest coster correspon també a marjades de reguiu que es troben en bon estat de conservació, la singularitat de les quals radica en la planta dels marges (còncaus), el tipus de paredat (bastit en pedres de grans dimensions - 100, 110, 90 cm-), l'excel·lent estat de conservació i les alçàries (arribant a 4,25m).

Pot observar-se a la fotografia el sistema de canals verticals de teula per distribuir l'aigua entre les marjades.

Font de sa Menta 239

Aquestes marjades, orientades a l'WSW, a la part baixa tenen les mateixes característiques respecte als vegetals que en el sector 3, si bé una major cobertura dels marges (inclús amb arbres i arbusts grans) permeten que la flora sigui més rica. A les marjades l'associació més comú és *Inulo-Oryzopsisietum*.

Els marges són, com abans comentàvem, rics en cobertura i diversitat florística. Hi reconeixem taques de *Brachypodium phoenicoides* vora les canalitzacions, *Parietarietum judaicae*, *Polypodium serrati* (la més esponerosa i abundant de totes) i restes d'arbusts i arbres del *Clematidi-Quercetum* i d'*Euphorbietum dendroides* (que s'estenen a les rodalies).

A la part alta del sector les marjades es tanquen per evitar l'entrada del bestiar i es dediquen al conreu d'horta, fruiters i vinya. Florísticament parlant les diferències més importants respecte a la part baixa de l'espai marjat estan en una cobertura molt menor (forçada per les llaurades recents), a la presència més o menys discreta de les plantes dels murs a la base d'aquests i en els afloraments rocallosos i als redols on les espècies conformen un *Diploaxietum* amb llevamans i alguns quenopodis.

Font de sa Menta 240

El **sector 5**, situat entre els 50 i 85 m sobre el nivell de la mar en el coster comprès entre can Sebastià i can Cerdà, actualment és la resta marginal d'una àrea marjada. Les marjades es troben invadides de vegetació i mostren un elevat estat de degradació.

Un dels trets constructius que es pot esmentar és la construcció del paredat amb alternància de pedres calcàries i silícies. Els murs arriben a assolir alçàries

considerables de fins a 3,60 metres.

També cal fer referència a la presència d'elements d'emmagatzament i conducció de l'aigua i un sistema d'accessos en base a escalons voltats i rampes.

Aquestes marjades, molt abandonades des de ja fa anys, han quedat cobertes de la vegetació silvestre de la zona (*Euphorbietum dendoidis* i *Clematidi-Quercetum* quan hi ha coberta d'alzines). Els pins són també abundosos i els arbusts assoleixen tamanyos respectables, tenint el paper principal les superfícies de càrritx baix la coberta arbòria aclarida. Queden alguns fruiters vells o morts prop del safareig i de les restes de les canalitzacions. Malgrat la proximitat de la mar (les marjades

Font de sa Menta 241

arriben fins als penyasegats) la seva influència a la flora de les marjades no es nota gaire.

Als marges s'hi desenvolupa un *Polypodietum* molt empobrit i aclarit, amb poques criptògames d'interès. Cal destacar, no obstant, les comunitats líquèniques d'alguns indrets dels marges, compostes per líquens silícioles.

El **sector 6** es correspon amb un paratge més cuidat de marjades que envolten les cases de s'Hort Nou, contrada situada en el vessant oriental del torrent de sa Font de sa Menta. Com en el sector anterior, presenta com a característica constructiva a esmentar la inclusió de materials silícies en el paredat.

Sobre les terrasses es conrea una mescla d'espècies ornamentals, espècies herbàcies d'horta i arbres fruiters.

L'ús diferent de les marjades pel que al conreu es refereix, tractant-se en particular del reguiu i de les llaurades, fa que a la finca tant es trobi *Inulo-Oryzopsietum*, la comunitat de blets (*Amarantho-Chenopodietum*), bardissa (*Rubo-Crataegietum*) o avançades de la garriga de xiprell (*Anthyllido-Teucrietum*).

La flora dels marges es relaciona directament amb la de la marjades corresponents de tal forma que és corrent que hi trobem espècies de garriga. De totes maneres, com a comunitats pròpies ben establertes s'hi veuen l'associació presidida per les falgueres (*Polypodietum serrati*, aquí molt reduït i poc divers) i la nitròfila *Parietarietum judaicae*.

El **sector 7**, situat al vessant occidental del torrent de sa Font de sa Menta, formava part de la possessió de Planícia i actualment es troba en estat d'abandonament i en fase de degradació, si bé alguna marjada presenta símptomes d'ús. Els marges segueixen una disposició paral.lela en ziga-zaga amb accés per un camí empedrat. Aquests murs presenten una tècnica d'adobament de la pedra poc acurada i assoleixen alçàries entre 2 i 4 metres.

Font de sa Menta 242

Les marjades orientades al N d'aquesta àrea són les més abandonades, presentant una cobertura de vegetals silvestres important. Els marges estan coberts d'arbusts i lianes i alguns arbres i arbusts han invadit les marjades no utilitzades. Els conreus de l'àrea són molt variats i propis d'horta. Entre els arbres conreats destaquen els fruiters (pruneres, pomeres, llimoneres, figueres, etc.). Estan presents petits redols de vinya i molta d'horta de plantes poc o gens llenyoses (tomatigueres, carabaceres, bledes, etc.). Hi ha també marges dedicats a conreus de cereals i herbàcies de pastura.

Les zones veïnes suporten una vegetació de garriga amb pinar, de vegades mesclat amb alzines.

Font de sa Menta 243

Sector 1	Litologia: <i>dolomies, bretxes dolomítiques i lutites</i>
Topònim: <i>sa Torreta</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>457.18-4392.66</i>	Factors físics de risc: <i>pendent</i>
Cota màxima: <i>160m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>135m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>marjades amb fruiters de reguiu i zones d'abandonament</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat:
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i>
Hidràulica: <i>torrent canalitzat i canaletes</i>
Construccions associades: <i>casa i dependències per a animals</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>dolent</i>

Font de sa Menta 244

Sector 1

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3,20	67,60	4	216,32	270,4	19	40	10
2	3,10	30	3,50	93	105	*	40	10
3	3,60	25	3,40	90	85	22	40	10
4	3,40	60	3	204	180	*	40	10
5	3,70	24	3,90	88,8	93,6	*	40	10

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	angular	irregular adobat	absent	rasant	present	soll	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	regular bombaments

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	siquia superficial sobre la terrassa	torrent canalitzat a un extrem
2	absent	absent	canal vertical	torrent canalitzat a un extrem
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	siquia a peu de paredat	absent
5	absent	absent	canal vertical	absent

Font de sa Menta 245

SECTOR 1.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	figueres, pruneres, raim, pomeres.
CONREU HERBACI	no actualment.
ABANDONAMENT CONREU	quasi be sf.
INCENDIS	no.
LLAURADES	ara no.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	someres.
ROST ÀREA	60º
%ARBRES CONREU 10-20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 10-20	%HERBÀCIES 90-100
%ROCA	0
ORIENTACIONS	

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Euphorbiaetum dendroidis
Brachypodietum phoenicoidis
Asphodelo fistulosi-Hordeetum leporini

MARGES

TERRA ENCLETXES	sf.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament.
%ARBUSTS 10-20	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Saxifrageto-Sedetum stellati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae
Rubo-Crataegetum brevispiniae

Font de sa Menta 246

Sector 2	Litologia: <i>margues, limolites, arenisques i conglomerats</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: <i>pendent</i> Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Topònim: <i>sa Torreta</i> Localització: <i>457.21-4392.89</i> Cota màxima: <i>200m</i> Cota mínima: <i>170m</i> Pendent màxim: <i>100%</i> Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>abandonament</i> Ús anterior: <i>arbrat de secà</i> Tançament i accés: <i>sense tancar</i> Accés extern: <i>carretera PM-710</i> Distància a viari: <i>25m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral·lela en ziga-zaga</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: <i>calcària</i> Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i> Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i> Hidràulica: <i>absent</i> Construccions associades: <i>casetes</i> Singularitats: Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Sector 2

Font de sa Menta 247

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3,40	*	2,60	*	*	*	*	*
2	2,40	*	4	*	*	*	*	*
3	2,50	*	3,5	*	*	*	40	15
4	2,45	*	4,80	*	*	*	*	*
5	2,45	*	2	*	*	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo

Font de sa Menta 248

SECTOR 2.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, garrovers.
CONREU HERBACI no.
ABANDONAMENT CONREU sí.
INCENDIS no.
LLAURADES no.
CREMES CÀRRITX no.
AIXERMADES no.
PASTURES cabres.
ROST ÀREA 60º
%ARBRES CONREU 30-40
%ARBUSTS 40-60
%ROCA menys del 10
ROST MARJADES 0-10º
%ARBRES SILVESTRES 20-30
%HERBÀCIES 90
ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Euphorbiaetum dendroidis

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.
CAUSES ESBALDRECS abandonament.
%ARBUSTS baix, menys del 5
%ROQUES menys del 10

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Saxifrageto-Sedetum stellati

Font de sa Menta 249

Sector 3	Litologia: margues, limolites, arenisques i conglomerats
Topònim: <i>es Verger</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 456.88-4392.50	Factors físics de risc:
Cota màxima: 90m	Factors humans de risc:
Cota mínima: 80m	
Pendent màxim: 30%	
Pendent mínim: 15%	
Ús actual: <i>arbrat de secà (garrovers)</i>	
Ús anterior: <i>cereals, horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: 150m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: *para.lela continua*

Traçat dels marges: *curvilini*
 Litologia del paredat: *calcària*
 Tipus de paredat: *irregular adobat*
 Tipus de coronament: *filada de dalt*
 Forma d'accés entre marjades: *rampes i escales*
 Hidràulica: *síquies subterrànies, superficials i canals verticals*
 Construccions associades: *barraca*
 Singularitats: *braó i dimensions*
 Estat de conservació: *bo*

Sector 3

Font de sa Menta 250

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	4	68,50	16	274	1096	30	60	20
2	3,50	75	8	262,5	600	*	60	20
3	2,10	50	5,60	105	280	*	60	20
4	3,40	25	9,20	85	230	18	60	20
5	3,10	25	9	77,5	225	*	40	20
6	2,80	26	9,50	72,8	247	*	60	20
7	3,30	39,90	9,30	131,67	371,07	*	60	20

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical de teula, síquia a peu de paredat	absent
2	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical de teula	absent
3	absent	absent	síquia subterrània de teula	absent
4	absent	absent	2 síquies subterrànies de teula	absent
5	absent	absent	absent	absent
6	absent	absent	absent	absent
7	absent	absent	absent	absent

Mostra	Traçat	Paredat	Ample braó	Alt braó	rebl e braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	0,60	0,80	petit	filada de dalt rasant	present	barraca	escala rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	0,60	0,80	petit	rasant	present	absent	2 escales	bo
3	curvilini	irregular adobat	0,50	0,90	petit	perdut	present	absent	escala rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	0,60	0,85	petit	filada de dalt	present	ressalts	escala rampa	bo
5	rectilini	irregular adobat	0,45	0,65	petit	absent	absent	absent	rampa	bo
6	curvilini	irregular adobat	0,70	0,95	petit	absent	absent	soll	rampa	bo
7	curvilini	irregular adobat	0,50	0,55	petit	filada de dalt i tram sense	absent	ressalts	rampa	bo

Font de sa Menta 251

Font de sa Menta 252

SECTOR 3. Es Verger.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 40º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 10-20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS W

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Inula viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 0	%ROQUES 0

Font de sa Menta 253

Sector 4	Litologia: <i>margues, limolites, arenisques i conglomerats</i>
Topònim: <i>es Verger</i>	Morfologia: <i>de fons de tàlveg</i>
Localització: <i>456.96-4392.44</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>125m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>80m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>horta</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: <i>50m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: *paralela contínua*

Traçat dels marges: *curvilini*
 Litologia del paredat: *calcària*
 Tipus de paredat: *irregular adobat*
 Tipus de coronament: *rasant i filada de dalt*
 Forma d'accés entre marjades: *rampes i escales*
 Hidràulica: *síquies superficials, subterrànies i canals verticals*
 Construccions associades:
 Singularitats:
 Estat de conservació: *bo*

Font de sa Menta 254

Sector 4

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,60	12	7,50	43,2	90	*	100	20
2	3,60	43	7	154,8	301	*	70	20
3	3,20	55	7,70	176	423,5	*	65	20
4	4,25	60	8,40	255	504	*	90	20
5	3,70	60	9,60	222	576	*	110	20
6	4,25	55	6,80	233,75	374	*	100	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	ressalts	rampa escalonada	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa escala	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	ressalts	rampa	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	ressalts	rampa	bo
6	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	rampa	bo

Mostra	Extracció	Recollida i	Distribució	Torrents
--------	-----------	-------------	-------------	----------

Font de sa Menta 255

		emmagatzament		
1	absent	absent	absent	absent
2	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical de teula	absent
3	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical de teula	absent
4	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical de teula	absent
5	absent	absent	síquia subterrània i canal vertical de teula	absent
6	absent	absent	síquia a peu de paredat, síquia subterrània i canal de teula vertical	absent

Font de sa Menta 256

SECTOR 4. Es Verger.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, cítrics, figueres, figueres de moro, garrovers, magraners, nisperers, pruneres i vinya.	
CONREU HERBACI cebes, bledes, juliverd, monjetes.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES clavells, garballons, <i>Ipomoea</i> .	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES ovelles ocasionalment.	
ROST ÀREA 60º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 10-20	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 5	%HERBACIES 10-20
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS WWS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Diplotaxietum erucoidis
Inulo viscosae-Oryzopsisietum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES poca a regular.	
CAUSES ESBALDRECS no n'hi ha.	
%ARBUSTS 20-30	%ROQUES menys del 10

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Brachypodietum phoenicoidis
Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati
Rubro-Crataegetum brevispinae

Font de sa Menta 257

Sector 5

Topònim: <i>can Sebastià</i>	Litologia: arenisques i lutites roges
Localització: 456.75-4392.16	Morfologia: <i>de vessant</i>
Cota màxima: 85m	Factors físics de risc: <i>lliscaments</i>
Cota mínima: 65m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Pendent màxim: 100%	
Pendent mínim: 50%	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>horta</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí</i>	
Distància a viari: 50m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela</i>	
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>	
Litologia del paredat: <i>materials silícics</i>	
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>	
Tipus de coronament: <i>rasant</i>	
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i>	
Hidràulica: <i>safareig, síquies subterrànies i superficials</i>	
Construccions associades:	
Singularitats:	
Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Font de sa Menta 258

Sector 5

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,60	69	7,50	248,4	517,5	25	45	10
2	3,10	110,10	6	341,30	660,6	16	80	20
3	3	135	4,80	405	648	*	50	20
4	3	90,70	4,10	272,1	371,87	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	escalons volats rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	escalons volats rampa	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	ressalts	escalons volats rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant		ressalts	escalons volats rampa	dolent esbaldrecs

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia subterrània amb teula de sortida al paredat	absent
2	absent	safareig	canal superficial perpendicular a la terrassa	absent
3	absent	absent	síquia subterrània amb canal vertical	absent
4	absent	safareig	absent	absent

Font de sa Menta 259

SECTOR 5. Can Sebastià.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, figueres i garrovers.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES cabres.	
ROST ÀREA 45º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU menys del 5	%ARBRES SILVESTRES 20
%ARBUSTS 60-70	%HERBACIES 50-80
%ROCA -	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Euphorbiaetum dendroidis

MARGES

TERRA ENCLETXES sí, silfícia.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0-20	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati

Font de sa Menta 260

Sector 6 Topònim: <i>s Hort Nou</i> Localització: 456.79-4392.01 Cota màxima: 135 m Cota mínima: 100 m Pendent màxim: 100% Pendent mínim: 50%	Litologia: <i>arenisques i lutites roges</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: <i>litologia esllavissable</i> Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Ús actual: <i>algunes marjades en ús i la resta abandonades i cobertes de vegetació</i> Ús anterior: <i>horta</i> Tancament i accés: <i>camí particular</i> Accés extern: <i>camí</i> Distància a viari: <i>50m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: <i>materials silicics</i> Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i> Tipus de coronament: <i>rasant</i> Forma d'accés entre marjades: <i>rampes i escales</i> Hidràulica: <i>sistema de reg abasit per la font de sa Menta mitjançant un safareig, síquies subterrànies, superficials i canals verticals. Canalització de torrent i fons empedrat.</i> Construccions associades: Singularitats: Estat de conservació: <i>regular</i>	

Font de sa Menta 261

Sector 6

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	4,50	65,50	6,60	294,75	432,3	*	40	20
2	2,60	70	6,50	182	455	*	40	20
3	3,40	70	5,30	238	371	*	*	*
4	3,40	80	3,50	272	280	*	40	20
5	3,30	85	6,60	280,5	561	*	60	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	rampa	bo
4	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	present	absent	escala	bo
5	curvilini	irregular adobat	absent	rasant	absent	absent	absent	regular bombaments

Font de sa Menta 262

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquia subterrània	canalitzat i empedrat a l'extrem
2	absent	pica sobre la terrassa	absent	canalitzat i empedrat a l'extrem
3	absent	safareig a peu de paredat	síquia superficial sobre el coronament i canal vertical de teula	canalitzat i empedrat a l'extrem
4	absent	safareig pica a peu de paredat	síquia subterrània i canal vertical	canalitzat i empedrat a l'extrem
5	absent	absent	absent	absent

Font de sa Menta 263

SECTOR 6. S'hort Nou.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU ametllers, cítrics, codonys, figueres de moro, garrovers, nisperers, pomeres, pruneres, tapareres i vinya.	
CONREU HERBACI juliverd, tomàtiguers, patateres.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES Aloe, fanalets (<i>Cardiocrarpus</i>), Iris, margalideres, roses.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no?.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 0-30	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS menys del 20, però vora els marges.	%HERBÀCIES 10-100
%ROCA 0	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Amarantho-Chenopodietum ambrosioidis
Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Rubo ulmifolii-Crataegetum brevispiniae

MARGES

TERRA ENCLTXES poca.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 10-30	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarietum judaicae
Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispiniae

Font de sa Menta 264

Sector 7	Litologia: <i>graves i blocs</i> Morfologia: <i>de vessant</i> Factors físics de risc: <i>pendent</i> Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Topònim: <i>Font de sa Menta</i> Localització: <i>456.79-4391.80</i> Cota màxima: <i>160m</i> Cota mínima: <i>130m</i> Pendent màxim: <i>50%</i> Pendent mínim: <i>25%</i>	
Ús actual: <i>tres marjades en ús i la resta abandonades</i> Ús anterior: <i>horta</i> Tancament i accés: <i>camí empedrat</i> Accés extern: <i>carretera PM-710</i> Distància a viari: <i>50m</i> Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	
Disposició del marjament: <i>paral.lela en ziga-zaga</i> Traçat dels marges: <i>curvilini</i> Litologia del paredat: <i>calcària</i> Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i> Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i> Forma d'accés entre marjades: <i>camí empedrat que travessa el sector</i> Hidràulica: <i>síquies a peu de paredat</i> Construccions associades: <i>casa en runes</i> Singularitats: Estat de conservació: <i>dolent</i>	

Font de sa Menta 265

Sector 7

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,40	*	4,50	*	*	*	40	10
2	3,10	*	3	*	*	*	50	15
3	2	130	7,30	260	949	*	*	*
4	3'40	60	8	204	480	*	*	*
5	4	*	*	*	*	*	60	15
6	2,50	*	6	*	*	*	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	present	capinya	camí	dolent
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	capinya	camí	dolent
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	camí	dolent
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	camí	dolent
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	capinya casa	camí	dolent
6	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	camí	dolent

Font de sa Menta 266

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	absent	síquies a peu de paredat	absent
2	absent	absent	absent	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	absent	absent
5	absent	absent	síquies a peu de paredat	absent
6	absent	absent	absent	absent

Font de sa Menta 267

SECTOR 7

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	pruneres, vinya.
CONREU HERBACI	alfals, cereals, tomàtigueres, carabaceres.
ABANDONAMENT CONREU	a redols.
INCENDIS	no.
LLAURADES	sf.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	no.
ROST ÀREA	fins 70º
%ARBRES CONREU	menys del 5
%ARBUSTS	20-30
%ROCA	-
ROST MARJADES	0-20º
%ARBRES SILVESTRES	10-20
%HERBÀCIES	100
ORIENTACIONS	N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Smilaco balearicae-Ampelodesmetum mauritanicae
Brachypodium phoenicoides
Inulo viscosae-Oryzopsetum miliaceae

MARGES

TERRA ENCLETXES	sf.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament
%ARBUSTS	40-80
%ROQUES	-

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati
Saxifrageto-Sedetum stellati
Rubo-Crataegum brevispinae

Font de sa Menta 268

TAXONS	MARJADES	MARGES
Allium sp.	1	4,5,6
Amaranthus hybridus	6	
Ampelodesmos mauritanica	2,4,5	2,6
Anthyllis cytisoides		6
A. tetraphylla	3	
Arisarum vulgare	2,3,4,5,6	2,4,5,6
Arundo donax	1	
Asparagus acutifolius	1,3,5	2,3,4,6
A. albus	5,6	
A. stipularis	1,5	1,2,3,4,5,6
Asplenium ceterach		2,5
Asphodelus fistulosus	1	
A. microcarpus	3,5	4
Avena sp.	1	1
Beta vulgaris	1,4,6	
Brachypodium phoenic.	1	1
B. retusum	2,3,4,5	2,3,4
B. sylvaticum	1	1,4
Briza maxima	5	
Bromus sp.	4	
Calendula arvensis	4,6	
Cardamine hirsuta		5
Chamaerops humilis	1,2,3,5	1,4,6
Chenopodium album	1,4,6	1
Clematis flammula	3	1,4,5,6
C. cirrhosa		4
Collema sp.	2	
Convolvulus althaeoides	1,6	6
C. arvensis	3,4	
Chritum maritimum		1
Cyperus rotundus	4,6	
Dactylis glomerata	2,5	6
Desmazeria rigida	4	
Digitaria sanguinalis	6	
Diploicia canescens		2,4
Ditrichia viscosa	2,5	
Erica multiflora	2	2
Erodium cium	6	4
Euphorbia characias	5	
E. dendroides	1,2,3,4,5	2,3,4,5,6
E. peplus	4	
E. serrata		1
Foeniculum vulgare	1,3,4,5,6	6
Fossombronia sp.		2,5
Galactites tomentosa	3,4	
Geranium purpureum		4,5
G. rotundifolium	4,5	4,6
Gladiolus sp.	5	4

Font de sa Menta 269

Hyparrhenia hirta	1,3,4	4
Lepraria latebrarum		1,2,4,5
Lolium sp.	4	
Lonicera implexa	1,5	4
Lunularia cruciata		5
Malvácies sps.	4,6	
Medicago sp.	5	
Melica ciliata	1	
M. minuta	5	
Melilotus sp.	6	
Micromeria filiformis		2
Olea europaea	2,5	6
Osyris alba	1,2,5	1,4
Oxalis pes-caprae		4
Pallenis spinosa	3,4	
Parietaria judaica		1,4,6
Phagnalon saxatile		1,5,6
Pinus halepensis	2,5	5,6
Piptatherum miliaceum	1,2,3,4,5,6	6
Pistacia lentiscus	2,5,6	2,4
Polygala rupestris		5
Polypodium cambricum		2,4,5,6
Portulaca oleracea	6	
Psoralea bituminosa	1,2,4,5	3,4,6
Quercus ilex	5	
Reichardia picroides	5	
Rhamnus alaternus	5,6	1,4,5,6
R. peregrina	1,5	1,2,4,5,6
Rubus ulmifolius	1,4	1,2,4
Ruta chalepensis		3
Sangisorba minor	1,4	4
Scabiosa maritima	1	1
Sedum dasyphyllum		2,4
S. sediforme		1,4,5
Seriola aetnensis	5	
Setaria verticillata	6	
Smilax aspera var. aspera	1,2,4	1,2,3,4,6
Solanum nigrum	6	
Sonchus oleraceus	6	
S. tenerrimus	5,6	1,4,6
S. ocymastrum	1	
Toninia sp.		2
Torilis sp.	4	
Umbilicus horizontalis		1,2,4,5,6
moltes acrocarpiques	5	2,4
moltes plerocarpiques	5	2,5

Font de sa Menta 270

ÀREA: PLANÍCIA

Àrea:	Litologia: dolomies taulajades, margues, argiles, bretxes i carnioles
Localització: 457,4391	Morfologia: de vessant
Cota màxima: 450 m	Precipitació total anual: 660 m
Cota mínima: 225 m	Precipitació mitjana del mes més plujós: 105 mm
Pendent màxim: 100%	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 4°C
Pendent mínim: 5%	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 22°C

Tipus de propietat: privada
Tipus de residència: permanent
Tipus de construcció: cases de possessió
Tancament i accés: camí de Planícia
Accés extern: camí de Planícia
Excursionisme i lleure: ruta excursionista a la Mola de Planícia

Ús actual: permanència de les tasques agrícoles
Ús anterior: conreu de secà (olivar, cereals...)
Nº d'espècies a les marjades: 108
Nº d'espècies als marges: 102
Index Jaccard: 0,38; 0,31; 0,15; 0,41; 0,27; 0,39
Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 140
Nº d'endemismes: 8
Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): <i>Teucrium asiaticum</i> , <i>Teucrium subspinosi</i> , <i>Euphorbietum dendroides</i> .
Interès botànic: mitjà-alt.
Observacions: Zona rica en fongs i que, tot i estar bastant alterada degut al manteniment dels conreus, conté espècies i comunitats força interessants degut a la proximitat de la zona abrupta de la muntanya i a tenir per tot arreu indrets sense llaurar bastant rics en espècies silvestres. Manté redols d'alzinar i zones rocalloses no llaurades entre àrees en ús.

Sectors d'estudi

El **sector 1** es va dur a terme a un tálveg situat a la meitat occidental del puig de na Mola on es trobaren una sèrie de marges que fan funció de parats i a la part inferior es prolonguen pel vessant arribant a assolir 150m de longitud. A la seva part superior es troben en molt mal estat a causa de l'acció de l'aigua d'escorrentia del torrent inhibit i de l'excedent de una font (font des Carter) situada al mateix indret, per tant, ja no compleixen la funció de deturar l'aigua.

L'alçària dels murs oscil·la entre 1,20 i 3,30 segons la topografia on s'ubiquen; més baixos a la part planera i més alts a la part central coincidint amb l'eix del tálveg. La factura del seu paredat és poc adobada amb coronament de filada de dalt; en alguns casos doble a causa del sobreixement de la terrassa.

Al fons del tálveg del torrent on la terra és profunda i la roca aflorant mínima, la qual cosa ha permès la seva utilització agrícola, la flora està composta per les gramínies sembrades acompanyades de plantes que tenen orgues subterranis difícilment erradicables (rapes per exemple) i alguns arbusts vora la soca dels arbres de conreu.

Als costers, on augmenta el pendent i els marges es fan més estrets, la roca aflorant és considerablement major i així només s'han llaurat alguns troços, permetent una major quantitat de vegetació arbustiva silvestre i un major rost de la superfície de la marjada. Tot i no haver-hi passat l'arada en els darrers temps, es poden reconèixer antigues llaurades a alguns redols d'aquests indrets amb més rost.

Quan les condicions són ombrívols i humides dominen els abatzeres, aritjes, argalagues, etc.; on hi ha més sol dominen els arbusts del *Rosmarino-Ericion*, els acompanyants d'*Oleo-Ceratonion* i el càrritx.

Els marges són, en conjunt, molt humits i es cobreixen cada vegada més d'arbusts així com va augmentant el rost i les marjades han estat menys "netejaes". Les comunitats casmofítiques de criptògames són les que més espai ocupen si

Planícia 276

exceptuam els grans arbusts puntxents i lianoids. Relacionat amb l'existència d'aquests darrers, hi ha trams del marge que florísticament poden considerar-se com a representació de la bardissa. L'aigua d'escorrentia i la que surgeix de la font determinen, sobretot a certes èpoques en què tenen molt de cabdal i força, la instal·lació de plantes associades als cursos ocasionals d'aigua on les bardisses són dominants.

El **sector 2**, situat en el sementer de Baix, està conformat per un camp marjat dedicat a garroverar que es troba en bon estat de conservació i operatiu. Els marges s'hi disposen de forma paral·lela en ziga-zaga i presenten unes dimensions força constants (longituds al voltant dels 50 metres i alçàries que puntualment superen els 2 metres). La planta del mur s'adapta al relleu i conforma traçats rectilinis i curvilinis. Es veuen símptomes de reparacions en el paredat i murs on la infiltració de l'aigua dona lloc a l'aterrament de les juntes del paredat la qual cosa facilita l'esbaldregament.

Aquest sector identifica, com l'anterior, aquella part marjada de la finca que té coster i que, almenys en la seva major part, darrerament no ha estat objecte de llaurades (la utilització de tractores condiciona avui dia que no es llaurin troços estrets i d'accés costós, tant perquè l'antiga forma de llaurar amb bística implicava menys problemes com perquè el poc benefici i la manca de temps promou que es prefereixi no dedicar-li massa esforç i dedicació).

La seva orientació frescal pot ésser en part la responsable de l'absència notable d'espècies termòfiles característiques de la brolla de xiprell; el que si és evident és que en bona part del sector el conjunt pren l'aspecte de màquia i realment costa pena la identificació exacta de l'associació en la que inclur-lo. Als voltants d'aquest sector es fa evident la presència de l'alzinar proper. També tenen la seva importància els trams assolellats on són abundosos el xiprell i les estepes.

Les comunitats dels marges són pràcticament les mateixes que consignem per l'anterior zona mostrejada.

Planícia 277

El **sector 3** es va realitzar en el Camp Gran, extensió de poc pendent on els marges es disposen de forma geometritzada sobre la plana, adoptant la tipologia de marges-galera. Es tracta d'un nombre reduït de murs, de traçat rectilini, que es caracteritzen per la seva funció d'acumular pedreny, ja que les seves dimensions, sobretot d'alçària (0,85 -1,30m), indiquen que el paper de contenció de terra és mínim. Apareix també al sector una galera de planta circular que denota la necessitat constant d'espedregament d'aquesta contrada.

S'ha consignat la flora d'aquest sector incluint els dos hàbitats de pedra en sec diferenciats: els dels marges amb funció de galera i els altres, més alts, que estan orientats al N. Tot l'espai es conrea actualment amb cereals amb esporàdic arbrat de secà (figueres i garrovers).

L'ús exhaustiu d'aquest tipus de collita durant algun temps i l'erradicació de les plantes indesitjades ha suposat que, en aquesta estació de l'any, pràcticament sigui una gran extensió monoespecífica (pot ser que també hi hagi un banc de llavors d'espècies de germinació primaveral que ara no es poden veure). Les espècies inventariades com a presents a la marjada resten al metre i mig (com a màxim)

Planícia 278

sense llaurar vora els peus dels marges. Excepció d'això són els vegetals de ràpid creixement amb estratègies altament competidores (lletreres, per exemple) també presents.

Els faneròfits silvestres i en particular la brutònica (*Teucrium asiaticum*) són indicadors del *Teucrium subspinosi* que viu als costers propers. Aquesta garriga es fruit, com també ho són la màquia i la brolla de l'àrea, de la substitució de l'alzinar primigeni; el qual està ben representat a partir del límit dels conreus, enfilant-se en els costers més abruptes de la Mola.

Els marges mostren *Polypodium* pobre i reduït als baixos marges exposats de la zona de galeres i més esponerós als altres (en els que també s'hi troba un poc de *Sibthorpio-Arenarium*).

El **sector 4** el constitueixen marges de vessant que també es troben en conreu de cereals actiu. Es disposen en ziga-zaga i l'accés es fa mitjançant rampes laterals. El traçat dels marges és curvilini i amb paredat adobat i coronament on es combinen filades, rasant i fins i tot dobles filades. Un tret característic és que a un mateix marge es combinen diferents solucions de coronament i d'adobament de la pedra la qual cosa denota la reparació i l'acurament de seguir mantenint els marges operatius. Integren els aflorament rocallosos dins el paredat i alguns d'ells tenen capginyes i contraforts. Respecte a les dimensions, generalment no superen els 2 metres d'alçària, mentre que les longituds són variables des dels 25 fins als 107 metres depenent de com la ziga-zaga s'adapta al coster.

Planícia 279

Aquest és, per així dir-ho, una mostra molt més rica i representativa de les comunitats anomenades al sector anterior (del qual n'és veí); i això es deu al conreu d'herbàcies de secà que aquí és minoritari i ocupa tan sols els espais més planers i gens rocallosos de les marjades.

A més, hi ha redols on les alzines que es conserven permeten la identificació de la comunitat d'alzinar; la qual s'ha de reconèixer fraccionada i empobrida, contràriament al que passa si ascendim pel coster apropant-nos a terrenys no marjats.

El **sector 5** està situat també a marges de coster; en aquest cas a la part superior de l'hort de sa font de s'Obi, en un indret on l'alta esllavissaabilitat és ben palesa i en els marges es reflecteix en la pujada del coronament, l'aterrament de les juntes i trans de diversa construcció en el mateix mur.

Planícia 280

Respecte als trets tècnics d'aquesta contrada cal esmentar la disposició en zig-zaga, la diversitat de traçats, les formes mixtes de coronament a causa de la deposició de materials. És necessari també resenyar l'estat de degradació constant de tot el coster amb presència de nombrosos esbaldrecs.

L'abandonament de l'explotació d'alguns punts de l'àrea on es dugué a terme el sector ha propiciat que els arbusts de garriga primer i llavors els pins hagin guanyat molt terreny en els darrers anys.

Les comunitats silvestres que es poden destriar a les marjades que rodejen el camí del Sementer des Rafal formen un mosaic en el que l'alzinar ocupa el fons del comellar i el vessant del Bosc de na Vergunya, havent-se suprimit a tot l'altra coster fins al camí de Planícia a s'Arboçar.

A zones més assolellades, no cobertes de pinar, les plantes pròpies del *Rosmarino-Ericion* són les més exteses entre la poblacions de càrritx, si bé hi ha redols rocallosos coberts d'*Hyparrhenietum*.

Planícia 281

A altres llocs també exposats d'orientació i més localitzats, l'abundància de lletrera arbustiva ens fa pensar que també és zona d'*Oleo-Ceratonion*. A indrets més humits i protegits apareix la brutònica com a representant cridaner de la garriga de muntanya mallorquina, acompanyada aquí, com a la resta de les marjades de la finca estudiades, de menys endemismes del que és usual (manquen entre altres l'eixorbarates blanc, l'estepa joana, l'estepa blanera, la col del diable).

Les marjades estudiades, ja ben cobertes de mates i càrritx, s'enquadren dins *Anthyllido-Teucrietum*, amb presència d'espècies afavorides per la circulació dels remugadors (trèvol pudent, cards negres) i també per la humitat relativa al substrat, el qual resta sovint baix les herbes cobert de molses.

La zona d'horta que hi ha unes marjades més baix del camí és molt petita. Ha estat tancada amb filferada fins fa algú temps i ara només es pot reconèixer pels pocs i malmenats arbres fruiters i per la cobertura important d'herbàcies graminoides pròpies de llocs on hi ha certa humitat del substrat. La presència a les marjades de redols de rapes o d'arvenses com *Erodium cicutarium* i *Fumaria* sp. i de l'esparraguera de moix, els capellets de teulada i *Parietaria judaica* als marges, també la proximitat d'*Euphorbietum dendroides*, distingeixen aquesta zona de la mostrejada més dalt.

Els marges estan poc colonitzats per espècies del *Polypodietum*, encara que la forta insolació que reben fa que cridin més l'atenció els individus d'arreja i herba moreneta i que s'hagin de cercar les criptògames baix la protecció del càrritx o els arbusts més propers als murs.

El **sector 6** el conformen marges en funció de parat que inhibeixen part del curs del torrent de sa font de sa Menta. A aquest sector ens trobam amb un interessant sistema hidràulic que consisteix en el desviament d'un curs subsidiari cap al curs del torrent de sa font de sa Menta tot i que per aconseguir-ho ha de canviar de comellar.

Planícia 282

Aquest curs subsidiari es troba canalitzat des de les immediacions de les cases de Planícia i transcorre elevat sobre la riba occidental, mentre en el fons el tàlveg es veu

inhibit per un seguit de marges que fan funció de parat. L'elevació d'aquest torrent arriba fins a una zona més planera des d'on es va desviant cap al curs d'aigua principal on es abocat tot i salvant un desnivell de 4 metres. A partir d'aquest punt d'intersecció, l'escorrentia transcorre lliurement al llarg d'un tram, fins que posteriorment torna a ésser canalitzada i empedrada.

Els marges tenen un traçat curvilini, amb unes longituds que oscil·len entre els 16 i els 60 metres, segons l'amplària del tàlveg. Assoleixen alçàries de fins a 4 metres amb un paredat generalment adobat. A la part inferior els marges romanen profundament afectat pel saragallament que en alguns casos ha excavat perpendicularment la terrassa donant lloc a un nou jaç del torrent.

Aquests parats conformen un olivar marjat molt humit i ombrívol, que resta bastant abandonat respecte a l'erradicació de plantes no desitjades pel conreu i en

Planícia 283

el que les espècies provinents de la garriga i alzinar propers competeixen amb la bardissa per l'espai.

On hi ha més cobertura arbòria és identificable, a redols, l'estructura de l'alzinar degradat amb pins, de vegades amb una exhuberant cobertura de falguera (*Pteridium aquilinum*); també hi ha zones amb arbusts espinosos de la bardissa i marjades dominades per la lletrera *Euphorbia characias* i la brutònica.

Als llocs oberts hi campen amb més comoditat el card negre, l'herba de Sant Ponç, el càrritx i inclús la botja de cuques. Les poblacions de càrritx i aritja dominen a les espècies termòfiles de la brolla de xiprell i donen aquí una fesonomia adscribible al *Smilaco-Ampelodesmetum* tan estès a la Serra.

Les marges són rics en diversitat i cobertura vegetals, reconeixent-se una sèrie de comunitats d'espècies de petit tamany entre els abatzers i les aritges i on no hi són aquests arbusts. Alguns endemismes, les hepàtiques i els *Asplenium* són aquí molt abundosos, corresponent-se amb una àrea relativament gran, humida i ombrívola.

Planícia 284

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	1,20	27	10,70	32,4	288,9	33	40	15
2	1,20	64	6	76,8	384	33	50	15
3	2,00	50	11,50	100	575	30	50	15
4	2,80	150	9	420	1350	21	70	20
5	3,30	150	11,20	495	1680	21	70	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràulic	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	bo
2	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	bo
3	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular poc adobat i adobat	absent	filada de dalt i doble filada	funció de parat	trones adosades	absent	dolent esbaldrecs

SECTOR 1.

Planícia 286

Sector 1	Litologia: calcàries i dolomies
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant i de fons de tàlveg</i>
Localització: 456.60.4391.32	Factors físics de risc: <i>inundabilitat i escorrentia</i>
Cota màxima: 270 m	Factors humans de risc:
Cota mínima: 250 m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 30%	
Ús actual: <i>conreu d'olivar i garroverar. Alguns sectors estan llaurats</i>	
Ús anterior: <i>conreu de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí de Planícia</i>	
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>	
Distància a viari: 200 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>orgànica</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i doble filada</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>absent</i>
Hidràulica: <i>fan funció de parat; sorgència de font</i>
Construccions associades: <i>absents</i>
Singularitats: <i>trones adosades a alguns murs</i>
Estat de conservació: <i>bo als marges on no hi ha força erosiva de l'aigua</i>

Sector 1

Planícia 285

CONREU ARBÒRI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí a redols.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 40-60º	ROST MARJADES 0-10º
%ARBRES CONREU 60-70	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 5-50	%HERBÀCIES 10-70
%ROCA menys del 10	ORIENTACIONS N a ENE

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament i aigua.	
%ARBUSTS 5-60	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Rubo-Crataetum brevispinae
Selaginello-Anogrammetum

Planícia 287

Sector 2	Litologia: <i>calcàries i dolomies</i>
Topònim: <i>Sementer de Baix</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>457,4391,43</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>300 m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>275 m</i>	
Pendent màxim: <i>40%</i>	
Pendent mínim: <i>20%</i>	
Ús actual: <i>olivar i garroverar cuidat; alguns sectors estan llaurats</i>	
Ús anterior: <i>conreu de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí de Planícia</i>	
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>	
Distància a viari: <i>25 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela en ziga-zaga</i>
Traçat dels marges: <i>alternància de plantes: curvilínees i rectilínees</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>absent</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>absent</i>
Singularitats: <i>aterrament de les juntes del paredat i reparacions</i>
Estat de conservació: <i>dolent, nombrosos esbaldrecs i bombaments</i>

Planícia 288

Sector 2

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmet major	Diàmet menor
1	1,50	54	12	81	648	13	40	15
2	0,90	22	6	19,8	132	28	30	15
3	1,30	55	16	71,5	880	38	30	15
4	2,10	55	17	115,5	935	33	50	20
5	1,50	32	18,50	48	592	27	40	20
6	2,20	52,50	6	115,5	315	18	50	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	regular
2	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	reparada	absent	dolent esbaldrecs
3	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	dolent esbaldrecs
5	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	regular bombaments
6	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	reparada	absent	dolent esbaldrecs

Planícia 289

SECTOR 2. Sementer de Baix.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 60-70º	ROST MARJADES 0º
%ARBRES CONREU 60-80	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 30-40	%HERBACIES 50-70
%ROCA 10-30	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Cneoro tricocci-Ceratometum siliquae ?

MARGES

TERRA ENCLETXES poca a sí.	
CAUSES ESBALDRECS aigua.	
%ARBUSTS 5-10	%ROQUES 5-30

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Selaginello-Anogrammetum
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

Planícia 290

Sector 3	Litologia: <i>dolomies, margues i argiles</i>
Topònim: <i>es Camp Gran</i>	Morfologia:
Localització: <i>457,08,4391,06</i>	Factors físics de risc:
Cota màxima: <i>350 m</i>	Factors humans de risc:
Cota mínima: <i>345 m</i>	
Pendent màxim: <i>10%</i>	
Pendent mínim: <i>5%</i>	
Ús actual: <i>conreu de secà: garrovers i figueres i sembrat de cereals</i>	
Ús anterior: <i>conreu de secà</i>	
Tancament i accés: <i>camí de Planícia</i>	
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>	
Distància a viari: <i>25 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>orgànica</i>
Traçat dels marges: <i>rectilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>camí</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>absent</i>
Singularitats: <i>construcció de galera de forma circular</i>
Estat de conservació: <i>bo</i>

Planícia 291

Sector 3

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup...marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	1,30	60	20,30	78	1218	23	30	10
2	0,85	57	17	48	969	41	25	10
3	1	51	20	51	1020	30	30	10
4	0,85	28	20	23,8	560	29	25	10

Mostra	Traçat	Paredat	Ample braó	Alt braó	rebl e braó	Coronament	Hidràul .	Elements singulars	Accés	Conservació
1	rectilini	irregular poc adobat	2,90	0,30	petit	filada de dalt	absent	absent	camí	bo
2	rectilini	irregular poc adobat	2,60		petit	filada de dalt	absent	absent	camí	bo
3	rectilini	irregular poc adobat	2,60		petit	filada de dalt	absent	absent	camí	regular
4	rectilini	irregular poc adobat	3,60		petit	filada de dalt	absent	absent	camí	regular

Planícia 292

SECTOR 3. Es Camp Gran.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrover i figueres.	
CONREU HERBACI cereals.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES sí.	
PASTURES no actualment.	
ROST ÀREA 0 ⁰	ROST MARJADES 0 ⁰
%ARBRES CONREU 5	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0	%HERBACIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS N, NW, SW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Teucrietum subspinosi

MARGES

TERRA ENCLITXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS pes de les pròpies pedres de les galeres.	
%ARBUSTS 0-30	%ROQUES 0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae
Teucrietum subspinosi

Planícia 293

<p>Sector 4</p> <p>Topònim:</p> <p>Localització: 456,96, 4390,94</p> <p>Cota màxima: 385 m</p> <p>Cota mínima: 360 m</p> <p>Pendent màxim: 40%</p> <p>Pendent mínim: 15 %</p> <p>Ús actual: arbrat de secà: garrovers i oliveres, sembrat de cereals</p> <p>Ús anterior: conreu de secà</p> <p>Tancament i accés: camí</p> <p>Accés extern: camí de Planícia</p> <p>Distància a viari: 250 m</p> <p>Excursionisme i lleure: absent</p>	<p>Litologia: dolomies i margues argiloses</p> <p>Morfologia: de vessant</p> <p>Factors físics de risc: saragallament</p> <p>Factors humans de risc:</p>
<p>Disposició del marjament: paral·lela en ziga-zaga</p> <p>Traçat dels marges: curvilini i rectilini</p> <p>Litologia del paredat: calcària</p> <p>Tipus de paredat: irregular poc adobat i adobat</p> <p>Tipus de coronament: filada de dalt i rasant</p> <p>Forma d'accés entre marjades: rampa</p> <p>Hidràulica: absent</p> <p>Construccions associades: absents</p> <p>Singularitats:</p> <p>Estat de conservació: bo</p>	

Planícia 294

Sector 4

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup...marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	1,80	59	11	106,2	649	39	40	15
2	2,30	107	19	246,1	2033	26	50	15
3	1,10	25	10	27,5	250	27	40	10
4	1,30	69	5	89,7	345	27	40	15
5	1,50	44	7,60	66	334,4	17	40	15
6	1,65	26	10	42,9	260	27	40	15

Mostra	Traçat	Paredat	Ample braó	Alt braó	rebl e braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	2		petit	filada de dalt	absent	absent	absent	bo
2	curvilini	irregular poc adobat i adobat				filada de dalt	absent	capginya contrafort	absent	bo
3	curvilini	irregular poc adobat i adobat				filada de dalt i rasant	absent	absent	absent	bo
4	rectilini	irregular poc adobat i adobat				filada de dalt i rasant	absent	ressalts	rampa	regular bombament
5	curvilini	irregular poc adobat i adobat				doble filada	absent	ressalts capginyes	rampa	bo
6	curvilini	irregular adobat				filada de dalt	absent	ressalts	rampa	bo

Planícia 295

SECTOR 4. Es Camp Gran.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI cereals.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES actualment no.	
PASTURES no actualment.	
ROST ÀREA 70-80º	ROST MARJADES 10-50º
%ARBRES CONREU 60-80	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 5-30	%HERBACIES 70-90
%ROCA 10-30	ORIENTACIONS N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament, aigua.	
%ARBUSTS 5-20	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati
Selaginello-Anogrammetum
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae
Teucrietum subspinosi

Planícia 296

Sector 5	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 457.18, 4391.75	Factors físics de risc: <i>esllavissabilitat i saragallament</i>
Cota màxima: 325 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 300 m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 40%	
Ús actual: <i>abandonament</i>	
Ús anterior: <i>conreu d'arbrat de secà (olivar i garrovers)</i>	
Tancament i accés: <i>camí</i>	
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>	
Distància a viari: 300 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paralela en ziga-zaga</i>
Traçat dels marges: <i>rectilini i curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>margocalcàries</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>absent</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>absent</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>dolent</i>

Planícia 297

Sector 5

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3	68	3	204	884	20	70	20
2	2,70	58	2,70	156,6	406	22	60	20
3	2,60	60	2,60	156	360	*	60	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	rectilini	irregular adobat	absent	filada de dalt i rasant	absent	ressalt	absent	bo
2	rectilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	triple filada de dalt	absent	absent	absent	dolent esbaldrecs

Planícia 298

SECTOR 5.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU cítric, garrovers, magraners, oliveres i perera.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no en els darrers anys.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 70-80º	ROST MARJADES 0-30º
%ARBRES CONREU 10-40	%ARBRES SILVESTRES 0-30
%ARBUSTS 20-40	%HERBACIES 40-90
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS W

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici

MARGES

TERRA ENCLETXES poca a molta.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 0-10	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

Planícia 299

Sector 6	Litologia: <i>margues, arenisques i dolomies</i>
Topònim:	Morfologia: <i>fons de tàlveg</i>
Localització: 457.66,4391.28	Factors físics de risc: <i>saragallament</i>
Cota màxima: 400 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 325 m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>olivar abandonat</i>	
Ús anterior: <i>olivar</i>	
Tancament i accés:	
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>	
Distància a viari: 100 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>orgànica</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini i rectilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària i margocalcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>absent</i>
Hidràulica: <i>fan funció de parats i desviació de torrent</i>
Construccions associades:
Singularitats: <i>absent</i>
Estat de conservació: <i>dolent esbaldrecs</i>

Planícia 300

Sector 6

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup.marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	4,30	16,30	9	70,09	146,7	*	50	20
2	1,40	19	12,60	26,6	239,4	36	50	15
3	1,80	69	14	124,2	966	22	30	15
4	3	60	18	180	1080	*	40	15
5	3,60	50	15	180	750	*	30	20
6	3,40	28	8	95,2	224	*	40	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	torrent	absent	absent	dolent esbaldrecs
2	rectilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	dolent esbaldrecs
3	rectilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	absent	absent	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	capinyes	absent	dolent esbaldrecs
6	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	funció de parat	capinyes	absent	dolent esbaldrecs

Planícia 301

Sector 6

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	oliveres.
CONREU HERBACI	no.
ABANDONAMENT CONREU	sí.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES	no.
INCENDIS	no.
LLAURADES	no en els darrers anys.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	ovelles.
ROST ÀREA 50-60º	ROST MARJADES 0-30º
%ARBRES CONREU 60-80	%ARBRES SILVESTRES 0-10
%ARBUSTS 20-40	%HERBACIES 80-100
%ROCA menys del 10	ORIENTACIONS NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae
Teucrietum subspinosi

MARGES

TERRA ENCLETXES	sí.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament, aigua.
%ARBUSTS 10-60	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubro-Crataegetum brevispiniae
Selaginello-Anogrammetum
Sibthorpio africanae-Arenarietum balearicae

Planícia 302

TAXONS	MARJADES	MARGES
Aetheorrhiza bulbosa	1,2,4,6	1,2,4,6
Ajuga iva	5	
Allium sp.		1,3,4,5,6
A. triquetrum		1,6
Ampelodesmos mauritanica	1,2,5,6	2,5,6
Anagallis arvensis	5	5
Anthyllis cytisoides	1,5	5
Argyrobolium zanonii	5	
Arenaria serpyllifolia		4
Arisarum vulgare	1,2,3,4,5,6	1,2,3,4,5,6
Arum italicum	5	
Asparagus albus		5
A. stipularis		1,5
Asplenium ceterach		1,2,3,4,6
A. trichomanes		1,4,6
Asphodelus microcarpus	1,2,3,4,5,6	1,3,4,5,6
Bellis sylvestris	4	
Blackstonia perfoliata	6	
Brachypodium phoeniceum	6	6
B. retusum	1,2,5	1,2,5
B. sylvaticum	2,6	1,2
Bromus sp.	2	
Calicotome spinosa	1,2,5,6	5
Cardamine hirsuta	3	3,4
Carex sp.	6	4,6
Carlina corymbosa	1,2,4,5,6	2,3,4,5
Centaureum sp.	2,4,5,6	
Chamaerops humilis	1,2,5	
Cirsium arvense	3,6	
Cistus albidus	1,2,5,6	1
Cladonia foliacea	1,4	2,3,4
Cl. pyxidata	1,2	1,2,3,4,6
Cl. rangiformis	1,2	3
Clematis flammula		1
C. cirrhosa		1,2,3,4,6
Cneorum tricoccon	6	
Collema sp.	6	1,2,4
Convolvulus althaeoides	5	5,6
Cyclamen balearicum	4,6	3,4,6
Dactylis glomerata	5	
Daphne gnidium	1,2,6	
Delphinium cf. pictum	4	
Desmazeria rigida	1	1,6
Diplocia canescens		1,3,4,6
Diploschistes muscorum		1,2
Dorycnium pentaphyllum	2,5	
Erica multiflora	1,2	1
Erodium cicutarium	5	5

Planícia 303

E. cicutarium	5	
E. malacoides	1	
Eryngium campestre	1,2	
Euphorbia characias	1,2,3,4,5,6	1,2,3,4,6
E. dendroides	5	5
E. pithyusa	1,2,3,4,5,6	
Filago sp.	2,5	
Fossombronia sp.	5,6	1,4,5,6
Fumaria sp.		5
Galium aparine	3	3
Galium sp.	3	2,4,6
Geranium lucidum	1,2	
G. purpureum	2,4,6	3,4,6
G. rotundifolium	1,2,3,4,5,6	1,2,3,4,5,6
Gramínia sp.	1,5,6	4
Grimmia sp.		1,2,3,4,5,6
Homalothecium sericeum	6	6
Hyoseris radiata	2,4	2,4
Hyparrhenia hirta	5	5
Hypericum balearicum	2	
Hypnum cupressiforme	1,2,4,5,6	1,2,4,6
Lathyrus sp.	1,2,4,6	
Leontodon tuberosus	1,2,6	
Lepraria latebrarum		1,2,5,6
Linum sp.	2,5,6	
Lonicera implexa		1
Lunularia cruciata	6	1,2,3,4,6
Medicago sp.	1,5,6	1
Melilotus sp.	2	
Micromeria filiformis	4,6	1,2,4,5,6
Nostoc sp.		1
Olea europaea	1,5,6	1,3,4
Ophrys sp.	6	
Parietaria judaica		3,4,5,6
Peltigera sp.		4
Phagnalon rupestre	2,5	
Ph. saxatilis	2,5,6	1,2,5,6
Pinus halepensis	1,2,4,5,6	1,4
Pistacia lentiscus	1,2,5,6	1,2,4
Plantago lanceolata	1,2,4,5,6	6
Pleurochaete squarrosa	1,5,6	1,6
Polygala rupestris	1	6
Polypodium cambricum		1,2,3,4,5,6
Potentilla reptans	1,6	4
Psoralea bituminosa	5	
Pteridium aquilinum	6	6
Quercus ilex	1,4,5,6	1,2,4,6
Ranunculus parviflorus	1,2,3	
Reichardia picroides	1,2,4,5,6	6
Rhagadiolus stellatus	1,2,6	1

Planícia 304

Rubia angustifolia	1,2,4,6	1,2,3,4,6
R. peregrina	1,5,6	1,5
Rubus ulmifolius	1,2,4,6	1,2,3,4,5,6
Rumex pulcher	6	3
Ruta chalepensis	5	
Sagina apetala		4
Samolus valerandii	6	
Sangisorba minor	1,2,4,5,6	1,4
Scirpus holoschoenus	1	
Sedum dasyphyllum		2,3,6
S. sediforme		6
S. stellatum		2,3,4,6
Selaginella denticulata	1,2,4,6	1,2,3,4,6
Senecio vulgaris	1,2,4	1,2,3,4,6
Seriola aetnensis	2,6	2,6
Sherardia arvensis	1,2,5,6	4
Sibthorpia africana		2,3,4,6
S. vulgaris	3	
Smilax aspera var. aspera	1,2,4,5,6	1,2,3,4,5,6
Sonchus oleraceus	3	5,6
S. tenerrimus		6
Squamaria cartilaginea		3
Stellaria media		1
Targionia loorberiana		1,4,6
Theligonum cynocrambe	1,2,4,6	1,2,3,4,6
Teucrium asiaticum	1,3,4,6	3,4,6
T. polium	1,5,6	6
Toninia sp.		4
Torilis sp.	2,3,4	
Trifolium campestre	2	
Trifolium sp.	2,4,5	4
Umbilicus horizontalis		1,3,5,6
Urginea maritima	2,4,5,6	4,6
Urtica membranacea		3
Valantia hispida		1
Veronica sp.	3,4	4
Vicia sp.	3	
Viola arborescens	2	1,5
crucifera	3	
orquídia	4,6	
moles acrocàrpiques	1,2,4,5,6	1,2,3,4,5,6
moles plerocàrpiques	1,2,4,5,6	1,2,3,4,6

Planícia 305

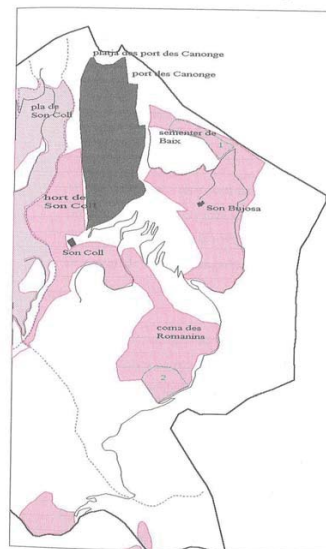
ÀREA: SON COLL-PORT DES CANONGE-SON BUJOSA

Àrea: Son Coll-port des Canonge-Son Bujosa	Litologia: arenisques i luites roges
Localització: 462,4394	Morfologia:
Cota màxima: 175 m	Precipitació total anual: 660 mm
Cota mínima: 25 m	Precipitació mitjana del mes més plujós: 105 mm
Pendent màxim: 75%	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: 6°C
Pendent mínim: 5%	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: 25°C

Tipus de propietat: privada
Tipus de residència: permanent
Tipus de construcció: cases de possessió, vivendes unifamiliars de nova creació
Tancament i accés: xarxa de camins
Accés extern: crta. 710 Andrats-Pollença
Excursionisme i lleure: lleure derivat de la zona litoral
Ús actual: abandonament dels usos agrícoles
Ús anterior: conreu d'olivar i conreu d'horta
Nº d'espècies a les marjades: 76
Nº d'espècies als marges: 32
Index Jacard: 0,37; 0,25
Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): 82
Nº d'endemismes: 1
Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rares): <i>Ampelodesmos</i> , <i>Ericetum scopariae</i> , <i>Viburnum tinus</i> .
Interès botànic: mitjà.
Observacions: Àrea en conjunt de conreu molt abandonat i que es destaca per tenir abundós el substrat silícic, tot i que a la zona mostrada no apareix una flora en conjunt particularment especialitzada a aquesta particularitat ni espècies exclusives.

Port des Canonge 306

Port des Canonge-Son Coll-Son Bujosa

Descripció de l'àrea

L'àrea estudiada i anomenada *Son Coll-port des Canonge-Son Bujosa* comprèn una gran extensió marjada que actualment es troba en un elevat estat de degradació, situada al límit que separa els municipis de Banyalbufar i Valldemossa. Concretament abasta les terres entre el torrent de Son Coll i aquesta demarcació municipal.

Els camps marjats formaven part de les possessions de Son Coll i Son Bujosa, les restes més ben conservades són les dels voltants de les cases de possessió amb els seus horts, mentre que la resta han estat cobertes pel pinar (coma des Romanins i es Sementer de Baix) o absorbides pel creixement de la urbanització des Port des Canonge.

Les restes de marges de secà que s'han observat arreu de l'àrea presenten unes característiques constructives que els defineixen essencialment per unes dimensions d'alçària menors de la mitjana del terme i per haver estat bastits amb uns paredats poc o gens adobats.

En els horts que romanen vora les cases de possessió, el tipus de marjament s'adapta al terreny. Així a Son Coll, situat a una zona planera, l'hort es disposa amb marges paral·lels de traçat rectilini, mentre que a Son Bujosa, el pendent del coster es salva amb murs paral·lels i curvilinis.

Pel que fa a altres construccions de pedra in situ associades als camps marjats, s'han localitzat en el sementer de Baix restes molt puntuals d'un torrent canalitzar i empedrat. Cal esmentar també un tram del camí empedrat que travessant la coma des Romanins, connectava el port amb Esporles.

Exceptuant el sector de Son Coll, en el que continuen les tasques agrícoles i el conreu d'arbrat, els corresponents a les altres zones (Son Bujosa, Sementer de Baix, Coma dels Romanins) tenen característiques semblants i el mateix tipus de vegetació potencial: un alzinar sobre sòl d'arenisques i argiles vermelles del

Port des Canonge 307

Port des Canonge 308

Buntsandstein. Quan està un poc més obert el bosc presenta influències de la màquia (*Cneoro-Ceratonietum*) i de l'*Ampelodesmo-Ericetum* i quan la humitat és major s'hi estableixen les murteres.

La poca singularitat constructiva dels marges de secà de tota aquesta àrea ha dit com a conseqüència que el mostreig només es duégués a terme en base a informació sobre vegetació i flora.

Sectors d'estudi

El **sector 1** s'ha duit a terme a la Coma dels Romanins, on el *Clematidi-Quercetum* està ben desenvolupat i ha invadit i soterrat bona part de marges i marjades. Aquells tenen una baixa diversitat florística, però, no obstant, poden lluir cobertures importants de briòfits pleurocàrpics. Als trams que són vores de camins o carreteres la vegetació ruderal hi és present també, amb redols de *Inulo-Oryzopsietum*, d'arbusts del sotabosc i garriga amb mescleres heterogènies de plantes que no constitueixen cap associació ben definida i digna de menció.

El **sector 2** el constitueix un ampli sector de mostreig establert al Sementer de Baix. Està interromput a alguns llocs per l'establiment de segones residències amb els seus jardins i pel camí que enllaça amb la carretera que baixa al port des Canonge. Ha estat un conreu de secà amb oliveres i garrovers que es va abandonar ja fa anys. Al terreny marjat s'hi troba ara un conjunt d'agrupacions vegetals que baix la forma general d'alzinar amb pins permet que a redols s'hi puguin reconèixer fragments d'associacions ben definides. N'és exemple la brolla de bruc (*Erica arborea*) i càrritx, que baix la coberta arbòria aclarida presenta cobertures molt altes de bruc (fins un 95% del total d'arbusts a segons quins indrets). També les grans abundàncies de murta al llit del torrentet fa que hom accepti l'existència de l'estructura florística de la murtera.

Els marges tenen una estructura florística molt menys complexa, i pràcticament es pot considerar que l'únic taxon present és el *Polypodietum*.

Port des Canonge 309

Port des Canonge 310

SECTOR 1.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU no actualment, quasi no queden restes de les oliveres que hi havia abans.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sf.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 30-50º	ROST MARJADES 10-30º
%ARBRES CONREU 0	%ARBRES SILVESTRES 90
%ARBUSTS 30	%HERBACIES 60
%ROCA -	ORIENTACIONS N a W

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Ampelodesmo-Ericetum scopariae
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae

MARGES

TERRA ENCLETXES sf.	
CAUSES ESBALDREGS abandonament, vegetació.	
%ARBUSTS menys del 20	%ROQUES -

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

SECTOR 2

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garroveres i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sf.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES no.	
ROST ÀREA 30-60º	ROST MARJADES 0-20º
%ARBRES CONREU 20-30	%ARBRES SILVESTRES 40-80
%ARBUSTS 40-80	%HERBACIES 20-90
%ROCA menys del 10	ORIENTACIONS WNW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Ampelodesmo-Ericetum scopariae
Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae
Clematido cirrhosae-Myrtetum communis

MARGES

TERRA ENCLETXES sf.	
CAUSES ESBALDREGS abandonament, arbres.	
%ARBUSTS 10-30	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati

TAXONS	MARJADES	MARGES
Allium sp.	2	
A. triquetrum	2	2
Ampelodesmos mauritanica	1,2	1,2
Anthyllis cytisoides	2	
Arbutus unedo	2	
Argyrolobium zanonii	2	
Asparagus acutifolius	2	
Asplenium ceterach		1,2
A. onopteris	1	
Asphodelus microcarpus	2	
Avenula bromioides	2	
Brachypodium retusum	1,2	2
B. sylvaticum	1	
Calicotome spinosa	1,2	
Carex sp.		1
Centaurium sp.	2	
Cistus albidus	2	
C. monspeliensis	1,2	
C. salviifolius	1,2	
Cl. pyxidata	1,2	1,2
Cl. rangiformis	2	
Clematis flammula	1,2	
C. cirrhosa	2	2
Cneorum tricocon	1,2	
Colletia sp.	1,2	1
Convolvulus althaeoides	2	
Dactylis glomerata	2	
Daphne gnidium	2	
Daucus carota L.	2	
Desmazeria rigida	2	2
Diploicia canescens		2
Dorycnium hirsutum	2	
D. pentaphyllum	2	
Erica arborea	2	
Erica multiflora	1,2	2
Fossombronina sp.	2	
Fumana thymifolia	2	
Geranium rotundifolium	2	
Gladiolus sp.	2	
Homalothecium sericeum	1	1
H. perforatum	2	
Hypnum cupressiforme	1,2	2
Leontodon taraxacoides	2	
L. tuberosus	2	
Lepraria latebrarum		1
Linum sp.	2	
Lonicera implexa	2	
Myrtus communis	1,2	2

Mysopates orontium	2	
Nostoc sp.	1,2	1
Olea europaea	1,2	2
Ononis viscosa	2	
Pallenis spinosa	2	
Phagnalon rupestre	2	
Ph. saxatilis	2	
Phyllirea angustifolia	1	
P. media	1,2	1
Pinus halepensis	1,2	2
Pistacia lentiscus	1,2	1,2
Plantago lanceolata	2	
Pleurochaete squarrosa	1,2	1,2
Polygala rupestris	2	1,2
Polypodium cambricum		1,2
Psoralea bituminosa	2	
Pulicaria odora	1,2	
Quercus ilex	1,2	1
Reichardia picroides	2	
Rhagadiolus stellatus	2	2
Rhamnus alaternus	1,2	2
Rubia peregrina	1,2	1,2
Ruscus aculeatus	1,2	
Sangisorba minor	2	
S. sediforme		2
Selaginella denticulata	1,2	1,2
Smilax aspera var. aspera	1,2	1,2
Spirantes spiralis	2	
T. polium	2	
Torilis sp.	2	
Viburnum tinus	1	
Viola arborecens	1	
molses acrocàrpiques	1	1,2
molses plerocàrpiques	1,2	1,2

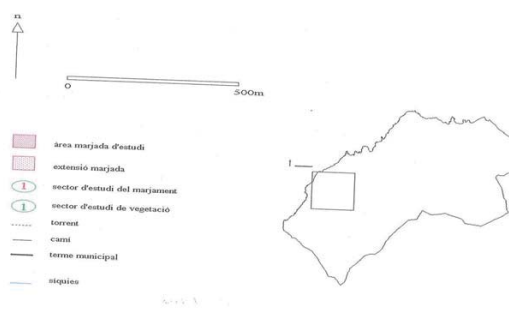
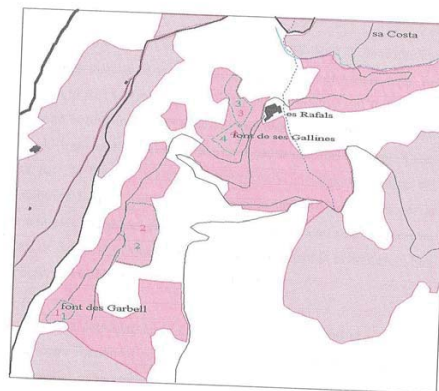
ÀREA: ES RAFALS

Àrea: <i>es Rafals</i>	Litologia: <i>dolomies taulajades, margues, argiles i arenisques</i>
Localització: <i>457.5-4392.5</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Cota màxima: <i>370 m</i>	Precipitació total anual: <i>500mm</i>
Cota mínima: <i>225 m</i>	Precipitació mitjana del mes més plujós: <i>90mm</i>
Pendent màxim: <i>100%</i>	Temperatura mínima mitjana del mes més fred: <i>4°C</i>
Pendent mínim: <i>15%</i>	Temperatura màxima mitjana del mes més calent: <i>23°C</i>

Tipus de propietat: <i>privada</i>
Tipus de residència: <i>absent</i>
Tipus de construcció: <i>cases de possessió</i>
Tancament i accés: <i>xarxa de camins</i>
Accés extern: <i>camí de Planícia</i>
Excursionisme i lleure: <i>camins cap a la font des Garbell i cap a Planícia</i>
Ús actual: <i>abandonament de les tasques agrícoles</i>
Ús anterior: <i>conreu d'olivar i conreu d'horta</i>
Nº d'espècies vegetals a les marjades: <i>77</i>
Nº d'espècies vegetals als marges: <i>79</i>
Index Jaccard: <i>0,25; 0,39; 0,23; 0,27</i>
Riquesa florística (Nº d'espècies total de l'àrea): <i>106</i>
Nº d'endemismes: <i>2</i>
Espècies o comunitats ressenyables (dominants o molt rars): <i>cap.</i>
Interès botànic: <i>baix.</i>
Observacions: <i>És una de les zones estudiades en la que, pel que fa a la flora de la superfície de les marjades, se n'ha catalogat menys diversitat. També és baix el nombre d'endemismes. Tot això sorprèn una mica si tenim en compte la proximitat a àrees més abruptes i no conreades i el que hi hagi una zona d'horta bastant gran que podria donar lloc a què s'hi trobassin vegetals d'hàbitats molt distints.</i>

es Rafals 315

Es Rafals

Descripció de l'àrea

L'àrea des Rafals es troba situada al sud-oest del nucli de població de Banyalbufar i la componen els camps marjats de la possessió coneguda amb el mateix nom. Els límits s'han definit a la part septentrional pels penyals des Munreal i es Rafals i per la diferenciació entre la zona tradicional d'horta i secà establerta a partir de la síquia de Dalt. Establir el límit meridional és difícil a causa que fins el segle XX es Rafals formava part de Planícia i aleshores no existeix una separació física del marjament d'ambdues finques, per tant, es segueix la divisió de propietat per la carena situada a la part meridional de la font des Garbell. El límit oriental presenta també dificultats de definició perquè les finques que antigament la delimitaven, Son Albert i s'Arboçar, han sofert una constant parcel·lació.

Físicament aquesta àrea presenta com a curs d'aigua més important el torrent des Munreal que transcorre lliurement pel seu jaç natural, mentre que el curs subsidiari que neix en el comellar on es troba situada la font de ses Gallines és inhibit per la construcció de parats en el seu discórrer pels camps marjats pròxims a les cases.

Dins la finca des Rafals poden observar-se diferents aspectes de l'obra de pedra en sec, d'entre els quals són representatius els camins empedrats i les àrees marjades. Pel que fa als primers la finca es veu atravesada per nombrosos camins que connectaven el nucli urbà i les dues possessions, Planícia i es Rafals. Alguns d'ells presenten part del seu traçat empedrat, un dels més importants és l'anomenat camí des Rafals que parteix de les afores del poble, tot i travessant sa Costa, i ens condueix fins a les cases. Aquest camí travessa una primera zona de pinar on s'observen restes aïllats de marges fins arribar a un alzinar on les restes són escasses. Des de les cases les vies de comunicació bastides en pedra en sec més destacables són el camí que porta fins a la font des Garbell i el que ens apropa a les cases de Planícia passant per la font de s'Obi.

Respecte al marjament, a la finca des Rafals, com a la majoria de possessions de la Serra, predomina en extensió la zona dedicada a conreu de secà mentre que els marges d'horta es veuen reduïts a indrets molt localitzats i associats a sorgències

d'aigua. En aquest cas les marjades d'horta es redueixen a petites extensions situades a les immediacions de la font des Garbell i a la font de ses Gallines, aquesta darrera constitueix l'hort de les cases. L'extensió marjada assoleix 264.400m².

Les zones de secà corresponen a costers d'olivar que es combinava amb el conreu de cereals on l'estat de conservació és variable depenent de la zona. Molts d'aquests costers es troben actualment coberts de pinar i amb marjament quasi destruït, i els conjunts que permeten un estudi del seu marjament es veuen reduïts a les immediacions de les cases i de la font des Garbell.

D'entre tots els camps marjats cal destacar la presència d'un conjunt de secà, situat just davall de la zona d'hort de les cases, que per les seves característiques constructives el podem calificar d' excepcional.

Sectors d'estudi

Els sectors d'estudi representen un 11% de l'àrea marjada de tota la contrada i es varen dur a terme tant a zones d'horta com de secà. Pel que fa a l'horta es varen mostrejar les dues existents a la finca.

El **sector 1** correspon al reguiu relacionat amb la font des Garbell; al qual s'hi arriba des de les cases per un camí que conserva trams empedrats i que ha constituït una de les zones d'esbarjo per a la gent del poble, ja que s'hi situa també una petita capella, avui en runes. En aquesta zona ens trobam un seguit de marges que reben aigua de dues sorgències, d'una banda, de la font des Garbell, situada a les immediacions, i, d'altra banda, d'una petita sorgència situada dins el mateix hort. Actualment es dedica fonamentalment a pastura, abandonades les tasques agrícoles i de reguiu.

A la part superior del sector és on es localitza la font inclosa dins el sistema de l'hort, aquesta sorgència abasteix les marjades mitjançant un sistema de reconducció i distribució de síquies amb totes les seves modalitats: síquia

es Rafals 318

subterrània que travessa el replà de la marjada, síquia a peu de paredat que distribueix l'aigua per tot el replà, sortida al paredat per teula volada i per canal vertical...

A mitjan hort s'hi ha d'afegir l'aigua que prové de la font des Garbell i que es veu conduïda i emmagatzemada en un safareig (datat a 1846), des del qual es distribueix per una sèrie de canals superficials cap a les marjades de la part inferior.

A l'indret es troben altres construccions associades com puguin esser una sòl i una petita caseta en runes a les que s'hi accedeix per un caminó esglaonat.

Pel que fa als marges que contenen les terrasses d'aquest indret, es caracteritzen per un traçat curvilini que assoleix longituds entre 98 i 60 metres, alçàries entre 2,60 i 3,40 metres i suporten terrasses de 10 a 4 metres d'amplària. El seu paredat és adobat i presenta filada de dalt com a element de coronament. Cal esmentar la

es Rafals 319

presència d'un marge amb una alçària considerable -6,90 metres- que delimita l'horta per la part inferior i la separa de la zona de vegetació natural i que no va esser marjada.

L'estat de conservació del paredat és dolent a causa dels nombrosos esbaldrecs, presenten capinyes i no s'hi ha observat cap símptoma de reparacions posteriors.

Actualment, el conreu de fruiters del sector està abandonat i dedicat a pastura, indicant que de fa temps no han estat llaurades. Aquest factor, la pressió constant del bestiar, fa que la cobertura principal pertanyi a les herbàcies graminoides i a l'abatzer.

Com era d'esperar, hi ha presència esponerosa d'algunes nitròfiles, essent els cards les plantes que han substituït a les més heliòfiles *Pipthatherum*, *Dittrichia* o *Hyparrhenia* en la ràpida successió cap a una comunitat de garriga. La humitat a alguns indrets ha permès una població de joncs molt vistent que competeix amb el càrritx i l'abatzer als espais on l'aigua corre sobre les marjades.

es Rafals 320

Els murs dels marges estan densament coberts de líquens crustacis blanquinosos (*Diploicia*, *Aspicilia* i *Lecanora* principalment) i, en bona part de la superfície, d'altres criptògames amants de llocs humits i poc assolellats.

A les parts superiors també hi ha una esquifida representació d'una comunitat que té preferència pels llocs més exposats (*Saxifrageto-Sedetum stellati*).

Les marjades d'horta regades per la font de ses Gallines (**sector 4**) estan separades de la resta per parets, bardisses o filferrada i constitueixen un seguit de marges curvilinis els traçats dels quals abasten tota l'àrea i així assoleixen longituds de fins quasi noranta metres. Las alçàries dels murs són molt semblants, al voltant dels 2,50 metres, i conformen terrasses de reduïda amplària. El seu estat de conservació és dolent, tant pel que fa a la conservació dels murs com a l'abandonament agrícola que fa que el paredat estigui cobert de vegetació. Els accessos entre els marges es fa mitjançant escales que es situen a la part central del paredat coincidint amb la curvatura del paredat.

Les terrasses estaven regades per la canalització que es feia des de la font, encara que el seu seguiment es fa difícil per l'abandonament del sector; es destrien unes piques a peu de paredat que fan pensar en l'existència de síquies subterrànies que connectaven les terrasses.

es Rafals 321

Aquest sector és florísticament molt diferent al sector 3, el qual està just a la vora. Els fruiters no tenen aspecte de que s'hagin cuidat en els darrers temps i la bardissa es fa forta als voltants dels marges.

La comunitat herbàcia que ocupa el 100% de les marjades està principalment composta per espècies arvenses, entre les quals destaquen les rapes i les plantes nitròfiles i una població esponerosa de *Sysimbrium officinale*.

La flora dels marges és la comuna de la zona, si bé amb una major presència de nitròfiles, arvenses i subnitròfiles.

Pel que fa al marjament de secà, s'han dut a terme dos mostrejos en els sementers que presenten un millor estat de conservació respecte de tota l'àrea. El **sector 2** es situa al camí que porta a la font des Garbell i correspon a un àrea de secà en la que es duen a terme tasques de manteniment de l'olivar, es llaura alguna terrassa (únicament no s'ha passat l'arada als racons amb roca aflorant i als que estan més aprop de l'alzinar amb pins circumdant) i la resta es dedica a pastura.

es Rafals 322

El factor ressenyable del sector resideix en la construcció dels marges de la part inferior. Aquests assoleixen una planta el·líptica que envolta ambdós costats del tàlveg: són un seguit de quatre marges en total de paredat adobat i de considerable alçària fins a 3,80 metres amb un talús invertit o trencat. L'accés es fa mitjançant escales incloses en el paredat, encara que també es pot fer per una rampa lateral. Al seu caràcter singular, s'hi ha d'afegir la planta del darrer marge que es veu interrompuda, a la seva part central, per un davallador o rampa que condueix a un replà pràcticament semicircular (no s'observaren indicis de la construcció de cap enginy hidràulic, ni tampoc la finalitat de la rampa).

El conreu a les marjades d'aquest sector està actualment abandonat, com a moltes de les que hem mostrejat a aquesta possessió, i en ell queden tan sols uns pocs garrovers, una figuera i una olivera.

A la part superior del terreny estudiat tota la marjada està coberta per plantes herbàcies entre les que dominen *Hyoseris radiata*, el card negre (*Carlina corymbosa*) i la rapa de frare. Els arbusts, que poc a poc van guanyant terreny, es refugien principalment a la base dels marges; a la vegada alguns arbres petits que provenen de llavors de l'alzinar veí van creixent a tot arreu. A la part basal del sementer l'aspecte canvia una mica amb l'augment dels arbusts i amb la permanència d'alguns grans garrovers.

Els marges estan pràcticament coberts de bardissa i arbusts de la màquia propera, entre els que hi viu un *Polypodium* molt desenvolupat. La cosa varia una mica segons el grau d'exposició i l'orientació dels murs, ja que els trams que miren al SE no tenen quasi terra acumulada a les encletxes de les pedres i suporten una flora molt escadussera.

es Rafals 324

El marjament es disposa en ziga-zaga i els accessos es fan per rampes del propi terreny. És destacable l'alçària d'alguns dels marges (més de 5 metres), malgrat la seva situació en costers de secà, i el coronament de doble i triple filada a causa del sobreiximent de la terrassa.

En aquest sector cal fer esment a les diferents litologies del paredat, on es combinen paredats calcaris amb factures molt adobades i paredats de pedreny margós, poc adobat i amb nombrosos esbaldrecs.

Creuen aquest coster d'olivar camins empedrats que connectaven diferents punts de la finca, i que arribaven fins al camí de Planícia.

Les invasions de plantes silvestres en aquest terreny es deuen principalment a arbusts de la garriga i de l'alzinar, amb predomini d'uns o altres segons el punt i la quantitat de cobertura arbòria. Malgrat la presència d'algunes espècies termòfiles de la brolla de xiprell i de l'*Oleo-Ceratonion* hi manquen espècies molt significatives com la botja de cuques, el romanó o la cossiada.

Respecte als murs de pedra en sec, la protecció de l'alzinar de la zona i l'orientació nord afavoreixen una flora silvestre protagonitzada per espècies poc o gens heliòfiles. Les criptògames i aquí en especial les hepàtiques són les protagonistes de bona part dels marges més ombrívols i protegits.

Quan no hi ha cobertura arbòria important aquestes petites plantescedeixen la preponderància a petites herbàcies corrents a les garrigues, fins i tot a les més seques, com el fenàs reüll, el tem bord (*Micromeria filiformis*), *Dactylis glomerata*, *Sedum sediforme*, etc.

El **sector 3**, situat vora les cases, està conformat per un marjament de coster, avui abandonat i amb gran profusió d'esbaldrecs, que assoleix longituds considerables de fins a 95 metres. També les alçàries són notòries arribant fins als 3,80 metres.

es Rafals 323

Sector 1	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim: <i>font des Garbell</i>	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: <i>457.05-4392.19</i>	Factors físics de risc: <i>vessant i inundabilitat</i>
Cota màxima: <i>290m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>275m</i>	
Pendent màxim: <i>100%</i>	
Pendent mínim: <i>50%</i>	
Ús actual: <i>abandonament agrícola i dedicació a la pastura</i>	
Ús anterior: <i>conreu de reguïu</i>	
Tancament i accés: <i>sense tancar i accés pel camí des Rafals</i>	
Accés extern: <i>camí des Rafals</i>	
Distància a viari: <i>350m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>tradicional zona d'esbarjo</i>	

Disposició del marjament: <i>paralela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>rectilini</i>
Litologia del paredat:
Tipus de paredat: <i>irregular adobat i trams molt adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>camí esglaonat a l'extrem dels marges</i>
Hidràulica: <i>font des Garbell i petita font que abasteixen l'hort amb un safareig, siques subterrànies, superficials i canals verticals. Safareig datat el 1846</i>
Construccions associades: <i>soll i caseta en runes</i>
Singularitats: <i>nombrosa presència de capginyes</i>
Estat de conservació: <i>dolent amb nombrosos esbaldrecs i bombaments</i>

es Rafals 325

Sector 1

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	3,40	60	6,5	204	390	29	70	15
2	2,75	70	9,7	192,5	679	14	60	20
3	3,25	98	4,9	318,5	480,2	21	60	20
4	2,60	98	6,7	254,8	656,6	21	40	20
5	3	90	3,8	270	342	*	40	20
6	6,90	90	10,5	621	945	*	40	20

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	soll capginya	camí esglaonat	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	absent	camí esglaonat	bo
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	present	capginyes	camí esglaonat	dolent esbaldrecs i bombament
4	curvilini	irregular adobat i molt adobat	absent	filada de dalt	present	capginyes	camí esglaonat	dolent esbaldrecs i bombament
5	curvilini	irregular adobat i molt adobat	absent	filada de dalt	present	capginyes	absent	dolent esbaldrecs i bombament
6	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	bo

es Rafals 326

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	font sobre terrassa	pica	síquia subterrània, síquia superficial a un extrem, dues canals verticals de teula	absent
2	absent	absent	síquia superficial a un extrem i canal vertical	absent
3	absent	absent	síquia subterrània, canal vertical i síquia a peu de paredat	absent
4	absent	pica	teula volada	absent
5	absent	absent	síquia a peu de paredat	absent
6	absent	absent	absent	absent

es Rafals 327

SECTOR 1.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	figueres i figueres de moro, pereres i pruneres.
CONREU HERBACI	no.
ABANDONAMENT CONREU	sf.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES	no.
INCENDIS	no.
LLAURADES	fa un temps.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	ovelles, cabres?
ROST ÀREA	40-50 ^o
%ARBRES CONREU	10-30
%ARBUSTS	10-40
%ROCA	-
ROST MARJADES	0 ^o
%ARBRES SILVESTRES	0-20
%HERBÀCIES	90-100
ORIENTACIONS	N

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Euphorbiaetum dendroidis

MARGES

TERRA ENCLETXES	sf.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament.
%ARBUSTS	5-20
%ROQUES	menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubo-Crataegetum brevispinae
Saxifrageto-Sedetum stellati

es Rafals 328

Sector 2	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant</i>
Localització: 457.26-4392.42	Factors físics de risc: <i>esllavissabilitat</i>
Cota màxima: 330m	Factors humans de risc:
Cota mínima: 300m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>manteniment de l'olivar i pastura</i>	
Ús anterior: <i>olivar</i>	
Tancament i accés: <i>accés per camins interns dins la possessió</i>	
Accés extern: <i>camí des Rafals i camí de Planícia</i>	
Distància a viari: <i>150m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>lligat al camí de sa font des Garbell</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lel en ziga-zaga</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària i margocalcària</i>
Tipus de paredat: <i>molt adobat, adobat i poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>rampes del mateix terreny</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>absent</i>
Singularitats:
Estat de conservació: <i>dolent amb nombrosos esbaldrecs i bombaments</i>

es Rafals 329

Sector 2

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	2,60	37	6	96,2	222	11	50	20
2	3,60	91,6	10	329,76	916	*	65	15
3	5,30	55	25	291,5	1375	*	120	10
4	4,30	105	10	451,5	1050	*	60	15
5	3,10	67	11,8	207,7	790,6	22	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular poc adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts	absent	bo
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts i capginyes	absent	dolent esbaldrecs i bombament
3	curvilini	irregular adobat i molt adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts i capginyes	absent	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat i molt adobat	absent	filada de dalt	absent	ressalts i capginyes	absent	dolent esbaldrecs
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	absent	dolent bombament

es Rafals 330

SECTOR 2.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU garrovers i oliveres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU no.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTANIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES sí.	
CREMES CÀRRITX sí.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles, cabres.	
ROST ÀREA 30-40 ⁰	ROST MARJADES 0 ⁰
%ARBRES CONREU 20-30	%ARBRES SILVESTRES 0-30
%ARBUSTS 0-40	%HERBÀCIES 60-90
%ROCA menys del 5	ORIENTACIONS W al NW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici
Clematidi cirrhosae-Quercetum rotundifoliae

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS aigua.	
%ARBUSTS 10-50	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodietum serrati
Rubio-Crataegetum brevispiniae
Selaginello-Anogrammetum

es Rafals 331

Sector 3	Litologia: <i>margues, arenisques i calcàries</i>
Topònim:	Morfologia: <i>de vessant i de fons de tàlveg</i>
Localització: 457.53, 4392.82	Factors físics de risc: <i>esllavissabilitat i saragallament</i>
Cota màxima: 275 m	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: 245 m	
Pendent màxim: 50%	
Pendent mínim: 25%	
Ús actual: <i>abandonament i pastura</i>	
Ús anterior: <i>conreu de cereals</i>	
Tancament i accés: <i>fil ferrada i camí intern cap a l'hort</i>	
Accés extern: <i>camí des Rafals, camí de Planícia</i>	
Distància a viari: 250 m	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral·lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>escales i rampes</i>
Hidràulica: <i>absent</i>
Construccions associades: <i>absent</i>
Singularitats: <i>disposició dels marges de fons de tàlveg</i>
Estat de conservació: <i>dolent els marges de coster i bo el de fons de tàlveg</i>

Sector 3

es Rafals 332

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup..marge	sup. marjada	Talús (%)	Diam major	Diam menor
1	3,40	84,30	7	286,62	590,1	*	40	15
2	3,40	84,30	10,50	286,62	885,15	20	85	15
3	3,30	95,30	10,60	314,49	1010,18	30	60	10
4	2,50	95	11,70	237,5	1111,50	24	80	15
5	3,80	105,60	17,30	401,28	1826,88	trencat	70	15
6	3,40	71,20	23	242,08	1637,60	trencat	*	*
7	3	69	20,50	207	1414,5	20	60	15
8	2,80	30	25	84	750	25	*	*

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul.	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	escala	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	escala	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	contrafort	absent	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	escala	regular bombament
5	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	2 escales i rampa	bo
6	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	escala i rampa	bo
7	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo
8	rectilini	irregular adobat	absent	filada de dalt	absent	absent	rampa	bo

es Rafals 333

SECTOR 3

CONREU ARBORI O ARBUSTIU	figuera, garrovers i olivera.
CONREU HERBACI	no.
ABANDONAMENT CONREU	sí.
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES	no.
INCENDIS	no.
LLAURADES	no recentment.
CREMES CÀRRITX	no.
AIXERMADES	no.
PASTURES	ovelles.
ROST ÀREA	40-50 ^o
%ARBRES CONREU	0-40
%ARBUSTS	5-40
%ROCA	0
ROST MARJADES	0 ^o
%ARBRES SILVESTRES	5-20
%HERBÀCIES	100
ORIENTACIONS	SE fins WSW

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

com. Hyoseris radiata i Carlina corymbosa

MARGES

TERRA ENCLETXES	sí.
CAUSES ESBALDRECS	abandonament.
%ARBUSTS	70-90
%ROQUES	0

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Polypodium serrati
Rubio-Crataegetum brevispiniae
Selaginello-Anogrammetum ...?

es Rafals 334

Sector 4	Litologia: <i>margues i arenisques</i>
Topònim: <i>font de ses Gallines</i>	Morfologia: <i>de talveg</i>
Localització: <i>457.52.4392.71</i>	Factors físics de risc: <i>saragallament</i>
Cota màxima: <i>285 m</i>	Factors humans de risc: <i>abandonament</i>
Cota mínima: <i>270 m</i>	
Pendent màxim: <i>50%</i>	
Pendent mínim: <i>30%</i>	
Ús actual: <i>abandonament de l'hort</i>	
Ús anterior: <i>conreu de reguiu</i>	
Tancament i accés: <i>filferrada i camí intern</i>	
Accés extern: <i>camí des Rafals</i>	
Distància a viari: <i>250 m</i>	
Excursionisme i lleure: <i>absent</i>	

Disposició del marjament: <i>paral.lela contínua</i>
Traçat dels marges: <i>curvilini</i>
Litologia del paredat: <i>calcària</i>
Tipus de paredat: <i>irregular adobat i poc adobat</i>
Tipus de coronament: <i>filada de dalt i rasant</i>
Forma d'accés entre marjades: <i>escales i rampes</i>
Hidràulica: <i>font, siques de distribució i piques</i>
Construccions associades: <i>soll</i>
Singularitats: <i>presència de capginyes</i>
Estat de conservació: <i>dolent esbaldrecs</i>

es Rafals 335

Sector 4

Mostra	Alçària	Longitud	Amplària	sup. marge	sup. marjada	Talús (%)	Diàmetre major	Diàmetre menor
1	2,50	85	6,70	212,5	569,5	24	60	15
2	2,70	85	7	229,5	595	*	70	15
3	2,60	85	10	221	850	19	50	15
4	2,40	50	4,50	120	225	25	50	15

Mostra	Traçat	Paredat	Braó	Coronament	Hidràul	Elements singulars	Accés	Conservació
1	curvilini	irregular adobat i poc adobat	absent	filada de dalt	present	capginya	escala frontal	dolent esbaldrecs
2	curvilini	irregular adobat i poc adobat	absent	filada de dalt i rasant	present	absent	escala	dolent esbaldrecs
3	curvilini	irregular adobat	absent	filada de dalt i rasant	absent	capginya	escala	dolent esbaldrecs
4	curvilini	irregular adobat i poc adobat	absent	filada de dalt i rasant	present	capginya i soll	rampa i escala	dolent esbaldrecs

es Rafals 336

Mostra	Extracció	Recollida i emmagatzamament	Distribució	Torrents
1	absent	pica a peu de paredat	síquia subterrània	absent
2	absent	pica a peu de paredat	síquia subterrània	absent
3	absent	absent	absent	absent
4	absent	absent	síquia superficial a peu de paredat	absent

es Rafals 337

SECTOR 4.

CONREU ARBORI O ARBUSTIU cítrics, figueres, llorer, pereres i pomeres.	
CONREU HERBACI no.	
ABANDONAMENT CONREU sí.	
PLANTES ORNAMENTALS O SUBESPONTÀNIES no.	
INCENDIS no.	
LLAURADES no en els darrers temps.	
CREMES CÀRRITX no.	
AIXERMADES no.	
PASTURES ovelles.	
ROST ÀREA 40-60 ⁰	ROST MARJADES 0 ⁰
%ARBRES CONREU 10-50	%ARBRES SILVESTRES 0
%ARBUSTS 0-20	%HERBÀCIES 100
%ROCA 0	ORIENTACIONS

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Sisymbrio-Hordeetum murini ...?

MARGES

TERRA ENCLETXES sí.	
CAUSES ESBALDRECS abandonament.	
%ARBUSTS 50-80	%ROQUES menys del 5

COMUNITATS VEGETALS OBSERVADES:

Parietarium judaicae
Polypodium serrati
Rubro-Crataegetum brevispiniae

TAXONS	MARJADES	MARGES
Aetheorrhiza bulbosa	2,3	2,3
Allium sp.		1,3
A. triquetrum		3,4
Ampelodesmos mauritanica	1,2,3	1,2,3
Anagallis arvensis	4	
Arisarum vulgare	1,2,3,4	1,2,3,4
Arum italicum	1,3,4	4
Arundo donax		
Asparagus acutifolius		3,4
A. albus	2	1,2
A. stipularis		3
Asplenium ceterach		1,2,3,4
A. trichomanes		3
Asphodelus microcarpus	1,2,3	1,2,3
Brachypodium retusum	1,2	2,3
B. sylvaticum	4	4
Bromus sp.	1,4	
Calicotome spinosa	3	
Capsella cf. bursa-pastoris	4	
Cardamine hirsuta		3,4
Carlina corymbosa	1,2,3,4	1
C. vulgare	1,3,4	3
Cistus albidus	2,3	
Cladonia pyxidata	2	1,2,3
Clematis cirrhosa		3,4
Cneorum tricoccon	2	
Collema sp.		2,3
Cyperus rotundus	4	
Dactylis glomerata	1,2	2
Desmazeria rigida	1	2,3,4
Diploicia canescens		2,3
Dittrichia viscosa	1	
Dorycnium pentaphyllum	2	2
Equisetum ramosissimum		1
Erica multiflora	2	2
Erodium chium	2,3,4	1,2,3,4
Euphorbia characias	1,2,3	1,2,3
E. dendroidea	1	
E. peplus	4	
E. pithyusa	1,2,3	
Fossombronia sp.		3
Fumaria sp.	4	4
Galactites tomentosa	1,4	1
Galium parisiense	4	
Galium sp.		2,3
Geranium purpureum	4	1,2,3,4
G. rotundifolium	1,2,4	1,2,3,4
Gramfnia sp.	1,2,3,4	4

Grimmia sp.		2,3
Hedera helix		1
Hippocrepis unisiliquosa	2	
Homalothecium sericeum		1,2,3
Hyoseris radiata	3	3
Hypnum cupressiforme	2,3	1,3
Lathyrus sp.	4	
Leontodon taraxacoides	2	
L. tuberosus	2	
Lepraria latebrarum		1,2
Lunularia cruciata		2,3
Medicago sp.	2	
Mentha pulegium	3	
Micromeria filiformis	2,3	2
Nostoc sp.	2	2,3,4
Olea europaea	1,2,3	1,2
Parietaria judaica		1,2
Phagnalon rupestre	2	
Ph. saxatile	2,3	2,3
Pinus halepensis	1,2,3	2
Pistacia lentiscus	1,2	2,3
Plantago lanceolata	3,4	
Pleurochaete squarrosa	2	2
Polypodium cambricum		1,2,3,4
Potentilla reptans	1,4	1,4
Quercus ilex	1,2,3	1
Ranunculus parviflorus	1,3,4	2
Reichardia picroides	2,3,4	2,4
Rhamnus alaternus		2,3
Rubia peregina	2,3	1,2,3,4
Rubus ulmifolius	1,3,4	1,2,3,4
Rumex pulcher	1,2,4	
Ruta chalepensis	2	
Salvia verbenaca	4	
Sangisorba minor	1,2,3	2,3
Scirpus holoschoenus	1	
Sedum dasyphyllum		1,2,3
S. sediforme		2,3
S. stellatum		2,3,4
Selaginella denticulata		2,3,4
Senecio vulgaris		2,3
Sherardia arvensis		3
Silybum marianum	4	
Sisymbrium officinale	4	
Smilax aspera var. aspera	2,3	2,3,4
Solanum nigrum	4	
Sonchus oleraceus	4	3
S. tenerrimus	1	2,3,4
Squamaria cartilaginea		2,3
Stellaria media	4	1,2

Targionia loeberiana		2,3
Theligonium cynocrambe	4	4
Teucrium polium	2,3	
Trifolium sp.	1,4	
Umbilicus horizontalis		1,2,3,4
Urginea maritima	2,3	3
Urtica membranacea	4	3,4
Valantia hispida		2
Viola arborecens	2	2
molses acrocarpiques	2,3	1,2,3,4
molses plerocàrpiques	1,2	1,2,3,4